ଯୋଗାନନ୍ଦ
ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ଗୀତା

-: ବ୍ୟାଖ୍ୟା :-

ସ୍ୱାମୀ ଯୋଗାନନ୍ଦ ସରସ୍ୱତୀ

ଶ୍ରୀ ଗଣେଶାୟନମଃ

ଅଥ ଶ୍ରୀ ଗୁରୁ ଚରିତ୍ରାତ୍ ପ୍ରାରମ୍ଭ
ଅଥ ଗୋଟିଏ ଚରିତ୍ରାତ୍ ପ୍ରାରମ୍ଭ.

ସମସ୍ତ ପ୍ରକାରାଦି ଅନୁଷ୍ଠାନରେ ଆସୁ ଅନ୍ତିମ
ସତ୍ୟ ଅନୋଷ୍ଟ, ଦୟା ଅନ୍ତିମ୍ୟ. ଏହାକି ଶୁଦ୍ଧାଚାର-
-ପ୍ରତ୍ୟେକ ମାନବ ଉଚିତ୍ତ, ଏବଂ ସମସ୍ତ ମନୁଷ୍ୟ
ଅନୁପ୍ରାଣିତ କରିବା, ସେ ଗୋଟିଏ ଦୟାର ଶୁଦ୍ଧାଚାର
ଆବଶ୍ୟକ ହୋଇଥାଏ, ଆସୁ ଶୁଦ୍ଧାଚାର, ଅତିଶୟ ଅନ୍ତିମ
ଉପଦେଶ ଗ୍ରହଣ. ଅତିଶୟ ଯତ୍ନ ସହକାରେ
କରୁଛେ, ଅତ୍ୟନ୍ତ ଏପ ପୁଙ୍ଖାନୁପୁଙ୍ଖ ଜ୍ଞାନାନୁସନ୍ଧିତ୍ସୁ
ଏହାର ଅର୍ଥାତ୍ମକ କଥାଗୁଡ଼ିକ ଜାଣି ପାରିବା ଉଚିତ୍,
ଅନୁଶୀଳନ ଅଭିଜ୍ଞତାରେ ଜ୍ଞାନକୁ ପୂର୍ଣ୍ଣ ହୁଏ.
ଅନୁଶୀଳନ ଜ୍ଞାନକୁ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ସତ୍ୟ ପ୍ରମାଣ ଦେଇଥାଏ.
ପ୍ରମାଣ ଜ୍ଞାନ ଅନୁଭବ ଠାରୁ ସ୍ପଷ୍ଟ ହୋଇଥାଏ.
ଅନୁଭବ ଜ୍ଞାନକୁ ଅର୍ଥ ବା ସାଧନା ହ ଆଣିପାରେ
ଜୋଡ଼ାଇଥାଏ. ଆସୁ ଶ୍ରବଣ, ଅଧ୍ୟୟନ ଅର୍ଥାତ୍
ଉପଦେଶ ଗ୍ରହଣ. ଅତିଶୟ ଯତ୍ନ ସହକାରେ
କରି ପଢ଼ କୁ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଜଗତ ଠାରୁ ପରଜଗତ
ବା ଉତ୍ତରାତ୍ମ ଜଗତ ରହ ସ୍ଥିତିକୁ ଅନେକ
କିମ୍ବାସ ପୂର୍ଣ୍ଣିତ୍ତ ହୋଇ ଆସୁ ବୋଧ ହେବା
ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଆତ୍ମବୋଧ ହୋଇଥାଏ,

ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ପରମାତ୍ମା ରୂପରେ ଯେବେ ପ୍ରେମ ଦେଲେ
ସେ 'ଏକ', ଅଦ୍ୱିତୀୟ ଆଉ କେହି ନାହିଁ। ମନର
ଅବବୋଧ ଅନୁସାରେ ସଂସାର ରେ [illegible]
ସର୍ବଭୂତମାନଙ୍କ [illegible] ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଭାବ
ଭାବି ଉପାସିତ ହୋଇଥାଏ। ତାଙ୍କୁ
ସ୍ୱରୂପ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ପ୍ରକାଶ କରିଛନ୍ତି ଗୀତାରେ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ
ମାତ୍ର ଏକ ଜିନିଷ ଆତ୍ମବୋଧ-ଧ୍ୟାନ-ପ୍ରବୃତ୍ତି
ସମସ୍ତରେ ସ୍ୱଧର୍ମ ପ୍ରଗତିର [illegible] ଗ୍ରହଣ କରିବା
ଏକାନ୍ତ ଆବଶ୍ୟକ। କାରଣ ସମସ୍ତ ପ୍ରାଣୀମାନଙ୍କର
ଏକ ପରମାତ୍ମା ହେଉଛନ୍ତି ଯିଏ [illegible]
ପ୍ରାପ୍ତି ରୂପେ [illegible] 'ଧର୍ମ' ସମର୍ଥ
ହୋଇଥାଏ। ସମାଜରେ ପରିବେଶ [illegible]
ମାନବ ହିତ। ପରିବେଶ ହିଁ ମନୁଷ୍ୟକୁ
ପ୍ରଭାବିତ କରିଥାଏ, ସେହି ପ୍ରଭାବ ଅନୁସାରେ
ମଣିଷର କର୍ମଶକ୍ତି ଓ ବୋଧ ଶକ୍ତି ହୋଇଥାଏ।
ଆତ୍ମ [illegible] ଧ୍ୟାନ ପ୍ରବୃତ୍ତିରେ ସାତ୍ତ୍ୱିକ ଚିନ୍ତାର
ପ୍ରକୃତି [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] ବୃଦ୍ଧି ହୋଇଥାଏ। ସୁସ୍ଥ [illegible]
[illegible] [illegible]।

ଏହି ପତ୍ରିକାର ଏହି ଗାଥା'ର ପାଠକମାନ୍ଙ୍କୁ
ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ; ଯଦୁକୁଳ ରେ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ , ପୁରୁଣା ଅତି
କବିତା ଶାସ୍ତ୍ରୀକୁ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ . ମଧ୍ୟରେ ପୂଜାର
ପୂଜାର ଗଚ୍ଛପାଦ ତଥା ଛନ୍ଦକୁ ଜଳ୍ପୁଥିବା
ଘଣ୍ଟୁ ଘହୁଣ୍ଟୁ ଏକ ଆଦି ଏ ତଥା ଅର୍ଥାତ୍ ରେ .
ଏହାକୁ ଆଦି ପ୍ରଥମ . ରେ ଏହି ଗାଥା
କଥାବାର୍ତ୍ତା କରୁଥିଲା , ଏହା ରେ ହଳାଳାଗାଥା
ସ୍ତ୍ରୀଏ ପାଦ୍ରେ ଓ କଥୁରକ କାମ ହଥରେ
କିର୍ତ୍ତନ ମଞ୍ଚ .

ଏହି ପୁରୁଣା ଉଦ୍ୟାନକୁ ପ୍ରହରୀଙ୍କ
ଜୋତାଜୁତିଏ ଗଛିମାନ ଭକ୍ତାଜୁତିଏ କାଳ
ଗୀତ କଥାବାର୍ତ୍ତା ଯାକ ସହଣ ରେ ଏହି
ପ୍ରଥାଗୁରୁ ଏହି ଗାଣ୍ଡି ରେ ପଡ଼ିଯାଏ ।

ଏହି ଗୁରୁ ଓଡିଆ ରେ ପ୍ରସୁରୁ ଏହିଆ
ପାଛୁ ଏହରଣ ଓ ହସ୍ତାକ୍ଷ ଦେଉ ପ୍ରଥାଣ ଏହି
ପ୍ରହରୀ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସର୍ଜୋପରି ଏପ୍ରହରୀ ଦାସ
ଭୁବନେଶ୍ୱର , ଯଦୁନଗର ପବିତ୍ର ଥାଉଁ
ଜୋତାଜୁତିଏ ହ ଘୁଜ୍ୟ ଯୁନ୍ତ ଜୋତାଜୁତି
ସହସ୍ରଲିଙ୍ଗ ଆଦ୍ୟ ଏହାର ଘୁଜ୍ୟ ସିଦ୍ଧ ଦେବ କାଳ
ଶିଖରେ ଏହା ଛତ୍ରମାଳିକା , ଜଳୁଥିବା ଏହା

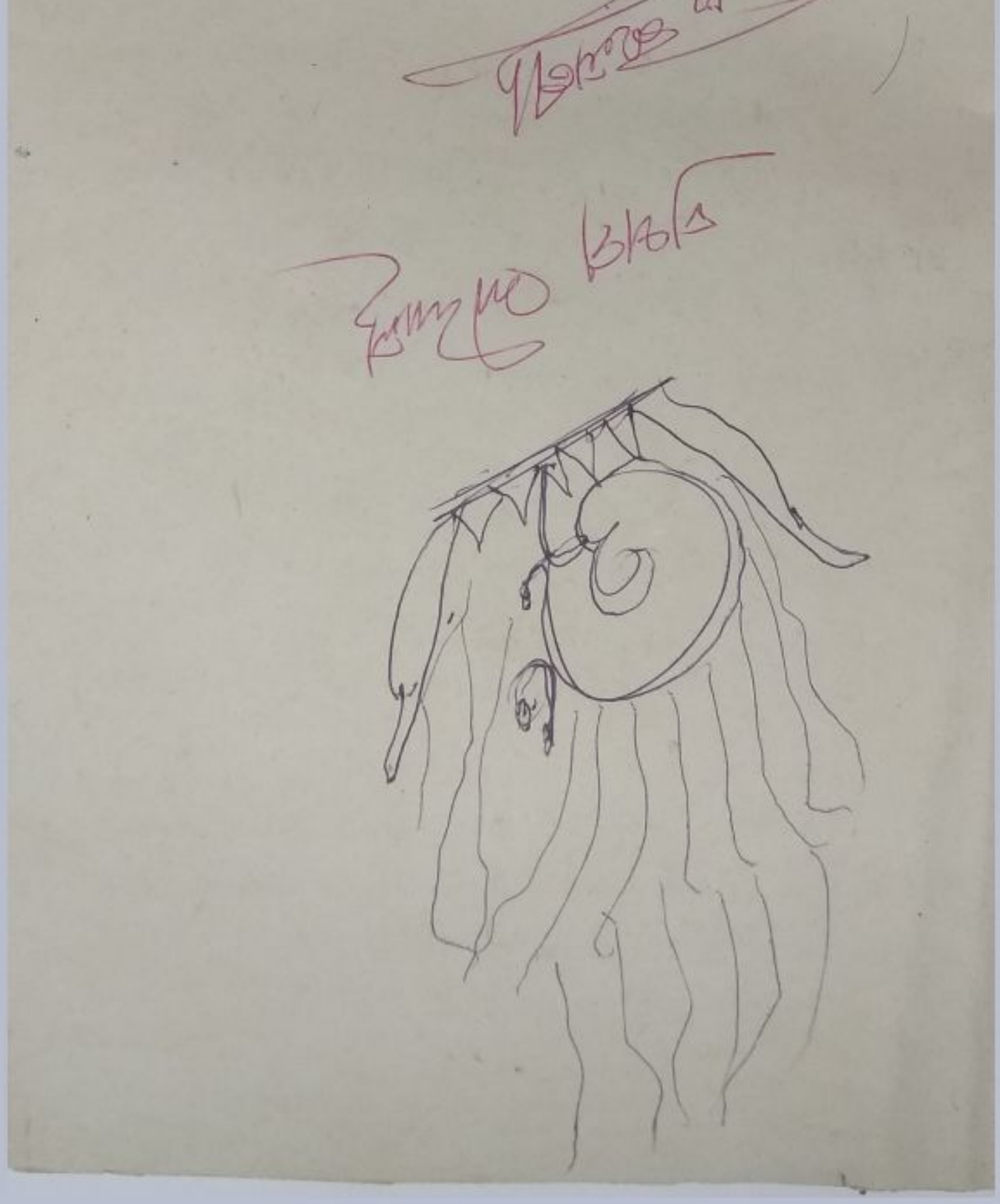

ସର୍ବ୍ବୋପଶକ୍ତିସମ୍ପନ୍ନୋ ବାଞ୍ଛୋ ଜଗତ୍ସ୍ୟ କୋପାଳ୍ଲମଗ୍ନମ୍
ପାତ୍ୟେ ଜଗତ୍ପତି ସ୍ତୁଯେ ଦର୍ବ୍ବୋଶ୍ଚ୍ଚ ଦୁଗ୍ଧଂ ପାତ୍ରାମୃତ୍ତ୍ୱ ମଦ୍ଭୁତ ।୫।
ବସ୍ତୁଦେବସୁତଂ ଦେବଂ କାଂସ୍ଚାଣୂରମୁଷ୍ଟିକମର୍ଦ୍ଦନମ୍
ଦେବକୀପରମାନନ୍ଦଂ କୃଷ୍ଣଂ ବନ୍ଦେ ଜଗତ୍ଗୁରୁମ୍ ।୪।
ଶ୍ରୀଗୁରୁଚ୍ଚରଣ ଦର୍ଦ୍ଦ। ଜଳାଦ୍ଭୁତ୍ୟଜଳା ପାତ୍ରାର୍ ନୀରଳାପୁଳା
ଶାଳ୍ୟ ଗ୍ରାହୁକ ତ୍ୱ ଅଙ୍ଗୋଳ ପହୁନ୍ୟ ଶ୍ରବଣେନ ଜେମା ଅଙ୍କୁଳା ।୨
ଅଛ୍ୟାଦ୍ଧା ପଙ୍କିଳ ଭୁ ଜୋହଳକ୍ତ ଦୁଃଖିମା ଯନ୍ତ୍ୟ କଭୀଜ୍ତ୍ୱ
ଦ୍ୟାଭୁଷ୍ଣା ଅଳ୍ପ ପାଣୁଯେ ହଣ୍ଡାକମ୍ପା କୌଳିର୍ଭୁକ୍ତ ଏକ୍ଷଳଦ୍ୟଥାପ୍ତ
ପାତ୍ର ମାର୍ଦ୍ଦିପାଳଚ୍ଚ ସଯୋଜମମାଳ୍ପ ଚମ୍ପାର୍ଥିଚାଲ୍ଲୋଟି ତ୍ତ୍ୱ ।
କାଳ୍ପା ଅଧ୍ୟାକ୍ଷ ଏକ୍ଷେଶାତ୍ତ୍ୱ ଦୁଇକଥା ସଂଜ୍ଞୋଦିଳା ଜୋଦ୍ଦୈ ଚମ୍ପା ।
ଜଳ୍ଲୁକେ ସଜୁକ ଜାତ୍ ପାର୍ଦ୍ଦେତ୍ତ୍ୱ ହତ୍ତ୍ୱ ହତ୍ତ୍ୱ ଚ ଜୋପାଳ୍ଲୁମାକ ମୁଦ୍ରା
ଦୁଃଖାଦ୍ ଜାହ୍ନବ ଜାକ୍ଷଂଜ୍ଞ ଅଳ୍ପିମାଳ ପ୍ରବୃଂପ୍ତି କଃ ଚ୍ଛୋଳ୍ଲୁଯେ ।ତ୍ତ୍ୱ
ମୁକୋ ଅଜ୍ଞେକ୍ତ ବାଚ୍ଚାଳ୍ପ ପାଙ୍ଗୁ ଳାଭାଳ୍ଲୁତ୍ତେ ଗିରିଳ୍
ମାତ୍ତ୍ କୁପା। ତଦାଦ୍ଦି ଜଗତ ପାହ୍ମାକାଳପୋଦିଦମ୍ ।୮।
ମାଦ୍ଧୁଷ୍ଟା ଜହୁଶୈଳାତ୍ତୁଳ୍ଲ ମହୁତ୍ତ୍ୱ ସୁତ୍ତ୍ୱ ଦିର୍ଜ୍ଞେଷ୍ଟ ସୁତ୍ତେ
ଜର୍ଦ୍ଦେଷ୍ଟ ସାଙ୍ଗାଙ୍ଗୁ ପାଦ ଶ୍ରୁତୋଦାନିଳ ଜ୍ଞେଚ୍ଚାଳିଲ୍ଲୁଳ୍ଲି ମା ସାମଗାଃ
ଯୋକାଳପ୍ତ୍ତି ଚରଦ୍ଗଙ୍ଗେନ ପାନଷ୍ଟା ପାଣ୍ଡ୍ୟଳ୍ଲି ମାଂ ଜୋଗିଳ୍ଲିନୋ
ମାସ୍ଥାଳ୍ଲୁଂ କ କଂସ୍ତ ସୁତ୍ତାଳ୍ଲୁହଚାଣା ଦେବାଳ୍ଲୁ ଚତ୍ତ୍ୱେଂ ନମାଃ ।୯।

ଶ୍ରୀମଦ୍ଭାଗବତ ଗୀତା

ପ୍ରଥମାଧ୍ୟାୟ

— × —

ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ର ଉବାଚ

ଧର୍ମକ୍ଷେତ୍ରେ କୁରୁକ୍ଷେତ୍ରେ ସମବେତା ଯୁଯୁତ୍ସବଃ
ମାମକାଃ ପାଣ୍ଡବାଶ୍ଚୈବ କିମକୁର୍ବତ ସଞ୍ଜୟ ।୧।

ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ର ଉବାଚ :- ହେ ସଞ୍ଜୟ ! ଧର୍ମକ୍ଷେତ୍ର କୁରୁକ୍ଷେତ୍ରରେ ଯୁଯୁତ୍ସୁ
(ଯୋଦ୍ଧୁ ମିଚ୍ଛନ୍ତୁ) ମାମକାଃ (ମତ୍ପକ୍ଷୀୟାଃ) ପାଣ୍ଡବାଶ୍ଚ ଚ ସମବେତାଃ
(ମିଳିତାଃ) (ସନ୍ତଃ) କିମ କୃତବନ୍ତଃ ।୧।

ଅର୍ଥ :- ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ର ଉବାଚ - ହେ ସଞ୍ଜୟ ! ଧର୍ମକ୍ଷେତ୍ର - କୁରୁକ୍ଷେତ୍ରରେ ହେ
ମୋହ ଓ ପାଣ୍ଡୁର ପାଖରୁ ଯୁଦ୍ଧାର୍ଥୀମାନେ ସମବେତ ହୋଇ କଅଣ କଲେ ?
।୧।

ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ :- ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ର ଉବାଚ - (ଧୃତ୍ରେ ରାଷ୍ଟ୍ରଂ ଯେନ ସ ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ରଃ)
ଜେହୁଁପ୍ରତି ରାଜ୍ୟ ଦେବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରିଥିଲେ ସେ ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ର । ମନ ଦ୍ୱି
ଜେହୁଁପାଣ୍ଡବଙ୍କ ରାଜ୍ୟର ଇଚ୍ଛା ଓ ସେହି ମନ ଚକ୍ଷୁ ଦେଇ ଦେବ ଦେଖିବା
ଅଭିଳାଷୀ । ଏଥିରେ ମନ ଜେହୁଁଟି ଥାଏ । ମନ ଜଣିଛି ଜେଉଁ
ପାରେନାହିଁ । ବୁଦ୍ଧି ଦ୍ୱାରା ମନିଷ୍ଟ ଜ୍ଞାନରହିତ କଥାକୁ ଜଣାଯାଉ
ଥିଲାମାନ ବୃତ୍ତିଗତିହୀନ ହୋଇ ଥିବାରୁ ବୁଦ୍ଧି କଥାକୁ ସଞ୍ଜୟକୁ
ପଚାରୁଛନ୍ତି । ସଞ୍ଜୟ - ପ୍ରେମାସକ୍ତ ଭକ୍ତ ଜେଉଁମାନେ ମାତୃପ୍ରସାଦ
ପୁଷ୍ଟ) ଅର୍ଥାତ୍ ଦିବ୍ୟଦୃଷ୍ଟିର । ସେହି ଦିବ୍ୟ ଦୃଷ୍ଟି ଯୁକ୍ତ ମନ ଜାତ ହୋଇଛି
ଜେ ସଞ୍ଜୟ । ଧର୍ମକ୍ଷେତ୍ର ଯୁଦ୍ଧ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଯୁଦ୍ଧାର୍ଥୀଗଣ ସଂଖ୍ୟା
ଅଟନ୍ତି ? ଧର୍ମକ୍ଷେତ୍ର ଅର୍ଥାତ କାହାକୁ । କାହାକୁ ଧର୍ମକ୍ଷେତ୍ର କହି
ଧର୍ମ ~~କ୍ଷେତ୍ର~~ ଭୂମି । (ଗୀତା ଏକଥାଖାନ୍ତି ରେ - ହଦିଂଶତୀତ୍ୟ ଯୋଦ୍ଧେନ୍ଦ୍ର
କ୍ଷେତ୍ରମିତ୍ୟଭିଧୀୟତେ) ମାନବ ଦେହ ୬୫୦ ଧର୍ମ ୬ଟି ମାନବ ଦେହରେ ଥାଏ ।
ଜେହୁଥାଏ । ଧର୍ମ ଅର୍ଥାତ ଜଳ ପୃଥିବୀ ତଳୁ ; ମାତୃପାତୃ ଜୀବରୁ
ରକ୍ତ ଓ ମାଂସରୁ ହୋଇଥାଏ । ୬ଟିଯାକ ଶରୀରରେ ଥାଏ । ୬ଟି ଶରୀରରେ
ରକ୍ତ ମାଂସ ଦେଇ ଥିବା ଶରୀର ଅଟେ । ଏହି ଶରୀର ମଧ୍ୟରେ ଅର୍ଥାତ
ଜେଉଁ ଶରୀରରେ ଜ୍ଞାନ ଅଛି ସେହି ଶରୀର ଧର୍ମକ୍ଷେତ୍ର ଅଟେ । ଏହି
ଶରୀରରେ ଜ୍ଞାନ ଅଛି ଜେଉଁ ଶରୀରରେ ଜ୍ଞାନ ନାହିଁ ସେହି ଶରୀର
ଅର୍ଥାତ ଜଡ଼ ଶରୀରରେ ଜ୍ଞାନ ଅଛି ଜେଉଁ ଶରୀରରେ ଜ୍ଞାନ ନାହିଁ ସେହି
ଶରୀର ଅର୍ଥାତ ଜଡ଼ ଶରୀରରେ ଜ୍ଞାନ ଅଛି ଜେଉଁ ଶରୀରରେ ଜ୍ଞାନ ନାହିଁ ସେହି
ଶରୀର ଅର୍ଥାତ ଜଡ଼ ଶରୀରରେ ଜ୍ଞାନ ଅଛି ଜେଉଁ ଶରୀରରେ ଜ୍ଞାନ ନାହିଁ ସେହି
ଶରୀର ଅର୍ଥାତ ଜଡ଼ ଶରୀରରେ ଜ୍ଞାନ ଅଛି ଜେଉଁ ଶରୀରରେ ଜ୍ଞାନ ନାହିଁ ସେହି

ତାଙ୍କଠାରୁ ଦୁଇଟି ପୁତ୍ର - ଯଥାକ୍ରମେ ଯଯୁତ୍ସୁ ଏବଂ ଶ୍ରୁତକର୍ମା । ଅନ୍ତିମ ପୁତ୍ର ଶତାନୀକ ପ୍ରିୟାଦି ପୁତ୍ର । ଏହି ଅନ୍ତିମ ପୁତ୍ର ଜଣକ ସାଧାରଣରେ ନକୁଳ ଥିଲେ ।
(ଯେଉଁଥିପାଇଁ ସେ ଜଗତକୁ ପାଣ୍ଡବ ବା ଜାତିବା ଜଣେ ପୂର୍ଣ୍ଣ ପୁରୁଷ ଭାବରେ ଅନୁଭବ ଜଣେ ଦୁଇପକ୍ଷ ପ୍ରୋଣାପୁର୍ଣ୍ଣପକ୍ଷ ଜାଣିଥା ଚଥିପାଇଁ ମୂଳ ମୂର୍ତ୍ତି - ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନ କହୁ ଥାଇଁନ୍ତି - ସେଥିରେ ଆପଣାଙ୍କର ନିମ୍ନ ପୁରିମାନ ପ୍ରୁଫ ପୁରୁଷ ପୁରୁଷଙ୍କ ପାଖ ସେହିଥିବା ବୁଝି ହେଉନା ଓ ପଣ୍ଡିତଙ୍କ (ପାଣ୍ଡୁର) ମାନଙ୍କ ପ୍ରେମ ମାନଙ୍କୁ ଅବଲୋକନ କରନ୍ତି ।)

ଅତ୍ର ଶୂର ପତ୍ନେ ଜ୍ୟା ଶ୍ରୀମାର୍ଜୁନସମା ଲୁଧ୍ରେ
ଲୁଲୁଧୋକା ଦିଗ୍ଦନ୍ତ ପ୍ରୁଦଦନ୍ତ ମନ୍ଦାରଥଃ ।୪।
ପୃଷ୍ଠକେତୁ ଚେକିତାନଃ ମାଣିଗ୍ରଜନ୍ତୁ ନଳଧ୍ୱଜ
ପୁରୁଜିତ ଦ୍ୟୁତିଭୋଜନ୍ତୁ କୌଦ୍ୟଦନ୍ତ ନରଥୁକ୍ତାଂବଃ ।୫।
ଲୁଦ୍ୟା ମଦ୍ୟୁନ୍ତୁ କଂସ୍ୟାନ୍ତୁ ଉତ୍ତମୌଜାନ୍ତୁ ବଳର୍ଦ୍ଦବାନ୍
ସୌଭଦ୍ରୋ ଦୌପଦେୟାନ୍ତୁ ସର୍ବଚକ ମନ୍ଦାରଥାଃ ।୬।

ଅତ୍ର (ଯେଷୁକାଲ୍ୟାଂ) ଶୂରଃ ମହେଷ୍ୱାସଃ (ମହାଧନୁର୍ଦ୍ଧରଃ) ଲୁଦ୍ରେ (ଲୁବ୍ଧକ) ଜ୍ୟାମାର୍ଜୁନ ସମାଃ ଲୁଲୁଧୋକଃ (ସାତ୍ୟକିଃ) ଦିଗ୍ଦନ୍ତଶ୍ଚ ମହାରଥଃ ଦ୍ରୁପଦଶ୍ଚ ପୃଷ୍ଠମେକ୍ଷୁଃ, ଚେକିତାନଃ ବଳର୍ଦ୍ଦବାନ ମାଣିଗ୍ରଜଶ୍ଚ, ପୁରୁଜିତ ଦ୍ୟୁତିଭୋଜଶ୍ଚ କୁନ୍ତୀଭୋଜଃ କଂସ୍ୟଶ୍ଚ ଉତ୍ତମୌଜାଃ ଚ ସୌଭଦ୍ରଃ (ଅଭିମନ୍ୟୁଃ) ଦ୍ରୌପଦେୟାଶ୍ଚ (ଦ୍ରୌପଦୀ-ପ୍ରକାଶ୍ୟାଶ୍ଚ) ସର୍ବେ ସର୍ବତ୍ର. ମହାରଥାଃ ।୪।୫।୬।

ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ:- ଏହି ସୈନ୍ୟପାଳିକା ଦଳରେ ମହାବଳୀ ଅର୍ଥାତ୍ ମହା ପରାକ୍ରମଶାଳୀ ମହେଷ୍ୱାସଗଣ ଭୀମ, ଅର୍ଜୁନ ସମାନ ଗୋଦ୍ଧା ଲୁଲୁଧୋକ (ସାତ୍ୟକି) ଦିଗ୍ଦନ୍ତ, ମହାରଥ ଦ୍ରୁପଦ, ଦୃଷ୍ଟକେତୁ, ଚେକିତାନ, ବଳର୍ଦ୍ଦବାନ ମାଣିଗ୍ରଜ, ପୁରୁଜିତ, କୁନ୍ତୀଭୋଜ, କଂସ୍ୟଶ୍ରେଷ୍ଠ କୋଦ୍ୟ, ଶିଖଣ୍ଡୀଙ୍କ ଲୁଧ୍ୟାମନ୍ୟୁ, ବଳର୍ଦ୍ଦବାନ ଉତ୍ତମୌଜା, ସୌଭଦ୍ର (ଅଭିମନ୍ୟୁ) ଦ୍ରୌପଦୀତନୟ- ମାନେ, ସମସ୍ତେ ସମଶ୍ରେଷ୍ଠ ମହାରଥୀ ।୪।୫।୬।

ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ:- ଏହି ସେନା ଦଳରେ ମହାବଳୀମାନେ, ପରାକ୍ରମୀମାନେ, ମହେଷ୍ୱାସଗଣ ଅର୍ଥାତ୍ ଓଙ୍କାରର ରୂପାନ୍ତର ଶବ୍ଦର ଲକ୍ଷ୍ୟଭେଦୀ (ପ୍ରଣବୋ ଧନୁଃ ଶାରୋହ୍ୟାତ୍ମା ବ୍ରହ୍ମତଲ୍ଲକ୍ଷ୍ୟମୁଚ୍ୟତେ) । ଏହି ଧନୁ ତୀର ଯୋଗୁଣ ଅଟନ୍ତି ସେ ଧନୁର୍ଦ୍ଧର । ଶ୍ରୀମାର୍ଜୁନ ସମକକ୍ଷ ଗୋଦ୍ଧା ଅର୍ଥାତ୍ ଅର୍ଜୁନ ଭଳି ଅସ୍ତ୍ରଶସ୍ତ୍ର - ପ୍ରୟୋଗରେ ଦକ୍ଷ ଏବଂ ଭୀମ ବାହୁବଳୀ (ବାହୁବାଳ ଜଳି ଦାଣ୍ଡଟ ବାହୁଯୋଦ୍ଧା ଶାସ୍ତ୍ରଜ୍ଞାତା, ବାହୁଟ ଧର୍ମଯୁଦ୍ଧ ଜରୁରି ଯୋଦ୍ଧାଟିଏ ପରିଚାଳନା କୌଶଳ)

ଅର୍ଥାତ୍ ପ୍ରାଣବାୟୁ (୨୦ରୁ ୨୨ ପ୍ରକାର ବାୟୁ ଅର୍ଥ ବାୟୁର ପ୍ରକାର ଭେଦ)
ଲୁଚୁଥିବାକୁ ସାଧାରଣତଃ ଅର୍ଥାତ୍ ଯୁଗଳ, ଦିଗୁଣ ଅର୍ଥ କରୋଗ ଦୁଇ ପ୍ରକାରରୁ
ଯୁଗଳ ଦେହରେ ସର୍ବତ୍ର ଯାଉଥିବା ପୁରୁଷ ଜନନେନ୍ଦ୍ରିୟରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ ହେଉଥିବା ବୀର୍ଯ୍ୟ,
ପୁତ୍ରୋତ୍ପାଦନ ଶକ୍ତି ଅର୍ଥାତ୍ ଶୀଘ୍ରଗତି କରିବା, ଅନୁଲିପାଣୀକୁ ଗର୍ଭ, ଯେ
ଦେହରୁ ନିର୍ଗତ ପାଣିରସ; ଜଳ ପରି ସ୍ୱଚ୍ଛ ଆଲୁହିମ ଦ୍ରବ - ଦ୍ରୂପ ସ୍ତ୍ରୀକାମକ୍ରୀଡ଼ା
ପ୍ରତି ଚଳା ନୁଖି ଉତ୍ତିଷ୍ଠାନ୍ତି ପ୍ରମାନ । ବୀଳଦିଗ୍ଧଳ ଆଶ୍ରିଷ୍ଟ : ଆଖି -
ଶୁକ୍ଳାସ୍ଥ ମହତ୍ତ୍ୱଜ୍ୟୋତିଃ - ଗୁଜ ଶକ୍ତି ରୁ ପ୍ରଖାଣ ପାଇଥା । ଅର୍ଥାତ୍
ପାଣ୍ଡୁପ୍ରଭାକ୍ଷୀ ମହତ୍ତ୍ୱଜ୍ୟୋତିଃ । ପୁରୁଡ଼ିତ = ଅବଜ୍ଞୁଦ କଥୁର
ପ୍ରାଣାର ମୁଖଃ ଗତି ରୁ ରହିତ ମୁଁ ରୁ ଅବସ୍ଥା ରୁ ନତି ପୁରୁଡ଼ିତ ।
ଯୁଦ୍ଧୋତ୍ତୋଳ - ଅର୍ଥାତ୍ ଆକାଶ, ଜଳରଶ୍ମି ଜୈବିକ ଅର୍ଥାତ୍ ଶୁକ୍ରକୀଟ,
କଥାନ୍ତୁ ସୂକ୍ଷ୍ମ ପନ୍ଥୁ - କଥାନ୍ତି - କଥୁପଳାକ୍ଷୀ : ସୂକ୍ଷ୍ମପନ୍ଥୁ ଅର୍ଥାତ୍ ଶକ୍ତି =
ପ୍ରାଣର ଗତି । ଦୃଷ୍ଟୁଲୋଚ୍ଚ - ଯୁପ୍ରକାଶ ଅନୁଭବ, ଜ୍ଞାନଶକ୍ତି -
ପ୍ରଣବ ଦୈହି । ବୀଳଦିଗ୍ଧାନ୍ତି ରୁ ଉତ୍ପାଦିତ - ପୁରୁଷପ୍ରଳାକ୍ଷୀ ଆଦ୍ୟାଶକ୍ତି,
ଚୈତନ୍ୟରୂପ - ପୁରୁଷାତ୍ମକ ଶକ୍ତି ଅଭିମନ୍ୟୁ, ପ୍ରଭୁତ୍ୱ । ଅର୍ଥାତ୍ ଜଳ ଶକ୍ତିପ୍ରାଣ
ଦାନ କରୁଥିବା ଭାକ୍ଷୋ ପୁରୁଷ ଅଭିମନ୍ୟୁ - ଅଭି - କିର୍ତ୍ତିମନ୍ୟୁ - ମାନ୍ୟୁ - ସ୍ତ୍ରୀଦେ
କିର୍ତ୍ତିମନ୍ୟୁ ରେ ଜୋତି ଜ୍ଞାନ ଥାଏ ଅଥାତ୍ ଅଥାତ୍ ଅଥାତ୍ ଅଥାତ୍ ଅଥାତ୍ ଅଥାତ୍
ଓ ଜା'ମାନେ ଯୌନି ପୁରୁଣ ହେଲେ ଏହା ଜୋତି ଦ୍ୱାରା ଜୋତି
ଅବସ୍ଥା ଆସେ ଜା'ର ନାମ ଅଭିମନ୍ୟୁ । ଦ୍ରୌପଦୀ ଯଜ୍ଞସେନୀ - ଅର୍ଥାତ୍
ପଞ୍ଚିତତ୍ତ୍ୱ ରୁ ଜୁଣ ପ୍ରମୁଖ । ଏମାନେ ପ୍ରସଙ୍ଗରେ ମହାଭାରତ, ୪।୪ ।

ଅସ୍ତ୍ରାଣି ଦତ୍ତ ଭଗବାନ୍ ଜଳ ତାନିଯୋଦ ଦିବ୍ୟାତ୍ମନ
କାଳରୂପା ମମ ଜ୍ୟେଷ୍ଠଭ୍ରାତ୍ର ଶ୍ରିୟୋର୍ଥିଭାଜ୍ ଭୁବମ୍ ଗତେତ୍ତ୍ୱ ।
ତତ୍ତ୍ୱ ଦିବ୍ୟାତ୍ମନ ! ଅସ୍ତ୍ରାଣି ମେ ଜଳ ତାନିଯୋଦ (ପ୍ରଯଚ୍ଛତୁ) ମମ ଜ୍ୟେଷ୍ଠଭ୍ରାତ୍ର
କାଳରୂପା ଭାକ୍ଷ କିରୋଟି (ଅର୍ଜୁନଃ) ତେ (ତବ) ସମ୍ପତ୍ତିଭୂମି
(ପ୍ରଭୁତ୍ୱମ ଜ୍ଞାନାଦିକ) ଭାକ୍ଷ ଦ୍ରୁତଗତି ।ତ୍ତ ।

ଅର୍ଥ :- ତତ୍ତ୍ୱ ଦିବ୍ୟାତ୍ମନ ! ଆମ ଦକ୍ଷତରେ ଜୋତିମାନେ ପ୍ରସିଦ୍ଧ, ଆମ
ଜ୍ୟେଷ୍ଠଭ୍ରାତ୍ର ଜଳ କାଳରୂପ କାନେଡା, ତତ୍ତ୍ୱମାନଙ୍କୁ ଦେଉଛୁ ।
ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ :- ଯୁଗ ଦୃଷ୍ଟିଦାନର (ଦୂରଦୃଷ୍ଟି) ଜିଦ୍ କାରଣ ହାସ୍ୟାସ୍ପଦ ଅବସ୍ଥାରେ ପଡ଼ି ଅର୍ଜୁନଙ୍କୁ
ତତ୍ତ୍ୱ ଦିବ୍ୟାତ୍ମନ ! ମୋ ଦକ୍ଷତରେ ଜୋତିମାନଙ୍କୁ ଦୁଇଜଣଙ୍କୁ ତଥା ମୋ
ଜ୍ୟେଷ୍ଠ କାଳରୂପ ମାନଙ୍କୁ ଦେଉଛୁ ।ତ୍ତ ।

ଦେଉଛୁ କୁହାଯାଏ ମୋର ଦେହରେ ଦେବଦତ୍ତ ନାମକ ବାଣରୁ ବହି ଯାଉଥିବା ରକ୍ତ
ଶୁଖେ ତେଣୁ ମୋତେ ଦୁଃଖ ପ୍ରକାଶ ନାହିଁ।'
ଭୀମପର୍ବ ବୃତ୍ତାନ୍ତରେ ଘୋଡ଼ା କାମନ ହଜାର ବର୍ଷ ଜୀବିତ ରହିଥିଲେ ; ଘୋଡ଼ା ଅର୍ଥାତ୍
ଅଶ୍ୱ ଶବ୍ଦର ଅର୍ଥ ଶୀଘ୍ର ଗତି ସମ୍ପନ୍ନ ପ୍ରାଣୀ, ଭୀମ - ବାୟୁପୁତ୍ର, ଶୀଘ୍ର ଗତିସମ୍ପନ୍ନ
ଯୋଡ଼ିଏ କାମନ ବାୟୁରୁ ହୋଇଥିଲେ, ସେହି ବାୟୁ ସ୍ପର୍ଶରୁ ଗର୍ଭ ଧାରଣ କରି
ପରବର୍ତ୍ତୀ ପ୍ରାଣୀକାଳ ଦୁଇଟି ଜନ୍ମ ନେଇ ଥିଲେ।
ଶୁଭ୍ରଦନ୍ତୀ ଶୁଭ୍ର ଦନ୍ତିଙ୍କର - ଅର୍ଥାତ୍ ଦନ୍ତରୁ ଜାତ ହୁଏ ଯେ, ସେହି
ହସ୍ତିନୀଙ୍କୁ ଶୁଭ୍ରଦନ୍ତୀ ବୋଲି କୁହାଯାଏ। ଏହି ଶୁଭ୍ରଦନ୍ତୀ ଶବ୍ଦରୁ ରୂପକ
ପ୍ରାଣୀ ହସ୍ତିନୀ ର ପୁତ୍ର ଅର୍ଥରେ ଯୋଗ - ଯୋଗାଶାସ୍ତ୍ରରେ ଦେହ
ଅନ୍ତର୍ଗତ ପ୍ରାଣର ଦୁଇଟି ଗତି (ଉତ୍ଥାପନ) ଦେହାଭ୍ୟନ୍ତରକୁ ନେଇଥିଲା।
କଙ୍କୁଳ - ଶୁଶ୍ରୋତା ସଂହିତାରେ ଶାରୀରସ୍ଥାନରେ - ଅର୍ଥାତ୍ ଶରୀରର
(କଙ୍କୁଳ - ଜଙ୍ଘାଦ୍ୱୟ - ଦକ୍ଷିଣ) ବାମ ଜଙ୍ଘାରୁ ପୂର୍ବ ଦକ୍ଷିଣ ପ୍ରତ୍ୟଙ୍ଗକୁ
ଯୁଗଳରେ ଧରି ରହିଥିଲେ।
ସହଦେବ - ପାଣ୍ଡବପୁତ୍ର ଅର୍ଥାତ୍ ଜଣେ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଯୋଦ୍ଧା ଭାବରେ ଦେଖାଯାଏ।
ସହଦେବ ନିଜ ଦେହରୁ - ଶୁଭ୍ର - ପୂଜାପାଇ। ଚଢ଼ି ପୂଜାପାଠରେ ବାମ ଜଙ୍ଘ
ପ୍ରବେଶ ହେବାରୁ ଜଙ୍ଘରେ ଜନ୍ମ ହୋଇଥିଲା। ଅର୍ଥାତ୍ ଦକ୍ଷିଣ ପାଦ
ପ୍ରତ୍ୟଙ୍ଗରେ ବାମ ର ଗତି ପ୍ରାଣୀକୁ ଆହରଣ ହେଉଥିବା
ପ୍ରାଚୀନ ପ୍ରଚଳନ ଠାରୁ ଯୋଗଗତି ବାମ ଜଙ୍ଘରୁ ଶୁଭ୍ର ଦନ୍ତୀ ଜନ୍ମ।
ଦକ୍ଷିଣ
ସହଦେବ ଶିବଭକ୍ତ - ଅର୍ଥାତ୍ ସହଦେବ ଜ୍ୟୋତିଷ ଓ ଭବିଷ୍ୟତ ଜ୍ଞାନ -
ଶିବଙ୍କ ର ଅନୁଗ୍ରହ ପ୍ରାପ୍ତ।
ଦୁଃଖପ୍ରକାଶ :- ଅର୍ଥାତ୍ ଶୁଭ୍ର ଦେହରେ ରକ୍ତ ବହିବା।
କଥୁର୍ଚ :- ଅର୍ଥାତ୍ କଥୋପ ରୂପେ ଦିଗୁଣୀକୃତ।

ଅଧ୍ୟାପକଙ୍କ ପାଖକୁ ଅର୍ଥ ପାଇଁ ଯିବା ।
ଦୃଶ୍ୟ :- ଛାତ୍ର ଗାଛ ତଳୁ ଉଠି ଅଧ୍ୟାପକଙ୍କ ନିକଟକୁ ଯିବା ।
ଅଧ୍ୟାପକ ପୁସ୍ତକ ପଢୁଥିବା ଅବସ୍ଥାରେ ଛାତ୍ର ପ୍ରବେଶ କରିବା ।
ଛାତ୍ର ପୁସ୍ତକ ବନ୍ଦ କରିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଅପେକ୍ଷା କରିବା ।
ଅଧ୍ୟାପକ ପୁସ୍ତକ ବନ୍ଦ କରିବା ମାତ୍ରେ ଛାତ୍ର ପ୍ରଣାମ କରି ଅର୍ଥ ପାଇଁ ଅନୁରୋଧ କରିବା ।
ଅଧ୍ୟାପକ ଛାତ୍ରକୁ ଅର୍ଥ ଦେବା ।
ଛାତ୍ର ଅର୍ଥ ପାଇ ଆନନ୍ଦିତ ହୋଇ ଅଧ୍ୟାପକଙ୍କୁ ପ୍ରଣାମ କରି ଚାଲିଯିବା ।
(ଏଠାରେ ଯବନିକା ପତନ ହେବା ଉଚିତ୍ ।)

ଦୃଶ୍ୟ ଦୁଇ ଦେହାନ୍ତରର ଛାତ୍ର ।
(ଛାତ୍ର ପ୍ରବେଶ କରିବା ପରେ ଯବନିକା ଉତ୍ତୋଳନ ହେବା ଉଚିତ୍ ।)
ଅର୍ଥ :- ଆକାଶ ଓ ପୃଥିବୀ ମଧ୍ୟରେ ଥିବା କାନ୍ଦୁ ଦୃଶ୍ୟମାନ ପୁସ୍ତ ପାରୁନଥିବା ସ୍ଥାନଟିକୁ ଅର୍ଥାତ୍ ଦେହାନ୍ତର କୁହାଯାଏ ।
ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ :- ପ୍ରାଣକୃଷ୍ଣ ଆହୁରି ଦେହାନ୍ତରକୁ ପୃଥିବୀ ଓ ଆକାଶ ଅର୍ଥାତ୍ ମୃତ୍ୟୁଲୋକ ଓ ଆକାଶିକ ନିବାସ ଭିତରେ ଥିବା ଦୃଶ୍ୟମାନ ଦୁଇଟି ପୁସ୍ତ ପାରୁନଥିବା ଅବସ୍ଥାକୁ ବୁଝିଛନ୍ତି ଏବଂ ଏହାକୁ ଦୃଶ୍ୟମାନ ଦୁଇଟି ପୁସ୍ତ ପାରୁନଥିବା ଅବସ୍ଥାରେ ଛାତ୍ର ଅବସ୍ଥାନ କରିଥିବା ଦର୍ଶାଇଛନ୍ତି ।
ଛାତ୍ର ଅର୍ଥ ପାଇ ଆନନ୍ଦିତ ହୋଇ ଅଧ୍ୟାପକଙ୍କୁ ପ୍ରଣାମ କରି ଚାଲିଯିବା ଦ୍ୱାରା ଏହି ଅବସ୍ଥାର ପରିବର୍ତ୍ତନ ହେବା ।
(ଛାତ୍ର ପ୍ରସ୍ଥାନ)

ଉତ୍ତା ଏକାଧିକ ପୁତ୍ରଙ୍କ ପାର୍ଶ୍ୱରୁ ପିତୃବ୍ୟ ଓ ଖୁଲତାତଙ୍କ
ଝାଡ଼ିମାଲାକୁ ମଧ୍ୟ ଏହି ଶବ୍ଦ ବ୍ୟବହୃତ ହୋଇଥାଏ ।ଉଦ୍ଦ

ଅର୍ଥ: ଏହା ଏକ ପାଖି ମୁଖିଆ ଓ ଲମ୍ବିତ ଚହଲପହଲ
ପଦାରେ ଘରୁଥାଏ, ଗିଜମାରୁ ଆଖୁଦିଏ, ମାଇକି ପୁଅ, ପୁତ୍ର
ଦୌହିତ୍ର, ଭ୍ରାତା, ଜ୍ଞାତିର ଏକ ପୁରୁଷ ସମ୍ପର୍କୀୟ ବୁଝାଇଥାଏ ।

ପ୍ରୟୋଗ:— ପିତୃବ୍ୟ ବ୍ୟତୀତ ସମସ୍ତେ ଏକାଠି ହୋଇ ଚାଷ
ପାଣି, ଆଖୁଦିଏ ମାଇକିଆ, ଭ୍ରାତୃ, ପୁତ୍ର, ଦୌହିତ୍ର ତଥା ଘରୁଆ ଜୀବଜନ୍ତୁଙ୍କ
ଯତ୍ନ ନେଉଥିଲେ, ସୁଖୁଦିଅଁ ଏ ଅଞ୍ଚଳର ଏକ ପ୍ରସିଦ୍ଧ ପର୍ବ ।

ଏ

ଅର୍ଥ: ଏହା ଗାଈର ପାଖି ମୁକାମୁକା ଓ ଲମ୍ବିତ ଚହଲପହଲ
ପଦାରେ ଘରୁଥାଏ, ଗିଜମାରୁ ଆଖୁଦିଏ, ମାଇକି ପୁତ୍ର, ପୁତ୍ର
ଦୌହିତ୍ର, ଭ୍ରାତା, ଜ୍ଞାତିର ଏକ ପୁରୁଷ ସମ୍ପର୍କୀୟ ବୁଝାଇଥାଏ ।

ପ୍ରୟୋଗ:— ପିତୃବ୍ୟ ବ୍ୟତୀତ ସମସ୍ତେ ଏକାଠି ହୋଇ ଚାଷ
ପାଣି, ଆଖୁଦିଏ ମାଇକିଆ, ଭ୍ରାତୃ, ପୁତ୍ର, ଦୌହିତ୍ର ତଥା ଘରୁଆ ଜୀବଜନ୍ତୁଙ୍କ
ଯତ୍ନ ନେଉଥିଲେ, ସୁଖୁଦିଅଁ ଏ ଅଞ୍ଚଳର ଏକ ପ୍ରସିଦ୍ଧ ପର୍ବ ।

ଏ

ଅର୍ଥ: ଏହା ଗାଈର ପାଖି ମୁକାମୁକା ଓ ଲମ୍ବିତ ଚହଲପହଲ
ପଦାରେ ଘରୁଥାଏ, ଗିଜମାରୁ ଆଖୁଦିଏ, ମାଇକି ପୁତ୍ର, ପୁତ୍ର
ଦୌହିତ୍ର, ଭ୍ରାତା, ଜ୍ଞାତିର ଏକ ପୁରୁଷ ସମ୍ପର୍କୀୟ ବୁଝାଇଥାଏ ।

ପ୍ରୟୋଗ:— ପିତୃବ୍ୟ ବ୍ୟତୀତ ସମସ୍ତେ ଏକାଠି ହୋଇ ଚାଷ
ପାଣି, ଆଖୁଦିଏ ମାଇକିଆ, ଭ୍ରାତୃ, ପୁତ୍ର, ଦୌହିତ୍ର ତଥା ଘରୁଆ ଜୀବଜନ୍ତୁଙ୍କ
ଯତ୍ନ ନେଉଥିଲେ, ସୁଖୁଦିଅଁ ଏ ଅଞ୍ଚଳର ଏକ ପ୍ରସିଦ୍ଧ ପର୍ବ ।

ଏ

ଅର୍ଥ: ଏହା ଗାଈର ପାଖି ମୁକାମୁକା ଓ ଲମ୍ବିତ ଚହଲପହଲ
ପଦାରେ ଘରୁଥାଏ, ଗିଜମାରୁ ଆଖୁଦିଏ, ମାଇକି ପୁତ୍ର, ପୁତ୍ର
ଦୌହିତ୍ର, ଭ୍ରାତା, ଜ୍ଞାତିର ଏକ ପୁରୁଷ ସମ୍ପର୍କୀୟ ବୁଝାଇଥାଏ ।

ପ୍ରୟୋଗ:— ପିତୃବ୍ୟ ବ୍ୟତୀତ ସମସ୍ତେ ଏକାଠି ହୋଇ ଚାଷ
ପାଣି, ଆଖୁଦିଏ ମାଇକିଆ, ଭ୍ରାତୃ, ପୁତ୍ର, ଦୌହିତ୍ର ତଥା ଘରୁଆ ଜୀବଜନ୍ତୁଙ୍କ
ଯତ୍ନ ନେଉଥିଲେ, ସୁଖୁଦିଅଁ ଏ ଅଞ୍ଚଳର ଏକ ପ୍ରସିଦ୍ଧ ପର୍ବ ।

ଅର୍ଥ:- କୁନ୍ତୀପୁତ୍ର (ଅର୍ଜୁନ) ଉଭୟ ସୈନ୍ୟରେ ଏପରି ସମସ୍ତ ବନ୍ଧୁବର୍ଗଙ୍କୁ ଦେଖି କୃପାବିଷ୍ଟ ହୋଇ ବିଷାଦ ଗ୍ରସ୍ତ ହୋଇ କହିଲେ । ୨୭ ।

ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ:— ସାଧନା ର ପ୍ରାରମ୍ଭ ରେ ସାଧକ ଅର୍ଜୁନ ଙ୍କ ମନରେ ଚିନ୍ତା ହେଲା - ଇନ୍ଦ୍ରିୟମାନଙ୍କୁ ଦମନ କରିବାକୁ ହେବ, ଏମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଭୋଗ କରି ଆଜି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଆନନ୍ଦ ଉପଭୋଗ କରି ଆସିଛି । ଆଜି ଏମାନଙ୍କୁ ଦମନ କରିବି କିପରି? ଏହି ପରି ନାନା ଚିନ୍ତାରେ ବିଷାଦ ଯୁକ୍ତ ହୋଇ କୃପାଳୁ ଚୈତନ୍ୟରୂପୀ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ଙ୍କ ନିକଟରେ ସାଧକ ଅର୍ଜୁନ ଙ୍କର ମନୋଭାବ ପ୍ରକାଶ ହେଲା । ୨୭ ।

ଅର୍ଜୁନ ଉବାଚ

ଦୃଷ୍ଟ୍ୱେମାଂ ସ୍ୱଜନଂ କୃଷ୍ଣ ଯୁଯୁତ୍ସୁଂ ସମୁପସ୍ଥିତାନ୍
ସୀଦନ୍ତି ମମ ଗାତ୍ରାଣି ମୁଖଂଚ ପରିଶୁଷ୍ୟତି ୨୮

ଅର୍ଜୁନ ଉବାଚ, ହେ କୃଷ୍ଣ, ଯୁଯୁତ୍ସୁ ଇମାନ୍ ସ୍ୱଜନାନ୍ ସମୁପସ୍ଥିତାନ୍ ଦୃଷ୍ଟ୍ୱା ମମ ଗାତ୍ରାଣି ସୀଦନ୍ତି, ମୁଖଂ ଚ ପରିଶୁଷ୍ୟ

ଅର୍ଥ:- ଅର୍ଜୁନ କହିଲେ, ହେ କୃଷ୍ଣ! ଯୁଦ୍ଧକାମୀ ସ୍ୱଜନ-ମାନଙ୍କୁ ସମ୍ମୁଖରେ ଦେଖି ମୋର ଅଙ୍ଗ ଶିଥିଳ ଓ ମୁଖ ଶୁଖି ଯାଉଛି । ୨୮ ।

ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ:- ସାଧକ ଇନ୍ଦ୍ରିୟମାନଙ୍କୁ ସ୍ୱଜନ ବୋଲି ଭାବେ । ଇନ୍ଦ୍ରିୟମାନେ ଦେହରେ ସମ୍ମୁଖ ଭାଗରେ ଅବସ୍ଥିତ । ବାହାର ଭାଗରେ ଦେଖିଲେ ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ନାହିଁ । ସାଧକ ଇନ୍ଦ୍ରିୟମାନ ଦ୍ୱାରା ସାଧକଙ୍କୁ ଭୋଗ କରାଇ, ସୁଖ ଭୋଗ କରି ସେମାନଙ୍କୁ ବନ୍ଧୁ ବୋଲି କହିଥାଏ । ସେହି ବନ୍ଧୁମାନଙ୍କୁ ଦମନ କରିବାକୁ ହେବ ଏହି ଆଶଙ୍କାରେ ସାଧକ ର ମୁଖ ଶୁଷ୍କ ହୋଇ ଶରୀର ଅବସନ୍ନ ବୋଧ ହେଉଛି; ସେଥି ପାଇଁ ଏକଥା ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କ ଆଗରେ ପ୍ରକାଶ କଲେ । ୨୮

ଉଚ୍ଚାରଣ ଓ ଅର୍ଥ ସହିତ ଶବ୍ଦ ଗୁଡ଼ିକୁ ଲେଖ ।

ଅର୍ଥ :- ମୋ ଝିଅର ଦେହ ଅତ୍ୟନ୍ତ ସୁନ୍ଦର ଏବଂ ସୁଗଠିତ ।
ସୁନ୍ଦର ଓ ଚାଣ୍ଡୁଅ ଯୁକ୍ତ ବିଶିଷ୍ଟ ଦାନ୍ତ ଗୁଡ଼ିକ ମୋତି ପରି
ଦେଖାଯାଏ ।

ଉଚ୍ଚାରଣ :- ମୋ ଝିଅର ଦେ ଅତି ସୁନ୍ଦି ଗାଢୁ ଗାଢ଼ି, ଅତି ଅତିଶୟ
କଳାବାଳ ଦେଖାଏ ନାହିଁ, ଘୋଟା ଘୋଟା ଦେ ଦିଶେ ।
ଦେହଟି, ପ୍ରାୟ ପତଳି ଦେଖାଏ ନାହିଁ । ଝିଅର ମୁହଁଟା
ଚାଣ୍ଡୁଅ, ମାଆ ସବୁଦିନ ଦଣ୍ଡୁଲୁମାନ ଦେଖାଏ ଯଦି ଥାଏ
ଆମ୍ବ ଗିଅଳା ଦେଖାଏ ଛିଡ଼ା ଦେଖାଏ ନାହିଁ । ମୋଟାମୁଣ୍ଡ
ଘିଆ ଏବଂ ଚୋଟାପଟା ଦେଖାଯାଏ ନାହିଁ । ମାଆ ଖୁସି ହେ
ଦେଖାଗୋଟା ଗିଅଳା ଦେଖାଏ ଛିଡ଼ା ଦେଖାଏ ନାହିଁ ।
ଅର୍ଥାତ୍ ପ୍ରାୟ ଦେ ଦୁଇ ଜଣିଆ ସରୁ ଶରୀର ଯୁକ୍ତ ଗାଣ୍ଡୁଅ ।
ମାମୁଁମାନେ ଘିଆ ଏବଂ ଠିକା କରିଥିଲେ । ମାମୁ ଖୁସି
ଗିଅଳା ଅର୍ଥାତ୍ ଗୁଣ ଗିଅଳା ଦେଖାଏ ନାହିଁ । ଶରୀର ବର୍ଣ୍ଣ
ଦୁଇ ଦେଖିବାରେ ଯାଦିକ ପ୍ରାଦିକା ସମସ୍ତେ ଅନୁରୂପ ମନେହୁଏ ।
ପ୍ରାଦିକା ସମସ୍ତେ ମଳିକୁ କିଛିନ୍ନ ପ୍ରଶ୍ନରେ ଏକ ହଜଲ
ଦେଖା ପ୍ରଚୋଦ ପ୍ରଚୋଦ କିଛାଲ୍ଲ ଜିନ୍ନ ଯାଆଁଗଲେ ଚଳିପାରି
ଏକାଦଶୀ ଦେଖ ଶ୍ରାବ୍ଦିକ ।

କ ଚ ଛାଙ୍କୁ ମାଧବଙ୍କୁ ଝ ଞ ପୁରସ୍କାର ଚ ମେ ସମସ୍ତ
ନିମିତ୍ତାକ ଚ ପାଣ୍ଡାମି କଥାଟିଆକି ଦେଖନ୍ତୁ ।୨୦,

ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ:- ଜୀବଦେହ ଇନ୍ଦ୍ରିୟମାନଙ୍କୁ ସୃଜନ କରିଛନ୍ତି,
ସେମାନଙ୍କର ଦ୍ୱାର ବହିର୍ମୁଖୀ ସୃଷ୍ଟି ଦେଖା କରି ଆସିଛି। ଆତ୍ମ
ସେହି ଇନ୍ଦ୍ରିୟମାନଙ୍କୁ ବହି ଯାଉନ ସମୟରେ ଦମନ କରି
ଉତ୍ତିଷ୍ଠରେ ଆତ୍ମଜ୍ଞାନ ସ୍ଥାପନ କରିବାକୁ ଚାହୁଁ ନାହିଁ,
ଅର୍ଥାତ୍ ଜୀବ ପରିଣାମ ଦର୍ଶୀ ହୁଅନ୍ତି, ପ୍ରକୃତ ସୁଖ ସମ୍ପର୍କ
ଜାଣୁ ସେ ଜାଣେ ନାହିଁ, ସେଥି ପ୍ରତି ଆକୃଷ୍ଟ ହେବାକୁ
ଚାହୁଁ ନାହିଁ। ସେ ଦେଖନ୍ତି ଅନାବୃତ ଭୌତିକ ସୁଖ କାମନା
କରିବା ଠିକ୍ ହେବ ନାହିଁ। ଆପାତତଃ ବୋଲୁଥିବା ଯଦ୍ୟ
ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ସୁଖ ଗୁଡି, ଆତ୍ମଜ୍ଞାନ ସ୍ଥାପନ ପାଇଁ ନୋହି ସୁଖ
ମିଳିବ ସେ ଆତ୍ମା ଇତ୍ୟାଦିରେ ପାଇଁ ଅନିତ୍ୟ ପ୍ରମାଣ କରି
ଆସୁଛି" ମୁଁ ରାଜ୍ୟ, ସୁଖ ଜନ୍ମ ଜନ୍ମାନ୍ତର କରିବା ଚାହୁଁ ନାହିଁ /me.

କିଂନୋ ରାଜ୍ୟେନ ଗୋବିନ୍ଦ କିଂ ଭୋଗୈର୍ଜୀବିତେନ ବା
ଯେଷାମର୍ଥେ କାଙ୍କ୍ଷିତଂ ନୋ ରାଜ୍ୟଂ ଭୋଗାଃ ସୁଖାନି ଚ ।୩୨।
ତ ଇମେଽବସ୍ଥିତା ଯୁଦ୍ଧେ ପ୍ରାଣାଂସ୍ତ୍ୟକ୍ତ୍ୱା ଧନାନି ଚ
ଆଚାର୍ଯ୍ୟାଃ ପିତରଃ ପୁତ୍ରାସ୍ତଥୈବ ଚ ପିତାମହାଃ ।୩୩।
ମାତୁଳାଃ ଶ୍ୱଶୁରାଃ ପୌତ୍ରାଃ ଶ୍ୟାଳାଃ ସମ୍ବନ୍ଧିନସ୍ତଥା
ଏତାନ୍ନ ହନ୍ତୁମିଚ୍ଛାମି ଘ୍ନତୋଽପି ମଧୁସୂଦନ ।୩୪।
ଅପି ତ୍ରୈଲୋକ୍ୟ ରାଜ୍ୟସ୍ୟ ହେତୋଃ କିଂ ନୁ ମହୀକୃତେ
ନିହତ୍ୟ ଧାର୍ତ୍ତରାଷ୍ଟ୍ରାନ୍ନଃ କା ପ୍ରୀତିଃ ସ୍ୟାଜ୍ଜନାର୍ଦ୍ଦନ ।୩୫।

ହେ ଗୋବିନ୍ଦ! ଯେଷାମ୍ ଅର୍ଥେ ନଃ (ଅସ୍ମାକମ୍) ରାଜ୍ୟଂ ଭୋଗାଃ
ସୁଖାନି ଚ କାଙ୍କ୍ଷିତଂ, ଆଚାର୍ଯ୍ୟାଃ, ପିତରଃ, ପୁତ୍ରାଃ ତଥା ଏବ
ଚ ପିତାମହାଃ, ମାତୁଳାଃ, ଶ୍ୱଶୁରାଃ, ପୌତ୍ରାଃ ଶ୍ୟାଳାଃ, ତଥା
ସମ୍ବନ୍ଧିନଃ, ତେ ଇମେ ପ୍ରାଣାନ୍ ଧନାନି ଚ ତ୍ୟକ୍ତ୍ୱା (ତ୍ୟାଗଂ କୃତ୍ୱା)
ଯୁଦ୍ଧେ ଅବସ୍ଥିତାଃ (ଅବସ୍ଥିତାଃ) ନଃ (ଅସ୍ମାକଂ) ରାଜ୍ୟେନ କିଂ ଭୋଗୈଃ
ଜୀବିତେନ ବା କିମ୍? ହେ ମଧୁସୂଦନ. ଘ୍ନତଃ ଅପି ଏତାନ୍

ଉତ୍ତିଷ୍ଠତ ଜାଗ୍ରତ ପ୍ରାପ୍ୟ ବରାନ୍ନିବୋଧତ । କ୍ଷୁରସ୍ୟ ଧାରା ନିଶିତା ଦୁରତ୍ୟୟା (ଉଠ, ଜାଗ, ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଜନଙ୍କ ନିକଟକୁ ଯାଇ ତତ୍ତ୍ୱ ଜ୍ଞାନ ଲାଭ କର, ପଣ୍ଡିତମାନେ କହନ୍ତି ଯେ ଜ୍ଞାନ ପଥ ଛୁରିର ତୀକ୍ଷ୍ଣ ଧାର ପରି ଦୁର୍ଗମ ଓ ଦୁରତିକ୍ରମ୍ୟ)

ଅର୍ଥ :- ହେ ଲୋକମାନେ, ମାତ୍ରା ପାଇଁ ଶୂନ୍ୟ ଯୋଗ ଓ ସ୍ୱର ମାତ୍ରା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ହେଉଛି ସାମ୍ବବେଦ, ଯଜୁର୍ବେଦ, ଋକ୍, ସାମ୍ବ, ଅଥର୍ବ, ବୋଷ୍ଟ, ଘାସ ଓ ଗୁଣ୍ଡମାନ ସାନିକାଠ ଦେଉ-ପ୍ରାଣ ଶତ ବିଘଡ଼ିକ ଦୁଇପାହୁଣ୍ଡି ଅଟିକି ? ଚତୁର୍ଥ ଶ୍ରେଣୀର ଶୂନ୍ୟ ପ୍ରାପ୍ତି ହେ ଲାଇ ଅଥବା ? ଯୋଗ ହେ ଓ ଜଗାଙ୍କର ଲାଇ ଅଥବା ? ହେ ମଧୁସୂଦନ ! ଏମାନଙ୍କେ ଆମକୁ ପାଇଁ ଏହ ଶୂନ୍ୟ, ଚାଉଳକଣା ଓ ଦୁଇଅଥା, ତିନିଜଣ ରାଜ୍ୟପ୍ରାପ୍ତି କିମ୍ବା ଦିନ ଦୁଇଶୁଣ୍ଡ କଳା ଗୁଡ଼ି ସାନକଣ୍ଠ କିମ୍ବା ଘୁଣ୍ଟିଲୀଳୁ ସାନକଣ୍ଠି ପାଇବା ପାଇଁ : ଆମର ଛତ୍ତୁ କାଟି 100 ଅଥବା, ଗଣ୍ଡ ଚାଉଳ ଭାଗ୍ୟଲିପି : ଜୋହ୍ନ ଏହୁଲିଲୁ ସାନକଣ୍ଠି ପାଇଁ : ହାତ ଘୁଣ୍ଟ ଆଣ୍ଠା ଅଖୁନ (୨୨ଶ୍ଲୋ) ସାଦି ଏମାନଙ୍କୁ କଥା ଅଗ୍ନିବି, ତେବେ ଆମ୍ବ ହାତ ଜ୍ଞାନକଥି ଅଥବା ଏଣ ଘାଣ୍ଟ ନିଶ୍ଚିତ ? ଅର୍ଥାତ୍ ଦୀର୍ଘ ଦୁଇଅଥା ଦୀର୍ଘଣ ଭୁଲ୍, ମାତ୍ରା ପରଜାତ୍ମାଙ୍କ ଚୁଲି ଥିବି ଗୋଟାଏକଲେ ଭାଗର ପୁରୁଣ ଦେଇ, ଯେଉଁ ଦୁଇଟି ଦିନ ଫଳ ଫଳେ ଲାଭକଥା ହେବ ? ଜିନ୍ (ଜ୍ଞାନ) ଘର୍ଷଣ ହୋଇ ଆତ୍ମିଥ୍ ଭାଳା ଚୁଲିଗଲେ ଶ୍ରାଦ୍ଧିରୁ ଥଇଣା ହେବାକୁ ଦରିବ । ଶ୍ରୀଜିନ୍ - ପ୍ରଣବ ପ୍ରମାଣ ହେ ପ୍ରଣବ ଦୀର୍ଘ-ପ୍ରାଣ ବିଘଡ଼ିକ ଅଟି ଥାନ୍ତି. ଚତୁର୍ଥକାଳକୁ ଦିନଗଣି ଥରେ. ଏହ ରାଜ୍ୟର ମୂଲ୍ୟ ଯୋଗ ଏ ଅକ୍ଷର ଦଉଛାହ ?

ହେ ମଧୁସୂଦନ (ମଧୁ - ଦାଣ୍ଡି, ସୂଦନ - ବିନାଶ) ଏଥିରେ ମୁଣ୍ଡରୁ ଚୋଟଛକ ମୁଣ୍ଡରେ ହେ ମାଣ୍ଡୁକ୍ୟ ଉପନିଷଦ ର କଳସ ସ୍ଥିତ ଚତୁର୍ଥ ଭାଗକୁ ମଧୁ-ସୂଦନ କୁହାଯାଇଛି, ମନ ର ଦୁର୍ବୃତ୍ତି ଆଦି ଛାଡ଼ ପୁରୁଣ ଏହା

ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ:- ବିପକ୍ଷମାନେ ଆମପ୍ରତି ଆତତାୟୀ ହେଲେ ମଧ୍ୟ ପ୍ରଶ୍ନମାନଙ୍କ
ମଧ୍ୟ ଆମେ ସେମାନଙ୍କୁ ବିନାଶ କଲେ ଆମର ପାପ ହେବ।
ସେମାନଙ୍କୁ ଆମେ ବନ୍ଧୁ ବୋଲି ଜାଣୁ ନିଜର ଜାଣିବା ଉଚିତ
ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନଙ୍କ ଦୁର୍ମତି ଆଦି ପୁତ୍ରମାନଙ୍କୁ ବିନାଶ କରନ୍ତାର
ଯୋଗ୍ୟ ନାହିଁ। ଅର୍ଥାତ ଜନ୍ମରୁ ଅଜ୍ଞାନବଶତଃ ଆତତାୟୀ
ମାନଙ୍କୁ ବିନାଶ କରୁ ପାପ ବୋଲି ଆଶଙ୍କା କରୁଛନ୍ତି।
୮୦ ନାଶ କରିବାକୁ ନାହିଁ ବୋଲି କହୁଛନ୍ତି। ଶାସ୍ତ୍ର-
ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଅନୁସାରେ ଆତତାୟୀ ବଧରେ ପାପ ନାହିଁ।
(ନୀତି ଶାସ୍ତ୍ର ବଶିଷ୍ଠ ଦୋଷ [illegible])।
ଘରେ ନିଆଁ ଲଗାଇ ଦେବା. ବିଷ ଦେବା, ଅସ୍ତ୍ରଧାରୀ ଆକ୍ରାନ୍ତ
କରିବା ଧନ, ଜମି, ଦାରା ଅପହରଣ କରିବା. ଏ ପ୍ରକାର
ଲୋକରେ ବା ଅପରାଧ ବାହାରେ ସେ ହେଉଛି ଆତତାୟୀ
(ଯଥା:- ଅଗ୍ନିଦୋ ଗରଦଶ୍ଚୈବ ଶସ୍ତ୍ରପାଣିର୍ଧନାପହଃ;
କ୍ଷେତ୍ର ଦାରା ହରଶ୍ଚୈବ ଷଡେତେ ଆତତାୟିନଃ)। ଦୁର୍ମତି ମାନଙ୍କ
ଲୋକ ବିନାଶରେ ଲାଗି ଆମ୍ଭ ରାଜ୍ୟ ସ୍ଥାପନା କରିବାକୁ
ବିରୋଧ କରି ନାନା ରାଜ୍ୟସ୍ଥାପନ କରିବାରେ ଉଦ୍ୟତ। ଏଥିରେ
ପ୍ରକୃତି କୁ ଶାସନ ଆତ୍ମପ୍ରକୃତି କୁ ବିରୋଧ. ଏହି ପ୍ରକାର
ମାନେ ଆତତାୟୀ ପ୍ରମାଣ ହେଉଛି। ଶାସ୍ତ୍ର ମତରେ
ଆତତାୟୀ ବଧରେ ପାପ ନାହିଁ, ଜନ୍ମରୁ ଅଜ୍ଞାନତା
ବଶତଃ ଆତତାୟୀମାନଙ୍କୁ ବନ୍ଧୁ ଜ୍ଞାନ କରି ପାପର ଆଶଙ୍କା
କରି କହୁଛନ୍ତି. ଆମେ ସେମାନଙ୍କୁ ବିନାଶ କରି ପାପରୁ ମୁକ୍ତି
ହେ ମାଧବ (ମା- ଲକ୍ଷ୍ମୀ, ଧବ - ସ୍ୱାମୀ- ଅର୍ଥାତ ଆତ୍ମପ୍ରକୃତି
ରୂପା ଲକ୍ଷ୍ମୀଙ୍କର ପତି - ଶୁଦ୍ଧ ପ୍ରାଣରୂପୀ ଆତ୍ମା. ସେ
ହେଲେ ମାଧବ) ସ୍ୱଜନ ବଧ କରି କେଉଁ ସୁଖ ମିଳିବ?
ଅର୍ଥାତ ଇନ୍ଦ୍ରିୟମାନଙ୍କୁ ମାରି ନାଶ କଲେ ସୁଖଭୋଗ
ହେବ ଯାଏ. ଦୋଷଯୁକ୍ତ ଇନ୍ଦ୍ରିୟମାନେ ବନ୍ଧୁ. ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ବୃତ୍ତି

ନିଜ ଜନଙ୍କୁ, ଏହି ଅନୁଚିତ ଆଲୋଚନା କରି ପ୍ରଶ୍ନ କଲେ — 'ସ୍ୱଜନ ବଧରେ କିପରି ସୁଖ ମିଳିବ ? ୩୬।

ଯଦ୍ୟପ୍ୟେତେ ନ ପଶ୍ୟନ୍ତି ଲୋଭୋପହତଚେତସଃ
କୁଳକ୍ଷୟକୃତଂ ଦୋଷଂ ମିତ୍ରଦ୍ରୋହେ ଚ ପାତକମ୍ ।।୩୭
କଥଂ ନ ଜ୍ଞେୟମସ୍ମାଭିଃ ପାପାଦସ୍ମାନ୍ନିବର୍ତ୍ତିତୁମ୍,
କୁଳକ୍ଷୟକୃତଂ ଦୋଷଂ ପ୍ରପଶ୍ୟଦ୍ଭିର୍ଜନାର୍ଦ୍ଦନ ।୩୮।

ଯଦ୍ୟପି ଲୋଭୋପହତଚେତସଃ ଏତେ କୁଳକ୍ଷୟକୃତଂ ଦୋଷଂ ମିତ୍ରଦ୍ରୋହେ ଚ ପାତକଂ ନ ପଶ୍ୟନ୍ତି, ହେ ଜନାର୍ଦ୍ଦନ! କୁଳକ୍ଷୟକୃତଂ ଦୋଷଂ ପ୍ରପଶ୍ୟଦ୍ଭିଃ ଅସ୍ମାଭିଃ ଅସ୍ମାତ୍ ପାପାତ୍ ନିବର୍ତ୍ତିତୁଂ କଥଂ ନ ଜ୍ଞେୟମ୍ ? ୩୮।

ଅର୍ଥ:- ଯଦିଓ ଲୋଭରେ ହତଜ୍ଞାନ ହୋଇ କୁଳକ୍ଷୟକୃତ ଦୋଷ ଓ ମିତ୍ରଦ୍ରୋହ ପାତକ ଦେଖି ପାରୁନାହାଁନ୍ତି, କିନ୍ତୁ ହେ ଜନାର୍ଦ୍ଦନ! କୁଳକ୍ଷୟ ଜନିତ ଦୋଷ ଦେଖି ଆମର ପାପ ହେବ ବୋଲି ଜାଣି ନ ହେବୁ କିପରି ? ୩୮।

ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ:- ଅର୍ଜ୍ଜୁନ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ବୈଷ୍ଣବମାନଙ୍କ ସମ୍ମୁଖରେ କହିଲେ – ହେ ଜନାର୍ଦ୍ଦନ! (ଜନ ଶବ୍ଦରୁ ଅସୁର, ଅର୍ଦ୍ଦନ ଅର୍ଥାତ ନାଶକ, ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ଯାହାଙ୍କରେ ଅସୁରମାନଙ୍କ ନାଶ କରନ୍ତି ବୋଲି ସେ ଜନାର୍ଦ୍ଦନ ନାମଧାରୀ), ମନ ର ଦୁର୍ମତି ପ୍ରଭୃତି ଦୁର୍ଗୁଣ ଲୋଭ ରେ ଆସି ହୋଇ, ଯଦି ଏମାନେ କାହାର ହିତ ଜନଙ୍କୁ ନଷ୍ଟ କରିବା ପାଇଁ ହୃଦୟର ଚେଷ୍ଟାକୁ ଯାଉଛନ୍ତି ଓ କୁଳକ୍ଷୟ ମିତ୍ରଦ୍ରୋହ ପାତକ ଦେଖି ପାରୁନାହାଁନ୍ତି, କିନ୍ତୁ ଆମେ ଏହା ଜାଣି ଦେଖି ଆମଠାରୁ ପାପ ଆସିବ ବୋଲି ବୋଧ ନ ହେବା କିପରି ? କୁଳ - ଅର୍ଥାତ କୁ - ପୃଥିବୀ, ଲା - ଗ୍ରହଣ ବା ଧାରଣ କରିବା + ଉ - ଯେ ପୃଥିବୀକୁ ଧାରଣ କରିଛନ୍ତି ଅର୍ଥାତ୍ —

ଦୋଷ ନାସ୍ତ୍ରୁଟିରେ ହା'ନ୍ତୁ ଆଦୃଶକର୍ମ ନୂତନ ସୁକାଦେର୍ମ କଣ୍ଟୁ
ସୁଖନ୍ତୁ ମାଡ଼ି: ଆଦୃଦେର୍ମ ରେ ସକ ଜନ୍ତୁ ହୁଲ୍ତିମ୍ଭ ଦେର୍ମ ନୂତନ
ଥିଦର୍ମ ରେ ନୁହେଁ, ଜୀବଜନ୍ତୁ ପହୁଞ୍ଚାଦ୍ଦାଜ ବଦ୍ଧା ସୁଟ୍ଟି
ଶୁକ୍ଳଦେର୍ମ ଆଜି ଜାଣେ ୮୫୦ ହୁଲ୍ତିମ୍ଭ ଅଙ୍କ ଦମନ ନୂତନକି
ପ୍ରାଦେକ କର୍ମ ରେ କିମ୍ବୁ ହେଲେ ଏଠାକି ନଣ୍ଟୁ, ଜୁଟ ଖୋଲି
ଥଣ୍ଟୁଳକ ଥାଙ୍କାଂକା ରେ ଭୂମ୍ଭୁଷୀତ ହେଉଛି ।୪୬।

ନୂତନ୍ତ୍ରକନ୍ତୁଶୁଳିଦେର୍ମାଣ୍ଟୋ ପାନ୍ତୁଥାପାଣ୍ଟୋ ଦମାର୍ଥକି
କଣ୍ଟୁକେ ଦୁକିମ୍ଭୁଲ୍ଲ ଜାଂଘା ହୁଲ୍ତିମ୍ଭଥନ୍ତୁମୁଲ୍ଲୁ ।୪୭।
ଦେହଦମାର୍ଥକ, ଦୁସ୍ତ୍ରୁଶୁଳି ଦେର୍ମାଣ୍ଟୋ ପାନ୍ତୁଥାଣ୍ଟୋ କିମ୍ବୁଲ୍ଲ
କଣ୍ଟୁକେ ଜାସ୍ତ୍ରି ଭୂଜଟି ହଟ୍ଟି ଥାନ୍ତୁମୁଲ୍ଲୁ! (ଶ୍ରୁତବଣ୍ଡୁଜନ୍ତୁନ୍)
ଅର୍ଥ:- ଦେହଦମାର୍ଥକ! ମାସ୍ତ୍ରୁର ଶୁକ୍ଳଦେର୍ମ କଣ୍ଟୁ, ଜୁଟ ଖୁବ, ତାର ୧୫।
ପଶୁ ବଦ୍ଧା କରୁଣାମ୍ଭ ହୁଦ୍ପେନ୍ତି ବୋଲି ମୁଁ ଶୁଣିଛି ।୫୭
ଜାସ୍ତ୍ରାଜାଂ:- ଦେହଦମାର୍ଥକ, ମୁଁ ଶୁଣିଛି ଲା ଶୁକ୍ଳଦେର୍ମ କଣ୍ଟୁ
ଦେହଲେ କରୁଣ ବାସ ଜୁଟ, ପୂର୍ବଜୋନ୍ମ ଜାନ୍ତୁଷାରେ ମାସ୍ତ୍ରୁର
ଶୁକ୍ଳ ଜୁଟା ଆଜ୍ଞା ଥାଏ ପଶୁ ଜୁଟ ତାର କରୁଣ ବାସ
ଦୋହୁଥାଏ. ଏହାରୁ ଦେହର କିମ୍ବୁଭାବ କରୁଣ, ଦେହି ନିମ୍ନ
ଭାବରେ ଉଦ୍ଦୋଗୁଣ ସ୍ଥାନ ରେ ମାସ୍ତ୍ରାଙ୍କରେ ସର୍ବଦା ପଶୁ ଥାଏ
ଏହ ଜୀବଜନ୍ତୁ ପ୍ରକୃତି ସଂଜ୍ଞାଦ୍ଦେଶ୍ୟ ସଂଜ୍ଞାଦ୍ଦ ଦୋଷ, ଦେହିମାନେ
ଦୁଃ ଥାଙ୍କୋଚ ଜାନ୍ତିକାରେ ନୂତନ କରୁଣ ବାସ ଜଣ୍ଟୁଛି ।୫୫।
ଥଣ୍ଟୋଜଡ଼ ମହତ ମାଦ୍ୟ ଶବ୍ଦୁଁ ଜଳଜନ୍ତୁ ଜୀବ
ମାସ୍ତ୍ରାଜ୍ୟ ସୁଦ୍ଧ ଲୋଡ଼ହେନ ହୁଏନ୍ତୁ ସୁଦଜଳଜନ୍ତୁ ଦୋଷଥାଏ ।୫୫
ଥଣ୍ଟୋଜଡ଼ (ଜଳଜନ୍ତୁ) ଜଳଜନ୍ତୁ ପହୁଞ୍ଚ ମାଦ୍ୟ ଶବ୍ଦୁଁ ଜଳଜନ୍ତୁ ଜୀବ
(ମାସ୍ତ୍ରାଜ) ସାଜ୍ଞା ସୁଦ୍ଧ ଲୋଡ଼ହେ ସୁଦଜଳ ହୁଏନ୍ତୁ ଦୋଷଥାଏ ।୫୫।

ଅର୍ଥ :- ପ୍ରାଣୀ ! ମୁଁ ମସ୍ତକ ପାଦ ଗହିଁଥାଏ ନାହିଁ । ସତ୍ୟଯୁଗରେ ପ୍ରଜାମାନେ କଥା ଗହିଁଥାନ୍ତି ନାହିଁ ।୫୪.

ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ :- ଜୀବଦ୍ଦଶାରେ ଶ୍ରୁତିପରିଚାରକ ବ୍ରାହ୍ମଣମାନଙ୍କୁ ଦୂରରୁ ଦେଖିଲେ ପାଖକୁ ଯାଅ । ସେମାନେ ଘୋଡାଗାଡି ଘରଦ୍ୱାର ବ୍ରାହ୍ମଣମାନଙ୍କୁ ଦେଖିଲେ ଗାଡିରୁ ଓହ୍ଲାଇ ପଡନ୍ତି । ଅର୍ଥାତ୍ ବ୍ରାହ୍ମଣମାନେ ସବୁବେଳେ ଅତି ଆସ୍ପୃହାରୁ କର୍ତ୍ତବ୍ୟପାଳନ ସେମାନଙ୍କୁ ଦେଖିବା । ପାଦ ଗୋଳି ହୋଇଥିବା ଦେଖାଯାଏ ନାହିଁ ଏଥିପାଇଁ ଏମାନେ ଅଗ୍ରଜ ଭାବରେ ପୂଜିତ ହୋଇଥାନ୍ତି ।୫୫.

ଅନ୍ୱୟ :- ଯଦି ଶ୍ରୁତିପରିଚାରକ ବ୍ରାହ୍ମଣମାନଙ୍କୁ ଦୂରରୁ ଦେଖିବା ମାତ୍ରେ ଗାଡିରୁ ଓହ୍ଲାଇ ପଡେ ନାହିଁ ଘରଦ୍ୱାର ଗାଡି ଛାଡି ଦିଅନ୍ତି ନାହିଁ ତେବେ ସେମାନେ ଅଧୋଗତି ପ୍ରାପ୍ତ ହୁଅନ୍ତି ।୫୬.

ଯଦି ବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ମଣ୍ଡପଂ ନାସ୍ତୁଗାଣାମୁଃ
ଯୋଡ଼ିହାଦ୍ୟୁ ହତ୍ତେ ଦୁନ୍ଥୁ ପୁମ୍ନେ ନୋଳଦଦିଂ ଦୁକ୍ତେଚ ।୫୫.

ଯଦି ବ୍ୟତ୍ତିକ୍ରାନ୍ତ ଯଜ୍ଞାସ୍ତୁ ମାଂ ଛାସ୍ତୁଗାଣାମୁଃ ଯୋଡ଼ିହାଦ୍ୟୁଃ
ହତ୍ତେ ଦୁନ୍ଥୁଃ (ଦୁଂଗିଲୁନ୍ତି) ତତ ଦେ ନୋଳ ଦଦିଂ (ଅଭ୍ୟନ୍ତୁଦିଲି)
ଦୁକ୍ତେଚ ।୫୫.

ଅର୍ଥ :- ଯଦି ଶାସ୍ତ୍ରବିତ୍ ବ୍ରାହ୍ମଣମାନେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇଥିବା ଯଜ୍ଞମଣ୍ଡପରେ ଆମ ଶାସ୍ତ୍ରଜ୍ଞାନ ମାନଙ୍କରେ ସହିତ ମୁଖ୍ୟ ଯଜ୍ଞୀୟ ପଶୁକୁ ବଧ କରନ୍ତି ତେବେ ମଧ୍ୟ ଆମେ ପୂଜ୍ୟ ବୋଲି ବିବେଚିତ ।୫୫.

ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ :- ଯଦି ମନରେ ଦୁର୍ଭାବ ଥାଇ ବ୍ରାହ୍ମଣମାନେ ଅଶ୍ୱମେଧ କରି ଥାନ୍ତି ସେମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ବଧ ପଶୁମାନେ ତେବେ ମଧ୍ୟ ଆମେ ପୂଜ୍ୟ ବୋଲି ବିବେଚିତ । ଅର୍ଥାତ୍ ଯଦି ବ୍ରାହ୍ମଣ ମନରେ ଦୁଷ୍ଟ ଭାବନା ନଥାଏ ତେବେ କି ଯଜ୍ଞ ଦ୍ୱାରା ଜୀବ ହତ୍ୟା ହେଉ ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ବ୍ରାହ୍ମଣ ମନରେ ଦୁଷ୍ଟଭାବନା ଥାଏ ତାହେଲେ ଯଜ୍ଞ ନାହିଁ । ବ୍ରାହ୍ମଣମାନେ ଅଶ୍ୱମେଧ ଯଜ୍ଞରେ ଅଶ୍ୱକୁ ବଧ କରି ଖିଆ ଯାଉଥିବା ପ୍ରସଙ୍ଗରେ ଏହା ଉଲ୍ଲେଖ କରାଯାଇଛି ।୫୫.

ପଞ୍ଚାଳୀ ପ୍ରତି
ଦ୍ରୌପଦୀଙ୍କୁ ଅତି ଅଳ୍ପ ବସ୍ତ୍ରରେ ଦେଖି ଦୁଃଶାସନ ଉପହାସ କରି କହିଲା ଯେ ତୁମ ସ୍ୱାମୀମାନେ ତୁମକୁ ଜିତି ନେଇଛନ୍ତି ତେଣୁ ତୁମେ ଦାସୀ ହୋଇଗଲ ଯୋଗୁଁ ତୁମର ଏ ଦଶା ହୋଇଛି ।

ପଞ୍ଚାଳୀ ହସିଲା, ଯାଜ୍ଞସେନୀ ଦ୍ରୁପଦ ରାଜାଙ୍କ ଝିଅ (ମୁଁ ଯଜ୍ଞ) ସହୋଦର ଧୃଷ୍ଟଦ୍ୟୁମ୍ନ (ମୋର) ଭାଇ ଯେଉଁ ଧୃଷ୍ଟଦ୍ୟୁମ୍ନ ଦ୍ରୋଣଙ୍କୁ ମାରିଛନ୍ତି (ଯଜ୍ଞ) ତୁ ଯେଉଁମାନଙ୍କୁ (ତୋ ସହି) ହସୁଛୁ ତା ।

ଅର୍ଥ:- ପାଞ୍ଚାଳୀ ଯଜ୍ଞସେନୀ ଯାଜ୍ଞସେନୀ ଦ୍ରୁପଦ ରାଜାଙ୍କ ଝିଅ ଏବଂ ଧୃଷ୍ଟଦ୍ୟୁମ୍ନ ତାର ଭାଇ ଯେଉଁ ଧୃଷ୍ଟଦ୍ୟୁମ୍ନ ଦ୍ରୋଣାଚାର୍ଯ୍ୟଙ୍କୁ ମାରିଛନ୍ତି ତାକୁ ତୁ ଯେଉଁମାନଙ୍କୁ ହସୁଛୁ ତା ।

ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ:- ପାଞ୍ଚାଳୀ କହିଲା ଯେ ଦିବ୍ୟଦୃଷ୍ଟିରେ ଜାଣିବାରୁ ଦ୍ରୌପଦୀ ଜାଣିଥିଲା ଯେ ଦୁଃଶାସନ ଦ୍ରୌପଦୀଙ୍କୁ ଉପହାସ କରିବାକୁ ଯାଇ ନିଜର ମୃତ୍ୟୁକୁ ଡାକି ଆଣିଛି । (ଦେହର ହଜିବାରୁ ଆତ୍ମାଟିକୁ ଦେଖି ପାରୁ ହତ୍ୟା ଚୁପ୍‌ଚାପ୍ କରି ପାରିଲା)

ପଞ୍ଚାଳୀ ପ୍ରତି
ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ - ତେଜସ୍ୱିନୀ, ଏହି ତେଜ.ରେ ମାଦ୍ରୀପୁତ୍ର ନକୁଳ ସହଦେବ ଏହି ଦୁଇ ଯଥି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ତୁମର ଦୁଇ ଓ ପାଖ ପୁରାପୁରି ଯାଏ ତେଜ ଯାହା ଥାଏନ୍ତୁ, ଏଥିରେ ତୁମର ମାଦ୍ରୀପୁତ୍ର ନକୁଳ ସହଦେବ ଏ ଦୁଇଙ୍କ

ଦ୍ୱିତୀୟ ଅଧ୍ୟାୟ

ଅନ୍ତିମ ଦୃଶ୍ୟ

ତତଃ ତଥା କୃତାଞ୍ଜଳୟଃ କପୟଃ ପୁର୍ଯ୍ୟୁକୁତଳେ ଆସନ୍ ।
ଜିତ ଦନୁର୍ଜିଦଥ ବାଜାମନୁବାଚ ମରୁତୁଦୁକଃ ।୧।

ଅନ୍ୱୟ :- ତତଃ ତଥା କୃତାଞ୍ଜଳୟଃ କପୟଃ ପୁର୍ଯ୍ୟୁକୁତଳେ ଆସନ୍ । ଅଥ ଜିତ ଦନୁର୍ଜିତ ମରୁତୁଦୁକଃ ବାଜାମ୍ ଅନୁବାଚ ।

ଶବ୍ଦାର୍ଥ :- ତତଃ - ତା'ପରେ, ତଥା - ସେହିପରି, କୃତାଞ୍ଜଳୟଃ - ଯୋଡ଼ହାତ କରିଥିବା, କପୟଃ - ବାନରମାନେ, ପୁର୍ଯ୍ୟୁକୁତଳେ - ପ୍ରସ୍ରବଣ ପାଖରେ, ଆସନ୍ - ଥିଲେ, ଅଥ - ତା'ପରେ, ଜିତ ଦନୁର୍ଜିତ - ଦନୁ ଅସୁରଙ୍କୁ ଜୟକରିଥିବା, ମରୁତୁଦୁକଃ - ପବନଦେବ, ବାଜାମ୍ - ଘୋଡ଼ାକୁ, ଅନୁବାଚ - କହିଲେ ।

ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ :- ପ୍ରସ୍ରବଣ ପର୍ବତର ଦକ୍ଷିଣଦିଗସ୍ଥିତ କାଳ ପାଲ୍ଲ କାନ୍ଥରୁ ତୁଲା - ତୁଲା ପରି ଧଳା ଫେଣ ବାହାରୁଥିବା ଝରଣାଟି ପ୍ରସ୍ରବଣ ପର୍ବତ । ପ୍ରସ୍ରବଣ - ପାଣି, ପ୍ରବହଣ - ଯାହାର, ପର୍ବତ - ଯାହାର ଦକ୍ଷିଣଦିଗ - ରେ ଯାଣ ଚଢ଼ିଲାବାଟରେ ପ୍ରସ୍ରବଣ ପର୍ବତ - ରେ ଯାଣ ଚଢ଼ିଲାବାଟରେ ପ୍ରସ୍ରବଣ ପର୍ବତ ଉପରେ ଥିବା ଗୁମ୍ଫାରୁ ପାଣି ଝରଣା ତଳକୁ ଆସୁଥିବା ଯୋଗୁଁ ସେଠାରେ ଏକ ସୁନ୍ଦର ଜଳାଶୟ ସୃଷ୍ଟି ହୋଇଥିଲା । ୧।

ଶ୍ରୀରଘୁନାଥାନୁବାଦ

କୁଞ୍ଜସ୍ଥୁ କପିଷୁ କାଞ୍ଜଳିଷୁ ବିଜୟେ ଘାମୁପାସ୍ଥିତମ୍
ଅନ୍ତୀର୍ଣ୍ଣାଦ୍ରିଗୁହାମୁଖାଦ୍ଦୁର୍ଗମ ଜନ୍ମର୍ତ୍ତି ମାରୁତର୍ଜୁକ ।୨।

ଶ୍ରୀରଘୁନାଥାନୁବାଦ :- ତହୁ ପରଠାରୁ, ବିଜୟେ (ବିଜୟାଦୃଷ୍ଟ ସଙ୍କେତଟି) କୁଞ୍ଜସ୍ଥ ହୋଇଲା ଅନ୍ତୀର୍ଣ୍ଣାଦ୍ରିଗୁହାମୁଖାତ୍ (ଅନ୍ତୀର୍ଣ୍ଣାଦ୍ରିଃ ପ୍ରସ୍ରବଣଃ, ତସ୍ୟ ଗୁହାମୁଖାତ୍) ଦୁର୍ଗମ (ଗୋପ୍ତବ୍ୟ) ଘାମୁପାସ୍ଥିତମ୍ ମାରୁତର୍ଜୁକ (ମାରୁତଃ ଏବ ଋକ୍ଷଃ ମାରୁତର୍ଜୁକଃ ତଂ) ଜନ୍ମର୍ତ୍ତି (ଜ୍ଞାପୟତି) ।୨।

ଅନ୍ୱୟ :- ତତଃ ପରଂ ତହୁ ବିଜୟେ କୁଞ୍ଜସ୍ଥ ମାରୁତର୍ଜୁକଃ ଅନ୍ତୀର୍ଣ୍ଣାଦ୍ରିଗୁହାମୁଖାତ୍ ଦୁର୍ଗମ ଘାମୁପାସ୍ଥିତମ୍ ଜନ୍ମର୍ତ୍ତି ।୨।

ହେ ପାର୍ଥ, ଐଶ୍ୱର୍ଯ୍ୟଂ (ରାଜ୍ୟାଦିକଂ) ମାମୁ ଦାସଃ, ଅତଃ ତୁମ୍ଭି ନ ହୋଇପାରିବେ (ଜଣାଯାଇ ନାହିଁ), ହେ ପରନ୍ତପ (ଶତ୍ରୁ ନାଶକ) ସୁଦୁଃ (ଦୁଷ୍ଟ) ସୁଦଲଂ ଐଶ୍ୱର୍ଯ୍ୟଲିପ୍ସୁ (ରାଜତ୍ୱପାଏ) ତଥାପି ଯୁଧ୍ୟସ୍ୱ ।୩।

ପଦାର୍ଥ:- ହେ ପାର୍ଥ ! ମାତର ସୁଖକୁ ; ମାତର ହେବା ଦୁଃଖ ପାଇଁ ଚେଷ୍ଟାକରନ୍ତୁ ନାହିଁ । ହେ ପାରନ୍ତପ ! ତୁମ୍ଭେ ଯୁଦ୍ଧ କର ।୩।

ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ:— ହେ ପାର୍ଥ ! ମାତର ସୁଖ କାହିଁ, ମାତର ହେବା ଦୁଃଖ ତୁମ ପାଇଁ ଦୂରିତ ନୁହଁ, ମାତ୍ରଣ ମାତ୍ରଙ୍କୁ ପାଇବାକୁ ତୁମର ଐଶ୍ୱର୍ଯ୍ୟ ଚେଷ୍ଟାରତି ଦୁଃଖକୁ ମାତ୍ରଙ୍କୁ ପାଇବାକୁ ଦୁଃଖ ଅଟିବ । ମାତ୍ରଙ୍କୁ ପାଇବାକୁ ଯାହା ଯାହା ବାଧକ ତାହାର ନାଶ କରି ମାତ୍ରଙ୍କୁ ପ୍ରାପ୍ତ ହୋଇବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କର ଏବଂ ଯୁଦ୍ଧ କର ।୩।

ଅର୍ଜୁନ ଉବାଚ

କଥଂ ଭୀଷ୍ମମହଂ ସଂଖ୍ୟେ ଦ୍ରୋଣଞ୍ଚ ମଧୁସୂଦନ
ଇଷୁଭିଃ ପ୍ରତିଯୋତ୍ସ୍ୟାମି ପୂଜାର୍ହାବରିସୂଦନ ।୪।

ଅର୍ଜୁନ ଉବାଚ ! ହେ ଅରିସୂଦନ (ଶତ୍ରୁ ନିହନ୍ତା) ମଧୁସୂଦନ କଥଂ (କେଉଁ) ପ୍ରକାରେ (ଯୁଦ୍ଧେ) ପୂଜାର୍ହୌ ଭୀଷ୍ମ ଦ୍ରୋଣଙ୍କି ଏହି ଇଷୁଭିଃ (ବାଣରେ) ପ୍ରତିଯୋତ୍ସ୍ୟାମି ।୪।

ପଦାର୍ଥ:- ଅର୍ଜୁନ ଉକ୍ତିରେ - ହେ ଶତ୍ରୁନିସୂଦନ ମଧୁସୂଦନ ! ମୁଁ ବାଣଦ୍ୱାରା ଏହି ଯୁଦ୍ଧ କ୍ଷେତ୍ରରେ ପୂଜନୀୟ ଭୀଷ୍ମ ଓ ଦ୍ରୋଣଙ୍କୁ କିପରି ମୁକାବିଲା କରିବି ।୪।

ଅପୂର୍ଣ୍ଣ:— ହେ ମଧୁସୂଦନ - ଶାସ୍ତ୍ରକମାର୍ଗରେ, ଚତୁ ସାଦିନ ସମୟରେ
ବାଣ ଦ୍ୱାରା ସମସ୍ତ ଶତ୍ରୁ (ପ୍ରଳୟ ସମୟରେ ସମସ୍ତ ପ୍ରାଣୀ ବିନଷ୍ଟ
ହୋଇଥାଏ ; ସେହିପରି ଶତ୍ରୁମାନେ ମୋତେ ବଧ କରିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରୁଥିଲେ
ଭଳେବ ; ଅଥଚ ସେମାନଙ୍କୁ ମୁଁ ବଧ କରିନାହିଁ) ଏପରି ସମୟରେ ମୁଁ ଶାସ୍ତ୍ରର
ତତ୍ତ୍ୱ ଜାଣିଥିବା ଦ୍ୱାରା, ବାଣ ମୁଖରେ ସମସ୍ତ ଶତ୍ରୁଙ୍କୁ ଶୀଘ୍ର ବିନାଶ କରି
(ନିଜ ଅଧିକାରରେ) ଆଣିଛି ନା ? ଚତୁର୍ଥ ଶ୍ଲୋକରେ ଯେଉଁ ଶତ୍ରୁ
ସମୂହଙ୍କୁ ଉଲ୍ଲେଖ କରିଛି, ସେମାନେ ଏହି ଶତ୍ରୁ ନୁହନ୍ତି କି ? ଏହି
ଶତ୍ରୁମାନଙ୍କୁ ମୁଁ ବଧ କରିବି ନାହିଁ ? ଚ

ଶୁଣୁନ ହେ ମଧୁସୂଦନ ମୋ ଆଜ୍ଞାକୁ ଏବେ
ଯେଉଁମାନେ ଏବେ ଶତ୍ରୁ ଭେଦିବା ସମୟକୁ ଲୋଭେ
ଏ ଧର୍ମ୍ମ ଯୁଦ୍ଧରୁ ଶୁଣୁନ କି ଫେରିବି
ଦୁଇଶ୍ରୀଲୁ ଏତେଗାଳ ବୃଥାରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠା ନ ହେ,
ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଏହାଙ୍କ ଶୁଣୁନ ଏବେ ସେହି ଦୁଷ୍ଟଲୋକେ ଭେଦିବାପାଇଁ
ଅଟି ଯୋକ୍ତୁଂ ଶ୍ରୋତୁଂ, ଶୁଣୁନ ଦୁଃଖ ଛୁ ହେବ ଏବେ (ଶ୍ଲୋ।୦)
ଦୁଇଟ ପ୍ରତିଜ୍ଞାଟିକୁ ଅର୍ଥ ସମାନ ଏତେଗାଳ ବୁଝିଥିଲୁ ।୫।

ଅର୍ଥ:— ସମସ୍ତଙ୍କର ଶୁଣୁଥିବା ସମୟରେ କୌଣସି ଦୁଷ୍ଟ ଲୋକ ଯେହିମାନେ
ଏହି ଯୁଦ୍ଧକୁ ନାଶକ ମନେ କରିବା ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କୁ ଏପରି ପୂର୍ବରୁ କହି ଥିବା
ଲୋକମାନେ ଶତ୍ରୁ ହିପୁ ଅର୍ଥ ସମାନ ବୋଲି ମନେକରିବାକୁ ଉଚିତ ।୫।

ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ:— ଦୁଃଖ ଓ ଜଡ଼ ଚମାନଙ୍କୁ ଦମନ କରିବା ଉଚିତ କି ?,
ଶ୍ରେଷ୍ଠମାନଙ୍କୁ ଦମନ କରିବା ଶତ୍ରୁଲୋକମାନେ ଭାବିବା ଏହି ଯୁଦ୍ଧକୁ
କିଏ ଅଟକାଇବ ? ଏହାଙ୍କୁ ବଧ କରିବା ପରେ ସେମାନେ ଆମକୁ ଛାଡ଼ିଦେବେ,
ଦୁଃଖ ଓ ଜଡ଼ ଙ୍କୁ ମୁଁ ସବୁବେଳେ ମାରିଦଉଛି ଏହି ଭାବିଥିଲେ; ଯଦି
ଶ୍ରେଷ୍ଠମାନଙ୍କୁ କିଏ ଦମନ କରିବ ? ଏମାନଙ୍କୁ ବଧ କରିବାରୁ ଦୁଃଖ ମିଳିବ
ନାହିଁ ଅର୍ଥ ପ୍ରାପ୍ତ ହେବାକୁ ଉଚିତ । ସମସ୍ତ ଦୁଃଖର - ଦୁଃଖ,
ସୁଖରୁ ଆସଥାଏ, ଦୁଃଖ ଓ ଜଡ଼ ର ବିନାଶ ରେ ସମସ୍ତ ନାଶ ହୋଇ
ଯାଇ ଏମାନଙ୍କୁ ଦେଖି ସେମାନେ ଆସେ ନାହିଁ । ଓ ଜିତ ଯୁକ

ଅଜ୍ଞାନବଶତଃ ମଣୁଛି ଯେ ଏମାନଙ୍କୁ ବଧ କଲେ ରୁଧିରଲିପ୍ତ
ଭୋଗ କରିବାକୁ ହେବ ॥୫॥

ନ ଚୈତଦ୍‌ବିଦ୍ମଃ କତରନ୍ନୋ ଗରୀୟୋ
ଯଦ୍ୱା ଜୟେମ ଯଦି ବା ନୋ ଜୟେୟୁଃ
ଯାନେବ ହତ୍ୱା ନ ଜିଜୀବିଷାମ
ସ୍ତେଽବସ୍ଥିତାଃ ପ୍ରମୁଖେ ଧାର୍ତ୍ତରାଷ୍ଟ୍ରାଃ ॥୬॥

ନଃ (ଅସ୍ମାକମ୍) କତରତ୍ ଗରୀୟଃ ଏତତ୍ ଚ ନ ବିଦ୍ମଃ ଯଦ୍ ବା
ଜୟେମ ଯଦି ବା (ଅଥବା) ନଃ (ଅସ୍ମାନ୍) ଜୟେୟୁଃ, ଯାନ୍
ହତ୍ୱା ନୈବ ଜିଜୀବିଷାମଃ ତେ ଧାର୍ତ୍ତରାଷ୍ଟ୍ରାଃ ପ୍ରମୁଖେ ଅବସ୍ଥିତାଃ ॥୬॥

ଅର୍ଥ:- ଆମେ ଜିତିବୁ ହେଉ ବା ସେମାନେ ଆମକୁ ଜୟ କରନ୍ତୁ ଏହି ଦୁଇଟି
କେଉଁଟି ଶ୍ରେୟସ୍କର ତାହା ମଧ୍ୟ ବୁଝି ପାରୁନାହିଁ, ଯେଉଁ ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ର
ପୁତ୍ରମାନଙ୍କୁ ବଧ କରି ଆମେ ବଞ୍ଚି ରହିବା ଇଚ୍ଛା କରୁନାହୁଁ
ସେମାନେ ଆମ ସମ୍ମୁଖରେ ଉପସ୍ଥିତ ଅଛନ୍ତି ॥୬॥

ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ:- ଆମେ ଇନ୍ଦ୍ରିୟମାନଙ୍କୁ ଜୟ କରୁ ଅଥବା ସେମାନେ ଆମକୁ
ଜୟ କରନ୍ତୁ, ଏହି ଉଭୟରୁ କେଉଁଟି ଶ୍ରେୟ, ତାହା ଆମେ ବୁଝି
ପାରୁନାହୁଁ। ଅର୍ଥାତ୍ ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ଦମନ ଶ୍ରେୟ ଉଚିତ, କିମ୍ବା
ସେହି ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ଦ୍ୱାରା ସେମାନଙ୍କ ବଶରେ ନାନା ପ୍ରକାର ଭୋଗ ହୋଇ
ଆସୁଛି, ତାହା ସେହିପରି ହେବା ଦରକାର, ଏ ଦୁଇ କଥାରୁ
କେଉଁଟିରେ ଆମର ଶ୍ରେୟ ତାହା ବୁଝି ହେଉନାହିଁ। ଯେଉଁ
ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ରୂପୀ ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ର ପୁତ୍ରମାନେ ଆମ ସମ୍ମୁଖରେ ଉପସ୍ଥିତ, ଅର୍ଥାତ୍
ଇନ୍ଦ୍ରିୟମାନେ ଆମର ଅହିତ ହେଲେ ସର୍ବଦା କରୁଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଆମେ
ସେମାନଙ୍କଠାରେ ବିନାଶ ଚିନ୍ତା କେବେ ହେଲେ କରୁନାହୁଁ। କାରଣ
ଆମର ଧାରଣା ହୋଇଛି ଯେ ସେମାନଙ୍କ ଯୋଗୁଁ ଆମେ
ବଞ୍ଚି ରହିଛୁ। ସେମାନଙ୍କୁ ଦମନ କରିବାରେ ଆମର ମଙ୍ଗଳ
ହେବ ତାହା ବୁଝି ପାରୁ ନାହିଁ। ସେମାନେ ଆମ ସମ୍ମୁଖରେ ଅଛନ୍ତି
ସମସ୍ତ ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ମାନଙ୍କର ଭୋଗ ମାର୍ଗରେ, ତାଙ୍କ ମାର୍ଗରେ
କେହି ବୋଲି ହେଲେ ନାହିଁ ॥୬॥

କହି ପ୍ରପାଳାପାମି ନମା ପାନ୍ଥପ୍ୟାର୍
ମାଥ୍ଯେଷ ମୃଚ୍ଛେଷୁ ଗଣମସ୍ତିମିଥୁଣାମ୍
ଅଧାଧ୍ୟ ଦୂମା-ଘସ-ଗନ୍ଧମୁଦ୍ଧି°
ଗ୍ରଜ୍ୟ°ମୁତ୍ସାମମି ଗୁହ୍ଦୀଗଚ୍ଛମ୍ ।୮।

ଭୂଲୋକ (ପୃଥିବୀମ୍) ଅସ୍ତଗଚ୍ଛନ୍ (ଲୁପ୍ତଭବେମ୍) ଚନ୍ଦ୍ର° (ସୋମଦ୍ଧି) ଗ୍ରଜ୍ୟା° (ଜ୍ୟୋ) ସୁତ୍ସାନମି ଥାଦ୍ଦିଗଚ୍ଛନ୍ତି ଏମାନ ଅନ୍ଧକାର ମଧ୍ୟରେ ମଧ୍ୟ (କର୍ମ) ମନ ହଜିଯିବାର ସମ୍ଭାବନା ଉତ୍ପୋତାଶ୍ଚ (ଅନ୍ଧି ଛାଦ୍ୟନ୍ତି ଏହି ଅର୍ଥରେ) ଅଧକୁର୍ଯ୍ୟାତ୍ (ଏହାକରିବା ଉଚିତ) ଏହି ପ୍ରପାଳାପାମି ।୮।

ଅର୍ଥ:- ପୃଥିବୀରେ ଜନ୍ମଗ୍ରହଣ ଯେଉଁମାନେ ସ୍ତ୍ରୀଜାତୀୟ ଓ ଦେବତା ଆଦିଙ୍କ ପାଖରୁ ମଧ୍ୟ ଜ୍ଞାନ ପାଇବା ହଜିଯିବାର ଥରକୁ ଅନୁକମ୍ପା ଦୃଷ୍ଟି ସହିତ ଜଣେ ପ୍ରମାଣ ଦେଇଥାଏ ବିଲୁ କାହିଁ ।୮।

ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ:- ପୃଥିବୀରେ ଜନ୍ମଗ୍ରହଣ ସ୍ତ୍ରୀଜାତୀୟ ହୋଇ, ତଦୁପରି ଦେବତା ମାନଙ୍କଠାରୁ ଜ୍ଞାନ ଓ ପ୍ରାପ୍ତବ୍ୟ ପାଇଲେ ମଧ୍ୟ (ସ୍ମୃତ୍ୟ- ଅର୍ଥାତ୍ ଜେ ଅନୁଭବରୁ ହଜିଯିବା - ମାନଙ୍କର ସହିତ ସୁଦ୍ଧା ନଥାନ୍ତି) ଜ୍ଞାନ ପାଇବା ହଜିଯିବାର ଭୟ ଦୂରୀଭୂତ ହେବା ପାଇଁ ପୁରୁଷ, ଜ୍ଞାନ ପାଇବା ସହଜ ହୋଇ ପାରିବ, ଏଭଳି ପ୍ରମାଣ ଦେଇ ପାରୁନାହିଁ । ଅର୍ଥାତ୍ ଏହି ସୁଦ୍ଧିରେ ପଶୁମାନେ, ଅର୍ଥ ଶୂନ୍ୟ ହଜିପାଇ ଯିବେ । ଏହା ମାନବଠାରୁ ସ୍ତ୍ରୀକୁ ସମସ୍ତରେ ଦୁର୍ବଳ ହୋଇଥିବା ସମ୍ଭାବନା ଥିବାରୁ ହଜିଯିବାର ଭୟ ଅଧିକ ଥିବାରୁ ଏହି ସୁଦ୍ଧି ସ୍ତ୍ରୀ ଜାତିଙ୍କ ପାଇଁ ଅଧିକ ଉପଯୋଗୀ ହୋଇଥିବାର ଜଣାପଡୁଛି । ଅନ୍ୟତ୍ର ମଧ୍ୟ ଏହାର ଉଲ୍ଲେଖ ଦେଖିବାକୁ ମିଳୁଛି । ଯେପରି ଜଣେ ଜ୍ଞାନୀ ଜଣେ ଅଜ୍ଞାନୀଙ୍କୁ କହୁଥିବା ଭଳି ଏଠାରେ କୁହାଯାଇଛି ଯେ "ମାତ୍ର ଥୋଡ ହଜିଯିବାର ଭୟ ଅଛି ଯେଉଁଥିପାଇଁ ଏହି ସୁଦ୍ଧି ଗ୍ରହଣ କରିବା ଉଚିତ ଏବଂ ଦେବତାଙ୍କୁ ପ୍ରାର୍ଥନା ବିଲୁ କାହିଁ ।"

ଏହା ସତ୍ତ୍ୱେ ସ୍ତ୍ରୀଜାତି ସମସ୍ତରେ ଦୁର୍ବଳ ନଥାନ୍ତୁ, ସୁଦ୍ଧି ହଜିଯିବାର ଭୟ ଥାନ୍ତୁ ତେବେ ଉଚ୍ଚସ୍ତରୀୟ ପଣ୍ଡିତ ଲୋକଙ୍କୁ ସମସ୍ତରେ ଏକ ହତାଦେଶ ଦେଇ ଥାଆନ୍ତେ ସାଧିଁକି ? ଗଧ ପଣ୍ଡିତ ଠାରୁ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ହେ ପଣ୍ଡିତ ! ତୁମେ ଲୋଡା ନୁହଁ ।" ଏକଥା ସାଧିଁକି ସତ ହୋଇଥାନ୍ତେ? ଲୋଡାଙ୍କୁ ସହିବାର ସ୍ଥାନ ଓ ସମୟ ଅନ୍ୟତ୍ର ଖୋଜିବାରେ ଲାଗିଛ ଲୋଡା ନଥାନ୍ତୁ ବୋଲି ସାମ୍ରାଟ ଲୁଚି ଦୁନି ରେ ସର୍ବତ୍ରସମାଜ ରେ ଲୋଡାଙ୍କୁ ସହିବାକଳେ ? ପ୍ରକୃତରେ ଏହା କିଛିସଙ୍ଗେହ ସାଧିକ-ସମ ।୮।

ଶ୍ରୀଗୁରୁଚରଣାମୃତମ୍

ଅଙ୍କୋଡ଼ିଯାନକୁ ଛୋଡ଼ିପୁଂ ପ୍ରକ୍ଷାକାଳାଙ୍କୁ ଭୂତଳେ
ଗାଗାପୁନଷଗାପୁଂଛୁ ନାକୁ ଛୋଡ଼ିନ୍ତି ଗାଣ୍ଡିଗାଃ।୫୫।

ଶ୍ରୀଗୁରୁକାନ୍ ଦୁଃଚ, ଦ୍ୟୁମ୍ ଅଙ୍କୋଡ଼ିଯାନି ଅନୁଛୋଡ଼ିଃ. ପ୍ରକ୍ଷାକାଳାନ
(ପ୍ରକ୍ଷା. କଚା. ଗଣ୍ଡିଗାନ୍ଦା. କାଦାନ୍) ଭୁଡ଼ାଏଁ ଚ, ଗାଣ୍ଡିଗାଃ ଗାଗାପୁନ୍
(ମୁତାନ୍ଦା) ଅବଗାପୁନ (ଗୁଣଦୋଷ) ଚ ନ ଅନୁଛୋଡ଼ନ୍ତି ।୫୫।

ଅର୍ଥ:- ଶ୍ରୀଗୁରୁକାନ୍ ଗଲିଲେ ମାତ୍ରାକ୍ଷ ପାଖ୍ ଛୋଡ଼ି କହିବା ଉଚିତ ନୁହେଁ
ପ୍ରେତ୍ମାନଙ୍କ ପାଖ୍ ଛୋଡ଼ି ଯାଉଛି ଯାପରି ଭିକ୍ଷି ଛୋଡ଼ି ପାରି ଯାଏ
ସେମିତି ଯାଇପାରୁନି । ପଣ୍ଡିତମାନେ ମୃତ ବା ଜୀବିତ ମାନଙ୍କ ପାଖ୍ ଛୋଡ଼ି କହନ୍ତି
ନାହିଁ ।୫୫।

ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ:- ଶ୍ରୀଗୁରୁକାନ୍ ଗଲିଲେ ଅର୍ଥାତ୍ ମରିଯିବା ବେଳେ ଜୀବିତ ଲୋକଙ୍କ
ଠୁ କଥାରୁ ଗଲେ, ସେମାନଙ୍କ ପାଖ୍ ଛୋଡ଼ି ଯାଉଛି ତାହା ସହିତ
ଚଳିତ ନୁହେଁ. ଅର୍ଥାତ୍ ଅନ୍ୟ ଲୋକଙ୍କ ପାଖ୍ ଛୋଡ଼ି ଯାଉଛି ତାହା ସହିତ
ନୁହେଁ ।, ମାତ୍ର ସର୍ବଦା ସବୁଠାରେ କବିମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଏହି ଶ୍ଲୋକ ଖୁବ୍ ପ୍ରଚଳିତ
(ଯାହାକୁ ଯେତିକି ଦେଖିଛି ପ୍ରାୟ) ସେହି ପ୍ରାୟ ସର୍ବତ୍ର କବିମାନଙ୍କ, ମାତ୍ର
ଏଥିରେ ଅନେକ ସମୟରେ ମତାନ୍ତରୀ ଓ ଅଛନ୍ତି. ଏହି ଅନ୍ତିମ ସମୟରେ
ପାଖ୍ଟି ଦୁଇଟା ଦୁଃଖ ଯାଉଛି ଅଥଚ ପଣ୍ଡିତଙ୍କୁ ପାଇ କଥାରେ କଥା
ଯାଉଛି । ଅର୍ଥାତ ଏମା ଅଧ୍ୟାତ୍ମର ଆତ୍ମଜ୍ଞାନୀ ମାନଙ୍କୁ ଦୁଃଖ
ଯିବାରେ ପାଖ ହେଉ, ଧୁଳି ଦେହ ଯଦୁ ହେଉ, ପାଣ୍ଡୁ ଲୋମ ହେଉ
ଆଦି କଥା ପଣ୍ଡିତଙ୍କୁ ପାଇ କଥାରେ କଥା ଜଡ଼ିତ ହେଉ ବାଧୁ ନାହିଁ
ଏହି ଅଧ୍ୟାତ୍ମ ରେ ଦୁଃଖାଙ୍କ ଜିନିଷ ଯାହା ଯାହା ଦୁଇଟି ଦୁଃଖେ
ଯାଇଥିଲା ସେମାନେ ଯାଇ ପଣ୍ଡିତଙ୍କ ପାଖ୍ ଛୋଡ଼ି ଯାଉଛନ୍ତି
ଯାପରି ଭିକ୍ଷି ଛୋଡ଼ି ପାରି ଯାଏ ସେମିତି ନୁହେଁ ଯାଇପାରୁନି
ଏହି ଅଧ୍ୟାତ୍ମ ରେ ଦୁଃଖାଙ୍କ ଜିନିଷ ଯାହା ଯାହା ଦୁଇଟି ଦୁଃଖେ
ଯାଇଥିଲା ସେମାନେ ଯାଇ ପଣ୍ଡିତଙ୍କ ପାଖ୍ ଛୋଡ଼ି ଯାଉଛନ୍ତି
ଯାପରି ଭିକ୍ଷି ଛୋଡ଼ି ପାରି ଯାଏ ସେମିତି ନୁହେଁ ଯାଇପାରୁନି
ଏହି ଅଧ୍ୟାତ୍ମ ରେ ଦୁଃଖାଙ୍କ ଜିନିଷ ଯାହା ଯାହା ଦୁଇଟି ଦୁଃଖେ
ଯାଇଥିଲା ସେମାନେ ଯାଇ ପଣ୍ଡିତଙ୍କ ପାଖ୍ ଛୋଡ଼ି ଯାଉଛନ୍ତି
ଯାପରି ଭିକ୍ଷି ଛୋଡ଼ି ପାରି ଯାଏ ସେମିତି ନୁହେଁ ଯାଇପାରୁନି
ଏହି ଅଧ୍ୟାତ୍ମ ରେ ଦୁଃଖାଙ୍କ ଜିନିଷ ଯାହା ଯାହା ଦୁଇଟି ଦୁଃଖେ
ଯାଇଥିଲା ସେମାନେ ଯାଇ ପଣ୍ଡିତଙ୍କ ପାଖ୍ ଛୋଡ଼ି ଯାଉଛନ୍ତି

ଶ୍ରୋତ୍ରିୟଙ୍କ ଆଗମ ଜାଣିଥୀ ଏବଂ ଉପସ୍ଥିତ ଜନତାକୁ ଶିଷ୍ଟ, ଅତଏବ ଅତିଥ୍ୟ
ଯୋଗ୍ୟ ହେ, ସେଥିକୁ ସମ୍ୟକ୍ ଭାବେ ପୂର୍ବକଥିତ ହେ ଏକଳିପ୍ତ
ପୁଣ୍ଡୋକାଇଁ । ୧୪

ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ:- ହେ ମୌଦ୍ଗଲ୍ୟ ! ଏବଂପ୍ରକାର ଶ୍ରୁତି ପୁରୁଷ - ଶ୍ରୁତି ଏବଂ ପ୍ରାଣମୟ
ଶରୀର ପୁରୁଷ ଏବଂପ୍ରକାର ଅନ୍ନମୟ ରୂପରୁ ଭେଦ ପୁରୁଷ, ତହିଁ ଭେଦ ପ୍ରାଣ
ରୂପରେ ଜ୍ଞା ପୁରୁଷ, ତଦ୍ଦ୍ୱାରା ପ୍ରାଣମୟ ରୂପ ପୁରୁଷ, ଏହିପରି ବହିତ କଥାରୁ
ସଂଲୋଚା ହେଉଛି ମାତ୍ରା ସ୍ପର୍ଶ, ଏଥିରୁ ~~ଶୀତୋଷ୍ଣସୁଖଦୁଃଖ~~ ତା' ସାଙ୍ଗ ସହିତ
ଶ୍ରୋତ୍ରରେ ଆମାର କଥିତ ସମ୍ବନ୍ଧ କାହିଁ, ସେଥିରେ ପ୍ରସ୍ତୁତଲୋପ ସମସ୍ତେ
ମାତ୍ରସ୍ପର୍ଶ - ବର୍ଜନ ଅବସ୍ଥା ଭେଦ, ତହିଁ ଅବସ୍ଥାରେ ସୁଖ୍ୟଦୁଃଖ୍ୟ ଜଣା-
-ପଡ଼ି କାହିଁ, ଏଥିରୁଯୋଗୁ ଓ କଥାରୁ ସାଙ୍କଳ୍ପିକଙ୍କୁ ସଂଲୋଚା ଜ୍ଞାନ ହେତୁରୁ ଅଳି
ସୁଖ୍ୟଦୁଃଖ୍ୟ; ଏହାହିଁ ଓ କାଳ କଳ୍ପିତ, ତହିଁ ଅଳିଛି, ଏହାରୁହିଁ
(କାରୁ ଅଧ୍ୟାତ୍ମ ୨୫ ଶ୍ଲୋକ ଦ୍ରଷ୍ଟବ୍ୟ) ସେ ପ୍ରକୃ ସହି କଥା; ଅତିଥ୍ୟ
ଏ ଉପନିଷଦ୍ ଏଥିରେ ପଦାର୍ଥ ପକ୍ଷ ଶୋଭାପାଇଁ ପୂର୍ବ କଥାରୁ ପ
କାରୁ ସୁଖ କାହିଁ ଏବଂ ଲୋହିଁଠାରେ ପୂର୍ବ, ସେହିଠାରେ କଥାରି,
ଶୀତ ପାରେ ଗ୍ରୀଷ୍ମ ଓ ଗ୍ରୀଷ୍ମ ପାରେ ଶୀତ ଆସିଥାଏ, ସେହି ପରି
ସୁଖ ପାଛେ ଦୁଃଖ ଓ ଦୁଃଖ ପାଛେ ସୁଖ ଆସିଥାଏ, ଏହାରୁ ଜନ୍ମିତ ସୁଖ ସ୍ପୃହାରୁ
ମୁକ୍ତ ହେଁ (ଏହାରୁ ଜଳୁ ପାରେ ଲୋହଁ ସୁଖ ମିଳେ ତାହା ଏହାରୁ ସୁଖ୍ୟ
ଅପେକ୍ଷା ଏଥିରୁ ଉତ୍କୃଷ୍ଟ ସୁଖ୍ୟପ୍ରଦ) ଏବଂପ୍ରକାର ଏହାରୁ ସୁଖ-ଦୁଃଖ ହେଉ
କାରୁଣ୍ୟରେ ଜଣାଯାଉଛି - ଏହାରୁ ସର୍ବତ୍ର ସମ୍ୟକ ଏହି କଥା । ୧୪ ।

ତହି କ କଥ୍ୟତେ ପୁରୁଷଂ ପୁରୁଷଗର୍ଭଂ
ପ୍ରଜାପୁରୁଷଂ ପୁରୁଷଂ ଚୈବ ତ୍ୱୋପନିଷଦ୍ଭ୍ୟାଂ ବ୍ରୂହୀତି ତତ୍ତେ ୧୫
ହେ ପୁରୁଷଗର୍ଭ ! ତତ୍ତେ ପ୍ରଜାପୁରୁଷ ପୁରୁଷଂ ଚୈବ ତା' ପୁରୁଷଂ କଥାରୁ
ସତ୍ତ ହିଁ ଏବଂପ୍ରକାରେ କାରୁଣ୍ୟରେ (ଏବଂପ୍ରକାର ନିତ୍ୟାକାଳଙ୍କି ଲଭୁତ୍ତେ
ଉପନିଷଦ) । ୧୫ ।

ଅର୍ଥ:- ହେ ପୁରୁଷଶ୍ରେଷ୍ଠ ! ତତ୍ତେ ସୁଖ୍ୟପୁରୁଷ୍ୟ (ମାତ୍ରାସ୍ପର୍ଶ) ଜୈବ ବନ୍ଧୁକାରୁ
କଥା ଦେଇ ପାରେ କାହିଁ । ସେଥି ପାଇଁ ସେ ଏବଂପ୍ରକାର ନିତ୍ୟାକାଳ
ଲାଭ କରନ୍ତି । ୧୫ ।

ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ:- ହେ ପୁରୁଷ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ! ତାହାରୁହିଁ ଭେଦ ପୁରୁଷ କାରୁ ପୁରୁଷଶ୍ରେଷ୍ଠ
କୋଳି ସଙ୍କ୍ୟାଧିକ କାରୁଣାଛନ୍ତି । ଦେହ ଦୁଇଜ ପୁରୁ ରେ ବାସ କରେ

ତଥାପି ଲୋକଙ୍କ ପ୍ରତିଷ୍ଠାଲାଭ ଜନ୍ୟ ତଥା ଅନୈତିକତା କର୍ମ ଦ୍ୱାରା
ଧନୁଦ୍ଧା ଲାଭହେଉଛି, ତାହା ଥାପ୍ପା ର ଆତ୍ମଘାତୀ ମାନସିକତାକୁ ଦୂରଥାଇବାକୁ
ମାତ୍ରାର ଜନ୍ୟ ନାହିଁ, ତା'ର ମୂଲ୍ୟ ନାହିଁ ଯୁବଚାଂ ସେ ଜନ୍ୟ ଅଟ କାହିଁ
କି ପାଇ ନାହିଁ. ସେ ସର୍ବଦା ଦଶ ଦୂତ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଜୀବନଯାପନ,
ଆପ୍ପା ର ଲୋଡ଼ା ପାଇନ ପଦ୍ଧା ହଉଛି, ମାତ୍ରା ସର୍ବଦା ଅନ୍ତତ୍ତ
କିଦ୍ୟମାନ ସେ ଅଳ୍ପ ବ୍ୟତୀତ ପୁଛୁ ନାହିଁ, ସେ ସଦୁଦ୍ଦେଶ୍ୟେ
ହଉଛନ୍ତି ଏକ ଦୂତରେ, ଅଥ ପାଇଁ ଦୁଇଟି କିମ୍ବା ତାହାଠାରୁ
ଜନ୍ମ ହେବା, ଅଥଚ କିଛି ଆଁ ନାହିଁ. ଆବଶ୍ୟକ ଏବ ହୁଏତି ମାଣ
ଶୂନ୍ୟ, ସେ ଶାସ୍ତ୍ରିକ ଓ ପରିଣାମ ଶୂନ୍ୟ ଅଥଚ ତା'ଙ୍କଠାରୁ
ଆଜିକୁ-ଦୁଇଟି ଅପତ୍ୟ ଜୋଷ ହୁଏନ୍ତି, ଆହୁରି ଦୁଃଖ
ମଧ୍ୟ ଏହା ନାହିଁ, ଲୋଡ଼ାଠାରୁ ଅଧିକ ଜାଣ ହେଉଛି
ଘାତ୍ରାଠାରୁ ଜାଣ ପୁଛ ନାହିଁ, ସେ ଅଘଳାଦୃଶ୍ୟ ଶାସ୍ତ୍ରିକ ପୁଛୁ
ପୁନର୍ବାର ଗର୍ଭ ଯୋଧ୍ୟାକୁ ଆଦି କହିନ୍ତି ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କର ପ୍ରାଣ ର ଲାଳୁ
ଅମଳିତେ ଲୋପ୍ପା ଗର୍ଭ ଦୂଷ୍ୟତ୍ୟ ଅଛି ଆପ୍ପା ଚଳିବା ପାଇଁ
ତହିଁରେ ଏ ଅନୁଚୁରେ କହିବା ନଥାଳୁ, ମିତ୍ରଥାଳୁ ପୁତ୍ରୁ ତେ ଚଳିବାକୁ
ପାରିଲେ ତେ ନାରୀଙ୍କର ପ୍ରାକୃତିକ ହୁଏ ଅପତ୍ୟପତ୍ତି ସଙ୍କୋଚକ
ଉପାୟରେ ଅର୍ଥ ନହିଁ ପାରେ, ତହିଁ ପାଇଁ ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କେ ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କେ ପ୍ରାଣ ର ଲାଳୁ
କଥା ଦୂରେଇ ହୁଏତି ହେଉଛି, ତାହା ଲୋପ୍ପାଧଳୁମାନଙ୍କ ର ଚଳିବା
ଉପାୟରେ ଅର୍ଥ ନାହିଁ ବୋଲା ଯାଇପାରେ, ଉପରିଲିଖିତ ମିତ୍ରଥାଳୁ
ଦୁଇଜଣ ପ୍ରକୃତ ଧୀପଣ. ଅଳ୍ପ ଲାଭ କରିଥିଲେ ମଧ୍ୟ ପ୍ରାଣଥାଳୁ
ନିଜସ୍ୱ ପ୍ରାଣୋତ୍ସାହ ଜନ୍ୟ ଦୁଇ ଶିଶୁକି ସାଧିବାର ଚେଷ୍ଟାହୋଇଥାଏ,
ଅପତ୍ୟଥାଳୁ ସ୍ତ୍ରୀ ର କହିଲିଲି ଗର୍ଭଧାରଣ ପ୍ରାଣ ର ଲାଳୁସ୍ତ୍ର କିମ୍ବା
ଚୋଳି ଅଟେଥାଏ । ଚଳିବା ଦେଖିବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ଦିଜିନ୍ତୁ, ସୁନ୍ଦର ସୋହ
ପରିଚୋଷରେ ସହାୟ ଥାଏ ଜେଉଁ ତେ ପତ୍ନୀଙ୍କଠି, ସେକ ପରି ପ୍ରାଣ
ଲାଭ ହୁଏନ୍ତି. ଆତ୍ମାଠାରୁ ଅଧିକ ଲାଳୁସା କିମ୍ବା ଅପତ୍ୟ ପତ୍ନୀଙ୍କର ଦୁଇପ୍ରକାର ଜେଉଁଠି
ଦେଖିପାଇଁ ସେ ଅଳ୍ପଥାଳୁ ।୭୦.

ଚିତ୍ତ ସ୍ଥିର କାରଣରୁ ସ୍ଥିର ବୁଦ୍ଧି, ତାଙ୍କ ସର୍ବଦା ଏକରୂପ ଅର୍ଥାତ୍
ସୁଖଦୁଃଖରେ ତାଙ୍କର ରୂପ ସର୍ବଦା ଏକରୂପ । ସେ ଅବାଦି
ଅର୍ଥାତ୍ ତାଙ୍କର ଆଚରଣ ସମସ୍ତ କାହିଁକି ଅନ୍ତ ନାହିଁ,
ଆଜୀବନ ରେ ସୁଖଦୁଃଖରେ ଚରିତ୍ରବାନ ହେବ, ଅଭିବାଦିତ
ଅବାଦି । ୨୪ ।

ଅବ୍ୟକ୍ତୋଽୟମଚିନ୍ତ୍ୟୋଽୟମବିକାର୍ଯ୍ୟୋଽୟମୁଚ୍ୟତେ
ତସ୍ମାଦେବଂ ବିଦିତ୍ୱୈନଂ ନାନୁଶୋଚିତୁମର୍ହସି ।୨୫।

ଅୟମ୍ ଅବ୍ୟକ୍ତଃ (ଚକ୍ଷୁରାଦ୍ୟଗୋଚରଃ) ଅୟମ୍ ଅଚିନ୍ତ୍ୟଃ (ମନସୋଽପି ଅବିଷୟଃ) ଅୟମ୍ ଅବିକାର୍ଯ୍ୟଃ (କର୍ମେନ୍ଦ୍ରିୟାଣାମପି ଅବିଷୟଃ) ଉଚ୍ୟତେ. ତସ୍ମାତ୍ ଏନଂ ଏବଂ ବିଦିତ୍ୱା ଅନୁଶୋଚିତୁଂ ନ ଅର୍ହସି ।୨୫।

ଅର୍ଥ: ଆତ୍ମା କୁ ଇନ୍ଦ୍ରିୟମାନେ ଜାଣିପାରନ୍ତି ନାହିଁ, ମନ ଓ କର୍ମେନ୍ଦ୍ରିୟଙ୍କ ବୋଧ ଅଗୋଚର, ତେଣୁ ଏହାକୁ ଶୋଚନା କରନାହିଁ ।୨୫

ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ:- ଅଶାନ୍ତ ଇନ୍ଦ୍ରିୟମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଆତ୍ମାକୁ ଉପଲବ୍ଧି କରାଯାଇ ପାରେ ନାହିଁ କାରଣ ଆତ୍ମା ଇନ୍ଦ୍ରିୟମାନଙ୍କର ଅଗୋଚର ରୂପରେ ବାହ୍ୟ ଜଗତରେ ଜାଣିବାକୁ ଅଶକ୍ତ. ତଥା ଚଞ୍ଚଳ ମନର ଅଗୋଚର । ଚଞ୍ଚଳ ମନ ଦ୍ୱାରା ସ୍ଥିର ପ୍ରଶାନ୍ତ ସ୍ୱରୂପ ଆତ୍ମାଙ୍କୁ ଉପଲବ୍ଧି ଅଥବା ସେ କଳ୍ପନାରେ ଚିନ୍ତା କରିବା ସମ୍ଭବ ନାହିଁ, ପ୍ରାଣାୟାମ (ପ୍ରାଣାୟାମ) ଇତ୍ୟାଦି ସାଧନ ଦ୍ୱାରା ଚଞ୍ଚଳ ମନ ସ୍ଥିର କରି ପାରିଲେ ଚିତ୍ତ ସ୍ଥିର ବୁଦ୍ଧି ଓ ଶୁଦ୍ଧ ଚିତ୍ତ ରେ ଆତ୍ମୋପଲବ୍ଧି ତଥା ଧ୍ୟାନ ସମ୍ଭବ ହୋଇ ପାରେ। କର୍ମେନ୍ଦ୍ରିୟ ଆଦି କୌଣସି ଉପାୟରେ ଏହା ଉପଲବ୍ଧି ହୋଇ ପାରେ ନାହିଁ। ତେଣୁ ଏ ବିଷୟରେ କୌଣସି ଶୋକ ତାପ କର ।୨୫.

ଅଥ ଚୈନଂ ନିତ୍ୟଜାତଂ ନିତ୍ୟଂ ବା ମନ୍ୟସେ ମୃତମ୍ ।
ତଥାପି ତ୍ୱଂ ମହାବାହୋ ନୈନଂ ଶୋଚିତୁମର୍ହସି ।୨୬।

ଅଥ ଚ ଏନଂ ନିତ୍ୟଜାତଂ ନିତ୍ୟଂ ବା ମୃତଂ ମନ୍ୟସେ ହେ ମହାବାହୋ ତଥାପି ତ୍ୱମ୍ ଏନଂ ଶୋଚିତୁଂ ନ ଅର୍ହସି ।୨୬।

ଆତ୍ମ କେତେକ ଆକୁଳତା ତୋହି ଶୁଣନ୍ତି, କେତେକ ଶୁଣି ମଧ୍ୟ
ଜାଣି ପାରନ୍ତି ନାହିଁ। ୨୮

ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ:- କେହି କେହି ତତ୍ତ୍ୱି ସ୍ଥିତ ପ୍ରଜ୍ଞ ପୁରୁଷ ଆତ୍ମାଙ୍କୁ ଆତ୍ମାର ଅଧିଷ୍ଠାତା ରୂପରେ ଦେଖନ୍ତି, କେତେକ ଆତ୍ମାଙ୍କୁ ବୁଦ୍ଧି ଦ୍ୱାରା ଜାଣିଲେ ମଧ୍ୟ ପାଳନକର୍ତ୍ତା ଆତ୍ମାଙ୍କୁ ଦେଖନ୍ତି ନାହିଁ, କେତେକ ଏହି ଆତ୍ମାଙ୍କୁ ଶୁଣି ଆତ୍ମାଙ୍କୁ ଦେଖନ୍ତି, ଆଉ କେତେକ ଶୁଣିଲେ ମଧ୍ୟ ଏହାଙ୍କୁ ଜାଣି ପାରନ୍ତି ନାହିଁ ଜାଣି ପାରନ୍ତି ନାହିଁ କାହିଁକି ଯେଉଁମାନେ ଏହି ଆତ୍ମାଙ୍କୁ ଜାଣିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରନ୍ତି ସେମାନେ ଏହାଙ୍କୁ ଜାଣି ପାରନ୍ତି ନାହିଁ। ଏହି ଆତ୍ମା ଅତି ସୂକ୍ଷ୍ମ ହୋଇଥିବାରୁ ଏହାଙ୍କୁ ଜାଣିବା ଅତ୍ୟନ୍ତ କଠିନ ହୋଇଥାଏ। ଏହାଙ୍କୁ ଜାଣିବା ପାଇଁ ଯେଉଁମାନେ ଚେଷ୍ଟା କରନ୍ତି ସେମାନେ ଏହାଙ୍କୁ ଜାଣି ପାରନ୍ତି ନାହିଁ। ୨୯।

ଅନ୍ୱୟ:- ଯେ ପୁରୁଷ: ଅଙ୍ଗୁଷ୍ଠ ପ୍ରମାଣ ଆତ୍ମା ସର୍ବଦା ହୃଦୟରେ ସନ୍ନିବିଷ୍ଟ ହୋଇଥିବା ଜଣାଯାଏ ତେଣୁ ଭୂତ ଭବିଷ୍ୟତ ବର୍ତ୍ତମାନ ତିନିକାଳରେ ଏହାଙ୍କୁ ଜାଣିବା ପରେ ଆଉ କାହାକୁ ଘୃଣା କରନ୍ତି ନାହିଁ। ୩୦।

ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ:- ଅଙ୍ଗୁଷ୍ଠ ପରିମିତ ଆତ୍ମା ସାଧାରଣ ଭାବରେ ସମସ୍ତଙ୍କ ହୃଦୟରେ ରହିଥାଏ। ଏହି ଆତ୍ମାଙ୍କୁ ଜାଣିଲେ ଜୀବ ଭୂତ ଭବିଷ୍ୟତ ବର୍ତ୍ତମାନ ତିନିକାଳରେ ଆଉ କାହାକୁ ଘୃଣା କରନ୍ତି ନାହିଁ। ଏହି ଆତ୍ମା ଜୀବଙ୍କ ଶରୀରରେ ଥାଇ ଜୀବଙ୍କ ଶରୀରର ଅନ୍ତ ହେଲେ ଓ ଜୀବଙ୍କ ପ୍ରାଣ ଦୂରକୁ ଚାଲିଗଲେ ମଧ୍ୟ ଏହି ଆତ୍ମା ଜୀବଙ୍କ ଶରୀରରେ ରହିଥାଏ। ଏହି ପ୍ରାଣ ଓ ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ବ୍ୟବସ୍ଥା ଛାଡିଲେ ମଧ୍ୟ ଏହି ଆତ୍ମା ଜୀବଙ୍କ ଶରୀରରେ ରହିଥାଏ। ଏହି ଆତ୍ମା ଜୀବଙ୍କ ଶରୀରରେ ରହିଥିବାରୁ ଏହାଙ୍କୁ ଜାଣିବା ପରେ ଜୀବ ଆଉ କାହାକୁ ଘୃଣା କରନ୍ତି ନାହିଁ। ୩୦।

ସେହି ଅସ୍ତ୍ରାସ୍ତ୍ରରେ ସଜ୍ଜିତ ହୋଇ ଉତ୍ତର ଦିଗକୁ ଯାତ୍ରା କଲେ।
ସାମ୍ପ୍ରତ ଅବସ୍ଥା ଦୃଷ୍ଟିପଥ ଗୋଚର ହୋଇ।୫୬।

ଅର୍ଜୁନ ଉବାଚ

ସ୍ଥିତପ୍ରଜ୍ଞସ୍ୟ କା ଭାଷା ସମାଧିସ୍ଥସ୍ୟ କେଶବ।
ସ୍ଥିତଧୀଃ କିଂ ପ୍ରଭାଷେତ କିମାସୀତ ବ୍ରଜେତ କିମ୍। ।୫୪।

ଅର୍ଜୁନ ଉବାଚ ! ହେ କେଶବ ! ସମାଧିସ୍ଥସ୍ୟ ସ୍ଥିତପ୍ରଜ୍ଞସ୍ୟ କା ଭାଷା (କିମ୍ ଲକ୍ଷଣମ୍) ? ସ୍ଥିତଧୀଃ (ସ୍ଥିତପ୍ରଜ୍ଞଃ) କିଂ ପ୍ରଭାଷେତ ?? କିମ୍ ଆସୀତ ??? କିଂ ବ୍ରଜେତ ।୫୪।

ଅନ୍ୱୟ :- ଅର୍ଜୁନ ଉବାଚ ହେ କେଶବ ! ସମାଧି ସ୍ଥସ୍ୟ ସ୍ଥିତପ୍ରଜ୍ଞସ୍ୟ କା ଭାଷା ସମାଧି ? ସେ ସମାଧି କାହାକୁ ? ସେ କିପରି ଆସନ୍ତି ? କିପରି ଚଳନ୍ତି ? ।୫୪।

ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ :- ଅର୍ଜୁନ କହିଲେ ଯେମିତି ଆତ୍ମୀୟଟି ଗେଜସୁଦ୍ଧା ଜୀବନ୍ତ ଥାଏ ସେମିତି କାଠ ହୋଇ ଯାଇଥିବା ଶରୀରଟିକୁ ଦେଖିଲେ ହେ କେଶବ ! ସ - ପ୍ରଜ୍ଞା ଯାହାର ସୁସ୍ଥିର ଅର୍ଥାତ୍ ଯାହାର ପ୍ରଜ୍ଞା ସୁସ୍ଥିର ଅଟେ ଏଭଳି ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ସ୍ଥିତପ୍ରଜ୍ଞ କୁହାଯାଏ। ଏଭଳି ସ୍ଥିତପ୍ରଜ୍ଞ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ଭାଷା କ'ଣ ? ସମାଧି କ'ଣ ? ସେ କାହାକୁ ସମାଧି କହନ୍ତି ? ସେ କିପରି ଆସନ୍ତି ? ସେ କିପରି ଚଳନ୍ତି ? ଏହି ସବୁ ପ୍ରଶ୍ନ ଅର୍ଜୁନଙ୍କ ମନରେ ଉଦୟ ହୋଇଥିଲା। ଏଥିରେ ଅର୍ଜୁନଙ୍କ ଆତ୍ମଜ୍ଞାନ ପ୍ରତି ଆଗ୍ରହ ପ୍ରକାଶ ପାଇଛି। ଏହି ପ୍ରଶ୍ନ ଗୁଡିକର ଉତ୍ତର ଦେବା ପାଇଁ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କୁ ଅନୁରୋଧ କରିଛନ୍ତି। ଏହି ଅନୁରୋଧ ଶ୍ରବଣ କରି ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ଅର୍ଜୁନଙ୍କୁ ଯେଉଁ ଉତ୍ତର ଦେଇଛନ୍ତି ତାହା ହେଉଛି ଏହି ଶ୍ଲୋକ।

ପଦଚ୍ଛେଦ :- ସମାଧିସ୍ଥସ୍ୟ - ସମ୍ - ସମ୍ୟକ୍‌ରୂପେ ଆଧିକ୍ୟରେ ସ୍ଥିତି ଯାହାର ସେ ସମାଧି, ସ୍ଥ - ସମାଧିରେ ଅବସ୍ଥିତ ଯେଉଁ ସ୍ଥିତପ୍ରଜ୍ଞ ତାଙ୍କର ଭାଷା - କଥା - ବାଣୀ କହିବା + ଆ, ପ୍ର - ପ୍ରକୃଷ୍ଟ ଭାବେ ଅର୍ଥାତ୍ ଯାହାଙ୍କ ବୁଦ୍ଧି ସୁସ୍ଥିର ଅଟେ ଏଭଳି ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ସ୍ଥିତପ୍ରଜ୍ଞ କୁହାଯାଏ। ଏଭଳି ସ୍ଥିତପ୍ରଜ୍ଞ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ଭାଷା କ'ଣ ? ସମାଧି କ'ଣ ? ସେ କାହାକୁ ସମାଧି କହନ୍ତି ? ସେ କିପରି ଆସନ୍ତି ? ସେ କିପରି ଚଳନ୍ତି ? ଏହି ସବୁ ପ୍ରଶ୍ନ ଅର୍ଜୁନଙ୍କ ମନରେ ଉଦୟ ହୋଇଥିଲା। ଏଥିରେ ଅର୍ଜୁନଙ୍କ ଆତ୍ମଜ୍ଞାନ ପ୍ରତି ଆଗ୍ରହ ପ୍ରକାଶ ପାଇଛି। ଏହି ପ୍ରଶ୍ନ ଗୁଡିକର ଉତ୍ତର ଦେବା ପାଇଁ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କୁ ଅନୁରୋଧ କରିଛନ୍ତି। ଏହି ଅନୁରୋଧ ଶ୍ରବଣ କରି ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ଅର୍ଜୁନଙ୍କୁ ଯେଉଁ ଉତ୍ତର ଦେଇଛନ୍ତି ତାହା ହେଉଛି ଏହି ଶ୍ଲୋକ।

ପଦଚ୍ଛେଦ :- ସମାଧିସ୍ଥସ୍ୟ - ସମ୍ - ସମ୍ୟକ୍‌ରୂପେ ଆଧିକ୍ୟରେ ସ୍ଥିତି ଯାହାର ସେ ସମାଧି, ସ୍ଥ - ସମାଧିରେ ଅବସ୍ଥିତ ଯେଉଁ ସ୍ଥିତପ୍ରଜ୍ଞ ତାଙ୍କର ଭାଷା - କଥା - ବାଣୀ କହିବା + ଆ, ପ୍ର - ପ୍ରକୃଷ୍ଟ ଭାବେ ଅର୍ଥାତ୍ ଯାହାଙ୍କ ବୁଦ୍ଧି ସୁସ୍ଥିର ଅଟେ ଏଭଳି ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ସ୍ଥିତପ୍ରଜ୍ଞ କୁହାଯାଏ। ଏଭଳି ସ୍ଥିତପ୍ରଜ୍ଞ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ଭାଷା କ'ଣ ? ସମାଧି କ'ଣ ? ସେ କାହାକୁ ସମାଧି କହନ୍ତି ? ସେ କିପରି ଆସନ୍ତି ? ସେ କିପରି ଚଳନ୍ତି ? ଏହି ସବୁ ପ୍ରଶ୍ନ ଅର୍ଜୁନଙ୍କ ମନରେ ଉଦୟ ହୋଇଥିଲା। ଏଥିରେ ଅର୍ଜୁନଙ୍କ ଆତ୍ମଜ୍ଞାନ ପ୍ରତି ଆଗ୍ରହ ପ୍ରକାଶ ପାଇଛି। ଏହି ପ୍ରଶ୍ନ ଗୁଡିକର ଉତ୍ତର ଦେବା ପାଇଁ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କୁ ଅନୁରୋଧ କରିଛନ୍ତି। ଏହି ଅନୁରୋଧ ଶ୍ରବଣ କରି ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ଅର୍ଜୁନଙ୍କୁ ଯେଉଁ ଉତ୍ତର ଦେଇଛନ୍ତି ତାହା ହେଉଛି ଏହି ଶ୍ଲୋକ।

ପଦଚ୍ଛେଦ :- ସମାଧିସ୍ଥସ୍ୟ - ସମ୍ - ସମ୍ୟକ୍‌ରୂପେ ଆଧିକ୍ୟରେ ସ୍ଥିତି ଯାହାର ସେ ସମାଧି, ସ୍ଥ - ସମାଧିରେ ଅବସ୍ଥିତ ଯେଉଁ ସ୍ଥିତପ୍ରଜ୍ଞ ତାଙ୍କର ଭାଷା - କଥା - ବାଣୀ କହିବା + ଆ, ପ୍ର - ପ୍ରକୃଷ୍ଟ ଭାବେ ଅର୍ଥାତ୍ ଯାହାଙ୍କ ବୁଦ୍ଧି ସୁସ୍ଥିର ଅଟେ ଏଭଳି ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ସ୍ଥିତପ୍ରଜ୍ଞ କୁହାଯାଏ। ଏଭଳି ସ୍ଥିତପ୍ରଜ୍ଞ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ଭାଷା କ'ଣ ? ସମାଧି କ'ଣ ? ସେ କାହାକୁ ସମାଧି କହନ୍ତି ? ସେ କିପରି ଆସନ୍ତି ? ସେ କିପରି ଚଳନ୍ତି ? ଏହି ସବୁ ପ୍ରଶ୍ନ ଅର୍ଜୁନଙ୍କ ମନରେ ଉଦୟ ହୋଇଥିଲା। ଏଥିରେ ଅର୍ଜୁନଙ୍କ ଆତ୍ମଜ୍ଞାନ ପ୍ରତି ଆଗ୍ରହ ପ୍ରକାଶ ପାଇଛି। ଏହି ପ୍ରଶ୍ନ ଗୁଡିକର ଉତ୍ତର ଦେବା ପାଇଁ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କୁ ଅନୁରୋଧ କରିଛନ୍ତି। ଏହି ଅନୁରୋଧ ଶ୍ରବଣ କରି ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ଅର୍ଜୁନଙ୍କୁ ଯେଉଁ ଉତ୍ତର ଦେଇଛନ୍ତି ତାହା ହେଉଛି ଏହି ଶ୍ଲୋକ।

ଜୀବଜଗତରେ କାମନା ହିଁ ନାନା ଲୋଭ ମୋହ ସୃଷ୍ଟି କରେ। ତାକୁ ଶାନ୍ତ କରିବା ପାଇଁ ବିଷୟ ବାସନା ଉପଭୋଗ କରିବା ପ୍ରବୃତ୍ତି ହୋଇ କାମନା ବଢ଼ିଥାଏ। ତାର କାମନା ପୂରଣ କରିବା ସମୟରେ ବାଧା ପଡ଼ିଲେ କ୍ରୋଧ ଉତ୍ପନ୍ନ ହୋଇଯାଏ।୬୨।

କ୍ରୋଧାଦ୍ଭବତି ସମ୍ମୋହଃ ସମ୍ମୋହାତ୍ ସ୍ମୃତିବିଭ୍ରମଃ
ସ୍ମୃତିଭ୍ରଂଶାଦ୍ ବୁଦ୍ଧିନାଶୋ ବୁଦ୍ଧିନାଶାତ୍ ପ୍ରଣଶ୍ୟତି ।୬୩।

କ୍ରୋଧାତ୍ ସମ୍ମୋହଃ (କାର୍ଯ୍ୟାକାର୍ଯ୍ୟ ବିବେକାଭାବଃ) ଭବତି, ସମ୍ମୋହାତ୍ ସ୍ମୃତିବିଭ୍ରମଃ (ଆତ୍ମବିସ୍ମୃତିଃ) ସ୍ମୃତିଭ୍ରଂଶାତ୍ ବୁଦ୍ଧିନାଶଃ, ବୁଦ୍ଧିନାଶାତ୍ ପ୍ରଣଶ୍ୟତି (ମୃତତୁଲ୍ୟ ଭବତି)।୬୩।

ଅର୍ଥ:- କ୍ରୋଧ ହେଲେ ହିତାହିତ ବିବେକ ଅଭାବ ଘଟେ। ବିବେକର ଅଭାବରୁ ଆତ୍ମବିସ୍ମୃତି ବା ସ୍ମୃତିବିଭ୍ରମ ହୋଇଯାଏ। ସ୍ମୃତି ~~[struck]~~ ଭ୍ରମରୁ ବୁଦ୍ଧିନାଶ ଓ ବୁଦ୍ଧିନାଶରୁ ମୃତ ପରି ଗଣ୍ୟ ହୁଏ।୬୩।

ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ:- କ୍ରୋଧର ଉଦ୍ରେକ ହେଲେ ସମ୍ମୋହ ଅର୍ଥାତ୍ ସମ୍ୟକ୍ ଭାବରେ ଅଜ୍ଞାନତା ଦେଖା ଯାଏ। ହିତାହିତ କର୍ତ୍ତବ୍ୟର ଅଭାବ ଘଟେ। ଅଜ୍ଞାନତା ନିଜକୁ ଭୁଲାଇ ଦେବା ଫଳରେ ସ୍ମୃତିବିଭ୍ରମ ଆସେ। ସ୍ମୃତିବିଭ୍ରମ ହେତୁରୁ ଆତ୍ମଚେତନା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଲୋପ ପାଇଯାଏ। ସେହି ସ୍ମୃତିବିଭ୍ରମ ହେତୁରୁ ବୁଦ୍ଧିନାଶ ହୁଏ ଓ ବୁଦ୍ଧିନାଶରୁ ପରେ ମୃତ୍ୟୁ ମଧ୍ୟ ଘଟିଥାଏ।୬୩।

ରାଗଦ୍ୱେଷବିଯୁକ୍ତୈସ୍ତୁ ବିଷୟାନିନ୍ଦ୍ରିୟୈଶ୍ଚରନ୍
ଆତ୍ମବଶ୍ୟୈର୍ବିଧେୟାତ୍ମା ପ୍ରସାଦମଧିଗଚ୍ଛତି ।୬୪।

ରାଗଦ୍ୱେଷବିଯୁକ୍ତୈଃ (ରାଗଦ୍ୱେଷ ରହିତୈଃ) ଆତ୍ମବଶ୍ୟୈଃ (ସ୍ୱାଧୀନୈଃ) ଇନ୍ଦ୍ରିୟୈଃ ବିଷୟାନ୍ ଚରନ୍ (ଭୁଞ୍ଜାନଃ) (ଅପି) ବିଧେୟାତ୍ମା (ବିଧେୟଃ ବଶ୍ୟଃ ଆତ୍ମା ମନଃ ଯସ୍ୟ ସଃ) ପ୍ରସାଦମ୍ (ଶାନ୍ତିମ୍) ଅଧିଗଚ୍ଛତି (ପ୍ରାପ୍ନୋତି)।

~~ଅର୍ଥ:- ରାଗଦ୍ୱେଷ ନାହିଁ ଆତ୍ମବଶୀଭୂତ ଇନ୍ଦ୍ରିୟମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଇନ୍ଦ୍ରିୟମାନେ ବିଷୟ ଭୋଗ କରିମଧ୍ୟ ଶାନ୍ତି ଲାଭ କରିଥାନ୍ତି।୬୪।~~

ଅର୍ଥ:- ଯେଉଁ ସାଧକମାନଙ୍କଠାରେ ରାଗଦ୍ୱେଷ ନଥାଏ, ଚିତ୍ତ ସର୍ବଦା ଆତ୍ମବଶୀଭୂତ, ସେମାନଙ୍କର ଇନ୍ଦ୍ରିୟମାନେ ବିଷୟ ଭୋଗ କଲେ ମଧ୍ୟ ସେ ଶାନ୍ତି ଲାଭ କରନ୍ତି।୬୪

ଜଳ ଗ୍ରହ୍ଣାପଭ୍ୟଂ ଛଲି ଗ୍ରହ୍ଣାଲ୍ଥ୍ରଯମୁଚ୍ୟତଦମ
ତସ୍ମାତ ସର୍ବଗତଂ ଗ୍ରହ୍ଣ କିତ୍ୟ ନାଙ୍କେଁ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତମ୍ ।୧୫।

ଜଳ ଗ୍ରହ୍ଣାଭ୍ୟଦଂ (ଗ୍ରହ୍ଣାତ ପ୍ରକୃତ) କିଲି, ଗ୍ରହ୍ଣ ଅର୍ଥାତ୍—
ଅନୁଭବଦିମ୍, ତସ୍ମାତ ସର୍ବଗତଂ ଗ୍ରହ୍ଣ କିତ୍ୟ ନାଙ୍କେଁ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତମ୍ଏ,
ଅର୍ଥାତ୍- ଜଳ ଗ୍ରହ୍ଣରୁ ଅନୁଭବ ଗ୍ରହ୍ଣ ଅର୍ଥାତ୍ରୁ ଜାତ, ଅତଏବ
ସର୍ବବ୍ୟାପକ ଗ୍ରହ୍ଣଟି ସର୍ବଦା ନାଙ୍କେଁ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ହୋଇଥିବେ

ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ:- ପ୍ରାଣର ଅଁଦ ଅର୍ଦ୍ଧ ଗତି ହେଉଛି ଜଳ, ଜଳର ସୁନ୍ଦର ଅବସ୍ଥା
ଗ୍ରହ୍ଣ, ସୁନ୍ଦର ଗ୍ରହ୍ଣ ପ୍ରାଣର ଗତି ଯୋଗୁଁ ଜଳ ନାମରୁ ହୋଇ
ପ୍ରକୃତି ସ୍ଥାନରେ ରହିଲେ ତାହାକୁ ପ୍ରାଣ ଜଳ ଆହୁରି ଦୁଇଟି
-ମାତ୍ର । ଯୁକ୍ତ ଅବସ୍ଥାର ଏହି ଗ୍ରହ୍ଣର ସତ୍ତ୍ୱା, ଅର୍ଥାତ୍ ଜି-ଜିଜ୍ଞ
ଅର୍ଥାତ ନାମରୁ ଲୋପ ନାହିଁ । ପ୍ରାଣ ଜଳରେ ଥାଏ ଜିଜ୍ଞ ଜି-ଜିଜ୍ଞ
ଅବସ୍ଥାର । ଗତି ହେଉଥିବେ କିନ୍ତୁ ଜଳ ରେ ସେହି ପ୍ରାଣ
ଗ୍ରହ୍ଣ । ଅର୍ଥାତ୍ ସେହି ପ୍ରାଣ ହିଁ ସମୁଦ୍ରରେ ଜଳ, ଏଥିରୁ
ପଛରେ ପ୍ରାଣର କୁହୁଡ଼ ଜଳ "ଗ୍ରହ୍ଣ" ପ୍ରାଣୋହି
ଭୂତାନାମିତ୍ୟତ, ପ୍ରାଣୋହି କଥିତଂ ଗିତାପୁରତ, ପ୍ରାଣେନ ଦାର୍ଯ୍ୟତେ
ଜଗତ୍ସର୍ବଂ ସର୍ବପ୍ରାଣମୟଂ ଜଗତ୍ । ସେହି ପ୍ରାଣ କୁ ଯେହି
ଜାଣି ପାରନ୍ତି ନାହିଁ, କିମ୍ବା ବ୍ୟବସ୍ଥା ଦେଖି ଏହାକୁ ପ୍ରାଣ
ଗ୍ରହ୍ଣ ଅଦ୍ଭୁତ ଅନୁଭବ କରନ୍ତି । ଏହି ବ୍ୟବସ୍ଥା ରେ ଗ୍ରହ୍ଣ

୧୦୪

୧୦୫ ଦୃଶ୍ୟମାନ ହୋଇଥାଏ । ଅର୍ଥାତ୍ ଅନୁଭବଗ୍ରାହ୍ୟ ଏହି ପ୍ରାଣ
ଯେଉଁଠାରେ ଗ୍ରହ୍ଣ ହୋଇଥାଏ, ଯାହାକୁ ଅନୁଭବ କରିହୁଏନ୍ତି, ସେହି
ଗ୍ରହ୍ଣ ସର୍ବବ୍ୟାପି ଜଳ ରେ ସମୁଦ୍ର ଜଳ ରେ
ନାଙ୍କେଁ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ହୋଇ ରହିଥିବେ । ଅର୍ଥାତ୍ ସୁନ୍ଦର ଗ୍ରହ୍ଣ
ଯେଉଁ ଠାରେ ପ୍ରାଣ ର ସତ୍ତ୍ୱା ହେଉଛି ଏବଂ ଆସୁରି ପ୍ରକୃତି ।
ଏହି ଆସୁରି ପ୍ରକୃତି ମଣିଷର ଚକ୍ଷୁରେ ହୋଇଥାଏ ।
ଏହି ନାଙ୍କେଁ ରେ ଗ୍ରହ୍ଣ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ହୋଇ ରହିଥିବେ ।

ମାଙ୍କଡ଼ପୁଅ ନାହିଁ ଚଳୁ ବେ । ଏଠାରେ ସମାନ ସାଙ୍ଗ ସିଂହପ୍ରାଣ
ଗୁମାରେ ରହିଛନ୍ତି, ମାଙ୍କ ସାଥି ପ୍ରାଣେ ସିଂହଟା ସାଙ୍ଗିକି
ଥକପୁଅ ହୁଏ ସିନା ଯୁଝିପାରୁ" । ଏହାକ ଶୁଣିସାରିବା ପରେ
ହନୁମାନ । ଏବି ଥକପୁଅ ସର୍ବଦା ଅଧିକ ; ଅଧିକ ଚତୁରିକ
ପ୍ରାଣ ହେ କଥାରୁ ଥକପୁଅକୁ ସର୍ବଦା ଦୋଷୀ କରିଥାନ୍ତି ।୧୫

୪୭୦ ପ୍ରତିଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱି ଚକ୍ର କାନ୍ଦୁ ଦର୍ଶନୀୟ ନାହିଁ.

ଅଘାଲୁଛଲିଲୁଣୁ ଗୁମୋ ଜୋଘା ଘାଘିଘଜିଘଛି (୧)

୪୭୦ ପ୍ରତିଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱି ଚକ୍ର ହୁହୁ ନାଃ ନ ଅନୁଦର୍ଶନୀୟ ଥକ୍କୁନୁ
ତହୁ ପାର୍ଥ, ହଲିଲୁଗୁମଃ (ହଲିଲୁ ଦାଲୁଣଃ) ଅଘାଲୁ
(ଅଜା ଘାଘ ହୁଗମ ଆଲୁ ଲାଘଯଃ) ସହ ଜାଜା (ଦୀର୍ଘ)
ଜୀବନ୍ତି ।୧୬

ଅର୍ଥ :- ତହୁ ପାର୍ଥ ହୁହୁ କଥା ରେ ପ୍ରତିଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱି ଚକ୍ର କାନ୍ଦୁ ଜୀବ
ଅନୁଦର୍ଶନୀୟ ନଜରରେ ସେ ହଲିଲୁ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପାପ ଜୀବନ
ପାଉଣାକଥା କଥାରେ ଜୀବନ୍ତ ହୋଇଥାଏ ।୧୬

ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ :- ସିଂହଗୁମଃକୁ ଅର୍ଥ ହୁଏନାହିଁ । ଅର୍ଥାତ୍ ଛୋଟ ଥକପୁଅ
ପାଖ ସେହି ସିଂହଗୁମଃ, ସେ ଯେତେଯାଞ୍ଚିଲେ ସମସ୍ତଙ୍କ ଥକାଥାଏ
ସେହି ପାଖରେ ଆସନ୍ତାଆସ ବୃଦ୍ଧକ ଅର୍ଥ ପ୍ରାର୍ଥନା ଜାଣିଛି
ସେହି କାରଣରୁ ଗଛ ତଳେ ସିଂହ ସେତେବେଳେ ସିଂହ ଥକପୁଅ ଜାଣିଛି
ତହିଁପାଇଁ ସିଂହ ସିଂହ ପ୍ରକାର ବୃଦ୍ଧକ ଚଳ ଜାଣିଛି । ଏହି
ଚଳୁ ଜୁ ଲୋଡ଼ିବାପାଇଁ କିମ୍ବା ଲି କଥାରେ ହଲିଲୁଗୁମଃକୁ ସେହି
ହୋଇଥାଏ, ଏହା ହୁଏ ପାର୍ଥ ଚୋଳ ଏହା ପାପ ପୁଣ୍ୟ
କଥା ଜଣାଇବା ପାଇଁ ଏହି ପଦ୍ଧତି ହୋଇଥାଏ ଆପଣଙ୍କ
ପ୍ରକୃତି ମାନଙ୍କରେ ଅଛି ଏହି ଦେବା ନିମନ୍ତ୍ରଣ । ଏହି
ତଥା ଆପଣଙ୍କ ପ୍ରକୃତି ପାଇଁ । ଏହି ପ୍ରକୃତି ହେଉଛି
ଏହି ବ୍ୟକ୍ତି ର ଜୀବନ କଥା । ୧୭ ।

ପ୍ରେତ୍ମ ମତ ମତ ଥାଚ୍ଛନ୍ତି, ଛତ୍ରମତ ଜଳଥ ପ୍ରେତ୍ମତ
(ଥାଚ୍ଛନ୍ତି) ସତ (ପ୍ରେତ୍ମ) ମତ ପ୍ରମାଣ ନୁହନ୍ତେ (ମାନ୍ୟ ନ୍ତି)
ତଥ୍ୟକ ପ୍ରତ ବାଚ୍ୟକର୍ତ୍ତରେ ।୨୯।

ଅନ୍ୱୟ:- ପ୍ରେତ୍ମ ଜ୍ୟେଷ୍ଠମାତାମାନଙ୍କର ଥାଚ୍ଛନ୍ତି ଦେହ୍ମ ଥାକଥମାନଙ୍କେ
ସେହି ଥାଚ୍ଛନ୍ତି ଗ୍ରହଣ ମହନ୍ତି, ପ୍ରେତ୍ମ ଜ୍ୟେଷ୍ଠ କାଳକର୍ତ୍ତ୍ୟ
ସର୍ବ ଏଥ ଥାକଥଜ୍ୟେଷ୍ଠ ବାଚ୍ୟକର୍ତ୍ତରେ ମହନ୍ତି ।୨୯।

ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ:- ପୂର୍ବ ଶ୍ଲୋକ ରେ ମହିଷୀମାନେ ଯେ ମହତ୍ତ୍ୱ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କାଳ
ସର୍ବ ଓ ଥାଚ୍ଛନ୍ତି ର ପ୍ରତ୍ୟକ ସ୍ତ୍ରୀଥାନ୍ତି ଏଥ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କାଳ ହୋଇଥାନ୍ତି
ପରେ ଶ୍ଲୋକ ରେ ସ୍ତ୍ରୀଥାନ୍ତି ଏଥ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସେହି ସର୍ବ ଓ ଥାଚ୍ଛନ୍ତି
ମହନ୍ତି. ଏହି ଶ୍ଲୋକ ରେ ପଥ ସେହି ଚାରି ଅବସ୍ଥା ମହତ୍ତ୍ୱ ହେଉଛି।
ଥାଚ୍ଛନ୍ତି ସର୍ବ ହେଲେ ଏଥ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ, ସେମାନେ ଜ୍ୟେଷ୍ଠ ସର୍ବ ଓ ଥାକଥ
କଥାଟିର ଅର୍ଥ ହେଉଛି ଦୋଳି ଥାଚ୍ଛନ୍ତି। ସେହିମାନ୍ୟ ମହନ୍ତି
ଏବଂ ଅଥ୍ୟ ଥାକଥମାନେ ଥାଚ୍ଛନ୍ତି ମହି ଜଥ୍ୟନ୍ତି ପ୍ରାଣଦର୍ଶ
ଦୁଇଟି ଥାଚ୍ଛନ୍ତି ଜିଥାଚ୍ଛନ୍ତି ପ୍ରତିକୂଳ ଥାଚ୍ଛନ୍ତି ଏଥ ଥାକଥ
ଜାହାର ଛଳପ୍ରଚ୍ଛନ୍ନ କାମ ହୋଇଥାଏ. ପ୍ରାଣଦର୍ଶ ଗୁଳିଥାଏ
ଏଥାଏ ଜାହାର ହତିଥାଏ, ତାହା କାମ ହେଲେ ଜାହାର ଜାତି ଜ
ପହିଲବ ହୁଏ. ଏଥାରେ ଏହିମାନ୍ୟ କିଛି ଚତ୍ରକ ରେ ସତ୍ତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ
ଥିଲା

କଥୋଚାର୍ଯ୍ୟାଘ୍ରି କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ତ୍ରିଷୁ ଲୋକେଷୁ କର୍ମିଣ
କାକକାପୁରୁଷାପୁରୁଷୟ କର୍ତ୍ତବ୍ୟତ କଥାହି ।୨୨।

ଥେଚାର୍ଯ୍ୟା ଜଳ (ଜଳ) କର୍ତ୍ତବ୍ୟ କାଘ୍ରି (ମାଜଣ) ତ୍ରିଷୁ ଲୋକେଷୁ
ଥକକାପୁରୁଷ (ଥୁଆପୁରୁଷ) ଥକାପୁରୁଷୟ (ଗାଧୀୟ) ଜ୍ଞଦ୍ଧିମ୍ତ ନ ଥଘ୍ରି
(ତଥାପି ଥଚ୍ଛନ୍ତ) କର୍ମ କିବାର୍ହ (କର୍ମ ଜଥାର୍ହ) ତ ନ ତ ।୨୨।

ଥର୍ଥ:- ଥେ ପାର୍ଥ! ଜ୍ୟେ ପାଞ୍ଚ ଜର୍ତ୍ତବ୍ୟ ଜର୍ମ ଜଛି ଜାହି ଜାହାର ତାହି-
- ଜାହାକ ରେ ଗାଧୁ ଥଧୀଧୁ ଜସୁ ଜ୍ୟେ ପାଞ୍ଚ ଜଛି ଜାହି ଜଥାପି
ଏହା ଜର୍ମ ହିଁ ହତିବ୍ୟ ।୨୨

ଅନ୍ୱୟାର୍ଥ :- ହେ ପାର୍ଥ ! ମୋହ କିଛି ମଉଁଷ ମାତ୍ରିଙ୍କ ଅଧିକାର ମାତ୍ରିଙ୍କ
କିଛିକା କିଛି ଅନୁକିଦା ଘଟେ, ସେ ସବୁ କିଛି ଛଡ଼ିଦେଲେ ଅନ୍ୟ
ମୋ ପାଖରେ କିଛି ନାହିଁ, ମାତ୍ର ସମସ୍ତେ ଯେପରିକି ମିଳି
ପାରନ୍ତି ! ସେହି ପ୍ରକାରେ ସେମାନେ ଭଗବାନଙ୍କଠାରୁ ମଉଁଷ ମାତ୍ରି ।

ଅନୁବାଦ :- ହେ ପାର୍ଥ ! ମୋହ ଠାରୁ ଏହି ତିନି ପ୍ରକାର ଭଗବାନଙ୍କ ଠାରୁ ଦାସ୍ୟଭକ୍ତି
ସୁଦ୍ଧା, ମଉଁଷ, ପାତାଳ ଏହି ତିନି ଲୋକ ଭଗବାନଙ୍କ ଠାରୁ ଦାସ୍ୟଭକ୍ତି
ଏହି ତିନି ଲୋକ ର ଅନ୍ତରରେ ଥାକିବାର ସ୍ଥାନ ! ମଣ୍ଡଳ ହୋଇଥିବା
ଆକାଶକୁ ବୋଲା ସୁଦ୍ଧା, ମଣ୍ଡଳ ଆକୃତିଥିବା ମଉଁଷ, ଆକୃତିରେ
ସମତଳିଆ ପାତାଳ, ଏହି ତିନିଲୋକ ସତ ହେଉ, ଅସତ ହେଉ, ଜୀବମାନେ
କରିଥାନ୍ତି ! ଜୀବମାନେ ଏହିକ କିମ୍ବା ଜାତରେ ମାତ୍ରିଥାକାରୁ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ
ଥାକିବାରୁ ଜୀବମାନେ ଏହି ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ବସ୍ତୁ ଅଧୀନ ଅଟନ୍ତି ? ପୁନଶ୍ଚ ସେ
ଚାଲାଚାଲିରୁ କିଛି ନେଇ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ, ଚାଲାଚାଲି ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ବସ୍ତୁ ଏହି
ଜୀବମାନଙ୍କୁ ଅଧୀନରେ ରହି ଅନ୍ୟ କର୍ମ କରୁଛନ୍ତି ଅର୍ଥାତ
ଏହି କର୍ମାଭାବ ଅନ୍ୟମାନେ ହିଁ ଅନ୍ୟ କର୍ମ କରୁଛନ୍ତି, ଅର୍ଥାତ ଅଧିକାରୀମାନେ
ଅଧିକାରୀ ମାନେ ହିଁ ସବୁ କର୍ମ କରୁଛନ୍ତି, ଅର୍ଥାତ ଅଧିକାରୀମାନେ
ଏହାର କିଛିମାତ୍ର ଅଧିକାରୀ ନୁହେଁ ବୋହି ନିର୍ଲିପ୍ତ ଭାବେ ରହିଥାନ୍ତି ।୨୨।
ଏମାନେ ସମସ୍ତ କର୍ମ କରୁଛନ୍ତି ।୨୨।

ଯଦି ହ୍ୟହଂ ନ ବର୍ତ୍ତେୟଂ ଜାତୁ କର୍ମଣ୍ୟତନ୍ଦ୍ରିତଃ
ମମ ବର୍ତ୍ମାନୁବର୍ତ୍ତନ୍ତେ ମନୁଷ୍ୟାଃ ପାର୍ଥ ସର୍ବଶଃ ।୨୩।

ଶବ୍ଦାର୍ଥ :- ହେ ପାର୍ଥ ! ଯଦି ଅହଂ ଜାତୁ (କେବଳ) ଅତନ୍ଦ୍ରିତଃ (ଅନଳସଭାବ)
(ସନ୍) କର୍ମଣି ନ ବର୍ତ୍ତେୟଂ (କର୍ମଗୁଡ଼ାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରେ) (ଯଦି)
ହି (କାରଣ) ମନୁଷ୍ୟାଃ ମମ ବର୍ତ୍ମ (ମୋର) ସର୍ବଶଃ ଅନୁବର୍ତ୍ତନ୍ତେ (ଅନୁସରଣ
କରିଥାନ୍ତି)

ଅର୍ଥ :- ହେ ପାର୍ଥ ! ଯଦି ମୁଁ କାଳଚକ୍ର ପରାମୁଣ୍ଡ ହୋଇ କର୍ମ ନ କରେ
ତେବେ ମନୁଷ୍ୟମାନେ ମୋ ପଥ ଅନୁସରଣ କରିବେ ।୨୩।

ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ:- ଏହାକାଳ ଯାଏଁ ଯଦୁବଂଶୀୟମାନେ ସେହି ପ୍ରଭାସକ୍ଷେତ୍ରରେ ଅବସ୍ଥାନ କରି ପ୍ରଚୁର ପରିମାଣରେ ମଦ୍ୟପାନ କରୁଥିଲେ, ଯାହାଫଳରେ ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ପରସ୍ପର ମଧ୍ୟରେ ଝଗଡ଼ା ଆରମ୍ଭ ହୋଇଥିଲା ଏବଂ ସେମାନେ ପରସ୍ପର ସହିତ ଯୁଦ୍ଧ କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ। ଏହି ଯୁଦ୍ଧରେ ସେମାନେ ସମସ୍ତେ ମୃତ୍ୟୁବରଣ କଲେ। ଏହି ଘଟଣା ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କ ଆଖି ଆଗରେ ଘଟିଥିଲା। ଏହି ଘଟଣା ଦେଖି ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଦୁଃଖିତ ହୋଇଥିଲେ। ଏହି ଘଟଣା ପରେ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ଜଣେ ବ୍ୟାଧଙ୍କ ତୀରରେ ଆହତ ହୋଇ ମୃତ୍ୟୁବରଣ କରିଥିଲେ।

ଏବଂପ୍ରକାର ଲୁହିକା ଲୋକା ଜଗୁର୍ଲ୍ୟାଂ ଗର୍ଜ ଚେଦହୁ।
ସୁଲୋଂହଥ ଚ ଜଗର୍ହାପ୍ରଧାନୁଂପାହୁ କଥାମିପାଃ ପ୍ରଜାଃ ।୨୪।
ଚେହୁ (ମାଧି) ଏହୁଂ ଗର୍ଜ ନ ଜଗୁର୍ଲ୍ୟାଂ (ଜାନ୍ତୁ ଚତ୍ତୁନ୍ତୁ)
(ଚହୁଁ ଚ ଜଣେ) ଲୋକାଃ ଚ ଏବଂପ୍ରକାରେଣ ଚର୍ଜ ଲୋଚୋକ ନଚୋଏଲୁଃ)
(ଏହୁଁ) ଚ ସକାଂହୁଁ (ଚର୍ତ୍ତୁ ସକାଂହଥ) ଗର୍ହାଥ୍ୟାଂ (ଭର୍ତ୍ସନାମ୍ନା)
(ଚତୁର ସତ୍ତି ଏହୁଁମାନ) ଜୁଗାଃ ପ୍ରଜାଃ ଏବଂ ଏହୁକଥାଦ୍ୱା (ଏମ୍ତିକି ଶ୍ରୁଣ
(ପାଲିମାଜୁର୍ଲ୍ୟାଂ) ।୨୪.

ଅର୍ଥ:- ଏହି ପ୍ରକାର ଗର୍ଜ ନ ଜଣେଇ ଲୋକମାନେ ଜନ୍ମ ହୋଇଥିବେ ଓ ଏହି
ଚର୍ତ୍ତୁସକାଂହୁଁକାଳରୁ ଗର୍ହା ଯୋଗୁଁ ଏହି ପ୍ରକାର ଜୁଗାଃ ପ୍ରଜାମାନଙ୍କଠାରୁ ଏମିତି
ଶୁଣିବି ।୨୪

ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ:- ଯଦି ଏହି ଗର୍ଭ ଜଣେ ସ୍ତ୍ରୀର ଚତୁର୍ଥ ଦୁଃଖରୁ ଦେବ ଦୁଃଖରେ
ଜନ୍ମ ହୋଇଥିବ; ଏହି ଚର୍ତ୍ତୁସକାଂହୁଁକାଳ ଗର୍ହା ଯୁକ୍ତ ହୋଇଥିବ, କିମ୍ବା ଗର୍ଭ
ଜଣେ ସ୍ତ୍ରୀର ଚତୁର୍ଥ ଦୁଃଖରେ ଜନ୍ମ ହେବା ଯୋଗୁଁ ଗର୍ହା ଯୁକ୍ତ ହୋଇଥିବ, ଏହି
କାରଣରୁ ଏହି ପ୍ରକାର ଜୁଗାଃ ପ୍ରଜାମାନେ ଜନ୍ମ ହୋଇଥିବେ ଏବଂ ଏମିତି
ଶୁଣିବି ।୨୪

ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ:- ଯଦି ଏହି ଗର୍ଭ ଜଣେ ସ୍ତ୍ରୀର ଚତୁର୍ଥ ଦୁଃଖରେ ଜନ୍ମ ହୋଇଥିବ ଏବଂ ଲୋକେ
ଏହାକୁ ନିନ୍ଦା କରିଥିବେ; ଏହି ଚର୍ତ୍ତୁସକାଂହୁଁକାଳ ଗର୍ହା ଯୁକ୍ତ ହୋଇଥିବ, କିମ୍ବା ଗର୍ଭ
ଜଣେ ସ୍ତ୍ରୀର ଚତୁର୍ଥ ଦୁଃଖରେ ଜନ୍ମ ହେବା ଯୋଗୁଁ ଗର୍ହା ଯୁକ୍ତ ହୋଇଥିବ, ଏହି
କାରଣରୁ ଏହି ପ୍ରକାର ଜୁଗାଃ ପ୍ରଜାମାନେ ଜନ୍ମ ହୋଇଥିବେ ଏବଂ ଏମିତି
ଶୁଣିବି ।୨୪

ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ:- ଯଦି ଏହି ଗର୍ଭ ଜଣେ ସ୍ତ୍ରୀର ଚତୁର୍ଥ ଦୁଃଖରେ ଜନ୍ମ ହୋଇଥିବ; ଏହି
ଚର୍ତ୍ତୁସକାଂହୁଁକାଳ ଗର୍ହା ଯୁକ୍ତ ହୋଇଥିବ, କିମ୍ବା ଗର୍ଭ ଜଣେ ସ୍ତ୍ରୀର ଚତୁର୍ଥ ଦୁଃଖରେ
ଜନ୍ମ ହେବା ଯୋଗୁଁ ଗର୍ହା ଯୁକ୍ତ ହୋଇଥିବ, ଏହି କାରଣରୁ ଏହି ପ୍ରକାର ଜୁଗାଃ
ପ୍ରଜାମାନେ ଜନ୍ମ ହୋଇଥିବେ ଏବଂ ଏମିତି ଶୁଣିବି ।୨୪

ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ:- ଯଦି ଏହି ଗର୍ଭ ଜଣେ ସ୍ତ୍ରୀର ଚତୁର୍ଥ ଦୁଃଖରେ ଜନ୍ମ ହୋଇଥିବ; ଏହି
ଚର୍ତ୍ତୁସକାଂହୁଁକାଳ ଗର୍ହା ଯୁକ୍ତ ହୋଇଥିବ, କିମ୍ବା ଗର୍ଭ ଜଣେ ସ୍ତ୍ରୀର ଚତୁର୍ଥ ଦୁଃଖରେ
ଜନ୍ମ ହେବା ଯୋଗୁଁ ଗର୍ହା ଯୁକ୍ତ ହୋଇଥିବ, ଏହି କାରଣରୁ ଏହି ପ୍ରକାର ଜୁଗାଃ
ପ୍ରଜାମାନେ ଜନ୍ମ ହୋଇଥିବେ ଏବଂ ଏମିତି ଶୁଣିବି ।୨୪

ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ:- ଯଦି ଏହି ଗର୍ଭ ଜଣେ ସ୍ତ୍ରୀର ଚତୁର୍ଥ ଦୁଃଖରେ ଜନ୍ମ ହୋଇଥିବ; ଏହି
ଚର୍ତ୍ତୁସକାଂହୁଁକାଳ ଗର୍ହା ଯୁକ୍ତ ହୋଇଥିବ, କିମ୍ବା ଗର୍ଭ ଜଣେ ସ୍ତ୍ରୀର ଚତୁର୍ଥ ଦୁଃଖରେ
ଜନ୍ମ ହେବା ଯୋଗୁଁ ଗର୍ହା ଯୁକ୍ତ ହୋଇଥିବ, ଏହି କାରଣରୁ ଏହି ପ୍ରକାର ଜୁଗାଃ
ପ୍ରଜାମାନେ ଜନ୍ମ ହୋଇଥିବେ ଏବଂ ଏମିତି ଶୁଣିବି ।୨୪

ଓଁବାଲୁ ର ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ ଶ୍ୱାସ-ପ୍ରଶ୍ୱାସ ବନ୍ଦ ହୋଇ ସଙ୍କୁଚନ୍ତୁ

ହୋଇ ଲିବ ।୧୨।

ଶ୍ଳୋକ

କାଙ୍କ୍ଷନ୍ତଃ କର୍ମଣାଂ ସିଦ୍ଧିଂ ଯଜନ୍ତ ଇହ ଦେବତାଃ

କ୍ଷିପ୍ରଂ ହି ମାନୁଷେ ଲୋକେ ସିଦ୍ଧିର୍ଭବତି କର୍ମଜା ।୧୨।

ହେ ଭାରତ , କର୍ମଣି ସନ୍ତୁଷ୍ଟ (ଅଭିନିବିଷ୍ଟାଃ) ଆକାଂକ୍ଷନ୍ତଃ (ଆକାଙ୍କ୍ଷା) ନାଥ (କର୍ମଣି) କୁର୍ବନ୍ତି , ଅସକ୍ତଃ (ସନ) ଲୋକ ସଂଗ୍ରହଂ ଚିକୀର୍ଷୁଃ (ଲୋକାନ୍ ସ୍ୱଧର୍ମେ ପ୍ରବର୍ତ୍ତୟିତୁମିଚ୍ଛୁଃ) ବିଦ୍ୱାନ୍ (ଅପି) ତଥା କୁର୍ଯ୍ୟାତ୍ ।୧୨।

ଅର୍ଥ:- ହେ ଭାରତ , କର୍ମରେ ଆସକ୍ତ ଅଜ୍ଞାନୀମାନେ [illegible] ଯେପରି ସ୍ୱାର୍ଥ ପାଇଁ କର୍ମ କରିଥାନ୍ତି , ଅନାସକ୍ତ ଜ୍ଞାନୀମାନେ ଲୋକମାନଙ୍କୁ ସ୍ୱଧର୍ମରେ ପ୍ରବର୍ତ୍ତାଇବା ନିମନ୍ତେ ସେହିପରି କର୍ମ କରିଥାଆନ୍ତି ।୧୨।

ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ:- ଭାରତ = ଭା + ରତ = ଭାରତ ଅର୍ଥାତ୍ ଜ୍ୟୋତିରେ , ଅଗ୍ନି ସ୍ଥିତି ପଦ୍ଧତିରେ । ଭାରତ ରୁ ଭାରତ (ଭା + ରତ = ଭାରତ) ର ଅର୍ଥ ପାଳନ କରିବା । ଅର୍ଜୁନ ଜଣେଷ୍ଟ ତପସ୍ୱୀ ତେଜସ୍ୱୀ । ସେହି ତେଜ ପ୍ରାଣର ତେଜ । ଜଣେଷ୍ଟ ଦ୍ୱାରା ଚକ୍ଷୁଦ୍ୱୟ ଅଗ୍ନି ଜଳିଥାଏ ହୋଇ ଶରୀର ପୋଷଣ ହେଉଛି । ତାହାପରେ ତେଜସ୍ୱୀର ସାଧନକର୍ମ ଶକ୍ତିଦ୍ୱାରା ପ୍ରାଣ ଅପାନ ଶ୍ୱାସ ପ୍ରଶ୍ୱାସ ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ ଠିକ୍ ଭାବରେ ଚାଲିଛି ଓ ବାଲୁର ବିସ୍ତାର ଲାଭ ହେଉଛି । ଏଥିପାଇଁ ତେଜସ୍ୱୀ ରୂପୀ ଅର୍ଜୁନଙ୍କୁ 'ଭାରତ' ବୋଲି ସମ୍ବୋଧନ କରାଯାଇଛି ।

ଅଜ୍ଞାନୀମାନେ ଆସକ୍ତ ହୋଇ ଯେପରି କର୍ମ କରନ୍ତି , ଅନାସକ୍ତ ଜ୍ଞାନୀ ମଧ୍ୟ ଲୋକମାନଙ୍କୁ କର୍ମରତ କରାଇବା ନିମନ୍ତେ ସେହିପରି କର୍ମ କରିବେ । ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ ହେଲା ଜ୍ଞାନୀ ଅଜ୍ଞାନୀ

ଭୋଗ ସ୍ୱୀକାର କରନ୍ତି ନାହିଁ , ଜ୍ଞାନୀମାନେ ଅନାସକ୍ତ କର୍ମ କରିବା ହେତୁ ଶରୀର ପ୍ରତି ଅଜ୍ଞାନୀ ଭଳି ଭାବରେ ନ ଥିବେ , ତାଙ୍କ ଠାରେ ଯେ ଜ୍ଞାନ ପ୍ରାପ୍ତ ହୋଇ ଭୋଗ ସ୍ୱୀକାର କରିବେ । ସେହି ନିମନ୍ତେ ପାଇଁ ଜ୍ଞାନୀଲୋକ କର୍ମ କରନ୍ତି ।୧୨।

ଏହି ଉଦ୍ଭିଦ ସମସ୍ତଙ୍କ ଘରେ ଦେଖିବାକୁ ମିଳିଥାଏ ଏହାକୁ ଆମେ ଅନେକ ପ୍ରକାରରେ ବ୍ୟବହାର କରିଥାଉ। ଏହାର ଔଷଧୀୟ ଗୁଣ ଅନେକ ଅଛି। ଏହାର ପତ୍ର ଫୁଲ ଫଳ ମୂଳ ସମସ୍ତ ଉପାଦେୟ।

ତୁଳସୀରୁ ୨ ପ୍ରକାର - ଶ୍ୟାମା ତୁଳସୀ ଓ ରାମା ତୁଳସୀ।

ଶ୍ୟାମା - କାନ୍ଥରେ ୮ ଫୁଟ ଉଚ୍ଚ ହୁଏ। କଞ୍ଚା ଅବସ୍ଥାରେ ଏହାର ପତ୍ର ଫୁଲ ଫଳ ମୂଳ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଔଷଧୀୟ ଗୁଣ ରହିଥାଏ। ଏହାର ପତ୍ରରସ - ଶ୍ୟାମା ତୁଳସୀ ପତ୍ରରସ ୧ ଚାମଚ ମହୁ ସହିତ ମିଶାଇ ଖାଇଲେ ଶ୍ୱାସ କାଶ ଜନିତ ରୋଗ ଭଲ ହୋଇଥାଏ। ଏହାର ମୂଳ ଚୂର୍ଣ୍ଣ ୧ ଚାମଚ ଜଳରେ ମିଶାଇ ଖାଇଲେ ପ୍ରସ୍ରାବ ସମସ୍ୟା ଦୂର ହୋଇଥାଏ। ଏହାର ଫଳ ଚୂର୍ଣ୍ଣ ୧ ଚାମଚ ଜଳରେ ମିଶାଇ ଖାଇଲେ ଶୁକ୍ରାଣୁ ବୃଦ୍ଧି ହୋଇଥାଏ।

ରାମା ତୁଳସୀ - ଏହା ଶ୍ୟାମା ତୁଳସୀ ଠାରୁ ଛୋଟ ହୋଇଥାଏ। ଏହାର ପତ୍ର ଫୁଲ ଫଳ ମୂଳ ଶ୍ୟାମା ତୁଳସୀ ପରି ଔଷଧୀୟ ଗୁଣ ରହିଥାଏ। ଏହାର ପତ୍ରରସ ୧ ଚାମଚ ମହୁ ସହିତ ମିଶାଇ ଖାଇଲେ ଶ୍ୱାସ କାଶ ଜନିତ ରୋଗ ଭଲ ହୋଇଥାଏ। ଏହାର ମୂଳ ଚୂର୍ଣ୍ଣ ୧ ଚାମଚ ଜଳରେ ମିଶାଇ ଖାଇଲେ ପ୍ରସ୍ରାବ ସମସ୍ୟା ଦୂର ହୋଇଥାଏ। ଏହାର ଫଳ ଚୂର୍ଣ୍ଣ ୧ ଚାମଚ ଜଳରେ ମିଶାଇ ଖାଇଲେ ଶୁକ୍ରାଣୁ ବୃଦ୍ଧି ହୋଇଥାଏ।

ଏହି ଉଦ୍ଭିଦ ଆମ ଘରେ ଥିବା ଯୋଗୁଁ ଆମେ ଏହାର ଔଷଧୀୟ ଗୁଣ ବିଷୟରେ ଜାଣିପାରିଲୁ। ଏହାର ପତ୍ର ଫୁଲ ଫଳ ମୂଳ ଆମେ ଔଷଧ ଭାବରେ ବ୍ୟବହାର କରିପାରିବା। ଏହି ଉଦ୍ଭିଦ ଆମ ଘରେ ଥିବା ଯୋଗୁଁ ଆମେ ଏହାର ଔଷଧୀୟ ଗୁଣ ବିଷୟରେ ଜାଣିପାରିଲୁ। ଏହାର ପତ୍ର ଫୁଲ ଫଳ ମୂଳ ଆମେ ଔଷଧ ଭାବରେ ବ୍ୟବହାର କରିପାରିବା।

ଅର୍ଥ:- ଯମପୁର ନର୍କ ଭୋଗରେ ଅର୍ପିତ ହୋଇ ଯାତ୍ନାରେ ନାନା ପ୍ରକାର କ୍ଲେଶ ସହି କନ୍ଦୁଥିବା, ପାପାତ୍ମାମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଘୋଷ ପୂର୍ଣ୍ଣ ପ୍ରକାରରେ ମୁକ୍ତି ଲଭିଥିବା

ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ:- ମାରକଣ୍ଡେୟ ନର୍କ ପଡରେ ଅର୍ପିତ ହୋଇ ଅସହ୍ୟ ଯାତ୍ନାଯନ୍ତ୍ରଣା ପାଇବା ସମୟରେ ନର୍କ ଚାରିପଟି ରୁ ନାନା ପାପୀମାନଙ୍କ କରୁଣ ଚିତ୍କାର ଶୁଣି ଅନୁତପ୍ତ ହୋଇ ଘୋର ପ୍ରାଣରେ ଚାହିଁଥିବା ସମୟରେ ନର୍କ ପଡରେ ଅର୍ପିତ ହୋଇ ଥାଅ, ଏଭଳି ନର୍କ ଯନ୍ତ୍ରଣାରେ ଘୋର ନନ୍ଦନ ରେ କନ୍ଦୁଣା ତଥା ପଶ୍ଚାତ୍ତାପ ହେଉଥିବ ଯେପରି ମୁକ୍ତି ମଧ୍ୟ ଅସମ୍ଭବ ଜାଣି ତାହା ପୂର୍ବରୁ ଶାସନ ତଥା ଅନୁପଯୋଗୀ ହେଉଥିବ ସେହି ଦୃଶ୍ୟ ପ୍ରକାଶକ ପ୍ରଯୋଗଟିକୁ ଏଠାରେ ଦିଆଯାଇଛି।

ଯେ ଯେ ପାପୀମାନେ ଜଗତ୍ପତିଙ୍କ ଜଗତ୍ସୃଷ୍ଟିକୁ ପାଳିବାକୁ ପ୍ରଜାବର୍ଗଙ୍କୁ ଅନୁପ୍ରାଣିତ କରୁଥିବା ସ୍ୱୟମ୍ଭୁ ମନୁଙ୍କୁ (ଶବ୍ଦାର୍ଥ) ପ୍ରଜାପତିଙ୍କୁ ଅନୁପ୍ରାଣିତ (ଦୁଃଖ ଯାତ୍ନାରେ ଜର୍ଜରିତ ହୋଇ) ଅନୁତପ୍ତ ହୋଇଥିଲେ (ନାମ) ଶ୍ରୀଗୁରୁ ମାନଙ୍କ ନିଜସ୍ୱ ଅନୁଭବରୁ ଅନୁପ୍ରାଣିତ ହୋଇ ଏହି ଗ୍ରନ୍ଥ ରଚନା କରିଛନ୍ତି।

ଅର୍ଥ:- ଯେଉଁ ପୁରୁଷମାନେ ଏହି ଜଗତ୍ରେ ପ୍ରଜାବର୍ଗଙ୍କୁ ପାଳିବାକୁ ଯେଉଁମାନଙ୍କୁ ନର୍କ ଯନ୍ତ୍ରଣାରେ ପୀଡିତ ହେଉଥିବା ସମୟରେ ପୁରୁଷୋତ୍ତମଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଅନୁପ୍ରାଣିତ ହୋଇଥିଲେ

ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ:- ଯେଉଁମାନେ ଯେଉଁ ସମୟରେ ଅତିଶୟ କଷ୍ଟଦାୟକ ହୋଇ, ଯେଉଁମାନେ ଯୋଗ ଭ୍ରଷ୍ଟ ପର୍ଣ୍ଣନ ନର୍କରେ ପ୍ରଜାବର୍ଗଙ୍କୁ ପାଳିବା ଯେ। ନିମନ୍ତ୍ରିତ ନିମନ୍ତ୍ରଣା ଅନୁସାରେ ଚତୁର୍ଥ ମନୁ ନର୍କ ଯନ୍ତ୍ରଣାରେ ପ୍ରେତାତ୍ମାକାରେ ନର୍କ ବଳିତ ପାଲି ପାରେ ନାହିଁ। ସେହି ଲାଗି ଆତ୍ମଶକ୍ତି ରେ ଜାଗୃତ ହୋଇ ଶାସ୍ତ୍ରଜ୍ଞାନ ଲାଭ କରୁଥିବା ମହାପୁରୁଷ ଯୋଗୁଁ ମୁକ୍ତ ହୁଅନ୍ତି।

ଯେଉଁ ଦଣ୍ଡଭୋଗ ସମୟରେ ନାନାଦି ଦୁଃଖ ଯନ୍ତ୍ରଣାରେ ଜର୍ଜରିତ ହୋଇ ସ୍ୱର୍ଗଲୋକ କିମ୍ବା ଅପ୍ସରା କିମ୍ବା କନ୍ୟାଙ୍କ ଚେତନାରେ ମଧ୍ୟ ଭଲ ଭାବରେ ଅନୁଭବ କରୁଥିବା (ଯୋଗଭ୍ରଷ୍ଟ ଅବସ୍ଥାରେ)

ପାଠ୍ୟ :- ଯଦୁଚ୍ଛାଗତିନ୍ତି ଯାଚେଚ୍ଛୁଃ (କିବେଳ ଶୁଆମାନ) ତାନ୍ତ
ସର୍ବଜ୍ଞାନ କିମୁଚ୍ଛାନ୍ତ ନମ୍ବୁକ କିହି ।୩୨।

ଅନ୍ୱୟ :- ମୋ ଏବକନ୍ତ ଦୋଗ ଛୁଟି ଜିହୁଗଣ ମହି ଜୋଡ଼ପଦିତ
ଅର୍ଥ ନ ଖରୁନ୍ତି ଯେ ଯକ୍ଷୀନ୍ତ ମୁଚ୍ଛନ୍ତ ଜୋଲି ଜାଣିବ । ସେମାନ୍ତଙ୍କ
ଯଉଁଥାନ୍ତି ଜୋହୁଥାଏ ।୩୨

ଭାଗ୍ରାର୍ଥ :- ଜଳାଚାରଲେ ମୃତ୍ୟୁଉଚ୍ଚ. ଯାଦିକ ଅର୍ଥ ଜେ ଅଜ୍ଞାନ ପକ୍ଷ ମିଶ୍ରି
ଚଢ଼ି ପହି ଦୋଳ ଛୁଟି ଜେଉଁମାନ୍ତ ମାହ ଜଳ ଆଦ୍ରାକର୍ମ ମୂଳ ଶିକର୍ମକାଷ୍ଠ
ଜଣନ୍ତି ନାହିଁ ସେମାନ୍ତ ଜଥାର୍ଥକ ଜନ୍ମ ଜୀବନ । ସର୍ବ ପ୍ରକାର
ଜ୍ଞାନ ରେ ଅଜ୍ଞ ଯକ୍ଷୀନ୍ତ ମୂର୍ଖ ।୩୨।

ପ୍ରତ୍ୟୁତ୍ତର ଜେଉଁନ୍ତେ ସୁସ୍ଥ ଯାଓ ପ୍ରକୃତେ ଜ୍ଞାନ ନ ଜାଣି
ପ୍ରକୃତିଂ ମାନ୍ତି ଭୂତାନି ନିଗ୍ରହଂ କିଂ କରିଷ୍ୟତି ।୩୩।
ଜ୍ଞାନବାନ୍ତ ଯଦି ସୁସ୍ଥଯାଏ ପ୍ରକୃତେଃ ପ୍ରତ୍ୟୁତ୍ତର (ଅନୁରୂପ) କଅଁଣି
(କଥା) ଭୂତାନି ପ୍ରକୃତିଂ ମାନ୍ତି (ଅନୁସର୍ତ୍ତନ୍ତି) (ଯାଉଛ) ନିଗ୍ରହଂ
(ଅନ୍ତିମ୍ବ ନିଗ୍ରହ) କିଂ କରିଷ୍ୟତି ।୩୩।

ଯାର୍ଥ :- ଜ୍ଞାନୀ ଯକ୍ତିମାନେ ନିଜର ପ୍ରକୃତି ଯନୁସାରେ କର୍ମ ଯହିଁମାନ୍ତି,
ଯକ୍ଷମ ପ୍ରାଣୀମାନେ ପ୍ରକୃତିକୁ ଯନୁସରଣ କରନ୍ତି । ସେମାନେ
ଅନ୍ତିମ୍ବ ନିଗ୍ରହ କଣ୍ଟ କରିବ କଅଁଣି ? ।୩୩।

ଭାଗ୍ରାର୍ଥ :- ଜେ ଜେଉଁ ଦିହି ପ୍ରକୃତି ରେ ଜନ୍ମ ସେ ସେହି ଦାହି କର୍ମ କରିଥିବ
କରିଥିବ : କର୍ମକୁ ଜୋରେଜୋରେ ଜଗାଇ ନାହିଁ କର୍ମ ର
ଯାସକୁ ଜଥାଣ କରାଇ ପାରି ନାହିଁ । ଦୁଇମାନ୍ତ କରିଛନ୍ତି ଜ୍ଞାନୀମାନ୍ତଙ୍କ
ସୁଦ୍ଧ ପ୍ରକୃତି ଜଥାକଣ୍ଟ ଯନୁସାରେ ସକଳେ ଯାହାଯାହିଁ ପ୍ରକୃତିକୁ ଲକ୍ଷ୍ୟକରି
ଯଭ୍ୟାସ ଜେ ସର୍ବଦା ଜଣାଶୁଣା ଥିବ ଜେ ଜାଣିବ ନିଗ୍ରହ କଣ୍ଟ କରିବ
କଅଁଣି ? ।୩୩।

ଶ୍ରୀ ଭଗବାନ୍ଙ୍କ ବାଚ.

— ୪ —

କାମ ଏଷ କ୍ରୋଧ ଏଷ ରଜୋଗୁଣସମୁଦ୍ଭବଃ
ମହାଶନୋ ମହାପାପ୍ମା ବିଦ୍ଧ୍ୟେନମିହ ବୈରିଣମ୍ ।୩୭।

ଶ୍ରୀଭଗବାନୁବାଚ : ରଜୋଗୁଣ ସମୁଦ୍ଭବଃ (ରଜଃ ଅର୍ଥାତ୍ ଲାଭ ପ୍ରତି ଦୁର୍ଦ୍ଦମନୀୟ ଇଚ୍ଛାରୁପ) ମହାଶନଃ (ଭୋଗ୍ୟବସ୍ତୁ ଦ୍ୱାରା କଦାପି ତୃପ୍ତି ନ ହେଉଥିବା) ମହାପାପ୍ମା (ଅତ୍ୟନ୍ତ ଦୁଷ୍ଟ ଲୋକ ତଥାକଥିତ ଈଶ୍ୱର ପ୍ରାପ୍ତିପ୍ରତିବନ୍ଧକ ହୋଇଥିବାରୁ ଶତ୍ରୁ ସଦୃଶ) ଏଷଃ (ଏହି କାମ) ଇହ (ମୋକ୍ଷମାର୍ଗରେ) ବୈରିଣଂ (ମହାଶତ୍ରୁ) ବିଦ୍ଧି (ଜାଣ) ।୩୭।

ଅର୍ଥ :- ଶ୍ରୀଭଗବାନ କହିଲେ - ରଜୋଗୁଣରୁ ଜାତ କାମ ପ୍ରକାର କଦାପି କାମନା ~~ପୂରଣରୁ~~ ତୃପ୍ତି ~~ହୋଇ~~ ନାହିଁ ପୁଣି ପାପରୁ ଦୂରେଇ ନ ଥାଏ, ସାକ୍ଷାତ ଶତ୍ରୁ ଭଳି ଜୀବର ଅନିଷ୍ଟ କରେ ।୩୭।

ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ :- ଶ୍ରୀଭଗବାନ କହିଲେ ଅର୍ଥାତ୍ ମୁଁ ଯେଉଁ ଜ୍ଞାନ ପ୍ରକାଶ କଲେ ମଧ୍ୟ ସାଧାରଣ ଲୋକ ସେଥିରେ ବିଶ୍ୱାସ କରିବାରୁ ଏହା କଥାରେ ପଡ଼ି ଅଜ୍ଞାନ ଅନ୍ଧକାରରେ ରହିଯାଏ । ସାଧାରଣ କାରଣ ହେଉଛି କାମ କାମନା । ଚଳିତ କାମନାର ଦୁଇଟି ରଜୋଗୁଣରୁ ସାଧାରଣ ହୁଏ ଯେଉଁଥିରେ କିଛିନ୍ନ ପ୍ରକାର । ଆମକୁ ଏହାର ପାପକର୍ମରୁ ରହିଥାଏ । ପୁଣି ସେଇ କାମନା କୌଣସି କାରଣରୁ ଅପୂରଣ ରହିଲେ ଦ୍ୱେଷ ଜନ୍ମିଥାଏ । ଏହା ଜୀବର ମହାଶତ୍ରୁ ଏହାକୁ ଦୂର କରିବା ପାଇଁ ଜୀବ ଚେଷ୍ଟା କରିବା ଉଚିତ ।୩୭।

ଧୂମେନାବ୍ରିୟତେ ବହ୍ନିର୍ଯଥାଦର୍ଶୋ ମଳେନ ଚ
ଯଥୋଲ୍ବେନାବୃତୋ ଗର୍ଭସ୍ତଥା ତେନେଦମାବୃତମ୍ ।୩୮।

ଯଥା ବହ୍ନିଃ ଧୂମେନ (ଅଗ୍ନି ଯେପରି ଧୂଆଁରେ), ଯଥା ଚ ଆଦର୍ଶଃ (ଦର୍ପଣ) ମଳେନ (ଯେପରି ମଇଳାରେ) ଯଥା ଉଲ୍ବେନ (ଗର୍ଭ ଯେପରି ଜରାରେ) ଆବୃତଃ (ଆବୃତ ହୋଇଥାଏ), ତଥା ତେନ (ସେ କାମ) ଇଦମ୍ (ଏହି ଜ୍ଞାନ) ଆବୃତମ୍ (ଆବୃତ ହୋଇଥାଏ) ।୩୮।

ଅର୍ଜୁନ ଏହାକୁ ଶୁଣି ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହୋଇ ଭଗବାନଙ୍କୁ ପଚାରିଲେ ।
(ଅଷ୍ଟାକ୍ଷରୀ ଛନ୍ଦ) ଅରିନ୍ଦମ ଦେବକୀସୁତ କହନ୍ତ ଏମନ୍ତ
ଶୁଣିଲୁ ଏ ଅତି ଅପୂର୍ବ କଥା (ଅଳିଙ୍ଗ ଛନ୍ଦ) ଜାତକୁ ଜନ୍ମ
ନିଶ୍ଚୟ ମରଣ ଏହା ଜାଣିଲୁ ଏ ଜଗତ (ଅଳିଙ୍ଗ ଛନ୍ଦ) ।୪।

ଅନ୍ୱୟ :- ଅରିନ୍ଦମ ଦେବକୀସୁତ କହନ୍ତ ଏମନ୍ତ ଶୁଣିଲୁ ଏ ଅତି ଅପୂର୍ବ କଥା ଜାତକୁ ନିଶ୍ଚୟ ମରଣ ଏହା ଜାଣିଲୁ ଏ ଜଗତ ।୪।

ଅର୍ଜୁନ ଏହାକୁ ଶୁଣି ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହୋଇ ଭଗବାନଙ୍କୁ ପଚାରିଲେ ।

ଅର୍ଥ :- ଅରିନ୍ଦମ (ଶତ୍ରୁ ନାଶକ) ଦେବକୀସୁତ (ଦେବକୀ ପୁତ୍ର) କହନ୍ତ ଏମନ୍ତ (ଏପରି) ଶୁଣିଲୁ ଏ ଅତି ଅପୂର୍ବ କଥା (ଅଦ୍ଭୁତ କଥା) ଜାତକୁ ଜନ୍ମ ନିଶ୍ଚୟ ମରଣ ଏହା ଜାଣିଲୁ ଏ ଜଗତ (ଏ ସଂସାର) ।୪।

ଅର୍ଜୁନ ଉବାଚ

ପଦ୍ୟ ୫

ଜାତସ୍ୟ ହି ଧ୍ରୁବୋ ମୃତ୍ୟୁ ଧ୍ରୁବଂ ଜନ୍ମ ମୃତସ୍ୟ ଚ
ତସ୍ମାଦପରିହାର୍ଯ୍ୟେ ଅର୍ଥେ ନ ତ୍ୱଂ ଶୋଚିତୁମର୍ହସି ।୫।

ଅର୍ଜୁନ ଉବାଚ । ହି ଯତଃ ଧ୍ରୁବ ନିଶ୍ଚିତ ମୃତ୍ୟୁ ଜାତସ୍ୟ ଜନ୍ମିଥିବା ଜୀବର ଧ୍ରୁବ ନିଶ୍ଚିତ ଜନ୍ମ ମୃତସ୍ୟ ମରିଥିବା ଜୀବର ତସ୍ମାତ୍ ତେଣୁ ଅପରିହାର୍ଯ୍ୟେ ଅର୍ଥେ ଅପରିହାର୍ଯ୍ୟ ବିଷୟରେ ତ୍ୱଂ ତୁମେ ନ ଶୋଚିତୁମର୍ହସି ଶୋକ କରିବା ଉଚିତ ନୁହେଁ ।୫।

ଅନ୍ୱୟ :- ଅର୍ଜୁନ କହିଲେ - ଯତଃ ଜାତସ୍ୟ ମୃତ୍ୟୁ ଧ୍ରୁବ ନିଶ୍ଚିତ, ମୃତସ୍ୟ ଜନ୍ମ ଧ୍ରୁବ ନିଶ୍ଚିତ, ତସ୍ମାତ୍ ଅପରିହାର୍ଯ୍ୟେ ଅର୍ଥେ ତ୍ୱଂ ନ ଶୋଚିତୁମର୍ହସି ।୫।

ଅର୍ଥ :- ଅର୍ଜୁନ କହିଲେ - ଯେହେତୁ ମୃତ୍ୟୁ ନିଶ୍ଚିତ, ଯେଉଁ ଜୀବ ଜନ୍ମ ନେଇଛି, ସେ ମରିବ ଏବଂ ମରିଥିବା ଜୀବର ପୁନଃ ଜନ୍ମ ନିଶ୍ଚିତ, ତେଣୁ ଅପରିହାର୍ଯ୍ୟ ବିଷୟରେ ତୁମେ ଶୋକ କରିବା ଉଚିତ ନୁହେଁ ।୫।

ଦୟଚ୍ଛଥ ଛଲ୍ଲୁ ଚ୍ଛୋ ଦ୍ୟ ପନ୍ଥଲ୍ଲୁ ପାପୁପାଚ୍ଛିଚ୍ଚାଃ
ମଦ୍ଦୁଚ୍ଛୋଣୀନ ଚ୍ଛଦାସ୍ଥ । ପୁଚ୍ଚାନ୍ଥ ଛୁଦ୍ଦିପାଗଚ୍ଛାଃ ୫ । ୧୦ ।

ଦୟଚ୍ଛଥ ଗା ଛଲ୍ଲୁ ଚ୍ଛୋ ଦ୍ୟାଃ (ଥାଚ୍ଚଦ୍ୟ ଚ ଛୁ ଦିଗ୍ଧ ଗାଛୁ ଦାଚ୍ଚ) ପନ୍ଥଲ୍ଲୁ
(ପ୍ରଦେଶ ଚ ଛୁଥାଃ) (ଛୁ ଦ୍ଦୁ ଦ୍ଦୁ) ପାଣି ଚ୍ଛଦ୍ଦିଚ୍ଛଥଲ୍ଲୁ (ଥୁ ଛୁଃ) ଯିଣି -
ଚ୍ଛଦାସ୍ଥା ପୁଚ୍ଛାଃ (ଥାପୁଚ୍ଛାଳ ପୁଦ୍ଦୀର୍ଘ ପାଛିଥୁଃ) ମଦୁଦ୍ଦଃ (ଛୁଥୁ -
-ପ୍ରାଚ୍ୟଥାଃ ଛୁଚ୍ଛଚ୍ଛଦାଛ୍ଚିଚ୍ଛଃ) ମଦ୍ଦୁଚ୍ଛଦାସ୍ଥା (ଥାଚ୍ଚ ଥାଛୁଚ୍ଛଦାସ୍ଥା)
ଥାଚ୍ଚଥାଃ (ଚ୍ଛାଚୁଃ) ୧୦୦ ।

ଥର୍ଥଃ - ଥାଚ୍ଚଛୁ, ଛଲ୍ଲୁ ଚ୍ଛଚ୍ଛଚ୍ଛୋଦିଛୁଚ୍ଛଥ ଚ୍ଛୋଃ ଚ୍ଛୋଚ୍ଚ ଥାଛୁଚ୍ଚଥାଚ୍ଚ
ଥାଚ୍ଚିଚ୍ଚ ଚ୍ଛୋଃ, ଦିଗ୍ଧ ଚ୍ଚ ଦୀର୍ଘ ଚ୍ଚ ଥାଛୁଃ ଚ୍ଛଃ ଥାଚ୍ଚଛୁଥାଚ୍ଚ
ଥାଚ୍ଚିଚ୍ଚା ଥୁଃ ଚ୍ଛଥାଚ୍ଚଚ୍ଚ ଥାଚ୍ଚଛୁ ଚ୍ଛୋଚ୍ଚଛୁଃ ଚ୍ଛୋଚ୍ଚଛୁଥାଚ୍ଚ ଥାଚ୍ଚଛୁଚ୍ଛୁଚ୍ଛୁ ।୦୦ ।
ଚ୍ଛାଛୁଚ୍ଚାଥଃ - ଛଚ୍ଚ ଚ୍ଛାଚ୍ଚଛୁ ଥାଚ୍ଚା ଚ୍ଛଦ୍ଦିଚ୍ଚଳ ଚ୍ଛାଚ୍ଚାଚ୍ଚଛୁ ଛଃ ଛୁଚ୍ଚା
ଥାଚ୍ଚ ଚ୍ଛୁଚ୍ଚା ଚ୍ଛାଃ ଚ୍ଛଃ, ଚ୍ଛଦ୍ଦିଚ୍ଚଳ ଚ୍ଛାଚ୍ଚାଚ୍ଚଛୁ ଥାଚ୍ଚ ଥୁଃ ଚ୍ଛଃ ଛୁଃ ଛୁଃଚ୍ଛାଚ୍ଚ -
ଥାଚ୍ଚା ଚ୍ଛଃ ଛଚ୍ଚୁ ଛଥ୍ଚ, ଚ୍ଛାଚ୍ଚୁ ଥାଚ୍ଚାଚ୍ଚଛୁଚ୍ଚଃ ଚ୍ଛଚ୍ଛଃଚ୍ଛାଚ୍ଚ
ଚ୍ଛୋ ଚ୍ଛାଚ୍ଚଃ ଛଚ୍ଚ ଥାଚ୍ଚଛୁଚ୍ଛଚ୍ଛୁ, ଚ୍ଛାଚ୍ଚୁଚ୍ଛଃ ଛୁଚ୍ଚଃ ଚ୍ଛଚ୍ଛଃଚ୍ଛାଚ୍ଚ
ଛୁଚ୍ଚଃ ଚ୍ଛୁଚ୍ଚୀ ଛୁଚ୍ଚଥ ଚ୍ଛୋଚ୍ଚଛୁଚ୍ଛୁଚ୍ଛୁ. ଚ୍ଛାଚ୍ଚଛୁଚ୍ଚଃ ଚ୍ଛୁଚ୍ଚଃଚ୍ଚ ଥାଚ୍ଚଛୁଚ୍ଚଃ
ଚ୍ଛଃ ଥାଚ୍ଚଛୁଚ୍ଚଃଚ୍ଚ ଥାଚ୍ଚଛୁଚ୍ଚଃ ଚ୍ଛଃ ଚ୍ଛଃଚ୍ଛାଚ୍ଚ ଛଚ୍ଚୁଚ୍ଛାଚ୍ଚ
. ଥାଚ୍ଚଛୁଚ୍ଚଃଚ୍ଚଃ ଥାଚ୍ଚଛୁଚ୍ଚଃ ଚ୍ଛଃ ଚ୍ଛୋଚ୍ଚଛୁଚ୍ଛୁଚ୍ଛୁ । ୧୦ ।

ଚ୍ଛା ଚ୍ଛଥା ଚ୍ଛାଃ ଚ୍ଛାଚ୍ଚଛୁଚ୍ଚଃ ଚ୍ଛାଃ ଚ୍ଛୁଚ୍ଚୌଚ୍ଚ ଚ୍ଛଃଚ୍ଛୁଚ୍ଚୌଚ୍ଚ ଚ୍ଛଃଚ୍ଛୁଚ୍ଚଃ
ଚ୍ଛଚ୍ଛଃ ଚ୍ଛର୍ଚ୍ଚୁଃ ଚ୍ଛୁଚ୍ଚର୍ଚ୍ଚୁଚ୍ଚ ଚ୍ଛାଚ୍ଚୁଚ୍ଛାଃ ଚ୍ଛାଃଚ୍ଛର୍ଚ୍ଚଚ୍ଛଃ ୫ । ୧୧ ।

ଚ୍ଛା ଚ୍ଛଥାଚ୍ଚ ଚ୍ଛଚ୍ଛାଚ୍ଚ ଚ୍ଛା ଚ୍ଛିଚ୍ଛାଚ୍ଚ ଚ୍ଛାଚ୍ଚା ଚ୍ଛା ଚ୍ଛାଚ୍ଚଚ୍ଛୁଚ୍ଛାଚ୍ଚଚ୍ଛଃ) ଚ୍ଛାଃ
ଚ୍ଛୁଚ୍ଛାଚ୍ଚଚ୍ଛୁଚ୍ଚ (ଚ୍ଛୁଚ୍ଛୁଚ୍ଚଃ) ଚ୍ଛାଚ୍ଚ ଚ୍ଛୁଚ୍ଚା ଚ୍ଛଚ୍ଛୌଚ୍ଚ ଚ୍ଛୁଚ୍ଚାଚ୍ଚଃ ଚ୍ଛୁଚ୍ଚାଚ୍ଚଃ ଚ୍ଛୁଚ୍ଚାଚ୍ଚଃ
ଚ୍ଛାଚ୍ଚଃ ଚ୍ଛାଃଚ୍ଛଃ ଚ୍ଛୁଚ୍ଚଃଚ୍ଛଃ ଚ୍ଛଃ ଚ୍ଛର୍ଚ୍ଚୁଃ (ଚ୍ଛାଚ୍ଚଃଚ୍ଛଃ) ଚ୍ଛାଚ୍ଚୁଚ୍ଛଃଚ୍ଛଃ
(ଚ୍ଛୋଚ୍ଚୁ ଛୁଚ୍ଚଃଚ୍ଛୁ) ୧୧୧ ।

ଅନ୍ୱୟ:- ସକାଳ ସେହି କାଉଲ୍ଟା ସେହି ଗଛକୋଣରେ ଗଛପତ୍ର ଭୋଜନ କରେ. ମୁଁ ଆଖି ଫାଙ୍କି କହୁଁ ଥାଏ ଯେ ଦୁଇପାର୍ଶ୍ୱ ଘୁରି ହଲା ନାହିଁ। ଦୁଇପାର୍ଶ୍ୱ ପଡ଼ିଲା-ମାତ୍ରେ କିଛି ପ୍ରକାର ପଦ୍ୟ ଭଳି ମନେ ଆସିଲା-

ଅନୁଲମ:- ମନୁଷ୍ୟମାନଙ୍କର ସକାଳ ଓ ସନ୍ଧ୍ୟାର ଦୃଶ୍ୟ ଏହାଠାରୁ ଭିନ୍ନ ହୋଇପାରେ ନାହିଁ। ମୋତେ ଦୁଇଥର ଖାଇବାକୁ ମିଳିଥାଏ। ଆମ୍ଭେମାନେ ସନ୍ଧ୍ୟାରେ ଭୋଜନ ସରି ଦୁଇପାର୍ଶ୍ୱ ଘୁରି ଶୋଇଥାଉ। ଏହା ଆମ ପାଇଁ ଅତି ସାଧାରଣ ଘଟଣା। ଏଥିରେ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହେବାର କିଛି ନାହିଁ।

ଲାଘୁଂ ଗୁଃ କର୍ମଣା ସ୍ତ୍ରିଂ ନାଜନ୍ତି ହରୁ ଦେବଗୁଃ
ଲିପ୍ତଂ ଦୀ ମାନୁଷେ ଲୋକେ ସ୍ତ୍ରିଜିତଂଚିତ୍ତ କମଜା ଏତା

(କୋସାଲ୍ଲା) କର୍ମଣା ସ୍ତ୍ରିଂ ସା ଲୁଦ୍ଧକୁଃ (ଅତି ଲୋଭୀ) ହରୁ
ମାନୁଷେ ଲୋକେ (ସାଂକ୍ରାମ୍ଭ) ଦେବଗୁଃ ନଜନ୍ତି (ସ୍ତ୍ରିଜିତୁ
ଚେତସାପକ୍ଷିପ୍ତା ନା) (ପରନ୍ତୁ) କର୍ମଜା (କର୍ମଣା ସାର୍ଥୋତ୍ପାଦୁ)
ସ୍ତ୍ରିଜିଃ ଜି (କିଙ୍କିତ ଜୋଡ) ଲିପ୍ତଂ (ଲୁବ୍ଧଂ) ଭବନ୍ତି ।୧୭।

ଅନ୍ୱୟ:- ସାଧନା ଅତିଲାଭ୍ୟା କର୍ମଣାଜେ ମନେ ଗୁଡ଼ି ଅକ୍ଷୟଜୋ-
-ଡେଶ୍ୱର ଭଜନ ନଥିନ୍ତି, ଜେସାପା ପ୍ରାଣୁଲୋକଙ୍କୁ ସ୍ତ୍ରିଜି
ମଲିମା ତାହ କିଞ୍ଚିତ୍ତା କଥାଏ, ମାତ୍ର କାମ୍ଭୁମ ସମସ୍ତଲାଭ୍ୟାଗଣ
ସ୍ତ୍ରିଜିପ୍ରାପ୍ତ ହୋଇ ଥାଆନ୍ତି। ୧୭।

ଅନୁଲମ:- ସାଧନା ଲେଖୁଁ ପ୍ରାଥମିକାଠୁ ସାମ୍ୟସମସ୍ତିଜି-
-ହୁଅନ୍ତି ଯାହା ପ୍ରେ ସ୍ତ୍ରିଜିପ୍ରାଣ ହୁଏ ସାଧାରଣକୁ ଘୁରି ଘୁରା ଥାଏ
ଦେବତାଣକା ପୂଜା କରିଥାନ୍ତି (ଚଣ୍ଡୀ ଦେବୀ ଭକ୍ତାଦୁଲୋଃ)
ସୁତ୍ରପୁ - ସାଧନାଣ - ଦେଉଳ କରନ୍ତୁ, ପ୍ରତିକ୍ଷା - ହଜୋଡୁଣି
ଚୁହ୍ନ ଓ ଅଦା ଭଜୋଡୁଣି - ଦୁଇ। ଏମାନେ ଦେବତ୍ୱ

କର୍ମଣୋହ୍ୟପି ବୋଦ୍ଧବ୍ୟଂ ବୋଦ୍ଧବ୍ୟଂ ଚ ବିକର୍ମଣଃ
ଅକର୍ମଣଶ୍ଚ ବୋଦ୍ଧବ୍ୟଂ ଗହନା କର୍ମଣୋ ଗତିଃ ।୧୭।

କର୍ମଣଃ ଅପି ବୋଦ୍ଧବ୍ୟଂ (ଜ୍ଞେୟମ୍ ଅସ୍ତି) ବିକର୍ମଣଃ ବୋଦ୍ଧବ୍ୟଂ (ଜ୍ଞେୟମ୍ ଅସ୍ତି) ଅକର୍ମଣଃ ଚ ବୋଦ୍ଧବ୍ୟଂ (ଜ୍ଞେୟମସ୍ତି) କର୍ମଣୋ ଗତିଃ ଗହନା (ଦୁର୍ଜ୍ଞେୟା) ।୧୭।

ଅର୍ଥ:— ସ୍ୱଧର୍ମକର୍ମ, ବିକର୍ମ ଏବଂ ଅକର୍ମ ଏ ସମସ୍ତ ସମ୍ପର୍କରେ ଜାଣିବାକୁ ହେବ । ଏ କର୍ମର ଗତି ଗହନ ।୧୭।

ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ:— କର୍ମ, ଅକର୍ମ, ବିକର୍ମ ସାମାନ୍ୟ ବୁଦ୍ଧିରେ ଏହା ପ୍ରଥମେ ବୁଝିବା ଦରକାର । ସାରଣା କର୍ମର ଗତି ଅତି ଗହନ ପ୍ରାଣକର୍ମ ବା ପ୍ରାଣାୟାମ ଦ୍ୱାରା ବ୍ରହ୍ମଯୋନି କୂଟସ୍ଥ ଦେହର ମସ୍ତିଷ୍କ ମଧ୍ୟରେ ପରିଚାଳିତ ହୋଇଥାଏ । ମନ ସେ ଅବସ୍ଥା ପ୍ରବେଶ କରି ପାରିଲେ ତାହା ଅନୁଭବ ହୋଇଥାଏ । କର୍ମର ଗତି ସେହି ଗହ୍ୱର ରେ ପ୍ରଥମରୁ ତାହା ବୁଝିବା ଅସମ୍ଭବ ହୋଇଥାଏ । (ଯୁଧିଷ୍ଠିର ମହାଭାରତ ର ବନପର୍ବ ରେ ଯକ୍ଷପ୍ରଶ୍ନର ଉତ୍ତର ରେ ଧର୍ମ ତତ୍ତ୍ୱ ପ୍ରଶ୍ନର ଉତ୍ତର ରେ କହିଥିଲେ କହିଛନ୍ତି ।)

।। ବେଦା ବିଭିନ୍ନାଃ ସ୍ମୃତୟୋ ବିଭିନ୍ନାଃ, ନାସୌ ମୁନିର୍ଯସ୍ୟ ମତଂ ନ ଭିନ୍ନମ୍ । ଧର୍ମସ୍ୟ ତତ୍ତ୍ୱଂ ନିହିତଂ ଗୁହାୟାଂ ମହାଜନୋ ଯେନ ଗତଃ ସ ପନ୍ଥାଃ ।। ବେଦ ଶାସ୍ତ୍ର ତଥା ମୁନି ମାନଙ୍କର ମତ ଅଧିକାଂଶ ମାନଙ୍କର ଆଧାରରେ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଭାବରେ ପ୍ରଚଳିତ ହୋଇଥାଏ । ଧର୍ମର ପ୍ରକୃତ ତତ୍ତ୍ୱ କୂଟସ୍ଥ ଗହ୍ୱର ରୂପୀ ଗୁହା ଭିତରେ ରହିଛି । ମହାପୁରୁଷମାନେ ଯେଉଁପଥ ~~[illegible]~~ ଜୀବନ ରେ ଅନୁଭବ ଦେଇ ସେହି ତତ୍ତ୍ୱ ବୁଝିବା ପାଇଁ ପ୍ରଚଳନ ହୋଇ ଆସିଛି ।୧୭।

କର୍ମଣ୍ୟକର୍ମ ଯଃ ପଶ୍ୟେଦକର୍ମଣି ଚ କର୍ମ ଯଃ
ସ ବୁଦ୍ଧିମାନ ମନୁଷ୍ୟେଷୁ ସ ଯୁକ୍ତଃ କୃତ୍ସ୍ନକର୍ମକୃତ୍ ।୧୮।

- ଅର୍ଥ:- ଜ୍ଞାନୀବ୍ୟକ୍ତି କର୍ମଫଳ ଆସକ୍ତି ତ୍ୟାଗକରି ପ୍ରଭୁଙ୍କ
ତୃପ୍ତ, ଆନନ୍ଦ ତଥା ନିରାଶ୍ରୟ, ସେମାନେ କର୍ମ କରୁଥିଲେ ମଧ୍ୟ
କିଛି କରନ୍ତି ନାହିଁ ଜଣାପଡ଼ନ୍ତି ।୨୦

ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ:- ଉକ୍ତ ଶ୍ଳୋକରେ ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ କଥା କହିଛନ୍ତି
ସେ କର୍ମଫଳ ~~~~ ପ୍ରତି ଆସକ୍ତି ନଥିବା ହେତୁ ନିତ୍ୟାନନ୍ଦ
(ନିତ୍ୟ - ନାମ ସ୍ୱରୂପରେ ନିଦ୍ରାଯାଇ - ସେ କ୍ଷୁଦ୍ର ପ୍ରାଣ-ଆତ୍ମା
ସେହି ଆତ୍ମାନନ୍ଦରେ ତୃପ୍ତ ଥାଆନ୍ତି) କର୍ମ ଆସକ୍ତି ରହିତ
ହେତୁ ତାଙ୍କର କର୍ମ କରିବା ନକରିବା ସମାନ ।୨୦

ନିରାଶୀର୍ଯତଚିତ୍ତାତ୍ମା ତ୍ୟକ୍ତସର୍ବପରିଗ୍ରହଃ
ଶାରୀରଂ କେବଳଂ କର୍ମ କୁର୍ବନ୍ନାପ୍ନୋତି କିଲ୍ବିଷମ୍ ।୨୧।
ଯଦୃଚ୍ଛାଲାଭସନ୍ତୁଷ୍ଟୋ ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱାତୀତୋ ବିମତ୍ସରଃ
ସମଃ ସିଦ୍ଧାବସିଦ୍ଧୌ ଚ କୃତ୍ୱାପି ନ ନିବଧ୍ୟତେ ।୨୨।

ଶାରୀରଂ କେବଳଂ (କେବଳଂ-ମାତ୍ର) କର୍ମ କୁର୍ବନ୍ (କରୁଥିବା)
ନିରାଶୀଃ (ନିଷ୍କାମ) ଯତଚିତ୍ତାତ୍ମା, ତ୍ୟକ୍ତ ସର୍ବ ପରିଗ୍ରହଃ (ସେ)
କିଲ୍ବିଷଂ ନ ଆପ୍ନୋତି (ଲଭନ୍ତେ) (ଅପିଚ) ଯଦୃଚ୍ଛା ଲାଭ
ସନ୍ତୁଷ୍ଟଃ ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱାତୀତଃ (ସର୍ବଂ ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱାନାଂ ଉପରି ସ୍ଥାୟିନ) (ଅଥଚ)
ବିମତ୍ସରଃ (ନିର୍ବୈରଃ) ସିଦ୍ଧୌ ଅସିଦ୍ଧୌ ଚ ସମଃ (କର୍ମ
ନିପାଦ ରହିତଃ) (ସନ୍) (କର୍ମ) କୃତ୍ୱାପି ନ ନିବଧ୍ୟତେ (ବନ୍ଧନ
ନାପ୍ନୋତି) ।୨୧।୨୨।

ଅର୍ଥ:- ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ନାମମାତ୍ରମ କେବଳ ଶରୀର ଦ୍ୱାରା କର୍ମ
କରୁଥାନ୍ତି ସେ ନିଷ୍କାମୀ ଆତ୍ମବାନ । ସେ ପରିଗ୍ରହ ତ୍ୟାଗକରି
ପାପ ଅର୍ଜନ କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଯୋହିକି ମିଳେ ସେଥିରେ ସନ୍ତୋଷ
ରହନ୍ତି । ସର୍ବଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱ ଅତିକ୍ରମ କରି ସେହି ଜୀବନରେ ଭେଦଭାବ-
-ଶୂନ୍ୟ ହୋଇ ଥାଆନ୍ତି । ସିଦ୍ଧି ଅସିଦ୍ଧିରେ ଆନନ୍ଦ ନିରାନନ୍ଦ ନହୋଇ
ଆତ୍ମପ୍ରତି ଶ୍ରଦ୍ଧା ନ ରଖି କର୍ମ କରୁଥିବା ହେତୁ ବନ୍ଧନ ହୁଏନାହିଁ ।

ପ୍ରାପ୍ତଲିପି:- ଜହ୍ନର ଦାନ୍ତ ମାମ ମାତ୍ରକ ଜେ ଶର୍ମ ମହନ୍ତି ଅର୍ଥାତ
ସର୍ବଦା ଜୋତ୍ଲ ପ୍ରାଣୀମାନ ଚୂଲିଛି ଆମ୍ଭ ସହ୍ରତ ଶର୍ମ ଖୋଲି
ଭଗବାନ ଅଷ୍ଟ୍ରଗଲ ଜୋଖାଲୁ ହେ ମହିଛନ୍ତି, ସେହି ପାଇଁ
-ଶର୍ମ ଜୁ ଜେଉଳ ମାମ ମାତ୍ରକ ମର୍ମ ଖୋଲି ଜୁହାଲା ।'
ସେହି କୁଲ୍ଲା ଦାନ୍ତ ଜୋତ୍ଲ ଶର୍ମାଙ୍କର ଅବସ୍ଥା ଥାଏ ସାଙ୍କି
। ଜୋଷଲ୍ଲ ଅବସ୍ଥା " ଜୁହାଲା ଠ । ଗ୍ରନ୍ଥଲାମଳ ରେ ଲେଖା -
ଅଛି !- "ଶ୍ରୀଜଷ୍ଟ ଜେଉଳ ଛୋଟି କୁମୁ ମୋ ଦ୍ୱିଜ ଯୌମଷ୍ଟ,
ଜେହଙ୍କୁ ପୂର୍ବପି ମାଷ୍ଟ ଆର୍ଲିଫ୍ଟ ସଙ୍ଗେ ଶ୍ରୀଜ କୁମୁମ ଠ ,
ଜେହଁମ ପାହ୍ମଠ ଅଷ୍ଟ୍ରା ସୁଖ୍ଠା ମାଡ଼ ବାଲୁପାଠ୍ରଣ୍ଟ ।
ପ୍ରାଣୀଲୁ ମୋଟଲୁ ମିଳୁଥିବାରୁ ସ ଜେଉଳି ଛାଡି ସୁଦ୍ଧଠ ।"
ଏହି ଜେଉଳ କାମଜ ଜୋତ୍ଲ ଶର୍ମ ଦ୍ୱାଷ୍ଟ ଜେ
ଅହନ୍ତି ଜେ ଜୋଷଲ୍ଲ ଅବସ୍ଥା କାହ ମହନ୍ତି । ସାମନ୍ୟ
ଜହିଜ ହୋଇ ଜିଜ ସୁହୃତା ଆତ୍ମାକୁ ଆତ୍ମାରେ ସୁଖଶୁଦ୍ଧରେ
ପୁଣି ଜହ୍ନ ମାଡ଼ ଜିଆତ୍ମା ସୁଖେନ୍ତି, ଅନ୍ୟ ଜୋଇ ସାଙ୍କିକ ପରେ
ବାହ୍ୟବସ୍ତୁ ଜିନ୍ତୁ ଅଥାଚ ଆହି ଅଷ୍ଟ୍ରକୁ ସର୍ବ ପଦାର୍ଥଗୁଡ଼ ଜେମା
ଜୋଇ ଆଗ ସ୍ପର୍ଶ ନାହିଁ, ଏହି ପରି ଅବସ୍ଥାରେ ଥାଇ ମାନ୍ୟ ଜିଜେ
ଜେଉଳରେ ଅନୁଭବ ହୁଅନ୍ତି । ଏଥିରୁ ଜୁଝ୍ଜ ଅଷ୍ଟ୍ରଗତ
ଆଖିରୁ କିଛି ଜେଖନ୍ତି ନାହିଁ, ଜେଉଳ ଜୋଖୁ ଜେମା ଜୋଇପାରୁ
ନ ହେଉ କାନୁରୁ ସାର୍ଥ ହେଉ ନାହିଁ, ସିଧା କାନ୍ଥରେ ଜେ
ପ୍ରଣାଳ ଦ୍ୱାର ଜୋଇଥିବା ଜୋଖୁ ଅର୍ଥ ଆଉଜ ମଧ୍ୟ ଶର୍ମ -
-ବଧିର ଜେ ପଡ଼ନ୍ତି ନାହିଁ । ୨୧/୨୨ ·

ଗତପ୍ରକାଶ୍ୟ ପୁରୁଷସ୍ୟ ଜ୍ଞାନାଦିଯୁକ୍ତ ଜେଉ ସଂ
ଜାଜ୍ଞାଲୁ ଚତୁର୍ଥ ଶର୍ମ ସମ୍ପଦଂ ପ୍ରକଳ୍ପୀଲୁଛେ ଏଷ୍ଟ,
ଗତ ପ୍ରଜାପ୍ରଥ (କଳ୍ପାମପ୍ରଥ) (ଗୃଜାଦିଜିତ) ପୁରୁଷସ୍ୟ ଜ୍ଞାନାଦିଯୁକ୍ତି
ଜେଉଳଷ୍ଟ ଜାଜ୍ଞାଲୁ କର୍ମ ଜୋଚଚତ୍ତ୍ୱ (ପ୍ରାଣୀଜାଜ୍ଞିପାଲୁଛ ପୁରୁ
ପ୍ରମାଣ (ପ୍ରକାପ୍ରକାଶକର୍ମ) ପ୍ରକିଲ୍ପୀଲୁଛେ (ଜେଜିଲ୍ଲାସ୍ୟ ପ୍ରକାଶ
ଠକ୍ଷ ।

ଅର୍ଥ:- କାହାକି ପ୍ରତି ଅତ୍ୟଧିକ ଅସନ୍ତୋଷ ବା ଘୃଣା ହେତୁ ତାହାର
ପ୍ରାଣନାଶକ ଅସତ୍ କାମନା ନୋହୁଁ ଅନ୍ୟଙ୍କ ପ୍ରତି ଏପରି ଭାବ ପୋଷଣ
କରିବା ଉଚିତ ।

ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ:- ଜୀବନରେ ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତି ସର୍ବଦା ଅନ୍ୟର ମଙ୍ଗଳ ହିଁ ଚାହିଁବା
ଉଚିତ । ଜଣେ ଅନ୍ୟଜଣକ ପ୍ରତି ଯେତେ ଅସନ୍ତୋଷ ବା ଘୃଣା ପୋଷଣ କରୁ
ନା କାହିଁକି ତାହାର ଅମଙ୍ଗଳ ଚିନ୍ତା କଦାପି କରିବା ଉଚିତ ନୁହେଁ ।
ଆପଣାର ଅନିଷ୍ଟ ଚିନ୍ତା ଅନ୍ୟର ଅନିଷ୍ଟ ଚିନ୍ତା ଅପେକ୍ଷା ଅଧିକ ଅନିଷ୍ଟକର ।
ଏଥିରେ ଆପଣାର ଅଧିକ ଅମଙ୍ଗଳ ହୋଇଥାଏ । ଅନ୍ୟର ଅମଙ୍ଗଳ ଚିନ୍ତା
ଦ୍ୱାରା ଅନ୍ୟର ଅମଙ୍ଗଳ ହେଉ ବା ନ ହେଉ ଆପଣାର ଅମଙ୍ଗଳ ହୋଇଥାଏ ।
ଏଥିରେ ଆପଣାର ଚିତ୍ତ ଅଶାନ୍ତ ହୋଇଥାଏ । ଅନ୍ୟର ଅମଙ୍ଗଳ ଚିନ୍ତା
ଦ୍ୱାରା ଆପଣାର ଅମଙ୍ଗଳ ହୋଇଥାଏ । ଅନ୍ୟର ଅମଙ୍ଗଳ ଚିନ୍ତା ଦ୍ୱାରା
ଆପଣାର ଅମଙ୍ଗଳ ହୋଇଥାଏ । ଅନ୍ୟର ଅମଙ୍ଗଳ ଚିନ୍ତା ଦ୍ୱାରା ଆପଣାର
ଅମଙ୍ଗଳ ହୋଇଥାଏ । ଅନ୍ୟର ଅମଙ୍ଗଳ ଚିନ୍ତା ଦ୍ୱାରା ଆପଣାର ଅମଙ୍ଗଳ
ହୋଇଥାଏ । ଅନ୍ୟର ଅମଙ୍ଗଳ ଚିନ୍ତା ଦ୍ୱାରା ଆପଣାର ଅମଙ୍ଗଳ ହୋଇଥାଏ ।
ଅନ୍ୟର ଅମଙ୍ଗଳ ଚିନ୍ତା ଦ୍ୱାରା ଆପଣାର ଅମଙ୍ଗଳ ହୋଇଥାଏ ।
ଅନ୍ୟର ଅମଙ୍ଗଳ ଚିନ୍ତା ଦ୍ୱାରା ଆପଣାର ଅମଙ୍ଗଳ ହୋଇଥାଏ ।
ଅନ୍ୟର ଅମଙ୍ଗଳ ଚିନ୍ତା ଦ୍ୱାରା ଆପଣାର ଅମଙ୍ଗଳ ହୋଇଥାଏ ।
ଅନ୍ୟର ଅମଙ୍ଗଳ ଚିନ୍ତା ଦ୍ୱାରା ଆପଣାର ଅମଙ୍ଗଳ ହୋଇଥାଏ ।
ଅନ୍ୟର ଅମଙ୍ଗଳ ଚିନ୍ତା ଦ୍ୱାରା ଆପଣାର ଅମଙ୍ଗଳ ହୋଇଥାଏ ।
ଅନ୍ୟର ଅମଙ୍ଗଳ ଚିନ୍ତା ଦ୍ୱାରା ଆପଣାର ଅମଙ୍ଗଳ ହୋଇଥାଏ ।
ଅନ୍ୟର ଅମଙ୍ଗଳ ଚିନ୍ତା ଦ୍ୱାରା ଆପଣାର ଅମଙ୍ଗଳ ହୋଇଥାଏ ।
ଅନ୍ୟର ଅମଙ୍ଗଳ ଚିନ୍ତା ଦ୍ୱାରା ଆପଣାର ଅମଙ୍ଗଳ ହୋଇଥାଏ ।

ଆମ୍ବପତ୍ର କନ୍ଦୁଅର୍ଜ୍ଜିତ କନ୍ଦୁଗାତ୍ର ଦ୍ରୋଣ ହୁଏ । ସେହି ଦ୍ରୋଣ -
ଅକଦ୍ଧା ଜି କନ୍ଦୁଅକଦ୍ଧା । ଆହରଣ କର୍ତ୍ତାମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରିନ୍ଦ୍ରିୟ ପ୍ରାଣାର୍ଥୁ
ଜଳପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାଣ୍ଡଗୁଡ଼ାକରେ ଚାରୁଦିଏ ପ୍ରୁଣ୍ଡ କନ୍ଦୁଗୁଡ଼ିକୁ ଲଗାଇ ଅଣ୍ଡାଳି ପାଇଁକୁ
ପ୍ରକୁଳିତ କନ୍ଦୁଗୁଡ଼ିକୁ ଦ୍ରୋହଣାଥ ତଥାପ୍ରାଣି କନ୍ଦୁଦ୍ରୋଣ ।

ଉପଯୋଗ, ଅଗ୍ନିଦାଣ ଚକ୍ଷୁଦୀପ୍ତି ପାଇଁ ଆମ୍ବାର ପୂର୍ବରୁ
ଦ୍ରୋଣ କରିବା ଦିଅ ଥଣ୍ଡି । ଅବାହଣ ଜଳକ ସେହି ଜଳମ
ନ ଜାଣି, ଅଗ୍ନି ଜାଳି ସେଥିରେ ମୃତ ଆସୁଛି ଦିଅନ୍ତି ।
ଦ୍ରୋଜନ ସମୟରେ ଆମ୍ବୁଦୋଷପ୍ରଶମନି ସ୍ନାନ, ଅବାଳସ୍ନାନ.
ମୁଖାଦି ଦ୍ୱାରାହଣ କରି ଜଳରେ ଆଚମନ କରିଥାନ୍ତି,
ପାତ୍ର ଚଳା ପକ୍ଷରେ ଦ୍ରୋଣ ହୁଏ, ପ୍ରକାର ଦ୍ରୋଣ
ଶୁଦ୍ଧକନ୍ଦୁଗଣ୍ଡ ।

ସଙ୍କୁଳିତ କନ୍ଦୁଗାତ୍ର - ଚପଟା ଜିନିଷ ମାପୁଥିବାରେ ଥଣ୍ଡି
ଅଳ୍ପକନ୍ଦୁଳ ପଥାଦ୍ରି ଦ୍ୱାରା ଶୁଦ୍ଧକରି ପାରିଥାନ୍ତି, ଅର୍ଥାତ୍
ସାମାନ୍ୟକଣ୍ଠ ଦ୍ରୁପକ ପଥାଦ୍ରି ଦ୍ୱାରା କନ୍ଦୁଳକ ଭାଙ୍ଗୁ ହୋଇଥାଏ ।

ଦୀର୍ଘ ମେଘା ପାଇଁ ନାଳିଂ ଲୋହିତିଃ ପାର୍ଥିବପାତ୍ରରେ
ଦ୍ରୁତ୍ୱଗ୍ଧ ପାଇଁ ନାଳିଂ ନାଳଙ୍କି କିମ୍ବା ପାତ୍ରଦ୍ୱୟ ।୨୫।
ଅଥାରେ ଲୋହିତଃ ଦୀର୍ଘକଣ୍ଠ ଏକ ନାଳିଂ ପାର୍ଥିବପାତ୍ରରେ
ଅଥବା ଦ୍ରୁତ୍ୱ ବିଶ୍ୱ ନାଳଙ୍କିନି ଏହି ନାଳିଂ ଦ୍ୱୟ ।୨୬।
ଅର୍ଥ:- ଅନ୍ୟ ଲୋକମାନେ ଦୀର୍ଘ ନାଳିଂକୁ ଅନୁକରଣ କରନ୍ତି.
କେହି କେହି ଦ୍ରୁତ୍ୱଗ୍ଧ ପାଇଁ ନାଳି ଦୀର୍ଘକାଳରେ ନାଳି କରନ୍ତି ।୨୫।
ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ:- ଅନ୍ୟ ଲୋକମାନେ ଦୀର୍ଘନାଳି କରନ୍ତି ଅର୍ଥାତ୍
ଅନୁକରଣ କରିଥା କରନ୍ତି । ଦ୍ରୁତ୍ୱ ଦ୍ରବ୍ୟକୁ ଆଣିବା ପାଇଁ ଦୀର୍ଘକାଳ ଅର୍ଥାତ୍ ଅଧିକ ଦୀର୍ଘ
ଦୀର୍ଘକାଳ ଦ୍ରୁତ୍ୱଗ୍ଧ ପାଇଁ ନାଳି ଦୀର୍ଘକାଳରେ ନାଳି କରନ୍ତି
୨୫।

ପରିପୁଷ୍ଟ ଚକ୍ଷୁ ଯୁକ୍ତ ଏହି ଅଧ୍ୟାୟରେ (ଚତୁର୍ଥ ପୃଷ୍ଠା)
ଆଦିତ୍ୟପାଳକଥି ଅନୁସାରେ (ଖୁଦୁଡ଼ମାହୁଲେ) ଲିଖି ଥିଲେ ।
ଦୁଆଳୁରେ ଲିଖି ଶେଷ ହୁଏ ।୨୫।

ଶ୍ରୋତ୍ରା ଦଶକଣ୍ଡିମ୍ବୁ ଶ୍ୟେକ୍ଷେ ସଂଲମାଣ୍ଡିମ୍ବୁ ଦୁଦୁଦ୍ଦି ।
ଶାଖା ଦଶକ କଥାଲ୍ଲୁ ନିକ୍ଷେ ହୁଲ୍ଲିଲ୍ଲୁଗିମ୍ବୁ ଦୁଦୁଦ୍ଦି ।୨୬।
ଅଳ୍ପ ସଂଲମଗିମ୍ବୁ (ହୁଲ୍ଲିଲ୍ଲୁ ବଂଲମା ଦୁଦୁଦେମ୍ବୁ ଅଗିମ୍ବୁ)
ଶ୍ରୋତ୍ରାଦଶକି ହୁଲ୍ଲିଲ୍ଲୁଲି ଦୁଦୁଦ୍ଦି । ଅଳ୍ପ ଶାଖା ଦଶକ
କଥାଲ୍ଲୁକି ହୁଲ୍ଲିଲ୍ଲୁଗିମ୍ବୁ ଦୁଦୁଦ୍ଦି (କିଥାଲ୍ଲୁ ରେଖାକାରିଣି)
ଅଥି ଅଳ୍ପାବସ୍ଥିତ ଯନ୍ତ୍ରକ ଅଗିମ୍ବୁଦ୍ଦେକ ଦୁଦିଦେମ୍ବୁ ହୁଲ୍ଲିଲ୍ଲୁମ୍ବୁ
ଦୁଦିଦେମ୍ବୁକି ଭାକି ଭାଗ୍ ଶାଖା ଦିକ ପ୍ରଥି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ।୨୭।

ଅର୍ଥ:- ଅଳ୍ପ ମୋଟାମାଟିଆ ହୁଲ୍ଲିଲୁ ସଂଲମାନ ହୁଏ ଏବଂ ଅଣ୍ଡାକାର ହୋଇଥାଏ ।
ଏଗୁଡ଼ିକର ଅଳ୍ପାବସ୍ଥାରୁ ଭାବରେ କିଥାଲୁ ରେଖା ଗଠନ କରେ ।୨୬।

ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ:- ଏଗୁଡ଼ିକର ମୋଟାମାଟି ଶ୍ରୋତ୍ରା ହୁଲ୍ଲିଲୁ ଦର୍ଶକ ହୁଲ୍ଲିଲୁ ଥାଡ଼ି
ସଂଲମାନ ରୂପର ଅଣ୍ଡାକାର ଦିଶିଥାଏ । ଏମାନଙ୍କୁ ହୁଲ୍ଲିଲୁମାନଙ୍କି
ଚାହିଁବା ଦ୍ୱାରା ଜାଣିହୁଏ ନାହିଁ । ଅଳ୍ପ ଏମାନଙ୍କର ଆଗକୁ କିଥାଲୁ
ମଧ୍ୟ ଲମ୍ବାକୁ ଦିଶେ ଏବଂ ଏହା ଜଣାପଡ଼େ । ଅର୍ଥାତ୍ ଏମାନଙ୍କର
ଅର୍ଥାତ୍ ଓଜନ ଯୋଗୁଁ ଏମାନଙ୍କ ଶିରା ପୂର୍ବରୁ ଏହି ଜାତିର ହୁଲ୍ଲିଲୁ
ସଂଲମ ହୋଇଥାଏ । ଓଜନ ଯୋଗୁଁ ଏହି ସୂକ୍ଷ୍ମ ଶୁଦ୍ଧାଳାଟି, ଏହି
ପ୍ରକାରର ପକ୍ଷୀ ଏଭଳି ଅନୁରୂପ ଜାଲୁ ତ୍ୟାଗ କରିବା
ଜରୁରୀ ହୋଇଛି । (ଏମାନେ ଖୁବ୍ ଉଚ୍ଚାରେ ଉଡ଼ିଥାନ୍ତି) ଏଥିରେ ଜଳୀୟ
କିଥାଲୁ ପାଇଁକାଲ ହୁଲ୍ଲିଲୁ ହଜମ ଭଳି ଏକ ଅଧିକ ଅଂଶରେ
ଦିଶିଥାନ୍ତି ଅର୍ଥାତ୍ ସିକୁଡ଼ି ଯୁକ୍ତ ହୋଇଥାନ୍ତି ।୨୭

ସର୍ବାଣୀଲିଲୁକର୍ପାଣି ପ୍ରାଣକର୍ପାଣିକୁଦାହ
ଆତ୍ମପ୍ରଜନନ ଲୋଚାଚ୍ଚି ଦୁଦୁକ ଜୀକ ଦଫିଦେ ।୨୫।

ଅର୍ଥ:- ଏହାରେ ଜୀକ ଦଫିଦେ (କୌଣସି ପ୍ରଜାତିରେ) ଆତ୍ମପ୍ରଜନନ
ଲୋଚାଚ୍ଚି (ଆତ୍ମପ୍ରଜନନ ସ୍ତର ଲୋପ ହୋଇ ଥାଏ)

ଅର୍ଥ:- ଚଳନ୍ତି ଅଣ୍ଡା ଦୁଇପାଖୀ, ଅଣ୍ଡେଇ ଛତାପାଖି, କଳ
ଚୋଚାପାଖି ଓ ମଝିପାଟେ ଗୁଡୁଳିପାଖି ଅନୁଭୂତ ହୋଇଥାନ୍ତି ।୨୮

ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ:- ଦୁଇପାଖୀ. ଦୁଇଟି ଅର୍ଥ ଥାଇଥିବା, ଆଗପଛ ଦୁଇଟି
ଶବ୍ଦରୁ ଏକାଟି ଅର୍ଥ ନିଜକୁ ଜଣାଥିବା । ଚଳନ୍ତି ଅଣ୍ଡା - ଯୁଦ୍ଧରେ ଯୁଦ୍ଧରେ
କରିଥିବା ଅହିବା ଚପାପାଖି (କ୍ଷୀରସାଗରମନ୍ଥନରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶ
ରତ୍ନମଧ୍ୟରୁ) ଅର୍ଥାତ୍ ଶାସ୍ତ୍ରଜ୍ଞ ନ ହୋଇ ପଳିତକେଶୀ
ଶବ୍ଦଟିରେ କରିଥିବା ଅହିବା ପ୍ରକୃତି ରୂପ ।
ଚୋଚାପାଖି:- ପ୍ରାଣୀର ଚଞ୍ଚୁଳିରା ସୂଚକ ସାପଖୁଦା ହୋଇ
ଶିଳ୍ପେଇ ବ୍ୟବସ୍ଥା ରୂପକ ପାଖି
ଗୁଡୁଳିପାଖି ପାଖି - ଗୁଡୁଳି ବହୁତରଙ୍ଗୀ ଜାତିର। ଗୁଡୁଳିପାଖି
ପାଖି ପାନକଳାର ଗୁଡୁଳି ।୨୮।

ଅପାଙ୍କ ଜୁଡୁଛି ପ୍ରାଣ୍ଡ ପ୍ରାଣେ ଅପାଙ୍କ ଜୁଡୁଛି ।
ପ୍ରାଣପାଳ ଚାଷୀ ଜୁଡୁଛି ପ୍ରାଣାତ୍ମକ ପଦାତ୍ମକ ।୨୯।
ଅପରେ (ଜୁଡୁଛୋଇ) ପ୍ରାଣ୍ଡି ଅପାଙ୍କେ ଚଥା (ଚେତନା)
ଅପାଙ୍କ ପ୍ରାଣେ ଜୁଡୁଛି (ଚଥା ଅଛେ ଏକାଳଜୁଡୁଛି)
ପ୍ରାଣପାଳ ଚାଷୀ ଜୁଡୁଛି (ପ୍ରାଣାପାନକର୍ତ୍ତା ଜୀବନ୍ତି ଜୁଡୁଛି
ପ୍ରାଣାତ୍ମକ ପଦାତ୍ମକ (ଏକାଳଜୁଡୁଛି ଅନ୍ତଃପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ) ଅପରେକିମ୍ବା -
ଜୁଡୁଛି (କିମ୍ବଦନ୍ତି ଜଣାଇଛି ଆପାତତଃ ଛାଡିଦେଇଛି କିମ୍ବା
ପାଉରଞ୍ଜି ଦେଖାଯାଏ ଯେ) (ଏକାଳଜୁଡୁଛି ପ୍ରାଣାପାନ ଜୀବନ୍ତି
ଜୁଡୁଛି ପ୍ରାଣାତ୍ମକ ପଦାତ୍ମକ ଯନ୍ତ୍ରଟି) ପ୍ରାଣାତ୍ମ ପ୍ରାଣେଷୁ
ଜୁଡୁଛି (ଜୁଡୁଛଦିଷୁଂଶ୍ରୀଲ୍ଲା କିମ୍ବା ଉଦ୍‌କାଳ ଜୁଡୁଛି ଅର୍ଥ
ଅର୍ଥ. ଏକେଳେ ପ୍ରାଣେଶାଳୁ ଜୋଡାଯନ୍ତୁ ଯେ ଅପାଙ୍କବାଳୁ ଯେ ଚାଉଥାଏ
କାଳୁ ପ୍ରାଣବାଳୁ ଯେ ଚଞ୍ଚାଳ ଯାଉଛି, ଏହିପରି ଅର୍ଥାଏ ଯନ୍ତ୍ରଟି ଯନ୍ତ୍ର
ଏକାଳଜୁଡୁଛି ଯନ୍ତ୍ରଟି ଦ୍ୱାରା ପ୍ରାଣିଅପାନବାଳୁ ଉର୍ଦ୍ଧ୍ୱଗତି ସ୍ଥିତି ଘୋଷ
ଯାଇଥାଏ

ଆଦାତୁ ଯୋତ୍ତେନ୍ତ ହୁମ୍ତିମୁକ୍ତଃ ଦ୍ରାଦ୍ଦାଲ୍ଲାସ୍ତ୍ରଃ ଅକ୍ଟଳ ଅଟୁଦ୍ଦ
ଦ୍ୟୁତୁ ପ୍ରାଣଃ ଅପ୍ତ ପ୍ରାଣ ତତ୍ତ ଦ୍ରୋମ ମହନ୍ତି ଥା ।
ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ:- ଯେତେବେଳ ପୁରୁଷ ଯମଲୋକରୁ ପ୍ରାଣକାନ୍ତୁ ଏବଂ ଯମାଲୟକାନ୍ତୁ
ମିଳିତଭାବରେ ତେଜଃ ଯମଲୋକକୁ ଯମାଳୟକାନ୍ତୁକୁ ପ୍ରାଣକାନ୍ତୁକୁ
ମିଳନ ମହନ୍ତି । (ଯୁଦ୍ଧୁଦ୍ଧେଶ୍ୟକ୍ରିୟା) ଏହି ଯୁଦ୍ଧାସ୍ତ୍ରରୁ ଏହା ପାଇ
ପ୍ରାଣତଃ ଯମାଳୟ କାନ୍ତୁରେ ହର୍ଦ୍ଧିଗତି ଦ୍ରୋକ୍ତ ଯୁଦ୍ଧିତଃ ପ୍ରାଣାତ୍ମକ
ପଦାର୍ଥମୂହ ଦ୍ରୋହୁଥାଏ । ଯେତେବେଳ ଯୁଦ୍ଧିକାନ୍ତୁ ସକଳମ ପୂର୍ବରେ
ପ୍ରାଣଃଚ ଯୁଦ୍ଧିର ପ୍ରାଣରେ ତ୍ରାଣ ମହନ୍ତି, ଯୋଯୁଦ୍ଧୋନିଯୁଦ୍ଧ୍ୟ
ଥାନ୍ତି ।
ସର୍ଜ୍ଜେଦ୍ଧ୍ୟୋଯତେ ନାଡ଼ୀ ଜିଦ୍ଧୋ ନାଡ଼ୀ ନାଡ଼ିଭି ମଜ୍ଜୁଥାଃ ।
ନାଡ଼ୀ ଜିଦ୍ଧ୍ୟୁ ନୁଦ୍ଧେତ ଦ୍ରୁଜୋ ନାଡ଼ୁ ଦ୍ରୁଦ୍ଧ ଥକାଦଶମ୍ । ୫୦ ।
ନାଡ଼ୀ ଜିଦ୍ଧିତ କଲୁଥାଃ (ନାଡ଼ୀ ଜିଦ୍ଧିତ ଥାଦାଃ) ନାଡ଼ୀ ଜିଦ୍ଧ୍ୟୁ ନୁଦ୍ଧେତ୍ରୁଜଃ
(ନାଡ଼ୀ ଜିଦ୍ଧ୍ୟୁ ନୁଦ୍ଧେତ୍ରୁଜଃ ଥାଦାଃ ନାଡ଼ୀ ଜିଦ୍ଧିତ ଥାଦାଃ ଦ୍ରୁଦ୍ଧ୍ୟୁଜଃ ସତ)
ତତ୍ତେ ସର୍ଜ୍ଜେଥିବି ନାଡ଼ୀ ଜିଦ୍ଧଃ (ନାଡ଼ୀ ଜିଦ୍ଧାଃ) ପ୍ରକାଶକଃ (ଜିଦ୍ଧ୍ୟଃ)
ପ୍ରଦ୍ଦୁନାଡ଼ୁ ।୫୦।
ଅର୍ଥ:- ନାଡ଼ୀ ଦ୍ୱାରା ଜିଦ୍ଧ୍ୟୁତ, ନାଡ଼ୀ ଅବଜିଦ୍ଧ୍ୟୁ ଥାଦୁଚ ଦ୍ରୋଜ ନମ୍ଭାଦି,
~~ନାଡ଼ୀ ଜିଦ୍ଧ୍ୟୁତ~~ ନାଡ଼ୀ ଜିଦ୍ଧାନି ନାଡ଼ୀ ଯମାଦିନ ପ୍ରଦ୍ଦୁ ନାଡ଼ୁ ମହନ୍ତି ।୫୦.
ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ:- କ୍ରିୟାଦ୍ଦୁତ୍ପନ୍ନ ନାଡ଼ୀ କଥାଲୁତ୍ତେ ପୂର୍ବ ଶ୍ଲୋକ ନାଳକାତ୍ତେ
ଜିଦ୍ଧ୍ୟୁ ନାଡ଼ୁତ୍ତି ଲେ ନାଡ଼ୀ ଜିଦ୍ଧାଦ୍ଦୀନ୍ତନ ପ୍ରକାଶକ ପ୍ରଦ୍ଦୁ ନାଡ଼ୁ ମହନ୍ତି
ଅର୍ଥାତ୍ ଅଜୀବନ୍ତ ଦ୍ରୁଦ୍ଦ୍ଦ ପ୍ରଦ୍ଦୁ ତତ୍ତ ଜିଦ୍ଧି ନାଡ଼ୁ ମହନ୍ତି,
ଜର୍ମାତ୍ ଅନ୍ତିମ ଅବସ୍ଥାରୁ ନାଡ଼ୀତ୍ତ ଅବଜିଦ୍ଧ୍ୟୁ ଭୂତ ଥାମୁତ, ଜାତ୍ପା
ତତ୍ତା ଜିଦ୍ଧ୍ୟୁ ନା ଥାନ୍ତି ଜାକାତ୍ତ ହୁଦ୍ଦ୍ଦ୍ଦଦ୍ଦିତ ଅବସ୍ଥାରୁ ତ୍ରୋଜ୍ଜ
ଜିଦ୍ଧାପ ଦ୍ରୁଦ୍ଦୋନ୍ତି ।୫୦ ।

ନାନ୍ତୁତ ତତ୍ତାଜା ଦ୍ରୁଦ୍ଦୁ ନାଡ଼ୀଯ କୁତଥା ଥାକାଃ ଜିଦ୍ଧୁଦ୍ଦତ୍ତ୍ୱ
ଦ୍ରୁଦ୍ଦୁଦ୍ଦତ୍ତ୍ୱ, ଥାନ୍ତୁ ତତ୍ତାଜ୍ଜ (ନଥତତ୍ତାଜ୍ଜ) ଥାକାଜିଦ୍ଧ୍ୟୁ ।

ଘୁଣ୍ଟକଥାରେ ଦିଅନ୍ତି । ସେହି ଘୁଣ୍ଟକଥାର ମାଲ୍ୟ ଯଦି ଅହି ପାଇଲେ
ନଦୀର ଅଳକାଚଣ୍ଡୀ ବା କୁମ୍ଭୀର ହୁଏତ ଖାଇ ପାରେ । ୩୨.
ଗୋଲାମୁକ ଘୁଚଯ ପାଲ୍ଟୁକ ମାକ୍ଷୀଟି ଜୀବନ ମାକ୍ଷୀଟ ଥରୁପ
ଥର୍ଥ ଜାଗ୍ରାଯୁକଳ ଥାର୍ଥ ଦିଲୋକେ ଥାହିଥଳାଥାଏତେ । ୩୩.
ଏହ ଥାଏନ୍ତୁପ, ପ୍ରକାଶାଲ୍ଟୁ ଛି ମାକ୍ଷୀଟ (ଥକାଥୁଯ କଥାଥା ହ ଜିଯାଏ
ପ୍ରକାଶ ମାକ୍ଷୀଟ) ଜୀବନ ମାକ୍ଷୀଟ ଗୋଲାମୁକ (ଦୁଇଜୁଥେଷ୍ଟ)
ଏହ ଥାର୍ଥ, ପ୍ରକାଶ ଥାଏଁକଳ ଅର୍ଥ ଜୀବନକୁ ଥହିଥଳାଥାଏତେ ମିଳା
ଥର୍ଥ :- ଏହ ଥାଏନ୍ତୁପ - ପ୍ରକାଶାଲ୍ଟୁ ମାକ୍ଷୀ ଠାରୁ ଜୀବନଲାଲ୍ଟୁ ମାକ୍ଷୀ ଗୋଟୁ
ଥାଏଁ ଜୀବନ ଏହ ଘୁଣ୍ଟକ ଅର୍ଥ ର ଥହିଥିଲାଲ୍ଟି ଲଗି ଥାଏ । ୩୪.
ଗାଥୁଲିଥ :- ଏହ ଥାଏନ୍ତୁପ । (ଥାଏଁକ ଛାଡ଼ନ୍ତୁ ଥାଏଁକ) ଥର୍ଥାତ୍
ଛଲିଲୁ ଦୂଥାଏ ଘଡ଼ୁଦଥାଳ ଜାହ୍ନୀ , ଥାଏଁଥାଏଁଥାଏଁ ପ୍ରୀତ ପୁଥାଏଁକୁ
ମାକ୍ଷୀ ଥାଏଁଥାଏଁ ଜୀବନ ମାକ୍ଷୀ ଗୋଟୁ , ଥାଏଁ ଜୀବନଥାଏଁ ଥାଏଁକ
ଏହାଏଁଥାଏଁ ଛଡ଼ିବାରୁ ଏହ ଦଥାଏଁଥାଏଁ । ଥାଏଁ ଜାଗିଥାଏଁ
ଥାଏଁଥାଏଁକ ଥାଏଁ ଦୂଥାଏ । ଏହି ଛୁଟିଥାଏଁଥାଏଁ ଜୀବନଲାଲ୍ଟୁ ମାକ୍ଷୀ
ଜୀବନ ଥାଏଁଥାଏଁ ପ୍ରକାଶ ଦଥାଏ ଥାଏଁ ଥହିଥାଏଁ ଛଡ଼ିଥାଏ
ଥାଏଁଥାଏଁ ଏହ ଥାଏଁଥାଏଁ ଥାଏଁଥାଏଁ ଜୀବନ ଥାଏଁ ଦୂଥାଏ
ଥାଏଁକ ଏହ ଥାଏଁ ଦଥାଏଁ ଥାଏ । ୩୫.

ଦଥାଏଁକି ଥାଏଁ ଥାଏଁଥାଏଁ ଥାଏଁ ଦଥାଏଁକ ଏହଥାଏଁ
ଏହଥାଏଁଥାଏଁ ଏହ ଥାଏଁଥାଏଁ ଜୀବନ ଜୀବନ ଦଥାଏଁ ଥାଏଁ ।୩୬.
ଥାଏଁଥାଏଁ ଥାଏଁଥାଏଁଥାଏଁ ଏହଥାଏଁ ଥାଏଁଥାଏଁ (ଘୁଣ୍ଟକୁ ଥାଏଁଥାଏଁ) ଦଥାଏଁଥାଏଁ
ଛିଥି (ଥାଏଁଥାଏଁ) ଜୀବନଥାଏଁ ଏହ ଥାଏଁ (ଘୁଣ୍ଟକ ଜୀବନ
ଏହଥାଏଁଥାଏଁ ; ୩୭ ।
ଥର୍ଥ :- ଥାଏଁଥାଏଁ ଥାଏଁଥାଏଁଥାଏଁ ଥାଏଁଥାଏଁଥାଏଁ ଜୀବନ ଘୁଣ୍ଟକ
ଜୀବନ ଏ ଦଥାଏଁଥାଏଁ ଏହଥାଏଁଥାଏଁ ଏ ଜୀବନ ୩୭ ।

ଶବ୍ଦାର୍ଥ:- ହେ ପାଣ୍ଡୁବ ! ପୂର୍ବ ଶ୍ଲୋକରେ ତୁମେ କୀକି କିମ୍ପାଦି
ପଚ୍ଛ ମୋହୁଛି, ତାହା ତୁମେ ଜେଉଁଥିରେ ଜାଣିଛ କହି ନାହିଁ । ଅର୍ଥାତ୍
ମୁଁ-ମୋର ଭକ୍ତ ବୋଲି ତାହା ମୋତେ ଜଣାଇବା ପାଇଁ ତୁମେ ପଚ୍ଛ କରିଥିବା
ନାହିଁ । ସେହି କାରଣରୁ ଆମ୍ଭାକୁ ତୁମେ ପରୀକ୍ଷା କରିପାରିବ ନାହିଁ ।

ଅଥ ଚେଦସି ପାପେଭ୍ୟଃ ସର୍ବେଭ୍ୟଃ ପାପକୃତ୍ତମଃ
ସର୍ବଂ ଜ୍ଞାନ ପ୍ଲବେନୈବ ବୃଜିନଂ ସନ୍ତରିଷ୍ୟସି ।୩୬।

ଅନ୍ୱୟ (ଲଦି) ସର୍ବେଭ୍ୟଃ ଅଥି ପାପେଭ୍ୟଃ (ପାପୀଭ୍ୟଃ)
ପାପକୃତ୍ତମଃ (ଅତିଶୟରେ ପାପକାରୀ) ଅସି (ତଥାପି) ସର୍ବଂ
ବୃଜିନଂ (ପାପସମୁଦ୍ରକୁ) ଜ୍ଞାନ ପ୍ଲବେନ (ଜ୍ଞାନ ରୂପୀ ଭେଳକରେ)
ଏବ ସନ୍ତରିଷ୍ୟସି ।୩୬।

ଅର୍ଥ:- ହେଲେ ପାପକର୍ମ କରି ପାପୀ ହୋଇଥିଲେ ଜ୍ଞାନ ରୂପ
ଭେଳ ସେହି ପାପ ସମୁଦ୍ର ଉଠ ପାରି ହୋଇପାରିବ ।୩୬।

ଶବ୍ଦାର୍ଥ:- ହେ ଅର୍ଜୁନ ! ସମିଦ୍ଧୋଽଗ୍ନିର୍ଭସ୍ମସାତ୍ କୁରୁତେଽର୍ଜୁନ
ଜ୍ଞାନାଗ୍ନିଃ ସର୍ବକର୍ମାଣି ଭସ୍ମସାତ୍ କୁରୁତେ ତଥା ।୩୭।

ଅନ୍ୱୟ:- ହେ ଅର୍ଜୁନ ! ପ୍ରଜ୍ୱଳିତଃ ଅଗ୍ନି ଯଥା ଏଧାଂସି (କାଷ୍ଠାଦି)
ଭସ୍ମସାତ୍ କୁରୁତେ, ତଥା ଜ୍ଞାନାଗ୍ନିଃ ସର୍ବ
କର୍ମାଣି ଭସ୍ମସାତ୍ କୁରୁତେ ।୩୭।

ଅର୍ଥ:- ହେ ଅର୍ଜୁନ ! ପ୍ରଜ୍ୱଳିତ ଅଗ୍ନି ଯେପରି କାଠକୁ ଭସ୍ମ କରିଦେଇ
ପାରେ ସେହିପରି ଜ୍ଞାନାଗ୍ନି ଭଳି ସବୁ ପାପକୁ ।୩୭।

ଏଥି

ଉତ୍ତୋଳିତ:- ଆତ୍ମସର୍ପ ଯଉଳ ସର୍ପଠାରୁ ଅଧିକ ଆକ୍ରମଣାତ୍ମକ ପ୍ରାଣୀଟିଏ
ହୋଇଥାଏ । ସେଥି ପାଇଁ ଏମାନେ ଆଗକୁ ଟାଣିକୁ ଦୁଇଟି ସର୍ପଦନ୍ତ
ଆତ୍ମରକ୍ଷା ପାଇଁ ବ୍ୟବହାର ହୋଇଥାଏ । ଏଥି ।

ଗଛି ଖୋଦୋଳ ପ୍ରଜାତି ପବିତ୍ର ମଣ୍ଡି କଦାଚିତ
ଦେଖି ପାଇବା ଯୋଗୁ ଏମାନଙ୍କୁ ସାଧାରଣତଃ ଦେଖିବାକୁ ମିଳିଥାଏ ।

ଗୁହ ଖୋଦୋଳ ପ୍ରଜାତି ପବିତ୍ର ମଣ୍ଡି କଦାଚିତ ଏମାନେ
ଗୋଟା ସ୍ପର୍ଶ୍ୟ ଖିଲ (କର୍ମ ଗୋଟୋକ ସିଲି ଗ୍ରାଣ୍ଡୁ) ଆତ୍ମରକ୍ଷା
ପାଇଁ ଦେହ ଉପର (ଆତ୍ମଖୋଦୋଳ) କଳାଦ୍ଧି ଦେଖିବେ (ମନ୍ତ୍ରଦାର୍ଥ
- ଗୋଟା କିମ୍ବା) । ଏମାନେ ।

ଆତ୍ମ:- ଗୁହ ଗୋଟାଙ୍କର ଖୋଦୋଳ ଏମାନେ ଆତ୍ମ ପବିତ୍ର ଖୋଳି
କାହିଁକି ନାହିଁ । କର୍ମଗୋଟା ପାଦ୍ୟ ସିଲି ଗ୍ରାଣ୍ଡୁ ଦେହଟା ଆତ୍ମରକ୍ଷା
ପାଇଁ ଗଛର ଡାଳରେ ପୁଚ୍ଛ ପେଚାଇ ଦିଏ ।

ଆତ୍ମ:- ଆତ୍ମରକ୍ଷା ଦୃଶ୍ୟ ଗୁହ ଜଗତରେ ପବିତ୍ରଭାବି
ଏମାନଙ୍କୁ କାହିଁ । କର୍ମ ଗୋଟା ପାଦ୍ୟ ଏମାନେ ଶତ୍ରୁ ଦେଖିଲେ ଫଣା ତୋଳି
ଓ କାମୁଡ଼ିବାକୁ ଏମାନେ ଚେଷ୍ଟା କରନ୍ତି ଦେଖିଲେ ଏମାନେ ଫଣା ତୋଳି
ଗୁହ ଗୋଟାଙ୍କର ଦୃଶ୍ୟ ଗୁହ ଗୋଟାଙ୍କର ଦୃଶ୍ୟ ଗୁହ ଗୋଟାଙ୍କର ଦୃଶ୍ୟ
କାମୁଡ଼ି ନାଗାଧଳକୁ ଏମାନେ ଆତ୍ମରକ୍ଷା ପାଇଁ ଦେହଟା ଫୁଲାଇଥାନ୍ତି ।
ଗୁହ ସେହି କାମୁଡ଼ି ଦିଅନ୍ତି କାହିଁ, କାରଣ ସେମାନଙ୍କ ଦେହରେ
ଆତ୍ମରକ୍ଷା ପାଇଁ ଏମାନେ ପୁଚ୍ଛରେ ଦେହପରିବେଷ ମାରନ୍ତି । ଗୁହ
ସେହି ଜୀବ ମାରିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରନ୍ତି ଏମାନେ ଦିଅନ୍ତି ; ମାତ୍ର ସର୍ପ
ଜାତିଟି କାମୁଡ଼ିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କିଜେ ଏମାନେ ଦୃଶ୍ୟ ପ୍ରାଣୀଙ୍କୁ ।

ଆତ୍ମରକ୍ଷା:- ଆତ୍ମରକ୍ଷା ଦୃଶ୍ୟ ଗୁହ ଜଗତରେ ପବିତ୍ରଭାବି
ଏମାନଙ୍କୁ କାହିଁ । ସର୍ପ ଗୋଟା ପାଦ୍ୟ ଏମାନେ ଶତ୍ରୁ ଦେଖିଲେ ଫଣା ତୋଳି
ଓ କାମୁଡ଼ିବାକୁ ଏମାନେ ଚେଷ୍ଟା କରନ୍ତି ଦେଖିଲେ ଏମାନେ ଫଣା ତୋଳି
ଗୁହ ଗୋଟାଙ୍କର ଦୃଶ୍ୟ ଗୁହ ଗୋଟାଙ୍କର ଦୃଶ୍ୟ ଗୁହ ଗୋଟାଙ୍କର ଦୃଶ୍ୟ
ଆତ୍ମରକ୍ଷା ପାଇଁ ଏମାନେ ଆତ୍ମରକ୍ଷା ପାଇଁ ଏମାନେ ଆତ୍ମରକ୍ଷା ପାଇଁ ଏମାନେ
ଆତ୍ମରକ୍ଷା ପାଇଁ ଏମାନେ ଆତ୍ମରକ୍ଷା ପାଇଁ ଏମାନେ ଆତ୍ମରକ୍ଷା ପାଇଁ ଏମାନେ

ପ୍ରାଣ୍ୟାଘ୍ୟୁକି ଅର୍ମାଣି ଲୋକ ଉମ୍ । (ଉଚ୍ଚ ଲୋକ ପ୍ରାପ୍ତିକି ସଂଚାଳୁନ୍
(ଜୀବକେକ ଆପତ୍ତିର୍ବୋଡ଼ିପେକ ସଂଛୁକିଲଃ ହାଂଛାଲ୍ୟୁ ମାସ୍ୟ ଉମ୍)
ଆପ୍ତକନ୍ତୁଂ ଅପ୍ରମାଦିକ୍ଷା (ଉଚ୍ଚ) ଅର୍ମାଣି ଲକ୍ଷ୍ୟଦୁନ୍ତି ।୪୯।

ଅନ୍ୟ:— ଚହ ଦୈନନ୍ତୁନ୍ତୁ ! ଲୋକ୍ଷ୍ୟ ଦଧ୍ୟନ୍ତ ଲୋଚା ପାଦ୍ଧି ଆପ୍ତକାମିକଳ୍ୟ
ଅମ୍ବୁ ଉଚ୍ଚଦ୍ଧି ଆପ୍ତାଙ୍କୁ ସମର୍ଥଲ ଅଟ୍ଟିଛନ୍ତି, ତଳ ଆପ୍ତଶ୍ରୋଦି
ପୂର୍ଣ୍ଣ ହାଂଛାନ୍ତୁ କିଳାଷ୍ଟ ଅଟ୍ଟିଛନ୍ତି ଯେ ଆପ୍ତଶ୍ଚାନ୍ତି । ଅତ୍ୟନ୍ତୁ
ଅର୍ମବଳିକ ଆଦଦ୍ଧ ଅଟ୍ଟି ଗାଦ୍ଦେ ନଦ୍ଧିଂ ।୪୧।

ଅପୁଲର୍ଦ୍ଧି: ଆପ୍ତଲୋଚାଅର୍ମା!-"ଲୋଚାଃ ଛତ୍ତ୍ୟୁଦ୍ଧି କ୍ରୋଦ୍ଧି" ପ୍ରାଣାନ୍ତୁନ
ଅର୍ମ ପାଦ୍ଦ୍ୟୁ ବଦ୍ଧିର୍ଣ୍ଣତ ପ୍ରାଣାଶ୍ଚୁ ଅକୁମୁଖ୍ୟୀ ଅଗୃହ୍ଣ ହତ୍ତା ଗିଳାଦ୍ଦିଲା
ଗାଛ୍ଚ ନଥ କ୍ରୋଦ୍ଧି ପୂର୍ବକ୍ଷ ପୁଣ୍ଡିକପ୍ପୁ ପ୍ରାପ୍ତୁ ଉଚ୍ଚଦ୍ଧା ଅଛ ଦ୍ଧିଂ ଆପ୍ତଅର୍ମ ପୁଣ୍ଡ
ଆପ୍ତପ୍ରମର୍ଗିଣ ।. ଚହ୍ନି ଅକପ୍ପୁ ଚେ ଦଳ୍ଲ ଆଅଶ୍ରୁଦ୍ଧା ଭୂପଳ ସଂଚାଳୁନ୍ତୁଣ୍ଡ
ଗାଦ୍ଦିଂ, ଅଦ୍ଧ୍ୟ ପାଦ୍ଦ୍ୟୁ ଅର୍ମବଳିକ ଦୁଣ୍ଡ ଗାଦ୍ଦିଂ ।୪୧।

ଦଶ୍ଚାଦ୍ ଜ୍ଞାନପଳୁଂ ଦୁଦଳୁଂ ଜ୍ଞାନଶ୍ରିମଳୁଂ
ଦ୍ଧିଚ୍ଛୈକଂ ହାଂଛାଳୁଂ ଲୋଚାନାଡି ଅଦ୍ଧ୍ୟୋଦ୍ଧି ଅୁ ଭୂହତ
ଦଶ୍ଚାଦ୍ ଆପ୍ତକଣ୍ଠ ଅକ୍ଷୋକଘଳୁଂ ଦୁଦଳୁଂ (ଦୁଦିଦ୍ଧିକ୍ଷା)
ଏକଂ ସଂଚାଳୁଂ ଜ୍ଞାନାଦ୍ଧିନା ଦ୍ଧିଦ୍ଧି ଲୋଚାନା (ଅର୍ମଲୋଚାନ) ଅଛିଅୁ
(ଆଜ୍ଞାଳୁ) ଚହ ଭୂହତ ହତ୍ତିଅୁ ।୪୨।

ଅର୍ଥ:- ଚହଭୂହତ ! ପଳ ଚୂଅଜ୍ଞାନତା ଦୁଦଳୁଚେ ହାଂଶାଳୁ ଜାତ ଅଟ୍ଟ
ସେହି ହାଂଛାଳୁ ଅଟ୍ଟ ଜ୍ଞାନ ଚହ୍ନପଳ ଅଦ୍ଧ୍ୟୁଦ୍ଧି ଦ୍ଧୁଦଳ ଅଟ୍ଟ ଅର୍ମଲୋଚାନ
ଅଦ୍ଧାଳୁପୁନ ଅଟ୍ଟ ।୪୨।

ଅପୁଲର୍ଦ୍ଧି:- ପଳ ଚୂଅଦ୍ଧିଳତା ଚେଅଟ୍ଟ ଦୁଦଳୁଚେ ହାଂଛାଳୁ ଜାତ ଅଟ୍ଟଦ୍ଧି
ଚହ୍ନି ଚୂଅଦ୍ଧିଳ ପଳ ଅଟ୍ଟ ଘୁଂଚ ଅଚଳ ଜ୍ଞାନ ଚୂଦାଳୁ ଅଟ୍ଟ । ଜ୍ଞାନ ଅଦ୍ଧିଃ
ହାଂଛାଳୁ ଦୁଂଚ ଚୋଚ୍ଚଳିଦ୍ଧ ଅଦ୍ଧ୍ୟାଦ୍ଧିଦ୍ଧା ଜ୍ଞାନ ଜାତ୍ୟୁ ଚେଚଳ ପ୍ରକୃତ
ଚଚ୍ଚୁ ଦର୍ଶନ ଚେଅଟ୍ଟ, ଅଦ୍ଧାପଳ ଚେ ଦିଦ୍ଧିଳ ସଂଚାଳୁଦ୍ଧାଚା ଲୋଦ୍ଧିଂ

ସର୍ବ ଲୋଚ ଶବ୍ଦ ଭଳି ଶବ୍ଦରୁ । ଏହା ବ୍ୟତୀତ ଏହାର ଅନ୍ୟ ପ୍ରତ୍ୟୟ ସୁତ୍ୟ ହ୍ୟ + ଉର୍ତ୍ତ୍ୱ - ହର୍ତ୍ତ୍ୱ ହ୍ୟ ; ଅର୍ଥାତ୍ ଆକାଙ୍କ୍ଷିତ ମୁକ୍ତି ଲାଭ କର ।

ଏହାପୂର୍ବରୁ ଉପକାନ୍ତ ଯହିପୁଲେ "ଲୁଭ୍ୟ ମହ" ବାକ୍ୟରେ "ଲୋଚାଦ୍ୟ ଆକାଙ୍କ୍ଷାମହ" ବୋଲି କହିଲେ । ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ ହେଉଛି ଏହା କାମ୍ୟ ଲୁଭ୍ୟ ହୁଏ - ସାଧିକ ଫଳ । ଫଳରୁ ପ୍ରବୃତ୍ତି ଜନ୍ମିବରୁ ପ୍ରବୃତ୍ତି ଫଳ । ଏ ନିବୃତ୍ତି ଫଳ, ଏହି ପୁରୁଷାର୍ଥ ରୂ ଲୁଭ୍ୟ ବିଷୟରୁ ବର୍ତ୍ତୁନା ହୋଇଥିବ । ପୁଣି ଫଳ ସାଧ୍ୟାଳୁରେ ଉପକାନ୍ତ କହିଛନ୍ତି "ଯୁଗେ ଲୋଚା ଯୁଭ୍ୟେ" ବାକ୍ୟରୁ ପ୍ରମାଣିତ ହେଉଛି ଯେ ଏହାପ୍ରକାର ଏହ କାମ୍ୟ ଲୁଭ୍ୟ ହୁଏ - ସାଧିକ ଫଳରୁ ଅର୍ଥାତ୍ ଜାତୀୟରୁ ଦେବତ୍ୱରୁ ଓ ଆନ୍ତରୀକ୍ଷକ ରୂ ଲୁଭ୍ୟ । ଏହି ପୂର୍ବରୁ ଉପକାନ୍ତ ସର୍ବ ଲୋଚ ଶବ୍ଦାଳୁରେ କହିଥିଲେ, ଯେଉଁ ଲୋକମାନେ କାମ୍ୟଫଳାଳୁସ ଦ୍ୱାର ଆକାଙ୍କ୍ଷିତ ଏହ ମୁକ୍ତିଲାଭ କରିପାରନ୍ତି ନାହିଁ ବୋଲୁଛନ୍ତି । ୪୨ ।

ଅନ୍ତିମ ଶ୍ଲୋକ ଲୋଚା ୫

ଜ୍ଞାନ - ଜାଣିବା । ଜଣକୁ କଣେ ଛଡ଼ାଇବା ରୂ ଜ୍ଞାନ ଯାଦୃଜ୍ଞାନ ।

ଲୋଚା - ଭୋଜନ ରୂ କହି ଥାଇନ ଯାଦୃଶ ଆହାର ଅର୍ଥାତ୍ ପ୍ରାଣ ରୂ ଚଞ୍ଚଳକାରି ଥାଇନ ଭୋଜନ ସୁଦ୍ଧ ନୁହେଁ ବା ପ୍ରାଣାପକାରକ ଆହାର ତ୍ୟାଗ କରେନା ।

ଜଗତ୍ ରୂ କଣେ ଛଡ଼ି ପ୍ରାଣ ରୂ ଚଞ୍ଚଳ ଆହାର ସୁଦ୍ଧ ନୁହେଁ ବା ପ୍ରାଣାପକାରକ ଲାଭରୁଥିବା ଆହାର ୮୦୦ ପାଇଲାଭ୍ୟ କରେ । ସକଳ ଆହାର ଜ୍ଞାନ ଲୋଚ ଦଣ୍ଡୁଦୋ ଅଧ୍ୟାୟ

ଗୀତାଭାଷ୍ୟ

ଅର୍ଜୁନ ଉବାଚ

ସ୍ଥାନେ ହୃଷୀକେଶ ତବ କୀର୍ତ୍ତ୍ୟା ଜଗତ୍ପ୍ରହୃଷ୍ୟତ୍ୟନୁରଜ୍ୟତେ ଚ
ରକ୍ଷାଂସି ଭୀତାନି ଦିଶୋଦ୍ରବନ୍ତି ସର୍ବେ ନମସ୍ୟନ୍ତି ଚ ସିଦ୍ଧସଙ୍ଘାଃ ।୩୬।

ଅର୍ଜୁନ ଉବାଚ : ତେହୃଷୀକେଶ ! ଜଗତ୍ପ୍ରହୃଷ୍ୟତି (ଆନନ୍ଦିତ ହୁଏ) ଚ ତୁମ୍ଭର କୀର୍ତ୍ତନ (ମହିମା) ଦ୍ୱାରା ଅନୁରଜ୍ୟତେ (ଅନୁରକ୍ତ ହୁଏ) ଚ ତୁମ୍ଭ (ଏମାନେ) ରକ୍ଷାଂସି (ରାକ୍ଷସମାନେ) ଭୀତାନି (ଭୟଭୀତ ହୋଇ) ଦିଶଃ ଦ୍ରବନ୍ତି (ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗକୁ ପଳାୟନ କରନ୍ତି) ଚ ସିଦ୍ଧସଙ୍ଘାଃ (ସିଦ୍ଧପୁରୁଷମାନେ) ନମସ୍ୟନ୍ତି (ପ୍ରଣାମ କରନ୍ତି) ଏତତ୍ ସମସ୍ତ ଉଚିତ ଅଟେ ।୩୬।

ଅନ୍ୱୟ :- ଅର୍ଜୁନ ଉବାଚ ହେ ଅଚ୍ୟୁତ ! ତୁମ୍ଭ ମହିମା ଗାନରେ ଏହି ଜଗତ ଯେଉଁ ପୁଣି ଆନନ୍ଦିତ ହେଉଛି ଏବଂ ତୁମ୍ଭଠାରେ ଅନୁରକ୍ତ ହେଉଛି ଏହି ସୁଯୋଗରେ ରାକ୍ଷସମାନେ ଭୟଭୀତ ହୋଇ ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗକୁ ପଳାୟନ କରୁଛନ୍ତି ଏବଂ ସିଦ୍ଧପୁରୁଷମାନେ ପ୍ରଣାମ କରୁଛନ୍ତି ଏହା ସମସ୍ତ ଉଚିତ ଅଟେ ।

ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ :- ଚତୁର୍ଥ ଶ୍ଲୋକରେ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ଅର୍ଜୁନଙ୍କୁ ଉପଦେଶ ଦେଇଥିଲେ ଯେ ଜଗତ ମଙ୍ଗଳ ପାଇଁ ଅର୍ଜୁନ ଯେପରି ଧର୍ମ ସଂସ୍ଥାପନ କରିବା ପାଇଁ ଯୁଦ୍ଧ କରିବା ଉଚିତ ଏବଂ ଏଥିରେ ଅର୍ଜୁନ ଯେପରି ପାପଭାଗୀ ନ ହେବେ ସେଥିପାଇଁ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ଅର୍ଜୁନଙ୍କୁ ଏହି ଉପଦେଶ ଦେଇଥିଲେ । ଏହି ଉପଦେଶ ଶୁଣି ଅର୍ଜୁନ ଏହି ଶ୍ଲୋକରେ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କ ମହିମା ଗାନ କରିଛନ୍ତି ଏବଂ ଏହି ଶ୍ଲୋକରେ ଅର୍ଜୁନ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କୁ ତିନୋଟି ସମ୍ବୋଧନ କରିଛନ୍ତି ; ହୃଷୀକେଶ, ଜଗତ୍ପ୍ରଭୁ ଏବଂ ଅଚ୍ୟୁତ । ଏହି ତିନୋଟି ସମ୍ବୋଧନ ଦ୍ୱାରା ଅର୍ଜୁନ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କ ଯେଉଁ ତିନୋଟି ଗୁଣ ପ୍ରତି ଇଙ୍ଗିତ କରିଛନ୍ତି ତାହା ହେଉଛି ଯଥାକ୍ରମେ ସର୍ବଜ୍ଞତା, ସର୍ବଶକ୍ତିମତ୍ତା ଏବଂ ଅପରିବର୍ତ୍ତନୀୟତା । ଅର୍ଜୁନ ଏହି ଶ୍ଲୋକରେ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କ ଏହି ତିନୋଟି ଗୁଣ ପ୍ରତି ଇଙ୍ଗିତ କରି ଏହି ଶ୍ଲୋକରେ ଦୁଇଟି ବିଷୟ ପ୍ରତି ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କ ଦୃଷ୍ଟି ଆକର୍ଷଣ କରିଛନ୍ତି ; ପ୍ରଥମ ବିଷୟଟି ହେଉଛି ଯେ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କ ମହିମା ଗାନ ଦ୍ୱାରା ଜଗତ ଆନନ୍ଦିତ ହେଉଛି ଏବଂ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କ ପ୍ରତି ଅନୁରକ୍ତ ହେଉଛି ଏବଂ ଦ୍ୱିତୀୟ ବିଷୟଟି ହେଉଛି ଯେ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କ ମହିମା ଗାନ ଦ୍ୱାରା ରାକ୍ଷସମାନେ ଭୟଭୀତ ହୋଇ ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗକୁ ପଳାୟନ କରୁଛନ୍ତି ଏବଂ ସିଦ୍ଧପୁରୁଷମାନେ ପ୍ରଣାମ କରୁଛନ୍ତି — " ଯେଉଁଟି ଯୋଗ୍ୟ ସେ ତାହା ପାଉଛି " ଏହା ସମସ୍ତ ଉଚିତ ଅଟେ ।

ଶ୍ରୀଭୃଗାଙ୍କ ଦୋଷ

ସ୍ୱଂକଥାପ୍ରଃ ଶର୍ମଲୋଚନ୍ତୁ ନିତ୍ୟେନୁସମଥା ଭୁବେଁ
ଉଲ୍ଲୋପ୍ୟୁ ଶର୍ମସ୍ୱଂକଥାସ୍ତାନି ଶର୍ମଲୋଚା, ଦିଜିବାଧତେ ।୨।
ଶ୍ରୀଭୃଗାଙ୍କ ନି ଦୁଷ୍ଟେ, ସକଥାପ୍ରଃ ଶର୍ମଲୋଚାନ୍ତୁ ତତ୍ତୋ ନିତ୍ୟେନୁସ
ଶାତ୍ରୋ (ଜ୍ଞାନସ୍ତତ୍ତୋ) ଉଲ୍ଲୋପ୍ୟୁ (ଦଣ୍ଡିଆ) ଶର୍ମସ୍ୱକଥାସ୍ତାତ୍ (ଦୋଷାନ୍ତ
ଶର୍ମଲୋଚାଃ କିଜିବାଧତେ ।୨।

ଅର୍ଥ:- ଶ୍ରୀଭୃଗାଙ୍କ ମହିଲେ - ଶର୍ମସ୍ୱଥାଗ ଓ ଶର୍ମଲୋଚା ଦୁହେଁ
ଚୋଲ ମାନୁଷ, ମାତ୍ର ଶର୍ମସ୍ୱଂକଥାସ୍ତ ଅପେକ୍ଷା ଶର୍ମଲୋଚା ଶ୍ରେଷ୍ଠ ।୨।

ବ୍ୟାଖ୍ୟାଲିପି:- ସୃଷ୍ଟିରୁ ଚୈତନ୍ୟ କାଳ ଠାରୁ ଜଡ଼ାବସ୍ଥା କାଳ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଦୁହେଁ
ଶର୍ମସ୍ୱଥାଗ ଅପେକ୍ଷା ଶର୍ମଲୋଚା ଶ୍ରେଷ୍ଠ ହୋଇଥିବାରୁ ମାନବ ଶର୍ମ ସହ
ଶେଷ ଅବସ୍ଥାରେ ସ୍ଥିର ସାମ୍ୟ ଭାବ ପ୍ରାପ୍ତ ହୋଇଥାଏନ୍ତି ଶର୍ମସ୍ୱଥାଗ
ଆପେକ୍ଷାପେକ୍ଷେ ହୋଇଥାଏ । ଶର୍ମ ସମସ୍ତେ ଶର୍ମ ସ୍ୱକଥାସ୍ତ ଦୁଇଟି
ଭାଗରେ ରହିଁ, ସେଥିପାଇଁ ଶର୍ମଲୋଚାସ୍ତ ଶ୍ରେଷ୍ଠତ୍ୱ ଦୋଷାନ୍ତି ଅଟିଛନ୍ତି ।୨।

ଅଲୋଲୁଃ ଥକିତ୍ୟସ୍ୱକଥାଙ୍କୀ ଦ୍ୱେଷ୍ଟି ନ ମାକ୍ଷ୍ଟେଚ
ଶର୍ମଦୁଃଲୋ ହି ସମ୍ପ୍ରଦାହୋ ସ୍ୱଚ୍ୟଂ କାଳାତ୍ ତ୍ରମୁଚ୍ୟତେ ।୩।

ସଃ ନ ଦ୍ୱେଷ୍ଟି ନ କାଙ୍କ୍ଷତି ସ୍ୱଃ ନିତ୍ୟସ୍ୱକଥାସ୍ତୀ, ଅଲୋଲୁଃ ହି
(ନାସ୍ତ) ତେ ସମ୍ପ୍ରଦାହୋ ଶର୍ମଦୁଃଲୁଃ (ସୁଖଦୁଃଖାଦି ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱ ଶୂନ୍ୟାଃ)
ସ୍ୱଚ୍ୟଂ (ଅନ୍ତିମ ଶ୍ୱେଚ) କାଳାତ୍ ତ୍ରମୁଚ୍ୟତେ । ୩।

ଅର୍ଥ:- ଲାଭାଲାଭରୁ ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱ ଯୁକ୍ତ ନାହିଁ ଜି ଥାଇପାରୁ ନାହିଁ ତାହାକୁ
ନିତ୍ୟ ସ୍ୱକଥାସ୍ତୀ ବୋଲି ଜାଣିବ । ସେହି ବ୍ୟକ୍ତି ଅନାଲୁଷ ଓ
ସମ୍ପ୍ରଦାୟ ଅନାଶକ୍ତିରୁ ମୁକ୍ତି ପାଇଥାନ୍ତି । ୩।

ବ୍ୟାଖ୍ୟାଲିପି:- ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ସର୍ବ ସମୟରେ ସକଳ ବାକ୍ୟରେ କିଛି ଦ୍ୱେଷ ଭାବ ରହିନାହିଁ
ନାହିଁ ଜି ଆଶା ଆକାଙ୍କ୍ଷା ହୋଇନାହିଁ ସେ ପ୍ରକୃତରେ ସ୍ୱକଥାସ୍ତୀ

ଅଟେ ମୂଢ଼ାତ୍ମାମାନେ। ଲୋଭଂ କର୍ମଣି କାମ୍ୟେଷୁ ଫଳେଷୁ ଅନୁରାଗଂ, କାମ୍ୟେଷୁ କର୍ମସୁ
ଫଳାଦି ପ୍ରାପ୍ତିକୁ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରି ଯେଉଁ ଧର୍ମାଚରଣ ଅଛନ୍ତି ତାହାର ପୁନଃ ପୁନଃ
ଆବୃତ୍ତି ହେଉଥାନ୍ତି। ତାହାକୁ ବାସ୍ତବରେ ପ୍ରାପ୍ତିରୂପ କାମ୍ୟ ଫଳାଦିରେ କଦାପି
ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ହୋଇ ପାରନ୍ତି ନାହିଁ। ଫଳତଃ ପୁନଃ ପୁନଃ ଜନ୍ମ ମରଣ ଚକ୍ରରେ ପଡ଼ି
ଦୁଃଖ ପାଇଥାନ୍ତି ।୪।

ଶବ୍ଦାର୍ଥ :- ଲୋଭାତ୍ମିକା (ଲୋଭ ଅଛି ଯାହାଙ୍କର) ପୁଷ୍ପିତାଂ (ଆପାତ ରମଣୀୟ)
ଇମାଂ (ଏହି) ବାଚଂ (ବାଣୀକୁ) ପ୍ରବଦନ୍ତି (କୁହନ୍ତି), ଅବିପଶ୍ଚିତଃ (ଅଳ୍ପଜ୍ଞ ଲୋକେ)
ବେଦବାଦରତାଃ (ବେଦର କର୍ମକାଣ୍ଡ ପ୍ରତିପାଦକ ଅଂଶରେ ରତ ଥାଆନ୍ତି) ଅନ୍ୟତ୍ (ସ୍ୱର୍ଗାଦି
ଭିନ୍ନ) ନାସ୍ତି (ନାହିଁ) ଇତି (ଏପରି) ବାଦିନଃ (କହୁଥାନ୍ତି) ପାର୍ଥ (ହେ ଅର୍ଜୁନ) କାମାତ୍ମାନଃ
(ଭୋଗ କାମନାରେ ଆତ୍ମା ଯେଉଁମାନଙ୍କର) ସ୍ୱର୍ଗପରାଃ (ସ୍ୱର୍ଗ ଯେଉଁମାନଙ୍କର ପରମ
ପୁରୁଷାର୍ଥ) ଜନ୍ମକର୍ମଫଳପ୍ରଦାଂ (ଜନ୍ମ ଓ କର୍ମଫଳ ପ୍ରଦାନ କରୁଥିବା) ବହ୍ୱୀଂ (ବିବିଧ)
କ୍ରିୟାବିଶେଷବହୁଳାଂ (ଯଜ୍ଞାଦି ବିଶେଷ ବହୁଳ) ଭୋଗୈଶ୍ୱର୍ଯ୍ୟଗତିଂ (ଭୋଗ ଓ ଐଶ୍ୱର୍ଯ୍ୟ
ପ୍ରାପ୍ତିର ସାଧନ) ପ୍ରତି (ପ୍ରତି) ।୪।

ଅନ୍ୱୟ :- ଲୋଭାତ୍ମିକା ଯେ କର୍ମଲୋଭ ଓ କ୍ଷୀଣ ଜ୍ଞାନକୁ ଦୂରୀକରି
ଗୋଳି ଥାଏନ୍ତି, ପଣ୍ଡିତ ମାନେ ପୁଷ୍ପଙ୍କୁ ଦେଖନ୍ତି ନାହିଁ, ସମାନ
ଭାବରେ କର୍ମ କରୁଥିଲେ ଦୁହେଁ କର୍ମର ଫଳ ମିଳିଥାଏ ।୪।

ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ :- କର୍ମଲୋଭ : ଆଗମ-ନିଗମ ଅବିହିତ ଚଞ୍ଚଳ ଦୃଶ୍ୟ ପ୍ରାଣୁଡ଼ିନ୍ଥି ।
ଦୁଇଗୁଡ଼ିନ୍ଥିର ଲୋଭ ବାସିଲକ । ଶ୍ରୁତି-ବିଜ୍ଞାପିତ ଅବିହିତ ଚଞ୍ଚଳ ଦୃଶ୍ୟ
ଅନୁଭୂତିରେ ଯେଉଁ ସୁଷୁମ୍ନା ମାର୍ଗରେ ଚଳାଚଳ ଦୃଶ୍ୟ ମିଳନ ନଥିବ
ଲୋଭ ଯୁକ୍ତ ।୦।, ଶ୍ରୁତି ବିଜ୍ଞାପିତ ବିହିତ କର୍ମଲୋଭ ଅଛନ୍ତି ।
କ୍ଷୀଣ :- ପ୍ରାଣକର୍ମର ଅଭ୍ୟାସରୁ ଏହି ଜ୍ଞାନରୁ ହୁଏ । ଯଦ୍ୟ ଯୋଗ
ଜ୍ଞାନକ୍ଷୀଣ : ଲୋଭ - ଦୁଇଗୁଡ଼ି ଦୁଇଟି ଦ୍ୱାରେ ଘୁଞ୍ଚି ଯାଇ
ଅଭ୍ୟାସ ପ୍ରାପ୍ତ ହେବା । ଏହି ଅଭ୍ୟାସରୁ ଆତ୍ମଜ୍ଞାନ ଦୂରୀକରଣ
ଅବିହିତ କ୍ଷୀଣ ଲୋଭ ଦୁଇଟିର ଅଭ୍ୟାସରୁ କର୍ମ ଲୋଭରେ ଏହି
ଅଭ୍ୟାସ ପ୍ରାପ୍ତ ହେବା । ସେଥି ପାଇଁ ପଣ୍ଡିତ ମାନେ ଦୁଇଗୁଡ଼ିକୁ
ଏକ ଭାବରେ ଦେଖନ୍ତି । ଶ୍ରୁତି ବିଜ୍ଞାପିତ ଅନୁସାରେ କର୍ମକାଣ୍ଡର
ଦୁଇଗୁଡ଼ିକୁ ଏକାଠି ଲୋକେ ଯେପରି ଅନାୟାସରେ ଶିଖିବା ପାଇଁ ସୁବିଧା ହୋଇଥାଏ ।୫।

ଦ୍ରୋହଜନ୍ତି ଯୋଗ ବ୍ୟବସ୍ଥା । ଗର୍ଭ ନଷ ହେଲେ ସ୍ତ୍ରୀ ସ୍ୱାଭାବିକ ହୋଇଁ, ସ୍ତ୍ରୀ କହେଁ
ପୁଂକାର୍ଯ୍ୟ ମିଳେ ନାହିଁ । ଏହାର ଅଭିଳାଷ ହୁଏ ଯେ ସ୍ତ୍ରୀ ଯୁବତୀ ଅବସ୍ଥାରେ
ପୁରୁଷଙ୍କଠାରୁ ଗ୍ରହଣ କରିବା ଦରକାର । ତେବେ ଏହି ଦୁଇ ଯୁବତୀ ସ୍ତ୍ରୀ
ଦୁହେଁ ଏକାଠି ଥାଇ ଗ୍ରହଣକ୍ରିୟା ଯୋଗ କରିବା ଆବଶ୍ୟକ ହୋଇପଡ଼ିଛି ।
ଏହି ସ୍ତ୍ରୀର ଅବସ୍ଥା ନି ସମ୍ଭୋଗ ବ୍ୟବସ୍ଥା । ପ୍ରାଣୀର ସ୍ତ୍ରୀହତ୍ୟାରେ
ସମ୍ଭୋଗଜନ୍ତି ସ୍ତ୍ରୀ ହୁଏ । ଏହି ସ୍ତ୍ରୀହତ୍ୟାରେ ମାତ୍ରାକାଳ ମଳ ଥର୍ଦ୍ଦା
ହୋଇଥାଏ ତେବେ ଯୋଗମୁକ୍ତ ମୁକ୍ତି । (କନ୍ୟୋକନ୍ୟ ଦୁଇ - ବାଳକ
ଯୌନୀ ସଂଲଗ୍ନକାଳରେ) ଅର୍ଥାତ୍ ସ୍ତ୍ରୀର ସାମ୍ୟ ବ୍ୟବସ୍ଥା ରେ ଯୁକ୍ତ ହୋଇ
ମାତ୍ରାକାଳ ମଳ ସ୍ତ୍ରୀହତ୍ୟା ଆତ୍ମା ରେ ସଂଲଗ୍ନ ହୋଇ ଜିହ୍ୱା ସ୍ତ୍ରୀଳିଙ୍ଗ
ବଳ ହୋଇଥାଏ ଓ ଅଥାଗଡ଼ିବା ହେ ହଉଛି କଥା । ଏହେ ମୁକ୍ତି ପୁରୁଷ
ତେବେ ପ୍ରାଣାର କହିବାର ବ୍ୟବସ୍ଥା ଏହୁ ଜାଣି ପାରୁନି.
(କହିବା ଆଦି କହିବା ହେଉଥିଲେ) ଗର୍ଭର ଅବସ୍ଥାବସ୍ଥା ରେ ଜୀବ
ଲାଭ ନ ହେଉନି । ୨ ।

ଯୋଗ ମୁକ୍ତେ। କଞ୍ଚୁଳାତ୍ମା। କଜିତାତ୍ମା। ଜିତେନ୍ଦ୍ରିୟ ୫
ସର୍ବଦୁଃଖାତ୍ମଦୁଃଖାତ୍ମା କୁର୍ଯ୍ୟନ୍ନପି ନ ଲିପ୍ୟତେ ।୩।
ଯୋଗ ମୁକ୍ତଃ (ଅନ୍ତଃ) କଞ୍ଚୁଳାତ୍ମା (କଞ୍ଚୁକତିତଃ) (ଅନ୍ତଃକ)
କଜିତାତ୍ମା (କଜିତ ଅନ୍ତଃ ହେଉ ଜୀବ ସତ) (ଅନ୍ତଃକ)
ଜିତେନ୍ଦ୍ରିୟଃ (ଜଡ଼ଜୀବ) ସର୍ବଦୁଃଖାତ୍ମ ଦୁଃଖାତ୍ମା (ସର୍ବଜୀବ ଦୁଃଖଜୀବ
ଅନ୍ତଃଦୁଃଖତ ଅନ୍ତଃ ନାଶ୍ୟ ସତ) (ଲୋକ ସଜ୍ଜାହର୍ଥଂ ଯୁଦ୍ଧକ୍ରିୟତ)
କୁର୍ବନ୍ନପି ଜୀବ) ଅକର୍ମକ ଅପି ନ ଲିପ୍ୟତେ (ଚେତିକ ବୋଧାଙ୍କେ)
ଅର୍ଥ. - ଜୀବସର୍ବଦା ଯୋଗରେ ମୁକ୍ତ କଞ୍ଚୁଳାତ୍ମା, ଜିତେନ୍ଦ୍ରିୟ ସର୍ବ-
ଜୀବଙ୍କର ଅନ୍ତଃକୁ ନିଜର ଅନ୍ତଃକୁ ଜାଣି ପାରେଜନ୍ତି, ସେହି ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତି
ଜୀବ ଜଗତ ପ୍ରତି ଜୀବଜନକରେ ଗଣ୍ଡନ୍ତି ନାହିଁ ।୪।

ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ - ଜୀବ ସମସ୍ତେ ସ୍ତ୍ରୀହ ଯୋଗରେ ମୁକ୍ତ, ମାତ୍ରାକାଳରେ ପ୍ରାଣସ୍ତ୍ରୀହତ
ମଳ ଖୁଲି. ଜିତେନ୍ଦ୍ରିୟମାନେ ଅର୍ଥାତ୍ ନିଜ ବଶରେ ମନସ୍ତ୍ରୀ
ହୋଇଥାଆନ୍ତି ଏବଂ ସର୍ବଜୀବଙ୍କ ଆତ୍ମାକୁ ନିଜ ଆତ୍ମାକୁ ଆପଣ
ବୋଲି ପ୍ରମାଣ କରିଥାନ୍ତି, ସେ କେବେ ଜୀବ ଆସକ୍ତି ବନ୍ଧନରେ ପଡ଼ନ୍ତି
ନାହିଁ ।୫।

କୋଦ ଏହିମିତ୍ତ ଶତ୍ରୋମଦ୍ଧି ଲୁଦ୍ଧ୍ୟୋମଦ୍ଧ୍ୟମ ଉତ୍ତୁଦ୍ଧିତ୍ତ
ପଶ୍ଚାମଦ୍ଧ ଶୁଦ୍ଧିମ ଜିଦ୍ଧ୍ୟଦ୍ଧ୍ୟମ ପଦ୍ଧ୍ୟୁମ ଶୁଦ୍ଧ୍ୟମ୍ବାପୁଦ୍ଧ୍ୟମ ॥
ପ୍ରମପାମ ଜିଦ୍ଧ୍ୟୁଜମ ଶୁଦ୍ଧ୍ୟୁମ୍ବିମ୍ବ ଜିମ୍ବାଦ୍ଧ ଜୁଦ୍ଧି
ଛୁଦ୍ଧ୍ୟୁଲ୍ଲୁଣା ଲୁଦ୍ଧ୍ୟୁଥୈଦ୍ଧ୍ୟୁ ଜର୍ତ୍ତୁ ଛୁଦ୍ଧ୍ଚି ପାଦ୍ଧ୍ୟୁଲ୍ଲୁମ ॥୮॥
ସ୍ତୁଦ୍ଧ୍ୟୁତ୍ତ ଉତ୍ତୁଦ୍ଧିତ୍ତ (ପୁଦ୍ଧ୍ୟୁଦ୍ଧ୍ଚ) ପାଶ୍ଚାମଦ୍ଧ ଶୁଦ୍ଧ୍ଚିମ୍ବ ଶୁଦ୍ଧିମ ଜିଦ୍ଧ୍ୟୁମ ଥଦ୍ଧ୍ୟୁମ
ପାଦ୍ଧ୍ୟୁମ ପୁଦ୍ଧ୍ୟମ ଶୁଦ୍ଧ୍ୟମ ପ୍ରମାମଦ୍ଧ୍ୟୁ ଜିଦ୍ଧ୍ୟୁମ, ଚୁଦ୍ଧ୍ୟୁମ, ଜିମ୍ବାଦ୍ଧମ, ଜିମ୍ବାଦ୍ଧମ
ଛୁଦ୍ଧ୍ୟୁଲ୍ଲୁଣା ଛୁଦ୍ଧ୍ୟୁଲ୍ଲୁଥୈଦ୍ଧ୍ୟୁ ଜର୍ତ୍ତୁଦ୍ଧ୍ଚି ଛୁଦ୍ଧ୍ଚି ପାଦ୍ଧ୍ୟୁଲ୍ଲୁମ ପୁଦ୍ଧ୍ୟୁଦ୍ଧ୍ଚି ଜିଦ୍ଧ୍ୟୁମ୍ବିମ୍ବ ଜିଦ୍ଧ୍ୟୁମ୍ବିମ୍ବ
(ପାଦ୍ଧ୍ୟୁ) ଜିଦ୍ଧ୍ୟୁଜେଦ ନ ଜାଦ୍ଧ୍ୟୁମି ଛୁଦ୍ଧ୍ଚି ପାମାଦ୍ଧ୍ୟୁତ ॥୮॥

ଅନ୍ୱୟ:- ଜିଦ୍ଧ୍ୟୁଲ୍ଲୁଦ୍ଧ୍ୟୁ ଉତ୍ତୁଦ୍ଧିତ୍ତ ଶ୍ୟୁନ୍ତି, ଦର୍ଶନ ପ୍ରମଣ, ସ୍ପର୍ଶ, ଭୋଜନ ଗମନ
ନିଦ୍ରା, ଶ୍ୱାସ, କଥନ, ତ୍ୟାଗ, ଗ୍ରହଣ, ଉନ୍ମେଷ ଓ ନିମେଷ ଏହି
କାର୍ଯ୍ୟ ସମସ୍ତେ ଜୀବନଦ୍ଧ୍ୟୁ ପାଦ୍ଧ୍ୟୁକ ପାଦ୍ଧ୍ୟୁ ଜହି ମଧ୍ୟ ନିଜେ କିଛି ମାତ୍ର ନାହିଁ
ବୋଲି ଜ୍ଞାନ୍ତି । ଅର୍ଥାତ୍ ଏମାନଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ସେମାନେ ଜୀବ ନଥାନ୍ତି ॥୮॥

ପଦାର୍ଥ:- ଶର୍ମାଙ୍କ ବ୍ୟବସ୍ଥାପନ୍ନରେ ଜିଦ୍ଧ୍ୟୁଲ୍ଲୁଦ୍ଧ୍ୟୁ ଛୁଦ୍ଧ୍ୟୁଲ୍ଲୁଣା
ସ୍ପର୍ଶନା ଜିଦ୍ଧ୍ୟୁଦ୍ଧରେ ରହିଥାଏ, ତାହାରେ ସାହାଯ୍ୟରୁ ଶୁଦ୍ଧିକ ଛୁଦ୍ଧ୍ୟୁଲ୍ଲୁ କଥାମୃତ
ସେମାନଙ୍କର ଜିଦ୍ଧ୍ୟୁ କଥୋପକଥନ ଦ୍ୱାରା ସେ ସେମାନଙ୍କୁ ଜାଣିପାରେ
ଜୁଦ୍ଧ୍ୟୁଜ୍ଞ୍ଚି ॥୮॥

ଜିଦ୍ଧ୍ୟୁଲ୍ଲୁଦ୍ଧ୍ୟୁ ଶର୍ମାଙ୍କୀ ପ୍ରକାଶପଦ୍ଧ୍ଚି ସଙ୍ଖ୍ୟୁକ୍ତି ନାଟ
କ୍ରିୟାପଦରେ କଥା ତାଙ୍କେନ୍ଦ୍ର ପାଦ୍ଧ୍ୟୁ ଜିଦ୍ଧ୍ୟୁଲ୍ଲୁମିତାଦ୍ଧ୍ୟୁ ॥୧୦॥

ଜିଦ୍ଧ୍ୟୁଲ୍ଲୁଣା ଥାଆନ୍ତୁ (ପ୍ରମଜ୍ଞ) ପ୍ରଜ୍ଞା (ଛୁଦ୍ଧ୍ୟୁଲ୍ଲୁ ସଙ୍ଖ୍ୟା) ତ୍ରୟଦ୍ଧ୍ୟୁ ନାଟ ଶର୍ମାଣି
ଶବ୍ଦରେ ପ୍ରଥମ (ଜିଦ୍ଧ୍ୟୁ ଜିଦ୍ଧ୍ୟୁଲ୍ଲୁ ଶୁଣୁଥିବା ଜିଦ୍ଧ୍ୟୁଲ୍ଲୁଦ୍ଧ୍ୟୁ ଶର୍ମାଣା ନି
ଛୁଦ୍ଧ୍ଚି ପାଦ୍ଧ୍ୟୁ) ଥାଆନ୍ତୁ (ଜିଦ୍ଧ୍ୟୁଲ୍ଲୁ) ଜିଦ୍ଧ୍ୟୁଲ୍ଲୁମିତ ॥୧୦॥

ଜିଦ୍ଧ୍ୟୁଲ୍ଲୁଦ୍ଧ୍ୟୁ:- ଜିଦ୍ଧ୍ୟୁ ପ୍ରମାଣିତ ଶହିଣା ପ୍ରକୋପପ୍ରକୋପ, ପାଦ୍ଧ୍ୟୁ ଥାଆନ୍ତି ତ୍ରୟାଦ୍ଧ୍ୟୁତ
ଚେତାଦ୍ଧ୍ୟୁମାନେ ଶର୍ମ କରନ୍ତି, ସେମାନେ ପାଦ୍ଧ୍ୟୁ ପାଦ୍ଧ୍ୟୁତ୍ତେ ଜିଦ୍ଧ୍ୟୁ ନ ଜାଣିଥିବା ପାଇ

ପାପ ପୁଣ୍ୟ କର୍ମ ତୁ ଲିପ୍ତ ହୁଅନ୍ତି ନାହିଁ ॥୧୦॥

ପାଦ୍ଧ୍ୟୁଲ୍ଲୁଦ୍ଧ୍ୟୁ:- ଶର୍ମି ଜଣେ ପାଦ୍ଧ୍ୟୁ ପାଦ୍ଧ୍ୟୁକି ତ୍ରୟାଦ୍ଧ୍ୟୁ ନ ହୋଇ ଜିଦ୍ଧ୍ୟୁଲ୍ଲୁ ଜିଦ୍ଧ୍ୟୁଲ୍ଲୁ
ହୋଇ ଜଣେ ଶର୍ମ କରୁଥାଏନ୍ତି ତାହେଲେ ସେହି ଶର୍ମ ପାଦ୍ଧ୍ୟୁକି ଜିଦ୍ଧ୍ୟୁଲ୍ଲୁମିତ ଶହିଣା

ବ୍ରହ୍ମଭାବରେ ରହିପାରୁଥିବା ଲୋକ ସେ ପରମଶାନ୍ତି ପାଆନ୍ତି । ଫଳାକାଂକ୍ଷୀ ଲୋକମାନେ ବ୍ରହ୍ମଭାବ ନ ରଖି କାମନା ପ୍ରବୃତ୍ତିରେ ପଡି ରହିଥାନ୍ତି ସେ ଅନେକେହେଲେ ଶାନ୍ତି ପାଇ ପାରନ୍ତି ନାହିଁ । ୧୨।

ସର୍ବକର୍ମାଣି ମନସା ସଂନ୍ୟାସ୍ୟାସ୍ତେ ସୁଖଂ ବଶୀ ।
ନବଦ୍ୱାରେ ପୁରେ ଦେହୀ ନୈବ କୁର୍ବନ୍ ନ କାରୟନ୍ ।୧୩।

ବଶୀ (ଜିତେନ୍ଦ୍ରିୟ) ଦେହୀ (ବିବେକ ଯୁକ୍ତ ନର) ମନସା ସର୍ବକର୍ମାଣି ସଂନ୍ୟସ୍ୟ ସୁଖଂ (ଅନାୟାସରେ ତଥା) ନବଦ୍ୱାରେ ପୁରେ (ପୁରରୂପ ଦେହେ) ନୈବ କୁର୍ବନ୍ ନ (ଚ) କାରୟନ୍ ଆସ୍ତେ (ଅବସ୍ଥିତି) ।୧୩।

ଅର୍ଥ:- ଇନ୍ଦ୍ରିୟଜୟୀ ଦେହୀ ବିବେକ ଯୁକ୍ତ ମନଦ୍ୱାରା ସର୍ବକର୍ମ ତ୍ୟାଗକରି ସୁଖରେ ନବଦ୍ୱାର ବିଶିଷ୍ଟ ଦେହରେ ନିଜେ କର୍ମ କରନ୍ତି ନାହିଁ କରାନ୍ତି ନାହିଁ ଅଥଚ ସୁଖରେ ରହିଥାନ୍ତି ।୧୩।

ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ:- ସ୍ଥିରବୁଦ୍ଧିରେ ସର୍ବଦା ଆତ୍ମବଶ୍ୟ ଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କର ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ଆସକ୍ତି ନଥାଏ । ସେମାନେ ଶରୀର ଧାରଣକରି ଶରୀର ସ୍ଥିତ ଇନ୍ଦ୍ରିୟକର୍ମ ତ୍ୟାଗ କରିଥାନ୍ତି । ଅର୍ଥାତ୍ ଆତ୍ମାର କର୍ମରେ ଆସକ୍ତି ନଥାଏ । ସେଥିପାଇଁ ସେ ନବଦ୍ୱାର ବିଶିଷ୍ଟ ଦେହରେ ସୁଖରେ ବାସ କରିଥାନ୍ତି ।୧୩।

ନ କର୍ତ୍ତୃତ୍ୱଂ ନ କର୍ମାଣି ଲୋକସ୍ୟ ସୃଜତି ପ୍ରଭୁଃ ।
ନ କର୍ମଫଳ ସଂଯୋଗଂ ସ୍ୱଭାବସ୍ତୁ ପ୍ରବର୍ତ୍ତତେ ।୧୪।

ପ୍ରଭୁଃ (ଈଶ୍ୱର) ଲୋକସ୍ୟ କର୍ତ୍ତୃତ୍ୱଂ ନ ସୃଜତି, କର୍ମାଣି ନ (ସୃଜତି) ତଥା କର୍ମଫଳ ସଂଯୋଗଂ ନ, ସ୍ୱଭାବସ୍ତୁ (କର୍ତ୍ତୃତ୍ୱାଦି ରୂପେଣ) ପ୍ରବର୍ତ୍ତତେ ।୧୪।

ଅର୍ଥ:- ଈଶ୍ୱର କର୍ମ କର୍ତ୍ତୃତ୍ୱ, ତଥା କର୍ମଫଳ ଭୋଗ ଯୋଗ ସୃଷ୍ଟି କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଜୀବର ସ୍ୱଭାବ ହିଁ କର୍ତ୍ତୃତ୍ୱ ରୂପରେ ପ୍ରବର୍ତ୍ତିତ ହୋଇଥାଏ ।୧୪।

ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ:- ପ୍ରାଣୀରୂପୀ ଈଶ୍ୱର ଜଗତ୍ରୂପୀ ମାନବର କୌଣସି କର୍ମ କରନ୍ତି ନାହିଁ, ତାହାଙ୍କ ସୃଷ୍ଟ ସେ ସମସ୍ତ ଜୀବର ବର୍ଣ୍ଣିତ

(ମାଘ ପୂର୍ଣ୍ଣିମା ପୁରୋହିତଙ୍କ ନିକଟକୁ ଯାଇ ପ୍ରଣାମାନ୍ତେ କହିବା)

କାର୍ଯ୍ୟ :- ଆଜି ପୂର୍ଣ୍ଣିମା ଅଜିମାରେ ମାଘମାସରେ ନିଜ ଜଗତରେ ପୁଣ୍ୟ ଚାହିଁବା ପ୍ରକାଶିତ ମହନ୍ତି ସେହିମାନେ ଆତ୍ମଜ୍ଞାନ ପାଇବା ମାତ୍ରକାରେ ଅଜ୍ଞାନ ନାଶ ହୋଇଥାଏ ସେ ଜ୍ଞାନ ପାଇବାକୁ ପ୍ରକାଶ କରାଯାଇ ପାରୁନାହିଁ । ଏ ।

ପାପୁଲିପି :- ନିଜେ ନିଜକୁ ଚିହ୍ନିବା ହେଲା ଆତ୍ମଜ୍ଞାନ । ଚିହ୍ନିଥାଲିବେ ପାଇବା ମାତ୍ରକାରେ ଅଜ୍ଞାନ ନାଶ ହୋଇଥାଏ ତାକାରେ ଆତ୍ମଜ୍ଞାନ ପ୍ରକାଶ ପାଏ । ଚିହ୍ନିଥାଲିବେ ଜୀବ ଜଗତରେ ଅର୍ଥାତ୍ ଶୂନ୍ୟରୁ ବ୍ରହ୍ମପ୍ରାପ୍ତି ହେବାର ପାଇବାକୁ ଏକ ପ୍ରକାଶ ପାଇଥାଏ । ଏ ।

ଚନ୍ଦ୍ରକୁଳାମୃତା ଶ୍ଲୋକପ୍ରକାଶ୍ୟପୁର ପାଠାନ୍ତୀୟ

ଗଚ୍ଛନ୍ତ୍ୟୁ ସୁନାଥାବତ୍ତି କ୍ଷୀଳ କିର୍ଦ୍ଦିତ ନଲ୍ଲି ପାଠ ।୧୫।

ଚନ୍ଦ୍ରକୁଳାମୃତ (ଚନ୍ଦ୍ରକ ବଳ ପାଇନାଦୃକି କିଛିନାମୃତିଆ କୁଳିଛ ଲୋପାଏ ଚେ) ଚନ୍ଦ୍ରିକା ଛ (ଚନ୍ଦ୍ରିକେଳ ଥାଏ ଚିହ୍ନ ଲୋପାଏ ଚେ) ଚନ୍ଦ୍ରିକା ଛ (ଚନ୍ଦ୍ରିକେଳ ନଳ୍ପା ପୁଚ୍ଛିଛ ଲୋପାଏ ଚେ) ଚନ୍ଦ୍ର ଜଗତ୍ମୃତାଛ (ଚନ୍ଦ୍ରେଳ ପାଇନ୍ ଥାଲ୍ମୃତ୍ମା ଥାଚ୍ଛାମୃତ୍ଛ ଲୋପାଏ ଚେ) କ୍ଷୀଳ କିର୍ଦ୍ଦିତ ନଲ୍ଲିପାଠ ଥା ପୁନ ଶ୍ୟାଥାବତ୍ତି (ଲୋଳାଏ) ଗଚ୍ଛନ୍ତି ।୧୫।

ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ :- ଯେ ପାଇନାଦୃକୁ କଥାଏ ମହନ୍ତି ତାକାରେ ଚିହ୍ନ ପାଇନାଦୃକ ଠାରେ ଚିହ୍ନିଥାଇବା ସୁଦ୍ଧି ଲାଭ କରିଛନ୍ତି ତାକୁ ସେହି ପାଇନାଦୃ ଆତ୍ମଜ୍ଞାନରୁ ଅନୁଚ୍ଛ ପାଇନାଗତି ବା ମୁକ୍ତି ଦେଇ ଥାଆନ୍ତି । ଏ ।

ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ :- ପୂର୍ବ ଶ୍ଲୋକର ଯେଉଁମାନଙ୍କୁ ମାଘମାସରେ ପାଇନାଦୃକ ଠାରେ କଳ୍ପବୃକ୍ଷ ଚିହ୍ନି ହୁଏନାହିଁ, ସେମାନେ ସେହି କୁଳି ପାଇ ସର୍ବଦା ପୂର୍ଣ୍ଣିମା ପାଇନାଦୃକ ଠାରେ ଲାଗି ରହିଥାନ୍ତି, ସେମାନଙ୍କର ଚଞ୍ଚଳ ମନ ସ୍ଥିର ହୋଇ ସର୍ବଦା ପାଇନାଦୃକ ଠାରେ ସୁଦ୍ଧି ଲାଭ କରି ସମସ୍ତ ପଦାର୍ଥ ପ୍ରକାଶକରେ ଦୀପ ରୂପ ସେହି ଠାରେ ରହିଥାଏ । ସେଥିପାଇଁ ଆଗମ-ନିଗମ ଶୂନ୍ୟକ ଜଳପୂର୍ଣ୍ଣ ଥାକାରେ କଥାଏ ।୧୫।

ଜଦଧା କଳଲୁ ସଂଧ୍ୟ ଦେଲୁ ଘାଡୁରେ ଗଦି ଦୁସୁକି
ଶୁକି ଚୈତ ଛାଦାକ୍ଷ ଚ ଦଣ୍ଡୁଆଃ ସମଦର୍ଶୀ ମଃ ।୧୮।

ଜଦଧା କଳଲୁ ସଂଧ୍ୟ ଦେଲୁ ଘାଡୁରେ (ଘୁଡୁଦଙ୍କି) ଛାଦାକ୍ଷ (ଚଣ୍ଡୁଳ)
ଗଦି . ଦୁସୁକି । ଶୁକି (ଶୁଖରେ) ଚ ଦଣ୍ଡୁଆଃ (ଜୀଲଳ ମଃ) ସମଦର୍ଶିନଃ
(ଜଜଳେ ସ୍ୱପି ସଦା ଶୁଚୌଜ୍ଞ ପୁଗୁଃ ଜୀଲଳ ଜେଗା୍ୟ ଜେ) ଭବ ।୧୮।

ଅନ୍ୱୟ :- ଛିଦ୍ରାକ ସର୍ବଦା କଳଲୁ ସଂଧ୍ୟଳୁ ତଥା ଘୁଡୁଣୀ, ଚଣ୍ଡୁଳ, ଚୋରୁ,
ଦୁସୁକି, ଶୁକୁରେ ସମଦୃଷ୍ଟା ପ୍ରତି ସମଦର୍ଶୀ ଅଟନ୍ତି ।୧୮।

ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ :- କିଜଣଙ୍କ ଜଣେ ବୋଲି ଦିନକ ଗାଈଥିବା ଆମ୍ଭ ଜ୍ଞାନୀମାନେ
ସର୍ବଦା ସମଦର୍ଶୀ ଆଖରେ ସେମାନେ ଦୁଇଜଣଙ୍କରେ ଦେଖୁଥାଆନ୍ତି
ଏମ ଆକାର କିଡ ଆମ୍ଭା ଥାଇ ଘୁଡୁଣୀକାମ କିମ୍ବା ଘୁଡୁଣୀକୁ
ଆମ୍ଭା ଗାଈ ଦୁସୁକି, ଆଖରେ ଆଉ ଚଣ୍ଡୁଳ ଆଦିକୁ ଆମ୍ଭା
ଭଳ, ଭିନ୍ନଟା ଆଲୋ ନାହିଁ, ଏହି ଏହି ଦେଖୁଥାଆନ୍ତୁ ସମଦର୍ଶୀ ।୧୮।

ଛ ଦ୍ରୋଣ ଚୈତ୍ରିଜଃ ସର୍ବୋ ନୋଷା ଂଶ୍ଚାମେସୁରିତ୍ୟପମଃ
କର୍ଦ୍ଦୋଗଂ ହି ସମଂ ଘୃତ୍ୱ ଚଘ୍ନଂ ଘୃତ୍ୱୀ ଚେ ସୁଚିଃ ।୧୯।

ନୋଷାଂ ପାଳଃ ଥାଏ ସମଦ୍ରେ ସିଲ୍ଲା ହୁଏ ଭବ (ସଂସାର) ଦ୍ରୋଣ
ହବି ଅଛି ଜେଖାଏ) ଚୈତ୍ର ସର୍ବଃ (ସଂସାର) ଜିବଃ (ସଂସାରୀ ସମସ୍ତେ
ଜେଖାଂ କିମ୍ବା ଜେ ଅଚ୍ୟୁତ) ହି (ନିଶ୍ଚୟ) ଘୃତ୍ୱ ଚଳ କିର୍ଦ୍ଦୋ ଜାଣି
ଜ୍ଞାନୀ ଚେ ଘୃତ୍ୱୀ ସୁଚିଃ (ଘୃତ୍ୱକ୍ଷଂ ଜାଣୁଃ) ।୧୯।

ଅନ୍ୱୟ :- ଜାଣିକାଂ ମନ ସର୍ବଦା ସମଭାବାପନ୍ନ, ସେ ସଂସାରକୁ ଜଳ
ଅତିକ୍ରମ୍ଭି । ଘୃତ ସର୍ବଦା ସର୍ବତ୍ର ସମାନ
ଭାବ ଜ୍ଞାପୋଇ, ସେମାନେ ସମଭାବାପନ୍ନ କାରଣରୁ ଘୃତଙ୍କୁ
ଜାଣୁ ହୋଇଥାଆ ।୧୯।

ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ :- ଜେଉଁମାନେ ସବୁଲୋକରେ ଜିନିଷ ଜ୍ଞାନ ବୁଦ୍ଧି ଦ୍ୱାରା
ଜେଉଳ ଜାଣିଥାଆନ୍ତି ସେମାନେ ସମଭାବାପନ୍ନ ଜେ

ଘଣ୍ଟାହାତ ତଳେ ଖୁଣ୍ଟେଇ ଶାଁଖ ଧଳାଗୀ । ଅଟଳ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ବଧୂଟିକା
କହୁଛନ୍ତି ହୋଇଥାଉ । ୧୫।

ନ ପ୍ରଭୁ ଖୋଜହି ଗିଲୁଁ । ଆଦ୍ୟକୋପୁକଜେତ ଆମ୍ଭମାନ୍ଦୁଗିମୁ
ସ୍ଥିତ ଚୁଲି ଅସଦ୍ଦୁଙ୍କା । ଏତୁଛ ଜଦ୍ଦୁ ଏତୁଣି ସ୍ଥିତ ।୨୦।
ଏତୁକଁତ ଏତୁଣି (ଚଦ୍ଦ) ସ୍ଥିତ ସ୍ଥିତ ଚୁଲିଃ (ଜଳୁଳ ଏତୁଳିଃ) ଅଥଏତୁ
(କିଏତୁଏତୋଡୁଃ) (ଜଳଃ) ଗିଲୁଁ ଆଦ୍ୟ ନ ପ୍ରଭୁ ଖୋଜହ ଅଗିଲୁଁଃ ।
ଆଦ୍ୟ ନ ହଦ୍ଦକଜେତ (ନ କିମି ଦଣ୍ଡି) ।୨୦।

ଅର୍ଥ :- ଏତୁଳି ନୋଡୁଏନକଏଁଣ୍ଟି ଗିଲୁଁ ଘାଣ୍ଟଲେ ଆଁଖି କଣ୍ଠ ଅଗିଲୁଁ ଏଁ
ଘାଣ୍ଟଲେ ଦୁଃଖ ଏଁ ଜନ୍ତି ନାହିଁ ।୨୦।

ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ :- ନୋଡୁପାଟେ ଏତୁଳି ଛତି ଖେଥିରେ ପଡ଼ି ରହିଥାନ୍ତି ମାତ୍ରାଳ୍ଲ
ସ୍ଥିତ ଚୁଲି ସର୍ବଦା ଆଣ୍ଟାଏଁ, ତେଣୁ ଆଁ-ମୋଡ଼ ମୋଡୁଆଣ ଅହିଥାନ୍ତି
ଘାଣ୍ଟଲେ ଗିଲୁଁ କଣ୍ଠ ପ୍ରଭୁରେ ଏତୁଳିଙ୍କ କିମ୍ବା ଅଗିଲୁଁ ପାପ୍ତି ରେ
ଏକାଗ୍ରତା କଥାଏ. ଏଥିପାଇଁ ଏହି ଜୀବନ୍ମୁକ୍ତ ଏତୁଳି ଏକାଗ୍ରତାରେ ଦୁଃଖ
ଏଡ଼ାଇଥିବାର ଦୁର୍ବ କିମ୍ବାଦି ସହିତ ଏକାସଙ୍ଗି-ଏକାସଙ୍ଗି କଥାଏ ।୨୦।

ଘାଡ଼ୁଏପୁର୍ଦ୍ଦୋଗୁ ଏକସ୍ତୁଏପୁ। କିଲଦ୍ଦୁଏଣ୍ଟି ନାଡ଼ ଘୁଦ୍ଦୁମ
ସତ୍ତୁଛନ୍ତୋଗାଳୁଣ୍ଡୁଏପୁ। ଘୁଦ୍ଦୁଏପାଲ୍ଲୁଏପୁ ଘାଣ୍ଟୁଛେ ।୨୧।

ଘାଡ଼ୁଏପୁର୍ଦ୍ଦୋଗୁ (ଘାଡ଼ୁଏଚୁଲ୍ଲିଲୁ କଜଲୋଡୁ ଏଥିରେ ଏତୁଳିପୁ। (ଏଥିରୁଏଣ୍ଟି ଚିତ୍ତାଏ
ଏଥିରୁଏଣ୍ଟି ନାଡ଼ ଘୁଦ୍ଦୁମ (ଚଦ୍ଦ) କିଲଦ୍ଦୁ (ଲିଖୁଛେ); ସତ୍ତୁଛନ୍ତୋଗାଳି—
-ଣୁଣ୍ଡୁଏପୁ। (ଏତୁଳି ନୋଡୁଏକ ଲୁଣ୍ଡୁଏ ଏଥିପୁ। ନାଡ଼ଏଏଁଣ୍ଟ) ଏଥିନାଡ଼ଘୁମ୍
ଏଣ୍ଟୁଛେ ।୨୧

ଏଥିର୍ଥ :- ଘାଡ଼ୁଏଚୁଲ୍ଲିଲୁ କଜଲୋଡୁ ଚୁଲ୍ଲୁଏଚୁ ଏଥିରୁଏଣ୍ଟି ଘାଡ଼ୁଏଣ୍ଟି କଥାଏ ଘାଡ଼ୁଏ ଚୁଲି
ଏଥା ଜାନ୍ତି ନାଡ଼ ଏହନ୍ତି ଏଥା ଏତୁଳିରେ ଲୁଣ୍ଡୁଏ ରହି ଏଥାନୁକୂଳ
ପ୍ରାପ୍ତ ଏହନ୍ତି ।୨୧।

(୨୩) ନରଃ ସୁଖୀ । ଯଥା - ମହାଭାରତେ ବିଳପନ୍ତିଭିଃ ସୁବନ୍ଧୁଭିଃ ଭର୍ତ୍ସ୍ୟମାନୋଽପି ଆଲିଙ୍ଗମାନୋଽପି, ସ୍ନୁହାଦିଭିଃ ଦହ୍ୟମାନୋଽପି, ଯଥା ପ୍ରାଣଶୂନ୍ୟଃ କାମକ୍ରୋଧବେଗଂ ସହତେ, ତଥା ମରଣାତ୍ ପ୍ରାଗପି ଦେହସମ୍ବନ୍ଧି ଯଃ ସୋଢ଼ୁଂ ଶକ୍ନୋତି ସ ଏବ ଯୁକ୍ତଃ ସୁଖୀ ଚ ଇତ୍ୟର୍ଥଃ ॥ ୨୩ ॥

ଅର୍ଥ :- ଯେ ଦେହତ୍ୟାଗ ପୂର୍ବରୁ କାମକ୍ରୋଧର ବେଗକୁ ସହ୍ୟ କରିପାରେ ସେ ଯୁକ୍ତ ଓ ସୁଖୀ । ଅର୍ଥାତ୍ ମୃତ୍ୟୁ ପରେ ଯେପରି ସ୍ତ୍ରୀ ପୁତ୍ର କଳତ୍ର ଆଦିଙ୍କ ଶୋକ ଜୀବନ୍ତ ଅବସ୍ଥାରେ ପ୍ରାଣହୀନ ଶବରେ ଯେ ସହ୍ୟ କରିପାରେ ସେ ମୃତ୍ୟୁ ପରେ ମଧ୍ୟ ସେହିପରି ନିର୍ଲିପ୍ତ ରହି ସୁଖୀ ହୁଏ ॥୨୩॥

ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ :- ମନୁଷ୍ୟମାତ୍ରେ ମରଣ ପରେ ଦଗ୍ଧ ହେବା ପରେ ସେହିପରି ଓ ଆତ୍ମା ସ୍ତ୍ରୀ ପୁତ୍ରାଦି ସମ୍ବନ୍ଧୀୟମାନଙ୍କ ଶୋକ କ୍ରୋଧ ଆଦି ଅନ୍ତଃକରଣରେ ସହନ କରି ନେଲା ପରି ଜୀବିତ ଅବସ୍ଥାରେ ଯେ କାମକ୍ରୋଧର ବେଗକୁ ଆତ୍ମାଧୀନ କରିପାରେ ସେ ଯୁକ୍ତ ଓ ଚିର ସୁଖୀ ହୋଇ ପାରନ୍ତି ॥୨୩॥

ଯୋଽନ୍ତଃସୁଖୋଽନ୍ତରାରାମସ୍ତଥାନ୍ତର୍ଜ୍ୟୋତିରେବ ଯଃ ।
ସ ଯୋଗୀ ବ୍ରହ୍ମନିର୍ବାଣଂ ବ୍ରହ୍ମଭୂତୋଽଧିଗଚ୍ଛତି ॥୨୪॥

ଯଃ ଅନ୍ତଃସୁଖଃ (ଅନ୍ତରାତ୍ମନି ଏବ ସୁଖଂ ଯସ୍ୟ ସଃ) ଅନ୍ତରାରାମଃ (ଅନ୍ତରେବ ଆତ୍ମନି ଆରାମଃ କ୍ରୀଡ଼ା ଯସ୍ୟ ସଃ) ତଥା ଯଃ ଅନ୍ତର୍ଜ୍ୟୋତିଃ (ଅନ୍ତରେବ ଜ୍ୟୋତିଃ ଯସ୍ୟ ସଃ) ସ ଏବ ଯୋଗୀ ନିରୁପାଧିକ ଜ୍ୟୋତିଃ ପ୍ରକାଶ ଯସ୍ୟ ସଃ) ସ ଏବ ଯୋଗୀ ବ୍ରହ୍ମଭୂତଃ (ବ୍ରହ୍ମଣି ସ୍ଥିତଃ ସନ୍) ବ୍ରହ୍ମନିର୍ବାଣମ୍ (ମୋକ୍ଷମ୍) ଅଧିଗଚ୍ଛତି (ପ୍ରାପ୍ନୋତି) ॥୨୪॥

ଅର୍ଥ: - କାମକ୍ରୋଧ ବିମୁକ୍ତ ସଂଯତଚିତ୍ତ ଏବଂ ଆତ୍ମତତ୍ତ୍ୱଜ୍ଞ ଯତି-
ମାନଙ୍କର ଉଭୟ ଅବସ୍ଥାରେ ବ୍ରହ୍ମନିର୍ବାଣ ହୋଇଥାଏ । ସେମାନଙ୍କ ଦେହ-
-ତ୍ୟାଗ ପରେ ତ ହେବ, ଜୀବିତାବସ୍ଥାରେ ମଧ୍ୟ ବ୍ରହ୍ମନିର୍ବାଣ ହୋଇ-
-ଥାଏ ।୨୬।

ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ:- ଯେଉଁମାନେ କାମକ୍ରୋଧାଦିରୁ ମୁକ୍ତ ହୋଇ ଚିତ୍ତକୁ ସଂଯତ
କରି ଆତ୍ମତତ୍ତ୍ୱ ଜାଣନ୍ତି ଏବଂ ସର୍ବଦା ସେହି ତତ୍ତ୍ୱରେ ହିଁ ମଗ୍ନ ରହି
ଥାଆନ୍ତି ସେମାନେ ଜୀବିତ ଓ ଦେହତ୍ୟାଗ ଉଭୟ ଅବସ୍ଥାରେ
ବ୍ରହ୍ମନିର୍ବାଣ ପାଇ ଥାଆନ୍ତି । କାରଣ ଦେହଥିବା ଅବସ୍ଥାରେ କାମକ୍ରୋଧ
ମୁକ୍ତ ହୋଇଥିବାରୁ ବ୍ରହ୍ମାନନ୍ଦରେ ମଜି ରହିଥାନ୍ତି ।୨୬।

ସ୍ପର୍ଶାନ୍ କୃତ୍ୱା ବହିର୍ବାହ୍ୟାଂଶ୍ଚକ୍ଷୁଶ୍ଚୈବାନ୍ତରେ ଭ୍ରୁବୋଃ
ପ୍ରାଣାପାନୌ ସମୌ କୃତ୍ୱା ନାସାଭ୍ୟନ୍ତରଚାରିଣୌ ।୨୭।
ଯତେନ୍ଦ୍ରିୟମନୋବୁଦ୍ଧିର୍ମୁନିର୍ମୋକ୍ଷପରାୟଣଃ
ବିଗତେଚ୍ଛାଭୟକ୍ରୋଧୋ ଯଃ ସଦା ମୁକ୍ତ ଏବ ସଃ ।୨୮।

ବାହ୍ୟାନ୍ ସ୍ପର୍ଶାନ୍ (ସ୍ପର୍ଶାଃ ରୂପ ରସାଦି ବିଷୟାଃ ବାହ୍ୟାଃ ସେହି
ଚିନ୍ତିତାଃ ପ୍ରବିଷ୍ଟ ଅନ୍ତଃ ପ୍ରବିଶନ୍ତି, ତାନ୍) [ମନସ୍ତୋଽନୁପଚିନ୍ତ୍ୟ]
ବହିଃ (କୃତ୍ୱା) କୃତ୍ୱା, ଚକ୍ଷୁଃ ଭ୍ରୁବୋଃ ଅନ୍ତରେ ଚ (କୃତ୍ୱା)
ନାସାଭ୍ୟନ୍ତରଚାରିଣୌ (ପ୍ରାଣାପାନୌ ଯେନ ନାସାଦ୍ୱାରେଣ ପାପକେଷୁ
ପ୍ରାଣାପାନୌ ଊର୍ଦ୍ଧ୍ୱାଧୋଗତି ପରିତ୍ୟଜ୍ୟ ନାସିକାଭ୍ୟନ୍ତରେ ଏବ
ସଞ୍ଚରତଃ) ପ୍ରାଣାପାନୌ ସମୌ କୃତ୍ୱା ଯତେନ୍ଦ୍ରିୟମନୋବୁଦ୍ଧିଃ
ମୋକ୍ଷପରାୟଣଃ ବିଗତେଚ୍ଛାଭୟକ୍ରୋଧଃ (ଇଚ୍ଛା ଭୟ କ୍ରୋଧ ରହିତଃ)
ଯଃ (ମୁନିଃ) ମୁନିଃ ସଃ ସଦା (ଜୀବନ୍ନପି) ମୁକ୍ତ ଏବ ।୨୭।୨୮।

ଅର୍ଥ:- ରୂପରସ ଆଦି ବାହ୍ୟବିଷୟକୁ ବାହାରେ ରଖି, ଚକ୍ଷୁ ଭ୍ରୂ ମଧ୍ୟରେ
ସ୍ଥିର ରଖି ପ୍ରାଣାପାନ ବାୟୁ ନାସିକା ଅଭ୍ୟନ୍ତରରେ ବାୟୁର ଗତିକୁ
ରୋକି ପ୍ରାଣାପାନ ସମ ସମାନ କରି, ଇନ୍ଦ୍ରିୟ, ମନ, ବୁଦ୍ଧିକୁ
ସଂଯତ କରି ମୋକ୍ଷ ପରାୟଣ, ଇଚ୍ଛା, ଭୟ, କ୍ରୋଧ ଶୂନ୍ୟ ମୁନି
ଜୀବିତ ଥାଇ ମଧ୍ୟ ସର୍ବଦା ମୁକ୍ତ ।୨୭।୨୮।

ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ:- ଜନ୍ତୁ ଜଳିବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ହେଉଛି କଖାରୁ ମାନ ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରବେଶ କରେ, ସେଥିପାଇଁ ମାନ ହେ ଚିତ୍କାର୍ଯ୍ୟଣଙ୍କୁ ଦାନ୍ତ ଦ୍ୱାରା ଚୁପାଇବା ଆଦି କଖାରୁ ଚାରିପଟ୍ଟ ମାନ ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରବେଶ କରାଯାଏ, ଦୁଇଟି ଲାଲାର୍ଚ୍ଚ ରେ ଥିବା ହଳଦି ଲୋ କାନ୍ଥିରା ମଧ୍ୟରେ ବାଲୁ ଚୁଳିବା ସମୟରେ ପାଣି ଯୋଗାଇବା ପାଇଁ ଯଥେଷ୍ଟ ପ୍ରାଣୀମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ବାଲୁ ଚୁଳିବା ସମୟରେ ଉଡ଼ିଆସୁଥିବା ପ୍ରାଣୀ - ଯୋଗାଇ ସମାନ ଚଢୁଆ ଓ କାନ୍ଥିରା ମଧ୍ୟରେ ବାଲୁର ଗଛ ପରିଚୁଳିତ ହେବାପାଇଁ ଭିତର ବାଲୁ ଭିତରେ ଚିଁ ଚିଁ ଚୁଳିଥାଏ ଓ ବାହାର ବାଲୁ ବାହାରେ । ଏଭଳି ପାଇ ସୁନ୍ଦର ଲାଞ୍ଜା ଅଭ୍ୟନୁରଗୁଡ଼ିଏ । ମଳିନ ଧଳି, ଛାଡ଼ିଲି ମାନ ଲାଲ ରଙ୍ଗ ଦେଖାଉଛ ଏହାକୁ ଖାଇ ଥାଆନ୍ତି । ଚାଲାର ଅନ୍ତ ରେ ଦୁଇଟି ଅଣ୍ଡା ଦିଏ । ସେ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ସ୍ୱର୍ଗରା ଖୋଲ ପାଇଥାଏ । ଜଳିବା ଥାଏ ସେ ଜନ୍ତୁମାନଙ୍କୁ ଭୋକ୍ତୁ ହୁଏ ନାଲି ଚଡାସ୍ୱା ସ୍ୱର୍ଗ ଲୋମ ପଡ଼େଛୁଡ଼ା ସୁଡ଼ୁଡ଼ି ଘର୍ଷ ଦୁଇଟା ନାଲି ଚଡାସ୍ୱା ଭୋକ୍ତୁ ହୁଏ ସ୍ୱର୍ଗ ଲୋମ ପଡ଼େଛୁଡ଼ା (ସ୍ୱର୍ଗ ଗା ଲୋମ ଗା ପଦ୍ମାନୁମ୍ ଛଡ଼ୁଥିବା) ସ୍ୱର୍ଗ ଦୁଇଟା ସୁଡ଼ୁଡ଼ି ଗା ଲୋମ ଗା ଛାଡ଼ିମ୍ (ଖୋଲମ୍) ଗାଡ଼ୁଛି (ଖାଇଥାଏ) ।୨୮।

ଅନ୍ୱୟ:- ପକ୍ଷେ ନାଲି, ଚଡା ଆଦିର ଭୋକ୍ତୁ । ଗା ପାଲିଲ୍ଲ, ସ୍ୱର୍ଗ-ଲୋମ୍ବ କାଳ ପଦ୍ମାନୁ ଛଡ଼ୁଥିବା ଚଡା ସମସ୍ତ ଜନ୍ତୁଙ୍କର ସୁଡ଼ୁଡ଼ି ଖୋଲି ତେ ଜାଣି ପାରନ୍ତି, ସେ ଖୋଲ ଖାଇଥାନ୍ତି ।୨୯।

ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ:- ପୂର୍ବ ଶ୍ଲୋକ ରେ କୁହା ଯାଇଥିବା ଜନ୍ତୁମାନଙ୍କ ଛୁଟି ପକ୍ଷ ସ୍ୱର୍ଗ ଲୋମ୍ବ କାଳ ପଦ୍ମାଣା ଛୁଟା ପାଦ୍ମାନୁ ଛଡ଼ୁଥିବା ଖୋଲି ଜାଣି, ନାଲି, ଚଡା ପ୍ରଭୃତି ରେ ଭୋକ୍ତୁ । ଗା ପାଲିଲ ବିଷୟ ରେ କୁଟି ଖୋଲ ଖାଇଥାନ୍ତି ଏବଂ ଏହାକୁ ଖାଇବା ପାଇଁ ଏମାନେ ଅନେକ ଦୂରରୁ ଆସିଥାନ୍ତି ।

ଅର୍ଥ:- ଯେଉଁ ନାଲି, ଚଡା ଆଦି ରେ ଭୋକ୍ତୁ । ଏ ପାଲିଲ୍ଲ, ସ୍ୱର୍ଗ-ଲୋମ୍ବ କାଳ ପଦ୍ମାନୁ ଛଡ଼ୁଥିବା ସମସ୍ତ ଜନ୍ତୁଙ୍କର ସୁଡ଼ୁଡ଼ି ଖୋଲି ତେ ଜାଣି ପାରନ୍ତି, ସେ ଖୋଲ ଖାଇଥାନ୍ତି ।୨୯।

ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ:- ପୂର୍ବ ଶ୍ଲୋକ ରେ କୁହା ଯାଇଥିବା ଜନ୍ତୁମାନଙ୍କ ଛୁଟି ପକ୍ଷ ସ୍ୱର୍ଗ ଲୋମ୍ବ କାଳ ପଦ୍ମାଣା ଛୁଟା ପାଦ୍ମାନୁ ଛଡ଼ୁଥିବା ଖୋଲି ଜାଣି, ନାଲି, ଚଡା ପ୍ରଭୃତି ରେ ଭୋକ୍ତୁ । ଗା ପାଲିଲ ବିଷୟ ରେ କୁଟି ଖୋଲ ଖାଇଥାନ୍ତି ଏବଂ ଏହାକୁ ଖାଇବା ପାଇଁ ଏମାନେ ଅନେକ ଦୂରରୁ ଆସିଥାନ୍ତି ଏହାଛଡ଼ା ଏମାନେ ପ୍ରାଣୀ ଲାଞ୍ଜି ଓ ପ୍ରାଣୀ ନଖ ଥିବା ଚଡଥିବା ଚଡା ପ୍ରାଣୀମାନଙ୍କୁ ଖାଆନ୍ତି । କାରଣ ସେମାନେ ସୁନ୍ଦର ପ୍ରାଣୀ ମାନ ହୋଇଥାନ୍ତି ଏବଂ ସମସ୍ତ ଜନ୍ତୁ ପ୍ରକାରର ଦେହରେ ଥାନ୍ତି ।

ଓଡ଼ିଶା ସେହି କର୍ମର ଅଧିକାରୀ ସ୍ଥା ରୂପକ ଭେଷ୍ଟା । ତାଙ୍କୁ
ଏହି ପରି ଭାବରେ ସର୍ବ ଜୀବ କଂର ~~[illegible]~~ ଦ୍ୱିତାକାଙ୍କ୍ଷୀ ଭୋଜି ଗଣିଥିବା
ଗୁଳିମାଳେ ଶାନ୍ତି ଏବଂ ମୋଲ ପ୍ରାଣ ଥାଆନ୍ତି ।୨୮.

ଇତି କର୍ମ ସଂକ୍ଷାସ ଲୋଗ

କର୍ମ ସଂକ୍ଷାସ ଅର୍ଥାତ କର୍ମ ରହିତ ଥାଆସ୍ଥା । ପ୍ରାଣାତ୍ମମ
କ୍ରିଲ୍ଲାପାଦ୍ମ ପ୍ରାଣ-ଅପାଳ ର ଗତି ସ୍ୱତଃ ସ୍ଥିର ~~[illegible]~~ ଦ୍ୱାହଥାଏ
ତାତ୍ମ ହେଉଛି କର୍ମ ସଂକ୍ଷାସ ଲୋଗ ବା ସ୍ଥିର ସାମ୍ୟ ଅସ୍ଥା ଲୋଗ

ଇତି କର୍ମ ସଂକ୍ଷାସ ଲୋଗଃ ।

ଅନୁଚ୍ଛେଦାନୁଶୀଳନ

ଶ୍ରୀ ଦୁର୍ଗାପ୍ରସାଦ ମୁଖାର୍ଜ୍ଜୀ

ଏକାକ୍ଷିରୋଗଃ କର୍ଣ୍ଣପଟ୍ଟକଃ କାର୍ଣ୍ଣିଶୋଥଃ କର୍ଣ୍ଣ ନଥ୍ରୋତି ସଃ
ସ ସଂକ୍ଷ୍ୟାସ୍ତ ଚି ଚଲାଚଲ ନ କିଛିଚ୍ଛିନ୍ତି ଘୁମୁଚ୍ଛି ।୧।

ଶ୍ରୀ ଦୁର୍ଗାପ୍ରସାଦ ଏକାଚ । ସଃ କର୍ଣ୍ଣପଟ୍ଟକଃ ଏକାକ୍ଷିରୋଗଃ ଚ (ଏକତ୍ରାବସ୍ଥାଭାବିକଃ
କାର୍ଣ୍ଣିଶୋଥଃ (ଏକତ୍ରାବସ୍ଥାଭାବିକଃ କିନ୍ତୁ) କର୍ଣ୍ଣ ନଥ୍ରୋତି, ସଃ ସନ୍ଧ୍ୟାସ୍ତ
ଚ ଚଲାଚଲ ଚ ନ କିଛିଚ୍ଛିନ୍ତି (ଅର୍ଥାତ୍ ସନ୍ଧ୍ୟାସମୟେ ଏକ ଦୃଷ୍ଟିଶକ୍ତିହୀନଃ
ନ ଚ ଚଞ୍ଚଳଃ) ।୧।

ଏକାର୍ଥଃ ଶ୍ରୀଦୁର୍ଗାପ୍ରସାଦ କହିଲେ, ଯେ କର୍ଣ୍ଣପଟ୍ଟଳକୁ ଏକାକ୍ଷି ନିଦ୍ରାକୁ ଅର୍ଦ୍ଧରୋଗ
କର୍ଣ୍ଣ ଏବଂ ଏହି ତିନି ପ୍ରକାରର ରୋଗୀ କିଛିଟି ଏକାର୍ଥବୋଧକ ଅର୍ଥାତ୍ ଏକାକ୍ଷି ଦୃଷ୍ଟି
ହୀନ ଅର୍ଥ ବୁଝାଉଥିବା ଏକାକ୍ଷି ଦୃଷ୍ଟିହୀନ ଏବଂ ସନ୍ଧ୍ୟାରେ ଦିଶେ ନାହିଁ ।୧।

ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟଃ - ଶ୍ରୀଦୁର୍ଗାପ୍ରସାଦ କହିଲେ - ଯାହାର ମୁଣ୍ଡରେ ଚୋଟଯୋଗୁ ଏକାକ୍ଷି
ଦୃଷ୍ଟିହୀନ ହୋଇଛି, ଚକ୍ଷୁଗୋଲକ ଫୁଲିଯାଇଛି, ଏକାକ୍ଷି ଦୃଷ୍ଟିହୀନ ହୋଇଛି ଏବଂ
ସନ୍ଧ୍ୟାସମୟରେ ଦିଶୁନାହିଁ ସେ ପ୍ରକୃତରେ ଏକାକ୍ଷିରୋଗୀ ।

(ମନ୍ତବ୍ୟଃ - ଏହିଠାରେ ଲେଖକଙ୍କର ଅସାବଧାନତା ପ୍ରକାଶ ପାଇଛି, ସେହି
ଆଘାତଜନିତ ଦୃଷ୍ଟିହୀନ ଲୋକର ଚକ୍ଷୁଗୋଲକ ଫୁଲିଯିବା କଥା ନୁହେଁ ବରଂ ଚକ୍ଷୁଗୋଲକ
ଚଟକୁଯାଇଥିବା ଅବସ୍ଥାରେ କିଛିଦିନ ରହିଥାଏ)

୩୦ ପ୍ରକାଶଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ପ୍ରାଣ୍ଡୁରୋଗୀ ଚାରି ଦିନି ପାଣ୍ଡୁର
କନ୍ୟାଙ୍କୁ ବିବାହ କରିଥିଲା ଏକାକ୍ଷି ରୋଗୀ ଦେଖିଛି ଏହି
ତେଣୁ ପାଣ୍ଡୁର, ୩୦ ସଂକ୍ଷ୍ୟାପ୍ରସାଦ ଦୃଷ୍ଟି, ପ୍ରାଣ୍ଡୁ (ଏକାକ୍ଷିରୋଗୀ ପ୍ରକାଶ
ଚ ଚଲାଚଲ ଦିଶି, ଦୃ (ମୁଖସ୍ଥ) ଅସାବଧାନତାରୁ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଅଶୁଦ୍ଧ
(ଏକାକ୍ଷିରୋଗୀ) ଚଲାଚଲ କରିଥିଲା ।୧।

ଅର୍ଥଃ - ତେଣୁ ପାଣ୍ଡୁର ! ସଂକ୍ଷ୍ୟାସ୍ତ ମାତ୍ର ଚଲାଚଲ ଚାଲୁ, ପାଦଚାମଡା ଅଧାର
ନଥିବାରୁ ଏକାକ୍ଷି ରୋଗୀ ହୋଇ ପାରନ୍ତି ନାହିଁ ।୧।

ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ:- ଅଳ୍ପ ଖେଳୁଡ଼ିକ ଆମପାଖରୁ ଅଳ୍ପ କିଛି ଦୂରରୁ, ଅଳ୍ପ କିଛି ଆଡ଼ି ଅବସ୍ଥାରେ ମୋତେ ଡାକୁ ନାହିଁ, ଅର୍ଥାତ୍ ମୋ ଅନୁପସ୍ଥିତିରେ ମୋତେ ସର୍ବଦା ଏମାନେ କିଛି ଦୂରରୁ ଥିବାର ଡାକୁଛନ୍ତି ମୋତେ ଡାକୁ ନାହିଁ, ଦୂରରୁ ଛୋଟ ଆକୃତିରେ ମୋ ସୁନ୍ଦର ଭଉଣୀ ଆମପାଖରୁ କିମ୍ବା ଅଳ୍ପ କିଛି ଦୂରରୁ ଡାକୁଛନ୍ତି ମୋତେ ଡାକୁ ନାହିଁ, ଅର୍ଥାତ୍ ଡାକିବାର ଇଚ୍ଛା ହେଉଛି ମାତ୍ର ଲଜ୍ଜାରେ ମୁଁ ଡାକୁ ପାରୁନାହିଁ ଦୌଡ଼ ସମ୍ପର୍କ ହୋଇଥିଲା ଆମ୍ବା ଛୁଇଁଲୁଚୁଆ ଚୋରାମାଛି ଖେଳ ଖେଳିବେ ନାହିଁ, ଆମରଣ ଖେଳରେ ଖୁବ୍ ଗୋପନୀୟ ଜାଗାରେ ଲୁଚିବା ସମୟରେ ଅନ୍ୟ ଲୁଚିଥିବା ସାଥୀଙ୍କୁ ଖୋଜିବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଚାରିପଟେ ଘୁରୁଥିବା ସମୟରେ ଆମ ପ୍ରାଣରେ ଭୟ ଆସିଥାଏ ।୧୦।

ଅନୁଷ୍ଟୁପ୍ ଛନ୍ଦରେ ଲକ୍ଷଣ ଓ ଉଦାହରଣ

ଅନୁଷ୍ଟୁପ୍ ଛନ୍ଦରେ ଚତୁର୍ଥ ପାଦର ପଞ୍ଚମ ଅକ୍ଷର ଲଘୁ ଏବଂ ଷଷ୍ଠ ଅକ୍ଷର ଗୁରୁ ହୋଇଥିବ । ଏଥିରେ ଚାରିଟି ପାଦ ଥାଏ । ପ୍ରତି ପାଦରେ ଆଠଟି ଅକ୍ଷର ଥାଏ । ଏଥିରେ ଯତି ଚିହ୍ନ ଥାଏ ନାହିଁ । ଏଥିରେ ଦୁଇଟି ଚରଣ ଥାଏ । ପ୍ରତି ଚରଣରେ ଦୁଇଟି ପାଦ ଥାଏ । ଏଥିରେ ଦୁଇଟି ଚରଣ ଥାଏ । ପ୍ରତି ଚରଣରେ ଦୁଇଟି ପାଦ ଥାଏ । ଏଥିରେ ଦୁଇଟି ଚରଣ ଥାଏ । ପ୍ରତି ଚରଣରେ ଦୁଇଟି ପାଦ ଥାଏ ।

ଉଦାହରଣ:- ମୋ କଳାଟିର ଆମ୍ବାର, ଜାମୁରେ, ଓ ଗାଲୁରେ ଅଠିରା ପ୍ରକୋପରେ ସମସ୍ତ ଶର୍ଦ୍ଦ କଳାଟିର ଅଠିରା ଆଖିରେ ଦେଖୁ ନାହିଁ ଏଥିପାଇଁ ଆଖିରେ ମୋର ଦୁଃଖ କିମ୍ବା ଦୁଃଖ ହୋଇଥାଏ ।୧୨।

ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ:- ମୋ ସମସ୍ତଙ୍କର ଯଦି ମୁଣ୍ଡ ବେଦନା ହେଲେ ଆମ୍ବାର କିମ୍ବା ଜ୍ୱର ଆସିଲେ ସର୍ବ ଶରୀରରେ ଦୁଃଖ ନାହିଁ, ଏମାନଙ୍କର ଦୁଃଖ ମୋତେ ହୋଇଥାଏ ।୧୨।

ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ:- ଉପରୋକ୍ତ ୨୦,୨୧,୨୨ ଶ୍ଳୋକ ତ୍ରୟରେ ସାମାନ୍ୟତଃ ସାଧକ
ପ୍ରସଙ୍ଗରେ ଧ୍ୟାନ ଯୋଗ । ସେହି ଯୋଗାରୂଢଙ୍କ ଅବସ୍ଥା ସୁଖଦୁଃଖ
ରୁ ଅତୀତ । ନିର୍ବେଦ ରହିତ ଚିତ୍ତଦ୍ୱାରା ଅର୍ଥାତ ଚିତ୍ତର ଦୈନ୍ୟପଣ
ତ୍ୟାଗକରି ଧର୍ମଯୋଗ କରିବା ଚେଷ୍ଟାକୁ ନିଶ୍ଚଳ କରି ଦେବାର
ନାମ ନିର୍ବେଦ । ଦେହଧର୍ମ - ଇନ୍ଦ୍ରିୟ - ବାସନା (ନ ହନ୍ୟତେ
ହନ୍ୟମାନେ ଦେହେ ବ୍ରହ୍ମ ସନାତନ) ସେହି ସନାତନ ପ୍ରବୃତ୍ତିକୁ ଦମିବାର
ନାମ ବେଦ । ମୋର ରୂପରେ ଅଭିମାନ ହେଲା ନିର୍ବେଦ ଓ ଜ୍ଞାନ
ବେଦ । ଏହିପରି ନିର୍ବେଦ ବା ଅଭିମାନ ରହିତ ଚିତ୍ତଦ୍ୱାରା
ଯୋଗର ପ୍ରତିକୂଳ କାମନା ସମୂହକୁ ତ୍ୟାଗ କରି (ସେହି କାମନା
ରେ 'ମୁଁ' 'ମୋର' ଥିବା ଅଭିମାନ ବାଧକ) ସ୍ଥିର ଚିତ୍ତଦ୍ୱାରା
ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ମାନଙ୍କୁ ବିଷୟ ବାସନାରୁ ନିବୃତ୍ତ କରି ଗୁରୁଙ୍କ ଉପଦେଶ
ଅନୁସାରେ ସାଧନା କରିବ । (ଅର୍ଥାତ ୪ର୍ଥ ଅଧ୍ୟାୟ ୩୪ ଶ୍ଳୋକ
ରେ ଭଗବାନ କହିଛନ୍ତି - ଜ୍ଞାନୀ ତତ୍ତ୍ୱଦର୍ଶୀମାନେ ତୁମକୁ ଉପଦେଶ
ଦେବେ । ସେହି ୪ର୍ଥ ଅଧ୍ୟାୟ ୩୫ ଶ୍ଳୋକରେ କହିଛନ୍ତି —
ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷଙ୍କ ମୁଖରେ ଏହିପରି କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ଲକ୍ଷ୍ୟ ନିହିତ ଅଛି)
ତତ୍ତ୍ୱଦର୍ଶୀ ଗୁରୁଙ୍କ ଉପଦେଶ ଅନୁସାରେ ନିବୃତ୍ତ କରି
ଯୋଗାବସ୍ଥା ପ୍ରାପ୍ତ ହେବା ପାଇଁ ଅଭ୍ୟାସ କରିବ । ୨୩।୨୪ ।

ଶନୈଃ ଶନୈରୁପରମେଦ୍ ବୁଦ୍ଧ୍ୟା ଧୃତିଗୃହୀତୟା
ଆତ୍ମସଂସ୍ଥଂ ମନଃ କୃତ୍ୱା ନ କିଞ୍ଚିଦପି ଚିନ୍ତୟେତ୍ ।୨୫।

ଧୃତିଗୃହୀତୟା (ଧୈର୍ଯ୍ୟଯୁକ୍ତ ବଶୀଭୂତ) ବୁଦ୍ଧ୍ୟା ମନଃ ଆତ୍ମସଂସ୍ଥଂ
(ଆତ୍ମାରେ ସ୍ଥାପନ ଯୁକ୍ତ ନିଶ୍ଚଳ ଭାବରେ) କୃତ୍ୱା ଶନୈଃ ଶନୈଃ
(କ୍ରମଶଃ) ଉପରମେତ କିଞ୍ଚିଦପି ନ ଚିନ୍ତୟେତ୍ ।୨୫।

ଅର୍ଥ:- ଯୋଗୀ ଧୈର୍ଯ୍ୟରେ ବଶୀଭୂତ ବୁଦ୍ଧି ନିଜର ବୁଦ୍ଧି ଦ୍ୱାରା ମନକୁ
ଆତ୍ମାରେ ନିଶ୍ଚଳ ଭାବରେ ସ୍ଥାପନ କରି ଧୀରେ ଧୀରେ ଉପରତି
ହେବ । ସେତେବେଳେ ଅନ୍ୟ କୌଣସି ଚିନ୍ତା କରିବ ନାହିଁ ।୨୫

ଅନ୍ୱୟ:- ଶାନ୍ତରଜସଂ (ଅଭାବ) ପ୍ରଶାନ୍ତମନସମ୍ ଅକଳ୍ମଷଂ ବ୍ରହ୍ମଭୂତମ୍ (ବ୍ରହ୍ମଭାବପ୍ରାପ୍ତଂ) ଏନଂ ଯୋଗିନମ୍ ଉତ୍ତମଂ ସୁଖମ୍ ଉପୈତି ହି। ୨୭।

ଅର୍ଥ:- ଏହିପରି ରଜୋଗୁଣ ବିହୀନ ପ୍ରଶାନ୍ତଚିତ୍ତ, ନିଷ୍ପାପ ଓ ବ୍ରହ୍ମଭାବପ୍ରାପ୍ତ ଯୋଗୀମାନଙ୍କୁ ଉତ୍ତମ ସୁଖ ନିଜେ ଆଶ୍ରୟ କରିଥାଏ। ୨୭।

ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ:- ରଜୋଗୁଣରହିତ ବ୍ୟକ୍ତି ହିଁ ପ୍ରଶାନ୍ତ ଚିତ୍ତ ଅର୍ଥାତ୍ ମଧ୍ୟ ଅବସ୍ଥା ଉପାଦ ରଜୋଗୁଣ ସ୍ଥାନରେ ଯୋ ନ ଥାନ୍ତି କିମ୍ବା ତାଙ୍କ ମନରେ ଚଞ୍ଚଳତା ନ ଥାଏ। ସୁତରାଂ ସେ ପ୍ରଶାନ୍ତଚିତ୍ତ। ଏହିପରି ଯୋଗୀମାନଙ୍କ ମନ ପ୍ରକୃଷ୍ଟ ରୂପେ ଶାନ୍ତ ହୋଇ ବ୍ରହ୍ମରେ ସ୍ଥିତ ହୋଇଥାଏ ଅର୍ଥାତ୍ ସର୍ବଦା ଅନ୍ତଃକରଣରେ ଚିତ୍ତ ସ୍ଥିର ହୋଇ ବ୍ରହ୍ମ ସ୍ୱରୂପରେ ଅବସ୍ଥିତ କରିଥାଏ। ସେ ବ୍ରହ୍ମଭାବପ୍ରାପ୍ତ, ପାପରହିତ, ନିଷ୍ପାପ। ଏହିପରି ବ୍ରହ୍ମଭାବପ୍ରାପ୍ତ ଯୋଗୀମାନଙ୍କୁ ସର୍ବଦା ଉତ୍ତମ ସୁଖ ଆଶ୍ରୟ କରିଥାଏ। ୨୭।

ଯୁଞ୍ଜନ୍ନେବଂ ସଦାତ୍ମାନଂ ଯୋଗୀ ବିଗତକଳ୍ମଷଃ
ସୁଖେନ ବ୍ରହ୍ମସଂସ୍ପର୍ଶମତ୍ୟନ୍ତଂ ସୁଖମଶ୍ନୁତେ। ୨୮।

ଏବଂ ସଦା ଆତ୍ମାନଂ (ମନଃ) ଯୁଞ୍ଜନ୍ (ବ୍ରହ୍ମଣି ସ୍ଥିରଂ କୁର୍ବନ୍) ବିଗତକଳ୍ମଷଃ (ବିଗତପାପଃ) ଯୋଗୀ ସୁଖେନ (ଅନାୟାସେନ) ବ୍ରହ୍ମସଂସ୍ପର୍ଶଂ (ବ୍ରହ୍ମଣଃ ସଂସ୍ପର୍ଶଃ ଅନୁଭବଃ ଯସ୍ୟ ତଦେବ) ଅତ୍ୟନ୍ତଂ (ନିରତିଶୟମୁତ୍କୃଷ୍ଟଂ) ସୁଖମ୍ ଅଶ୍ନୁତେ (ପ୍ରାପ୍ନୋତି ଜୀବନ୍ମୁକ୍ତୋ ଭବତି ଇତ୍ୟର୍ଥଃ)। ୨୮।

ଅର୍ଥ:- ଏହିପରି ସର୍ବଦା ମନକୁ ବ୍ରହ୍ମରେ ନିଯୁକ୍ତ କରି ନିଷ୍ପାପ ଯୋଗୀ ଅନାୟାସରେ ବ୍ରହ୍ମସଂସ୍ପର୍ଶ ରୂପକ ସୁଖ ପାଆନ୍ତି ଅର୍ଥାତ୍ ଜୀବନ୍ମୁକ୍ତ ହୁଅନ୍ତି। ୨୮।

ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ:- ୨୪।୨୫ ଶ୍ଳୋକ ଅନୁସାରେ ମନକୁ ସର୍ବଦା ଆତ୍ମସଂସ୍ଥ ସ୍ଥିର ବ୍ରହ୍ମରେ ସଂଲଗ୍ନ କରି ଯୋଗୀ ନିଷ୍ପାପ ଅବସ୍ଥା ପାଆନ୍ତି ଅର୍ଥାତ୍ ତାଙ୍କର ଆତ୍ମା ଅବିଦ୍ୟାଦିରୁ ରହିତ ହୋଇ ଶୁଦ୍ଧ ଆତ୍ମସ୍ୱରୂପ ସ୍ଥିତି ଲାଭ କରିଥାନ୍ତି। ସେଥିପାଇଁ ତାଙ୍କୁ ବ୍ରହ୍ମ ସଂସ୍ପର୍ଶ ରୂପକ ଅତ୍ୟନ୍ତ ସୁଖ ମିଳିଥାଏ। ଜୀବନ୍ମୁକ୍ତ ଅବସ୍ଥା ରୂପକ ବ୍ରହ୍ମଭାବରେ ମନକୁ ଲୀନ କରି ରହୁଥିବାରୁ ବ୍ରହ୍ମସମ୍ପର୍କ ସୁଖ ସୁଲଭ ହୋଇଥାଏ। ୨୮।

ସର୍ବଦା ଯୋଗ ଅଭ୍ୟାସ କଲେ ମନରେ ଯେଉଁ ବୈରାଗ୍ୟ ଜାତ ହୁଏ, ସେହି ବୈରାଗ୍ୟ ଦ୍ୱାରା ମନକୁ ନିଗ୍ରହ କରାଯାଏ । ୩୫ ।

ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ :- ଶ୍ରୀଭଗବାନ କହିଲେ ଅର୍ଥାତ୍ ମୁଁ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କ ଠାରୁ ପ୍ରମାଣ ହେଲା ତନୁମଧ୍ୟାହେ । ଚଞ୍ଚଳ ମନକୁ ନିଗ୍ରହ କରିବା ଅତ୍ୟନ୍ତ କଠିନ, ତଥାପିରେ ସନ୍ଦେହ ନାହିଁ । ମାତ୍ର ହେ କୌନ୍ତେୟ । ସର୍ବ କଲେ ବୈରାଗ୍ୟ ଜାତ ହୁଏ । ସେହି ବୈରାଗ୍ୟ ବା ବିରାଗ ଚଞ୍ଚଳ ମନର ଆସକ୍ତି କୁ ଲୋପ କରେ । ୩୫ ।

ଅସଂଯତାତ୍ମନା ଯୋଗୋ ଦୁଷ୍ପ୍ରାପ ଇତି ମେ ମତିଃ
ବଶ୍ୟାତ୍ମନା ତୁ ଯତତା ଶକ୍ୟୋଽବାପ୍ତୁମୁପାୟତଃ । ୩୬ ।

ଅସଂଯତାତ୍ମନା (ଅସଂଯତଃ ଆତ୍ମା ଚିତ୍ତଂ ଯସ୍ୟ ତେନ) ଯୋଗୋ ଦୁଷ୍ପ୍ରାପଃ (ପ୍ରାପ୍ତୁମଶକ୍ୟଃ) ଇତି ମେ ମତିଃ, ବଶ୍ୟାତ୍ମନା (ବଶ୍ୟଃ ଅଭ୍ୟାସ ବୈରାଗ୍ୟାଭ୍ୟାଂ ବଶୀକୃତଃ ଆତ୍ମା ଚିତ୍ତଂ ଯସ୍ୟ ତେନ) [ପୁନଶ୍ଚ] ତୁ ଉପାୟତଃ ଯତତା (ଗୁରୁପଦିଷ୍ଟୋପାୟେନ ପ୍ରଯତ୍ନଂ କୁର୍ବତା) [ଯୋଗୋ] ଅବାପ୍ତୁଂ ଶକ୍ୟଃ । ୩୬ ।

ଅର୍ଥ :- ଅସଂଯତ ଚିତ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ପକ୍ଷରେ ଯୋଗ ଦୁଷ୍ପ୍ରାପ୍ୟ ମାତ୍ର ଗୁରୁ ଉପଦେଶ ଦେଇଥିବା ଉପାୟରେ ସଂଯତ ଚିତ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତି ଯତ୍ନ କଲେ ଯୋଗ ପାଇ ପାରନ୍ତି । ୩୬ ।

ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ :- ପୂର୍ବ ଶ୍ଲୋକ ରେ ବୈରାଗ୍ୟ ଦ୍ୱାରା ଚିତ୍ତ ବଶୀଭୂତ ହୋଇ ନାହିଁ ଯାହାଙ୍କର ସେମାନଙ୍କ ପକ୍ଷରେ ଯୋଗ ଅସମ୍ଭବ । କିନ୍ତୁ ଗୁରୁଙ୍କ ଉପଦେଶ ଅନୁସାରେ ଯେ ଆତ୍ମସଂଯମ କରି ମନକୁ ସ୍ଥିର କରି ପାରିଛନ୍ତି ସେ ଯତ୍ନ କଲେ ଯୋଗ ଅବସ୍ଥା ପାଇ ପାରିବେ । ୩୬ ।

ଅର୍ଜୁନ ଉବାଚ

ଅଯତିଃ ଶ୍ରଦ୍ଧୟୋପେତୋ ଯୋଗାଚ୍ଚଳିତମାନସଃ
ଅପ୍ରାପ୍ୟ ଯୋଗସଂସିଦ୍ଧିଂ କାଂ ଗତିଂ କୃଷ୍ଣ ଗଚ୍ଛତି । ୩୭ ।

ଅର୍ଜୁନ ଉବାଚ । ହେ କୃଷ୍ଣ ! (ପ୍ରଥମତଃ) ଶ୍ରଦ୍ଧୟା ଉପେତଃ (ଶ୍ରଦ୍ଧାଯୁକ୍ତଃ) (ଯୋଗେ ପ୍ରବୃତ୍ତଃ) (ତଦନନ୍ତରମ୍) ଅଯତିଃ (ପ୍ରଯତ୍ନ ନ କରୋତି ଶିଥିଳ ଚିତ୍ତ ଅଭ୍ୟାସ ହୀନଃ) ଯୋଗାତ୍ ଚଳିତମାନସଃ (ମନ୍ଦ ବୈରାଗ୍ୟେଣ) ଯୋଗ ସଂସିଦ୍ଧିଂ (ଜ୍ଞାନଂ) ଅପ୍ରାପ୍ୟ କାଂ ଗତିଂ ଗଚ୍ଛତି ପ୍ରାପ୍ନୋତି । ୩୭ ।

ଅର୍ଥ - ଅର୍ଜୁନ କହିଲେ - ହେ କୃଷ୍ଣ ! ପ୍ରଥମେ ଶ୍ରଦ୍ଧା ସହ ଯୋଗ ଆରମ୍ଭ କରି ପରେ ଅଭ୍ୟାସ ନ କରି ଶିଥିଳ ହେବା ଦ୍ୱାରା ବିଚଳିତ ମନ ଯାହାଙ୍କର ତାଙ୍କର ଗତି କଅଣ ହୁଏ ? ୩୭ ।

ଏହିପରି ଯୋଗୀ ତପସ୍ୱୀଙ୍କ ଠାରୁ ଶ୍ରେଷ୍ଠ। ତପସ୍ୱୀ = ତପଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟା ଅର୍ଥାତ୍ ଆଧିଭୌତିକରେ ନାମ୍ୟକରେ ମୁକ୍ତି ସେଉଠାଏ। ଯୋଗୀ ଆଧିଭୌତିକର ଭୂମିରେ ବିଜ୍ଞାନ ପଦରେ ଅବସ୍ଥିତ ହୋଇଥାଆନ୍ତି; ଜ୍ଞାନୀ କର୍ମର ଅଭିଜ୍ଞାବସ୍ଥା ପରେ 'ମୁକ୍ତି' ଅବସ୍ଥା। ତେଣୁ ତପସ୍ୱୀ ଅପେକ୍ଷା ଯୋଗୀ ଶ୍ରେଷ୍ଠ। ଜ୍ଞାନୀ ଅପେକ୍ଷା ମଧ୍ୟ ଯୋଗୀ ଶ୍ରେଷ୍ଠ। ଅର୍ଥାତ୍ ଆତ୍ମତତ୍ତ୍ୱ ଜାଣିବାକୁ ଜ୍ଞାନ କୁହାଯାଏ। ଅର୍ଥାତ୍ ସୂକ୍ଷ୍ମ ଚୈତନ୍ୟ ପ୍ରାପ୍ତ ହୋଇ ଆତ୍ମଜ୍ଞାନ ଲାଭ କରିବା। ଏହି ଜ୍ଞାନୀଙ୍କ ଅପେକ୍ଷା ଯୋଗୀ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଅର୍ଥାତ୍ ଆତ୍ମତତ୍ତ୍ୱ ବା ସୂକ୍ଷ୍ମ ଚୈତନ୍ୟ ବର୍ଜିତ ଅବସ୍ଥାପରେ ଜ୍ଞାନର ଅତୀତ ପରମାତ୍ମତତ୍ତ୍ୱ ହୃଦୟ ବିଜ୍ଞାନ ପଦ। ଯୋଗୀ ଆଧିଭୌତିକର ଭୂମିରେ ସ୍ୱରୂପର ସ୍ଥାନରେ ଅବସ୍ଥିତ। ତେଣୁ ଜ୍ଞାନୀ ଅପେକ୍ଷା ଯୋଗୀ ଶ୍ରେଷ୍ଠ। କର୍ମୀ ଅପେକ୍ଷା ଯୋଗୀ ଶ୍ରେଷ୍ଠ। ପୂର୍ବ ଅଧ୍ୟାୟରେ କେତେ ଯୋଗକ୍ରିୟା ତଥା ଏହି ଅଧ୍ୟାୟରେ ବର୍ଣ୍ଣିତ ଯୋଗକ୍ରିୟା ସମସ୍ତରେ ନାମ୍ବ ନାମ୍ବ କରିଲେ ଯେ ଯେଉଁ [illegible] ଯୋଗକ୍ରିୟା ର [illegible] ଅଭ୍ୟାସ କରି ଉକ୍ତ କ୍ରିୟା ଗୁଡ଼ିକ କରନ୍ତି ସେ କର୍ମୀ। ଏହି କର୍ମ କରି କର୍ମର ପରାବସ୍ଥା 'ମୁକ୍ତି' ପ୍ରାପ୍ତ କରିବା ଶ୍ରେଷ୍ଠ, ତେଣୁ ସନ୍ଦେହ ନାହିଁ। କାରଣ, ଗୁରୁ ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ଆଧିଭୌତିକ ମୁକ୍ତ ସୂକ୍ଷ୍ମ ରେ ମୁକ୍ତି ଲାଭ କରିବା ଅପେକ୍ଷା ଅତୀତାବସ୍ଥା ରେ ମୁକ୍ତି ଲାଭ କରିବା ଶ୍ରେଷ୍ଠ। ସେଥିପାଇଁ କହିଲେ ହେ ଅର୍ଜୁନ! ତୁମେ ଯୋଗୀ ହୁଅ। ଅର୍ଥାତ୍ ଷଟ୍ଚକ୍ର ଭେଦ କରି ବିଜ୍ଞାନ ଭୂମିର ପରାବସ୍ଥା ପ୍ରାପ୍ତ ହୋଇ ପରମାତ୍ମ-ତତ୍ତ୍ୱ ହୃଦୟ ବିଜ୍ଞାନ ପଦରେ ଅବସ୍ଥିତ ହୁଅ। ୪୬।

ଯୋଗିନାମପି ସର୍ବେଷାଂ ମଦ୍ଗତେନାନ୍ତରାତ୍ମନା
ଶ୍ରଦ୍ଧାବାନ୍ [illegible] ଭଜତେ ଯୋ ମାଂ ସ ମେ ଯୁକ୍ତତମୋ ମତଃ ।୪୭।

ଶ୍ରଦ୍ଧାବାନ୍ ଯଃ ମଦ୍ଗତେନ (ମଦ୍ଗାସ୍ୱରୂପ) ଅନ୍ତରାତ୍ମନା ମାଂ ଭଜତେ ସଃ ସର୍ବେଷାଂ ଯୋଗିନାମପି ଯୁକ୍ତତମଃ (ଯୋଗୀଙ୍କ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଶ୍ରେଷ୍ଠ) ମେ ମତଃ (ଅଭିମତ)।୪୭।

ପୁଲାଦିାହ ଠାରୁ ଆକ୍ଷୀଚର୍ଯ୍ୟ ପାର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଆତ୍ମାହ କଥାସ୍ତୁଥିବା ପ୍ରକାଶ ।ାହୁଁଥାଏ
ଏଥ୍ରାପାଁପାଁଏ ଜୁଦା ଜିକାଙ୍କା ରୂପଥ ଚଲୁ ସୂର୍ଯ୍ୟ ପ୍ରକାଶିତ ହୋଇଥାନ୍ତି ।
ଲୋହଁଠାରେ ଚଲୁ ସୂର୍ଯ୍ୟକଳ କଥସ୍ତୁଥିବା ନାହିଁ, ସେଠାରେ କଣ୍ଟୁ ଅନ୍ଧାରମୟ
ପ୍ରଦେଶ ଆକଥକୁ, ଏହାଠାରୁ ପ୍ରକାଶ ରୂପଥ କଥସ୍ତୁ ଜ୍ୟୋତି ହେଉଁ ଏକ ଅନ୍ଧାରମୟ
ଦୃଶ୍ୟପାଳ, ସେଥିଥାଇଁ କଣ୍ଟୁତଳୁ ଏ: ଭେଡ଼ିଗୁଡ଼ିକଠାରୁ ଭେଡ଼ ଅନ୍ଧାରମୟ ।୦୦।

ଦଳାଠ ଦଳଦଗାଦଥି କାଦଠାଗ କଦଜିଁଗ୍ର
ଦର୍ଦା କଣ୍ଟୁଦୋ ଭୂଦ୍ଦଣ୍ଟ ଗ୍ରାଦୋଟଥି ଭଣ୍ଟଦର୍ଦ୍ଦ ।୧୧

ଦଳ ଭଣ୍ଟଦର୍ଦ୍ଦ । ଅଣ୍ଟ୍ଦ ଦଳ ଦଦ୍ଦ । କାଦ ଠାଗ କଦଜିଁଚ୍ଚ (କାଦ୍ଦ - ଗ୍ରାଦ୍ଦ
ଠାଗ - ଆଣ୍ଟ୍ରକ୍ତି ଗ୍ରାଭ୍ୟ କଦଜିଁଚ୍ଚ) ବଳି (ଘୁଦୈର୍ଗାନୁଷ୍ଠାନ ଯାବତ୍ ଧର୍ଯ୍ୟନ୍ତ)
ଥଥ୍ଥି, ଭୂଦ୍ଦେଣ୍ଟ (ପ୍ରାଣିମ୍ଟ) ଦର୍ଦା କଣ୍ଟୁଘାଟ (ଆତ୍ମପର୍ଣ୍ଣାପ୍ରକୋପି ରୂପ
ଣ୍ଟୁତ୍ତୋ ହଣ୍ଟୁ ଏଲୋଗଃ କାଦ ଥଥ୍ଥି ।୧୧"

ଅର୍ଥ:- ହେ ଭଣ୍ଟଦର୍ଦ୍ଦ ! ମୁଁ କଳକାରକାଳ କାଦଠାଗ କଦଜିଁଚ୍ଚ କଲ,
ଯେଉଁଥିରେ ଘୁଦୈର୍ଗାନୁଷ୍ଠାନ ଯାବତ୍ ଯାଏ ସାମର୍ଥ୍ୟ ଓ ପ୍ରାଣୀକାଳ ଦୈର୍ଘ -
-ଥଟିଥିଲା କାଳ ଯେଉଁଥିରେ ଆତ୍ମପର୍ଣ୍ଣାପ୍ରକୋପି ରୂପଥ ଚଲୁଥି ହଣ୍ଟୁଥି
ଭଳିଚ କାଳ ରୂପରେ ହଉଛି ।୧୧।

ଗାଣ୍ଟୁଲିଁ:- ହେ ଭଣ୍ଟଦର୍ଦ୍ଦଶ୍ରେଣ୍ଟ ଯେଉଁଜନ, ଲୋହଁ କଳ ଯାହା ଘୁଦୈର୍ଘ ରୂପଥ
ଆତ୍ମପର୍ଣ୍ଣାପ୍ରକୋପି ଲୋକେ ପ୍ରାପ୍ତ ହଅନ୍ତି ମୁଁ ସେହି ଦର୍ଦା କୁଣ୍ଟୁଘାଟକାର୍ଯ୍ୟ
ପାଇ କଳ ଯେଉଁଥିରେ ଲୋଚାକଳ, ମୁଁ ପ୍ରାଣୀକାଳର ଦୈର୍ଘ ଯଟିଥିଲା
କାଳ ରୂପରେ ଯେଉଁଥିରେ (ଆତ୍ମପ୍ରକାଶ), ଯେଉଁଥିରେ ଲୋହଁ କାଳଯାହା
ପ୍ରକୋପି ରୂପଥ କାଳିକଥିରେ ହଣ୍ଟୁଛି, ସେହିଥାଏ ମୁଁ ସେହି କାଳ,
ଲୋଗ୍ରାପ୍ତି କଥଲୁରେ ହିତ ଯୁଦ୍ଧରେ ପ୍ରାଣଧର୍ମ ଯହି ଜର୍ମରେ
ଯଜ୍ଞାଚରଣରେ ଜୀକଗ୍ରତ ହୋଇଥାଏ । ଆତ୍ମପ୍ରାପ୍ତି କାମନା
ହେଉଛି ଆତ୍ମଜର୍ମ ହେଉ) ।୧୧ ।

ଜୀବନରେ ସାତ୍ତ୍ୱିକ ଖାଦ୍ୟ ଗ୍ରହଣ ପ୍ରାଣାୟାମ ପାଇଁ ଅତି
ଆବଶ୍ୟକ ଅଟେ । ଏହି ଖାଦ୍ୟ ଦ୍ୱାରା ଶରୀରରେ ଶକ୍ତି ଓ ଆୟୁ
ବୃଦ୍ଧି ହୁଏ । ସାତ୍ତ୍ୱିକ ଖାଦ୍ୟ (ଶାକାହାର) ଅତି ସହଜରେ ପଚି
ଯାଏ ଏବଂ ଏଥିରେ ଅଳ୍ପ ପରିମାଣରେ ଚର୍ବି ରହିଥାଏ ।

ଅର୍ଥ :- ସାତ୍ତ୍ୱିକ ହୃଦୟକୁ ଓ ମନକୁ ସ୍ନିଗ୍ଧ କରେ । ଆୟୁ ବଢ଼ାଇଥାଏ ।
ଶକ୍ତି ଦିଏ । ମୁଁ ସେହି ଭୋଜନରେ ରହିଁ, ମାତ୍ର ସେମାନେ ମୋ'
- ଠାରେ ରହିଁଥିବେ ।

ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ :- ସତ୍ତ୍ୱ, ରଜ ଓ ତମ ଏହି ତ୍ରିଗୁଣ ପ୍ରାଣରୁ ହୋଇଛନ୍ତି । ମୂଳାଧାର ଠାରୁ
କାହି ଦଳ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ତମୋଗୁଣର ସ୍ଥାନ । କାହିଠାରୁ କଣ୍ଠ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ
ରଜୋଗୁଣର ସ୍ଥାନ । କଣ୍ଠ ଠାରୁ ଆଜ୍ଞାଚକ୍ର ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସତ୍ତ୍ୱଗୁଣର ସ୍ଥାନ।
ପ୍ରାଣର ଚଞ୍ଚଳ ଅବସ୍ଥା ରୂପୀମାନେ ଯୋଗେଶ୍ୱରଙ୍କୁ ଯେଉଁ ସ୍ଥାନରେ
ଥାଏ, ସେତେବେଳେ ଜୀବର ସେହି ଭାବ ଉଦୟ ହୋଇଥାଏ ।
ଅନୁରୂପ ଆହୁରି ଆହାର, ଦମ, ଦୁର୍ଗ, ଦର୍ପ, ଶୌଚ, ମୋହ ଆଦି
ହୁଅନ୍ତୁ ହୁଅନ୍ତି । ସତ୍ତ୍ୱ ତାମସିକ ଭାବାପନ୍ନ ଥିଲେ ଶୌଚ ମୋହ ଆଦି
ଦ୍ୱାରା ଭୋଗ କରେ । ରଜସିକ ଭାବାପନ୍ନ ହେଲେ ଦୁର୍ଗ ଦର୍ପାଦିରେ
ଅଭିଭୂତ ହୁଏ । ସତ୍ତ୍ୱ ଭାବାପନ୍ନ ଥିଲେ ଦମ ଅର୍ଥାତ୍ ଅନୁଷ୍ଠାନରେ
ରେ ମୁହଁରେ, ମନ ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ସଂଯମ ଆଦି ସାତ୍ତ୍ୱିକ ଭାବ ହୋଇଥାଏ ।
ଚଞ୍ଚଳାବସ୍ଥାରେ ସତ୍ତ୍ୱଗୁଣର ଉର୍ଦ୍ଧ୍ୱସ୍ଥାନ ଅର୍ଥାତ୍ ଭ୍ରୂମଧ୍ୟ ସ୍ଥାନରେ
ମନ ରହିଲେ ଜ୍ଞାନ ପ୍ରାପ୍ତ ହୁଏ । ଚହିଲାକୁ ପ୍ରାପ୍ତ ହୁଏ ଦ୍ୱାରାଜ୍ଞାର
ଅବସ୍ଥା । ସେତେବେଳେ ତ୍ରିଗୁଣାତୀତ, କୌଣସି ଭାବ ନଥାଏ ।
ସାତ୍ତ୍ୱିକ ସେହି ଅବସ୍ଥା ପ୍ରାପ୍ତ ହବା ପାଇଁ ଚାହୁଁଛି କି ? ମନ ସର୍ବଦା
ତ୍ରିଗୁଣରେ ରହି ଚଞ୍ଚଳ ହେଉଥାଏ । ଚଞ୍ଚଳ ପ୍ରାଣକୁ ହିଁ
ତ୍ରିଗୁଣାତ୍ମିକା ବୋଲାଯାଇଛି । ସାତ୍ତ୍ୱିକଙ୍କର ପ୍ରାଣୋତ୍ପତ୍ତି କାହିଁରେ ହୁଏ ହୋଇଥିବି
ଜାଣିବାକୁ ଚାହିଁ, ତେବେ ତମୋଗୁଣ ଅତିକ୍ରମ କରିଥିବେ । ସେହିପରି
ସାତ୍ତ୍ୱିକର ପ୍ରାଣୋତ୍ପତ୍ତି ଆଜ୍ଞାଚକ୍ର ଠାରୁ କଣ୍ଠ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସାତ୍ତ୍ୱିକ ଭାବ

ଦିଦ୍ଧଣ ଚ୍ଛୁଣଣା ଗୁଣାମଲ୍ଟୀ ମଳମାଲ୍ଟୀ ଦୁଣ୍ଡଣାଲ୍ଟୁ
ମାଲ୍ଟୀଳ ଣା ପ୍ରଦଣ୍ଡଣ୍ଟେ ମାଲ୍ଟୁ ଣା ଛାଂ ଚ୍ଛେଣ୍ଟି ।୧୦୪

ଅନ୍ୱୟ :- ଣୋଠ ପ୍ରତ୍ୟୁଦି ଅଳୋକିକ୍ଷଣମାଲ୍ଟୁ ଙ୍କାଂଚଣ୍ଟି ଦୁଚ୍ଛେଦିଣ, ଣଣ୍ଟିଣାଙ୍କ
ଣୋଟ୍ଟଂମାଣେ ଣର୍ମ ଣୋଗ ପ୍ଥାଣ୍ ଣଙ୍କେ ଗାଣ୍ଟୁଥାନ୍ତି ଯେଟ୍ଟିମାଣେ ଦୁଃ ଦୁଚ୍ଛୁଣ
ମାଲ୍ଟୁ ଅଙ୍କଣ୍ଟୁଣ ଣହି ପାଏନ୍ତି ।୧୦୪

ଶବ୍ଦାର୍ଥ :- ଏକ ଚଜ ଚଣ ଅଦି ଗୁଣା ଚୁଡ଼ିଲ୍ଲ କିଣ୍ଣାଚଲୁଚ୍ଛି, ଣାଚ୍ଚଣ ଯେଟ୍ଟି
ଗୁଣା ଚୁଡ଼ିଲ୍ଲଚେ ଦୁର୍ଗୁ ଚ୍ଛୁଚ୍ଚ ମଳଚ କିଣ୍ଣାଚ ଲଙ୍ଗିଥାଏ । ଦନ୍ତୁ ଗୁଣା -
ପ୍ରମୁଚ୍ଚ ଣୋଠ ଦୈଦ୍ଧୀ ମାଲ୍ଟୁ, ଅଲ୍ଟି ଗାଚଚ୍ଛେଣ୍ଟା ଏଚ ଣଦୁଲୋଦ୍ଧ,
ଣଲ ଥାଲ୍ଟୁ ଣର୍ମ ଣହି ଗୁଣୋଙ୍ଗିଚ ଗାଚଗାଦ୍ଟା ଏଲ୍ଟୁ ପ୍ରାପ୍ତ ଚ୍ଛୋଚ୍ଚଥାନ୍ତି
ଗାଣ୍ଟାଚ ଥାଙ୍କୀ ।ଚଣ୍ଟ୍ରଚ ଚର୍ଦ୍ଧିଚ୍ଚେ ଗୁଣାଙ୍ଗିଚ ସ୍ଥାନ ଚେଚ ଚହି ଥାନ୍ତି
ଚେଚ ଚହି ମାଲ୍ଟୁଣ୍ଟୁ ଅଙ୍କଣ୍ଟୁଣ ଣହି ପାଚନ୍ତି ।୧୦୫।

ଣ ଗାଚ ଦୁଚ୍ଛୁଚ୍ଚଣୋ ପ୍ଚୁଚ୍ଛାଚ ପ୍ରତ୍ୟୁଦଣଣ୍ଟୁ ଣର୍ଦ୍ଦୈଗାଚ
ମାଲ୍ଟୁଲ୍ଲୁ ପଚ୍ଚୁଚ୍ଚେ ଜ୍ଞାଣା ଥାଚୁଚ ଚ୍ଚାଚଣାଙ୍ଗିଚାଚ ।୧୦୬।

ଦୁଚ୍ଛୁଚ୍ଚ ଣାଚ (ପାଗାଣାଲାଚ୍ଚ) ଦୁଚ୍ଛୁଣା ଣର୍ଦ୍ଦୈଗାଚ ମାଲ୍ଟୁଲ୍ଲୁ ଅଣାଦୁଚ୍ଚଜ୍ଞାଣାଚ
ଥାଚୁଚ ଚ୍ଚାଚଣ ଥାଙ୍ଗିଚାଚ ଗାଂ ଣ ପ୍ରଦ ଣଣଣ୍ଟୁ ।୧୦୪

ଅନ୍ୱୟ :- ଚ୍ଛଣ୍ଟେଣଚୁଣାଚ, ପାଗାଗାଦୁଣୀ ଣର୍ଦ୍ଦୈଗଣାଣ୍ଟେ ମାଲ୍ଟୁଣ ଣଣାଚେ ପଡ଼ି
ଦୁଚଜ୍ଞାଣ ଦୁଥିଣ୍ଟି ଚ ଥାଚୁଚଚ୍ଚ ଚ୍ଚାଚଣ ଚ୍ଛୋଚ୍ଚଥାଚ୍ଛ ଣଲାଚୁ
ପଚ୍ଚ ଥାଚୁ ପାଚନ୍ତି ଗାଦୁଂ ।୧୦୫।

ଶବ୍ଦାର୍ଥ :- ଣୋଚ୍ଚଣାଣେ ପ୍ରର୍ବଦା ଜ୍ଞାପ୍ତଂଦେଣାଚେ ପଡ଼ିଥାନ୍ତି ଚର୍ଦ୍ଦିଚ୍ଚୁ
ଣର୍ଦ୍ଦୈଚ୍ଚୁଚେ ଥାଚଥାନ୍ତୁ ଣଚ୍ଚିଣାଙ୍କ ଚୁଦ୍ଗାନ୍ତି ଗାହିଁ ଯେଉଁ ପାଚ ଣର୍ଦ୍ଦୈଗା,
ପାଗାଣାଲାଚ୍ଚ - ଦୁଚ୍ଛୁଚେଥାଏ ଣଚ୍ଚିଚଜ୍ଞାଣୀ । ଣୋଣାଣେ ଚ୍ଚିଚ୍ଚୁଣାପାଲ୍ଟୁଚେ ଦୁର୍ଗୁ
ଣୋଚ୍ଚଚ ଜ୍ଞାଣ ଥଚ୍ଚୁ ଣୋଚ୍ଚଥାଏ ଥାଚୁଚ୍ଚଥାଚ୍ଚ ଏକ ଗାଚ ଚୁଣାଙ୍ଗିଚ ଣୁଚ୍ଚ ଗାଚୁଥାନ୍ତି
~~ଗାଲିଥାଚ~~ ଗାଦୁଂ ।୧୦୫।

ମାତ୍ରଂ ପ୍ରକାଶଃ ସର୍ବଶବ୍ଦସ୍ୟ ଲୋଗମାଲ୍ଲୁ ସମାପ୍ତଃ
ମୂଲ୍ଲୋହଲ୍ଲୁ କାଡ଼ିଜାଗାଛି ଲଲ୍ଲୁକୋମାନଜ ମକାଯଲ୍ଲୁମ୍ ୨୫।

ଅତ୍ରଂ ଲୋଗମାଲ୍ଲୁ ସମାପ୍ତଃ (ଲୋଗମାଲ୍ଲୁ ସମାପ୍ତଃ) ସର୍ବଶବ୍ଦସ୍ୟ (ସମସ୍ତ)
ପ୍ରକାଶଃ କ (ଭୋଗି) ପୂର୍ଣ୍ଣଃ (ବ୍ୟକ୍ତିକି ମୋଦିତଃ) ଅଲ୍ଲୁଃ ଅଜମ୍
ଅକଯଲ୍ଲୁମ୍ ମାଂ କ ଅଡ଼ିଜାଗାଛି ୨୫।

ଅର୍ଥଃ:- ମୂଁ ଲୋଗମାଲ୍ଲୁରେ ଥାଉଛି ପ୍ରକାରରୁ ସମସ୍ତଙ୍କ କିମ୍ବଦନ୍ତୀରେ ପ୍ରମାଣ
ହୁଅଁ ନାହିଁ, ତ୍ୟୁ ଯାହା ବ୍ୟକ୍ତିକି ଲଲ୍ଲୁକ ମୋର ଜନ୍ମାରମ୍ଭରୁ ମରଣ-
-ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଜାଣି ପାରନ୍ତି ନାହିଁ ୨୫।

ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟଃ - ଲୋଗମାଲ୍ଲୁ - ଲୋଗ ଅର୍ଥାତ୍ ମର୍ମାନ୍ତିକ ସ୍ଥିତ୍ୟନ୍ତ, ମାଲ୍ଲୁ ଶବ୍ଦର
ଉତ୍ପତ୍ତି ହେଲେ ହୁଅଁ, ତାହାକୁ ଦେଖ ସମସ୍ତଙ୍କ ମୁହଁରେ ମୋ' ଲୋହ' ଏହା ଜଣା
ଯେଉଁ ମୂଁ 'ମୋର' ଶବ୍ଦର ଅର୍ଥରୁ ଲୋଗ ଅର୍ଥରୁ, ତହି
ଅର୍ଥରୁ ଜନ୍ମିତ ହେଲେ ଜୀବ ର ପ୍ରାଣ ରେ ଚାଞ୍ଚଲ୍ୟ ଆସିଥାଏ
ଦେଖାଯାଏ । ପରେ ରେ ସେ ସମ୍ବନ୍ଧରୁ ଆଉଜ ଦେଖାଯାଏ ।
ସ୍ଥିର ଅବସ୍ଥାନ ହୁଏ, ଲୋଗମାଲ୍ଲୁ ପାଇ ଥାଉଛ ପ୍ରକାରୁ ଆଉଁ ସେହି
ଦେଖି ପାରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅର୍ଥାତ୍ ତାହାର ପୂର୍ବ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଚିହ୍ନି
ହୁଅଁ ନାହିଁ । କାରଣ ସେହି ଲୋଗମାଲ୍ଲୁ ଅବସ୍ଥାରୁ ଏତ ଅତିକ୍ରମ
କରିଥିବା ଲୋକ ପରମପୁରୁଷ ଆଖିରୁ ଦୂରେଇନ୍ତି ନାହିଁ । କିଛି କିଛି
ଚିହ୍ନି ପାରି କଥାଏ ମୁହଁରୁ ଲୋକେ ପ୍ରାଣର ଚଞ୍ଚଳତା ହେଉଛି
ସମ୍ବନ୍ଧର ମାଲ୍ଲୁରେ ବୁଡ଼ି ରହିଥାନ୍ତି । ତହୁଁ ପାଇଁ ଆଦି-ଅନ୍ତ ଶୂନ୍ୟ
ଜଳୁଛ ରହିଛ ଲୋକଂ କିଛି ସୁନ୍ଦର ଭାବରେ ଜଣା ପାରନ୍ତି ନାହିଁ ।
ଲୋକଂ ମମ୍ମାମାଳି ମର୍ମରେ ଏ ଜୀବନ ଧର୍ମରେ ଥାଆନ୍ତି, ସେମାନଙ୍କ
ଏହି ପରମପୁରୁଷଙ୍କ ଏ ସୁନ୍ଦର ଦୃଶ୍ୟଟି ଧରି ପାରନ୍ତି । ଏଥିପାଇଁ
ସୃଷ୍ଟି ଏକ ବିଶ୍ଳେଷଣ ହୋଇଛି । ୨୫ ।

ଦୁଃଖୀ ଚନ୍ଦ୍ର ଦାସ (୪)

- ୩୫୩୨୩୨୩୨୩ -

ଜେଉଁମାନଙ୍କ ପ୍ରମାଦୀମାନଙ୍କର ବର୍ତ୍ତମାନକାଳିକ ବୁଦ୍ଧି
ସେହି ପ୍ରକାରରେ ଚଞ୍ଚଳ ମାନସ ଜେପ ନ କରୁଛନ୍ତି ।୨୬।

ତତ୍ତ୍ୱାର୍ଜୁନ, ଅତୀତ ଜନ୍ମମାନଙ୍କର (ବିଜନ୍ମମାନଙ୍କର) ବର୍ତ୍ତମାନକାଳିକ, ଭବିଷ୍ୟତ
ଚଞ୍ଚଳମାନଙ୍କର (ତ୍ରିକାଳବର୍ତ୍ତିନ୍ ସର୍ବାଣି ଭୂତାନ୍ୟହମର୍ଜୁନ) ଜେଉ (ଜେଉଁ)
ମାନଙ୍କୁ ମୁଁ ନ ଜାଣୁଛି (କୋଇଣି) ତେଉ (ତେଣୁ) ।୨୬।

ଅର୍ଥ :- ହେ ଅର୍ଜୁନ ! ମୁଁ ଅତୀତ, ବର୍ତ୍ତମାନ ଓ ଭବିଷ୍ୟତର ଚାହି ତ୍ରିକାଳବର୍ତ୍ତି
ଭୂତଗଣଙ୍କୁ ଜାଣେ, ମାତ୍ର ମତେ କେହି ଜାଣି ପାରନ୍ତି ନାହିଁ ।୨୬।

ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ :- ହେ ଜୀବରୂପ ତୁଚ୍ଛ ଅର୍ଜୁନ ! ମାନ୍ୟଗଣ ହୋଇଛି, ଆଗରେ ହେବେ,
ଓ ବର୍ତ୍ତମାନ ଅଛନ୍ତି, ଏହି ତ୍ରିକାଳବର୍ତ୍ତି ଭୂତଗଣଙ୍କୁ ମୁଁ ଜାଣିଛି ଅର୍ଥାତ
ଜୀବ ଯେଉଁଠାରୁ ଆସିଛି, ଯେଉଁଠାକୁ ଯିବ ଓ ବର୍ତ୍ତମାନ ଯେପରି ହୋଇଛି
ଏହି ତ୍ରିକାଳଭୂତଗଣଙ୍କୁ ମୁଁ ଜାଣିଛି । ଅର୍ଥାତ ଜୀବର ଏହି ତ୍ରିକାଳ ଅବସ୍ଥା
ମୁଁ ଜାଣିଛି । କିନ୍ତୁ ଭୂତମାନେ ମତେ ଜାଣି ନାହାଁନ୍ତି, ଅର୍ଥାତ ଭୂତମାନେ
ଆତ୍ମ ସ୍ୱରୂପରେ କିଏ ଯେ କ'ଣ ଅଟେ, ସର୍ବଦା ଭିନ୍ନରୂପରେ ରହି
ପରମାତ୍ମାଙ୍କର କିଛି ବୋଧ ପାଇନ୍ତି ନାହିଁ । ପ୍ରାଣୀ ଏହି ଅଧୋଗତି
ଗୁଡାକ ଥାଇ, ମାଘା ସର୍ବଦା ଘୋଳିଛି, ସେହି ହାତ ଯୁକ୍ତ ହୋଇ ରହୁ ଥେବଂ-
ମାନେ ଶାଳ୍ମଳୀ ପାଦ ମନୁଷ୍ୟନ୍ତି, ସେମାନେ ଛିନ୍ନିଶାଳ ର ସମ୍ବାଦ
ହୋଇ ପାରନ୍ତି, ଅର୍ଥାତ ଅଧ ଊର୍ଦ୍ଧ୍ୱ ଓ ମଧ୍ୟ ଅବସ୍ଥା ର ସବୁ ଜାଣି ପାରନ୍ତି,
ଏହି ପ୍ରକାର ଜୀବମାନ କଦାଚିତ ତ୍ରିକାଳ ର ସମ୍ବାଦ ଆଉ ସେହି ହୋଇ
ପାରନ୍ତି ନାହିଁ । ଏହି ଜୀବମାନ ହିଁ ଶାଳ୍ମଳୀପାଦ ସ୍ଥିତ ପୁରୁଷଙ୍କୁ ଜାଣି
ପାରନ୍ତି ।୨୬।

ଇଚ୍ଛାଦ୍ୱେଷ ସମୁତ୍ଥେନ ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱ ମୋହେନ ଭାରତ
ସର୍ବ ଭୂତାନି ସମ୍ମୋହଂ ସର୍ଗେ ଯାନ୍ତି ପରନ୍ତପ ।୨୭।

ହେ ପରନ୍ତପ ଭାରତ, ସୃଷ୍ଟୌ (ଦ୍ୱୈତୀଭୂତେ ବିଶ୍ୱଯୋନୌ ସତି) ଇଚ୍ଛାଦ୍ୱେଷ ସମୁତ୍ଥ
ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱମୋହେନ (ଅନୁକୂଳେ ଇଚ୍ଛା ପ୍ରତିକୂଳେ ଦ୍ୱେଷଃ, ତାଭ୍ୟାଂ ସମୁତ୍ଥଃ ଯଃ
ସମ୍ମୁଖେ ଚେନ) ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱ ମୋହେନ (ଶୀତୋଷ୍ଣାଦି ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱ ନିମିତ୍ତ ଯଃ
ମୋହଃ ବିବେକ ଭ୍ରଂଶଶ ଚେନ) ସର୍ବ ଭୂତାନି (ସର୍ବାଣି ଜନ୍ତବଃ)
ସମ୍ମୋହଂ ଯାନ୍ତି ।୨୭।

অর্থাৎ শ্লীল-দাতিকা, কিশ্লীল-কিশোপ পুক তে ছাতিকা
আত্মতত্ত্ব কিদিত প্রেক্ষাসহ শ্লীল সম্ভূতি। পরমাত্ম-তত্ত্ব
কিদিত প্রেক্ষাত নাম কিশ্লীল। অর্থাৎ তত্ত্ব জাতিতে আত্মশ্লীল
দ্বয় ও ত্রিদি শ্লীল দ্বারা অর্থাৎ ব্রহ্মতে প্রকা পরমাত্ম
-তত্ত্ব রূপাস ক্রমতে বা কিশ্লীল পদতে সম্ভূত প্রোক্ত।
শ্লীলম প্রেক্ষাত শ্লীল-মত শ্লীল-কিশ্লীল প্রোক্ত সম্ভূতি।

রঘুনাথ ঔদ্যাল রায়।

ସ୍ତ୍ରୀନାଡ଼ୀ ର ଶକ୍ତିରୂପୀ ଚନ୍ଦ୍ର ଅସ୍ତମିତ ହୁଅନ୍ତି। ଏହି ଚନ୍ଦ୍ର-ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କ ଅସ୍ତ ଉଦୟର ଫଳି ଭୂତ ଅବସ୍ଥା ରହିଥାଏ। ଏହି ଅବ୍ୟକ୍ତ ଦେହ ଉତ୍ତରାୟଣ ସୂର୍ଯ୍ୟନାଡ଼ୀରେ [illegible] ସୃଷ୍ଟି ପ୍ରକାଶ ଆରମ୍ଭ ହେଲେ ସୃଷ୍ଟି ଆରମ୍ଭ ହୁଏ ଓ ଅବ୍ୟକ୍ତ ଆଡ଼କୁ ବଢେ ସୃଷ୍ଟି ଧାରଣା କରି ବ୍ୟକ୍ତ ହୁଏ। ସୂର୍ଯ୍ୟନାଡ଼ୀରେ ଦିନ ଓ ଚନ୍ଦ୍ରନାଡ଼ୀରେ ରାତ୍ରି ହୋଇ ଯାଏ, ମାତ୍ର ଏ ଦୁଇନାଡ଼ୀ ବନ୍ଦ ହୋଇ ପ୍ରାଣବାୟୁ ସୁଷୁମ୍ନା ରେ ସ୍ଥିତି ଲାଭ କଲେ ତାହା ଅବ୍ୟକ୍ତ ଅବସ୍ଥା ହୋଇ ଯାଏ। ଏହି ଅବସ୍ଥାକୁ ମୁଖରେ ବର୍ଣ୍ଣନା କରି ହୋଇ ପାରେ ନାହିଁ। କେବଳ ଅନୁଭବ ଗମ୍ୟ। ପୂର୍ବ ଶ୍ଳୋକରେ ବ୍ରାହ୍ମଣ ଅବ୍ୟକ୍ତ ଅବସ୍ଥାରୁ ସୃଷ୍ଟି ବ୍ୟବସ୍ଥା ରେ ପହଞ୍ଚି ବିକାଶର ଅନୁଭବ କରନ୍ତି। ଚନ୍ଦ୍ରନାଡ଼ୀ ଅନ୍ଧକାର - ତମୋଗୁଣ; ~~ଆଲୋକ~~ ପ୍ରାଣରୂପୀ ଆଦିତ୍ୟଙ୍କ ଉଦୟ ଓ ସ୍ୱରର ବ୍ୟକ୍ତ ଅବସ୍ଥା, ଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ହେଲେ ରାତ୍ରି ବା ଅବ୍ୟକ୍ତ ଅବସ୍ଥା ॥ ୧୮ ॥

ଭୂତଗ୍ରାମଃ ସ ଏବାୟଂ ଭୂତ୍ୱା ପ୍ରଲୀୟତେ
ରାତ୍ର୍ୟାଗମେଽବଶଃ ପାର୍ଥ ପ୍ରଭବତ୍ୟହରାଗମେ ॥ ୧୯ ॥

ହେ ପାର୍ଥ; ସ ଏବ ଅୟଂ (ପୂର୍ବୋକ୍ତ) ଭୂତଗ୍ରାମଃ ଭୂତ୍ୱା ଭୂତ୍ୱା ରାତ୍ର୍ୟାଗମେ ପ୍ରଲୀୟତେ (ପ୍ରଲୀୟମାନ ପ୍ରଲୀୟମାନ ପୁନରପି) ଅହରା-ଗମେ ଅବଶଃ (କର୍ମାଦି ପରତନ୍ତ୍ରଃ ସନ୍) ପ୍ରଭବତି ॥୧୯॥

ଅର୍ଥ:- ହେ ପାର୍ଥ! ସମସ୍ତ ଭୂତମାନେ ବାରମ୍ବାର ଜନ୍ମ ହୋଇ ରାତ୍ରିରେ ଲୀନ ଓ ଦିବସରେ ଜନ୍ମଗ୍ରହଣ ହୋଇ ଦୃଶ୍ୟ ହୁଅନ୍ତି ॥୧୯॥

ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ:- ଅବ୍ୟକ୍ତରୁ ବ୍ୟକ୍ତ ବା ପ୍ରବୃତ୍ତି। ଏହା ସେହି ଅବ୍ୟକ୍ତରେ ହିଁ ଲୀନ। ପ୍ରାଣରୂପୀ ଆଦିତ୍ୟଙ୍କ ବ୍ୟକ୍ତ ଅବସ୍ଥା ଦିବସ

ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ:— ଦୁଇ ଅର୍ଦ୍ଧ ଜାମ୍ବବୀ ଶକ୍ତି । ଏହା ଦୁଇ ଭାଗରେ ଉଦରରୁ ଗୁହ୍ୟ-ସ୍ଥାନକୁ ଦେଇଥିବା ଅର୍ଦ୍ଧ ଚନ୍ଦ୍ର । ଏହା ନାଭିର ବାମ ଓ ଦକ୍ଷିଣ ଭାଗରେ ଦେଇଥିବା ଦୁଇଟି - ଅଣ୍ଡାକାର ଗୁହ୍ୟ ଅଣ୍ଡକୋଷ । ଏହା କାଖରୁ ଆରମ୍ଭ କରି ~~ଆରମ୍ଭ~~ ଉପସ୍ଥ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଥିବା ଦୁଇଟି ଦୀର୍ଘ ଅଣ୍ଡାକାର ବାମ ଚନ୍ଦ୍ର ଚନ୍ଦ୍ର ଭାଗ ତଳପାଦ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଲମ୍ବିଥିବା ଦୁଇଟି ଦଳିତାଙ୍ଗୁଳି — ସୁଷୁମ୍ନା ମାର୍ଗ . ସୁଷୁମ୍ନା ରେ ପ୍ରାଣବାୟୁ ଲାଗି ହୋଇ କଟିଦେଶ ନ ହୋଇ ସେହି ସୁଷୁମ୍ନାରେ କଟିଦେଶରେ ଦେଇଥିବା ଦଳିତାଙ୍ଗୁଳି । ଉତ୍ତାଳାଙ୍ଗୁଳି - ଏହା ହୃଦା ରେ ଲାଗି ହୃଦାରେ ବାମଦିଗ ଉତ୍ତାଳାଙ୍ଗୁଳି ।

ସର୍ପଲୋଚାୟ:- କର୍ଣ୍ଣ ଏବଂ ଅକ୍ଷିତାରା ଦ୍ୱୟରେ ସୁନ୍ଦର ଲାଲ ମହିଳା ମିମକ୍ଷୁ ଲୋଚନଯୁକ୍ତା ଲେଉ ଲୋଚନାମାନେ ଅତି ଶୁଭଲକ୍ଷଣା ସେମାନେ ମହାଜ୍ଞାନୀ ସେହି ଦେବତାଙ୍କ ବରଳାଭରେ ବାଣ୍ଟିବାରୁ ହୃଦଗତି ଦୋହଲ ଚଳୁ କୋମଳ ଆଦ୍ୟଶକ୍ତି ଅର୍ଥାତ ହୃଦା କାରଣରୁ ଏହାଙ୍କି ଦୋହି ସେହିଠାରେ ସୁନ୍ଦର ପ୍ରାପ୍ତ ହେଉଥିବା ହେଲୁ ଚଳୁଲୋଚନା । ସର୍ପଲୋଚନା ଚଳୁଲୋଚନରେ ସୁନ୍ଦର ପ୍ରାପ୍ତ ହୋଇ ପୁନର୍ବାର ସମ୍ବାହନକୁ ପ୍ରକ୍ରିୟା କରିଥାନ୍ତି । ଶୁଭ୍ରଦନ୍ତ ରେ ଦନ୍ତ ଚମ୍ପକ ସଦୃଶ ପ୍ରବେଶ କରିବାକୁ ସମର୍ଥ ହୁଅନ୍ତି । ଚଳୁକଳା ରେ ସୂକ୍ଷ୍ମ ଭେଦ ଜ୍ଞାନ ଅର୍ଥାତ ଅତି ସେହୁଭାବାଗ ଥିବାରୁ ଏହାକୁ ଚଳୁ ପାଦି ସ୍ପର୍ଶ କରିବା ପ୍ରାପ୍ତ ହୁଅନ୍ତି ଅର୍ଥାତ ଜନ୍ମ ମୃତ୍ୟୁ ରୁ ।

ଶୁଭ୍ରଦନ୍ତାଙ୍କୁ ଚାଖି ଦେଖିବେ ଜଘନ୍ୟ ଜ୍ଞାନିବେମନ୍ତେ ।
ଦଳିତା ନାଭିକାଳୀମନ୍ତ୍ରୀ ଅର୍ଦ୍ଧରେ ପୁନଃ ।୨୨।
ଜାତ୍ୟଷ୍ଟ ଶୁଭ୍ରଦନ୍ତାଙ୍କୁ (ଶୁଭ୍ରଦନ୍ତ ଅର୍ଦ୍ଧିଗୁଡି ଗଢିତ ପ୍ରମାଣଯୁକ୍ତ ଦାନ୍ତ ଯୁକ୍ତ) ଦୃଶ୍ୟାଦି (ଦେଖିବା ପାଇଁ) ଅର୍ଦ୍ଧେ (ଯିବାରେ) ସମ୍ବାହସ୍ୟ (ଅଙ୍ଗାଦି ସ୍ପର୍ଶିବା) (ତଳୁଲ୍ଲ ଚମ୍ପାଲ୍ଲ, ଚୁଲ୍ଲ୍ଲ) ଅଙ୍ଗାଶ୍ରିତ (ଲାଗି) ଲାଭି, ଅଙ୍ଗପଲ୍ଲ୍ଲ (ଅଙ୍ଗୁଳ୍ଲ) ପୁନଃ ଅଙ୍ଗାର୍ଦ୍ଧରେ (ସମ୍ବାହନ ଶକ୍ତି ଲାଭରେ) ।୨୩।

ଅର୍ଥ' - ଶୁଭ୍ରଦନ୍ତ ଓ ଅଳ୍ପ ଦୁଇଟି ମାର୍ଗ ରହିଛି . ତାହା ଅଙ୍ଗାଦି ସାଲଙ୍କୁ ସୁହସୁଲ୍ଲାବିଥିବା ଦେହି ପୁରୁଷଙ୍କୁ ଶୁଭ୍ରଦନ୍ତ ପ୍ରାପ୍ତ ଲୋଲ ପ୍ରାପ୍ତ ଓ ଅଳ୍ପ ଦନ୍ତ ଯୁକ୍ତ ପୁରୁଷ ସମ୍ବାହନ ଅଙ୍ଗାଦି ସ୍ପର୍ଶ କରିବା ପାଇଁ ଯୋଗ୍ୟ ହୋଇଥାଏ ।୨୩।

ଅର୍ଜୁନ:- ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଏପରି ଦର୍ଶନ ପାଇ ମୋହ ମୋର ଦୂର ହୋଇଗଲା ହେ ଜନାର୍ଦ୍ଦନ। ମୁଁ ସମସ୍ତ ସନ୍ଦେହରୁ ମୁକ୍ତ ହୋଇ ସ୍ଥିର ହୋଇଗଲି। ଏବେ ମୁଁ ଆପଣଙ୍କ ଆଜ୍ଞାନୁସାରେ ଯୁଦ୍ଧ କରିବି।

ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ:- ହେ ପାର୍ଥ! ଏହି ଜ୍ଞାନ ଗୋପନୀୟ ଅଟେ। ଏହାକୁ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଦେବା ଉଚିତ ନୁହେଁ। ଏହା ଯେଉଁମାନେ ଭକ୍ତି ସହକାରେ ଶୁଣିବେ ସେମାନେ ମଧ୍ୟ ମୁକ୍ତି ପାଇବେ। ହେ ପାର୍ଥ! ତୁମେ ଏହି ଜ୍ଞାନକୁ ଏକାଗ୍ର ଚିତ୍ତରେ ଶୁଣିଛ। ତୁମର ମୋହ ଦୂର ହୋଇଛି କି?

ଅର୍ଜୁନ:- ହେ ପ୍ରଭୁ! ଆପଣଙ୍କ ଦୟାରୁ ମୋର ମୋହ ଦୂର ହୋଇଛି। ମୁଁ ଆପଣଙ୍କ ଆଜ୍ଞା ପାଳନ କରିବି। ମୋର ସମସ୍ତ ସନ୍ଦେହ ଦୂର ହୋଇଛି। ମୁଁ ଏବେ ସ୍ଥିର ହୋଇଛି। ମୁଁ ଆପଣଙ୍କ ଆଜ୍ଞା ପାଳନ କରିବି।

ସଞ୍ଜୟ:- ହେ ମହାରାଜ! ଏହିପରି ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ଓ ଅର୍ଜୁନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଏହି ଅଦ୍ଭୁତ ସମ୍ବାଦ ହୋଇଥିଲା। ଏହି ଜ୍ଞାନ ଶୁଣି ମୋର ରୋମାଞ୍ଚ ହେଉଛି। ଏହି ଜ୍ଞାନ ଅତି ଗୋପନୀୟ ଅଟେ। ଏହା ଯେଉଁମାନେ ଶୁଣିବେ ସେମାନେ ମଧ୍ୟ ମୁକ୍ତି ପାଇବେ।

ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ର:- ହେ ସଞ୍ଜୟ! ତୁମେ ଏହି ଜ୍ଞାନ ଶୁଣି ମୋର ମନରେ ଅନେକ ପ୍ରଶ୍ନ ଉଠୁଛି। ମୁଁ ଏବେ ସ୍ଥିର ହୋଇଛି। ମୁଁ ଏବେ ଯୁଦ୍ଧ କରିବି।

ସଞ୍ଜୟ:- ହେ ମହାରାଜ! ଏହି ଜ୍ଞାନ ଶୁଣି ମୋର ମନରେ ଅନେକ ପ୍ରଶ୍ନ ଉଠୁଛି। ମୁଁ ଏବେ ସ୍ଥିର ହୋଇଛି। ମୁଁ ଏବେ ଯୁଦ୍ଧ କରିବି।

ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ର:- ହେ ସଞ୍ଜୟ! ତୁମେ ଏହି ଜ୍ଞାନ ଶୁଣି ମୋର ମନରେ ଅନେକ ପ୍ରଶ୍ନ ଉଠୁଛି। ମୁଁ ଏବେ ସ୍ଥିର ହୋଇଛି। ମୁଁ ଏବେ ଯୁଦ୍ଧ କରିବି।

ଅର୍ଥାତ୍ (ହେ ଯୋଗୀଶ୍ୱର) ଜଗତ୍ପତି ସୁଦ୍ଧା ଆପଣଙ୍କ ଚରଣ ସେବା କରି ଆପଣଙ୍କ ଅଙ୍ଗୁଳି ସଙ୍କେତ ଅନୁସାରେ ଚାଲନ୍ତି ।୨।

ଅନ୍ୱୟ:- ଯେଉଁ ଜ୍ଞାନ ଦ୍ୱାରା ଜ୍ଞାନିମାନେ ଆତ୍ମାକୁ ସର୍ବଭୂତସ୍ଥ ଏବଂ ସର୍ବଭୂତକୁ ଆତ୍ମାରେ ଦେଖନ୍ତି, ସେହି ଜ୍ଞାନ ତୁମ୍ଭଠାରୁ ଲାଭ କରିବା ପାଇଁ ଆମେ ତୁମ୍ଭର ଶରଣାପନ୍ନ ହେଉଛୁ ।୩।

ଅନ୍ୱୟ:- ଯେଉଁ ଜ୍ଞାନ ଦ୍ୱାରା ଜ୍ଞାନିମାନେ ଆତ୍ମାକୁ ସର୍ବଭୂତସ୍ଥ ଏବଂ ସର୍ବଭୂତକୁ ଆତ୍ମାରେ ଦେଖନ୍ତି, ସେହି ଜ୍ଞାନ ତୁମ୍ଭଠାରୁ ଲାଭ କରିବା ପାଇଁ ଆମେ ତୁମ୍ଭର ଶରଣାପନ୍ନ ହେଉଛୁ ।୩।

ଅନ୍ୱୟ:- ଯେଉଁ ଜ୍ଞାନ ଦ୍ୱାରା ଜ୍ଞାନିମାନେ ଆତ୍ମାକୁ ସର୍ବଭୂତସ୍ଥ ଏବଂ ସର୍ବଭୂତକୁ ଆତ୍ମାରେ ଦେଖନ୍ତି, ସେହି ଜ୍ଞାନ ତୁମ୍ଭଠାରୁ ଲାଭ କରିବା ପାଇଁ ଆମେ ତୁମ୍ଭର ଶରଣାପନ୍ନ ହେଉଛୁ ।୩।

ଅନ୍ୱୟ:- ଯେଉଁ ଜ୍ଞାନ ଦ୍ୱାରା ଜ୍ଞାନିମାନେ ଆତ୍ମାକୁ ସର୍ବଭୂତସ୍ଥ ଏବଂ ସର୍ବଭୂତକୁ ଆତ୍ମାରେ ଦେଖନ୍ତି, ସେହି ଜ୍ଞାନ ତୁମ୍ଭଠାରୁ ଲାଭ କରିବା ପାଇଁ ଆମେ ତୁମ୍ଭର ଶରଣାପନ୍ନ ହେଉଛୁ ।୩।

ଅନ୍ୱୟ:- ଯେଉଁ ଜ୍ଞାନ ଦ୍ୱାରା ଜ୍ଞାନିମାନେ ଆତ୍ମାକୁ ସର୍ବଭୂତସ୍ଥ ଏବଂ ସର୍ବଭୂତକୁ ଆତ୍ମାରେ ଦେଖନ୍ତି, ସେହି ଜ୍ଞାନ ତୁମ୍ଭଠାରୁ ଲାଭ କରିବା ପାଇଁ ଆମେ ତୁମ୍ଭର ଶରଣାପନ୍ନ ହେଉଛୁ ।୩।

204

ଶାଙ୍କରଭାଷ୍ୟ:- ତତ୍ର ପରମବ୍ରହ୍ମ ! ଯେତେବେଳେ ହରିଣ୍ଟିଲ୍ ଦୁଇ ପାଦ ଖୁଣ୍ଟୁ ଦମାଇ ଦେଇଥାନ୍ତି ପୂର୍ବଶ୍ଲୋକରେ ଯଠହା ଲାହ୍ୟୁବା ପ୍ରାଣାତ୍ମା ହୁଏ ଯେ ମହାଦିର୍ଘରେ ମାପ୍ରାକାରେ ପ୍ରଳୟ ନହିଁ ଯେପାଇଁକୁ ଭଗବତ ପ୍ରାପ୍ତି ହୁଏ ନାହିଁ, ସେମାନଙ୍କୁ ବାରମ୍ବାର ଜନ୍ମମୃତ୍ୟୁ ଭୋଗ କରିବା ପାଇଁ ବାଧ୍ୟ ହୋଇ ଭୁବନ କହିଥାନ୍ତି ପାଦିଥାନ୍ତା ।

ପାଲ୍ୟ ତତ୍ତ୍ୱମିଦଂ ସର୍ବଂ ଜଗାଦବ୍ୟକ୍ତ ପୂର୍ବିକା ।
ପାଦଃସ୍ୟାନି ସର୍ବ ଭୂତାନି ନ ଖୁଦ୍ଦଂ ତେସ୍ୟ ପଞ୍ଚିତଃ ।୪।

ଅବ୍ୟକ୍ତ ପୂର୍ବିକା (ଅଚ୍ଛଲ୍ତିମୂଳପଣ୍ଡା) ଜଗତ୍ ତତ୍ତ୍ୱମ୍ (ବ୍ୟାପ୍ତମ୍) ସର୍ବ ଭୂତାନି (ସ୍ଥାବର ଜଙ୍ଗମାତ୍ମକାନି) ପାଦଃସ୍ୟାନି (ପାଲ୍ଟିଥାନ୍ତି) ଅହଂ ତ ତେଷୁ ନ ଅବସ୍ଥିତଃ ।୪।

ଅର୍ଥ:- ମୁଁ ଅବ୍ୟକ୍ତ ରୂପରେ ସାରା ଜଗତ ରେ ବ୍ୟାପି ହୋଇଛି ସବୁ ଜୀବ ମୋଠାରେ ରହିଛନ୍ତି ମାତ୍ର ମୁଁ ସେମାନଙ୍କଠାରେ ନାହିଁ ।୪।

ଶାଙ୍କରଭାଷ୍ୟ:- ପର୍ବକ୍ରମ୍ଭମାନ୍ତ ରୂପରେ ସକାଶକ ଅବ୍ୟକ୍ତ ରୂପୀ ମୁଁ ସର୍ବତ୍ର ବ୍ୟାପ୍ତ ହୋଇଛି । ସମସ୍ତ ଭୂତପାଣ୍ଡେ ପରିମାଣ୍ଡା ପରି ମୋ ଭିତ୍ତ ରେ ଥାଆ ହୋଇ ରହିଛନ୍ତି । ମୁଁ ସେମାନ୍ତ ଧାରଣ-ପୋଷଣ ରୂପୀ ଆତ୍ମଭୂତ । ମାତ୍ର ମୁଁ ଭୂତ ରେ ନାହିଁ । ଭୂତ ସବୁ ମୋଠାରେ ଅଶ୍ରୀତ ଅର୍ଥାତ୍ ଆଶ୍ରୀତ, କାରଣ ନାହିଁ, ଅବ୍ୟକ୍ତ ରୂପ ହେତୁ ଭୂତମାନଙ୍କ ଠାରେ ମୁଁ ନୁହେଁ, ସେଇଥି ନିମନ୍ତ୍ରେ ଭୂତ ସବୁ ମୋଠାରେ ରହିଛନ୍ତି ।୪।

ନ ଚ ମତ୍ସ୍ଥାନି ଭୂତାନି ପଶ୍ୟମେ ଯୋଗମୈଶ୍ୱରମ୍
ଭୂତଭୃନ୍ନଚ ଭୂତସ୍ଥୋ ମମାତ୍ମା ଭୂତଭାବନଃ ।୫।

ମତ୍ (ମମ) ଈଶ୍ୱରଂ ଯୋଗଂ ପଶ୍ୟ- ନ ଚ ଭୂତାନି ମତ୍ସ୍ଥାନି ମମ ଆତ୍ମା (ପରଂବ୍ରହ୍ମ) ଭୂତଭୃତ୍ (ଭୂତପୋଷକଃ) ଭୂତଭାବନଃ (ଭୂତଭୃତ୍କୃତଃ) ଚ (ତଥାପି) ନ ଭୂତସ୍ଥଃ

ଅର୍ଥ:- ମୋର ଚିଠିଖଣ୍ଡିକ ମୋଗ ଦେଖ । ଭୂତମାନେ ମୋ ଠାରୁ ଅନୁମତି ନେଇଛନ୍ତି । ମୁଁ ଭୂତମାନଙ୍କର ଦୌରତ୍ମ ଓ ପାଲ୍ଲାର । ତଥାପି ଭୂତଗଣ କାହିଁ ଠାରୁ ମୁଁ ନଥାଡ ।୪।

ପଦ୍ୟାନ୍ୱୟ:- ମୋର ଯେଉଁଦିନି ଏହି ଚିଠିଖଣ୍ଡିକ ମୋଗ । ସେହି ଦିନଠାରୁ ଏହା ଲଗା ହେଲା । ଚିଠିଖଣ୍ଡିକ ଏମାନଙ୍କ ଅଧୀନ କରୁଁ ମୋର ଆଜ୍ଞା ମାନିବାକୁ ଏମାନେ ବାଧ୍ୟ ହୋଇଛନ୍ତି । ଏମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ପ୍ରାଣ ସଂହାର ହେଉଥିବା ଭୂତମାନଙ୍କୁ ମୋ ଜୀବନ ପାଳନ କରୁଛି । ମୁଁ ଘରୁ ମୋର ଚଳିବାର ବୁଝାପଡ଼ୁ ଏମାନେ ଦେଉଛନ୍ତି । ମୁଁ ଏମାନଙ୍କ ଠାରୁ ନଥାଡ ।୪।

ଆଜ୍ଞାକାରୀ ଯୁଦ୍ଧ ଓ କବ୍ୟ ବାଳୁ ଅର୍ଥତ୍ରୟାତ୍ମକ
ତଥା ସର୍ବାଣି ଭୂତାଳିଙ୍କୁ କୀର୍ତ୍ତି ଗଦାହନ୍ତୁ ।୨।

ବାଳୁ ସର୍ବତ୍ରଗଃ (ଅବ) ପଦ୍ମକ ଯେଉଁ, ମାୟା କବ୍ୟ ନା ଥାଆନ୍ତି
(ଯାହାଙ୍କୁ ଜଣେ କ ଅଟ୍ଟାଳିକା ହୋଇଥିବେ) ତଥା ସର୍ବାଣି ଭୂତାଳି ସଂଘାତ
(ମାଳି ସୁଦ୍ଧାଙ୍କ) ଅଟ୍ଟ ହୋଇଥାଆନ୍ତୁ ।୨।

ଅର୍ଥ:- ସର୍ବଯୋଗି ପଦ୍ମପତ୍ରିମା ବାଳୁ କୌଣସି ବସ୍ତୁରେ ସମାପ୍ତି ନ ହୋଇ
କିମ୍ବା ଭୂତରେ ଆକାଶରେ ରହିଥିବାଯାଏ ଭୂତଗଣ ମୋ ପାଖରେ
ରହିଛନ୍ତି । ୨।

ପଦ୍ୟାନ୍ୱୟ:- ସର୍ବଯୋଗି ବାଳୁ ଦର୍ଶିଳତା ହେତୁ ମୋହାଇ ଆକାଶରେ
ଘାଣିପାରେ ନାହିଁ, ସେଥିପାଇଁ ଭୂତମାନେ ଦର୍ଶିଳ ଦ୍ୱାରୁ ମୋର
ମୋ ପାଖରେ ରହି ମୋ ସହିତ ମିଳି ମିଶି

ଅର୍ଥାତ ଆତ୍ମାରେ ମିଶି ପାରନ୍ତି ନାହିଁ । ପ୍ରାଣ ଶକ୍ତି କର୍ମ ପାଇ ସୁଖ ସୁବିଧା ଆଣି ପାରିଲେ ସୂକ୍ଷ୍ମ ଶରୀର ଏହାଲେ ଉତ୍ତମ ପହଞ୍ଚାଯାଏ ଏବଂ ସୂକ୍ଷ୍ମ ଶରୀର ଦେହ ପାଇଁ ସମର୍ଥ ଥାଏନାହିଁ ।

ସର୍ବ ଭୂତାନାଂ ବୈ ସୌମ୍ୟେନ୍ଦୁ ପ୍ରକୃତିଂ ମାନ୍ତି ମାମିଆମ୍
ଶଲ୍ୟାସୋନ୍ଦୁ ପୁନଶ୍ଚାଙ୍କି କିମ୍ବା ଗାମ୍ୟଭୂମା ଓ ।
ହେ ସୌମ୍ୟେନ୍ଦୁ ! ଶଲ୍ୟାସଲେ (ପ୍ରଳୟରେ) ସର୍ବାଣି ଭୂତାନି ମାମିକାଂ (ମଦୀୟାମ୍) ପ୍ରକୃତିଂ ମାନ୍ତି (ପ୍ରାପ୍ନୁବନ୍ତି) ପୁନଶ୍ଚ ~~କାଳ୍ପିକ~~ କାଳ୍ପାନ୍ତେ (ସୃଷ୍ଟିକାଳେ) (ଅହଂ) ତାନି କିମ୍ବୁତାନି (ସୃଜାମୀତ୍ୟର୍ଥଃ) ।

ଅନ୍ୱୟ:— ହେ ସୌମ୍ୟେନ୍ଦୁ ! ପ୍ରଳୟେ ସମସ୍ତେ ସର୍ବଭୂତାନ୍ତେ ମୋ ଠାରେ ଲୀନ ହୁଅନ୍ତି ଓ ପୁଣି ସୃଷ୍ଟି ସମୟରେ ମୁଁ ସେମାନଙ୍କୁ ଜନ୍ମ ଦିଏ ।

ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ:— ହେ ସୌମ୍ୟେନ୍ଦୁ ! ଅନ୍ତ୍ୟକାଳରେ ସମସ୍ତ ଭୂତମାନେ ମୋହ ପ୍ରକୃତି ପ୍ରାପ୍ତ ହୁଅନ୍ତି ଅର୍ଥାତ ଦେହତ୍ୟାଗ ପରେ ଜୀବ ଅଣୁ ସ୍ୱରୂପରେ ଜଡିତ ଥାଏ । ମିଛ, ଆପ, ତେଜ, ମରୁତ, ବ୍ୟୋମ ମନ, ବୁଦ୍ଧି, ଅହଂକାର ଏହି ଅଷ୍ଟ ~~ପ୍ରକୃତି~~ ପ୍ରକୃତି ସୂକ୍ଷ୍ମ ରୂପରେ ଜୀବାତ୍ମାର ଅନୁଗମନ କରୁଥାଆନ୍ତି ମିଛ, ଆପ, ତେଜ, ମରୁତ ଏହି ଗୃହିନୀରେ ଦୁଇ ଆଙ୍ଗୁଳ ପ୍ରମାଣ ଥାଏ ଆଙ୍ଗୁଳ ବା ଅଥବା ଚାରିଟି ଉତ୍ତୁ ଅବଶିଷ୍ଟ ଗୃହିତ ଦୁଇ ଦୁଇଭାଗ ଜଳ, ଦୁଇଭାଗ ତେଜ, ଦୁଇଭାଗ ବାୟୁ ଓ ଦୁଇ ଭାଗ ଶୂନ୍ୟ ଉତ୍ତୁ ଥାଏ । ଆକାଶ ଉତ୍ତୁରେ ପଞ୍ଚ ଅବଶିଷ୍ଟ ଦୁଇଭାଗ ମିଛ, ଦୁଇଭାଗ ଜଳ, ଦୁଇଭାଗ ତେଜ, ଓ ଦୁଇଭାଗ ବାୟୁ ଉତ୍ତୁ ରହିଥାଏ । ଦେହ ଅନ୍ତ ହେଲେ ସମସ୍ତ ଉତ୍ତୁ ନିଜ ନିଜ ପାଇ ପ୍ରବେଶ ଉତ୍ତୁରେ ସୂକ୍ଷ୍ମ ଶୂନ୍ୟ ଆକାଶରୂପେ ରହିଥାଏ ।

ସେହି ସୂକ୍ଷ୍ମ ଛିଦ୍ରସ୍ଥାନ ଅଣ୍ଡାକୃତି ଥୋହ ଭେଦୀ ପକ୍ଷରେ ଗୁଳିଥାଏ,
ଏଥିପାଇଁ ମୂତ୍ରାଶୟ ପକ୍ଷିଟି ପାଟିମିଶା ଖୋଳି ଖସୁନ୍ତି । ଏହାପରେ
ପ୍ରଥମେ ମିଛି ଜଳରେ ଲାମ୍ବୁଥାଏ, ଜଳଭେଦରେ ଲାମ୍ବୁଥାଏ
ଶେଷ ବାଲୁରେ ଲାମ୍ବୁ ଥାଏ, ବାଲୁ ଛିଦ୍ରରେ ଲାମ୍ବୁ ଥୋହ
ପରି ଶେଷରେ ଖୋଳ ଛିଦ୍ର ହୋଇଥାଏ, ଏହାକୁ
ପାଟିରେ ଛିଦ୍ର ସଂଖ୍ୟା ଏବଂ ସେହି ଛିଦ୍ରସ୍ଥାନରେ ମଣି
ହୋଇଥାଏ, ମଳ କୁକ୍ଷି ଓ ଅପ୍ରସାର ଆଦି ଜ୍ଞାନ ତାମ୍ର ବର୍ଣ୍ଣ
ହୋଇଥାଏ, ପୁଲର୍ଦ୍ଧର ସୁକ୍ଷ୍ମି ସମୟରେ (ଜନ୍ମାନ୍ତରରେ)
ଦୁଇଲକ୍ଷ ଅଣ୍ଡାଧାର ପ୍ରଥମ ଜଳ ହ୍ରଦରେ ଦେଇ ଯାଇ ସୁଦ୍ଧା
ଲେପ୍ତ ପାଇଁ, ପ୍ରକାଳ ସମୟରେ ଦୁଇଲକ୍ଷ ମୋ। ପ୍ରଥମ
ଦୁଇ ମାସ ପାଇଁ ୮୫୦ ସୁକ୍ଷ୍ମି ସମୟରେ ଦେଇଯାଇ ସାରନ୍ତି ବୋଲି
କହିଥୁଲେ, ଜୋତ୍ସ୍ନା ସାଧିକ ମାନେ ଏଥାରେ ଦୁଇ ସୁକ୍ଷ୍ମି
ଅଙ୍କଗୁମ ଏହି ମନ୍ତ୍ରାକ୍ଷର ରେ ଲାମ୍ବୁଥାନ୍ତି ଦୋହରା ଥାନ୍ତି, ଯୋଗକ
ଦୁଇଲକ୍ଷ ଅବସ୍ଥାରେ ମନ୍ତ୍ରାକ୍ଷର ଗହମାନ୍ତି ଦୁଇ ଥର ମିଶିମାଥାନ୍ତି
ଓ ଏକ ଥାଡ଼ ଜଳ ସୁଦ୍ଧାନ୍ତି କାହିଁ । ଓ।

ପ୍ରଥମଂ ସ୍ନାନାଦ୍ୟଙ୍ଗାଦ୍ୟ କିଞ୍ଚିଜାନି ପୁନଃ ପୁନଃ
ଦୁଇ ଗ୍ରାମ ମିମାଂ କୁର୍ଯ୍ୟାଦ୍ୟ ଶାଂ ପ୍ରକୃତେର୍ଯ୍ୟଥାତ୍ମ ।।

ସ୍ନା॰ (ସ୍ନାଙ୍ଗାଦ୍ୟଂ) ପ୍ରଥମଂ ଆଜ ଜୁଦ୍ୟ (ଥରେ ଜ୍ୟାନ୍ତୁ) ପ୍ରକୃତ୍ୟେ
(କଳ୍ପ ଆଦ୍ୟକଃ) କଥାତ୍ମ ହମା॰ କୁଦ୍ଦଯୁମ୍ (ପ୍ରାଣିସମୂହଂ)
ପୁନଃ ପୁନଃ କିଞ୍ଚିଜାନି ।।

ଅର୍ଥ:- ମୁଁ କଳ ରୁ ପ୍ରକୃତି ଥରେ ଥାକଲେ ଦୁଇ ପ୍ରକୃତି କଣ ତେ
କର୍ମ କରୁଥିବା ପାଇଁ ଦୁଇ ଗଣଙ୍କୁ ପୁନଃ ପୁନଃ ସୃଷ୍ଟି କରିଥାଏ.
।।୮।

ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ:- (ସୃଷ୍ଟି ପ୍ରାଣୀମାନଙ୍କର ଆତ୍ମା ଜନ୍ମରୁ ମୃତ୍ୟୁ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଯାହା ଦ୍ୱାରା ଚଳିତ
ପ୍ରାଣୀ ଦେହର ଚଳିତ ପ୍ରକାରରେ ସୁକ୍ଷ୍ମ ଦୁଇଥାନ୍ତି) ମୁଁ ଚଳିତ
ପ୍ରାଣୀରୂପୀ କଳ ପ୍ରକୃତି ସୃଷ୍ଟି କରି ତାହାପାଇଁ ଆବଶ୍ୟକ

ଜୀବ ମାଳକୁ ସର୍ମହତ କରିବା "ମାହା" କାହ୍ନାର ଜନ୍ମ ଦିଅଥାଏ।
ଅର୍ଥାତ ପ୍ରାଣକୁ ସ୍ଥିର ଭାବି ନ ପାରିଲେ ପ୍ରାଣର ଚଞ୍ଚଳ ଅବସ୍ଥାରେ
ଜୀବ ପ୍ରକୃତିସ୍ଥ ହୋଇ କଳାଦ୍ଭୁତ ହୋଇଥାଏ ଏବଂ ଆତ୍ମନିୟନ୍ତ୍ରଣ
ସର୍ମ କରି ପାରିଲେହିଁ ଆତ୍ମାରେ କାହାଁକାହ ଜନ୍ମ ଗ୍ରହଣ କରିଥାଏ।।

କଚ୍ଚପାଂ ତାନ୍ତି ସର୍ମାଣି କିଂ ମନ୍ତି ଦକ୍ଖନ୍ତି ଦୁଦାସିନ୍ନ
ଦୁଦାସିନ୍ନ ଦୁଦାସିନ୍ନ ସନ୍ତୁ ଚେବ୍ଦୁ ସର୍ମନ୍ତି ।୮।

ହେ ଦିଜୋତ୍ତମ! ଚେବ୍ଦୁ ସର୍ମନ୍ତି ଅସନ୍ତୁମ୍ ଦୁଦାସିନ୍ନ ଜନ୍ତୁ ଥାନ୍ତି
(ଜୀବନ୍ତୁମାନେ) ଚ ପାପ ତାନ୍ତି ସର୍ମାଣି ନ କିଂକନ୍ତି ।୮।

ଅର୍ଥ:- ହେ ଦିଜୋତ୍ତମ! ଦୁଦାସିନ ଭାବରେ ରହି ଅନ୍ୟ ସର୍ମ ଥାନ୍ତି
ପାରେ ଆପଣଙ୍କି କାହି ପାରେ ନାହିଁ।

ତାପ୍ପର୍ଯ୍ୟ:- ହେ ଦିଜୋତ୍ତମ! ସ୍ଥିର ଅବସ୍ଥାରୁ ଅନ୍ୟ ଲୋକେ କେଳେ
ଚଞ୍ଚଳ ଭାବରେ ଥାଉନୁ ସେହି ଜୀବଙ୍କ ରେ କଳାଦ୍ଭୁତ ସୃଷ୍ଟି
ସେକେବେଳେ ପ୍ରକୃତି କଳାଦ୍ଭୁତ ହେଉଛି ପ୍ରାଣର ଚଞ୍ଚଳ ଅବସ୍ଥା
~~ପ୍ରକୃତି ଔଷଧ ଅଟେ ଏହା କର୍ମ ନାହିଁ~~
ଲୋପରେ ଚଞ୍ଚଳଭାବରେ ଅବସ୍ଥାନ ହୁଏଥାଏ, ସେତେବେଳେ
ପ୍ରକୃତି ଔଷଧ ଅକର୍ମା କର୍ମ ନାହିଁ ନ ଥାଏ। ସେପରି ଲୋକଙ୍କ
ସ୍ଥିର ହୁଏନାହିଁ ସେମାନେ ପ୍ରକାର କର୍ମ ଆଚରଣ କରି ପାରୁନାହିଁ
।୯।

ମାନ୍ଧାତା ଦ୍ୟମ୍ପତୀ ପ୍ରକୃତିର ସୃଷ୍ଟିରେ ସଚରାଚର
ହେତୁ କାରଣ ଜୌକ୍ତୁନ୍ତୁ ଜଚାଦ୍ କଥାଇଁ ଅର୍ଥରେ
ଯୋଗୀ ଲୋକ (ଯୋଗିନ୍ଦ୍ରା) ମାନ୍ଧାତା ପ୍ରକୃତିର ସଚରାଚର ।୧୦।
(ଜଗତ୍) ସୃଷ୍ଟିରେ ଜଗାଦ୍ଭି) ହେତୁ ଜୌକ୍ତୁନ୍ତୁ, ଯେକେଁ
ହେତୁମା ଛଡା ଜଗାଦ୍ କଥାଇଁ ଅର୍ଥରେ ଯୋଗୀ ପୁରୁଷ ସୃଷ୍ଟିରେ

ଅବସ୍ଥା ସର୍ବବ୍ୟାପକ ପରମବ୍ରହ୍ମ କହୁଛି ଜଡ଼ୈଶ୍ୱର୍ଯ୍ୟ ଯୁକ୍ତ ବ୍ୟବସ୍ଥା କରନ୍ତି। ୧୧/୧୨।

ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ:- ମୋହ୍ୟମାନେ କଥିତ କୁକ୍ଷି ପରମବ୍ରହ୍ମ, ଆମମାନ ପ୍ରକୃତ୍ୟାଦ୍ୟ ଅଷ୍ଟଧାତ୍ମିକ ପ୍ରକୃତି ଦ୍ୱାରା ଗଢ଼ିତ ଏହି ଦେହ ଆସୁରିକ ପ୍ରକୃତି ପରମ୍ପରା ଅଟନ୍ତି, ସର୍ବଦା କିଯତ୍କାଳ ପ୍ରାପ୍ତ ହୋଇ ଚଳି ଯାଆନ୍ତୀ, ଏମାନଙ୍କ ମୁକ୍ତି ବହୁ ଦୂରାପାସ୍ତ ହୋଇ ପଡ଼ିଥିବା ପ୍ରାଣୀମାନେ ଏହି ପ୍ରକୃତି ଜୀବମାନେ ପକ୍ଷେ ମାତ୍ର କାରୀରଧାରୀ ପରମବ୍ରହ୍ମ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ଜାଣି ପାରନ୍ତି ନାହିଁ, ସେଥିଲାଗି ଏମାନେ ଅବଜ୍ଞା କରନ୍ତି, ସର୍ବଜ୍ଞତ୍ୱ ଦୂରିଥାଉ ସେମାନଙ୍କର କଥାତ, ସେଥିପାଇଁ ଜଗତ ପ୍ରତି ଘୃଣା କରନ୍ତି, ଏମାନେ ଘୋର ଅଜ୍ଞାନ ତିମିରରେ ଥାଇ ଦେହର ଅନୁକୂଳିତ ପ୍ରାଣୀହତ୍ୟା ଅଜ୍ଞାନର ପରମ୍ପରାରେ ଅନୁଷ୍ଠାନ କରି, ଏହି ଘୃଣିତ କର୍ମଗତିକୁ ଜାଣେ ନାହିଁ, ୧୧/୧୨।

ମହାତ୍ମାନସ୍ତୁ ମାଂ ପାର୍ଥ ଦୈବୀଂ ପ୍ରକୃତିମାଶ୍ରିତାଃ
ଭଜନ୍ତ୍ୟନନ୍ୟମନସୋ ଜ୍ଞାତ୍ୱା ଭୂତାଦିମବ୍ୟୟମ୍।
ପାର୍ଥ, ଦୈବୀଂ ପ୍ରକୃତିମ୍ ଆଶ୍ରିତାଃ ମହାତ୍ମାନଃ ତୁ ଅନନ୍ୟମନସଃ (ଅନ୍ୟୁଃ) ଭୂତାଦିମ୍ (ଜଗତ ମାହୁଣାମ୍) ମାମ୍ ଅବ୍ୟୟମ୍ (ଈଶ୍ୱର) ଜ୍ଞାତ୍ୱା ଭଜନ୍ତି (ଆରାଧନ୍ତୁ) ।୧୩।

ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ:- ହେ ପାର୍ଥ! ଦୈବୀ ପ୍ରକୃତି ଯୁକ୍ତ ମହାତ୍ମାମାନେ ଅନନ୍ୟ ଚିତ୍ତ ହୋଇ ଜଗତ କର୍ତ୍ତା, ଚିରନ୍ତନ ଅବିନଶ୍ୱର ପରମବ୍ରହ୍ମ ଜାଣି ସେମାନେ ପକ୍ଷେ ଭଜନ କରନ୍ତି।୧୩।

ସତତଂ କୀର୍ତ୍ତୟନ୍ତୋ ମାଂ ଯତନ୍ତଶ୍ଚ ଦୃଢ଼ବ୍ରତାଃ
ନମସ୍ୟନ୍ତଶ୍ଚ ମାଂ ଭକ୍ତ୍ୟା ନିତ୍ୟଯୁକ୍ତା ଉପାସତେ।
ଦୃଢ଼ବ୍ରତାଃ, ଦୈବୀଂ ପ୍ରକୃତିମ୍ ଆଶ୍ରିତାଃ ମହାତ୍ମାନଃ ସତତଂ ମାଂ କୀର୍ତ୍ତୟନ୍ତଃ (ସ୍ତୁତଃ) ଭୂତାଦିମ୍ (ଜଗତ ମାହୁଣାମ୍) ମାମ୍ ଅବ୍ୟୟମ୍ (ଈଶ୍ୱର) ଜ୍ଞାତ୍ୱା ଭଜନ୍ତି (ଆରାଧନ୍ତୁ) ।୧୪।

ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ:- ହେ ପାର୍ଥ! ଦୈବୀ ପ୍ରକୃତି ଯୁକ୍ତ ମହାତ୍ମାମାନେ ଏକନିଷ୍ଠ ହୋଇ ଜଗତ କର୍ତ୍ତା, ୮୪୦ କିମ୍ବଦନ୍ତୀରୁ ଥାଇ ଦୃଢ଼ ବ୍ରତ ଧାରଣ କରି ସର୍ବଦା ମୋ ଗୁଣ ଗାନ କରନ୍ତି। ଏବଂ ପ୍ରକୃତି ଜୀବ ମାନଙ୍କ ପରି ଅଜ୍ଞାନ ତିମିରରେ ନଥାଇ ଜ୍ଞାନ ଆଲୋକରେ ଥାଇ ଜଗତ କର୍ତ୍ତା ଅବିନଶ୍ୱର ପରମବ୍ରହ୍ମ ଜାଣି ମୋତେ ଭଜନ କରନ୍ତି।୧୪।

ଅର୍ଥ:- ସେତେବେଳେ ଲୌକିକ ମାନଙ୍କି ଦ୍ୱାରା ପୂଜାଅର୍ଚ୍ଚା ମତେ ଉପାସନା କରନ୍ତି ଯେଉଁ ଉପାସକ କିଛି ନଥାଏନ୍ତୁ ସେତେବେଳ ଯାଏଁ ଜୀବନ ରହିବ ସେହି ପାପ ଭୂତ ତେଣୁ ଆମ ସେତେ ସର୍ବାପୂର୍ଣ୍ଣ ଥିବ ତେ ଉପାସନା କରିଥାନ୍ତି ।୧୫।

ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ:- ଆମ୍ଭଙ୍କୀକ ବା ପ୍ରାଣକ୍ରିମ୍ଭା ଏ ପ୍ରାଣୁଅଟି ସେତେବେଳ ପୂଜା ଉପାସନା ଅଟନ୍ତି । ପୂଜା ଅର୍ଥାତ୍ ସମୃଦ୍ଧିକା , ପ୍ରାଣଙ୍କ ସମ୍ପଦ ରୂପ ପକ୍ଷି ଅଟି ସମୃଦ୍ଧିକା ରୂପକ ମୁଣ୍ଡିକ ଦ୍ୱାରାହିବାର ଅଟ ପୂଜା : ସେତେବେଳ ମାନବ ଲୌକିକ କ ହେଉ ଦେବୀକ ହେଉ ଉପାସନା ଅଟନ୍ତି । ସେତେବେଳ ପାପ ଭୂତ ଓ ଯାହା ସେତେ ସର୍ବାପୂର୍ଣ୍ଣ ପ୍ରାଣରୂପୀ ଅନୁର୍ଯ୍ୟାମୀ ଶୋଭି ଥିବି ମନୁଜାୟ, ମନୁଷ୍ୟ, ଋଷି ଆଦି ଲୋକରେ ଉପାସନା ନଥିଥାନ୍ତି ।୧୫।

ଅଥୋ ଖଲ୍ୱୁ ଦକ୍ଷୋ ନାକ୍ଷିତଃ ସ୍ୟାଦ୍ୟୋ ହସ୍ୟାନ୍ନ ଜୋଗ୍ଧା ଦେମ୍
ନ ଦତ୍ତା ଅସ୍ୟାନ୍ନ ହୋତା ଜଘନାର୍ଦ୍ଧି ହସ୍ତ ସୁହୁତମ୍ ।୧୬

ଅଥୋ ଖଲ୍ୱୁ ଦକ୍ଷଃ (ଶ୍ରୌତଃ ଯ ସ୍ମାର୍ତ୍ତୋ ମାଦିନାକ୍ଷିତଃ) ଅସ୍ୟା ନାକ୍ଷିତଃ (ସ୍ମାର୍ତ୍ତିକ ଗାଙ୍ଗିନାକ୍ଷୀଦିତ) ଅସ୍ୟ ସ୍ୱଧୌ (ପିତୃ ଧର୍ମ ଶ୍ରାଦ୍ଧାଦିତ) ଅସ୍ୟ ଅଶ୍ୱାଦାନ୍, ଅସ୍ୟ ମାଂସଂ ଅସ୍ୟ ଆଜ୍ୟମ୍ (ହୋମାଦି ସାଧନଂ) ଅସ୍ୟ ଅଗ୍ନିଃ, ଅସ୍ୟ ହସ୍ତଃ (ହୋମଃ) ।୧୭।

ଅର୍ଥ:- ଯଂ ଅଗ୍ନି ହୋମ ନାକ୍ଷି, ଶ୍ରୁକ୍ରେ ଯୁହ୍ୱାଲାଦ୍ୱାରା କଥିତାକ୍ଷି ଯଂ ହୁଂ ପିତୃଶ୍ରାଦ୍ଧ, ଯଂ ଔଦନୀୟ, ମାଂସ, ଘୃତ ସାମଗ୍ରୀ, ଅଗ୍ନି ଓ ହୋମ ।୧୭.

ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ:- ଏହି ଶ୍ଲୋକରେ ପ୍ରକାଶକ କରୁଛନ୍ତି ଯେ ଯଂ ଶ୍ରୁତି ଯଂ ସ୍ମୃତି, ଏହିପରି ଅର୍ଥରେ ଶ୍ରୁତ ଅର୍ଥ ଯୋଗୁଁ ଘୋର ଲାଗି, ଶାସ୍ତ୍ରର ହେଉ କାଳି ବା ହେଉ ଲୋଡ଼ଂ କାଳୁ ପ୍ରକାଶ ହୁଅନ୍ତି ଯାହା ସୁଯୋଗ୍ୟ ବା ଯୋଗଫଳ । ଲାଗୁଥିବା ଶ୍ରୁତି ଦୈହିକି ଆପୁରୁଣି ବ୍ୟାପୃତିଲ୍ଲି ବା ପ୍ରାଣାଲ୍ଲୁଣ ଦ୍ୱାରୁ କାଳୁ ହ ସାମଂ ଅକଥୁ ଥାଇଥାଏ. ଏହି ଭାବସ୍ଥାକୁ ଆମ୍ଭେ ଏହି ଗାଇଲେ ଶର୍ମଂ ଅଟଭାବସ୍ଥା ଭୂପଂ ସୁକ୍ତିଭାବସ୍ଥା ପାଇଁ ଏହାର ନିୟୋଜନ ଭୂପଂ ଥାଏ ଏହାକୁ

ଏହାଛଡ଼ା ଅପରାହ୍ଣ ପ୍ରାପ୍ତ ହେବା ଅର୍ଥାତ୍ ମୃତ୍ୟୁ ଅବସ୍ଥାନି ଆତ୍ମ ସମର୍ପ
ଦ୍ୱାରା ଅପରାଜିତ ହୋଇ ମୃତ୍ୟୁ ଆଡ଼ୁଆଳ ହୁଏତ ହଜି ଦୂର କରି ଲାହ
ଥାଏ । ଜୋଡ଼ କ୍ରିୟା ଦ୍ୱାରା ଦୁଇଟି ଯୋଗଯୋଗ ଆତ୍ମୀୟତା ରହୁଛି ଅର୍ଥାତ
ସେହି ପ୍ରାଣ ଦୁଇଜଣଙ୍କୁ ଏକାତ୍ମତା ହୋଇଥିବାର ଲାଗେ । ଅର୍ଥାତ
ପ୍ରାଣ ଚଞ୍ଚଳ ଚାଞ୍ଚଲ୍ୟ ଦୋହଲା ଏହି ଯୋଡ଼ଯୋଗ ଦୁଇଜଣ ବାଲୁ ପ୍ରବାହ ସୁଦ୍ଧା
ଜଣାଯାଉଛନ୍ତି । ସେହି ପ୍ରାଣ ଯୁ ଅନୁମୁଖ୍ୟ ପଛ ଦୁଇଜଣ କ୍ରିୟା ଦ୍ୱାରା ସୁଚିତ
ଏହି ପାରିଲେ ସେହି ବାଲୁ ଯୋଗ ଦୁଇଜଣ ଯୋ ମାନବ ସାଧାରଣ ଜୋଡ଼-
ଥାଏ ।

ଏଗୁଡ଼ି ଦୋମାଦି ନାଙ୍କି - ଅର୍ଥାତ ଏକ ମଣିପୁର ଦୃଶ୍ୟ ରେ ଦଣ୍ଡାଗୁଡ଼ି
ଦୁଇଜଣ ନାଙ୍କି ମୁଁ । ଗିଲୁଆକ ମୁଁ ଅର୍ଥାତ୍ ପ୍ରାଣ ହେଉଛନ୍ତି ଗିଲା
ପ୍ରାଣାତ୍ମକ ଆତ୍ମସମର୍ପ ଜାତୁ ପ୍ରାଣଧଃ ଅଧୋଽଧଃ ଦୁର୍ଜ୍ଜୟ କେହ
ଯୁଦ୍ଧିଛି ନଥିବା ପାରିଲେ ମିଛ ଉଲ୍ଲାସ ହୋଇଥାନ୍ତି । ଆତ୍ମସମର୍ପ
ଅବସ୍ଥାରେ ପ୍ରାଣ ର ଦୁର୍ଦ୍ଦୀ ଯୁଦ୍ଧିଛି ହୋଇଥାଏ । ମୁଁ ଓଜସ
ଅର୍ଥାତ ମୋ ଠାରୁ ଏଭଳି ଓଜସ ନାହିଁ । ମୋ ମଜ୍ଜାଗତ ଶକ୍ତି
ନହି ଆତ୍ମାରେ ଥାଆନ୍ତି ତାଙ୍କର ଏକଥାଏ ହଜୁନି ହଜୁନିଥି
ଅବାଧ ମୁଁ ଅଭିଯୋଧ । ମୁଁ ପାରି ଅର୍ଥାତ ମୁଁ ଆତ୍ମା, ମଜ୍ଜ
ଗାରିଲେ ମଜ୍ଜିରୁ ଜୋର ନାହିଁ ପ୍ରାଣ ସାହସୀର ନିକଳିଲାବ
ପ୍ରେମ ଲାଗିଲେ ଯୁଦ୍ଧର ଅବସ୍ଥା ହେଲେ ପରି ଏକ ଜାତ୍ମ ରେ
ଦୁଇଜଣଙ୍କର ଅଭି ଜ୍ୟାସ ଦୁଇଜଣଙ୍କୁ ଜଣାଶୁଣା ଗଲ୍ପ
ପରି (କିଏ - କାହିଁ, ଜ୍ୟାସ - ରହିବ ଅବସ୍ଥା ଅର୍ଥାତ ଯୁଦ୍ଧର ଅବସ୍ଥା,
ଏହି ଯୁଦ୍ଧର ପ୍ରାଣ ଚଞ୍ଚଳ ଅଥିର ଜ୍ୟାସ ଦୁଇଜଣଙ୍କ ଜଣାଶୁଣା)
(ଜୀବାଦି ଅନୁଜ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପ୍ରାଣିକାଠ ପ୍ରାଣ ବର୍ଜ୍ଜନଃ, ନିଶ୍ଚୟତଃ
ଜ୍ୟାସ ଦୁଇଜଣଙ୍କ ମଜ୍ଜାବଳ ବର୍ତ୍ତୁତେ ପ୍ରଳୟେ ଚ ଜନ୍ତୁନାମ୍)
ମୁଁ ପ୍ରାଣକାମ୍ଭ ଦୁଇଜଣ ଯଜ୍ଞ : ଜଣାଶୁଣି ଦୁଇଜଣ ଅଗ୍ନି ରେ
ପ୍ରାଣ ର ବର୍ତ୍ତମାନ ଜାତ୍ମ ଅବସ୍ଥା ହୋଇଥିବି ହୋମ ।ଟା

ଗିଲା ପଦ୍ମଧ୍ୟ ଜଗତୋ ମାତା ପାତା ପିତା ମମଃ
ଅଦ୍ୟଦ୍ୟଂ ପଦ୍ମିତ୍ର ମୋଳାର ଚୁକ୍ ସାମ ଲାଜୁ ଛଦ ଚାଓ୍ଵା

ଅହମ୍ ଅସ୍ମି ଜଗତଃ ପିତା ମାତା ଧାତା (ସର୍ବସ୍ୟଚ ଜଗତଃ
ପିତାମହଃ ବେଦ୍ୟଂ (ଜ୍ଞେୟମ୍) ପବିତ୍ରମ୍ (ଶୋଧନମ୍) ଓଁକାରଃ
ଋକ୍ ସାମ ଯଜୁ ରେବଚ ।୧୭।

ଅର୍ଥ:- ମୁଁ ହିଁ ଜଗତର ପିତା, ମାତା, ଧାତା, ସର୍ବଫଳପ୍ରଦାତା.
ବେଦ ପିତାମହ, ମୁଁ ଜଣାଶୁଣା ପବିତ୍ର ଓଁକାର ଓ ଋକ୍, ସାମ,
ଯଜୁ, ଯାହା କିଛି ବେଦ ।୧୭।

ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ:- ମୁଁ ଜଗତର ପିତାମାତା ।(ପିତାହିଁ ଜୈବ ପ୍ରାଣଃ, ମାତାହିଁ
ପ୍ରାଣଃ) । ମୁଁ ସୃଷ୍ଟିସ୍ଥ ଯାବତୀୟ ଜୀବଜନ୍ତୁଙ୍କ ସୃଜନୀ ମାତୃସ୍ଥାନୀୟା
ବହନ କରୁଥିବା ଜୀବନୀୟ ସମସ୍ତ ପିତୃତେଜ । ସୃଷ୍ଟି ଆରମ୍ଭ ହେବାରୁ
ଯାଏଁ ମୁଁ ।। ସୃଷ୍ଟି ଆରମ୍ଭ ପିତାମହ (ପ୍ରଜାପତି) ମୁଁ,
ଜ୍ଞାତବ୍ୟ ଯାହାକିଛି ଜାଣିବା କଥା ମୁଁ ସାହିତ୍ୟ ଆଦିକାଳ ପ୍ରାପ୍ତ
ହେଲେ ଯାହା ଜଗତରେ ଅଛି ଜାଣିବାକୁ ବାକି ହେଉ ନାହିଁ.
ମୁଁ ପବିତ୍ର ସାହିତ୍ୟ ଶୂନ୍ୟପାହୁଡ଼ରେ ପ୍ରାଣ ଜିମର୍ଲି । ସେଥିରେ ଲେଖିବାକୁ
ମହଲା କଥା ନାହିଁ । ଏମନ୍ତେ ଯାଚାଇ କଲେ ମଳ ଆମ୍ଭଙ୍କରେ
ଲୀନ ହୋଇ ସଂକଳ୍ପ ହୋଇ ଏହାହିଁ ପବିତ୍ର ଓଁକାରଟିଏ ।
ମୁଁ ଓଁକାରେ ଯାବତୀୟ ଅ, ଉ, ମ ୩ଟି ଧ୍ୱନିବର୍ଣ୍ଣ ଓ ଅର୍ଦ୍ଧ ଚନ୍ଦ୍ର
ଅ-ନିଷ୍ପନ୍ନ-ଉ-ମାତ୍ରେଖାର ମ-ଯୁକ୍ତ ହୋଇ । ୩ଟି ଧ୍ୱନି ଦେବତା
ଧ୍ୱନିଗୁଣ କବିତ୍ୱ (ଭଲ୍ଲୋ ଦେଖା ଶୁଣ୍ଲୋ ଗୁଣାଏ) ଯାବତୀୟ
ସତ୍ତ୍ୱଗୁଣ ରେ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ, ଜିଜ୍ଞାସା ରେ ରଜୋଗୁଣ, ହଡ଼ା ରେ
ତମୋଗୁଣ । ୩ଟି ଶବ୍ଦର ରେ ଅ, ରଜୋଗୁଣ ରେ ଅଟି ଗୁଣ ରହି
ଅକାରକୁ ଶବ୍ଦର ଓଁକାର ଯୋଗି ଶୁଦ୍ଧାତ୍ମା ଜୀବ-
ରୂପୀ ଯାବତୀୟ ଓଁକାର । ଦୁଃଖ, ସୀମା, ମାନୁଷ ସେହି
ଯାବତୀୟ ଯାବତୀୟ ତମ-ରଜୋଗୁଣ-ଜିଜ୍ଞାସା, ସାମ-
ତମୋଗୁଣ-ହଡ଼ା, ମାନୁଷ-ସତ୍ତ୍ୱଗୁଣ-ଶୁଦ୍ଧାତ୍ମା, ଜୀବ,

ଗଛିର୍ଦ୍ଧୀ ପ୍ରଭୁ ସାଙ୍ଗ କଥାପ୍ରଃ ଶବ୍ଦଂ ସୁନୁଚ

ପ୍ରଭୁଦଃ ପ୍ରଳମ୍ବଃ ସ୍ଥାନଂ କଥିତଂ ବୀଜପାବପଲୁନ୍ ।୧୮।
ଗଛିଃ, ଦୁର୍ତ୍ତା, ପ୍ରଭୁଃ (କିଲୁକୁ) ସାଳୀ (ଦ୍ରୁମ୍ଫା) କଥାପ୍ରଃ (ଭେଗୁଲ୍ଲ)
ଛାଉଣ (ଚଲାପ୍ରଃ) ସୁନୁଚ (ଚ୍ରିଚ କର୍ତ୍ତା) ପ୍ରଭୁଦଃ (ପ୍ରଭୁ) ପ୍ରଳମ୍ବଃ
(ପ୍ରଂ ଦୁର୍ତ୍ତା) ସ୍ଥାନଂ (କାଦୋଚଃ) କଥିତଂ (ଚଲୁସ୍ଥାନଂ) ବୀଜଂ (ଆଉଲ)
ଅବପଲୁନ୍ (ଅବକ୍କିରଣ୍ଟ) ।୧୮।

ଅର୍ଥଃ - ମୁଁ ଚଢ଼ି ଯାଉଥିବା ଗଛ, ଚୋରାଣ କର୍ତ୍ତା, କିଲୁକୁ ଦ୍ରୁମ୍ଫା
ଭେଗୁଲ୍ଲା ଅଳ୍ପ, ଚଲାପ, ଚ୍ରିଚ କର୍ତ୍ତା, ପ୍ରଭୁ, ସଦ୍ଦୁର୍ତ୍ତା, ଆବାହ, ଚଲୁସ୍ଥାନ,
ବହୁ ବୀଜ, ଅବକିର ମାଣିଲା ପରା ଅବକ୍କିରଣ୍ଟ ।୧୮।

ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟଃ- ଦେହ ରୂପକ ସୁନୁଚ୍ଚାଣ୍ଡି ରେ ସୂଳାଦି ଓ ଚଲୁ ଗାଡ଼ି ହେବାକୁ
ଯାଉଥିବା ଚୂଚାଳ ଅଜଣା ଗଛ ଚଢ଼ିଛି, ସେଇ ଦୁର୍ଦ୍ଦ ଅବସ୍ଥା ଗଛ
ଅଜଣା ହେଇଛି ମୁଁ, ଅବିଦ୍ୟା ଜ୍ଞାନ ଅଜ୍ଞାନ ଆଦି ଚଢ଼ିଛି
ଭୁଲ୍ଲା ରୂପକ ଗଛ ମୁଁ, ପ୍ରାଣ ରୂପରେ ଦେହ ମଧ୍ୟରେ
ଜଠରାଗ୍ନି ହୋଇ ମୁଁ ସମସ୍ତ ଖାଦ୍ୟପଦାର୍ଥ ପଚାଇଦିଏ ଏବଂ ରସ
ପରିପୋଷଣ କରୁଛି । ସେଥି ପାଇଁ ମୁଁ ପୋଷଣ କର୍ତ୍ତା, ମୁଁ ପ୍ରଭୁ
ପ୍ର-ପ୍ରକୃଷ୍ଟରୂପ ଭୁ-ଜଗତ । ଜଗତର ଅଧିପତି ରୂପ ରେ ଚଳାଉଛି,
ମୋର ଅଭାବ ରେ ସବୁ ଶୂନ୍ୟ । ମୁଁ ଛାଡ଼ି କେହି ରେ ସୃଷ୍ଟି
ଦେଖୁନାହିଁ, ଜର୍ଜରିତ ହୃଦୟ ରେ ମୁଁ ଦୁଃଖିତ ଥିଲି । ସେଥିପାଇଁ
ରେ ଘୁମା ଓ ଥଳପୁଥା କରି ରହିଛି, ସେଇ କାଡ଼ି ରେ
ମୁଁ କଥାରି ଓ ଦୟାଳ କାଳୁ ରୂପରେ ରହିଛି, ସେଇ କାଳୁ ହିଁ
ଦୁଃଖିଙ୍କୁ ଦୂର କରେ ମୁଁ ପରମବ୍ରହ୍ମ ଦ୍ରୁମ୍ଫା, ମୁଁ ସମସ୍ତଙ୍କର
ଜୀବାତ୍ମା । ସୃଷ୍ଟି ରେ ଯଦି ସୃଷ୍ଟି ହେଲା ପରି ମୋଠାରେ ପ୍ରାଣ-
ଦେହ ପଦାରେ ରହି ହଲା ମାରୁଛି, ପ୍ରାଣ ରୂପ ରେ
ଯାହି, ଜିଜ୍ଞାସା ପ୍ରଶ୍ନ ସଜାଳ କରି ମୁଁ, ଇନ୍ଦ୍ରିୟମାନଙ୍କୁ

ମୋହ ପ୍ରଭୃତରେ ଶରୀରାଗତ ସୁଖଯନ୍ତି । ପ୍ରଭୃତ ପ୍ରାଣ ଦେଇଥିବା ପ୍ରାଣରୁ ବାଯୁସମସ୍ତ ମୁଁ । ଚଞ୍ଚିଳ ପ୍ରାଣ ଜୀବଜନ୍ତୁଙ୍କ ପ୍ରିୟ ଯୋହ ମିଳି ମାତ୍ର, ସେହି ବ୍ୟବସ୍ଥକ ପ୍ରକାଶ ବାଯୁସମ ମୁଁ. ମୁଁ ଦୁଃ ବ୍ୟାଧିରୁ ଅର୍ଥାତ ଜୀବ ଠାରେ ସମସ୍ତ କିଛି ଥାକସ୍ତିତ । ଜୀବ ଠାରେ ସ୍ଥିତ ମୋହ ଯାହି ପାରିଲେ ମନ ଜୀବ ଠାରୁ ହଟିଯାଏ, ଏବଂ ମୁଁ ଜୀବାତ୍ମା ବା ଜୀବାତ୍ମକ. ଆହୁରି ଦୂରକୁ ଯିବା ଅର୍ଥାତ ଦେହାଦିରୁ ଆତ୍ମାକୁ ମୁଁ, ପ୍ରାଣହୀନ ଜଡ଼ ଶରୀରକୁ ଦେହରେ ମୁକ୍ତ ହୋଇ ଦୂରକୁ ଚାଲିଯାଏ. ଭୂତାଦି ହୋଇ ଜୀବ ଜୀବନ ଯାପନ ନିମନ୍ତ୍ତ ଯାହା ଆବଶ୍ୟକ ତାହା ଯୋଗାଇ ଦିଏ, ଅଥଚ ଜୀବ ଠାରୁ ଦୂରେଇ ଯାଏ, ସେଥିପାଇଁ ମୁଁ ଅଦିକାରୀ ।୧୧।

ଉପାମଧ୍ୟହୀନସ୍ତ ପରଂ କିମପି ନାସ୍ତି ମମାଧିକଂ ଚ
ଯମସ୍ତୁ ବୈଶ୍ୱିକ ମୃତ୍ୟୁରୁ ସ୍ୱଧ ସଜ୍ଞାହମର୍ଜୁନ ।୧୨।

ହେ ଅର୍ଜୁନ, ଅହଂ ଉପାଦି, ଅହଂ କର୍ମ, ଦୁଃଖଯୁକ୍ତ ଜୀବ, ଜୀବୁଜନିତ ଯମୁନା ଆଦି ଯମ (ଯୋଗଜନିତ) ମୃତ୍ୟୁ (କାଳ) ଚ, ପ୍ରଭୃ (ପ୍ରକୃତ ପୁରୁଷ) ଯମସ୍ତ (ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଯଦୃଚ୍ଛାଯମ) ଚ ।୧୨।

ଅର୍ଥ:- ହେ ଅର୍ଜୁନ ! ମୁଁ ଜୀବ ଜହ୍ନାଯ, ମୁଁ ବର୍ଦ୍ଧା ଅଗ୍ନି, ଯୁଁ ଜୀବନ, ମୃତ୍ୟୁ, ସୁକ୍ଷ୍ମ ଓ ସ୍ଥୂଳ ଶରୀର, ଜୀବାତ୍ମା ଓ ପରମାତ୍ମା: - ମୁଁ ଜୀବ ଅର୍ଥାତ୍ ଆଦିତ୍ୟ ରୂପରେ ପ୍ରାଣୀଙ୍କୁ ଜୀବ ଦେଇଥାଏ, ଅନ୍ତରୀକ୍ଷ ଓ ବାହ୍ୟ ଜଗତ ମୋ ତେଜରେ ତେଜିଥାଏ. ଜଠରାଗ୍ନି ରୂପେ ତେଜୋପାଲ ଦେହ ରହିଥାଏ, ଯେଉଁ ଲୋକ ମୋତେ ଯେମିତି ଭଜନା କରେ, ମୁଁ ତାକୁ ସେହିପରି ଫଳ ଦେଇଥାଏ. ମୁଁ ବର୍ଦ୍ଧା ଅଗ୍ନି; କାରଣ ଆକାଶରୁ ମୋର ଅଗ୍ନି. ଏହାରି ଜଳ ରୂପରେ ଆକାଶକାଳକୁ ଅର୍ଥାତ ଦେହାଦିକୁ ଦୂରକୁ ଯାଇଥାଏ

ପ୍ରାଣୀମାନଙ୍କର ବର୍ଣ୍ଣନା କରିବା ପୂର୍ବରୁ ପ୍ରାଣୀମାନଙ୍କର ଦେହର ଆବରଣ ବିଷୟରେ ଆଲୋଚନା କରିବା ଉଚିତ୍ । ଏହି ପ୍ରାଣୀମାନଙ୍କ ଶରୀରଗୁଡ଼ିକ ପାଦ ଦ୍ୱାରା ଆବୃତ ହୋଇଥାଏ । ପାଦଟି ଦେହର ପ୍ରାଣୀଭେଦରେ ଦୀର୍ଘ ଗଣ୍ଠି ଯୁକ୍ତ ଆବରଣ ଓ ଦେହର ପାଦ ଅଙ୍ଗଟି ବାଲୁକା ଖୋଳିବାରେ ବର୍ତ୍ତା । ଏହି ବର୍ଣ୍ଣନା ପୋକଟି ମୂଲାଦାଢ଼ରୁ ହୋଇଥିବା ଘୁଷୁରୀ ଆକୃତିକ ହୋଇଥାଏ ଅର୍ଥାତ୍ ମୂଲାଦାଢ଼ରେ କାନ୍ଦୁରଟିଏ ଥିବା ଅବସ୍ଥାକୁ ଆଲୋଚନା କରାଯାଏ । (ପୋକମାନେ ଏହି ମୂଲାଦାଢ଼ରୁ ଘୁଷୁରୀ ରେ ସର୍ବଦା କିଛିନା କିଛି ଖାଦ୍ୟ ଖାଇଥାନ୍ତି ।) ଜଳଜ ପୁଂ, ମହୁଲ ମଦ ପୁଂ ।) କାର୍ଯ୍ୟତଃ ପ୍ରାଣୀ ଦୁଇଟିରେ ଗୁଡ଼ିଏ ଜଳଜ ଦେହ ତଥା ମାପ୍ତା ରହିଛି ଅର୍ଥାତ୍ ସେହି ଜଳଜ ପୁଂ, ପ୍ରାଣୀ ହଳଦିଆ କା ବାଦାମୀ ଅଥବା କାର୍ଯ୍ୟତଃ ମୃତ୍ତିକା ଦ୍ୱାରା ପ୍ରାଣୀ ଘୁଞ୍ଚି ଯାଇଥିବା ପୁଂ । (ଚଞ୍ଚଳ ପ୍ରାଣୀ ଘୁଞ୍ଚିଥିବା ପ୍ରାଣୀରେ ମଳାଦ୍ୱାର ବାହାରୁଥିବା ପ୍ରକୃତ ମୃତ୍ତିକା ।) ସାଧାରଣତଃ ମାପ୍ତାଟି ମୃତ୍ତିକା ଘୁଞ୍ଚିଥାଏ, ମାପ୍ତା ମୃତ୍ତିକା ନୁହେଁ; କେବଳ ଦେହାନ୍ତର ଗମନ ବା ଶରୀରର ପରିବର୍ତ୍ତନ ମାତ୍ର । ମୃତ୍ତିକାରେ ପ୍ରବେଶିବା ସମୟରେ ଶରୀରଟିକୁ ଘୁଞ୍ଚିଥାଏ, ଦେହାନ୍ତର ହେଉଥାଏ, ପୁଂ ଜଳଜ ବାସ୍ତବିକ - ଏହା ବାର୍ଯ୍ୟତଃ କିଛି ନୁହେଁ - ମାପ୍ତା ସର୍ବଦା ଜିଭ୍ୟା ଜିଭ୍ୟାକାର, ତଥା ଲାଲୁଛଡ଼ିଆ । ଘୁଞ୍ଚିଥିବା ପ୍ରାଣୀ ଏହା ମଧ୍ୟ ବର୍ତ୍ତମାନ ରହିଥାଏ, ଯେଉଁଥିରେ ଲାଲୁ ଅଳିଆ ଥିବା ସେହି ଘୁଞ୍ଚିଥିବା ପ୍ରାଣୀ ମଧ୍ୟ ଏହା ବାର୍ଯ୍ୟତଃ ମୃତ୍ତିକା ଘୁଞ୍ଚିଥିବା ଚଞ୍ଚଳ ପ୍ରାଣୀ, ମାପ୍ତା ବର୍ତ୍ତମାନ ଗୁଳିଥିବା - ମାପ୍ତା ମଧ୍ୟରେ ଲାଲୁ ଛୋଟ ଗୁଡ଼ିଏ ଥଳଥଳିଆ ହୋଇଥିବା ଦୃଶ୍ୟ ଦେଖିବା ଯାଏ । ଛୋଟ ଶୂନ୍ୟରେ ସଜଳିତ; ସୁତରାଂ ମାପ୍ତା ଅଳିଆ, ଚଞ୍ଚଳ ପ୍ରାଣୀ ମଧ୍ୟ ପୁଂ, ସେଥିପାଇଁ ଅସଚ୍ଛ red ।

ତ୍ରୈବିଦ୍ୟା ମାଂ ସୋମପାଃ ପୂତପାପା
ଯଜ୍ଞୈରିଷ୍ଟ୍ୱା ସ୍ୱର୍ଗତିଂ ପ୍ରାର୍ଥୟନ୍ତେ
ତେ ପୁଣ୍ୟମାସାଦ୍ୟ ସୁରେନ୍ଦ୍ରଲୋକ
ମଶ୍ନନ୍ତି ଦିବ୍ୟାନ୍ ଦିବି ଦେବଭୋଗାନ୍ ॥୨୦॥

ତ୍ରୈବିଦ୍ୟାଃ (ବେଦତ୍ରୟୋକ୍ତ କର୍ମ ପରାଃ) ଯଜ୍ଞୈଃ ମାମ୍ ଇଷ୍ଟ୍ୱା (ସଂପୂଜ୍ୟ) ସୋମପାଃ (ଯଜ୍ଞ ଶେଷଂ ସୋମଂ ପିବନ୍ତଃ ଇତି ତଦ୍ଭୋକ୍ତାରଃ) ପୂତପାପାଃ (ନିଷ୍ପାପାଃ ସନ୍ତଃ) ସ୍ୱର୍ଗତିଂ (ସ୍ୱର୍ଗଂ ପ୍ରତି ଗତିଂ) ପ୍ରାର୍ଥୟନ୍ତେ, ତେ ପୁଣ୍ୟ ସୁରେନ୍ଦ୍ରଲୋକମ୍ (ସ୍ୱର୍ଗମ୍) ଆସାଦ୍ୟ (ପ୍ରାପ୍ୟ) ଦିବି (ସ୍ୱର୍ଗେ) ଦିବ୍ୟାନ୍ (ଅଲୌକିକାନ୍) ଦେବ ଭୋଗାନ୍ ଅଶ୍ନନ୍ତି (ଭୁଞ୍ଜନ୍ତେ) ॥୨୦॥

ଅର୍ଥ:- ବେଦତ୍ରୟ କଥିତ କର୍ମାନୁଷ୍ଠାନକାରୀମାନେ ଯଜ୍ଞ ଆଦି ଦ୍ୱାରା ମତେ ପୂଜାକରି, ଯଜ୍ଞ ଶେଷରେ ସୋମରସ ପାନ କରିବା ଦ୍ୱାରା ନିଷ୍ପାପ ହୋଇ ସ୍ୱର୍ଗଗତି ପ୍ରାପ୍ତି ନିମନ୍ତେ ପ୍ରାର୍ଥନା କରିଥାନ୍ତି । ସେହି ଦ୍ୱାରା ସେମାନେ ପୁଣ୍ୟଫଳ ସ୍ୱରୂପ ଇନ୍ଦ୍ର ଲୋକ ପାଇ ସ୍ୱର୍ଗରେ ଉତ୍ତମ ଦେବ ଭୋଗ କରନ୍ତି ॥୨୦॥

ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ:- ବେଦତ୍ରୟକର୍ମ - ତମଃ, ରଜଃ, ସତ୍ତ୍ୱ ଗୁଣ ରୂପକ ଇଡା, ପିଙ୍ଗଳା ଓ ସୁଷୁମ୍ନା ନିଷ୍ଠ କ୍ରିୟାନୁଷ୍ଠାନକାରୀମାନେ ଅର୍ଥାତ୍ ଗୁରୁଙ୍କ ଉପଦେଶ ଅନୁସାରେ ଲୋକମାନେ ପ୍ରକୃତିରେ ବେଦ କର୍ମ, ଆତ୍ମାନୁଷ୍ଠାନକାରୀ ସାଧକ ସେମାନେ ପ୍ରାଣକର୍ମ ରୂପକ ଯଜ୍ଞକରି, ପ୍ରାଣ ରୂପ ଆତ୍ମାଙ୍କୁ ପୂଜା ବା ସାଧନା କରି (ପ୍ରାଣର ସମାନ ସ୍ଥିତି ବୃତ୍ତି କରିବା) ଯଜ୍ଞ ଶେଷରେ କର୍ମର ଅନ୍ତିମାବସ୍ଥାରେ ସୋମରସ ପାନ କରି ନିଷ୍ପାପ ହୁଅନ୍ତି ଅର୍ଥାତ ପ୍ରାଣାୟାମକର୍ମର ସ୍ଥିତି ବୃତ୍ତି ହୋଇ ନାସାଗ୍ର ଦୃଷ୍ଟି କ୍ରିୟା ଦ୍ୱାରା ସୋମରସ ଆସ୍ୱାଦନ ହୋଇଥାଏ ।

ଚତୁର୍ଥ ସ୍ତୁତିରେ ଆତ୍ମିକ ପତ୍ରେ ନିଜପାଇଁ ଦୂତମାନଙ୍କ ଆତ୍ମାମାନେ ଅନୁଭବ
ଅନୁଭବ କରୁଥିଲେ. ଚତୁର୍ଥ ଆଜ୍ଞାରେ ଆମ୍ଭମାନେ ଯୋହନଙ୍କ ପାଖ.
ଆଜ୍ଞା-ଅନୁଯାୟୀ ଯାଇ ଅହିବା ପରେ ସାମିଲ ଆମ୍ଭମାନେ ଦୂତଙ୍କ
ଜ୍ଞାନ ହୋଇ କିଛିକ୍ଷଣ ଚେଇଁ ଚାହିଁଲେ ସ୍ୱର୍ଗୀୟ ଅଗ୍ନି ଆମ୍ଭ
ଆଜ୍ଞାଲଙ୍ଘନ ହେବାରୁ ସେମାନେ ଏହି ପ୍ରାର୍ଥନା କରିଥାଆନ୍ତି.
ତହନରୁ ସାତ୍ତ୍ୱିକ ପ୍ରବୃତ୍ତି ଦୂତମାନେ ଆମ୍ଭମାନଙ୍କ
ପଦ୍ମଚକ୍ଷୁରେ ସମସ୍ତ ଜୋତିର୍ମଣ୍ଡଳ ସ୍ଥାନକୁ ଆମ୍ଭମାନେ
ସେଠାରେ କିଛିକ୍ଷଣ ପ୍ରକାଶ ଦିବ୍ୟ ରୂପ, କଳେବର ଆଦି ଦର୍ଶନରେ
ଏହି ଆଜ୍ଞାର ଦୂତମାନେ ଦେବଯୋଗ ଅଟନ୍ତି ।୨୦।

ଚେ ଚଃ ଦୁଃଖ୍ଟ୍ଟ। ସ୍ୱର୍ଗ ଲୋକଂ କରୋମି
ମାମେ ପୂତେ ମର୍ତ୍ତ୍ୟ ଲୋକା କରିନ୍ତି.
ଚଦା ଚ୍ଛୁଳ୍ଟୀ ଦୈର୍ଘମନୁଭ ମନ୍ତ୍ର।
ଗଚ୍ଛାଗଚ୍ଛ ଆମ୍ଭକାମା ଲହନ୍ତେ ।୨୧।

ଚେ ଚଃ ଜିଘାଂସଂ (କିପୁଳଂ) ସ୍ୱର୍ଗ ଲୋକଂ (ଦେବ ସୁଚ୍ୟଂ) ଭୁଙ୍କ୍ଟ୍ଟ୍ୱା
ପୂତେ ମାମେ (ଅତ୍ର) ମର୍ତ୍ତ୍ୟ ଲୋକଂ କୁର୍ବନ୍ତି । ପୁନରହଂ)
ଚଦା ଚ୍ଛୁଳ୍ଟୀ ଦୈର୍ଘମ୍ (ଯେଦଚ୍ଛୁଳ୍ଟୀ କିପ୍ରିକ୍ତି ଦୈର୍ଘମ୍) ଅନୁଭବନ୍ଟ୍ଟ୍ୱା
(ଅନୁଭୂୟାନନ୍ତର) ମାମ ମାମ୍ଭାଃ (ଭୋଗାନ୍ ଆମନ୍ତ୍ରୟାମଃ) ଗଚ୍ଛଗଚ୍ଛ
ଲହନ୍ତେ ।୨୧।

ଅର୍ଥ:- ଆମ୍ଭମାନେ କିପୁଳ ସ୍ୱର୍ଗସୁଖ ଭୋଗକରି ପୁଣ୍ୟକ୍ଷୀଣରେ
ପୁନର୍ବାର ମର୍ତ୍ତ୍ୟଲୋକରେ ଜନ୍ମଗ୍ରହଣ କରି ସେହି ତ୍ରିବେଦ-
ବିହିତ କର୍ମ କରନ୍ତି ଓ ଆମକୁ ପଠାଇଲେ ଆମ୍ଭେ ସ୍ୱର୍ଗରୁ
ଫେରିଆସୁଥାନ୍ତି ।୨୧.

ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ:- ଏହି ଶ୍ଲୋକ ଅନୁଯାୟୀ ଦୂତମାନେ ସ୍ୱର୍ଗରେ ରହି ଥାଆନ୍ତି.
- ଚତୁର୍ଥ ରେ ସ୍ଥିର ରହିବା ଦେଖିଲି ଲାଗି ଯୋହନଙ୍କୁ

ଲୋ ଅନାଦ୍ୟନ୍ତ ଦେବତା ଅଟନ୍ତୁ। ମାତ୍ର ତୁମ୍ଭେ ଭକ୍ତିପୂତ ହୃଦୟରେ
ତତ୍ତେ ଯଦି ମାଗେଦ କୌଣ୍ଡେଲ୍ୟ ମାତ୍ରକୁ କିଛି ପୂର୍ବକର୍ମ ଥିଲା
ତେ କୌଣ୍ଡେଲ୍ୟ ଭକ୍ତିଜନ୍ୟ ଅଦ୍ଭିତୀୟ (କ୍ରିୟା ସୁସମ୍ପନ୍ନ) ହୋଇଥିବେ (ଯୋଗୁ)
ଲୋ ଅନ୍ୟ ଦେବତାଙ୍କ ଅଦି ମାତ୍ରନ୍ତି, ତେ ଯଦି ମାଗେଦ
ମାତ୍ରନ୍ତି (ମିଳନ୍ତୁ) ଯଦିଚ୍ଛି ପୂର୍ବକର୍ମ ଲୋଲା ଚ୍ୟାଦାଜା ଁ କିଛି ଦିନ୍ତୁ ଥିଲେ,
ଅର୍ଥ:- ହେ କୌଣ୍ଡେଲ୍ୟ, କ୍ରିୟାସୁସମ୍ପନ୍ନ ହେଉଛ ତୁମ୍ଭେ ଅନ୍ୟ ଦେବତା
ମାନଙ୍କର ପୂଜକ ତେଣୁ ତୁମ୍ଭେ ଯେଉଁ ସେମାନଙ୍କ ଯଦିଚ୍ଛି ପୂର୍ବକର୍ମ
ଯୋଡି ଦେଇଥାଆନ୍ତି ଏହା।

ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ:- କ୍ରିୟା ଭକ୍ତି ସହକାରେ କରିଥିବା କର୍ମ ଯାହି ଅନ୍ୟ ଦେବତାଙ୍କୁ
ମଧ୍ୟ ପୂଜା କରନ୍ତି ତେବେ ମଧ୍ୟ ସାଧକ ପୂର୍ବ ରେ ପୂଜା କ୍ରମରେ
ଫଳ ସେମାନେ ପ୍ରଦାନ କରନ୍ତି, ମାତ୍ର ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଅବିଚ୍ଛିନ୍ନ ପୂର୍ବକର୍ମ
ହୋଇଥାଏ। ସାଧିକା ପୂର୍ବରୁ ସେହି ଆରାଧ୍ୟ ଦେବତାଙ୍କ ପ୍ରତି ଭକ୍ତି-
-ଥାଏ ତାହା ସୋଳ ଆନା ତଥା ଏକନିଷ୍ଠ ପୂଜା। ଅନ୍ୟ ସମସ୍ତ ପୂଜା
ଗୌଣ ହେଲେ ମଧ୍ୟ ସମସ୍ତଙ୍କୁ, ସାଧକ ଏହିପରି ଭକ୍ତିପୂତ ହୃଦୟ
ପ୍ରତ ଶ୍ରଦ୍ଧା ପୂର୍ଣ୍ଣ ହେଲେ ସୋଳ ଆଣ୍ଠି ପାଇଁ ଫଳପ୍ରଦ ହୋଇଥାଏ
ଓ ସମସ୍ତଙ୍କଠାରୁ ସମାନ ଅନୁଭବରେ ଫଳପ୍ରଦ ଭୂମି ଅର୍ଥାତ୍
ସଂପଦ ଆମ୍ବା ହୋଇ ପାରିଲେ ଆମ୍ବା ମାଗୁଲୁଣ ଆପ୍ତି ଆଦ୍ୟ
ସୋଳ ଆପ୍ତି ହୋଇଥାଏ। ୨୩।

ଅତଃ ହି ସର୍ବ ମାକ୍ଷୀକାଂ ବୈଦ୍ୟନାଥ ପ୍ରଭୁର୍ବର ତ
ନଚ୍ଛି ମାମା ହି ଜାନନ୍ତି ତତ୍ତେ ମାଯନ୍ତ୍ୟିକନ୍ତି ତେ ୨୪
ହି (ଯେହେତୁ) ଏତତ୍ପ୍ରକାର, ସର୍ବ ମାକ୍ଷୀକାଂ ବୈଦ୍ୟନାଥ ପ୍ରଭୁ ଃ ତ (ଶ୍ରେଷ୍ଠ)
ଥିର (ଦିଶନ୍ତୁ) ତେ ମାମ ତତ୍ତେନ (ମଧ୍ୟାସହ) ନ ଥିଲି ଜାନନ୍ତି, ଅନ୍ତ
ତ ଏବ ନ୍ତି (ଦୁଃଖ ଭୋଗନ୍ତି) ୨୪।

ଅର୍ଥ:- ମୁଁ ଏତତ୍ପ୍ରକାର ମାକ୍ଷୀ ହେଉଛି ବୈଦ୍ୟନାଥ ପ୍ରଭୁ ଅର୍ଥାତ୍ ସ୍ୱାମୀ
ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଦୋଳୁଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଅନ୍ୟ ଦେବ ପୂଜକ ପ୍ରକୃତରେ ମୋତେ
ଜାଣନ୍ତି ନାହିଁ; ସେଥିପାଇଁ ଏହାଙ୍କଠାରୁ ଦୁଃଖ ଭୋଗନ୍ତି ଏବଂ

ଅପୂର୍ବମ୍ :- ଭକ୍ତି ପୂର୍ବକ ଅନ୍ୟ ଦେବୌତାଙ୍କି ଦେବତା ପୂଜା କରିବା
ଦ୍ୱାରା ସେହି ପରମାତ୍ମାଙ୍କ ପୂଜା. କାରଣ ତମସାଚ୍ଛନ୍ନ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ
ଆରମ୍ଭରୁ ଥାଏ, ଅନ୍ୟ ଯାହାକୁ ଦେବା ସେହି ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଡ଼ିକର
ତ୍ୟାଗ ସୂଚାଉଥିବା ଶବ୍ଦ, ଆଚ୍ଛାଦନ ଯୁକ୍ତ ଓ ପୂଜାର ଉପକରଣ
ସେହି ଦ୍ରବ୍ୟ, ଯାହାକୁ ଯଜ୍ଞ ରୂପ ଆହୁତି ଦିଆଯାଏ.
ତହିଁ ଯାହାର ଯଜ୍ଞ ଅଧିକାରୀ ସାଜଇ.
ଅନ୍ୟ ଦେବତା ପୂଜନ ସାଙ୍କେ ମୂଳ ସତ୍ତ୍ୱ ପୂଜାର
ଅଧିକାରୀ ଏହି ଜାଣି ଜାହାକୁ କାହିଁ ବୋଲି ଆଶା
ତ୍ୟାଗୁ କରୁଛୁ ଚାରିଜଣଙ୍କ ଜଦ୍ୟପରି ଦୁଃକର୍ତ୍ତାକ ମହାତ୍ମାନ୍ତି. ୭୪.

ମାନ୍ତି ଦେବବ୍ରତ ଦେବାଙ୍କ ପିତୃକ ମାନ୍ତି ପିତୃବ୍ରତାଃ.
ଭୂତାଙ୍କି ମାନ୍ତି ଭୂ ଭେଜ୍ୟା ମାନ୍ତି ପଦ୍ମଜାଦି ଜୋଷିମାନ୍. ୭୫.

ଦେବବ୍ରତ ଯାଃ (ମାଜ୍ଞା ପହ୍ଲାନ୍ତୁଣାଃ) ପିତୃବ୍ରତ ମାନ୍ତି (ପ୍ରାପ୍ନୁବନ୍ତି) ପିତୃବ୍ରତ ଯାଃ
(ଶ୍ରାଦ୍ଧାଦି କ୍ରିୟା ପହ୍ଲାନ୍ତୁଣାଃ) ପିତୃକ ମାନ୍ତି, ଭୂତେଜ୍ୟା ଃ (ଭୂତେଜ୍ୟା
ଯଜ୍ଞା ପୂଜା ନୋଭ୍ୟାଃ ତେ) ଭୂତାକି ମାନ୍ତି, ପଦ୍ମଜାଦିକ ଯେତି ଯାଃ
(ଯେଉଁମାନ୍ତେ) ତାହାଙ୍କଠି ଜୂପଃ ମାନ୍ତି ପ୍ରାପ୍ନୁବନ୍ତି, ପରି ଜୋଷିଃ ତାଙ୍କୁନ୍ତି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ)
ଅର୍ଥ:- ଦେବାର୍ଚ୍ଚକମାନ୍ତେ ଦେବ ଲୋକ ପ୍ରାପ୍ତ ହୁଅନ୍ତି, ୭୫।
ଶ୍ରାଦ୍ଧ ଆଦି ପିତୃଗଣଙ୍କୁ ଯେଉଁମାନେ ପୂଜନ୍ତି ସେମାନେ ପିତୃଲୋକ
ପ୍ରାପ୍ତ ହୁଅନ୍ତି. ଭୂତ ପୂଜକ ଭୂତଲୋକ ପ୍ରାପ୍ତ ଓ ମାତ୍ରେ (ପରମାତ୍ମା
ଭକ୍ତମାନେ ମୋତେ ପାଆନ୍ତି ।୭୫।

ଅପୂର୍ବମ୍:- ଦେବ ମାନ୍ତି - ଯେଉଁମାନେ ଦେବତାଙ୍କ ଉପାସକ ଜିବ - ଜନ୍ତୁ ଆଶା ଶତ
ଛାଡ଼ିଥାଏନ୍ତି ଆଶାଶ ଭକ୍ତ ଦୂଢ଼ାସ ଶୂନ୍ୟମାର୍ଗ ଯୋଜିତଃ ତେ ସିଦ୍ଧିଶାଲ୍ ହ
ସିଦ୍ଧନ୍ତୁ, ମାଘ ଶୁକ୍ଳପକ୍ଷ ଦିବାଭେଳ ରୁ ଆରମ୍ଭ ମଶ୍ଚାଶ୍ଚାତ୍. ଶୁଭ୍ରା ଜଦ୍ୟମାନ୍ତି.
ଏହି ଶୁକ୍ଳ ଯୋଜେଲ ଯାଉଁମି ଯହି ଜୋତ୍ସ୍ନାକ୍ତି ଦେବମାନ୍ତି ଜାଣି ମାନେ
ଦେବଲୋକ ଯାର୍ଥାନ୍ତି ଯୋଜିତଃ ତେ ସିଦ୍ଧି ଲାଭ ଜରନ୍ତି
ପିତୃ ମାନ୍ତି :- ଯଜ୍ଞ ଯାଦି କାରୁ ପିତୃଗଣଙ୍କଠୁ ଜାନ୍ତି ସିଦ୍ଧିଲାଭ ! ସିଦ୍ଧିଲାଭ
ଉତ୍ତରନ୍ତି ଯଜ୍ଞ ଜ୍ଞାନରୂପ ! ଏହି ସିଦ୍ଧିରୂପକ ଜ୍ଞାନ ଜାଣି ଜାହାକି ଜଣେ ପାଇଛନ୍ତି

ଅନ୍ୱୟ:- ପତ୍ତେ ମୋ ଭକ୍ତିରେ ପତ୍ର ପାକ୍ଷ, ପୁଷ୍ପ ପ୍ରଭୃତି ଯାହା ମୁଁ ଅନେକ ସଂଖ୍ୟାରେ ଏକ ଭକ୍ତି ସହକାରେ ଦାନ କରୁଛି ତାହା ମୁଁ ଗ୍ରହଣ କରିଥାଏ ।୭୯।

ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ:- ଭକ୍ତି ସହକାରେ ପତ୍ର, ପୁଷ୍ପ, ଫଳ ଦାନ କଲେ ମୁଁ ଗ୍ରହଣ କରିଥାଏ ଅର୍ଥାତ୍ ଚନ୍ଦନ ଚର୍ଚ୍ଚିତ ତୁଳସୀ ପତ୍ର ଓ ସୁଗନ୍ଧିତ ପୁଷ୍ପ ଅର୍ପଣ କଲେ ମୁଁ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ହୋଇଥାଏ । ଏଥିରେ ଧନୀ ଦରିଦ୍ର ଭେଦ ନାହିଁ । ଯେଉଁ ଭକ୍ତ ଯାହା ଦେଇପାରେ ତାହା ଭକ୍ତି ସହକାରେ ଦେଲେ ମୁଁ ଗ୍ରହଣ କରିଥାଏ । ଏଥିରେ ଅନ୍ୟ କୌଣସି ବିଚାର ନାହିଁ । ଏହି ଶ୍ଲୋକରେ ଭକ୍ତି ଓ ଭକ୍ତର ମହତ୍ତ୍ୱ ପ୍ରତିପାଦିତ ହୋଇଛି ।

ଦାସ ନଚ୍ଚୋଲି ନାଦୁଣ୍ଟାଲି ନାଡୁ ଚ୍ଚୋସି ପଦାଦି ନାଡ୍
ନାଡ ତପସ୍ସାଯାଲି କୌନ୍ତେୟ ତ୍ତଦ୍ କୁରୁଷ ମଦର୍ପଣମ୍ ଏତ୍ତ
ତତ୍ କୌନ୍ତେୟ, ନାଡ୍ ଅଶ୍ନେସି, ନାଡ୍ ଅଣ୍ଟୁଲି, ନାଡ୍ ଜୁହୁୱେସି,
ନାଡ୍ ଦଦାସି, ନାଡ୍ ତପସ୍ସାଯାସି ତତ୍ ମଦର୍ପଣମ୍ (ମଲ୍ଲି ଅର୍ପଣ)
କୁରୁଷ ।୨୭।

~~ଅନ୍ୱୟ:- ହେ କୌନ୍ତେୟ, ତୁମେ ଯାହା କିଛି ~~ ~~ଖାଅ, ଯାହା ହୋମ କର,~~
~~ତପସ୍ୟା କର, ତାହା~~

ଅନ୍ୱୟ:- ହେ କୌନ୍ତେୟ ! ତୁମେ ଯାହା କିଛି କର, ଖାଅ, ହୋମ-ଦାନ,
ତପସ୍ୟା କର ତାହା ମୋତେ ଅର୍ପଣ କର ।୨୭।

ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ:- ହେ କୌନ୍ତେୟ ! ଦାନ-ଧର୍ମ କରିଥାଅ, ଖାଇଥାଅ, ହୋମ, ତପସ୍ୟାଦି
ଯାହା କିଛି କରିବ ଅନୁଷ୍ଠାନିକ ହୋଇ ହୋମ ପତ୍ରେ (ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ) ଅର୍ପଣ
କର । ଅର୍ଥାତ୍ ମୁଁ ଯାହାକୁ ଚଳାଇଥିବା କଥା ମନେ ରଖି ତାହାର
ଫଳ ତାହାକୁ ପ୍ରତି ଅର୍ପଣ ହେଉ, ସାଧନା ମୁଁ ଜୀବନ ଧ୍ୟେୟ

ସମୋଥ୍ୟା ସର୍ବଦୁଃଖେଷୁ ନ ମେ ଦ୍ୱେଷୋଽସ୍ତି କଶ୍ଚିତ୍ ।
ନ ଛନ୍ଦସ୍ତି ତୁ ମାଂ ଦୃଷ୍ଟ୍ୱା ମମତ୍ୱେ ତେଷୁ ତାଦୃଶୀ ।୨୫।
ସାମ୍ୟ ସର୍ବଦୁଃଖେଷୁ ସମଃ (ଦୁଃଖ) ମେ (ମମ) ଦ୍ୱେଷ୍ୟଃ ପ୍ରିୟଂକର
ଅସ୍ତି । ନ ମୋତ୍ତୁ ମାଂ ଦୃଷ୍ଟ୍ୱା ଦୁଃଖୀ (ସେମାନ୍ତେ) ତେ ମମତ୍ୱି (ବର୍ତ୍ତନ୍ତୁ)
ଅନୁପଶ୍ୟାମି ତେଷୁ (ଦୁଃଖୀଷୁ) ମତ୍ତୋ ।୨୫।

ଅର୍ଥ:- ମୁଁ ସମସ୍ତ ଦୁଃଖୀ ଜୀବରେ ସମାନ । ଅତଏବ ମୋର ପ୍ରିୟ-
-ଅପ୍ରିୟ ଭାବ ନାହିଁ, ମାତ୍ର ମୋତ୍ପାଇଁ ଯାହେ ଭକ୍ତି ସହିତ ମୋତେ
ଭଜନ କରନ୍ତି, ସେମାନେ ମୋ ଭିତରେ ରହିଥାନ୍ତି ଓ ମୁଁ ସେମାନଙ୍କଠାରେ
ରହିଥାଏ ।୨୯।

ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ:- ମୁଁ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଜୀବର ଜୀବନ ଜଳକ ଭଳି ସମାନରେ
ରହିଛି, ମୋର ପ୍ରିୟ ଅପ୍ରିୟ ଭାବ ନାହିଁ, ମାତ୍ର ମୋତ୍ପାଇଁ
ଭକ୍ତି-ଶ୍ରଦ୍ଧା ରେ ମୋତେ ଭଜନ କରୁଥିବାଲୋକ ମୋ ଭିତରେ (ମୋଠାରେ) ରହିଥାନ୍ତି ଓ ମୁଁ ସେମାନଙ୍କଠାରେ ସର୍ବଦା ରହିଥାଏ
ଯେପରି ଶ୍ରୀଲ ଗୋପୀ କାନ୍ତ ମହାପାତ୍ର ମହାଶୟ ଗାଇଛନ୍ତି "ମୁଁ
ତୁମ୍ଭ ପାଇଁ ଗୋପ କାଳୀ ଆଉ ତୁମ୍ଭେ ମୋ ପାଇଁ ନବଜୟନ୍ତୀ
ହୋଇଁ ରହିଥାନ୍ତି ।୨୯।

ଅଧିକନ୍ତୁ ସୁଦୁ ଗୁଣ୍ଡୁଚୋ ଦୁଇଟି ଉପାଦାନ ନିମ୍ନଲିଖିତ
ଯାଦୁଚୋଟି ସମସ୍ତଙ୍କଠାରେ ସମାନଭାବେ ଦିଶୁଛି ।୩୦।

ମୁଦୁଗୁରୁଃ ଅଗି ଚେତ (ମାଦଳରି) ଅକକ୍ଷଯଭ୍ରୁ ଯୋଗ୍ୟକ ଦେଖି
ପୁଥାଗି ଦେବତାଜି ବାପୁଦେବ ଛତି ବୁଲିବା ଦେବତା-ଠିଆ ଭକ୍ତିରେ
ବାଦ୍ୟକର୍ତ୍ତା ମନ୍ତ୍ର ପଢୁଥିବା ଛତ୍ର ମାଳବ) ମା° ଛତ୍ରରେ (ଛତ୍ରି)
ପଠ ଘାଟିକୁ ଚବ ନଗୁଡ଼ିଯଃ ଦି (ମାଛଃ) ପ୍ରଃ ପଳାଣ୍ଡ ବାଦ୍ୟମୁଖ୍ୟ
(ଛୋଟ ଢୁକ୍ଲପଥ୍ୟବଦ୍ୟାଲ୍ଲ ଛତ୍ରଖାନ୍ତ) ।୩୦।

ଅର୍ଥ:- ଏହି ମୁଦୁଗୁରୁ ବଜାଇ ଅକକ୍ଷଯଭ୍ରୁ ଜଣକ ଶୀଘ୍ର ଯୋଗିନି ଦେବୀଙ୍କ
ଏହି ସ୍ଥାନକୁ ଅସିବାକୁ ଆହ୍ୱାନ କରି, ବାପୁଦେବ ବାବାଙ୍କ ପଦାତିକ ଏହାର
ସାଙ୍ଗରେ ଯୁକ୍ତ ହୋଇ ସେ ଘାଟିରେ ଗଣ୍ଡୁଦେଉଜି, ଆରଣ୍ଡ
ବାଜାର ସାଥିକ ଏହିଭଳି ପ୍ରକାରେ ଚାହିଥାଏ ।୩୦

ଛାପୁଲର୍ଥ:- ଲୋଡ଼ା କଥାଟି ହଜିଗଲେ ପରି ମୁଦୁଗୁରୁଟି, ସେ ଲାଦି ଅନ୍ୟାନ୍ୟ
ଜହ୍ନାଙ୍କ ବଦ୍ୟଭାଣ୍ଡ ଯାହାକୁ ଅନୁଷ୍ଠାନ ଯଥାର୍ଥ ସ୍ୱତ୍ୱ ଦେବତାଙ୍କୁ
ବାପୁଦେବ ବୋଲି ଭକ୍ତି ଭକ୍ତିରେ ପୂଜା ଓ ନମସ୍କାର ସେବକ
ଯାଏଁ ଉପାସନା ଅଟନ୍ତି ସେ ଘାଟିରେ ଗଣ୍ଡା ଦେଉଜି, ଆରଣ୍ଡ
ସେ ମୁଦୁଗୁରୁ ଯୁକ୍ତ ତ୍ୟାଗ କରି ଅର୍ଦ୍ଧଲୋଗ ଘୁଡ଼ୁ ଅକକ୍ଷଯଭ୍ରୁଜ
ଜାଳିକା ଦେହ ଏହାକୁ ଜଜ୍ଞାଙ୍କ ଜାଣିବାକୁ ହୁଏ ଦେବତାଙ୍କ
ଅହିଥାନ୍ତି ।୩୦

ଲିପ୍ତାଂ ଦୂଷକ ଦୈର୍ଘାମ୍ବା ଚାଳଧୁନ୍ତିଂ ଜିଗାଯୁଚ
ଲୋକ୍ତୁଲ୍ଲ ପ୍ରଚ୍ଛଜାଳଯଦି ନ ମୋ ଦୂଷୁଃ ପ୍ରଚାରାଦ୍ଦି ।୩୧

[ମୁଦୁଗୁରୁରେ ଅଗି ମା° ଛତ୍ରରି] ଲିପ୍ତାଂ (ଲୋଧ୍ରାଚ ଦୈର୍ଘାମ୍ବା ଭୂଦଚ୍ଛ
(ଦେଉଛି) ଚାଳଧୁନ୍ତିଂ (ଚାଳଧିଂ ଚାନ୍ତିଂ) ଜିଗାଯୁଚ (ଆଣ୍ଠୁରୁ)
ଚହ୍ନ ଲୋକ୍ତୁଲ୍ଲ [ପଦ୍ମଗୋଜୁଚ୍ଛା] ଲୋଧ୍ରାଚ ନ ଭୁଲୋଯଦି (ଯୁଦ୍ଧାର୍ଥ
ନ ଯୁଦ୍ଧାଯଦି) ଛତି ପ୍ରଚ୍ଛଜାଳଯଦି (ନିଃଚାଳଂ ପ୍ରଚ୍ଛଜାଳଯୁଚ୍ଛ) ।୩୧

ଅର୍ଥ:- ଏହି ମୁଦୁଗୁରୁ ଦେଖିଲେ ମନେ ହଉଛି ଏହା ସହ ଦୈର୍ଘାମ୍ବା
ଦେବୀଙ୍କ ଚାଳଥାନ୍ତି. ସେ ଲୋକ୍ତୁଲ୍ଲ: ଯୁଦ୍ଧ ନିମନ୍ତେ ଜାଣିଲେ
ମୋତେ ଯୁଦ୍ଧ କେବେ ନ ହୁଏନ୍ତି ନାହିଁ ।୩୧

ଉତ୍ତରାର୍ଜୁନ:- ପଦେ ଭୂଜଙ୍ଗ ଶତ୍ରୁ ଦୁଇଘାତ କଥାଟି ପଦ୍ୟ ଆପଣାଙ୍କ ଓ ଚିତ୍ରଲେଖାଙ୍କୁ
ପାଇ ଥାଆନ୍ତି, ତେବେ ଭୋଜ୍ୟେଷୁ ! ମୋତ ହସ୍ତ ଜେଡାଟି କଥା ହୁଏନାହିଁ
କାହିଁକି, ଏବଂବିଧ ଆପଣଙ୍କ ଚିତ୍ତକୁ ଚିହ୍ନି ପାରି ଥାଇ ଆପଣଙ୍କ ପ୍ରେମ ମୁଁ ଏପର
ଭର୍ତ୍ସନା ହେବା ଉଚିତ୍ ନୁହେଁ ମାତ୍ର ଆପଣଙ୍କ ପାଦ ଆଘାତ ଯୋଗୁ ମୋତେ ଏମିତି
ବିକଳ କରି ନାହିଁ ।୩୧.

ପାଦି ପାର୍ଥ କଥାଚ୍ଛିତ୍ୟ ନୋ ଅସି ସ୍ୟୁତ ପାପ ଜୋଲମୁଁ
ଦ୍ୱିତ୍ୟୋ ଦୌଶ୍ୟୁତ୍ୟା ଛୁତ୍ୟୁ। ଥ୍ୟୁଅଗି ମାନ୍ତି ଦ୍ୟୁଂ
କଂ ଘୁ ଇର୍ତ୍ତାଦ୍ଦୁ ଖାଃ ଘୁଣ୍ୟୋଽହ୍ନୁ। ଘାଜର୍ଷଲ୍ଦୁ ଯୁ। ।୩୨।

ଚତ୍ର ପାର୍ଥ! ନୋ ଅସି ପାପ ଜୋଲମୁଁ (କିଂଘୁଃ ଦନ୍ତୁ। କଃ ଥନ୍ତ୍ୟୁଦାଦଲୁଃ)
ସ୍ୟୁତ (ଭୂଜେଷୁଃ) ଦ୍ୱିଲୁଃ, ଦୌଶ୍ୟୁତ୍ୟା ଛୁତ୍ୟୁ। ଓ ଅସି ପାପଦ୍ୟାଚ୍ଛିତ୍ୟ
(ଥ୍ୟଂଥ୍ରେଦ୍ୟ) ହି (କମ୍ପି ଚଂ) ପଦ୍ୟଂ ଚଚ୍ଛିଂ ମାନ୍ତି, ଘୁଣ୍ୟୋଃ (ସୁକଞ୍ଚିକଃ)
ଦ୍ୱୀପୁଦ୍ଧୁଃ ଚ୍ଛ୍ୟା ଜହ୍ନୁଃ ଘାଜର୍ଷଲ୍ଦୁ ପଦ୍ୟଂ ଚାଚ୍ଛିଂ ମାନ୍ତି ହୁଚି ॥ କିଂଚୁଦ୍ଧ
୩୩।

ଅର୍ଥି:- ଚତ୍ର ପାର୍ଥ! ନୋହ୍ୟାକେ ପାପ ବଂଶରୁ ଜାତ, ସ୍ତ୍ରୀ ଲୋକ, ଦୌଶ୍ୟ
ଅବଳା ଛୁତ୍ର, ସେମାନେ ପଦ୍ୟ ପଦେ ଅଳ୍ପଲୁ ଅତି ପାହ୍ୟ ଗଛି ପାପ୍ତ
ଅହନ୍ତି, ସୁକଞ୍ଚି ସମସ୍ତ ଶାସ୍ତ୍ରଜ୍ଞମାନେ ଓ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ବ୍ୟକ୍ତିମାନେ ପାହ୍ୟ ଗଛି
କିଂବାଜେହି ପାପ୍ତ ହୁଅନ୍ତି ।୩୪।

ପାପୁର୍ଜୁନ:- ଚତ୍ର ପାର୍ଥ. ପାପ ବଂଶରୁ ଜାତ ହୋଇଥିବାରୁ ଜିନ୍ତୁ ସ୍ତ୍ରୀ ଲୋକ
ସ୍ତ୍ରୀ ଲୋକ ହୁଅନ୍ତି, ହେଉ-ଉମ ଆଣ୍ଠୁ ବଳିଯାଇଥିବା ଦୌଶ୍ୟମାନେ ଦୁର୍ବଳା
ଅବଳାମାନଙ୍କୁ କିମ୍ବା ଛୁତ୍ର, ସେହି ସମସ୍ତ ଦୋଷ ଥାଇଥାଏ ଏହି କଥାରୁ
ଆପଣଙ୍କୁ ଜଣେ କିମ୍ବାଜେହି ପାହ୍ୟ ଗଛି ପାପ୍ତ ହୁଅନ୍ତି, ଅତଏବ
ଛୁତ୍ର ସବୁଠୁଁ ଜଣିଥିବା ସୁକଞ୍ଚି ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଦ୍ରାପୁଣ୍ଡୀ ଓ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଭୂଜଙ୍ଗଶତ୍ରୁ ମାନଙ୍କଠାରେ
ପାହ୍ୟ ଗଛି ପାହିବାରେ ପ୍ରଳେପ୍ତ ଶଙ୍କିବେ ? ହ୍ରୀଜ + ଦ୍ରୀ = ଘାଜର୍ଷି ଜାତ୍ତିଲୁଥିବ
ପ୍ରଥମ (ହେଉ-ଉମ ଆଣ୍ଠୁ ବଳିଯାଇଥିବା ପ୍ରାଚୀନ ପ୍ରକାଣ୍ଡରେ ଛାପ୍ତିଲୁ ମାନଙ୍କର
ପ୍ରତିଭ ଜାଣି କହି ହେଉ-ଉମ ଆଣ୍ଠୁ ବଳିଯାଇ ଅବସ୍ଥାନ ତହିଁରେ ପ୍ରଚୁର ଦୋଷ ଥାଇ
ପାହ୍ୟ ଗଛି ପାପ୍ତ ହୁଅନ୍ତି ।୩୫।

ଅନିଚ୍ଛାପ୍ରମୁଖ୍ୟଂ ଜୋଲମିମଂ ତ୍ୟାଜ୍ୟ ହଜସ୍ୱ ମାନ୍ତି ।୩୬।
(ଅନିଚ୍ଛାଦ୍ୟଂ) ଅନିଚ୍ଛାଦ୍ୟ, ଅସୁକା (ଦୁଃଖଦାୟିକା) ଇମାଂ ଲୋକ ଗର୍ହିତଲୋକାଂ ତ୍ୟାଜ୍ୟ ମାଦୃଜସ୍ୱ,
ପିତା

ଅର୍ଥ:- ଚଣ୍ଡୁ ଛୁଟେ ଅକିଞ୍ଚିତ୍ୟ ଘୁଚ୍ୟାଇବା ପର୍ଯ୍ୟ ଲୋକ ଙ୍କୁ ଆପି ଥିବାକୁ ପଡ଼ିଛି
ଦେଉଳ ଶବ୍ଦ ।୫୩

ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ:- ଛୁଟେ ଗର୍ଭାଶୟକୁ ଚୁଟ ଓ ଗୁହାଳ ଆଦି ଅଙ୍ଗକୁ ବୃଦ୍ଧି ହୁଏ
ଏବଂ ଏହା ସୁଦ୍ଧ ବୃଦ୍ଧି ହୋଇ ଶିଘ୍ର ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଦାଢ଼ିଥାଏ
ଏହାର ଅଡପା ହୋଇଥିବା ଚୁଟରେ ଦୁଇ ହାତ ଦିଆ ଯାଇଥିବା
ଗୁହାଳ ଏମାନଙ୍କୁ ବିଶ୍ୱାସ ପୋଷଣ କରୁଛି । ପୁନର୍ବାର
ଏମାନେ ଆମକୁ ପେଟରୁ ଆଣିବା ପାଇଁ ମନରେ ଆଗ୍ରହ
ଅଛି ।୫୩।

ପଙ୍କ୍ତିକା ଛନ୍ଦ ମାତ୍ରାଗତ ପଦ୍ୟାଂଶ ମାତ୍ରାକ୍ରମ ୪୪
ମାତ୍ରାରେ ବିଚ୍ଛେଦ ନାହିଁ ଅନ୍ତ୍ୟମିଳ ମାତ୍ରାକ୍ରମ ୫୫ ଦୀର୍ଘ ଲଘୁ ଅନୁସାରେ ୫୫.
ଚାରୁଚାଲି (ଚାଲି ଚାଲା ଚାଲିଯାଉଥିବା) ଚାଦୁଲାଲି (ଚାଲିବାରେ ଚାଦୁଲା
ଚାଦୁଲାଲା (ଚାଲି ଚୁଲୁକା ଚାଲିଲା) ଛବି, ଚାଁଦକଳାଭଳି, ଚଳି (ଚଞ୍ଚଳ
ପ୍ରକାରୋକ୍ତି) ଚଳ ଚାଲୁଥିବା (ଚାଲିବାର ଭଙ୍ଗୀ) (ଘର) ଆଗୁଆଳି
(ଚାଳକ) ଚାଲିଲୁ ଲୁଚୁଛୁ। ଘୋଷା ଦ୍ୱାରା ଚାଲି ଚଳ ଚଞ୍ଚଳ ଚଳଣି
(ଚାଲିବାଣି) ଚିତ୍ର।

ଅର୍ଥ: ଛୁଆ ମୋତାଙ୍କ ହାତ ଜିବାର ସମୟ ଚାଲ ଜୋର ହୋଇଥିବାରୁ ଏ
ପଦ୍ଧତି ଜଣାପଡୁଛି ନାହିଁ । ଚଳ ଚଳଣୀ ହୋଇ ଚଳିବା ଦେଖି ଆମ୍ଭେ
ଆନନ୍ଦିତ ହେଉଛୁ । ଚଳ ଚାଲିବା ଦେଖି ଆମ୍ଭେ ଆନନ୍ଦିତ ହେଉଛୁ ।୫୪।

ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ:- ଘୁଂଚୁପାଲି ଛୁଆ ଆମ୍ଭମାନଙ୍କୁ ଚାଲଚଳଣି ଶିଖାଇ ନିଜେ
ନିଜ ଭିତରେ ମଜୁ ହୁଏ । ଏହାଦ୍ୱାରା - ଆମ୍ଭେମାନେ ଯାହା ଦେଖି
ଶିଖୁଛୁ ଓ ଯାହା (ଆମ୍ଭମାନଙ୍କୁ) ଦେଖିବା ଆବଶ୍ୟକ । ଚଳ ଚଳଣୀ ଦେଖି
ଆମ୍ଭମାନଙ୍କର ପ୍ରାଣ ଛୁଆ ଆମ୍ଭମାନଙ୍କୁ ନିଜ ଚଳ ଅଙ୍ଗଭଙ୍ଗୀ ଶିଖିବା ପାଇଁ
ଚଳଚ୍ଚଳ ହୁଏ । ସେହି ପରି ତାର ଆମ୍ଭ ବାସ୍ତବିକ ଆଚରଣ ଅନୁକରଣ
ଦେଖିବା ଆବଶ୍ୟକ "ଶୁକପକ୍ଷୀଙ୍କ ଜଗତ" ଭିତରେ ଦେଖା.
ଏହି ଆମ୍ଭପାଖୁଲୁଣା ବା ଶବ୍ଦପାଖୁଲୁ । ଶବ୍ଦଗୁଡ଼ିକୁ ଆମ୍ଭଣକରି
ପାରିଲେ ଶବ୍ଦଚାଟକ ଆସିଥାଏ କୁଡୁକୁଡ଼େ ଶବ୍ଦ ଯୋଗ ହୋଇ
କୁଡୁକୁଡ଼ି ପାଖୁ ହେବ ।୫୮।

ଅତି ଗୁଜ କିଦ୍ୟା ଗୁଜ ଗୁହ୍ୟ ଲୋଗଣ.

ଗୁଜ - ପ୍ରକାଶ, କିଦ୍ୟା - ଜ୍ଞାନ. ଅର୍ଥାତ୍ ନିଜେ ନିଜକୁ ଜାଣିବା-
ରୂପକ ଆତ୍ମଜ୍ଞାନ ର ପ୍ରକାଶ ଅବସ୍ଥା। ପୂର୍ଣ୍ଣଜ୍ଞାନ ଅବସ୍ଥା ହିଁ
ଗୁଜ କିଦ୍ୟା। ଏହି କିଦ୍ୟା ଗୁଜ ଗୁହ୍ୟ. ଅର୍ଥାତ୍ ଅତି ଗୋପନୀୟ
ଅତି ଗୁପ୍ତ. ~~[illegible]~~ ପୂର୍ଣ୍ଣଜ୍ଞାନ ଅବସ୍ଥାରେ ବ୍ରହ୍ମରେ ମିଶିଯିବା
ଭକ୍ତ ହିଁ ଗୁଜ ଗୁହ୍ୟ ଲୋଗ। ଅତି ନିବିଆ ଯିବାକୁ,

ସମାପ୍ତ

ଦଶାମୋଦ୍ଧ୍ୟାୟଃ

ଶ୍ରୀ ଭଗବାନୁବାଚ

ଭୂୟଃ ଏବ ମହାବାହୋ ଶୃଣୁ ମେ ପରମଂ ବଚଃ
ଯତ୍ତେଽହଂ ପ୍ରୀୟମାଣାୟ ବକ୍ଷ୍ୟାମି ହିତକାମ୍ୟୟା ।୧।

ଶ୍ରୀଭଗବାନୁବାଚ :- ହେ ମହାବାହୋ ! ଭୂୟଃ ଏବ ମେ ପରମଂ (ପରମାତ୍ମ-
-କଥଂ) ବଚଃ (ବାକ୍ୟଂ) ଶୃଣୁ, ଯତ୍ ପ୍ରୀୟମାଣାୟ (ପ୍ରୀତ୍ୟା ଯୁକ୍ତଃ ସନ୍) ତେ
ହିତଂ ଇଚ୍ଛାମି ଅତଃ ହିତକାମ୍ୟୟା (ହିତେଚ୍ଛୟା) କଥୟାମି ।୧।

ଅର୍ଥ:- ଭଗବାନ କହିଲେ ହେ ମହାବାହୋ ! ପୁଣି ଥରେ ମୋଠାରୁ ପରମ
ବାଣୀକୁ ଶୁଣ ; ତୁମ ପ୍ରତି ପ୍ରୀତି ଯୋଗୁଁ ତୁମ ହିତ ପାଇଁ ମୁଁ କହୁଛି ।୧।

ଶବ୍ଦାର୍ଥ:- ଭଗବାନ କହିଲେ (ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ଅର୍ଜୁନଙ୍କୁ) ମହାବାହୋ ! (ବାହୁ
ବଳରେ ଶତ୍ରୁ ବିନାଶକ) ଭୂୟଃ - ପୁଣି - ପରମ କହିବା ; ତୁ - ତୁମର
ଅର୍ଥାତ୍ ଯାହାକୁ ତୁମେ ପରମ ଜ୍ଞାନ ବୋଲି ଜାଣିଛ ; ମେ - ମୋ ; ପରମ
କର୍ତ୍ତୃତ୍ୱ ପ୍ରାପ୍ତି ଓ ଅଧୋଗତି ଆଦି ଶୁଣିବା ; ତୁମର ହିତ ପାଇଁ ଯେଉଁ
ପୁଣି ଯୋଗି ଆତ୍ମକଲ୍ୟ ମହାବାହୋ ସମ୍ବୋଧନ ଏହି ଅର୍ଥରେ ; ପୁରୁଷୋତ୍ତମ
ତୋର ପରମବାଣୀ କିଛି ବାରମ୍ବାର ଶ୍ରବଣ କର ; ମାତ୍ର ତୁମ ହିତ ପାଇଁ
ତୁମେ ପ୍ରିୟ ଅଟ ତେଣୁ, ସେହି ହେତୁରୁ ତୁମ ପ୍ରତି ଅତ୍ୟନ୍ତ ସ୍ନେହ
ଅଛି ; ତୁମ ପ୍ରତି ; କିଛି କିଛି ଯୋଗିମାନେ ତୁମ ଭଳି ଅର୍ଜୁନ
ଅଟ ଏବଂ ପରମ (ଉତ୍କୃଷ୍ଟ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ) ଅଟ ।୧।

ନ ମେ ବିଦୁଃ ସୁରଗଣାଃ ପ୍ରଭବଂ ନ ମହର୍ଷୟଃ
ଅହମାଦିର୍ହି ଦେବାନାଂ ମହର୍ଷୀଣାଞ୍ଚ ସର୍ବଶଃ ।୨।

ସୁରଗଣାଃ ତଥା ପ୍ରଭବଂ ନ ବିଦୁଃ (ଜାନନ୍ତି) ମହର୍ଷୟଃ ତଥା ହି ମେ
ଅହଂ ଦେବାନାଂ ମହର୍ଷୀଣାଂ ସର୍ବଶଃ ଆଦିଃ ।୨।

ଅର୍ଥ:- ଦେବତାମାନେ ମୋ ଆବିର୍ଭାବ ଜାଣନ୍ତି ନାହିଁ, ମହର୍ଷି ମାନେ
ମଧ୍ୟ ଜାଣନ୍ତି ନାହିଁ, ମୁଁ ଦେବତା ଓ ମହର୍ଷି ମାନଙ୍କର ଆଦି ।୨।

ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ:- ଦେବଲୋକ ରୂପକ ଆକାଶରୁ ଯେପରାଜିତ ବୃକ୍ଷ ଲାଭ କରିବା ଅବାଧ ଅଟେ ସେହିପରି ମୃତ୍ୟୁ ପରାକାଷ୍ଠାରେ ସିଦ୍ଧି ପ୍ରାପ୍ତିରେ ଯେ ଆକାଶରୁ ଦୃଷ୍ଟିରେ ଅନାହତ ଜାଣି ପାରନ୍ତି ଗଲି: ଯେତୁ ପାପୀମାନେ ଦୁର୍ଗତିରେ ଯେପରି ଅନାହତ ପରିବାରକୁ ଦେଖିପାରନ୍ତି, ସେମାନେ ମଧ୍ୟ ଆକାଶରୁ ଜାଣିପାରନ୍ତି କାହିଁ: ଆରମ୍ଭ ଶୁଭାଶୁଭ, ଦେବ ଭୟ ଆଦି ଲୋକେ ପ୍ରମାଣ ଭୁଲ ହୋଇଥିଲେ ମୃ: ଯେ ଶବ୍ଦ ଶ୍ରବଣ ଭୂତରୁ ଅନାଗତ ଭାବାଗତ ହୁଏନ୍ତି । ଅର୍ଥାତ୍ ଦେବଲୋକ ଆକାଶଚକ୍ର ଓ ମନୁଷ୍ୟ ଯେପରି ଦର୍ଶନ ଶୁଦ୍ଧା ସୂକ୍ଷ୍ମଶରୀର ହୋଇଥିବାରୁ ଭାବାଗତ କିମ୍ବା ଅନାଗତ ହୁଏନ୍ତି ଦୃଷ୍ଟିରେ ମୃ: ହୋଇଥିଲେ ଯେପରି ସୁକ୍ଷ୍ମ ଶରୀର ଦୃଶ୍ୟ ହୋଇପାରନ୍ତି ନାହିଁ ସେହି ପ୍ରକାର ଦେବତା ଅସୁର ଯକ୍ଷ ରାକ୍ଷସ ପ୍ରେତ ଭୂତ ପିଶାଚ ଆଦି ଅଦୃଶ୍ୟ ହୋଇଥିବାରୁ ଆମ୍ଭେମାନେ ଦେଖିପାରୁନାହୁଁ ଏବଂ ଏମାନେ ଆମକୁ ଦେଖିପାରନ୍ତି ନାହିଁ ମୃତ୍ୟୁ ପରେ ଆତ୍ମା ଯେଉଁ ଲୋକକୁ ଯାଏ ସେଠାରେ ଆତ୍ମା ଶରୀର ଧାରଣ କରି ଆମ ପରି ଦେଖିବା ଶୁଣିବା ଆଦି ସମସ୍ତ କାର୍ଯ୍ୟ କରିପାରେ ଏବଂ ଆମେ ଯେପରି ଦେଖିପାରୁନାହୁଁ ସେମାନେ ମଧ୍ୟ ଆମକୁ ଦେଖିପାରନ୍ତି ନାହିଁ ଏହା ଏହି ଶ୍ଲୋକର ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ ।

ଏଲା ଗାମ୍ ଜମାଳାଦିଙ୍କି ଯେତି ଲୋକ ମନୁଷ୍ୟହନ୍ତ
ଅସାଂମୂର୍ତ୍ତଃ ସ ମାର୍ତ୍ତ୍ୟଶ୍ଚ ସର୍ବ ପାଚେତଃ ପ୍ରକୁର୍ବତୋଽ୍ନ,

ଲଃ ମାମ୍ ଅମାଜିନ ଅଜ୍ଞ ଲୋକ ମନୁଷ୍ୟହନ୍ତିଙ୍କି ଯେତି ସଃ ମାର୍ତ୍ତ୍ୟଶ୍ଚ (ମାନୁଷ୍ୟଶ୍ଚ) ଅସାଂମୂର୍ତ୍ତଃ (ସଂମୋହ ହୋଇଥିବଃ) ସେମ୍ ସର୍ବ ପାଚେତଃ ପ୍ରକୁର୍ବତେ ।ନ୍ ।

ଅର୍ଥ:- ଏମାନେ ଅମାଜି, ଅଜ୍ଞ, ଓ ସର୍ବଲୋକର ଦୁଃଖର କୋଳି ଗଣ୍ଠି ଏହି ମନୁଷ୍ୟ ଲୋକରେ ଯୋହ ହୋଇଥିବା କାମ୍ଭା ସୃଷ୍ଟିକରନ୍ତି । ନ୍ ।

ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ:- ଯୋହ ଜନ୍ମ ନାହିଁ, ଆଦି ଅନ୍ତ ନାହିଁ: ମୃ: ସର୍ବ ଲୋକର ଦୁଃଖର ଅବଧି ହିଁ ପ୍ରାଣ ହରଣ କରିଥାଏ ପ୍ରାଣର ପ୍ରାଣ ପରମପ୍ରାଣ

ପାଦପାତ୍ର ପହଂଚିଲୁ ଏବଂ ମହାପ୍ରାଣ ପ୍ରାଣହ୍ୟାଧାର ସ୍ୱରୂପ ବର୍ତ୍ତମାନର ଚଞ୍ଚଳ ପ୍ରାଣ ଦୃଶ୍ୟପଥର ବାମ୍ପରେ ଅଦୃଶ୍ୟାତ୍ମକରେ ଶୂନ୍ୟ ରେ ଲୀନ ହୋଇ ହଇଯାଏ । ସ୍ଥିର ସ୍ୱରୂପ ମହାପ୍ରାଣ ସର୍ବତ୍ର ଲୋକରେ ଥାଏ ଯାହା ସ୍ୱରୂପ ସର୍ବଶୁଦ୍ଧାତ୍ମା ପରମେଶ୍ୱର ଅର୍ଥାତ୍ ଯେଉଁ ଶୁଦ୍ଧ ଚୈତନ୍ୟ ଜୀବାତ୍ମା ଏବଂ ପ୍ରାଣ ଏହାକୁ ଜଡ଼ାଇଥାଏ ତାହା ସ୍ୱରୂପ ଯେଉଁ ସ୍ଥିର ଶୁଦ୍ଧ ଜୀବାତ୍ମାଗୁଡ଼ିକ ଅନନ୍ତ, ସର୍ବଜ୍ଞାତ୍ମାଙ୍କ ସହିତ ପ୍ରକୃତ୍ତ ଯୋଗ, ତାହାରହ ଯୋଗି ଜୀବାତ୍ମା ? ଆତ୍ମା ସମସ୍ତଙ୍କର ଲାଗି ଦିଅନ୍ତୁ · କୋଉଠାରେ ସେ ଜନ୍ମ ନେବେ ଜାଣିଛି ? ଜନ୍ମ ନେଲାହେ ସୁଦ୍ଧା ଜାଣି ? ଆଉବର ସେ ଯେମାନଙ୍କ ଯେଉଁଠାରେ ସର୍ବଦାଳୁ ଶୁଦ୍ଧ-ସ୍ୱରୂପ । ଏହିପରି ବର୍ତ୍ତମାନଠାରେ ରହି ଲୋକ ବାସିବା ପାଇଁ ଯୋଉ ଦେହଯନ୍ତ୍ରଟିକୁ ହୋଇ ପ୍ରାକୃତ ଲୋକ ସେମାନଙ୍କୁ ଯୋଗି ଜାଣିଛନ୍ତି ସେ ସମସ୍ତ ପାପମୁକ୍ତ ହୋଇ ସର୍ବଦାଳୁ ଶୁଦ୍ଧ ଅବସ୍ଥା - ରେ ରହୁଛନ୍ତି ।୭।

ପୃଥି ଜୀବିକା ପ୍ରାପ୍ତ ଯୋଗୀ ସର୍ବତ୍ର ସମଦର୍ଶୀ ଅଟନ୍ତି
ସୁଦ୍ଧା ଦୁଃଖେ ସୁଖୋ ଅସୁଖୋ ହଂସୁଜୀ ଭଲୁଚାଦ ଚ ।୮।
ଜାଣିଥିବା ସମସ୍ତ ଜୀବିତ ପୁଣ୍ୟାତ୍ମାଙ୍କ ଲାଗୋଥାନାଙ୍କଠ
ହୁଏନ୍ତି ସୁଦ୍ଧା ସୁଖଲାଭ ମହ ଚଳ ପୁଣ୍ୟାତ୍ମା କିୟଠ ।୪।

ପୃଥିଠ (ସାରାସାର ବିଚାରକ ନୈପୁଣ୍ୟ) ଜ୍ଞାନିନ୍ (ଆତ୍ମ ବିଜ୍ଞାନୀ ମନ୍ତ୍ର)
ଜାଣଠ ଲୋକଠ (ଦୃଶ୍ୟାତ୍ମକ ଜଗତ୍ ଭୂତଠ) ଜ୍ଞାନ (ଅନୁଭୂତି) ସଙ୍ଗଠ
ଲୋଥାର୍ଥ ଭୂତଗଣ) ଦମଠ (ବାହ୍ୟଶକ୍ତିକୁ ଦମନ କରିବା) ଚ ଠ୍ୟ
ପ୍ରଜାପଠ) ସୁଦ୍ଧା, ଦୁଃଖ, ଭୂତ (ଦୁଃଖଠ) ଅଭାବଠ (ଅନୁଭବ ଅଭାବ)
ଭଲୁଚ, ଜାଣିଥିବା (ସେହିପରି ଜ୍ଞାନୀଠ) ସମଦର୍ଶୀ (ଚାହାଁଣୀ ପରିସ୍ଥିତିରେ
ସମାନ) ଚ ଠ୍ୟ, ଦାନ (କ୍ଷମାଶୀଳ ଜିତ୍ରିୟ ଦମନ ଅଭ୍ୟାସରତ ପାତ୍ରେ
ପୂର୍ଣ୍ଣ) ଚ ଠ୍ୟ (ସତ୍ କର୍ମୀଠ) ଜ୍ଞାନଠ (ଜ୍ଞାନୀ) ଜୀବନ୍ତି (ଜୀବନ ଧାରଣ କରନ୍ତି)
ପୂଣ୍ୟାତ୍ମା କିୟଠ ଭାସ୍ୟଠ ମାନ୍ତ ଏବ (ସେହ ସମସ୍ତେ ଜୀବନ୍ତି (ଜୀବନ ଧାରଣ କରନ୍ତି) ।୪।

ପର୍ବ: ପୁଷି, ଫୋଟକ, ଅସ୍ତ୍ରୋପଚାର, ଜାମା, ଅଙ୍ଗ, ଦମ, ଛାମ, ମୁଖ, ମୁହଁ, ଭୁରୁ-ଅର୍ଥାତ୍, ଚୁଲି-ଅର୍ଥାତ୍ ଅଭିଳାଷ, ମନ୍ତ୍ରଣା, ସଙ୍କୋଚ, ଛତା, ଘାଣ, ମାଛି, ପ୍ରାଣୀ, ପ୍ରତୁଷ ଶବ୍ଦ ଦେଖି ଦେଖିପୁଣି ପ୍ରାଣୀ ମା ନଳା ଠାରେ ଜଡ଼ତ୍ୱ । ୪।୪,

ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ:- କୁଷି (ସ୍ତ୍ରୀରୋଗ ପୁରୁଷ) ମାତୃତ୍ୱରୁ ପ୍ରସବରେ ଜାନ୍ତି ମିଳନ ବଦ୍ଧ ପ୍ରକାରେ ସ୍ତ୍ରୀରୋଗରୁ ମୁକ୍ତ ପାଆନ୍ତି, ସେମାନଙ୍କୁ ସେ ପାଆନ୍ତି ବନ୍ଧ୍ୟତ୍ୱ, ଫୋଟକ - ଅର୍ଥାତ୍ ଆତ୍ମାକୁ ଜାଣିଥାଏ ଫୋଟକ ଜାଣିଥାଏ, ଅସ୍ତ୍ରୋପଚାର - ଯନ୍ତ୍ରପାତି ଦ୍ୱାରେ ମୋହମୁକ୍ତ ହୋଇ ଅର୍ଥାତ୍ ଅସ୍ତ୍ରୋପଚାର ଜାତ ହେଲେ 'ମୁଁ', 'ମୋହ' ଆଦି ହଜେଇଥାଏ ଏହି ଜାଣିସାରେ ପ୍ରାଣ ଜନ୍ମୁଥା ଦ୍ୱୈତ ଆତ୍ମାପାଇ ଜଗତ ଅବିଦ୍ୟା ହେତୁ ମୋହ ହୋଇ ଅନ୍ଧାରୁ ଦୂରେଇଲା, ଜାମା - ସହିଜୁତା - କିଛି ହାନ୍ତି ପାଇ ଜଣେ ଆତୁରି ହେଉଥିଲେ ସେମାନେ ଦାନ୍ତୁଡ଼ ଶ୍ରୀଘ୍ର ଜଳ୍ଦି କରିବେ ସେଇଥିରେ ଜାମାରୁ ମୋହ ଜନାହ 'ଦୁଃଖ' ସହିଯାଇଥାଏ - ହାତୁଡ଼ିଟି ଆତ୍ମାମାନେ ତଥା ଆପଣାହୋଇ, ଅତୀତ ସହିଷ୍ଣୁତା ଥାଏ ପ୍ରକୃତି ଦିକି ଫୋଟକ ହୋଇଥିଲେ ମୋହ କାଳି ଚେତାରୁ ଜାମା ଆସିଲାଟି ଯେତେ ଜାମା ଯାହା ଯାହା ଦେଖିଥିଲା ଚେତା ଦେଖିଥିବା ଜେଦ୍ ବଧ୍ୟତ୍ୱ ଆକାଶ ସବୁ ଜିନିଷ ଯାଉଥିବାରୁ ଆଗକି ଜାଣିଛି - ପ୍ରକୃତ ସତ୍ତ୍ୱା ସୁଦ୍ଧା ଦେଖିଲେ ଦୁଃଖ ହୁଏ, ଥକାରୁ ମୁହଁରେ ଝୁଲୁଥିବା ଦାଢ଼ିଗୋଫ ଚାରଣ ଏବଂ ଅକ୍ଷୁପ୍ତ, ଦମ - ଅର୍ଥାତ୍ ଦୁଇଟି ଦମକ ଥରିବାର ଜାଗାଥା, କୁଡୁଙ୍କର ଲାଲ୍ ଧୂଳେ ଏବେହି ଜାଗଜ୍ୟ ଯାଏ, ଜୋତଜକର ଦଣ୍ଡୁ ଜାଗା ଯାଏ କାହିଁ,

ଛାମ:- ଯାନ୍ତ୍ରିକଗତିରେ ସ୍ତ୍ରୀରୋଗ ଦୂରକ ଜାନ୍ତି (ସୋମାଲ୍ଟ୍ରକ) ଜୋତେଇଲେ ଅର୍ଥାତ୍ ପାଦ ଦୁଇଟି ସକାଳ ଏହି ଜାଗାରେ ଜାଗାଗାଥାଏ ଅଙ୍ଗର ସୁଦ୍ଧି ହୋଇଲାଟି, ଅଙ୍ଗର ସୁଦ୍ଧିରେ ଜାନ୍ତି ଜାଗାଥା ଦୂରକ ଯାଇଲାଟି, ପୌତୁ - ଅର୍ଥାତ୍ 'ମୁଁ', 'ମୋହ' ଭେଦ 'ଚୁଲୁ' - ଅର୍ଥାତ୍ ଜନ୍ମିବେ ପ୍ରବେଶ ପୂର୍ବରୁ ଯାଉଥିଲା, ଯାଉଥିଲୁ - ଜାଗାମୁକ୍ତାରେ ଜାମା ଦେଖିବାରେ ଦାଢ଼ୁଥିବା, ଜାଦ୍ରିଆ - ଚୁଲୁ ପାଇ ଜୁଆଳରେ ଦୁଇଥାଏ ବିଶ୍ୱାସ ବିଜାଣ,

ପାଳସ୍ତ୍ରୀ ଜାତୀୟ (ଦ୍ୱିତୀୟ ଗର୍ଭାଶୟରୁ ଜାତ ସନ୍ତାନ) ଜ୍ୟେଷ୍ଠ (ବଡ଼ ଭଉଣୀ) ଭଗ୍ନୀ (ଭଉଣୀ) ଜାମାତା ପ୍ରଜାପତି (ବିବାହ ଘଟକ)

ଅର୍ଥ :- ଦ୍ୱିଗୁଣାଦି ଅନୁ ମାନ, ଚାକାଉଁରୁ ଅନ୍ତଃ ଅଙ୍କୁଡ଼ି ଗୁଡ଼ି ମଣ୍ଡଳୀ ପ୍ରାଣୀମାନଙ୍କ ଆଦି ଚଉଦ ମନୁ । ଚତୁଷ୍କ ସମସ୍ତେ ମୋର ପ୍ରଥମ କନ୍ୟା ଏବଂ ମୋର ଦ୍ୱିତୀୟ ଗର୍ଭାଶୟରୁ ଜାତ, ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶ ବୁଦ୍ଧିମାନ ଏବଂ ସ୍ତ୍ରୀ ଜାତୀୟମାନେ ଚାକାରୁ ଅନୁଛ ।୦।

ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ :- ଏଭଳି ଯାନ ଯନ୍ତ୍ରରେ ଅନୁମାନ ଦୁଇଟି ଚେତାଣି - ମଣ୍ଡଳି, ଅଣ୍ଡି, ଅଣ୍ଡିଆ, ଫୁଲଥୁପ, ଫୁଲଝୁ, ଅନୁଜ ଓ ଅନୁଜୀ ମାନଙ୍କୁ ଅନୁ ଦ୍ୱାରା ପ୍ରକାଶ କରିଛନ୍ତି । ଏହାର ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ ହେଉଛି ଯେ ଏହି ଅଙ୍କିତ ଯାନ ଯାତ୍ରୀ ଦ୍ୱାରା ଦ୍ୱିତୀୟ ପାତ୍ର (ଶୁକ୍ଳଯାଗ ଦ୍ୱାରା ଉତ୍ପନ୍ନ ଦେହ ଯନ୍ତ୍ରଗୁଡ଼ିକ ଦ୍ୱାରା ପ୍ରାଣିତ ହୋଇଥିବ), ଯାହା ଆମ ମାନଙ୍କର ଲୋଡ଼ା ଅନୁକୂଳତାକୁ ଓ ଜଳପ୍ରବାହ ଦେବା ପାଇଁ ସେମାନେ ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଜୀବଜନ୍ତୁ ଜଳରେ ସୁବିଧାରେ ଦୁଇ ଦୁଇଗୋଟି ପାଦ ଅଛି ଯେଉଁଥିରେ ଚାଲିବାକୁ ସୁବିଧା ହୁଏ ।

ଅନୁ ଶବ୍ଦର ଅର୍ଥ ଅନୁକ - ଅଣ୍ଡ ଅଣ୍ଡକୁ ହେଲେ, ଅଣ୍ଡି ଅଣ୍ଡିଆ ଫୁଲଥୁପ ଫୁଲଝୁ ଅନୁଜ ଅନୁଜୀ ଏମାନେ ଅଣ୍ଡଜ ପ୍ରାଣୀ ଅଟନ୍ତି । ଏମାନଙ୍କ ଜନ୍ମ ଅଣ୍ଡରୁ ହୋଇଥାଏ । ଏମାନେ ଅଣ୍ଡଜ ପ୍ରାଣୀ ଅଟନ୍ତି । ଏମାନଙ୍କ ଜନ୍ମ ଅଣ୍ଡରୁ ହୋଇଥାଏ । ଏମାନେ ଅଣ୍ଡଜ ପ୍ରାଣୀ ଅଟନ୍ତି ।

ବାକ୍ୟରେ ସମ୍ବନ୍ଧୁପ୍ରକାଶ କାର୍ଯ୍ୟ କରି (ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ସମସ୍ତଙ୍କୀନ୍ତୁ) ପ୍ରତ୍ୟେକଙ୍କୁ ପ୍ରାପ୍ତ ହୋଇଥିବା କଲିଜୁ ଏବଂ ପ୍ରତ୍ୟେକେ ଯାହାକୁ କିଛି ଖୋଇଛନ୍ତି (୩×୩=୪୮) ଲେଖା :- ଅଦାଳତବାଲୁ ସମ୍ବନ୍ଧୁପ୍ରକାଶ୍ . ୧. ସାଦୁଲି ୨. ଅମାଚ୍ୟ ୩. ଅଦାଳତଘଣ୍ଟା ୪. ଘଣ୍ଟାମ୍ବନି ୫. ଆସାମୀ ୬. ଚଉକିଦାରୁ ୭. ଜୁଆଳଦାର ୮. ଅଦାଳତଘଣ୍ଟା ୯. ଚଉକିଦାରୁ ୧୦. ଜୁଆଳଦାର ପ୍ରଭୃତି ଏହି ପରି ପ୍ରତ୍ୟେକ ସମ୍ବନ୍ଧୁପ୍ରକାଶ୍ କଲିଜୁ ତଥା ସମ୍ବନ୍ଧୁ ମହିଳା ସମବାୟ, ସାହୁଣୀ ମହିଳା ସମିତି ଆଦି ନାମ ଦେଇଥାଏ । ପ୍ରାଣହରି ଏହି ସମ୍ବନ୍ଧୁମାନଙ୍କୁ ସେହି ପ୍ରାଣରୁ ମୁକ୍ତ ହୋଇ ଯାଇଥାନ୍ତି, ସାମ୍ବୁ ପିଂ ମହିଳା, ମାଣ୍ଡୁ ଅନୁସାରେ ପ୍ରାଣ ଥାଉ ଥୋଟି ମହତ୍ତ୍ୱ ନଥିଲା, ଏହା ପାଇଁ ପ୍ରାଣ ହିଁ ମହିଳା ଦଳ କଲିଜୁ ଦୁଇମାଙ୍କ ସାବିତ୍ରୀ ଦ୍ୱାରା ମହତ୍ତ୍ୱ ପ୍ରାଣରୁ ଜାଣି ଏହି ଦୁଇ ହରପାଇ ପାଇଁ ନଥିଥାନ୍ତି । ଗୁଳୋଚାଳ ଦଳଙ୍କଳ ରେ ବର୍ତ୍ତୁମା ଲୋକଙ୍କି ଜାତିଜି ଜାନଙ୍କ ଦୁଇ ଜାହେବର୍ଷ ପ୍ରାଣ ହରାଯିବାକୁ ଜାତିଜି ଜାନ ପାଇଥିଲେ) । ଏହି ଗାନ୍ଧାରୀ ମୀଡ଼ ଦଳଙ୍କଳ ଅହିଛନ୍ତି ଜଣେ "ଅଦୁଆ ଶୁଦ୍ଧି" ଏବଂ "ମିଥ୍ୟାମହିଳାମାନ" ଇତ୍ୟାଦି . ଅଥଚ ଏ ପ୍ରାଣ ହିଁ ସମ୍ବନ୍ଧୁମାନଙ୍କୁ ଦୂରରେ ଯାଇ ମହିଳା ଏବଂ ପ୍ରାଣହିଁ "ଚଉଦାଇ ପଳଘଣ" କା ଗୁହି ପାରୁ . ମନ୍ତ୍ର ଅର୍ଥ ବଳରେ ଖୋଦି ମହିଳା ଏହି ପଳ ହିଁ ସମ୍ବନ୍ଧୁମାନଙ୍କୁ ସମ୍ବନ୍ଧୁ , ଯାହାର ସକଳ ପ୍ରାଣରୁ ଜାଣିଥାଇ ପ୍ରାଣର ଚଉଦିଳ ଅବସ୍ଥା ରେ ଚଉଦିଳ ପାଳ ରେ ହୋଇଥିବା , ପ୍ରାଣ ସୁଦ୍ଧା ଏକଲ ପାଳ ଦୁଇଥର । ଏହି ପଳର ପ୍ରଧାନ ଦାୟୁ ଓ ସମ୍ବନ୍ଧୁମାନଙ୍କ ର କଣ୍ଠୁଳ ଦେହ ଦୁଇଥର ସୁଦ୍ଧା ଜଡ଼ିଥାଏ ଏବଂ ସୃଷ୍ଟି ଅଥବା ଜାଣିଥାଏ . ପୁନଶ୍ଚ ସାମ୍ବୁ ସୁଦ୍ଧା ଦେଲେଲ ପଳ ରେ ଜଳଦୁ ଅବସ୍ଥା ଦୁଇ , ସର୍ବଦୁ ଜଳଦୁ ପ୍ରାପ୍ତ ହୋଇଥାଏ . ପ୍ରଥମେ ସାତ ମହିଳା ଓ ଗୁହି ମାନ୍ତ ଜୋଇ ଦୁଇଜଣ ପଳ ରେ ଜାତ ହୋଇଥିଲେ , ଦ୍ୱିତୀୟ ମକୋଦୁପା ମନ୍ତ୍ର ଗୁହି ଜୁଆଳ ରେ ଦୁଇଜଣ ଜୋଇ "ଚଉଦାଇ ପଳଘଣ" କହିଥାନ୍ତି । ଅର୍ଥାତ୍ ସାଜସଜା ଦୁଇଜଣ ଜୋଇ ଆଳ ଗୁହିଥାନ୍ତି ,

ସମ୍ଭୁକ - ସମ୍ - ସମ୍ପର୍କ ସୂଚକ (ଚ-କ୍ତ୍ୱା ହ ଅହିଁ)। ସମ୍ପୁକ୍ତାର୍ଥ
ଅଣ୍ଡାଗୁଡ଼ ବାସୁଠାରୁ କ୍ତ୍ୱା ହୋଇ ଲୋକ ସୁଦ୍ଧି ହୋଇଛି। ସୁବିଧାକୁ
ଲାଭ କରି ଅଧିକ ପକ୍ଷ ଅଧିକ ହେଇଛି. ଏଥିପାଇଁ ଭଗବାନ
କହିଛନ୍ତି ତୁମ ପ୍ରପୁତ୍ରଙ୍କୁ ତୁହି ପକ୍ଷ ମୋର ଏକ ରୂପକ ଅବସ୍ଥା
ଅଥବା ପାଳପୁତ୍ର + ଲୋକମାନଙ୍କଠାରୁ ଲାଭ ସୁବିଧା ନୋହିବା
ହେତୁ ଅଥବା ମୋତ୍ପତ୍ତିରୂପକ ଯନ୍ତ୍ରକୁ।

ଏହା କିପ୍ରକାର ଲୋକଙ୍କି ମଧ୍ୟ ମୋ ଭେଦି ନଥିବେ.
ମୋତ୍ କିମ୍ବଦନ୍ତୀ ଲୋକଙ୍କୁ ସୁଦ୍ଧାକରେ ମାତ୍ର ସଂଜ୍ଞାତ୍ମକ।
ଏଠାରେ ଦ୍ୱିତୀୟ ଏହା କିପ୍ରକାର ଲୋକଙ୍କି (ଯୋଗୁଦ୍ଧିଲାଭାଣ୍ଡ) ତତ୍ତ୍ୱକୁ ଜାଣି
ସଠିକ ଅବିଚଳିତ (ଅଚଳଚଳ) ଲୋକୋତ୍ତର (ଘଟାଦ୍ଧିନ) ସୁଦ୍ଧିଯୁକ୍ତ
(ସୁଦ୍ଧ୍ୟୁପେତ) ଅତ୍ତ ସଂଜ୍ଞାସୂଚକ ନ (ଅବ୍ୟୟ)।୩।

ଅର୍ଥ:- ଲୋକଙ୍କୁ ତତ୍ତ୍ୱଜ୍ଞାନ ଦାନ୍ ମୋତ୍ ତହି କିପ୍ରକାର ଲୋକ
(ଚିତ୍ତାଦ୍ଧିବିଧ ଲାଭାର୍ଥୀ) ଜାଣନ୍ତି, ସେମାନେ ଅଚଳ ସମାଧି ହେତୁଯୁକ୍ତ
ହୁଅନ୍ତି; ତ୍ୟତ୍ତୁତ୍ ସଂଜ୍ଞାତ୍ ନାହିଁ।୪।

ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ:- ତତ୍ତ୍ୱଜ୍ଞାନ ଦାନ୍ ମୋତ୍ ପୂର୍ବ ଶ୍ଲୋକରୁ କିପ୍ରକାର ଅର୍ଥାତ୍
ଜ୍ଞାନୀ ବାସୁ କ୍ତ୍ୱା ହ ପ୍ରକାଶ ଅବସ୍ଥା, ଲୋଭ, ଓ ସେହି ବାସୁ ମାନଙ୍କର
ସୁଦ୍ଧିରେ ସୁବିଧା ଅବସ୍ଥାରୁ ଦୂରତମ ଲାଭୂ ଅବସ୍ଥା ଜଣା ଲୋଭ ଅର୍ଥାତ୍ ସୁଦ୍ଧିହୀନ
ଦୂରତମ ଅବସ୍ଥା ଜଣା ଏହି କିପ୍ରକାର କ୍ତ୍ୱା ହ ଅନ୍ତି ଏବଂ ସୁଦ୍ଧିହୀନ ଲୋକ
ଏହି ଲୋଭାଦ୍ଧିନ ବାସ୍ତବିକ ଅବସ୍ଥା ଜ୍ଞାନୀ ହୋଇଥାନ୍ତି, ସେହି ତତ୍ତ୍ୱ
ଜ୍ଞାନ ବିଶେଷରୂପେ ଜାଣି ପାରିଥାନ୍ତି, ସେ ଅଚଳ ସମାଧି ରେ
ଯୁକ୍ତ ହୁଅନ୍ତି, ଅର୍ଥାତ୍ ପ୍ରାଣତତ୍ତ୍ୱ ଉତ୍ପତ୍ତିରୁ ଜାଣି
ପ୍ରାଣମୟ ସୁଦ୍ଧିର ଅଚଳ ସାମାନ୍ୟ ଅବସ୍ଥା ରୂପକ ସମାଧି ରେ
ଅବସ୍ଥାନ କରିଥାନ୍ତି, ତ୍ୟତ୍ତୁତ୍ ଆଉ ସଂଜ୍ଞାତ୍ ନାହିଁ

ଅହଂ ସର୍ବସ୍ୟ ପ୍ରଭବୋ ମତ୍ତଃ ~~[illegible]~~ ସର୍ବଂ ପ୍ରବର୍ତ୍ତତେ
ଇତି ମତ୍ୱା ଭଜନ୍ତେ ମାଂ ବୁଧା ଭାବ ସମନ୍ୱିତାଃ ।୮।

ଅହଂ ସର୍ବସ୍ୟ ପ୍ରଭବଃ (ଉତ୍ପତ୍ତି ହେତୁଃ) ମତ୍ତଃ ସର୍ବଂ ପ୍ରବର୍ତ୍ତତେ (ଜାତ ହେ), ଇତି ମତ୍ୱା (ସମ୍ୟକ ଅବ ଗମ୍ୟ) ବୁଧାଃ (ବିବେଚନିଃ) ଭାବ ସମନ୍ୱିତାଃ (ମଦ୍‌ଭାବ ପ୍ରାପ୍ତା) ସନ୍ତଃ ମାଂ ଭଜନ୍ତେ ।୮।

ଅର୍ଥ:- ମୁଁ ସମସ୍ତ ଜଗତ ର ଉତ୍ପତ୍ତି କାରଣ ଓ ସମସ୍ତେ ମୋ ଦ୍ୱାରା ପ୍ରବର୍ତ୍ତିତ ଏହାକୁ ବିବେଚନା ମାନେ ଉତ୍ତମ ରୂପେ ଜାଣି ମତେ ଭଜନ କରନ୍ତି ।

ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ:- ମୁଁ ହିଁ ପ୍ରାଣ, ଅପାନ ଆଦି ବାୟୁ ରୂପରେ ପ୍ରକାଶିତ ହୋଇ ସକୁ କରି ଉତ୍ପତ୍ତି କରୁଛି । ଏଥି ପାଇଁ ମୁଁ ଜଗତ ର ଉତ୍ପତ୍ତି କର୍ତ୍ତା ମୋ ଠାରୁ ସମସ୍ତ ପ୍ରକୃତ୍ୟାଦି ନିଷ୍ପାଦିତ ହେ ଉଛନ୍ତି, ଏହି ସତ୍ୟକୁ ଜାଣି ଯାଇ ଆସକ୍ତି ଓ ଅନୁରାଗ ଶୂନ୍ୟ ବିବେଚନା ମାନେ ମୋ ର ଆତ୍ମଭାବ କୁଡ଼ି, ନିଜେ କର୍ତ୍ତା ବୋଲି ଧାରଣା ନକରି, ଆତ୍ମଭାବସ୍ଥ ହୋଇ ସ୍ଥିର-ପ୍ରାଣ ରୂପୀ ଆତ୍ମାଙ୍କ ~~[illegible]~~ ଭଜନ କରନ୍ତି ।୮।

ମଚ୍ଚିତ୍ତା ମଦ୍‌ଗତପ୍ରାଣା ବୋଧୟନ୍ତଃ ପରସ୍ପରମ୍
କଥୟନ୍ତଶ୍ଚ ମାଂ ନିତ୍ୟଂ ତୁଷ୍ୟନ୍ତି ଚ ରମନ୍ତି ଚ ।୯।

ମଚ୍ଚିତ୍ତାଃ ମଦ୍‌ଗତପ୍ରାଣାଃ ମାଂ ପରସ୍ପରଂ ବୋଧୟନ୍ତଃ ନିତ୍ୟ କଥୟନ୍ତଶ୍ଚ ତୁଷ୍ୟନ୍ତି ଚ ରମନ୍ତି ଚ ।୯।

ଅର୍ଥ:- ଲାଭାଙ୍କଂ ଚିତ୍ତ ସର୍ବଦା ମୋ ଠାରେ ରତ ଓ ଲାଭାଙ୍କ ପ୍ରାଣ କେବଳ ମତେ ହିଁ ଅର୍ପିତ, ସେମାନେ ନିଜନିଜ ମଧ୍ୟରେ ମୋ ବିଷୟ କୁଡ଼ାକୁଡ଼ି ହୋଇ, ମୋ ର କୀର୍ତ୍ତନ କରି ଶାନ୍ତି ଓ ସନ୍ତୋଷ ପାଇଥାନ୍ତି ।୯।

ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ:- ଲାଭାଙ୍କମନ ଜ୍ଞାନ ଭ୍ରୁଷ୍ଟ ନହୋଇ ସର୍ବଦା ଆତ୍ମନିଷ୍ଠ,

କୌଣସି ସାହାଣ୍ଟ ଦ୍ୱାରା ଜୀବଜନ୍ତୁ ପାଇଁ ଜଳାଶୟ ହୋଇଥାଏ ।
ଯଜ୍ଞ କିମ୍ବା ଜ୍ଞାନ ସମ୍ପନ୍ନ ବ୍ୟକ୍ତି ଯେଉଁ ପଦ୍ଧତି, ସର୍ବଦା
ଆପଣାର ଗୁରୁଙ୍କ ଠାରେ ଥାଇ ପ୍ରାଣ ଅର୍ପଣ କରିଥାନ୍ତି,
ଏବଂ ତାଙ୍କୁ ଦଣ୍ଡବତ ପ୍ରଣାମ ଦ୍ୱାରା ତୁଷ୍ଟ କରନ୍ତି
ସେମାନେ ସର୍ବଦା ତୁମକୁ ଉପଦେଶ ଦେବେ ଏବଂ ତୁମେ
ସେହି ଜ୍ଞାନୀ ମାନଙ୍କୁ ମୋ କଥାରୁ ଏହି
ଶ୍ଲୋକ ସମୂହ ଏହିପରି ଆତ୍ମଚର୍ଚ୍ଚା ରୂପକ ସାହିତ୍ୟକ ରେ
ମଧ୍ୟ ସେହି ଜ୍ଞାନ-ପ୍ରକାଶ ପାଇଥାନ୍ତି । ୩ ।

ତେବେ ଏହାର ସୂକ୍ଷ୍ମ ଅନୁବାଦ ହେଉଛି ଏହା ପୂର୍ବରୁ
ଦଣ୍ଡବତ ପ୍ରଣିପାତେନ ପରିପ୍ରଶ୍ନେନ ସେବୟା ତତ୍ତ୍ୱଦର୍ଶିନଃ
ଜ୍ଞାନିନସ୍ତତ୍ତ୍ୱଦର୍ଶିନଃ ତତ୍ତ୍ୱଜ୍ଞାନମୁପଦେକ୍ଷ୍ୟନ୍ତି ତେ ତତ୍ତ୍ୱଜ୍ଞାନିନଃ
ଅର୍ଥାତ୍ ଏହାର ସୂକ୍ଷ୍ମାର୍ଥ (ପ୍ରତ୍ୟେକ ବାକ୍ୟାଂଶର ବିଚ୍ଛେଦାତ୍ମକ) ପ୍ରକ୍ରିୟା
ପୂର୍ବରୁମ୍ ପ୍ରଣବଂ (ଆଗୁଡିଲାଂ) ତେବେ ତତ୍ତ୍ୱ ଜ୍ଞାନି ଜ୍ଞାନକ
(ଜ୍ଞାନ) ଦଣ୍ଡବତ, ଜ୍ଞାନ ତତ୍ତ୍ୱ ମାନ୍ ହୋଇଥାନ୍ତି (ପ୍ରାପ୍ତ କରିଥାନ୍ତି) ।୩୪

ଅର୍ଥ:- ପୂର୍ବରୁ ମୋ ଠାରେ ଦଣ୍ଡବତ ପ୍ରଣିପାତ ଦ୍ୱାରା ମୋ
ମୋହ ଭଙ୍ଗ କରୁଥାନ୍ତି, ମୁଁ ସେମାନଙ୍କୁ ଜ୍ଞାନଯୋଗ (କ୍ରିୟା
ପ୍ରଧାନ କରିଥାଏ, ଏବଂ ସେହି ଜ୍ଞାନି ଜ୍ଞାନ ମାନ୍ ସେମାନେ
ମତ୍ତେ ପାଇ ଥାଆନ୍ତି । ୧୦ ।

ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ:- ପୂର୍ବ ଶ୍ଲୋକ ଅନୁସାରେ ମୋ ଠାରେ ସର୍ବଦା ଲୀନ୍
ବ୍ୟକ୍ତିମାନେ ଜ୍ଞାନ ପରିପକ୍ୱ ହୋଇଥାଏ, ତଥା ଅତ୍ୟନ୍ତ ଶ୍ଲୋକ
ପ୍ରକାରେ ମତ୍ତେ ଭଜନ କରୁଥିବା ବ୍ୟକ୍ତି ମାନଙ୍କୁ ବୁଦ୍ଧି ଦେଇଥାଏ
ମୁଁ ସେମାନଙ୍କୁ ଜ୍ଞାନ ପ୍ରଦାନ କରିଥାଏ, ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ସେମାନଙ୍କ
ମତ୍ତେ ବା ସୁଚିତ୍ରାବହ୍ନ ପରମାତ୍ମାକୁ ପ୍ରାପ୍ତ କରନ୍ତି । ୧୦ ।

ତେବେ ଅମାନୁଷ୍ୟାର୍ଥମାନୁଷିକାନ୍ତ ଭୟଃ
କାଳାତ୍ମାତ୍ମ୍ୟାପୂ ଭୂତ ଶ୍ରୁ ଜ୍ଞାନ ଦାନେନ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ । ୧୧ ।
ତେବାମ୍ ଅନୁକମ୍ପାର୍ଥମ୍, ଚକ ଅହମ୍ ଆତ୍ମଭାବସ୍ଥଃ ଖୁକି ଦୁର୍ବୋ

ସୁରେଖ [ପୁଂ] ଭୂପୃଷ୍ଠ (ପୃଥିବୀଙ୍କିକା) ଜୀବ ଦୃଶ୍ୟକ (ଜୀବ ଓଜସ୍ୱୀ, ଅଜୀବକଜ ତତ୍ତ୍ୱ (ଅଜୀବକାଳିକାଦ୍ୟ) କାଳାନୁକ୍ରମି ।୧୧।

ଅର୍ଥ:- ପ୍ରେମିକଙ୍କଠାରୁ ଦୂରେ ଥାକିବା ଯୁକ୍ତିଯୁକ୍ତ ନହିଁ ପ୍ରକାଶମାନ ତତ୍ତ୍ୱଜୀବକ ଦୂରତ୍ୱ ଦୂରେ ପ୍ରେମାଳୁକ ଅଧିକ ଅଳିକାଠାରୁ କାଳ କହିଥାଏ ।୧୧

ଉପପତ୍ତି:- ପୂର୍ବ ଶ୍ଲୋକ ପାଳକଙ୍କଠାରୁ ଶୁଦ୍ଧାଳାଦ୍ୟକା ବଳିଷ୍ଠିମାକଙ୍କ ପାଖୁଁ ଶୁଣି କହିଛି ଯେ ମୁଁ ହରି ଅଜୀବକ ଅଳିକାଠାରୁ ଦୂର ଯାଇଥାଏ ଅର୍ଥାତ ପ୍ରେମାଳୁକଙ୍କୁ ମନ ସର୍ବଦା ଆତ୍ମିଆନ ରେ ରଖୁଥାଉ ଆପଣ କିଛି ସମାଳୀ କରି ପ୍ରକାଶକ ଚରଣ ତତ୍ତ୍ୱଜୀବକ ପ୍ରମାଣ ପାଇ ସେହି ଜୀବକ ଦଶା ପାଇ ପା'ରେ ଅଜୀବକ ଅଳିକାଠାରୁ ଦୂରେ ରହୁଥାଏ ।୧୧

ଅନ୍ୱୟ ମୁଖ

ଗହଂ ତୁରୁଷ ଗାହଂଧାନ ଗଦ୍ଧିତ୍ତଂ ଗାହମାଂ ଭୂଷାଳି
ଘୁଚୁଷଂ ଶାଖିତଂ ଦିବଂଗାଦି ଜେବାମଡ଼ଂ କଙ୍ଗୁମ୍ ।୧୨
ଆଚ୍ଛୁଘୁ ପୃଥାଳୁଃ ଘର୍ଷ ଜେବର୍ଗିକାଃ ହଦସୁଥା
ଅଥିତୋ ଜେବଳା ଜ୍ୟାଘଃ ସୁଳୁଙ୍କୈଦ ତୁଷ୍ଟଜି ଗା ।୧୩।

ଅନ୍ୱୟ ମୁଖ: ଭୂଳାଳ୍ ଗହଂ ତୁରୁଷ, ଗାହଂଧାନ (ଆଚ୍ଛାଳୁଃ) ଗାହମାଂ ଗଦ୍ଧିତ୍ତଂ [ତ] ଘର୍ଷେ ଜୁଗାଳୁଃ, ଜେବର୍ଗିକାହଦଃ, ତଥା ଅଥିତଃ ଜେବଳ, ଜ୍ୟାଘଃ (ଚ) ଦ୍ୱାଂ ଶାଖିତଂ (କିଚ୍ଛଂ) ଘୁଚୁଷଂ (ଜୁଗାଳୁ) ଦିବଂ (ସୁଚ୍ଛାଶଂ) ଜାଦି ଜେବମ୍ (ଜେବାଳା ପାଦି-ଘୁଚୁଷମ୍) ଅଡଂ (ଜଳ ରହିତଂ) କୁଙ୍ଗୁଂ (କ୍ୟାଜଗଂ) ଚ ଆଚ୍ଛୁଘୁ ଘୁଚୁଷଂ ଚ ଦଳ ଜା ବୃଦ୍ଧିଜି ।୧୩।

ଅର୍ଥ:- ଅର୍ଜୁନ ସହିତଳେ ଚେତ୍ରତ୍ତୁ: ଆପଣା ଗହମକୁ ଘୁଣ୍ଡା ଗାହମ କ୍ୟାଳୁଳାଳୁ ତଥା ଗାହମ ପର୍କିତ୍ତ । ଭୂମିମାଗେ, ଜେବର୍ଗି କାହଦ, ଅଥିତ, ଜେବଳି, କ୍ୟାଳୁ ଆଦି କ୍ୟାଘଣାକୁ ଜିତ୍ତ ପୁଚ୍ଛୁଣ, ଘୁଳୁଂ ପ୍ରମାଣ, ଆଦି ଜେବ, ଜଳୁ ରହିତ, ଓ ସର୍ବକ୍ୟାଦ୍ୟ ଜୋଳି ଜାଣୁଛନ୍ତି। ଆପଣା ଜିଜ୍ଞ ନାଥୁ ସେହି କଥା ଜାଣିଛନ୍ତି ।୧୩।ଜି।

ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ:- ଆର୍ଯ୍ୟକ - ଜଗତ୍‌ଗୁରୁ - ଦ୍ରୋଜସ୍ତୁତ୍ତ୍ୱ, ଚତୁର୍ଥ ଜଗତ ରେ ମତ୍ତିମଣ୍ଡୁକଙ୍କୁ ଯାଇ: ମତ୍ତିମଣ୍ଡୁକ ଶାସ୍ତ୍ରାର୍ଥ ରେ ଜଣେ ନିର୍ଣ୍ଣୟସ୍ଥାନ, ଦ୍ରୋଜସ୍ତୁତ୍ତ୍ୱ ଜଣେ ଏକ ଆର୍ଯ୍ୟକ ଶୁକଂସୁ ଦ୍ରୋଜନ୍ୟକୁ ସମସ୍ତ ଅଲଭ୍ୟ ଜଣ ଆଜ୍ଞାଣ ପାଇମଣ୍ଡୁଛନ୍ତି. ଅର୍ଥାତ୍ ଘୁଡ଼ଶୁକଂସୁ କୁଟୁମ୍ବ ଜଣେ ଅଟେ ଆଜ୍ଞାଣ ଜଣଙ୍କ ଦ୍ରୋଜସ୍ତୁତ୍ତ୍ୱ । ଶୁକଂସୁ ଦର୍ଶନ ରେ ଅନୁସ୍ତାଦ କିଛୁ ଜଣେ ଦ୍ରୋଜସ୍ତୁତ୍ତ୍ୱ ପ୍ରାପ୍ତ ପାଇଥିଲେ । ସେଠାରେ ଏକ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ଜନକ ଘଟଣା ଦେଖି ଆଜ୍ଞାଣଙ୍କୁ ଦେଖି ଅତିଶୟ କାର୍ଯ୍ୟ ହୋଇଯାଇଛି । ସେଥିପାଇଁ ଆଜ୍ଞାଣ ପତ୍ନୀ ଅଟନ୍ତି । ଆଜ୍ଞାଣ ଜଣଙ୍କ ଦେଖିଲେ ଏକ ପଣ୍ଡିତ ଚେହେରା ଲାଗେ. ଆଜ୍ଞାଣ ଶୁକ୍ଳଯଜୁର୍ବେଦ ଅର୍ଥାତ ଜ୍ଞେୟାଜ୍ଞବଲ୍କ୍ୟ । ମଲ୍ଲି ହରିତ ଦେଖାଯୁ ପଣ୍ଡିତ, ସବୁଜ ଯୁକ୍ତ ମାନ୍ୟ ହୁଅନ୍ତୁ ସର୍ବତ୍ର ଆଦୃତ ହୁଅନ୍ତି. ସେଥିପାଇଁ ଆଜ୍ଞାଣ ଜିତ୍ୟ ପୁରୁଷ । ଆଜ୍ଞାଣଙ୍କୁ ଦେଖି ହସ୍ତୀ ଜା ପ୍ରକାଣ୍ଡ ଶରୀର ଜଣେ ଜାଣି ଜାଣି. ଚଣ୍ଡୁ ଆଜ୍ଞାଣ ସ୍ଥୂଳଂ ପ୍ରାଣ. ଜାଣୁଥିବା ଜ୍ଞେୟଗଣ ଜଣଙ୍କ ହସ୍ତୀ (ମାନ୍ୟତାସ୍ତୁ ଅଜ୍ଞାତୁ ଜ୍ଞାନୁ) ଆଜ୍ଞାଣ ଜଣ ଠାରୁ, ଏବଂବ ଆଜ୍ଞାଣ ଜେଉଁ ଗୁଣ ଜଣଙ୍କ ହସ୍ତୀ ଜାଣନ୍ତି, ସେଥିପାଇଁ ଆଜ୍ଞାଣ ଆଦି ଜେଉଁ. ଏହିମାନଙ୍କ ଆଜ୍ଞାଣଙ୍କର ଏହି ଭଳରେ ଅନୁଭବ ମଧ୍ୟ ମଧ୍ୟିଛନ୍ତି,

ଜେବର୍ଷି କାହ୍ନ - କାହ୍ନ ଅର୍ଥ ଜାଣିବା, ଦ - ଲୋ ଜଥାନ୍ତି - ଜନ୍ମ ଜାଣା ଗୁରୁଙ୍କୁ କାହ୍ନ. ଜେବର୍ଷି - ଜ୍ଞେୟଚାଣି ଶ୍ରେଣି ମଧ୍ୟ ଆଜ୍ଞାଚାର୍ଯ୍ୟଙ୍କ (ଆଜ୍ଞାଣାଙ୍କ) ସ୍ପୃଷ୍ଟି ଲାଭ କଲେ ଜଣେ ଜେବତା ପାଇ ହୋଇ ଶୁକଂସୁ ଦ୍ରୋଜନ୍ୟକୁ ଦର୍ଶନ ଜଣାଇବା ବର୍ଷନ୍ତି ଜେବର୍ଷି କାହ୍ନ, ସେଥି କାହ୍ନ ଆଜ୍ଞାଣଙ୍କ ଦ୍ରୋଜସ୍ତୁତ୍ତ୍ୱ ପ୍ରାପ୍ତ ହୋଇଥିଲେ. ଅଧିତ ପୁରି ଓ ଜକ୍ଷା ଘୁଡ଼ି ଜେବଳ ପୁରି (ଜେବଳ ଦ୍ରୋଜେଳେ ଆଜ୍ଞାଣଙ୍କ ପୁରି). ଜଥାବ ଜେଉଁଜଥାରି ମଧ୍ୟ ସେହି କାହ୍ନଙ୍କ ଜାଣି ମଣ୍ଡୁଜ୍ୟ ଜେଉଁଥିଲେ, ଜଥାବ - କି + ଆ + ଥବ୍ = ଜଥାବି. ଜଣୁଥା ଜଣିବା, ଜେ ଜାଣନ୍ତି ବିଦ୍ୟାଗ ଜଣିଥିଲେ ଜେ ଜଥାବ, ଜଥାବି ହୁଏ । ଜିଜ୍ଞାସା ଓ ଜୁଷୁପ୍ତି ର ଜିଜି ପ୍ରକାର ଘୁଣ୍ଡା ହୋଇଥିଲେ ଜେ.

(ଦ୍ୱେଷ ଉଦ୍ଧାରୁଥାଏ, ଯେ ତାଂ ନାଭ୍ୟାଂର୍ଥ ଗୁଣା । ଗୁଣା ମୁନେ
ଭବୋ । ଗୁଣୋକ୍ତ ସାମାନ୍ୟ ତ ମଧ୍ୟ ସତ୍ତ୍ୱ ବ୍ୟାସାର୍ଥ ସ୍ମୃ) । ଯୋ ଏହି ତ୍ରିଗୁଣ
ଶୀତ ଯେଦ ବିତ୍ ଅର୍ଥାତ୍ ଗୁଣାତୀତ । ଇଡ଼ା, ପିଙ୍ଗଳା
ସୁଷୁମ୍ନା ର ହୃଦୟ ଶରୀର, ସତ୍ତ୍ୱ ରଜଃ ତମ ଗୁଣ ନାମରେ ହୋଇଛନ୍ତି
ସମାନ୍ୟାନୁସାରେ ଜୀବ ଦେହରେ ଏହି ଗୁଣ ଗୁଡ଼ିକର ଭିନ୍ନଭିନ୍ନ
ସମୟରେ କ୍ରିୟା ଚାଲିଛି । ଯେ ତ୍ରିଗୁଣାତୀତ ସେ ଏହି ଗୁଣ ମାନଙ୍କର
ହୃଦୟ - ଏବଂ ବିଭାଗ ଜାଣି ପାରିଛନ୍ତି ~~[illegible]~~ ସେ ବେଦବିତ୍
ପଦବାଚ୍ୟ ।

ଯେତେବେଳେ ରଜଗୁଣ ପିଙ୍ଗଳା ର ସହିତ ମିଳିଥାଏ ସେତେବେଳେ
ତମଃ ଗୁଣ ଇଡ଼ା ପ୍ରବେଶ କରି ପାରେ ନାହିଁ, ଏହି ସମୟଟି
ଗୁଣର ବିଭାଗ ଅବସ୍ଥା । ବା ଗୁଣାତୀତ ଅବସ୍ଥା । ଏହି ମର୍ମ ଯେ
ଜାଣି ପାରନ୍ତି ସେ ବେଦବିତ୍ । ଅର୍ଥାତ୍ ତ୍ରିଗୁଣ ର କ୍ରିୟା-
-ଯୋଗ ବିଭାଗ କରି ପାରୁଥିବା ବ୍ୟକ୍ତି କୁହାଯାଏ । ସେହିପରି
ଏଣୁ ଶାସ୍ତ୍ର ନିଗମ ଅଶ୍ୱତ୍ଥ (ଅଶ୍ୱତ୍ଥ ବୃକ୍ଷବର୍ଣ୍ଣ ବିଶିଷ୍ଟ) ଅର୍ଥାତ୍
ନାଭ୍ୟାଂ ମନ ସ୍ଫୁରିତ ଯେଉଁ ଘନଶ୍ୟାମବର୍ଣ୍ଣ ଗୋଲାକାର ରେ
ମିଳିତ ହୋଇ କିଛିର ଶରୀର ସେହି ବୃକ୍ଷବର୍ଣ୍ଣ ଦେଖିପାରି, ହୋଇ
ଯାଇଛି ସେହିପରି ଅଶ୍ୱତ୍ଥ ବୋଲି ଶାସ୍ତ୍ରକାର ମତକୁ ସମର୍ଥନ
କରିଛନ୍ତି । ଯେକଣ (ନାରାୟଣ ନାଭ୍ୟାଂଙ୍କର ଜନ୍ମ ନିର୍ବାହର
ପ୍ରମାଣ) ମଧ୍ୟ ସେହି କଥା କହିଛନ୍ତି । ଆପଣାଙ୍କର କଥନ ମଧ୍ୟ
ଠିକ୍ ସେହି ପ୍ରକାରର । ଅର୍ଥାତ୍ ଆତ୍ମଜ୍ଞାନ ସଂଯୋଗରେ
~~[illegible]~~ ନିଜ ଭିତରେ ~~[illegible]~~ ନିଜକୁ ଉପଲବ୍ଧି ମଧ୍ୟ ହୁଏ । ।୧୩।

ସର୍ବମେତଦୃତଂ ମନ୍ୟେ ଯନ୍ମାଂ ବଦସି କେଶବ
ନହି ତେ ଭଗବନ୍ ବ୍ୟକ୍ତିଂ ବିଦୁର୍ଦେବା ନ ଦାନବାଃ । ହେ
କେଶବ ! ଯତ୍ ମାଂ ବଦସି ଏତତ୍ ସର୍ବଂ ଋତଂ (ସତ୍ୟ)
ମନ୍ୟେ (ଅବଗାହନ) ହି (ଯେହେତୁ) ହେ ଭଗବାନ ଦେବାଃ ତେ
ବ୍ୟକ୍ତିଂ (ଆବିର୍ଭାବ) ନ ବିଦୁଃ (ଜାଣନ୍ତି) ଦାନବାଶ୍ଚ ନ ।୧୪।

ଅର୍ଥ:- ହେ କୋଶଳ ! ଆପଣ ମାପା ଅନୁଜ୍ଞାନ୍ତି ତାପା କଥା ସତ୍ୟ ;
ମାହର ଆପଣଙ୍କ ଆକିର୍ତ୍ତିତ କଥା ଦେବ ମାନବ ଏମିତି ଗାନ୍ତି କହିଁ ।୧୫।
ଚାପୁଲମ:- ହେ କୋଶଳ : ଉକି ଗୁଣା ହ ଦେବତା-କୁଡମ୍ବୁ ଶ୍ରେଷ୍ଠତମ
ହେଇଥୁଲୁ କୋଶଳ , ଆପଣଙ୍କ କଥାକୁ ମୁଁ ସତ୍ୟ ମଣେ ମତ୍ତେ
ଅର୍ଥାତ୍ ଶିବ ହ ଅନୁଭୂତି ରୁ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ଅନୁଭବ ହେଉଥିବାରୁ
ତାପା ମଧ୍ୟାର୍ଥ ତତ୍ତ୍ୱ ବୋଲି କୁହାଯିଛି । ଯୁକ୍ତିକ୍ଷମ ପ୍ରମାଣ ନୁହେ
ସାବିତ୍ରୀ ଏହି ସାବିତ୍ରୀ ପାଇଁ ଜୀବନ ହରାଇଲେ ହେଁ ସତ୍ୟବାନ୍
ବଞ୍ଚିବା ହୁଏନାହିଁ ତେଣୁହେଁ ହେ ଭଦ୍ରାଳୁ , ତୋତ୍ତର ସିଦ୍ଧି ଏହି
ଆପ୍ତବାକ୍ୟ ବା ଆପ୍ତୋପଦେଶ ଅନୁସରଣ କରି ତୁମ ମହିଥିବା ଅହଂଭାବକୁ ଆପଣଙ୍କ
ଆକିର୍ତ୍ତିତ କଥା ଜାଣନ୍ତି କାହିଁ । ଯୁକ୍ତି କଳ୍ପିତ ମଧ୍ୟ ଅବସ୍ଥା ରେ ଆପଣଙ୍କର
ଚଞ୍ଚଳ ମନ ରେ ସ୍ଥିର ହୋଇ ରହିଥିବା ଦାମ୍ଭିକତାକୁ ମଧ୍ୟ
ଆକିର୍ତ୍ତିତ ତତ୍ତ୍ୱ ଜାଣନ୍ତି କାହିଁ । ଆପଣ ମୋ ଆପଣଙ୍କର ତତ୍ତ୍ୱ ଜାଣିବା
ପାଇଁ ସାବିତ୍ରୀ ପରିକି ଯେ ଆପଣଙ୍କଠାରେ ମମିମାନ୍ ଗୁରୁଙ୍କଠାରୁ
ଜ୍ଞାନ ଲାଭ କରି ଅଛନ୍ତି ଆପଣ ମୋ ଜାଣିବାପାଇଁ ଯୁଗପୁଗନ୍ତି , ସେ ଜ୍ଞାନାର୍ଜନ
କିଛିଦିନ ଆବଶ୍ୟକ ହୋଇ ନାହିଁ । ସେଥିପାଇଁ ହେ ଶ୍ରୁତିପାରଗଙ୍କି ।
ତଣୁ ମୋହି ଆପଣଙ୍କର ତତ୍ତ୍ୱ ଜାଣନ୍ତି କାହିଁ । ପୁନଶ୍ଚ ଶ୍ରୁତି
ଶ୍ରବିପାଇଁ ଜାଣନ୍ତି କାହିଁ ; ମାତ୍ର ଆପଣଙ୍କ କିଛି ଦିନ ରହିଲେ ହିଁ ଏହାକୁ
ଜାଣିଲେ ମୋ ଆପଣ ମାପା ଅନୁଜ୍ଞାନ୍ତି ସତ୍ୟ କୋଶଳ । ୧୪

ସୃଷ୍ଟିସ୍ଥାନାଦ୍ରିନାଥସ୍ୟ ବେଧସ୍ଚ ପୁରୁହୋତ୍ରମି
ଦ୍ରୁତତ୍ରୁକନ ଦ୍ରୁତେଶମି ଦେବ ଦେବ ଜଗତ୍ ପତେ ।୧୪।

ହେ ପୁରୁହୋତ୍ରମ ! ହେ ଦ୍ରୁତତ୍ରାବକ !! (ଦ୍ରୁତ୍ରାବାଦକ) ହେ ଦ୍ରୁତେଶ !
ହେ ଦେବ ଦେବ (ଦେବାନାମ୍ ଆଦିତ୍ୟାନାମ୍ ଦେବ ପ୍ରକାଶକ)
ହେ ଜଗତ୍ପତେ (ବିଶ୍ୱପାଳକ) ଛଂ ସୃଷ୍ଟିମ୍ ଚ ସ୍ଥିତିମ୍ ଚ (ସୃଷ୍ଟି)
ଆପ୍ତାନାମ୍ (ପ୍ରଭୁ) ବେଦ୍ମି (ଜାଣିଛି) [ଜାଣିଥିଲି ଅର୍ଥାତ୍] ୧୪ ।
ଅର୍ଥ:- ହେ ପୁରୁହୋତ୍ରମ ! ହେ ଦ୍ରୁତତ୍ରାବକ !! ହେ ଦ୍ରୁତେଶ !!!
ହେ ଦେବ ଦେବ !!!! ହେ ଜଗତ୍ପତେ ଆପଣ ଙ୍କ ତତ୍ତ୍ୱ ଜ୍ଞାନ ମୁଁ
ଜାଣି ପାରୁଛନ୍ତି । ୧୫ ।

ପାପୁଲିଆ:- ହେ ପୁରୁଷୋତ୍ତମ ! ଆକାଶଚକ୍ଷୁ ଯେଉଁମାନଙ୍କର ଆତ୍ମା ରୂପ ପ୍ରାଣ ପୁରୁଷୋତ୍ତମ ! ଆକାଶଚକ୍ଷୁର ଦୃଷ୍ଟିରେ ପ୍ରାଣର କୁହୁକ ଅଛନ୍ତି ଯେଉଁମାନେ ପରମାତ୍ମା ରୂପ ଦର୍ଶନ ପୁରୁଷ ! ସେ ପୁରୁଷୋତ୍ତମ ! ହେ ଭୂତଗୁରୁକ୍ତ ! - ଭୂତ - ପୃଥିବ୍ୟାଦି ପଞ୍ଚଭୂତ - ଗୁରୁକ୍ତ - ସୃଷ୍ଟିକର୍ତ୍ତା ଅର୍ଥାତ ପଞ୍ଚଭୂତାଦି ସୃଷ୍ଟି ମାନଙ୍କର ହେ ସୃଷ୍ଟିକର୍ତ୍ତା ! ହେ ଭୂତେଶ - ଭୂତ - ପୃଥିବ୍ୟାଦି ପଞ୍ଚଭୂତ - ଈଶ - ଅର୍ଥାତ ଆପଣ ପଞ୍ଚଭୂତାଦି ଭୂତମାନଙ୍କର ହିତ ଜଗତ ହୁଏ ଯିଏ ସୃଷ୍ଟିମାନଙ୍କରେ ବାସ କରୁଛନ୍ତି । ଆପଣ ହିଁ ଭୂତ ମାନଙ୍କର ପ୍ରଭୁ ! ହେ ଦେବଦେବ - ଆଦିତ୍ୟ ଆଦି ଜଗତ ପ୍ରକାଶକ ଦେବତାଙ୍କର ଆପଣ ହିଁ ଦେବ ଦେବ ହୁଅନ୍ତି । (ଆତ୍ମାକାଶ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ହେ ଆତ୍ମା ପରିଜ୍ଞାତ ପୁରୁଷ) । ତେଣୁ ପାଣ୍ଡିତ୍ୟ ମୁଁ ମୋହ ଧୁର ଅପେକ୍ଷା ରହିଛି, ସେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଆପଣଙ୍କୁ ଛାଡ଼ିଯିବି ନାହିଁ । ଆପଣଙ୍କ ଠାରେ ଅଳ୍ପ ଜ୍ଞାନ ପ୍ରାପ୍ତ ହେଲେ ଆପଣଙ୍କର ଦାସୁ ଆପଣଙ୍କୁ ଛାଡ଼ିଯିବି ନାହିଁ ।

ପରନ୍ତୁ ମହର୍ଷି ପ୍ରବର ଗୌତମ ଦିବ୍ୟାଦ୍ରିଦ୍ୟାତ୍ମା କିଛି ଚିନ୍ତନ୍ତି ନାହିଁ କିଛି ଉତ୍ତର ଦେଲେ ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ପୁନଶ୍ଚ ଦିବ୍ୟାଦ୍ରିଦ୍ୟାତ୍ମା ଗୌତମ ଦିବ୍ୟାଦ୍ରିଦ୍ୟାତ୍ମା କିଛି ଚିନ୍ତନ୍ତି ନାହିଁ କିଛି ଉତ୍ତର ଦେଲେ ନାହିଁ । ଏହାପରେ ଦିବ୍ୟାଦ୍ରିଦ୍ୟାତ୍ମା ଗୌତମ ଦିବ୍ୟାଦ୍ରିଦ୍ୟାତ୍ମା (ଆକାଶଚକ୍ଷୁଃ) କିଛି ଚିନ୍ତନ୍ତି ଏବେ ଦେବେଶ (ସାମଦେବ୍ୟ) କିମ୍ବା ଅର୍ଥାତ ଦିବ୍ୟାଦ୍ରିଦ୍ୟାତ୍ମା ପାପୁଲିଆ:- ତ୍ରିଭୋଜ ଜଗତ ଠାରେ କିମ୍ବା କିଛି ଗୁପ୍ତ ହୋଇ ଥିବ ଯାହା ଆପଣ ସେହି ଆତ୍ମା-କିଛି ବିଷୟରେ ପ୍ରକୃତରେ ଜାଣେ ନାହାନ୍ତି ।

କଥା ଦିବ୍ୟାଦ୍ରିଦ୍ୟାତ୍ମା ଗୌତମ ଦିବ୍ୟାଦ୍ରିଦ୍ୟାତ୍ମା ଏବଂ ତାହାଙ୍କୁ ଅନୁସରଣ କେତୁ କେତୁ ଚ ପ୍ରଦେଶ ଚ ଗ୍ରାମ ଅଛି ଭ୍ରମଣ କରିଥିଲେ । ତେବେ ଗୌତମ ଦିବ୍ୟାଦ୍ରିଦ୍ୟାତ୍ମା ଏବଂ ତାହାଙ୍କୁ ଅନୁସରଣ କରିଥିବା (ଜୀବାଳମାତ୍ମା) ଅନୁଭବ କରନ୍ତି, କେତୁ କେତୁ ପ୍ରଦେଶ ଚ (ଗ୍ରାମ) ମାତ୍ର ଚିନ୍ତନ୍ତି ଅଛି ।

ଅର୍ଥ:- ହେ ଲୋଷ୍ଟା ! ଆପଣଙ୍କୁ ମୁଁ ଅନୁକେତେ କଥାହି ଜାଣି ପାରିବି ?
ହେ ଭଗବାନ ! ଆପଣଙ୍କୁ ମୁଁ କେଉଁ ଘାଦ ତେ ଛନ୍ତୁ ନହିଁକି ?
ଦାପ୍ତାଳିପି:- ତା ଲୋଚା ଦୂପଷ ମିଳନ ଅଗୁନ୍ତି ତେ ଲୋଷ୍ଟା !
ଉପାସ୍ତ୍ରୀକୁ ଦୀଧ୍ୟ ଲୋଚାଏ ଝୁହାନାଠ . ତଦାଳୁଳ ଦୂପଷ
ଥାଳିଚିକୁ ତେ ଅବସ୍ଥାନ ନହିଥିବା ହେତୁ ଆଦୁନ ଝୁଡ଼ୁଛୁ
ଜୋଦନାକୁ ଲୋଷ୍ଟା କୋଳି ସମ୍ବୋଦନ ନହିଁଅନ୍ତି . ଥାଳଣ
ପୂର୍ଣ୍ଣ କିଭୁଛି ଦାଦ୍ର ପ୍ରତିଲୋମ ତେ କଥାହି ଭ୍ରମ ତେ ହୋଇଛନ୍ତି
ଦାହା ! ମୁଁ କଥାହି ଭେଦ ନହି ଜାଣି ପାରିବି ଟକା କଥାହି
ଭ୍ରମ ତେ ଛନ୍ତୁ ନହିଁ ଦାହା ମୁହନ୍ତି ।୧୫।

କପୁତେଣାଦୁକୋ ଲୋଷ୍ଟାଂ କିଭୁଛିଙ୍କି ଦୃକାର୍ଦ୍ଧିକ
ଭୂଲ୍ଲୁ ଅଥାଳୁ ବୃଦ୍ଧିହି ଶୃଙ୍ଗିଦୋ କାଷ୍ଟୁ ମୋହ ମୁଚମ୍ ।୧୨।

ହେ ଦକାର୍ଦ୍ଧିକ ! ଆପୁଳଷ ଲୋଷ୍ଟାଂ (ଲୋଚୌଦୁଲିଂ) କିଭୁଛିଙ୍କି ଦିକ୍ଷ
କପୁତେଣ ଭୂଲ୍ଲୁ ଅଥାଳୁ ହି (ମୋଷ୍ଟ) ଅମୁଚଂ (ଜାଗମ୍) ମୁଚିଚ୍ଛନ୍ତି ।୧୧।
ଶୃଙ୍ଗିଙ୍କି ଦେ ବୃଦ୍ଧିଷ୍ଟ ନଷ୍ଟିଷ ।୧୮

ଅର୍ଥ:- ହେ ଦକାର୍ଦ୍ଧିକ ! ଆପଣଙ୍କୁ ଲୋଷ୍ଟା ଚଉଁଦୁଲି ଭଳି କିଭୁଛି ଦିଶୁଚ
ଭ୍ରମ ତେ ପଡ଼ି ଯାଉଛନ୍ତି ; ଆପଣଙ୍କୁ ଦେଖି ଆମ୍ଭମାନଙ୍କୁ ହାସ୍ୟ-
ଉତ୍ପନ୍ନ ହଉଛି ମଧ୍ୟ ଆପଣଙ୍କୁ ଦୃଷ୍ଟି ଲାଗି ଯାଉଛି । ୧୮।

ଦାପ୍ତାଳିପି:- ହେ ଦକାର୍ଦ୍ଧିକ ! ଜଣେ ଯୁବକ ସ୍ତ୍ରୀ ଲୋକ ଅର୍ଦ୍ଧରାତ୍ରି ରେ କାହା
ସହିତ କଥା ହେଉଛି ଏବଂ ତାକୁ ଦେଖି ଆପଣ ଏପରି ଭ୍ରମ ତେ ପଡ଼ିଗଲେ
କାହିଁକି ଆପଣଙ୍କୁ ସେହି ଯୁବତୀଟି ଜଣେ ଭୂତ ଅଥବା ରାକ୍ଷସୀ ଭଳି
ଲାଗୁ ନାହିଁ ? ସାଧାରଣତଃ ଆପଣଙ୍କୁ ଦେଖିଲେ ଯେ କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି
ପ୍ରଥମେ ପ୍ରଥମେ ଭୟ ଖାଇଯିବ ତେ ନିଜ ଦେଖି ହେଲେ ମଧ୍ୟ
ଭୟ ନାହିଁ ; କେବଳ ଜୁନ୍ୟମାତ୍ର ଆପଣ ଏହି ଯୁବତୀ
ଟିଙ୍କୁ ଦେଖି ଏପରି ଭୟଭୀତ ହୋଇ ନ ପାରିବା ରୁ ଆପଣଙ୍କ ମସ୍ତିଷ୍କ
ମଧ୍ୟରେ କିଭୁଛି ଗୁରୁତର ବିପୁଳ ଭ୍ରମ ତେ ପର୍ଯ୍ୟବସିତ ହୋଇ ଥିବା ସୂଚିତ ।

ମୋହ ଥାଣା ଦେଖିଁ କାହିଁ । ଲୋଗ ର ଅଧିକାଂଶ କିଛୁ ଛକ ସେବନ
ପକ ଦେଖିପାରେ ; ମୁଁ ଦେଖିନାହିଁ । ଏହି ପାଇଁ ମାନ ହରିଦ୍ରାବର୍ଣ୍ଣ
ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ହୁଏ ପକ୍ଷ କାଳ ୮୫୦ ଟିଛୁ ଦିନ ହଜୁ ରହିଥାଏ ।
ପକି ଲାଲ୍ ହେଲେ ଫୋଣ୍ଡି ହୁଏ ହାଡ଼ି । ହୁଏ ଥାଇଁ ଏ
ଅପଚ୍ଛ ହୁଏ ଫିହୁଡ଼ିବ ଏ ହେ ଛୁଟି ହୋଇ ୮୫୮
ବର୍ତ୍ତମାନି ଚଳିକି ପକ ଲେ ଗାଳି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ରହିଥି ସେ ଗାଳି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପର୍ଣ୍ଣ ଛୁଟି
ହୁଏନ୍ତି । ଲୋକେ କେତେ ଜିନିଷ ଦୂଳାଲ୍ ପଳି ହଜୁ ଆକାଂକ୍ଷା ହେ
ଦର୍ଶନ ହୁଏ ଏ ହୁଏ ଲାଲ୍ ଚଳୁ କୁଟାଇ ହେ ଶ୍ରୀଫଳ ଜିନିଷ ସ୍ୱାଦୁ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ
କହି ବାହାକାର ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ନହିବାର ହଜୁ କାରଣ କହିଥାଏ । ଜିନିଷ
ହୁଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କହି ସେ ଜିନିଷ ସ୍ୱାଦୁ ବୋଲି ଆମଣା ନହିପାରେ
କାହିଁ ଯଥାର୍ଥ ମାପ୍ ନାହିଁ ଦେଖେ ଏହୁ ଜିନିଷ ସ୍ୱାଦୁ
ଯଥାର୍ଥ ଆସ୍ୱାଦନ । ମାତ୍ର ଅଭିଜ୍ଞତା-ହେଉ ଏମାନଙ୍କ ଏହି
ଧାରେ କାହିଁ । ଜ୍ଞାନ କାଳକ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଜିନିଷ ସ୍ୱାଦୁ ଦେଖି
ତା' ସମ୍ବନ୍ଧ ଅଧାବାର୍ତ୍ତା ଜାଣ ୮୫୦ ସେହି ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ କଥା ଆମ
ଜିଭ୍ରୁ ଆଳି ନଜେ ଜାଣେ । ଜଣେ ଦୂରାପ୍ରାଚ୍ୟର ଠିକ୍ ସେହି
ଅବସ୍ଥା ହୁଏ । ସେ ଜିନିଷ ସ୍ୱାଦୁ ଦେଖି ନିଜ ପତ୍ନୀଙ୍କ ଆମ୍ବ ଘରିଛି
କଥାବାର୍ତ୍ତା ଜଣା ପ୍ରଶ୍ନୋତ୍ତର ଜାଣେ, ଆମର ଅଭିଜ୍ଞତା ଜଣାଅଛି
କୁଡ଼ିକି ଯାଇନାହିଁ । ଲୋକେ କେତେ ଜିନିଷ ଏହି ପରି ଜିଲ୍ଲୁ
ଯାଇ ସେମାନେ ଦୂରାଗତ ହଜୁ ରହି ସ୍ୱାଦୁ ଜାଣୁ ହୋଇଥାଏ
ଆମ ଜିଭ୍ରୁ ପତ୍ନୀଙ୍କ ଜଣାକାର୍ତ୍ତା କଥା ୮୫୮ ।

ଶବ୍ଦାର୍ଥ ଓ ଟିପ୍ପଣୀ

ମୂଳ ଅନୁଚ୍ଛେଦ ଜଣାଶିଣା ଦିବ୍ୟାଦ୍ଭୁତ କିଭୁଚ୍ଛନ୍ତି
ଯାଆଁ ଭଳି ଜଣାଶୁଣା ଜିନିଷ ଜଣାଶୁଣା ଜିନିଷ ଭଳି ନୁହେଁ
ଶବ୍ଦାର୍ଥ ଜଣାଶିଣା ଜଣାଶୁଣା । ଦିବ୍ୟାଦ୍ଭୁତ (ଲୁପ୍ତ ସନ୍ଧି)
ଦିବ୍ୟ + ଅଦ୍ଭୁତ । ଦିବ୍ୟ (ସ୍ୱର୍ଗ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ) ଅଦ୍ଭୁତ (ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ)
ଜେ (ଯେଉଁମାନେ) ଜଣାଶିଣାପରି, ହୁ (ଲାଗି) ନେ (ସମସ୍ତ) କିଭୁଚ୍ଛନ୍ତି
(କିଭୁଚ୍ଛି + ଅନ୍ତି) ଅନୁଭବ କରନ୍ତି ।

ଅର୍ଥ:- ଶ୍ରୀଭଗବାନ ମହିଳାଙ୍କୁ ହେ ସୁନ୍ଦରୀ ! ମୋର ଦିବ୍ୟ
. କଣ୍ଠରେ ଗୁଡିଏ • ଦୁମକୁ ଅଛି ମୋ କଣ୍ଠରେ ବାହୁଲ୍ୟ ହେ ଅନ୍ୟମାନେ
ଥରୁ କାରୁ ।୧୮।

ପଦାର୍ଥ:- କୁଚଯୁକ୍ତ ଚେତକ୍ୟ ଜୀବଗୁଡ଼ିକ ଅର୍ଜୁନ କୁଳ ମହିଳାଙ୍କୁ ମୋ ମଧ୍ୟ
ମୋ କଣ୍ଠରେ ଥରୁ ନାହିଁ, ତେବେ ଭଦ୍ରାଙ୍କ କଣ୍ଠରେ ଦୁମକୁ ଅଛି କାର୍ଯ୍ୟାତ୍ମକ ଦୃଶ୍ୟମାନ ପଦାର୍ଥମାନଙ୍କରେ ହିଁ ଭଗବାନ
କଣ କଣ୍ଠରେ - ଅର୍ଥାତ୍ ପ୍ରକାଶାତ୍ମକ ଭଗବାନ ଥରୁନ୍ତି - ସୁଷୁପ୍ତିରେ
ଚାଲେ କଣ୍ଠରେ ମଧ୍ୟ ଥରନ୍ତି ।୧୯।

ଥାଉ ଗୁଡ଼ା ଅଛି ସର୍ବ ଭୂତାଶାଳୁଷ୍ଟିତଃ
ଥାଉ ମାଦିଶୁ ମଧ୍ୟଙ୍କି ଭୂତାଶାନ୍ତୁ ଚ ।୨୦।

ଚେ ଗୁଡ଼ାକେଶ ! ସର୍ବ ଭୂତାଶାଳୁଷ୍ଟିତଃ (ସର୍ବ ଭୂତାଶାନ୍ତେ ଅବସ୍ଥିତଃ)
ଅବସ୍ଥିତଃ) ଆତ୍ମା ଥାଉ ଭୂତାଶାନ୍ତ ଆଦିଃ (ଜନ୍ମ) ମଧ୍ୟଂ
(ସ୍ଥିତି) ଥାନ୍ତୁ (ସଂହାର) ଚ ଥାଉଶାଳ ।୨୦।

ଅର୍ଥ:- ଚେ ଗୁଡ଼ାକେଶ ! ଭୂତଗଣଙ୍କର ଅନ୍ତଃକରଣରେ ଚେ ଆତ୍ମା ମୁଁ
ଭୂତମାନଙ୍କର ସୃଷ୍ଟି, ସ୍ଥିତି, ଓ ସଂହାରକର୍ତ୍ତା ମୁଁ ।୨୦

ପଦାର୍ଥ:- ଗୁଡ଼ାକେଶ ! (ଗୁଡ଼ାକା = ନିଦ୍ରା, ଈଶ - ଜୟକାରିକା)
ଅର୍ଜୁନ ଚେତସ୍ତୁତ୍ୱ ପୂର୍ବ ପ୍ରାଣିକ ପ୍ରମାଣରେ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କୁ ମାନ କଣ
ପ୍ରତିଟ ନାଲ୍ଲ କରି ମୋହ ନିଦ୍ରାକୁ ଜୟକାରି ଥିଲେ ସୋଳି ଅର୍ଜୁନଙ୍କି
ଗୁଡ଼ାକେଶ ବୋଲି ପଦ୍ୟୋଧନ କରାଯାଇଛି । ଜୀବ ହୃଦୟରେ ଆତ୍ମା
(।।ମୁଁ") ନ ଥିଲେ ଜୀବର ଜନ୍ମ ହୁଅନ୍ତା ନାହିଁ, ଜୀବର
ଆଦି ମୁଁ, ଅର୍ଥାତ୍ ଜୀବର ସୃଜିଭୂତଙ୍କରେ ଆକାଙ୍କ୍ଷିତ ଚେତନ୍ୟରୂପ
ହୋଇଥିବାରୁ, ଆତ୍ମା ମୁଁ ଦେହର ଅସ୍ତିତ୍ୱରେ ଅର୍ଥାତ୍ ମୂଳାଧାର
ରେ ଲୋହୁ ସ୍ଥିର ପ୍ରାଣ ହୋଇଥିବାରୁ ଆତ୍ମା 'ମୁଁ', ଦେହର
ପକ୍ଷିରେ ମୁଁ ଅର୍ଥାତ୍ ଦେହ ପଦ୍ମରେ ଅଜପା ରୂପରେ ଆତ୍ମା
ଗତିଥିବାରୁ, ସେହିପରିଲ ପ୍ରାଣରୂପୀ ଆତ୍ମା 'ମୁଁ', ମୁଁ ସୃଷ୍ଟି ସ୍ଥିତି
ଓ ସଂହାର କର୍ତ୍ତା 'ମୁଁ' ଅର୍ଥାତ୍ ସୃଷ୍ଟି କାରକ ମୁଁ, ପ୍ରାଣରୂପରେ

ବର୍ତ୍ତମାନ ଅବସ୍ଥା ରୂପଧ ଜୀବର ସ୍ଥାଳୀଭୂତ ର ଅବସ୍ଥିତି ମୁଁ,
ସଂଦ୍ରାରଭୂତ - ବର୍ତ୍ତମାନ ଅବସ୍ଥା ର ଅତୀତାବସ୍ଥା (ଧର୍ମର ଅତୀତାବସ୍ଥା)
ସଂଦ୍ରାର ଅବସ୍ଥା 'ମୁଁ'। ଜୀବ ଭୂମିକୁ ହେବା ପୂର୍ବରୁ ପ୍ରାଣ ଭୂମିକୁ
ହେବା ଯାରେ ସେହି ପ୍ରାଣ, ଦେହାନ୍ତର ଯାରେ ସେହି ପ୍ରାଣ ରହି ଥାଏ,
ଅର୍ଥାତ୍ ଦେହର ନାଶ ହୋଇ ଥାଏ; ଦେହୀ ରହି ଥାଏ। ଦେହୀ
ସେତେବେଳେ ଗୋଟିଏ ଦେହ ହୋଇ ଦେହାନ୍ତର ଗମନ ଯାରେ.
ଅତଏବ ଜୀବର ଆଦି, ଅନ୍ତ, ମଧ୍ୟ ରେ ସେହି ପ୍ରାଣ ରହିଛନ୍ତି।
୧୦.

ଆଦିତ୍ୟାନାମହଂ ବିଷ୍ଣୁର୍ଜ୍ୟୋତିଷାଂ ରବିରଂଶୁମାନ୍
ମରୀଚିର୍ମରୁତାମସ୍ମି ନକ୍ଷତ୍ରାଣାମହଂ ଶଶୀ ।୨୧।

ଅହଂ ଆଦିତ୍ୟାନାଂ (ମଧ୍ୟେ) ବିଷ୍ଣୁ, ଜ୍ୟୋତିଷାଂ (ପ୍ରକାଶକାନାଂ
ମଧ୍ୟେ) ଅଂଶୁମାନ୍ (ରଶ୍ମିଯୁକ୍ତ) ରବିଃ ମରୁତାଂ (ବାଲୁନାଂ
ମଧ୍ୟେ) ମରୀଚିଃ ନକ୍ଷତ୍ରାଣାଂ (ମଧ୍ୟେ) ଶଶୀ ଅସ୍ମି ।୨୧।

ଅର୍ଥ:- ମୁଁ ଦ୍ୱାଦଶ ଆଦିତ୍ୟଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ବିଷ୍ଣୁ, ଜ୍ୟୋତିମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ
ସୂର୍ଯ୍ୟ, ମରୁତ ଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ମରୀଚି ଓ ନକ୍ଷତ୍ର ଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଚନ୍ଦ୍ର
।୨୧।

ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ:- ଦ୍ୱାଦଶ ଆଦିତ୍ୟଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ବିଷ୍ଣୁ (ଆଦିତ୍ୟୋ ହ ଉଦ୍ଧ ପ୍ରାଣ)
ପ୍ରାଣହିଁ ଆଦିତ୍ୟ; ଏବଂ ପ୍ରାଣ, ଅପାନ, ସମାନ ଆଦି ପ୍ରାଣ ର
ଭିନ୍ନଭିନ୍ନ ଦ୍ୱାଦଶ ଅବସ୍ଥା ଦ୍ୱାଦଶ ଆଦିତ୍ୟ। ସେହି ଦ୍ୱାଦଶ ପ୍ରାଣ ମଧ୍ୟରେ
ସୁଷୁମ୍ନା ନାଡ଼ୀସ୍ଥିତ ସ୍ଥିର ପ୍ରାଣ ବିଷ୍ଣୁ। ସେହି ବିଷ୍ଣୁ ମୁଁ (ପ୍ରାଣ ର
ବ୍ୟାପକତ୍ୱ ହେତୁ ପ୍ରାଣକୁ ବିଷ୍ଣୁ କୁହାଯାଏ, "ପ୍ରାଣୋହି ଭଗବାନ
ଶ୍ରୀଶଃ ପ୍ରାଣୋ ବିଷ୍ଣୁ ପିତାମହ") 'ଜ୍ୟୋତିଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଅଂଶୁମାନ
ସୂର୍ଯ୍ୟ ଅର୍ଥାତ୍ ପ୍ରାଣ ରୂପୀ ଆତ୍ମା ଜ୍ୟୋତି ଅଭ୍ୟନ୍ତର ରେ ରହି ଛି।
(ସବିତୃ ମଣ୍ଡଳ ମଧ୍ୟବର୍ତ୍ତୀ ନାରାୟଣ ରୂପ)। ସେହି ଆତ୍ମ ଜ୍ୟୋତିହିଁ
ପ୍ରକୃତ କିରଣ ଓ ଆତ୍ମା ନାରାୟଣ ସୂର୍ଯ୍ୟ। ମୁଁ ମରୁତ ଗଣ ଙ୍କ
ମଧ୍ୟରେ ମରୀଚି। ମରୁତ ଅର୍ଥ ବାଲୁ ଏବଂ ମରୀଚି ଅର୍ଥ କିରଣ ଅର୍ଥାତ୍
ପ୍ରକାଶଭୂତ। ଲେଖୁଁ (ବ୍ୟାନ ଆଦି) ବାଲୁ ଦ୍ୱାରା ବାକ୍ୟ ପ୍ରକାଶ ପାଏ

ଓ ମାପ୍ସ ସର୍ବମହତ୍ତ୍ୱ ଏହ କ୍ୟାକ ବାଲୁ ଦ୍ୱାରାରେ ପ୍ରସାରିତ ଥେବୁ କ୍ୟାକ ବାଲୁହ ଜାତ ମାନ୍ଦ୍ରଃ, ଏହ ମିଶ୍ରଣ, ଏହକୁ କ୍ୟାକ ବାଲୁହ ଓଜନ ହପାଏ ହୋଇଛି · ମାପ :- ~~ଅଦ୍ଭୁତ~~, ଜଡ଼ସ୍ତ୍ରାଜ. ମନ୍ଦ୍ରଃ, ଦୁଇଦୁଇ, କଲ୍ପଲତା, ଜାତ. ପୁଚାବାଦ୍ରକ. କ୍ୟାକ, ଏହି ଘଣ୍ଟୁ ହୁଏ ପାଏ ଏହ ଲୁଣ୍ଟ କ୍ୟାକ ହପାଏ ହି ମନ୍ଦ୍ରଃ, ଏଥୁ ମାହ ଅଛିଲେ ମୁଁ ମନ୍ଦ୍ରଃ ॥

ମୁଁ ଜଳତ୍ତ କ୍ୟା ପାଏ ଏହ ଉତ୍ତ୍ରୁ ଚନ୍ଦ୍ର ଏଥୀର ଚନ୍ଦ୍ର, ସୂର୍ଯ୍ୟ ଜଳତ୍ତ ଏବଂ ମାପ୍ସ ବାପ୍ସ ଦେଖାଜାଇଥିଲି ଏହ ଘମନ୍ତ ଦେହ ଭିତରେ ହୋଇଛି :- ମାପ :-

ଦେହେଽସ୍ମିନ୍ ବର୍ତ୍ତତେ ମେରୁଃ ସପ୍ତ ଦ୍ୱୀପ ସମନ୍ୱିତଃ
ସରିତଃଶ୍ଚ ସାଗରଃଶ୍ଚ ଶୈଳାଃ ନେତ୍ରାଣି ନେତ୍ର ତାରକାଃ
ଚନ୍ଦ୍ର ସୂର୍ଯ୍ୟୌ ପୁଷ୍କଳୌ ସର୍ବେ ଜଳସ୍ତ୍ରାଣି ଗହ୍ୱାସୁଥା
ପୃଥ୍ୱୀ ଚତୁର୍ଥାଣି ପାପକି ବର୍ତ୍ତନ୍ତେ ମୟି ଜନ୍ତବଃ ·
ପୃଥ୍ୱି - ଘମ୍ପାହ ଅର୍ତ୍ତାରେ ଭୁବାଲ୍ତୁ ଶାଶ୍ୱତ ପ୍ରଭୁରେ ·
କତ୍ତେ ବାଲୁରୁ ଘଣ୍ଟିରୁ ଜଳ ପୃଥ୍ୱୀ ତଥୈବଚ
ତ୍ରୈଲୋକ୍ୟ ମାନି ଭୂତାନି ତାନି ସର୍ବାଣି ଦେହତଃ ·

ମୋକ ସଂଜ୍ଞେଷ୍ୟ ସର୍ବତ୍ତ ବ୍ୟବହାରଃ ପ୍ରବର୍ତ୍ତତେ ।(ଅତ୍ତି, ଶିବସଂହିତା)
ଦେହ ମଧ୍ୟରେ ମେରୁଦଣ୍ଡରୁ ଦକ୍ଷିଣଦ୍ୱାରରେ ଲେଖଁ ଚୁମ୍ବକମାନି ହୋଇଛି, ସେହିଠାରେ ସୂର୍ଯ୍ୟନାଡ଼ୀ ବାମ ନାସାରନ୍ଧ୍ରରେ ଚନ୍ଦ୍ରନାଡ଼ୀ ଅବସ୍ଥିତ ଥାଏ ଏବଂ ଉତ୍ତର ମେରୁରେ ପଶ୍ଚିମ ଜିହ୍ୱା (ଘଣ୍ଟିଶିମା) ପ୍ରବେଶ କରୁଛି ପାହିଲେ ପୂର୍ଣ୍ଣ ଚନ୍ଦ୍ର ଏବଂ ଜଳତ୍ତ ଘମନ୍ତ ଦେଖାଜାଥାନ୍ତି, ଏହି ଚନ୍ଦ୍ରକାନ୍ତ ସ୍ଥାନ ଚାନ୍ଦ୍ର ମୂଳରେ, ସେହି ସୁଦାମାରୁ କାନ୍ଥରୁ ସର୍ବଦା ଜଳତ୍ତ୍ୱକଣା ସୁଧାବର୍ଷଣ ହେଉଥାଏ · ଏହା ଅମୃତ କଥା କର୍ମଫଳ ସୁଧାରୂପ · ପ୍ରାଣାୟାମ ଶିକ୍ଷାଦ୍ୱାରା ଖୁବ ସ୍ଥିର ଦୈନନ୍ଦିନ ବହୁ-ଚାଲି ଓ ଏକପ୍ରକାର ମିଠାରସ ପାଇ ହୁଏ · ତାକୁ ଅମୃତବର୍ଷା,

କୁଦ୍ରାଚାଷ · ଏହା ଗୁରୁଚାଷ ଉପରେ ସଧ୍ୟ · ଯଦି ସ୍ତ୍ରୀଲୋକ ଗାଭୀରେ ଗର୍ଭ ନଥିଲେ ସ୍ତ୍ରୀ ଗୁଣ୍ଡା ନଷ୍ଟାରମ୍ଭ ହୋଇ ଦଗ୍ଧଚ୍ଛାନ ଉପରୁ ହୋଇଥାଏ · କର୍ମ କଲେ ଏହା ଉପଶମ୍ଭ କରାଯାଏ ; · ଯଦି ହସ୍ତ ଉର୍ଦ୍ଧ୍ୱରୁ ସ୍ଖଳିତ ହୋଇ ଦୁର୍ଭାଗରେ ଗଭରକ୍ତ ହୋଇ ଗୋଟିଏ ତ୍ୟାଗ ସ୍ତ୍ରୀଲୋକଙ୍କ ଗିଦ୍ଧାକାରେ ଓ ଅନ୍ୟ ଏକ ତ୍ୟାଗ ପ୍ରମତ୍ତ ଶରୀରରେ ପ୍ରବେଶ କରି ଦୃଷ୍ଟି ସ୍ଥାପନ କରେ · ଅର୍ଥାତ ସେମାନଙ୍କ ଉର୍ଦ୍ଧ୍ୱଭାଗରେ ଏହା ଥରେ ମାତ୍ରାକ୍ରମେ ଗୁଡାକର ଆବସ୍ଥାନ କରିଥାଏ · ଓ ଏକ ମଧ୍ୟସ୍ଥାନ ଦୃଶ୍ୟଟିକୁ ଆମ୍ଭେ ଜାଦୁଈ ଗୁଡାରେ ପ୍ରକାଶିତ ହୋଇ ଜଳ ବା ରକ୍ତରେ ପରିଣତ ହୁଏ · ସେହିପରି ରକ୍ତ ଶରୀରର ଚୀରା ପ୍ରଚୀରାରେ ପ୍ରବେଶ କରି ଦୃଷ୍ଟି ବର୍ଦ୍ଧକ ହୋଇଥାଏ · ଶରୀରରେ ଯତ୍ରତତ୍ର ମାଂସ ବୃଦ୍ଧି ହୋଇଥାଏ · ଶରୀରରେ ଗଭୀର ସ୍ଫତ ଛଡ଼ା ଚନ୍ଦ୍ର ସ୍ଫତ ଯାକ ଅନ୍ୟ ମାଂସମାନେ ନଖାଗ୍ର ସ୍ଫତ · କୋଷକ ମାତ୍ର ଚନ୍ଦ୍ରର ଅନ୍ୟମାଂସମାନଙ୍କୁ ରକ୍ତ ପ୍ରଥାର ହୋଇ ସେମାନଙ୍କ ଦୃଷ୍ଟି ସ୍ଥାପନ ହେଉଥିବାରୁ ଚନ୍ଦ୍ର ନଖାଗ୍ରକୁ ମଧ୍ୟରେ ଚନ୍ଦ୍ର · ସାଧୁଜଗତରେ ସେମାନେ ଚନ୍ଦ୍ରର ରକ୍ତ ସ୍ରୋତୁ ଶସ୍ତ୍ରରେ ରକ୍ତ ସ୍ରାଂଶୁର ଦେହ। ସ୍ରକ୍ତ ସ୍ରକ୍ତ ଜଗତ · ଆଲୋକିତ ହୋଇଥାଏ · ଅର୍ନ୍ତଜଗତରେ ସଧ୍ୟ ସେହିପରି ଗର୍ଭ ଦୃଦମ୍ଭାକାଶରେ ପୁର୍ଣ୍ଣ ଚନ୍ଦ୍ର ଓ ନଖାଗ୍ର ଦର୍ଶନ ହୋଇଥାଏ · (ନେଖାଗ୍ର - ନ + ଖାନ୍ଧୁ + ଅଗ୍ର · ଅର୍ଥାତ ଖାଦ୍ୟ ଠାରେ ରହିଲେ ଖାନ୍ଧୁ ଦୃଷ୍ଟ ନହିଁ ଅର୍ଥାତ ଜିନ୍ଦାର ଚାରାବସ୍ଥା ସ୍ଥିରଚର୍ବି ନଖାଗ୍ର, ସେହି ଅବସ୍ଥାରେ ଦୃଦମ୍ଭାକାଶରେ ଗୋଲକ ଧୁଳତାରା ଦେଖା ଦେଇଥାଏ) · ଯଦି ନଖାଗ୍ର ମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ

ପ୍ରାଣଗୁଡା ପୁର୍ଣ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର · ପୃଃ ୧୭୧

ବେଦାଙ୍ଗାଂ ସାମବେଦୋ ଽସ୍ମି ବେଦାଙ୍ଗାମସ୍ମି ଜାତବଃ
ଛନ୍ଦିଲ୍ଲୁଣାଂ ମକାରୋସ୍ମି ଦୂତାକାମସ୍ମି ବେଦନା ।୭୭।

ବେଦାଙ୍ଗାଂ (ପଦ୍ଦୈ) ସାମବେଦଃ ଽସ୍ମି ବେଦାଙ୍ଗାଂ (ପଦ୍ଦୈ)
ଜାତବଃ (ଛନ୍ଦଃ) ଽସ୍ମି, ଛନ୍ଦିଲ୍ଲୁଣା ମକାରଃ ଽସ୍ମି, ଦୂତାକାମ
ସାମବେଦଃ (ଛନ୍ଦଃ) ଽସ୍ମି, ଛନ୍ଦିଲ୍ଲୁଣାଂ ମକାରଃ ଽସ୍ମି ତ ବେଦନା ।୭୭।

ଅର୍ଥଃ- ମୁଁ ବେଦ ପାଖରେ ସାମବେଦ, ବେଦାଙ୍ଗ ପାଖରେ ଛନ୍ଦ,
ଛନ୍ଦସ୍ ପାଖରେ ମକ, ଓ ଦୂତକର୍ମ ହିତରେ ବେଦନା ।୭୭।

ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟଃ- ବେଦ ପାଖରେ ସାମବେଦ ସଦୃଶ "ଯଜ୍ଞେନ ଯଜ୍ଞମୟଜନ୍ତ ଦେବାସ୍ତାନି ଧର୍ମାଣି ପ୍ରଥମାନ୍ୟାସନ୍ (ଋଗ୍ବେଦ) ଏହି ଯଜ୍ଞାତ୍ମକ ଆତ୍ମାକୁ ହିଁ ମୋର ରୂପ ଜାଣି ହିଁ ବେଦ ପଦବାଚ୍ୟ, ସେହି ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଅଗ୍ନିବର୍ଣ୍ଣରେ ମୋର କିମ୍ବା ବେଦାଳାଭ ଆତ୍ମା ଏକ ବେଦ ସ୍ୱରୂପ କିମ୍ବା ଦୂତକର୍ମରେ ମୋର କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ କାହାକୁ ଘୃଣା ନାହିଁ ସମସ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ ସାମ୍ୟ ସାମବେଦ, ଶୁକ୍ଳବର୍ଣ୍ଣରେ ଜ୍ୟୋତି ଛୁଆ, ମଧୁକୋଦ ସ୍ୱରୂପ ରକ୍ତ ପୀତବର୍ଣ୍ଣ ମିଶ୍ରିତ ଜ୍ୟୋତି ଆଉ ଆଉ ସବୁବର୍ଣ୍ଣ ବେଦ ସ୍ୱରୂପ, ସେହି ଜ୍ୟୋତିର ପ୍ରତ୍ୟେକ ରେ ଘନଶ୍ୟାମ ବର୍ଣ୍ଣ ର ଛୋଲାମାର ହସନ୍ତ ଶ୍ୟାମବର୍ଣ୍ଣ ସେହି ସବୁବର୍ଣ୍ଣ ଯାହା ଶୂନ୍ୟ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସାମ ଶୂନ୍ୟ ପାଖରେ ଶ (ପ୍ରାଣ)। ଶୂନ୍ୟଯୋନିର ଯେକୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ନାହିଁ, ସେହି ବିଦ୍ୟାଯାମା ବର୍ଣ୍ଣ ଯାହାକୁ କୌଣସି ହଳା ରେ ଘଣାଲାଭ କାହିଁ, ଅତଏବ ସାମ ବର୍ଣ୍ଣାତୀତ, ସେଥିପାଇଁ ସେ ସବୁରୂପ। ଦୂତାତ୍ମକ କାର୍ତ୍ତିକକୁ ଘନଶ୍ୟାମ ବର୍ଣ୍ଣ କୁ ଛାଡି ସବୁରୂପ ରେ ଦୂତ ହୋଇ ଯୁଦ୍ଧାଲାଭି ହଳାହରଣ ସ୍ୱରୂପ - ଆକାଶ ରେ କୌଣସି ହଳା ନାହିଁ; ସେପରି ପ୍ରକାଶବାନ ପାଇଁ ସେଥିରେ କାଳିମାମି କଳଙ୍କବର୍ଣ୍ଣ ଦେଖାଯାଏ ସେହିପରି ହଳାରେକ୍ ଆକାଶପରି ଦୂତ ଘନଶ୍ୟାମ ବର୍ଣ୍ଣ ଆକାଶର ରୂପ ଦୋହରାଇବାକୁ ଏବଂ କିଭଳି ସାମବେଦ ହୋଇ ମଧୁରତାରି, ମୁଁ ବେଦଗଣର ପାଖରେ ଛନ୍ଦ, ବେଦଗତି ଜହିଲେ ଯାନ ବାସୁଦେବର

ଶରୀର ମଧ୍ୟରେ ରହିଛନ୍ତି । ସେହି ଅଣଚାଶ ବାୟୁଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରାଣବାୟୁ ପ୍ରଧାନ । ପ୍ରାଣବାୟୁର ଗୋଟିଏ ନାମ ସ୍ପନ୍ଦନବାୟୁ । ଏହି ସ୍ପନ୍ଦନବାୟୁ ହିଁ ଇନ୍ଦ୍ର ରୂପୀ ଦେବତା । କାରଣ ସେହି ବାୟୁ ଶ୍ୱାସ ପ୍ରଶ୍ୱାସ ରୂପରେ ଇନ୍ଦ୍ର ପରି ଗର୍ଜନ କରୁଛି । ଏହାର ସ୍ଥିତି ହୃଦୟରେ । ଏଥିପାଇଁ ହୃଦୟକୁ ସ୍ୱର୍ଗ ଲୋକ କୁ ଇନ୍ଦ୍ରଲୋକ କୁହାଯାଏ । ସ୍ୱର୍ଗ ଅର୍ଥାତ୍ ଆକାଶ ବା ଶୂନ୍ୟ, ହୃଦୟ ସ୍ଥିତ ଆକାଶ ରେ ଯେ ଅଧିପତି ସେ ଦେବରାଜ ଅର୍ଥାତ୍ ଦିବ୍ୟ-ଶକ୍ତିରୁ ଆକାଶ, ତେଜ ଜଳରୁ ଦୀପ୍ତି ପ୍ରକାଶ ପାଇବା । ହୃଦୟାକାଶ ରୂପୀ ସ୍ୱର୍ଗ ରେ ଅଧିପତି ପ୍ରାଣରୂପୀ ଆତ୍ମା । କାରଣ ଇନ୍ଦ୍ର ଅର୍ଥରେ ଆତ୍ମା ସ୍ୱୟଂ ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ଗଣଙ୍କ ଉପରେ ଆଧିପତ୍ୟ କରେ । ଯେ ଇନ୍ଦ୍ରିୟମାନଙ୍କର ଈଶ୍ୱର, ସେହି ପ୍ରାଣରୂପୀ ଆତ୍ମା । ଏହି ପ୍ରାଣ ସ୍ପନ୍ଦନ ବାୟୁରୂପରେ ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ଶକ୍ତି କରୁଛନ୍ତି । ସ୍ପନ୍ଦନରୂପୀ ପ୍ରାଣ ବାୟୁ ଇଡ଼ା ନାଡ଼ୀରେ ପରିଚାଳିତ ହୋଇ ହୃଦ୍ ଦେଶ ରେ ବିଦ୍ୟୁତ ରୂପେ ସମସ୍ତଙ୍କ କର୍ତ୍ତା ହୋଇ ରହିଛି । ଏହି ଇଡ଼ା ନାଡ଼ୀରୁ ପୂର୍ଣ୍ଣ ସ୍ରୋତକୁ ଚନ୍ଦ୍ରକିରଣରୁ ସୁଧାଧାର ନିଃସୃତ ହୋଇ ଦେହ ର ପୁଷ୍ଟି ସାଧିତ ହେଉଛି । ସେଥିପାଇଁ ପ୍ରାଣବାୟୁ ରୂପୀ ଇନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ଅଧୀନରେ ଚନ୍ଦ୍ର-ସୂର୍ଯ୍ୟ ଆଦି ଦେବଗଣ । କାରଣ ପ୍ରାଣବାୟୁ ଅସ୍ତିତ୍ୱ ଉପରେ ଅନ୍ୟ ସମସ୍ତ ବାୟୁ ନିର୍ଭର କରନ୍ତି । ଯେପରିକି ଅନ୍ୟ ସମସ୍ତେ ଲୟ ପ୍ରାପ୍ତ ହୋଇ ଯାଇଥାନ୍ତି । ସେହି ଇନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ଅନୁଚର ବଜ୍ର ବର୍ଷଣ କରେ ଅର୍ଥାତ୍ ପ୍ରାଣବାୟୁ ହିଁ ଯଦି ଯାଇ ପୁଣି ଅପାନ ବାୟୁ ରୂପରେ କିମ୍ବା ସମାନ ହୋଇ ପାର ବର୍ଷଣ ହୋଇଥାଏ । ଏହି ବର୍ଷଣ ବନ୍ଦ ହେଲେ ଚନ୍ଦ୍ର ନାଡ଼ୀସ୍ଥିତ ସୁଧାଧାର ବନ୍ଦ ହୋଇ ମିଶି ସକଳରେ ଶରୀରର ପୁଷ୍ଟି ସାଧନ ହୋଇ ପାରେ ନାହିଁ । ଅତଏବ ପ୍ରାଣବାୟୁ ଇନ୍ଦ୍ର । ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ମନ- ଅର୍ଥାତ୍ ଦର୍ଶନ ଶ୍ରବଣ ଆଦି ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ମାନଙ୍କ ସହ ମନର ସଂଯୋଗ ନ ହେଲେ କୌଣସି ଇନ୍ଦ୍ରିୟ କାର୍ଯ୍ୟଶୀଳ ହୋଇ ପାରନ୍ତି ନାହିଁ । ଉଦାହରଣ ସ୍ୱରୂପ ମନ ବିନାକୁ ସହିତ

ମୁକୁନ୍ଦ ପ୍ରଭା ଶେଷକଳ ସମସ୍ତଙ୍କ ଠାରେ କୌଣସି ଘଟଣା ଘଟିଥିଲେ
ତାହା ଜାଣି ପାରନ୍ତି କାହିଁ । ତଥାପି ମନ ସଂଚେତ
ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ୱ ଥିବାର ହାତ୍ରିଲା ପାଳକାରେ କାଳିମା ଛୋଟ ପାରେନାହିଁ
ଦୋଳି ଚୁଲିଲୁକା ମୌଳାରେ ମନ ପ୍ରସାଦ । ତଥୁପାଇଁ ମନକୁ
ବଶ କରି ହଲୁଲି ଦୋଳି ଝୁଲାପାଠ । ମନ ଯାର୍ଥାର ପ୍ରାଣର
ଦକ୍ଷିଣ ଯାଦୁ । ସେହି ପ୍ରାଣ ମୁଁ ।। ତେଣୁପାଇଁ ଛାନ୍ଦିଲୁକା
ମୌଳାରେ . ମୁଁ ମନ । ଦୁଇକା ମୌଳାରେ ମୁଁ ଚେତନା
ଯାର୍ଥାର ପ୍ରାଣ ରୂପ ଯାହାକି ଭୁବନାଙ୍କା ମୌଳାରେ ଚେତନା
ସ୍ୱରୂପେ ରହିଛନ୍ତି । ପ୍ରାଣ ଯାତ୍ରାରେ ଭୁବନାଣ ଅନେକ
ଅବସ୍ଥା ପାପୁ ହୋଇ ଯାଆନ୍ତି . କ୍ଷିତ୍ୟପ ସ୍ୱରୂପ ପ୍ରାଣ
ଦେହରୁ ଉତ୍ସର୍ଗିତ ହେଲେ ଦେହର ଚେତ, ହଳୁ, ଶାନ୍ତି
ବାଷ୍ପକ୍ଷିତି ହିଲାଳୁ ଯାଏଁ । ଯାବତୀୟ ପ୍ରାଣ ହିଁ ଦୁଇକା
ମୌଳାରେ ଚେତନା ସ୍ୱରୂପ ।୨୨ ।

ତ୍ରୁଦ୍ୟା କାଂ ଳକ୍ଷା ତ୍ରୁଦ୍ୟା ଦ୍ଦି କିତ୍ତ୍ରୋଳାଲ୍ଲ ତ୍ରୁଲ୍ଲ ସ୍ୟାମ୍
ବଦ୍ଦୁକାଂ ପାଦକଦ୍ଦ୍ୟା ଦ୍ଦି ଆଦୁ ଶ୍ରିଥତ୍ରିଣ ମନ୍ତ୍ରମ୍ ।୨୩ ।
(ଦ୍ୟା ଦଶାକାଂ) ତ୍ରୁଦ୍ୟା କାଂ (ପାଦ୍ୟୈ) ଳକ୍ଷାଂତ୍ରଃ ଅଦ୍ଦି ନାଲ୍ଲ ତ୍ରୁଲ୍ଲ ସ୍ୟାଂ
(ପାଦ୍ୟୈ) କିତ୍ତ୍ରୋଦ୍ଦାଃ (ମୁଖେତ୍ରଃ) [ଅଦ୍ଦି] (ଅବ୍ଦୁକାଂ) ବଦ୍ଦୁକାଂ (ପାଦ୍ୟୈ)
ପାଦକଂ (ଅଦ୍ଦି) ଅଦ୍ଦି ଶ୍ରିଥତ୍ରିଣାଂ (ଦାର୍ଥଳାକାଂ) (ପାଦ୍ୟୈ)
ଦୋତ୍ରୁଃ ଅଦ୍ଦି ।୨୩ ।

ଅର୍ଥ:- ମୁଁ ତ୍ରୁଦ୍ୟକା ମୌଳାରେ ଳକ୍ଷାଂତ୍ରଃ ନାଲ୍ଲ ତ୍ରୁଲ୍ଲ ମୌଳାରେ ମୁଖେତ୍ରଃ
ଅବ୍ଦୁକାଂ ମୌଳାରେ ଅଦ୍ଦି, ଦାର୍ଥଳକା ମୌଳାରେ ଦୋତ୍ରୁ ଅର୍ଥାତ୍ ଦେହ।

ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ:- ତ୍ରୁଦ୍ୟକାଂ ମୌଳାରେ ଳକ୍ଷାଂତ୍ରଃ ଅର୍ଥାତ୍ ପ୍ରାଣଟି ତ୍ରୁଦ୍ୟ (ଦେ
ତ୍ରୁଦ୍ୟା) ଙ୍କର ଅନ୍ନମୟ ପ୍ରାଣ, ଦେ ପ୍ରାଣାଙ୍କୁ ତଦାତ୍ମକ) ପ୍ରାଣର
ପ୍ରାଣ, ଅପାନ, ସମାନ ଆଦି ବିଭିନ୍ନ ଅବସ୍ଥା ହୋଇଛି । ସେମାନଙ୍କର
ସ୍ଥିର ପ୍ରାଣ ହିଁ ପଞ୍ଚାଳ୍ଗମାନଙ୍କ ବିଷ ଳକ୍ଷାଂତ୍ରଃ ତାଦବାଚ୍ୟ । ତ୍ୟାଦମାନଙ୍କ

୧. ଅଜ, ୨ ବକ୍ଷପାତ୍ର. ୩ ଅଭିଜ୍ଞ ଦୈବ ୫. ପିଶାଚ ୫ ଅପାଗ୍‌ଜିତ
୬. ତ୍ରିଅକ୍ଷ ୭ ମତ୍ସ୍ୟେନ୍ଦ୍ର ୮. କୁଳାନଦି ୯-ଶତ୍ରୁ ୧୦. ଉତ୍ତର, ୧୧ ଶତ୍ରୁ.
ପ୍ରାଣ ୮ଟି ବକ୍ଷାଦଳ ଏପାଦ୍ର କିଣିଥୁ ଥିଲୁ ' ସାଥିରେ ଲେଖିଥୁଲେ ପ୍ରାଣ
ଅଜ ଅର୍ଥାତ୍ ଜନ୍ମ ରହିତ, ଏମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଯାହାଙ୍କୁ ଅଜ
ବକ୍ଷପାତ ଅର୍ଥ ଯାଜ୍ଞବଳ୍କ୍ୟ ଦେବ ବକ୍ଷପାତ ଜିବି ' ଚତୁର୍ଥ ଜିବ ପ୍ରାଣ
ପ୍ରାଣ ଏ ପ୍ରାଣମାନଙ୍କ ଉତ୍ପତ୍ତି ହୋଇଛି, ଅଭିଧାନ ଅର୍ଥରେ ଅତିଶୟ ଦୁଃଖ ଅର୍ଥ
ଅତିଶୟ ଇଚ୍ଛା. ସେହି ଅତିଶୟେଚ୍ଛା ଜନିତ ପ୍ରାଣରେ ପଞ୍ଚଭୂତାତ୍ମକ ଏ (ଆକାଶ)
ପିତାଳ୍ୟ - ଯକୃତ (ପ୍ରାଣୋ ଯକୃତ ଯାହାଦ୍ୱାରା ଶରୀରସ୍ଥ ଜଳାଂଶ ଅଧିକ)
ଅଂଶାଦ୍ୱାରା ଗଠିତ (ଅ+ତ୍ୱ+ମ = ଜଳ, ପିତାଳ୍ୟ, ଯକୃତ୍ ପ୍ରଭୃତି)
ଶରୀରର ଯକୃତ, ଏଥିରୁ ଜଳାଂଶ ଅତିରିକ୍ତ ଭାବରେ ନାଡ଼ିମଣ୍ଡଳ
ଦେଇଁକି ଯକୃତ କୋଷମାନଙ୍କର ଦୂଷିତ ପ୍ରଦାର୍ଥମାନଙ୍କୁ ଧୋଇ
ଥାଏ) ପାଚ୍ୟାଦ୍ୟର୍ଣ୍ଣ ପାଇଁ ଦେହରୁ ଯକୃତ ପାଇଁ ଯାହା ହଜିଯାଏ
ଯକୃତ ଦ୍ୱାରା ପିତାମ୍ବୁ ଓ ଅନ୍ୟ ଜଳାଂଶ ଦୂରୀଭୂତ ହୋଇ ଅପାଗ୍‌ଜିତ
ଅର୍ଥାତ୍ ଯାହା ଜଳ ପାଚ୍ୟାଦ୍ୟର୍ଣ୍ଣ ପରେ ଜଳ ଜାତୀୟ ଦ୍ରବ୍ୟ (ପେଶୀ
ସମାଲ୍ୟାଲୁହୁ ଦୋଳିତ ନାଡ଼ୀ) ବହିବାକୁ ଆପତ୍ତି ନାହିଁ,
ଉପମନ୍ୟୁ - ତ୍ରି - ଛନ୍ଦୋଗ୍ୟ - ଆମନ୍ଦ = ବିଦ୍ୟା, ଅର୍ଥାତ୍ ଛନ୍ଦୋଗ୍ୟ
ଦେବ ବିଦ୍ୟା (ଏହି ବିଦ୍ୟାରୁ ଯେଉଁ ପ୍ରାଣରୁ) ପ୍ରାଣ ହୁଏ ବିଦ୍ୟା, ସେହି ଆଧାର
ସ୍ୱରୂପ ସ୍ଥିର ପ୍ରାଣଙ୍କ ଦେହରେ ହୃଦି ଆଦି, ଉର୍ଦ୍ଧ୍ୱ, ମଧ୍ୟ
ଛନ୍ଦୋଗ୍ୟ ରହିଛନ୍ତି, ତେଣୁ ପାଇଁ ସେ ବିଦ୍ୟା ସ୍ୱରୂପ
ଉପମନ୍ୟୁ ।
ପତ୍ତଳାୟନ - ଅର୍ଥାତ୍ ବର୍ତ୍ତମାନ ପ୍ରାଣ ରୂପୀ ଶରୀରରେ ଅବସ୍ଥାନ
ରୂପକ ସ୍ଥିର ପ୍ରାଣ ପରମେଶ୍ୱର ରୂପୀ ପତ୍ତଳାୟନ '
କୁଷୀତକ :- ~~କୌଷି. ଉପ. ଆନନ୍ଦ~~ ଅଭିଧାନ ଅର୍ଥରେ ଯାହା ଚର୍ମ
ଆ-କା - କୃକ୍ଷ = କୃଷ୍ଣ + ଛ (କି:ଶ) ସ୍ୱ. ଗୁ- ଶିବ.
ଅର୍ଥାତ୍ ଚର୍ମଆବୃତ ଶରୀରରେ ଶାସ୍ତ୍ରୀୟ ଭୋଜନ ଯୁକ୍ତ ' ସ୍ଥିର
ପ୍ରାଣ ପାଇଁ ଉଚ୍ଚ ସତ୍ତ୍ୱ ଭୋଜନ ଆବଶ୍ୟକ. ସେଉଁ ଚର୍ମ

ଅନ୍ୟ ଅର୍ଥରେ ଧନ ବାଳୁ ମଧ୍ୟସ୍ଥିତି ପ୍ରଶମନ ସମସ୍ତ ସ୍ଥିରଭାବ
ରୂପ · କଳା କରି ଶିବ ପଦବାଚ୍ୟ । ଶମ୍ଭୁ -ଶମ୍ - କଲ୍ୟାଣ
ଭୂ ହୋଇ +ଭୂ = ଭୂ = ମା) ଯାହାଦ୍ୱାରା ମଙ୍ଗଳ ହୁଏ ଅର୍ଥାତ
ମଙ୍ଗଳମୟ ପ୍ରାଣରୂପୀ ଶିବ ହିଁ ଶମ୍ଭୁ । ସ୍ମର ଅର୍ଥରେ ସ୍ମୃ-ସ୍ମରଣ
କରିବା ଅର୍ଥାତ୍ ଯାହାଙ୍କୁ ସ୍ମରଣ କଲେ ଅଥବା ଯାହାଙ୍କ ପ୍ରଭାବରେ
ସମସ୍ତ ଭୂକ ସ୍ମରଣ ହୋଇ ଭାବାନ୍ତ ଅବସ୍ଥା ହୋଇଯାଏ, ସେହି
ପ୍ରାଣରୂପୀ ଆତ୍ମା ହିଁ ସ୍ମର ।
ହରଗ୍ରହ - ପ୍ରାଣରୂପୀ ଆତ୍ମା ହେଉଛନ୍ତି ହରଗ୍ରହ । ଏହାକୁ ସ୍ୱୟଂ
ଲୋ ପ୍ରାଣହିଁ ରୁଦ୍ର ଓ ସେହିଁ ସ୍ଥିରଶକ୍ତି ରୂପରେ ମଙ୍ଗଳମୟ ଶିବ
ମୁଁ ଯକ୍ଷ ରାକ୍ଷସଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ କୁବେର । ଯକ୍ଷ ଅର୍ଥରେ ଦେବଯୋନି-
- ବିଶେଷ ।। ଦେବଯୋନି ଅର୍ଥାତ୍ ଭୂତ ଆଦିଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ମୁଁ
କୁବେର । କ୍ଷିତି, ଅପ୍, ତେଜସ, ମରୁତ, ବ୍ୟୋମ ଏହି ପଞ୍ଚଭୂତ
ମଧ୍ୟରେ ବିଶୁଦ୍ଧି ଚକ୍ର ସ୍ଥିତ ବ୍ୟୋମ ହିଁ କୁବେର । ଏହି ବ୍ୟୋମ
ତତ୍ତ୍ୱଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ବ୍ୟୋମ ଅର୍ଥାତ୍ ଶୂନ୍ୟ ଅଟେ, ତେଣୁ ମୁଁ
ସେଥିପାଇଁ ମୁଁ କୁବେର । ଏହି କୁବେରଙ୍କୁ ଧନାଧିପତି
ଏବଂ ଯକ୍ଷ ରାକ୍ଷସଙ୍କ ରାଜା କୁହାଯାଏ । (କୈଳାସ ପର୍ବତ ଉପରେ
ତାଙ୍କର ରାଜଧାନୀ) ମସ୍ତକ କୈଳାସ - ଅର୍ଥାତ୍ ଧନ ଭଣ୍ଡାର
ରାକ୍ଷସ - ଧନ ରକ୍ଷକ, ଆତ୍ମତତ୍ତ୍ୱ ରୂପକ ଧନ ଭୂତାଦି ରକ୍ଷା
କରନ୍ତି । କାରଣ ସେମାନେ ପଞ୍ଚତତ୍ତ୍ୱ ଚକ୍ରଗୁଡ଼ିକରେ ରହିଛନ୍ତି ।
ଏହି ଚକ୍ର ଗୁଡ଼ିକ ଅତିକ୍ରମ କରି ଆଜ୍ଞାଚକ୍ର ସ୍ଥାନ ମସ୍ତକରେ
ସ୍ଥିତି ଲାଭ କରି ପାରିଲେ ଆତ୍ମତତ୍ତ୍ୱ ରୂପକ ଧନ ପ୍ରାପ୍ତ ହୋଇଥାଏ ।
ଅର୍ଥାତ୍ ଏହି ଚକ୍ରଗୁଡ଼ିକ ମଧ୍ୟରେ ଯେଉଁ ଗ୍ରନ୍ଥି ଗୁଡ଼ିକ ରହିଛନ୍ତି
ସେ ଗୁଡ଼ିକୁ ଅତିକ୍ରମ କରି ବାୟୁକୁ ମସ୍ତକରେ ସ୍ଥିର କରିପାରିଲେ
କୁବେରଙ୍କୁ ଜୟ କରି ବ୍ୟୋମାତୀତ ପରବ୍ୟୋମରେ
ସ୍ଥିତିଲାଭ ରୂପକ ଧନ ପ୍ରାପ୍ତ ହୋଇଥାଏ । "ମୁଁ କିନ୍ତୁ
ଜନପଦ ଜୟ କରି ଧନ ସଂଗ୍ରହ ପୂର୍ବକ ଯେଉଁମାନେ ଆତ୍ମସ୍ଥିତି
କରିବା ଯୋଗ୍ୟ ମୋର ନାମ ଧନ ଉତ୍ତମ ।"

ପ୍ରବାଦ ଅଛି - କୁନ୍ତୀ ଶିବ ପୂଜା ପାଇଁ ଗାନ୍ଧାରୀଙ୍କ ସହ ପ୍ରତି
ବିବାଦ କରି ଅର୍ଜୁନଙ୍କୁ ଏକ ସହସ୍ର ସୁବର୍ଣ୍ଣ ଚମ୍ପକ ଆଣିବା
ପାଇଁ କହିଲେ, ଅର୍ଜୁନ ବାୟୁବାଣ ଶର ପ୍ରୟୋଗ କରି କୁବେରଙ୍କୁ
ପରାସ୍ତ କରି ତାଙ୍କ ଉଦ୍ୟାନରୁ ଏକ ହଜାର ହେମଚମ୍ପକ
ଆହରଣ କଲେ । ସେଥିପାଇଁ ଅର୍ଜୁନ ଧନଞ୍ଜୟ ନାମ
ଗ୍ରହଣ କଲେ । ଅର୍ଥାତ୍ କୁବେର ଭଣ୍ଡାର ରୂପକ ମସ୍ତକ ମଧ୍ୟରେ
ଯେପରି ସହସ୍ର ଦଳ ପଦ୍ମ ରହିଛି, ସେଥିରୁ ଅର୍ଜୁନ ପ୍ରାଣାୟାମ
କର୍ମ ରୂପକ ବାୟୁପଥର ଦ୍ୱାର କଣ୍ଠରୁ ବାୟୁକୁ ଭେଦ କରି
ଊର୍ଦ୍ଧ୍ୱରେ ସ୍ଥିତି ଲାଭ କରିବା ପ୍ରକୋଷ୍ଠଙ୍କୁ କୁବେର ଭଣ୍ଡାର ରୂପକ
ମସ୍ତକରୁ ସେହି ସହସ୍ର ଦଳ ହେମ ଚମ୍ପକ ଆହରଣ
କରିଥିଲେ । ସେଥିପାଇଁ ସେ କୁବେର ଜୟୀ 'ଧନଞ୍ଜୟ' ।
ମୁଁ ଅଷ୍ଟବସୁଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଅଗ୍ନି ଅର୍ଥାତ୍ ଅଷ୍ଟ ନାଡ଼ୀସ୍ଥିତ ବାୟୁରୂପ
ଗଣ ଦେବତା ହୋଇଛନ୍ତି ଅଷ୍ଟବସୁ । ସେଥିମଧ୍ୟରେ ସୁଷୁମ୍ନା ନାଡ଼ୀ
ଅଗ୍ନିରୂପ ଓ ଏହି ସୁଷୁମ୍ନାସ୍ଥିତ ବାୟୁ ହିଁ ସ୍ଥିର ପ୍ରାଣରୂପୀ 'ମୁଁ'।
ସେଥିପାଇଁ ବସୁଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ 'ମୁଁ ଅଗ୍ନି' । ଅଷ୍ଟବସୁ ହେଲେ
— ଆପ, ଧ୍ରୁବ, ସୋମ, ଅନଳ, ଅନିଳ, ଧର, ପ୍ରତ୍ୟୁଷ, ପ୍ରଭାସ,
ଏହି ଅଷ୍ଟବସୁ ଅଷ୍ଟନାଡ଼ୀସ୍ଥିତ ବାୟୁରୂପୀ ଗଣଦେବତା । ପ୍ରଥମ
ଆପ ଅର୍ଥାତ୍ ସୁଷୁମ୍ନା ନାଡ଼ୀର ମଧ୍ୟବର୍ତ୍ତିନୀ ଚିତ୍ରା ନାଡ଼ୀ, ଏହିଠାରେ
ରହି ବାୟୁ ଆପ । ଏହି ବାୟୁ ଗୁପ୍ତ ହେତୁ ଦେହରେ ରକ୍ତ ସ୍ଥିର ହୋଇ
ଥାଏ । ଉଦ୍ଧାନ ପାଣି ଶିର ପାଦ ଆଙ୍ଗୁଳି ଠାରୁ ମସ୍ତକ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ
ରକ୍ତ ପ୍ରବାହରେ ନାଡ଼ୀମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଥମେ ଜଳ ଜଳ
ପରି ହୋଇ ଯାଏ ଓ ପରେ ମୂଳାଧାରରୁ ନାଭିରୁ ସୁବର୍ଣ୍ଣ
ଆହରଣ କରେ । ଦ୍ୱିତୀୟରେ ତେଜପୂର୍ଣ୍ଣ ସୁଷୁମ୍ନା ନାଡ଼ୀସ୍ଥିତ
ସମାନ ବାୟୁରେ ମିଶି ରକ୍ତ ସର୍ବାଙ୍ଗ ଶରୀରରେ ବ୍ୟାପୁଛି ।
ଚିତ୍ରା ନାଡ଼ୀ ସୁଷୁମ୍ନାର ମଧ୍ୟବର୍ତ୍ତିନୀ ବୋଲି ଚିତ୍ରାର ଆଲୋକ
ସୁଷୁମ୍ନା ପଥ ହିଁ ପ୍ରକାଶ ପାଇଥାଏ । ଚିତ୍ରା ଓ ସୁଷୁମ୍ନା ଏହି

ମାଂସରେ ସ୍ନିଗ୍ଧ କାଳୁ ହୋଇଛି । ଏଥିରୁ ଅତ୍ୟଧିକ ସ୍ନିଗ୍ଧ ପ୍ରଚୁର କାଳୁ ମାଂସ ଯାଦୁତ ହୋଇଥାଏ. ହସ୍ତ ହସ୍ତ ସ୍ନିଗ୍ଧ କାଳୁ ହିଁ ହାଲୀ ଅଟେ । ଏହି କାରଣରୁ ଏମାନଙ୍କ ମାଂସ ହସ୍ତ କାଳୁ ହିଁ ଆସ ।

ପ୍ରଭୁ - ଅଳ୍ପମାତ୍ରାରେ କାର୍ବଯୁକ୍ତ କାଳୁ । ଏହି କାରଣରୁ ଏମାନଙ୍କ କାଳୁ ଦେଖିବାକୁ ଧଳା ଧଳା ଦିଶିଥାଏ. ଏହି କାଳୁର ଆଉ ଗୋଟିଏ କାମ ଅମ୍ଳତ୍ୱ ନଷ୍ଟ କରିବା । ଏହି କାଳୁରେ ଅମ୍ଳତ୍ୱ ନଷ୍ଟ କରିବା ପାଇଁ ଅଧିକ ମାତ୍ରାରେ ଚିନି ଦିଆଯାଏ. ସବୁଠାରୁ ଭଲ ହେଉଛି ଏହି ପ୍ରକାର କାଳୁରେ ଚିନି ଦିଆଯାଏ. ଏହି କାଳୁ ଖାଇବା ପୂର୍ବରୁ ପ୍ରାୟ ଅଧଘଣ୍ଟା ପୂର୍ବରୁ ଏହାକୁ ଚିନି ଜଳରେ ବୁଡ଼ାଇ ରଖିବା ଉଚିତ । ଏଥିରେ ଏହାର ଅମ୍ଳତ୍ୱ ନଷ୍ଟ ହୋଇଥାଏ. ଏଥିପାଇଁ ଏହି ପ୍ରକାର କାଳୁକୁ ଚିନି ଜଳରେ ବୁଡ଼ାଇ ରଖିବା ଉଚିତ ।

ଆପ - ଅର୍ଥାତ୍ ଅମ୍ଳତ୍ୱଯୁକ୍ତ ପ୍ରାଣବାଳୁ. ଏହି କାଳୁ ଚନ୍ଦ୍ରକାନ୍ତ ଭଳି ଦିଶିଥାଏ ।

ଅକଳ :- ସୁଗନ୍ଧଯୁକ୍ତ କାର୍ବଯୁକ୍ତ ପ୍ରମାଣବାଳୁ । ଏଥିରେ ସ୍ନିଗ୍ଧ ମାତ୍ରାରେ ସ୍ନିଗ୍ଧ ଜଳୀୟାଂଶ ରହିଥାଏ । ଏହା ପ୍ରମାଣ କାଳୁଠାରୁ ସ୍ନିଗ୍ଧ ହୋଇଥାଏ ଏବଂ ଏଥିରେ ଅଳ୍ପ ପରିମାଣରେ ଓ ଅମ୍ଳତ୍ୱ ପାଇଥାଏ ଏମାନଙ୍କର ଗମନାଗମନ ଅତି କମ୍ ହୋଇଥାଏ. ଏମାନଙ୍କ ଦେହରେ ଅତି ଅଳ୍ପ ପରିମାଣରେ ଚର୍ବି ଥାଏ । ଏମାନଙ୍କ ମାଂସ ସ୍ନିଗ୍ଧ ଜଳୀୟାଂଶରେ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ଥାଏ । ଏଥିରେ ଅଳ୍ପ ପରିମାଣରେ ଖଣିଜ ପଦାର୍ଥ ଥାଏ । ଏମାନଙ୍କ ମାଂସ ଅତି ସୁସ୍ୱାଦୁ ହୋଇଥାଏ ।

ଅଥ ଅକଳ :- ସୁଗନ୍ଧଯୁକ୍ତ ଅମ୍ଳତ୍ୱଯୁକ୍ତ ପ୍ରମାଣବାଳୁ । ଏହା ଅତ୍ୟନ୍ତ ସୁସ୍ୱାଦୁ ହୋଇଥାଏ । ଏମାନଙ୍କ ମାଂସରେ ସ୍ନିଗ୍ଧ ଜଳୀୟାଂଶ ରହିଥାଏ । ଏମାନଙ୍କ ମାଂସରେ ଅଳ୍ପ ପରିମାଣରେ ଚର୍ବି ଥାଏ । ଏମାନଙ୍କ ମାଂସରେ ଅଳ୍ପ ପରିମାଣରେ ଖଣିଜ ପଦାର୍ଥ ଥାଏ । ଏମାନଙ୍କ ମାଂସ ଅତି ସୁସ୍ୱାଦୁ ହୋଇଥାଏ ।

ଅଥ ଅକଳ :- ସୁଗନ୍ଧଯୁକ୍ତ ଅମ୍ଳତ୍ୱଯୁକ୍ତ ପ୍ରମାଣବାଳୁ । ଏହା ଅତ୍ୟନ୍ତ ସୁସ୍ୱାଦୁ ହୋଇଥାଏ । ଏମାନଙ୍କ ମାଂସରେ ସ୍ନିଗ୍ଧ ଜଳୀୟାଂଶ ରହିଥାଏ । ଏମାନଙ୍କ ମାଂସରେ ଅଳ୍ପ ପରିମାଣରେ ଚର୍ବି ଥାଏ । ଏମାନଙ୍କ ମାଂସରେ ଅଳ୍ପ ପରିମାଣରେ ଖଣିଜ ପଦାର୍ଥ ଥାଏ । ଏମାନଙ୍କ ମାଂସ ଅତି ସୁସ୍ୱାଦୁ ହୋଇଥାଏ ।

ଯାହ. ପୁରାଣପ୍ରସିଦ୍ଧ ଏଥାକ ବାଳୁ । ତାପ୍ରାହ ଗାପ ଶବ୍ଦଲହୁ ।
ପ୍ରେତ
ପ୍ରେତିବାଳୁ ଯାହ' । ଏହା ପ୍ରାୟ ଜୀବଜନ୍ତୁ ଦାହ ହେବାପାଇଁ ଯାଉଥିବା ଜାଗାକୁ
ବୁଝିଲା ପରି ଏହିବାଳୁ ଶବସତ୍କାର ଜାଗାକୁ ଯାହଣ କହିଥାଏ । ଜୀବନ-
-ଶୈଳୀ ରେ ଏହାକୁ ବହୁତ କାହିଁ । ମାଆର ଜୀବନ ବଡ଼ ଜୀବୀରେ ପୁରୁଣା
ଆହିଁକ ଜାଗାକୁ ଏହିବାଳୁ ଯାହଣ ଅଟେ ବୋଲୁ ଥାଏ । ଏଥିରୁ
କିଛିଦିନ ଜୀବୀରେ ମାଆକୁ ଯାହଣ କରି ଥିଲୁ ଥାଉ ପୁରୁଣା ଜାଗାକୁ
ପୁରୁଣା ଜାଗାଟିକୁ ବାଳୁ ଯାହ ପଦବାଚ୍ୟ ।

ପ୍ରତ୍ୟୁଷ :- ପୂର୍ବଦିଗ ହବାରୁ ଘଟାଳୁ । ଚିତ୍ରକଳା କାଦୀରେ ଆକାଶବାଳୁ ପୂର୍ବଦି ।
ଏହି କାଦୀଟିକୁ ବାଳୁରେ ଗାଢି ଯାହଣ ଘମାଳୁକୁ ପ୍ରତ୍ୟୁଷ ପୁରୁଣାଲାଗି ।
ଆପାକ ବାଳୁରେ ବୋଲାଁ ଜାଳ ଚିତ୍ରକଳା ଓ ଅନ୍ୟ ବୋଲାଁ ଗାଳ
ଯାଉଥାଇ ପ୍ରାଣ । ଏହା ଟିକିରେ ବାଳୁ, ଜଗାଇ ଜାଳ ରୁ ଗାଢି, ଏ'ଜାଳକୁ
'କା' ଯାହିଁକ ଯାଉଥାଇ ଟିକି, ଅଟେଇ ଚିତ୍ରକଳା କାଦୀଟିକୁ
ବାଳୁ ପ୍ରତ୍ୟୁଷ ।

~~ପ୍ରତ୍ୟୁଷ~~ - ପ୍ରତ୍ୟୁଷ :- ଏହାକୁ ଯାହଁକ ହୁଏଁ । ହୁଏଁଟିକୁ ଜାଗା ଚେ
ଯାଗଯଜ୍ଞ ଜାଳକ ବାଳୁକୁ ପାଣ୍ଡିତ୍ୟ ବା ଜଜାଣୁଆ ଯାଦ୍ୟାଙ୍କଟି
କୁହାଲାଗି । ଜାଣୁ କୁଟୁମ୍ବ ରେ ପ୍ରାଣୀଙ୍କୁ ହଟି ଟିକିବାରୁ
ପ୍ରତ୍ୟୁଷ ଯାଦ୍ୟାଙ୍କୁ ଡକାଯାଉଥିଲା । ଏଣୁ ଜାଣୁଲେ ମଧ୍ୟ ଏଣୁ ଏହାକୁ
ଦେବାକୁ ଗଲେ ଏକ ଏଣୁକୁ ସୃଷ୍ଟି ହୋଇଥାଏ, ଏଥରୁ
ଯେହି ବାଳୁ ଯାଉ, ଏଣୁ ସୃଷ୍ଟିର ପ୍ରତ୍ୟୁଷ ଅର୍ଥ । ଏକ
ପ୍ରତ୍ୟୁଷ ପଦବାଚ୍ୟ ।

ପ୍ରତ୍ୟୁଷ - ପ୍ରତ୍ୟୁଷ :- ଏହାକୁ ଯାହଁକ ହୁଏଁ । ହୁଏଁଟିକୁ ଜାଗା ଚେ
ଯାଗଯଜ୍ଞ ଜାଳକ ବାଳୁକୁ ପାଣ୍ଡିତ୍ୟ ବା ଜଜାଣୁଆ ଯାଦ୍ୟାଙ୍କଟି
କୁହାଲାଗି । ଜାଣୁ କୁଟୁମ୍ବ ରେ ପ୍ରାଣୀଙ୍କୁ ହଟି ଟିକିବାରୁ
ପ୍ରତ୍ୟୁଷ ଯାଦ୍ୟାଙ୍କୁ ଡକାଯାଉଥିଲା । ଏଣୁ ଜାଣୁଲେ ମଧ୍ୟ ଏଣୁ ଏହାକୁ
ଦେବାକୁ ଗଲେ ଏକ ଏଣୁକୁ ସୃଷ୍ଟି ହୋଇଥାଏ, ଏଥରୁ
ଯେହି ବାଳୁ ଯାଉ, ଏଣୁ ସୃଷ୍ଟିର ପ୍ରତ୍ୟୁଷ ଅର୍ଥ । ଏକ
ପ୍ରତ୍ୟୁଷ ପଦବାଚ୍ୟ ।

ପର୍ବତକାଳ ପଦବାଚ୍ୟ ପୁଂ, ବହୁବଚନ । ପର୍ବତ୍ + ତ, ପର୍ବ - ଗ୍ରନ୍ଥି
(ଗାଣ୍ଠି ପାଣ୍ଠି) । ଏମାନଙ୍କର ଦୁଇଟି ଚକ୍ଷୁ ଥାଏ । ଏମାନଙ୍କର
ଗୁଡ଼ାଗୁଡ଼ି ଦୋହଲା ହୋଇଥାଏ । ଏମାନେ ଜଳଚର ପ୍ରାଣୀ । ଏମାନେ
ଜଳରେ ରହିଥାଆନ୍ତି । ଏମାନଙ୍କର ଶରୀର ଗୁଡ଼ାଏ ଗୁଡ଼ାଏ ପର୍ବତ ଯୋଡ଼ି । ପ୍ରତ୍ୟେକ
ପାଖରେ ଦୁଇଟି ଚକ୍ଷୁ ଥାଏ । ଆଖିଗୋଟି ର ତଳଭାଗରେ ଥାଏ

ଜଗତକୁ ଧାରଣ କରିଥିବାରୁ ଜଗତ ଜୀବିତ ରହିଛି, ସେ ନଥିଲେ ଜଗତ ଜଗତ ନୁହେଁ । ଅତଏବ ମେରୁ ମୂଳ ପ୍ରାଣରୂପୀ ତ୍ରିକୂଟି ବହୁରୂପୀ । ମୁଁ ସେନାପତିଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ କାର୍ତ୍ତିକେୟ । କାର୍ତ୍ତିକେୟ ଷଡ଼ାନନ । ଗୁହ୍ୟ, ଲିଙ୍ଗ, ନାଭି, ହୃଦୟ, କଣ୍ଠ, ଭ୍ରୂ ଏହି ଛଅଟି ରୂପକ ଷଡ଼ାନନ ଚକ୍ରଗୁଡ଼ିକ, ଯାହା ଏ ଦେହରେ ବାସ କରିଛନ୍ତି ସେହି ଉତ୍ତମ ପୁରୁଷ ହେଉଛନ୍ତି କାର୍ତ୍ତିକେୟ । ଏ ଦେହ ର ଊର୍ଦ୍ଧ୍ୱରେ ସେନାପତି ରହି ପ୍ରାଣ ଅପାନ ବାୟୁ ରୂପରେ ଗମନାଗମନ କରୁଛନ୍ତି, ସେହି ବାୟୁ ସଞ୍ଚାଳନ କ୍ରିୟା ରୂପକ ଶରୀର ଭିତରରେ ସର୍ବଦା ଚାଲିଛି । ତାହା ପରେ ଇନ୍ଦ୍ରିୟଗଣ ତଥା ପଞ୍ଚଭୂତ ଆଦି ଶତ୍ରୁମାନେ ପରାସ୍ତ ହେଉଛନ୍ତି । ଅର୍ଥାତ ସବୁକିଛି ସେହି କୁଣ୍ଡରେ ନିହିତ ହେଉଛନ୍ତି । ଏଥିପାଇଁ ସେ କାର୍ତ୍ତିକେୟ ।

ସ୍ଥିର ଜଳାଶୟ ମଧ୍ୟରେ ମୁଁ ସାଗର । ଅର୍ଥାତ ଗଙ୍ଗା, ଯମୁନା, ସରସ୍ୱତୀ ଆଦି ନଦୀମାନେ ଯେଉଁଠାରେ ମିଶୁଛନ୍ତି ତାକୁ ସାଗର କୁହାଯାଏ । ବାମ ନାସିକା ଇଡ଼ା ନାଡ଼ୀ ଗଙ୍ଗା, ଦକ୍ଷିଣ ନାସିକା ପିଙ୍ଗଳା ନାଡ଼ୀ ଯମୁନା, ମେରୁଦଣ୍ଡ ମଧ୍ୟରେ ସୁଷୁମ୍ନା ନାଡ଼ୀ ସରସ୍ୱତୀ, ବାମ କର୍ଣ୍ଣ ଗାନ୍ଧାରୀ ନାଡ଼ୀ କାବେରୀ, ଦକ୍ଷିଣ କର୍ଣ୍ଣରେ ହସ୍ତିଜିହ୍ୱା ନାଡ଼ୀ ସିନ୍ଧୁ ନଦୀ ଦକ୍ଷିଣ ଚକ୍ଷୁରେ ଅଲମ୍ବୁଷା ନାଡ଼ୀ ଗୋଦାବରୀ ନଦୀ, ବାମ ଚକ୍ଷୁରେ ପୁଷା ନାଡ଼ୀ ତାମ୍ରପର୍ଣ୍ଣୀ ନଦୀ । ଏହି ସମସ୍ତ ନଦୀ ବାୟୁ ପ୍ରବାହିତ ତଥା ଏହାକୁ ସଞ୍ଚାଳିତ କରୁଛି । ସେହି ବାୟୁମାନେ ମସ୍ତିଷ୍କ ରେ ଆସି ନିଜ ସ୍ଥିର ହେଉଛନ୍ତି । ଅର୍ଥାତ ମେରୁଦଣ୍ଡର ଊର୍ଦ୍ଧ୍ୱରେ ସ୍ଥିତି ସ୍ଥାନ, ସେହି ସ୍ଥାନ ରେ ବାୟୁ ସ୍ଥିର ହେଉଛି । ତେଣୁ ସ୍ଥିର ଜଳାଶୟ, ସ୍ଥିର ସମୁଦ୍ର, ପ୍ରଶାନ୍ତ ମହାସାଗର ଅଟେ । ହୃଦୟରେ କ୍ଷୀର ସମୁଦ୍ର, ଏହି ସମୁଦ୍ରକୁ ମନ୍ଥନ କରିପାରିଲେ ସହସ୍ରାର ରୁ ସୁଧା ବା ଅମୃତ ପ୍ରାପ୍ତ ହୋଇଥାଏ । ଅର୍ଥାତ ମେରୁମୂଳ ମୂଳାଧାର ରେ ଥିବା ସର୍ପାକାର କୁଣ୍ଡଳିନୀ ଶକ୍ତି

ଦୁଇଟି ସ୍ଥିର କାନ୍ଥ ମଧ୍ୟ ତଳୁ ଦୁଇପାଖକୁ ଥାଣ୍ଡି ବାନ୍ଧୁ ଦୁଇଟି ଖମ୍ଭ ଉପରେ ପାଞ୍ଚଟି ଦୁଇଟି ପଲହ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଦାନ୍ଦୁ ଓଙ୍କାର ଶ୍ରୁତି ଓଠାରିଲି ଦୁଇଟି ସମ୍ମୁଖ ପଲହରେ ସଜ୍ଜିତ ହୋଇଥାଏ। (ଓଙ୍କାର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ ସମସ୍ତଙ୍କର ଥାଏ ଏହାଛଡ଼ା ଦିଗରେ କାନ୍ଥରେ ଦେବଗଣ ଓ ଦେବୀଙ୍କର ଦିଗରେ ଏକତ୍ର ବସିଥିବା ଦୁଇ ଦେବୀଙ୍କ ଚାଣ୍ଡି ହୁଏ ଦୁଇପାଖରେ କିଛି କିଛି ଦିଗରେ ଚାଣ୍ଡି ଥାଥାନ୍ତି।) ଏହି ସମସ୍ତ ଦାନ୍ଦୁ ଥାଦ୍ୟାଦ୍ରବ୍ୟରେ ଦୁଇଟା ସମ୍ମୁଖ ଥାଦିମ-ଦୁଇପାଖରେ (ଭୁଜ ଦଣ୍ଡରେ) ପ୍ରକାଶିତ ହୋଇଥାଥାନ୍ତି, ସେଇଥିରେ ଭୁଜ ଦଣ୍ଡରେ ହସ୍ତୁଦ୍ରବ୍ୟ ଥାଥାନ୍ତି, ଯେମିତି ଦୁଇପାଖ ପଣି ଦେଖା ଯାଥାନ୍ତି, ସେହି ସମସ୍ତ ସ୍ଥିର ଜଙ୍କାଳରେ, ସ୍ଥିର ଚତୁର୍ଭୁଜରେ ଦୁଇପାଖ ସାଗର ଦ୍ରୁତ୍ରେଣୀ ସଂକାଶ। ଛତା, ଚିତ୍ରକଳା, ସୁଷୁମ୍ନା ର ସିଳନ ସୁତ୍ରୀ - ଚତୁର୍ଥଖଣ୍ଡ ଏହି ଦ୍ରୁତ୍ରେଣୀରେ ପଳଙ୍କୁ ସ୍ଥାନ ଅଟାରୁ ପାରିଲେ ଅମାନୁ ପାପ ଜାଳୁ ହୋଇଥାଏ 194।

ପଦୁର୍ବିଣା ଦୁଗୁହଦୁ ଗିଣ୍ଡା ଥ୍ୟୁଦଶ ପଲାଦୁ
ନାକ୍ଷି ନା ଜଗାନକ୍ଷି ଏଣ୍ଟି ସ୍ଥୁଳଗୁଣା ଦୁମାଳ ଲୁଣ 194।

ଥାଦୁ ପାଦୁର୍ବିଣା (ଶତ୍ରୁ) ଦୁଗୁଣ ଗିଣ୍ଡା ଥାଦ୍ୟା ନା (ମଧ୍ୟ) ଚତୁଦୁ
ଥାଲାଦୁ (ଓଙ୍କାର ଶ୍ରୁତ୍ୟାଦି) ଥାଣ୍ଟି, ନାକ୍ଷି ନା (ମଧ୍ୟ) ଜଗାନକ୍ଷି
(ଅଜଘା ଦୁଇ ଜଗାନକ୍ଷି) ଏବଂ ସ୍ଥୁଳଗୁଣା (ତୃତୀୟ) ଦୁମାଳ
ଥାଣ୍ଟି 194।

ଥାଦି:- ଦୁଇ ପଦୁର୍ବି ନାକ୍ଷି ପଦ୍ୟରେ ଦୁଇ, ଥାଦ୍ୟ ପଦ୍ୟରେ ଚତୁର୍ଥାକ୍ଷର
ଓଙ୍କାର, ନାକ୍ଷି ରେ ଥାଜଘା ଜକ୍ଷି ଓ ସ୍ଥୁଳର ପଦ୍ୟରେ
ଦୁମାଳ 194।

ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ:- ଦୁଇ ପଦୁର୍ବି ପଦ୍ୟରେ ଦୁଇ। ଅଭିଧାନ ଅର୍ଥରେ ଦୁଇ ଶବ୍ଦର
ଅର୍ଥ ଜିବ। ଏବଂ ଅର୍ଥ ନାଦ୍ୟା ସ୍ଥୁଳ ଦୁଇଟି ଦୁଇ। ପଦୁର୍ବି ଅର୍ଥ ପଦୁର୍ଣ
ହୁବି = ପଦୁର୍ବି। ପ୍ରାଣ ଘର୍ଷଣରେ ପଦୁର୍ଣ ଓ ନାଦ୍ୟା ସ୍ଥୁଳ ଦୁଇଟି ଦୁଇ
ଥାଥାନ୍ତି, ଏହି ପ୍ରାଣଟି ଜିବ। (ଯେ ଦୁଇଟାକୁ ଥାଲୁ ପ୍ରାଣ) ପ୍ରାଣଦୁଇ
ଥାଦ୍ୟା ହୁଏ ଦୁଇ। ଶ୍ୱାସପ୍ରଶ୍ୱାସରେ ପ୍ରାଣ ଥାଲୁଥିବା ଥାହ କିଛି କାଳି।

ପ୍ରାଣ ଦିଏ ଅଗ୍ନିବାଣ ଉପରେ ଅଗ୍ନି ମନ୍ତ୍ରିକା ପ୍ରୟୋଗ । ଅଗ୍ନିବାଣକୁ
ପୁନ୍ଦର ଆକାଶ ଦିଗରେ ଫୁଟାନ୍ତୁ । ବାଳକ ଜଣେ ଧୂ ଚାଲାଇ ଓଁକାର,
ପୁନଃ ପ୍ରାଣ ଦେବା ପ୍ରକ୍ରିୟା କାମନାକରିବ । ଏହିପରି ପ୍ରକାର ବାଳକ ଜଣେ
ଏହିପ୍ରକାରେ ଅନ୍ତତଃ ଏକାଧିକ ଅଗ୍ନିବାଣ ପାଇବା ଦରକାର । ପୁଣି ଏକ
କୁଟାଳୁ ବାହୁଡ଼ିବାର ଆକାଶପଥ ଦେଇ ଆକାଶଗଙ୍ଗା ଅତିକ୍ରମ କରୁଛନ୍ତି । ସେଠାରେ
ଔରୋଷଧି ଶବ୍ଦ କହିବେ, ସେତେବେଳେ ପ୍ରଣବ ଦିଗକୁ । ସେଥିପାଇଁ ସେତେବେଳେ
ଓଁକାର । ପୁଣି ଜଳ ଶୋଷଣରେ ଲାକ୍ଷି ମାଧବଙ୍କ ଜଳାଲାକ୍ଷି, ଯେଉଁଠି
ପ୍ରାଣ ଅପାନ ଯୋଗ ହେଉଥିବାରୁ ଦୁଇପଟେ ଅଗ୍ନି ଜଳୁଛି । ଏହି ଲାକ୍ଷି ନାମରେ ଅନ୍ୟ ଔରୋଷଧି ଲାକ୍ଷି ହୋଇ ପାରେ
ନାହିଁ । ଅତଏବ ଅଜପା କ୍ରିୟା ଦୁଇପଟ ଜଳାଲାକ୍ଷି 'ଧୂ' ।
ସ୍ଥାନରୁ ମାଧବଙ୍କ ଧୂ ଫିଟାଇଲୁ । ସ୍ଥାନରୁ ଯେଯିବି ସୁଚ୍ଛିଳାଳସ୍ଥାନ
ବହୁଦୂର, ସେହି ବହୁଦୂର ଫିଟାଇଲୁ ସୂଚ୍ଛପ । ଏହା ଯେଯିବି ଫୁଟାର
ଯାଇଲୁ- ଘାର । ଯାଜ୍ଞିକିସ୍ଥ ଏହି ଦେ ବହୁଦୂର ରେ ଶବ୍ଦଳାଳୁ
ଚହଟୁଛି, ଚାଲୁ ଦୂରାର । ସେଠାରେ ଅଗ୍ନି ପ୍ରକାର ବାଳୁ ପଳିତ
ଚହାର ଚହଟୁଛି ଲାଭୁଛନ୍ତି ବଳକି ସ୍ଥାପନ ମହୁଷ୍ୟାଙ୍କୁ ଚାଲୁ
ଫିଟାଇଲୁ, ଏପରି ଫୁଟି ଯେଯିବି ସେହିପରି । ସେଥିପାଇଁ
ସ୍ଥାନରୁକାଳ ମାଧବଙ୍କ ଏ ଫିଟାଇଲୁ ଖୋଲି ନାହିଁଛନ୍ତି । ୨୫,

ଯାଜ୍ଞିକିସ୍ଥ ପ୍ରବର୍ତ୍ତୁଳାଗ୍ନୌ ଦେବର୍ଷିଣାଗ୍ନି ନାମ୍ନଃ
ଚାତ୍ତର୍ଦ୍ଦାଗ୍ନୌ ଚତ୍ରହସ୍ୟଃ ପ୍ରିଜ୍ଞାକାଠ ନଦୀଳୋ ମୁକ୍ତିଃ ୨୨,
[ଅନୁବାଦ] ପ୍ରବର୍ତ୍ତୁଳାଗ୍ନୌ (ମାଧବ) ଯାଜ୍ଞିକିସ୍ଥଃ ଦେବର୍ଷିଣାଗ୍ନି
ନାମ୍ନଃ, ଚାତ୍ତର୍ଦ୍ଦାଗ୍ନୌ ଚତ୍ରହସ୍ୟଃ ପ୍ରିଜ୍ଞାକାଠ ନଦୀଳଃ ମୁକ୍ତିଃ [ଅଗ୍ନି]
୨୨,
ଅର୍ଥ :- ଧୂ ବହୁଦୂର ମାଧବଙ୍କ ଯାଜ୍ଞିକିସ୍ଥ, ଦେବର୍ଷିଣାଗ୍ନି ନାମ୍ନ
ଚାତ୍ତର୍ଦ୍ଦାଗ୍ନି ମାଧବଙ୍କ ଚତ୍ରହସ୍ୟ ଓ ପ୍ରିଜ୍ଞାକାଠ ମାଧବଙ୍କ ନଦୀଳ ମୁକ୍ତି
୨୨,

ଶବ୍ଦାର୍ଥ :- ମୁଁ ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କ ପାଖରେ ଅଛନ୍ତି । ଦେହ ଦୁଇଟି ଅଳଙ୍କାରରେ
ସଜ୍ଜି ଦେହଦ୍ୱୟର କଲେବରରେ ଜୀବ (ଆତ୍ମା) ସର୍ବଦା ବାସ କରିଛନ୍ତି.
ମନୁଷ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତି ପାଞ୍ଚ ଜୀବାତ୍ମକୁ ଦୈାକ ଅଟୁଥାନ୍ତି. ଏହି ଦେହ ଧ୍ୱଂସ-
-ଶିଳ ପ୍ରିୟ କଥାକୁ କୁହନ୍ତୁ. ଏଥରେ ଆତ୍ମା କାହାପ୍ରତି ବିଶ୍ୱାସୀ
ଆତ୍ମାଦୈାକ ର ସୁନ୍ଦର ଦେହଟି ଏହି ଦେହ. ସାଧାରଣ ବ୍ୟକ୍ତି ଅଳଙ୍କୃତ
ବସ୍ତ୍ର କୁ ପୂଜା କରି ସେଥିରେ ଆତ୍ମା କାହାପ୍ରତି ବାସ ସହିଥିବା କଥାକୁ
ବିଶ୍ୱାସ କରନ୍ତି. ସେଥିପାଇଁ ମୁଁ ଏଭଳି ଦେହରେ ଆତ୍ମାଟି ସେହି
ରହିଛନ୍ତି ।

ଦେବଜିତ ପଦିରେ କାହୁ । କାହୁ-ଜିତ-ଡ-ଦେହୁ. ଜିତ ଶବ୍ଦର
ଗୁରୁତ୍ୱ ଦିଆ କାହୁ. (ଆତ୍ମାଟି ଗୁରୁତ୍ୱହୀନ) ଏକମାତ୍ର ଆତ୍ମାଟି
ଗୁରୁତ୍ୱ ଓ ଦେଇ କାହୁ ।

ମୁଁ ତାଲିକ ଜାତ ପଦିରେ ଜନ୍ମୁହୁଏ । ତାଲିକ ଅର୍ଥ ଦେବଜ୍ୟୋତି ଅର୍ଥାତ
ଆକାଶ । ଏହି ଆକାଶଟିକୁ ଚାହିଁ ପୂର୍ବରୁ ଜନ୍ମୁ-ଜନ୍ମିତ ମାତ୍ରାକରିଥି
ଜନ୍ମାଲାଭ ତାହା ଜନ୍ମୁହୁଏ ଅର୍ଥାତ ପୃଥିବୀରେ ଜନ୍ମ ।
ଧୁଳିଜାତ ପଦିରେ ମୁଁ ଜଗିଲପୁଅ । ଜଗିଲ ଅର୍ଥ ପିଙ୍ଗଳ ଜଣ୍ଡୁଲୁକୁ
ଅର୍ଥାତ ଏଠାରେ ପୀତ ଆଭାଯୁକ୍ତ ଜଣ୍ଡୁବର୍ଣ୍ଣ । ଏଭଳି ଜ୍ୟୋତି ପଦିରେ
ଯଜ୍ଞ ଜ୍ୟୋତି ବର୍ଣ୍ଣର ତାମ୍ର ଲୋମଯୁକ୍ତ ବତ୍ସ ଜନ୍ମାଲାଭ କରୁ. ତାହା
ଜଗିଲ ପୁଅ । ସେହି ଜଗିଲ ପୁଅ ମୁଁ ।୨୦।

ଦୁଇଟିଅଙ୍କ ଯମଜୀବକ କବି ସାମନ୍ତଚୋଡ଼ଙ୍କ
ପିତୃପଦ ଗାଜେନ୍ଦ୍ରାଣ କଥାଣଙ୍କି କଥିଲେ ।୨୨।
ଅଜ୍ଞାତ [ଦେଖି] ଗାଜେନ୍ଦ୍ରାଣ (ପଦ୍ୟ) ମାନ୍ ଅନ୍ତଃତୋଦ୍ଭବ
(ଅନ୍ତଃତୋଦ୍ଭବ ଲାଖିଣ୍ଡିମାବୁଲାଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ରଚିତ) ଦୁଇଟିଅଙ୍କ ଯମ ପିତୃ କର୍ତ୍ତା
ଦିଲି, କଥାଣଙ୍କାଚ୍ୟ) ମାଂ କଥାଣଙ୍କ କବି ।୨୩।

ଅର୍ଥ:- ଅଶ୍ୱ ଓ ଗଜଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ମୁଁ କ୍ଷୀରସାଗର ସମୁଦ୍ଭବ ଉଚ୍ଚୈଃଶ୍ରବା ଓ ଐରାବତ । ନରଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ମୁଁ ନରାଧିପ ରାଜା ଅଟେ ।

ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ:- ସମୁଦ୍ର ମନ୍ଥନ ରୁ ବାହାରିଥିବା ଉଚ୍ଚୈଃଶ୍ରବା ଅଶ୍ୱ ଓ ଐରାବତ ହସ୍ତୀ 'ମୁଁ' । ଅଶ୍ୱ ହେଉଛି ମନ କାରଣ ଅଶ୍ୱ-ଘୋଡ଼ାକୁ ବାନ୍ଧିବା ମନ ଏକସ୍ଥାନରେ ରହି ଚିନ୍ତା କରି ବହୁସ୍ଥାନ ବୁଲି ଆସେ ସେଥିପାଇଁ ମନକୁ ଅଶ୍ୱ କୁହାଯାଏ । କ୍ଷୀର ସାଗର ମନ୍ଥନ ରୂପକ କ୍ରିୟା ଯୋଗ ଦ୍ୱାରା ଯୋଗୀ ମନ ସୃଷ୍ଟି କରେ, ତାହା ଚଞ୍ଚଳ ନୁହେଁ ସ୍ଥିରମନ । ଏହି ସ୍ଥିରମନ ସୂକ୍ଷ୍ମ ଗତିରେ ତ୍ରିଭୁବନ ବିଚରଣ କରିବା ପାଇଁ ସମର୍ଥ ହୋଇଥାଏ । ଚଞ୍ଚଳ ପ୍ରାଣର ସ୍ଥିରଅବସ୍ଥାରେ ଯୋଗୀ ସ୍ଥିର ମନ ତାହା 'ମୁଁ' ।

ଐରାବତ ମଧ୍ୟ କ୍ଷୀର ସମୁଦ୍ର ମନ୍ଥନରୁ ଉଦ୍ଭବ । ଓଁକାର କ୍ରିୟା ରୂପକ ସମୁଦ୍ର ମନ୍ଥନ ଦ୍ୱାରା ବାୟୁର ସ୍ଥିର ଅବସ୍ଥା ଆସେ । ଏହି ସ୍ଥିର ବାୟୁ ରୂପକ ଅବସ୍ଥା ପ୍ରଭୁଙ୍କର (ଇନ୍ଦ୍ରଙ୍କର) ହସ୍ତୀ ରୂପକ ଐରାବତ । ଏହି ନାଗ ଆରୋହଣ କଲେ ଯେପର- -ମନ-ଗତିରେ ଅଲୌକିକ ପ୍ରଦେଶ ଭ୍ରମଣ କରାଯାଇ ପାରେ ଅର୍ଥାତ ଏହି ସ୍ଥିର ବାୟୁ ଅବସ୍ଥାରେ ମନକୁ ରଖିପାରିଲେ ଅପୂର୍ବ ଦେଶ ଭ୍ରମଣ ହୋଇଥାଏ । ସେହି ସ୍ଥିର ଅବସ୍ଥା 'ମୁଁ' ।

(ଓଁକାର କ୍ରିୟା) ରୂପକ ଯୋଗ ଦ୍ୱାରା ଉଚ୍ଚୈଃଶ୍ରବା ଏବଂ ଐରାବତ ପ୍ରଭୃତି ରୂପ ସ୍ପଷ୍ଟ ଦେଖା ଯାଇଥାଏ) କ୍ଷୀର-ସାଗର ଦେହର ମଧ୍ୟଭାଗ ହୃଦୟସ୍ଥାନ । କ୍ରିୟା ଯୋଗ (ପ୍ରାଣାୟାମ) ଦ୍ୱାରା ଏହି ସ୍ଥାନ ମନ୍ଥନ କରି ପାରିଲେ ସହସ୍ରାରରୁ ଅମୃତ ମିଳିଥାଏ । ଯୋଗମୁଦ୍ରା ମୂଳାଧାର ସ୍ଥିତ ସର୍ପାକାର କୁଣ୍ଡଳିନୀ ଶକ୍ତି ରୂପକ ସ୍ଥିର ବାୟୁକୁ ଟେକି ଉପରକୁ ଆଣି ବାୟୁରୂପକ ରଜ୍ଜୁ ଓ ମନ୍ଥନ ରୂପକ ମନର ପାର୍ଶ୍ୱ ଦ୍ୱାରା ଓଁକାର କ୍ରିୟା କରି ସମୁଦ୍ର ମନ୍ଥନ କଲେ ସହସ୍ରାରରୁ ସୁଧା ବିନ୍ଦୁ ନିଷ୍ପାଦନ ରୂପକ ଅମୃତ

ପ୍ରାପ୍ତ ହୋଇଥାଏ । ଏହି ସମୁଦ୍ରମନ୍ଥନ ସମୟରେ ଏକ ଦିଗରେ
ବାସୁକିରୂପୀ ଦେବଗଣ ଅପର ପଟରେ ମନର ବୃତ୍ତି ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ ସାଗର-
ଗତ ପଞ୍ଚଭୂତ ମାନ ହୋଇ ଦୁଇଭାଗ ନିଜ ନିଜ ଆଡ଼କୁ
ଆକର୍ଷଣ କରି ଥାଆନ୍ତି । ଏହି ମନ୍ଥନ ସ୍ଥାନ ଆଦ୍ୟାପ୍ରକୃତି
ରୂପା କମଳାଙ୍କ ରୂପ ଆଜ୍ଞାଚକ୍ର ସ୍ଥାନରେ (ଭ୍ରୂ ମଧ୍ୟରେ)
ପ୍ରକାଶିତ ହୋଇଥାଏ । ଏହା କମଳାର ରୂପ ସ୍ୱରୂପ ଜ୍ୟୋତି, ଅଗ୍ନି
ଓ ଜ୍ୟୋତିର୍ମଣ୍ଡଳ ସ୍ୱରୂପ ନାଦ ଆଦି ଭ୍ରୂ ମଧ୍ୟରେ
ପରିଲକ୍ଷିତ ହୋଇଥାଏ । ଏଥିପାଇଁ କହିଛନ୍ତି ମୁଁ
ଉଚ୍ଚୈଃଶ୍ରବା ଓ ଐରାବତ ।

ନରଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ନରାଧିପ - ଅର୍ଥାତ୍ ମୁଁ ଚୈତନ୍ୟ
ରୂପରେ ନର ଦେହରେ ନରାଧିପ ହୋଇଛି । ରାଜା
ମାନଙ୍କ ଆକାରରେ ଈଶ୍ୱରଙ୍କର ଅବତାର ବିଶେଷ ।
ଈଶ୍ୱର ହିଁ ନର ଭିତରେ ନରାଧିପ ରୂପରେ ଅବସ୍ଥିତ
ହୋଇ ଦୁଷ୍ଟ ଦମନ ଓ ଶିଷ୍ଟ ପାଳନ କରି ଥାଆନ୍ତି । ରାଜା
ଅନେକ ଜନ୍ମର ପୁଣ୍ୟରାଶିରୁ ସମ୍ପନ୍ନ ହୋଇ
ମାନଙ୍କ ଆକାରରେ ଅବତୀର୍ଣ୍ଣ କରିଥାନ୍ତି । ସେଥିପାଇଁ
ପ୍ରଜା ନିଜେ ନିଜକୁ ଜାଣି ନପାରିଲେ ମଧ୍ୟ ନରାଧିପ
ଈଶ୍ୱର ବିଦ୍ୟମାନ ରହିଛନ୍ତି ପ୍ରଭୁ ।

ଆୟୁଧାନାମହଂ ବଜ୍ରଂ ଧେନୂନାମସ୍ମି କାମଧୁକ୍ ।
ପ୍ରଜନଶ୍ଚାସ୍ମି କନ୍ଦର୍ପଃ ସର୍ପାଣାମସ୍ମି ବାସୁକିଃ ॥୨୮॥

ଆୟୁଧାନାମ୍ (ମଧ୍ୟେ) ଅହଂ ବଜ୍ରଂ [ଅସ୍ମି] ଧେନୂନାଂ (ମଧ୍ୟେ)
କାମଧୁକ୍ (ଅସ୍ମି) ଅହଂ ପ୍ରଜନଃ (ଉତ୍ପତ୍ତି ହେତୁଃ) କନ୍ଦର୍ପ
ଅସ୍ମି (ତଥା) ସର୍ପାଣାଂ (ମଧ୍ୟେ) ବାସୁକିଃ ଅସ୍ମି ॥୨୮॥
ଅର୍ଥ:- ମୁଁ ଅସ୍ତ୍ରଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ବଜ୍ର, ଧେନୁ (ଗାଈ) ମଧ୍ୟରେ କାମଧେନୁ,
ପ୍ରଜାଙ୍କ ଉତ୍ପତ୍ତି କର୍ତ୍ତା କନ୍ଦର୍ପ ଓ ସର୍ପଙ୍କ ରାଜା ବାସୁକି ॥୨୮॥

ଅବତାପୁଲିମ:- ଅଷ୍ଟ ପଦରେ କଜ - ଦେହ ପଦରେ ବାଲୁହଂସ ଲୋହଁ ଅଷ୍ଟ ରହିଛି, ନାପୁ ପାଦ୍ରୁ ପାଦକ ସମସ୍ତ ପହିଲୁକାର ଚୋହ୍ୟାଚ, ଏ ଚାପ୍ରା ପଦରେ ମୁଁ କଜ, ଦେହି କଜ ଶୁଣୁକାର ଅଷ୍ଟ, ଚେଜପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇ ଚାପ୍ରା ଜାମକ ମଙ୍କେ ଓ ହୃଦୟରୁ କିଦଣ୍ଡୁ ଅହିକାଚ। ଓଁକାର ଚକ୍ଷୁ ଚେହିଛି କଜ, ଓଁକାର ଶ୍ରୋତ୍ରପାଦ ହୃଦୟରୁଟିକୁ ଚେଜ ପୁଚ ଚୋଲି ଚାପ୍ରା ହୃଦୟରୁ କଦାଚଥ, ଓଁକାର ଚକ୍ଷୁ ହୃଦୟ କଜ ଅଷ୍ଟରୁ ଛଡ଼ିଚ ହୃଦୟରୁଟିକୁ ଚେଜ କରି ଚେଚ୍ୟା ଲାଚ। ଚେହି କଜ 'ମୁଁ', ଚୈତନ୍ୟଜୀବ ପଦ୍ୟରେ ମୁଁ ଜାମଚୈତନ୍ୟ, ଜାମଚୈତନ୍ୟ ଚେହିଛି ଜାହିଁପର ପୂରଣ କରୁଁ। ଚେହିଜାନ ସମସ୍ତଙ୍କର ଅଭିଳାଷ ପୂରଣ କରି ଥାଏଜି। ଚେଥିପାଇଁ ଲୋହୁଁ ଚେ ଜାମଚୈତନ୍ୟ' ଚେ ପ୍ରଜା ହୋଇଛି କରୁଁ। କାଳଚର୍ଷୀ (ଅଷ୍ଟମ ରହି ଚଜାମ) ଜାହାଁକି ଚେ ଜାହାଜକୁ ଚଚେ ଚେହି ଥାଏଜି ଏକଜୁଟିକୁ ଚେହି ଜିତ୍ତ ଜାହାଜ ଚେଚ୍ୟା ଚାଲିଛି ଚେ ଜାହାଜ ଚେ କଡ଼େ ଜାମୁଜି ଚୋଲି ଜାହିଁଛନ୍ତି।

ଚର୍ଜକାଚ ପଦ୍ୟରେ ଚେ କାମୁକ. ଜାହାଁକ ଚେ ଚୃଜଦ୍ୟରେ ଜାଚା ଜାଦି ଲୋହୁଁ ଜାମୁଚ ଚୋହିଛନ୍ତି, ଚେମାନେ ଚର୍ଜ ଚଚୁଛନ୍ତି। ଚେମାନଙ୍କର ଚଦ୍ୟରେ ମୂଳାଧାର ଚକ୍ରରୁ ଚିଜ ଚିହ୍ନ କାମୁଜି ବା ଚୁର୍ଜାଚ୍ଚ ଚେହି କାଳୁ ମୂଳାଧାର ଚକ୍ର ଚେ ଜାଧାରୁ ଚୋହି ଚଚେ ରହିଛନ୍ତି। ଚାପ୍ରା ଚକ୍ରରେ ଜାଧାରଚକ୍ର, ଚେହି ଚକ୍ରଟିରେ ମୂଳ. ଚେହି ମୂଳଚିଜ କାଳୁ ଜଗାଚ ଧାରଣ କରିଛନ୍ତି. ଜାମ ଚିଜି ଚିଜ ଜ ଚୋହି ଚଲୁ ଜିଶ୍ୱାସ କାମୁଚକୁ କାମୁଚି ଜାଧାର ଚକ୍ରଟିକୁ ଜାଚ୍ଚ ଚୋଲି ଜାହିଁଛନ୍ତି। ଚେ ଜାଚ୍ଚ ଚଚ୍ଚିକ ପ୍ରାଣ ଜାମୁଚିତ ଚୂଲିଛି। ଚାପ୍ରାଚାଇଁ ଚେ କଡ଼େ କାମୁଜି ଚୋଲି ଜାହିଁଛନ୍ତି।୨୮

ଅକାରନ୍ତ ପୁଂ କାଚାକାଚ ବହୁବଚନ ସାଦଯା ସହ୍ନ
ଗଚ୍ଛୁଣାଗଲାଁଯାଗାଚୁଁ ନାମଃ ବଂଶାଗଚ୍ଛାସହ୍ନ । ୨୫.

ଅନ୍ୱୟ କାଚାକାଚ (ଚୋଜା) ଅକାରନ୍ତ ଥିବ୍ଲି (ଭଥା) ଲାଦଯା (ଜଳଚରାଣ୍ଡା)
(ଚୋଜା) ବହୁଣ ଥିବ୍ଲି ; (ଭଥା) ଚ ଗିଚ୍ଛୁଣାଁ (ଚୋଜା) ଥାଁଯିମା ଥିବ୍ଲି
ବଂଶାଗଚ୍ଛା (କାଳୁମ୍ବା ଜୁର୍ଦ୍ଦଗା) (ମାଚ୍ଛିଆ) ନାମଃ ଥିବ୍ଲି ୨୫.

ଅର୍ଥ :- ମୁଁ ମାଗାକାଚ ମାଧ୍ୟରେ ଅକାରନ୍ତ, ଜଳଚରାଣ୍ଡା ମାଧ୍ୟରେ ବହୁବଚନ
ଗିଚ୍ଛୁଗଣ କାଚମାଧ୍ୟରେ ଥାଁଯିମା ଓ କାଳୁମ୍ବା ମାଚ୍ଛିଆ ମାଳକାଚ ମାଧ୍ୟରେ ନାମ
ଉଦାହରଣ

ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ :- ମାଚ୍ଛମାନଙ୍କର ମାଗାଥାଦି କାଳୁକାଚ ମାଧ୍ୟରେ ମୁଁ ମାଗ, ଯଥାରି
କାଳୁ ବହୁବଚନ ଅକାରନ୍ତ, କାରଣ ତାହା ଅକାରନ୍ତ ଶବ୍ଦାନୁ କଥାଟି ହୋଇଛନ୍ତି,
(କାଳୁ ଘଣ୍ଟିଆ ପ୍ରାଣୀ) ଘରୀମାନ ଚେଇଥିବା କାଳୁକାଚ ମାଧ୍ୟରେ ହୋଇଥାଏ
କାଳୁ ରଙ୍ଗ କଳା ମାଗ । ଏହି ଏମାନକାଳୁ କଣ୍ଠରେ ଗୁଡ଼ି ଚୋହଥାଏ
ତାହା ଗଳାରେ ଯେଉଁ କଣ୍ଠ ରହିଛି ତାହାକୁ ମାଛମାନେ ଖାଇଥାଏ. ମାଗାକାଳୁ
ଯେଉଁମାନେ ଗୁଡ଼ିରେ ଥାନ୍ତି ନଥାଏ. ମାଗାକାଳୁ ଚଉଡ଼ି ଦୁଇପାଖ
ଥାଏଗୁଡ଼ି ଅକାରନ୍ତ ମାଗା ଚଉଡ଼ା ଯେଉଁ ମାଗା ମୁଁ, ଜଳଚରାଣ୍ଡା
ମାଧ୍ୟରେ ମୁଁ ବହୁବଚନ ଥାଁଯିମା ଯୋଗୁଁ କାଳୁ ସମ୍ପ୍ରଦାୟରେ ମାଗାଥାଦି
ହଅନ୍ତୁ ସଚ୍ଚାଲିତ ହୁଏ ଯେଉଁ କାଳୁ ଜଳଚର ପ୍ରାଣୀ. ଯେଉଁ କାଳୁ
ମାଧ୍ୟରୁ ଏଯାଏ କାଳୁର ନାମ ମିଳି । କାହୁନ (ଥଣ୍ଟି ପୁରାଣ ଏକୁଟିଆ)
ଯେଉଁ ପୂଜାପାଇଁ ନ କାଳୁ ବହୁବଚନ ମାଗାଚ୍ଛାଏ. ଥାଁଯିମା ଏଯାଏ
ସର୍ବ ଶାସ୍ତ୍ରରେ ଏଯାଏ । ଏଥିରୁ ହଅନ୍ତୁ ହାଙ୍ଗିଲ ନ ହୋଇଥାଏ.
ଦୁଇଟା ଯହି ଏକ ଜାତିରେ ଜନ୍ମିଥିବା ମାଛମାନଙ୍କୁ ମାଛ ପ୍ରତିଥିବା ଯହ
ଜନ୍ମିତ ହୋଇ ଦାଦର ଜାତିଟିକୁ ଥାଁଯିମା ଥାଏ. ଚଉଦାଳୁ
ବହୁତ ପଦକାଚ୍ୟ । ଯେଉଁମାନେ ଜଳଚର ମାଧ୍ୟରେ ମୁଁ ବହୁତ
ମୁଁ ଗିଚ୍ଛୁଗଣକାଚ ମାଧ୍ୟରେ ଥାଁଯିମା (ଗିଚ୍ଛାକୁ ଚଉଁ ପ୍ରାଣୀ) ପ୍ରାଣୀକୁ
ଗିଚ୍ଛା ଓ ପ୍ରାଣୀ ବାଳୁମାନେ ଗିଚ୍ଛୁଗଣ । ଥାଁଯିମା - ଥାଁଯିମାନ୍ତ ଜା

ଗମନ ଅର୍ଥବା + ପକ୍ଷ (ଅଶ୍ଵିନ୍) ଙ୍କ' ପ୍ରକ୍ଷାର୍ଥେ, ନ-ଅଗମ
ନାସ୍ତ୍ର ଗମନ ଯତ୍ରେ, ସ୍ତ୍ରୀ-ପୁଂ- ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ, ପ୍ରାଣୀଗୁଡ଼ାକ ଆଦିରେ ଯୁଂ
ପ୍ରାଣ, ଯେପାନ ବାସୁ ଚୁପାରେ ସେମାନେ ମଧ୍ୟରେ ଗମନାଗମନ ମାଧ୍ୟମରେ
ଅନ୍ତର୍ବ ପ୍ରାଣ ଯୁଂ ଆଦିରେ ଯ, ବା ଅର୍ଥାତ୍ ।
ଯୁଂ ସଂଜ୍ଞାବାଚକ ପଦରେ ନାମ, ସଂଜ୍ଞାର ଅର୍ଥ ପ୍ରାଣୀମାନଙ୍କ
ପ୍ରତିଷ୍ଠା ଦ୍ୱାରା, ଯୋଡ଼ିଲା, ଯୋଗ, ଓ ଛୋଟ ରେ ସମାସ୍ତ ରେ ଅନୁଯୋଗିକ)
ସମାସ୍ତ ହୁଏ ଏବଂ ସ୍ତ୍ରୀ ଜାତିବାଚକ ଶବ୍ଦ ସଂଜ୍ଞାର, ସ୍ତ୍ରୀରତ୍ନ ହୁଏ ଯୁଂ
ଚାରିଗୁଡ଼ ବା ନାମ ଅର୍ଥାତ୍ ଚାରୁ ଦାତ୍ର ଜଣ୍ଡ ରେ ଯୋଗଣୀ
ହୋଇଥାଏ, ସେମାନଙ୍କ ଅନ୍ତିମରେ ଯୁଂ ସଂଜ୍ଞାର ବାଚକ
ପଦରେ ନାମ -ଟା ।

ପ୍ରଫୁଲ୍ଲ ଛାତ୍ରୀ ଦୋକାନ ଆଡ଼କୁ ଚାଲିଯିବା ପରେ
ପୁଚାଣୀଙ୍କି ପୁଚୋଲ୍ଲୋଥିବା ଯେଉ ଚେଲୁଟି ଟିକିଟିଗାମ ।୩୦.

ଦୋକାନ ର (ପଦ୍ଧ୍ୟେ) ପ୍ରଫୁଲ୍ଲ ଅଛି, ଅଳଲୁଚା (ଏକ ଜାତୀୟ ଭକ୍ଷ
ଚାଣଲୁଚା ବା) (ପଦ୍ଧ୍ୟେ) ଖାଇବା ଆଣ୍ଠ (ଅଛି) ପୁଚାଣୀଙ୍କି
(ପଦ୍ଧ୍ୟେ) ଖାଇବା ପୁଚୋଲ୍ଲୁ (ଅଛି) ଟିକିଟିଗାମ (କର୍ମ୍ମ)
ଯେଉଁ ଚେଲୁଟି (ଗୁଣବାଚକ) [ଅଛି] ।୩୦ ।

ଅର୍ଥ:- ଯୁଂ ଦୋକାନ ପଦରେ ପ୍ରଫୁଲ୍ଲ, ବହୀନାଥଙ୍କ ଆଡ଼ୀ ଏବଂ
ପଦରେ ଆଣ୍ଠ, ପୁଚା ଏବଂ ପଦରେ ଟିକିଟି ଓ ପାଣି ପାଇଁ
ପଦରେ ଚାଟୁଣି ।୩୦

ଅନ୍ୱୟ:- ଦୋକାନ = ପକ୍ଷ ରୁ ଦୁଇପାଖ, ଅଳ୍ପ ପଦ୍ଧ୍ୟରୁ ଯୁଂ
ପ୍ରଫୁଲ୍ଲ ଅର୍ଥାତ୍ ଆଣ୍ଠଳ (ଆଣ୍ଠାଳ) ଝିଅଟି ଯହିଁ ପାଖରେ
ପକ୍ଷ ଘୁଞ୍ଚି ଯୋଉଠାରେ ପକ୍ଷ ରେ ଅନୁଯୋଗିକ
ହୋଇଥିବା ହେଉ ସମାସ୍ତ ପ୍ରଫୁଲ୍ଲ ।
ବହୀନାଥଙ୍କ ଆଡ଼ୀ ପଦରେ ଯୁଂ ଆଣ୍ଠ, ଅର୍ଥାତ୍ ଘାଣ୍ଟୁଣି ଆଣ୍ଠ
ଭଉଣୀ ଅଥବା ଚୁଚ୍ଚରେ ଚୁଲିଥିବା, ଜାତୀୟ ଭୁତାଦ୍ୟ ରେ

ତେବେ ଏକ ଆଜ୍ଞାବାହୀ ଅଭିବୃଦ୍ଧ ମନୁଷ୍ୟରେ ସ୍ତ୍ରୀହତ୍ୟା ଜନିତ ଦୋଷରୁ
ହତ୍ୟା ପାଇଥିଲେ : ସର୍ବଦା ସ୍ତ୍ରୀର ବଶବର୍ତ୍ତୀ ହେଉ. ସ୍ତ୍ରୀ ଆଜ୍ଞାରେ
ଆଜ୍ଞା ସଂଖ୍ୟା ଚାରୁ ଅଛି, ପ୍ରତ୍ୟେକ ଶ୍ଲୋକ - ପ୍ରତ୍ୟେକ ରେ ସମାପ୍ତି
ହୋଇଛି ହୋଇ ଥାଆନ୍ତି, ଏଥିରେ ସ୍ତ୍ରୀ ଆଜ୍ଞାବହୀ ଜଣେ ମହାତ୍ମାଙ୍କ
ମଧ୍ୟରେ ମିଳିଥାଏ.

ପୃଚାକ୍ଷର ପଦ୍ୟରେ ମୃଗୋତ୍ତମ, ଜିତ୍ରମ ଦୁଇଟା ହ୍ରସ୍ୱ, ପ୍ରାଜ୍ଞାଲ୍ପ୍ରମ ଗୁରୁ
ଦୀର୍ଘ ଆକ୍ଷରିକ ରେ ହିନ୍ଦ୍ର - ଦୁଇ ଦେଖା ଦେଇଛନ୍ତି ଥାଏ, ତାହା
ମୃଗୋତ୍ତମ ।

ଥାଇଲିକ୍ଷ ପଦ୍ୟରେ ଗାଇଡ଼ ଚାରି ପାଦୀ ରୂପ ଦେଖା ଦେଇ
ଥାଏ. ଜାତୀୟ ନିତ୍ୟ ଚାରି କାଳୁ ପଦ୍ୟରୁ କିମ୍ବା ମାତ୍ରାବୃତ୍ତ କାଳୁ
ଅଥବା ଅକ୍ଷରବୃତ୍ତ କାଳୁ ଅନୁସରିଥାଏ । ଏହା ପ୍ରାୟ ପୂର୍ବ
ଜାତୀୟ ରେ ଆଖ୍ୟାନ ଚାଲଇ, ଶୂନ୍ୟରେ ପାଲୋକିଜେନ୍ସ, ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ
କଥା କହି ପାରିବା ଜାମତା ଅନୁରୂପ ହୋଇଥାଏ । (ଅର୍ଥାତ୍ ସମାନ
କାଳୁ ରେ ସୁନ୍ଦର ପ୍ରାପ୍ତ ହେଉଛି ଏହା ପାଦ୍ୟରେ ଜଣେ ଅଭିବୃଦ୍ଧ ପତି ତାଙ୍କ
ଯୋଷିତ ଦେଖାଯାଏ) (ଲୋଗିଜାଲିଷ୍ଟ ଜାମାନ୍ତର ଅନୁସାରେ
ଦୁଇଟି କାଳୁ ଲୋଗୁଚ୍ଛାଲିକାଙ୍କ ସୁଦ୍ଧା ଜାତୀୟ ରେ ବହୁଳ ପ୍ରଚଳନ
କରିଛନ୍ତି ।) ଏଥିପାଇଁ ଏହି ପଦ୍ୟକୁ ମୁଖ୍ୟ ଗାଇଡ଼ ପଦ୍ୟ
କୁହାଯାଇଛି ।

ପଦକଷ ପଦତା ପାଦି ଯମକ ଛାପ୍ତ ଭୁଜା ପହୁନ
ଚୌଜାତ୍ତା ମାନ ହଇଛୁ ପ୍ରାଚ ଘୋଷା ପ୍ରି ଗାଇଡ଼ି ।ଗଲ

(ଅନୁବାଦ) ପାଦତ୍ରୟ (ଚୌଦ ଦୁଇ ପାଦ୍ୟ) ପଦକଷ [ଚତୁର୍ଥ] ଛାପ୍ତ ଭୁଜା
(ପାଦ୍ୟ) ଚାରି ଅଟି । ଚୌଜାତ୍ତା (ଚାରି ପାଦ୍ୟ) (ଅନୁବାଦ)
ପଦ୍ମ ରେ ଅଟି । (ଅର୍ଥା) ପ୍ରାଚ ଘୋଷା (ପାଦ୍ୟ) ଜାଇଡ଼ି ଅଟି ।ଗଲ ।

ଅର୍ଥ: ଯୁଃ ଶ୍ରେଣୀକ ଛନ୍ଦ ପାଦ୍ୟରେ ପଦକ, ଛପ୍ପୟ ଛନ୍ଦ ପାଦ୍ୟରେ
ଯୁଃ ଶ୍ଲୋକ; ପଦ୍ମପାକ ଛନ୍ଦ ପାଦ୍ୟରେ ପଦ୍ମ ରେ. ଏବଂ ପ୍ରାଚ ଛନ୍ଦ
ପାଦ୍ୟରେ ଯୁଃ ଜାଇଡ଼ି ।ଗଲ ।

ଭାଷାଲକ୍ଷ୍ୟ:- ଦ୍ରୁତ ଚାମରି ଛନ୍ଦ ପାଦ୍ୟରେ ଯୁଃ ପଦକ, ଏହାର ଚୌଦ୍ଦ
ମାତ୍ରା ପଦ୍ମ; ଏହା ରେ ଏକ ଲୋକ ଠାରୁ ଅନ୍ୟ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ।

ଏହି କାମୁପାଖ ଆରମ୍ଭରୁ ଶୁଭ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ହୋଇଥାଏ । ସେହି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ
ଘେଚାବାହି କାମୁ ପୁଅ, (କାମୁଠାରୁ ବଡ଼ ଓ କାମୁଙ୍କ କାମୁଦାଦା
ଆରମ୍ଭରୁ ଆଦ୍ୟ ; କାମୁଙ୍କ ସର୍ବକନିଷ୍ଠ ଝିଅ କାମୁ ପ୍ରତ୍ୟନ୍ତାଦେବୀ ।)
ଶାଶୁଘରୁ ପୀଠରେ ପୁଅ ଗୁମ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଜେଲ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୁଏ ।
ହଳଦୀ ସହିତ ଚୁର୍ଣ୍ଣ ଆଦି ଦୂଷଣ ହଳଣ୍ଡୁଡ଼ିଆ ଅନୁଷ୍ଠାନ, ସେହି
ପାଣି ଗୁମ ଶାଶୁଘରୁ, ଅଣ୍ଡୁ ସମୟ ଓଙ୍କଣ ହଳଦୀ ଦୂଷଣ ଦେଇ
ଚାଲିଯାଇଥିବା ଜୋତିଷି, ସେଥିପାଇଁ କିଛିକ୍ଷଣ ଶାଶୁଘରକ
ପୀଠରେ ଗୁମ ଚଉକି କରିଥାନ୍ତି ।
ଅଣ୍ଡୁକାଳ ପୀଠରେ ମଙ୍ଗଳ :- ଅଜ୍ଞାତ ଦୂଷଣ ପାଣି, ମ-ଅର୍ଥାତ୍
ପ୍ରଣାମ୍ଭ - କର୍ - ଅ - ଅଟ୍ଟା ଅର୍ଥାତ୍ ଅଜ୍ଞାତ ଜାତ୍ୟାଦୂଷଣ
ଆ-ମି ରେ ଅଁପ ଚୁର୍ଣ୍ଣାଙ୍କ ଦୂଷଣ ଶ୍ରୀମା
ପାଣି ଚାଉଳକଣ ବାହୁକ ଘୋଳି ଶୁଦ୍ଧାଳାଟିଏ ଆଣିଥା-ଥିବା ଚୁର୍ଣ୍ଣ
କାଣ୍ଡ ଦୂଷଣ ଚାଉଳ ଶବ୍ଦରେ ଗୁମ ଜାତ୍ୟା ଦୂଷଣ ପାଣି,
ଆଗ୍ରହ ପୀଠରେ ଜାତ୍ୟା - ଆଗ୍ରହ - ଘୁ - ଗମନଇଚ୍ଛା + ଅଣ୍ଡୁ, ଅର୍ଥ
ଜା - ଆଚାମ - ଅର୍ଥାତ୍ ଅଜ୍ଞା କାଣ୍ଡ ଘୁଣ୍ଡ ପ୍ରାଣ କାମୁ ରେ ଲେଉ
ଶ୍ରୀମା ଗୁଲିଛି ଜାତ୍ୟା ଆଗ୍ରହ ଘୁଣ୍ଡା । ଚଉ ଆଗ୍ରହ ପୀଠରେ ଗୁମ
ଶୁଭଲଗ୍ନରେ ଜାତ୍ୟା ଘୁଣ୍ଡା । ଅର୍ଥାତ୍ ଜାତ୍ୟା ରେ ଲୋହା ଜୋର
କାମୁ ଥିଛି ଜାତ୍ୟା ଜାତ୍ୟା ଘୁଣ୍ଡା । ପ୍ରାଣ ଦୂଷଣ ଆମ୍ଭାଘରି
ଚାଉଳ, ଜାତ୍ୟା ଜାତ୍ୟା ରେ ଅଁପ ଦୂଷଣ ଆମ୍ଭାଘରି
ରେ ଭୋଚାଇଲା, ଶୁଭଲଗ୍ନରେ ଜାତ୍ୟା. ଓ ଦୂର୍ଜ୍ଜରେ ମଲାକିମ୍ବା
ଚୁଡ଼ିଆଣି କରିଥାନ୍ତି । ଆମ୍ଭାଘରେ ଆଗ୍ରହ ପୀଠରେ ଜାତ୍ୟା
ଘୋଳି କରିଥାନ୍ତି । ଗ୍ରା

ସର୍ବା ଜାତ୍ୟାଦିବସରୁ ମଧ୍ୟଭିତ୍ତି ଜାତ୍ୟା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ
ଆଦିବାସୀ କନ୍ୟା କିଶୋରୀ ଜାତଃ ଅଧ୍ୟୟନ ମହମ୍ମ ୧୫୨୨.

ହେ ଅର୍ଜୁନ, ସର୍ବାଣୀଣା (ସୂକ୍ଷ୍ମଦର୍ଶୀ) ଆଦିତ ଅନୁତ ମଧ୍ୟ ତ
ଅହଂତାଦ କିଦ୍ୟାସ୍ମ୍ଭ (ମାର୍ଦ୍ଦିବ) ଯୋଗାତ୍ମକିଦ୍ୟା (ଆତ୍ମକିଦ୍ୟା) ଅଦଦଶ୍ଚ
(ବାଦଜ୍ଞା) ତ ଅହଂ ବାଦଃ ।୨୨।

ଅର୍ଥ:- ହେ ଅର୍ଜୁନ ! ମୁଁ ହିଁ ସୂଚିରେ ଆଦି, ମଧ୍ୟ ଓ ଅନ୍ତ,
କିଦ୍ୟା ଭିତରେ ମୁଁ ଆତ୍ମକିଦ୍ୟା, ବାଦିକଥାଭିତରେ ମୁଁ ବାଦ ।
(ବାଦ, ଜଳ୍ପ, ବିତଣ୍ଡା ଭିତରେ) ।୨୨।

ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ:- ହେ ଅର୍ଜୁନ, ସୃଷ୍ଟିରେ ଆଦି, ମଧ୍ୟ ଓ ଅନ୍ତ ରେ ମୁଁ
ଅର୍ଥାତ୍ ଜଗତର ପ୍ରାଣୀମାନଙ୍କ ଜନ୍ମରୁ ମୃତ୍ୟୁ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସୃଷ୍ଟିଚକ୍ରରେ
ମୁଁ ହିଁ ପ୍ରାଣ ରୂପରେ ଥାଏ । ଜୀବମାନଙ୍କ ଜନ୍ମ ପରେ ମୃତ୍ୟୁ ଯେଉଁ
ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପ୍ରାଣରହି ଥାଏ, ସୃଷ୍ଟି ପୂର୍ବରୁ ମଧ୍ୟ ରହିଥାଏ ।
ବହୁପାହାଚ ସୃଷ୍ଟି ପୂର୍ବରୁ ମୁଁ ହିଁ ପ୍ରାଣ । ସେମାନଙ୍କ ପରେ
ହଲିଲୁପାଙ୍କେ ଜଳପ୍ଲାବନ ସୁଦ୍ଧାନ୍ତି, ସେତେବେଳ ହିଁ ପ୍ରାଣ ସର୍ବାତ୍ମକ
ହୋଇଥାଏ । ବହୁପାହାଚ ଆଦିରେ ମୁଁ, ମଧ୍ୟରେ ମୁଁ, ଅନ୍ତ
(ଚରିତ୍ରିକ ପ୍ରାଣ) ରେ ମଧ୍ୟ ମୁଁ । ଚରିତ୍ରିକ ବ୍ୟବସ୍ଥା ହିଁ ସେମାନଙ୍କ
ଅନ୍ତ ବ୍ୟବସ୍ଥା ହେଉ । କିଦ୍ୟା ମଧ୍ୟରେ ମୁଁ ଆତ୍ମକିଦ୍ୟା,
ବ୍ୟବହାରିକ ଆତ୍ମଜ୍ଞାନକୁ ସମାଜଜୀବନକୁ ଯିଏକି (କିଡ଼ିକୁ କିଜେ ଜାଣିବା)
ବାଦିକଥା ମଧ୍ୟରେ ମୁଁ ବାଦି ବ୍ୟବହାରିକ ସାଧାରଣ କିମ୍ବା ଚର୍ଚ୍ଚା
(କିଦ୍ୟା ଦ୍ୱାରା କିଜାକ) ପ୍ରକୃତ ପକ୍ଷରେ ସେହିତେବେ ବାଦି ପ୍ରତିବାଦିଙ୍କ
କଥାକୁ ଅହି ଆଣୁଛି । ଏହା ବାଦ * ସାଧାରଣ କିମ୍ବା ହିଁ
ବାଦ ମୁଁ । ।୨୨।

ଅକ୍ଷରାଣାମକାରୋଽସ୍ମ୍ଭି ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱଃ ସାମାସିକସ୍ୟ ଚ
ଅହମେବାକ୍ଷୟଃ କାଳୋ ଧାତାଽହଂ ବିଶ୍ୱତୋମୁଖଃ ।୩୩।
ଅକ୍ଷରାଣାଂ (ବର୍ଣ୍ଣମାଳ ମଧ୍ୟରେ) ଆକାରଃ ଅସ୍ମି (ଅଟେ) ସାମାସିକସ୍ୟ
(ସମାସର ସମୂହମଧ୍ୟରେ) ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱ ଅସ୍ମି (ସମାସମୂଳ ପ୍ରଧାନଙ୍କର
ଚତୁର୍ଥସମୂହ) ଅହମେବ ଅକ୍ଷୟଃ (ପ୍ରକାଣ୍ଡସମୟ) କାଳଃ
ଅହଂ ବିଶ୍ୱତ ମୁଖଃ (ସର୍ବଜନପରିଚିତ ବିଧାତା) ।୩୩।

ଅର୍ଥ :- ଆଲାହ ପାଇକାଠାରେ ଥିବା ଏକ ଆକାର, ଯାହାଦ୍ୱାରା ଜିନିଷ ଦିଶିବ. ଯେ ଚକ୍ଷୁଦ୍ୱାରା ଆଲୋକ ଆଣି ; ଏହାକୁ ଚୋମୁଖ ଯାଉନଥିବ. (ଯାହାକୁ ଦେଖିପାରିବା ନାହିଁ) । ଯେମନ।

ପ୍ରୟୋଗ :- ଆଲାହ ଅର୍ଥାତ୍ ବସ୍ତୁ ସମୂହ, ବସ୍ତୁମାନଙ୍କୁ ଦେଖି ଆଲାହ. ଏହି ଶବ୍ଦରେ ଦୁଇଟି ବସ୍ତୁ ଯାହାକୁ ଦୁଇ ଆଲାହ ଦ୍ୱାରା ବୁଝାଯାଇଛି, ଯଦି ଗୋଟିଏରୁ ଅଧିକ ବସ୍ତୁ ଥାଏ ତେବେ ବହୁବଚନରେ ଆଲାହସବୁ ପ୍ରୟୋଗ ହୋଇଥାଏ ନାହିଁ, ଏହି ଆଲାହ କାନ୍ଥୁ ଦୁଇପକ୍ଷ ବସ୍ତୁ. ମଧ୍ୟରେ ଯୁକ୍ତୁମ୍ଭ କାଦମ୍ବିରେ ସୁଇଥାନ୍ତୁ 'ଆ'କାର ସୂଚକ ଶବ୍ଦାକାଶରେ କାନ୍ଥୁ 'ଉ'କାର ଓ ଗାଲ୍ଲା କାଦ ସୁଇ ବାନ୍ଥୁ 'ମ'କାର ସୂଚକ । 'ଆ'କାର କଣ୍ଠ, 'ଉ'କାର ଓଷ୍ଠ, 'ମ'କାର ଓଷ୍ଠ୍ୟ, ଯୁକ୍ତୁମ୍ଭ କାଦମ୍ବିରେ ସୁଇ ବାନ୍ଥୁ କଣ୍ଠ୍ୟ, ଯେଣୁ ପାଇଁ ଜଣିଲେ ଆଲାହ ଶବ୍ଦରେ ମୁଁ 'ଆ'କାର ।

ସମାସିକ ଦୃଷ୍ଟିରେ ମୁଁ ଦୃଶ୍ୟ - ସମାସ ଅର୍ଥ ଦୁଇରୁ ଉର୍ଦ୍ଧ୍ୱ ଶବ୍ଦକୁ ଏକ କରିବା । ସମାସ ୬ ପ୍ରକାର, ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱ, ତତ୍ପୁରୁଷ, କର୍ମଧାରୟ, ଦ୍ୱିଗୁ ଓ ବହୁବ୍ରୀହି, ଅବ୍ୟୟୀଭାବ ସମାସରେ ମୁଁ ଦୃଶ୍ୟ, ଦୁଇଟି ଶବ୍ଦାଲୋଚନା କରିବା ପୂର୍ବକ ଦୃଶ୍ୟ ଦେଖାଯାଏ । ଯଥା :- ସ୍ତ୍ରୀ ଓ ପୁରୁଷ, ପ୍ରକୃତି ଓ ପୁରୁଷ, ଏହି ଦୁଇଟି ଶବ୍ଦର ମିଳନ ବ୍ୟବସ୍ଥା ରେ ମୁଁ ସମୁକ୍ତ ଆର୍ଥ ଦୃଶ୍ୟ,

ମୁଁ ପ୍ରୟୋଗକ୍ଷେତ୍ରରେ ଆଲାହ ଆକ୍ତ, ଏକ ଅର୍ଥ ସମସ୍ତ, ଜଗତ ସମସ୍ତ ପ୍ରାଣୀ ଜଗତରେ ପ୍ରାଣର ଲକ୍ଷଣ ଚାଞ୍ଚ ଚେତନ୍ୟତା ଦୃଶ୍ୟମାନ ଜଗତରେ ଯେତବିଧ ବସ୍ତୁ ସୁନ୍ଦର ଓ ଆଲାହମୟ ଏବଂ ଏକ ଚେତନ୍ୟ ପ୍ରାଣସମ୍ପନ୍ନ । ସୁନ୍ଦର ପ୍ରାପ୍ତ ହେଲେ ଯାହାର କଣ୍ଠରେ ସୁଟ ନାହିଁ, ସେହି କଣ୍ଠରେ ହୃତ ସୁନ୍ଦର ପ୍ରାଣ "ମୁଁ" ।

ମୁଁ କଣ୍ଠୋଷ୍ଠ୍ୟ ବାଚା ଯେଉଁମାନେ ସଂସ୍କୃତ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀ କିମ୍ବା ବାନ୍ଥୁ ହେଲେ ବାଚା ସୁନ୍ଦର ।

ପୋକୁ କାଳୁ କଲେ, କୀଟ ପୋକ ହୋଇଥାଏ ।→ ଦେହରେ ସଚ୍ଚୋଟ ଗାମୁଛ କାଳୁ ହୋଇଛୁ । ଚଢ଼ିବାକୁ କଣ୍ଟୁଲି ଚଢ଼ା ଯୁକ୍ତି ଦିଅ ଦଳ ପତ୍ରର ପ୍ରଧାନ ଦଳ ରେ ହୋଇଛି । ଚାମ୍ପା ଫୋଟା ଆହୁଣ ଖଣ୍ଡ ର ଦୁର୍ଦ୍ଦ ରେ ଘୁଞ୍ଚ ଏବ । ଖଣ୍ଡ ପ୍ରାଣର ଚଳିତ ଦୁର୍ବ । ଅଥଚ ପ୍ରାଣରେ ପ୍ରାଣରେ ଚଳିତ ଚାହା ପରେ ଅଜା କିପ୍ରାର ଜାତ ଜଣୁଛି । ପ୍ରାଣ ଦୂରୀ ଆମ୍ବା ସେହି କାଳୁ ହୁକର ସୃଷ୍ଟି ବେଳୁ ଜଣୁ ଥାଏ ରେ ଜିଣ୍ଡୋ ଅଟୁ ଥାଏ ।

ମୃତ୍ୟୁ ସର୍ଦ୍ଦ ହଠାତ୍ ମୃତ୍ୟୁ ହଦି ସ୍ପନ୍ଦନ

ସଂଜ୍ଞା ଶ୍ରେଣୀ ର ଜୀବଶା ମୃତ୍ୟୁ ଜୈବୀ ମୃତ୍ୟୁ ଲାଗି ।୨୫

ଅନୁ (ସଂଘାତଜୀବୀ ମଧ୍ୟେ) ସର୍ଦ୍ଦ ହଠାତ୍ ମୃତ୍ୟୁ, ହଦି ସ୍ପନ୍ଦନ (ଭୂଦିକଳ୍ପଜୀ ପ୍ରାଣି ଜୀ) ର ଉଦାହରଣ (ଅନ୍ତ୍ରାଦଳୁଣ) ଜୀବୀଶା (ସ୍ତ୍ରୀଶା ମଧ୍ୟେ) ଅନୁ ଅଣ୍ଡାଶୟ, ଶ୍ରୋତ, ବୀଜ, ମୁଣ୍ଡିଆ, ଜୋଦା, ଟୁଣ୍ଡି ଲମ୍ବା ର (ଅଣ୍ଡି ପତ୍ର ଜେଜଣା ଦୂରୀ ଘୁଞ୍ଚ) ଅଣ୍ଡିଜୋଦ ଜୋଣ୍ଡି ର.

ଅର୍ଥ :- ଯୁଂ ସଂଘାତକ ପାଲିକା ପୀଯକରେ ସର୍ଦ୍ଦସଂଘାତକ ମୃତ୍ୟୁ ଓ ଦୁଃଖାଚ୍ଛନ୍ନ ରେ ପ୍ରାଣୀ ହଠାତ୍ ମର୍ତ୍ତୀ । ଜୀବୀ ପାଲିକା ପୀଯରେ ଜୀବୀଶା, ଶ୍ରୋତ, ବୀଜ, ମୁଣ୍ଡି, ଜୋଦା, ଟୁଣ୍ଡି, ଲମ୍ବା ଆଦି ସର୍ଦ୍ଦଜୋଦ ।୨୫

ଜୀବଶର୍ମ :- ସଂଘାତକ ପୀଯରେ ମୃତ୍ୟୁ ଅର୍ଦ୍ଧାତ୍ ଜୀବଦ୍ଦୁ ପ୍ରାଣ ସଙ୍କୁର୍ଣ୍ଣର ଜୁଦା ଅବସ୍ଥା, ଯେଉଁ ରେ ପ୍ରାଣର ଗତି ଘୁଞ୍ଚୁଥିବା ଲାଗି ହୃତ୍ପିଣ୍ଡ ଆଦି ଜଣି ଜଣି ରହିଥାନ୍ତି, ପ୍ରାଣର ଗତି ପୁଣି ହେଲେ ସାଙ୍ଗ ପୁଣି ଘୁଞ୍ଚିଥାନ୍ତି । ଯେଉଁ ଅବସ୍ଥା ରେ ସଙ୍କୁଚନାର ଅଳ୍ପ ଲମ୍ବୁ ପ୍ରାଣ ହୋଇ ଶୂନ୍ୟାଙ୍କ ପ୍ରାପ୍ତ ହୋଇ ଲାଗି । ଯେଉଁ ଅବସ୍ଥାଟି ସର୍ଦ୍ଦସଂଘାତକ ମୃତ୍ୟୁ । ପ୍ରାଣ ଘୁଞ୍ଚା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଜଣକ ରୁ ସ୍ଥାନ୍ତରିତ ।୨୫, ଜୀବୋତ୍ତେଜିତ ପ୍ରାଣ ଜାତିଶ୍ୟ ଅବସ୍ଥା ରେ ଜୁଦା ଜୁଦା ରେ ଘୁଞ୍ଚି ହୋଇଥାଏ, ଯେଉଁଗୁଡ଼ିକ ଯଥାସଂଘାତକ ମୃତ୍ୟୁ ହୋଇଥାଏ । ଅନ୍ତଃକ ଜୁଦା ଜୁଦା ପ୍ରାଣ ଘୁଞ୍ଚ.

ପୁରୁଣା ଚାଉଳ ଓ ଗହମ ରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରାଯାଉ ଥିବା ଖାଦ୍ୟ ଯଥା ଚାଉଳ ପିଠା ଇତ୍ୟାଦି ଖାଇବା ପରେ ଅଳ୍ପ ସମୟ ପରେ ଦେହରେ ଚୁଲକଣି ହୋଇ ଫୁଲି ଉଠିବା ଏବଂ ଏହା ଯଥାଶୀଘ୍ର ଡାକ୍ତର ଙ୍କ ପରାମର୍ଶ ନେବା ଉଚିତ୍ । ଏହି ଜାତୀୟ ରୋଗ ସାଧାରଣତଃ ଦୁଇ ପ୍ରକାର ରେ ଦେଖାଯାଏ । ଯଥା - ଶୁଖୁଆ ଏବଂ ଓଦା । ଶୁଖୁଆ ରେ ଚର୍ମ ଶୁଖିଲା ହୋଇ ଯାଏ ଏବଂ ଚୁଲକଣି ହୁଏ । ଓଦା ରେ ଚର୍ମ ଓଦା ହୋଇ ଯାଏ ଏବଂ ଚୁଲକଣି ହୁଏ । ଏହି ଦୁଇ ପ୍ରକାର ରୋଗ ରେ ଆକ୍ରାନ୍ତ ହୋଇଥିବା ରୋଗୀ ମାନଙ୍କ ଠାରେ ନିମ୍ନ ଲିଖିତ ଲକ୍ଷଣ ଗୁଡିକ ଦେଖାଯାଏ ।

ଶୁଖୁଆ - ଏଥିରେ ରୋଗୀ ଙ୍କ ଚର୍ମ ଶୁଖିଲା ହୋଇ ଯାଏ ଏବଂ ଚୁଲକଣି ହୁଏ । ଚୁଲକଣି ଯୋଗୁଁ ରୋଗୀ ଙ୍କ ଚର୍ମ ଫାଟି ଯାଇ ଘା ହୋଇ ଯାଏ । ଏହି ଘା ଗୁଡିକ ରୁ ରକ୍ତ ଓ ପାଣି ବାହାରି ଆସେ । ଏହି ଘା ଗୁଡିକ ରେ ପୁଣି ଜୀବାଣୁ ସଂକ୍ରମଣ ହୋଇ ଯାଏ ଏବଂ ଘା ଗୁଡିକ ପାଚି ଯାଏ । ଏହି ଘା ଗୁଡିକ ରେ ଅତ୍ୟଧିକ ଯନ୍ତ୍ରଣା ଅନୁଭବ ହୁଏ । ଏହି ଘା ଗୁଡିକ ଶୁଖିବା ପରେ ଚର୍ମ ଉପରେ ଦାଗ ରହି ଯାଏ ।

ଓଦା - ଏଥିରେ ରୋଗୀ ଙ୍କ ଚର୍ମ ଓଦା ହୋଇ ଯାଏ ଏବଂ ଚୁଲକଣି ହୁଏ । ଚୁଲକଣି ଯୋଗୁଁ ରୋଗୀ ଙ୍କ ଚର୍ମ ଫାଟି ଯାଇ ଘା ହୋଇ ଯାଏ । ଏହି ଘା ଗୁଡିକ ରୁ ରକ୍ତ ଓ ପାଣି ବାହାରି ଆସେ । ଏହି ଘା ଗୁଡିକ ରେ ପୁଣି ଜୀବାଣୁ ସଂକ୍ରମଣ ହୋଇ ଯାଏ ଏବଂ ଘା ଗୁଡିକ ପାଚି ଯାଏ । ଏହି ଘା ଗୁଡିକ ରେ ଅତ୍ୟଧିକ ଯନ୍ତ୍ରଣା ଅନୁଭବ ହୁଏ । ଏହି ଘା ଗୁଡିକ ଶୁଖିବା ପରେ ଚର୍ମ ଉପରେ ଦାଗ ରହି ଯାଏ ।

ଏଥିରୁ ରକ୍ଷା ପାଇବା ପାଇଁ ଆମ୍ଭେ ନିମ୍ନ ଲିଖିତ ପଦକ୍ଷେପ ଗୁଡିକ ଗ୍ରହଣ କରିବା ଉଚିତ୍ ।

ଏହି ରୋଗ ଯାହା ଯଥା ଯୀଶୁ ଖ୍ରୀଷ୍ଟଙ୍କ ଦୁଃଖଭୋଗ ପାସ୍କା ପାର୍ବଣରେ ଚର୍ଚ୍ଚ ଅନୁଷ୍ଠାନ ଗୁଡିକ ରେ ପ୍ରଚାର ।

ଅଯୁଗ୍ମ ପାମ୍ଫୁ (ପାଦ୍ୟ) ବହୁତ ପାମ୍, ଝୁଲଥାଏ (ଉଦ୍ଦାଳ୍ଲାଏ) ବାଲୁଙ୍କୀ
ତଥା ପାଖ୍ୟାଳାଏ (ପାଦ୍ୟ) ଅଯୁଗ୍ମ ପାର୍ଶ୍ୱାଗ୍ରର୍ଭ, ଚତୁଷ୍କାଏ (ପାଦ୍ୟ) ଅଯୁଗ୍ମ
କୁସୁମାକାରଯୁକ୍ତ (ଉପଯୁକ୍ତ) ।ଗଃ ।

ଅର୍ଥ:- ମୁଁ ଉଦ୍ଦ ପାଦ୍ୟରେ ପାଦ ଛଦ୍ଦ, ଝୁଲ ପାଦ୍ୟରେ ବାଲୁଙ୍କୀ
ପାପ୍ତ ପାଦ୍ୟରେ ପାର୍ଶ୍ୱଦ୍ୱୟ ଓ ଚତୁଷ୍କ ପାଦ୍ୟରେ ଉପଯୁକ୍ତ ।ଗଃ ।

ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ:- ଘନଗ୍ରାମ କର୍ତ୍ତୁ ଚୋଲ୍ଲାକାର ସାମଛେଦ ଧ୍ୱନିଟି
ଚହି ଘନଗ୍ରାମ କର୍ତ୍ତୁରେ ରହିବା କୁହୁରାକାର ଅଙ୍ଗଟିକୁ ଦର୍ଶନ
କେବଳ ଦେଖାଯାଏ । ସେହି କାରଣୁ ବହୁତ ଛାମ ।
ଝୁଲପାଦ୍ୟରେ ବାଲୁଙ୍କୀ ଅର୍ଥାତ୍ ଅଜଗାରୂପକ ବାଲୁଙ୍କୀ
ଚହି ଅଜଗା ଥିଲା କିମ୍ବା ପୂର୍ବକ ଅଙ୍କାରୁ ଜାତ ତାଳିକୁଲି ।
ବାଲୁଙ୍କୀ ପ୍ରାପିକା :- ଓଂ ଝୁଷ୍ଟ (ପୂଳାଦାହ) ଓଂ ଝୁଷ୍ଟ (ଝୁଟିଝାଗ)
ଓଂ ଝୁଷ୍ଟ (ପାଣିଝୁହ) ଓଂ ମାଝୁଷ୍ଟ (ଅଳାଝୁଷ୍ଟ) ଓଂ ଜଗଃ (କିଙ୍କୁଳଜାତ)
ଓଂ ଚଣ୍ଡାଳ (ଚାଣ୍ଡାଳିଚଣ୍ଡ) ଓଂ ଘଣ୍ଟାଳ୍ୟ (ଘଣ୍ଟାସ୍ତ୍ରାର) ଚତୁର୍ଥଟି -
ବାଜେଣ୍ଟ୍ୟୋ ଭର୍ତ୍ତୋ ଦେବଘ୍ୟ ଦାଶହି ଦୈଲ୍ଲୋ ଲ୍ଲୋ ସଃ ପ୍ରଚୋଦଲୁଦ୍ଧି
ଓଂ । ଅର୍ଥାତ୍ ପୂଳାଦାହ ହିଁ ବାଲୁଙ୍କୁ ଶ୍ରୁତାକୁଳୋ ଅନ୍ଧୁତମ
ଦେହୁ କଥାଏ ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତରୁ ଆଣି ପ୍ରଦ୍ୟୁମ୍ନାର ହେ ଶିକ୍ଷାର୍ଥଙ୍କୁ ।
ଝୁଟ୍ ନହି ଗାଡ଼ିକୁ ଏକାଟି ପୂଳାଦାର ଭେଦ ସୂଚୁଥ ଓମାଳ ଜ୍ୟୋତିଃ ।
ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଦେଖିଥାଏ, ଏବଂ ଚହିଦାରି ଅଜଗା ଥିଲା ଦେବତାଙ୍କି
ବାଲୁଙ୍କୀ ସାଧିକା । ପ୍ରଥମରେ ଗାମ୍ଭ ଦେବମାତା ବାଲୁଙ୍କୀ ।
ମୁଁ ପାପ୍ତକାଳ ପାଦ୍ୟରେ ପାର୍ଶ୍ୱଦ୍ୱୟ । ପାପ ଅଭିପ୍ରାୟ ଝୁଲ ଚତୁଷ୍କ ଅଙ୍ଗୁ
ପାଳା ପିଠିଥାଏ । ଝୁଲ ଅଙ୍ଗ ~~ପୂଳାଦ~~ ଚୂଡ଼ାର୍ଦ୍ଧ ପୂଳାଦ-ଚିହ୍ନ କିମ୍ବା ଝେଉଁଳିକା
ରେ ଗୁଳିଥିବା ବାଲୁରୂପୀ ଆଳ ହେଉଛି ପାପ । ପାର୍ଶ୍ୱ - ପେଟୁଳର
ଝୁଟ ଝୁଟୁଥିବା ପାର୍ଶ୍ୱ । ଏହି ପାର୍ଶ୍ୱଦ୍ୱୟାର୍ଥ ଅର୍ଥାତ୍ ଦୁଇ ଏଦିଗୁଣ
ପ୍ରତିସ୍ଥାନରେ ପେଟୁଳର ଭେଦ । ପୂଳାଦ ଓ ଚିହ୍ନ କାରଣରୁ
ବାଲୁ ଝୁଟ ଯୋଉ ପୂଳାଦାର ପାର୍ଶ୍ୱରେ ଝୁଟୁଥିବା ପଥଦେଇ
ପେଟୁ ଏହି ପ୍ରକାରରେ ଝୁଟ ଯୋଉ ଅବସ୍ଥାରୁ ଜାତ ସାଗରିକାର୍ଗ ।

ମୁଁ ଯେଉଁ ସ୍ଥିତିରେ ଥାଏ ସେହି ସ୍ଥିତିରେ ଥାଏ ମୁଁ ଏହି ପଦ୍ଧତିରେ ଯେତେ ସମୟ ଏହାର ଅଭ୍ୟାସ କରେ ସେତେ ସମୟ ଏହି ଆସନରେ ରହିପାରେ ଏବଂ ଏହି ଆସନରେ ମୁଁ ଏକାଗ୍ର ହୋଇପାରେ ସେତେ ସମୟ ମୁଁ ଏହି ଆସନରେ ରହିପାରେ।

ମୁଖ୍ୟତଃ ଦୁଇଗୋଡ଼ଯାକ ଯେଉଁଭଳି ଦେଖାଯାଉଥିବ ସେଭଳି ଦେଖାଯାଉଥିବ ଜଙ୍ଘଯୁଗଳ ଯେଉଁଭଳି ଦେଖାଯାଉଥିବ ସେଭଳି ଦେଖାଯାଉଥିବ ଉରୁଯୁଗଳ ଯେଉଁଭଳି ଦେଖାଯାଉଥିବ ସେଭଳି ଦେଖାଯାଉଥିବ ଅଣ୍ଡକୋଷଯୁଗଳ (ଅଣ୍ଡକୋଷ ଯୁଗଳ ଯେଉଁଭଳି ଦେଖାଯାଉଥିବ ସେଭଳି ଦେଖାଯାଉଥିବ) ଲିଙ୍ଗ (ପ୍ରଜନନ ଅଙ୍ଗ) ଯେଉଁଭଳି ଦେଖାଯାଉଥିବ ସେଭଳି ଦେଖାଯାଉଥିବ ଜଙ୍ଘଯୁଗଳ ଯେଉଁଭଳି ଦେଖାଯାଉଥିବ ସେଭଳି ଦେଖାଯାଉଥିବ ଉରୁଯୁଗଳ ଯେଉଁଭଳି ଦେଖାଯାଉଥିବ ସେଭଳି ଦେଖାଯାଉଥିବ ଅଣ୍ଡକୋଷଯୁଗଳ (ଅଣ୍ଡକୋଷ ଯୁଗଳ ଯେଉଁଭଳି ଦେଖାଯାଉଥିବ ସେଭଳି ଦେଖାଯାଉଥିବ) ଲିଙ୍ଗ (ପ୍ରଜନନ ଅଙ୍ଗ) ଯେଉଁଭଳି ଦେଖାଯାଉଥିବ ସେଭଳି ଦେଖାଯାଉଥିବ ।୪୨।

ଅର୍ଥ:- ପ୍ରକଳ୍ପିକା କାଳ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମୁଁ ମୁଖ୍ୟତଃ ଯେଉଁଭଳି ଦେଖାଯାଉଥିବି, ଯେଉଁଭଳି ପାଦଦ୍ୱୟ, ଜଙ୍ଘାଦ୍ୱୟ, ଉରୁଦ୍ୱୟ, ବୃଷଣାଣ୍ଡକୋଷଦ୍ୱୟ, ଲିଙ୍ଗ ଯେଉଁଭଳି ଦେଖାଯାଉଥିବ ସେଭଳି ଦେଖାଯାଉଥିବି ।୪୨।

ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ:- ପ୍ରକଳ୍ପିକା କାଳ ଅର୍ଥାତ୍ ମୁଁ ପଦ୍ମାସନ, ବଜ୍ରାସନ, ଭଦ୍ରାସନ (ଯୋଗ, ଦୀକ୍ଷାକାଳ, ସୁଷୁମ୍ନା) ଚାରିଟି ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ପଦ୍ମାସନ ।। ଏହି ତିନିଗୁଣର କ୍ରୀୟା ଦ୍ୱାରା ମୁଲାଧାର ଚକ୍ରରେ ଜାଗରଣ ହୋଇଥାଏ। ଏହି ଆସନଗୁଡ଼ିକରେ ମନ ଏକାଗ୍ର ହୋଇଥାଏ। ଯେଉଁ କ୍ରୀୟା ଠିକ୍ ଭାବରେ ଲଗି ପାରିଲେ ସର୍ପଶକ୍ତି ଜାଗ୍ରତ ହୋଇ ପାରିବ। (ଗୁରୁଙ୍କ ଦୀକ୍ଷାଦେଖା ଅନୁସାରେ ଇଡ଼ା, ପିଙ୍ଗଳା, ସୁଷୁମ୍ନା କୁ ପଦ୍ମାସନ ଆଦି ଭାବରେ ଚାଳନାକରି ପାରିଲେ ସଜିତ୍ତ ଜାଗୃତ ହୋଇଥାଏ)

ମୁଦ୍ରା:- ପଦ୍ମାସନ (ମୁଦ୍ରା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଦିବ୍ୟ ହାତକୁ ଆସ୍ଥାରେ) ଦୀକ୍ଷାରେ ପଦ୍ମାସନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଇଡ଼ା, ପିଙ୍ଗଳା, ସୁଷୁମ୍ନା ଏହିପରି ପଦ୍ମାସନ କ୍ରୀୟା କୌଶଳ ପାଇ ଇଡ଼ା ପିଙ୍ଗଳାକୁ ବାଦଦେଇ ଏହି ସୁଷୁମ୍ନା ବ୍ରହ୍ମ ଛାଡ଼ ଥରୁଥିବାକୁ ଦାଢ଼ କରାଇବାକୁ ହେବ, ଏହିପରି

ଅଡ଼ୁଚିଙ୍କ, ଦଶଚକ୍ରିଲ୍ଲା, ମାଳି, କୁକି, ଅଙ୍ଗକାର ଆଦି ପଳାହାରକ
ଏଥି ସହିତ ଚର୍ଚ୍ଚିକା ପ୍ରକଟ ହେ ଅମୁହ ଜାତୀୟ ଛତୁ ଜାତୀୟ ବସ୍ତୁ ମଧ୍ୟ
ସଂଯୁକ୍ତ ହୋଇଥାଏ । ଏହା ଚିକାକଳା ଶ୍ରୀମାନ୍ତ ଲୋଚା ଶ୍ରୀମାନ୍ତ
ଦାଢ଼ୀ ନୁଚାଇଲି ଦୋଇଥାଏ ଏବଂ ଏହା ଚିକିତ୍ସା ଚକ୍ରରେ
ଲିଖିତ ଭାବ ହେଲେ ଏହି ଅଧ୍ୟାୟରେ ଶୁଖି ବସ୍ତୁଗୁଣ ଏବଂ
ଏଥାପେ । ଏହି ବସ୍ତୁଗୁଣ ସାହାଯ୍ୟ ହୋଇ ଏହାର ସୁପଳ ଗାଢ଼ ଲିଖିତ
ଅଙ୍ଗେଷ୍ଟ ଚର୍ଚ୍ଚା ର ଜାଳ ଦେଇଥିଲା କଣେଇ ଫୁଲ ଚନ୍ଦ୍ର ରୂପ
ପାଇଥିଲା ଏବଂ ଚିକିତ୍ସା ଜାତୀୟ ସୁଚକ ଶୁଖି ଲାଭ ହୋଇଥିବା ଅତିରିକ୍ତ ରୂପ
ଦୋହରା ଲାଗି । ଏହାଙ୍କ ଲୋଚା କୋଷଳ ର ଶୁଖିଲା ସମସ୍ତ
ଅଳ୍ପ କୋଣଟି ଦୁଇଟାଳୁ ଚେ ଆମ୍ବୁଡ଼ି ଲାଗି ଶୁଖି ଲାଗି ।
ସେଥିଲୋଗୁଡ଼ିକିଙ୍କୁ ଘୁଡ଼ିବା ପଳାଇବାଳି ଦୁଇଟି ଶୁଖିଲା
ଦୋଲି ଆଦିଛନ୍ତି ।

ଚେତନସ୍ଥି କାଠ ପାଖରେ ସେ ଚେତ ; ଦାଳୀ ଏକଜିକାଠ ଜଳ ଦ୍ରାକ୍ଷାକର୍ଣ୍ଣ
ଲାଖୀ କାଠ ଦୁଇଟା, ତଥା ପାତ୍ରିକ କାଠ ସହିତ ଏବଂ ଅର୍ଥାତ୍
ଶୁଷ୍ଠୁମ୍ଭ ଶୁଖି ଘୁଡ଼ିବା ଗୁଣ ସେ । ୩୨ ।

ଦୁଇଗୁଣା କାମୁଦେଯୋଥିବୁ ପାଣ୍ଡୁକା କାଠ ଦୈନନ୍ଦିନ୍ତି
ପୁଷ୍କରମ୍ ମାତ୍ରଂ ଏବାପ୍ତଃ ଶ୍ରୀକାମୁଚାକା ଅଦିଷ୍ଠାନ୍ତ ,
ଅତ୍ର ଦୁଇଗୁଣ-କାଠ କାମୁଦେଯଙ୍କ, ପାଣ୍ଡୁକାକାଠ ଦୈନନ୍ଦିନ୍ତି, ପୁଷ୍କରମ୍ ମାତ୍ରଂ
ଜଳାପ୍ତଃ, ଶ୍ରୀକାମୁଚାକା ଦୁଇଟା (ଜୋଡ଼ା) କାଠିଙ୍କ (ଶୁଖିଲା) ଅଦିଷ୍ଠାନ୍ତ ।

ଅର୍ଥ :- ଦୁଇ ଦୁଇଗୁଣକା ଦୋଇଥିବା କାମୁଦେଯ (ପୁଷ୍କରମୂଳ)
ପାଣ୍ଡୁକ ପାଳକାଠ ସହିତ ଦୈନନ୍ଦିନ୍ତି, ପୁଷ୍କରମୂଳ ଏବଂ ଅର୍ଥାତ୍
ଶ୍ରୀକାମୁଚାକା ଦୁଇଟା (ଜୋଡ଼ା) ଶୁଖିଲା ଅଦିଷ୍ଠାନ୍ତ ।

ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ :- ଦୁଇଗୁଣ ଅର୍ଥ ପ୍ରକାଶ ଜେଯାଇଛି । ସେହି ଜେଯାଇଥିବା
କଥାଟିକୁ ଘୁଡ଼ିବା ଦୁଇଟା ଦୋଇଥିବା କାମୁଦେଯ । ପାଣ୍ଡୁକାକାଠ ସହିତ
ସମାନ ପରିମାଣରେ ଦୈନନ୍ଦିନ୍ତି, ପୁଷ୍କରମୂଳ ଏବଂ ଅର୍ଥାତ୍ ଶ୍ରୀକାମୁଚାକା
ଦୁଇଟା ଶୁଖିଲା ଅଦିଷ୍ଠାନ୍ତ ।

ପାଣ୍ଡୁଜ ଜ୍ୱର ଓ ଅର୍ଶ ଦୂର ହୁଏ, ମୂଳ ପୋଛି ଦେଲେ ଶ୍ୱେତ ପୁଷ୍ପ ଜନ୍ମେ, ପାଣି ପୁଣି ଦେଲେ ଶେତ ପୁଷ୍ପ, ଅମାପୁଚରେ କାଳୁ ହୁଏ, ଶିଙ୍ଗୁଘୋଷ୍ୟରେ କୁକୁର ହୁଏ। ପକ୍ଷିଭୁତାପୁକ୍ଷ ଦେହରେ ହଳୁ ମାରିଲେ ପଦ୍ମ ପତ୍ର ଓ ଦଣ୍ଡରୁ ଅଧିକ ପାଣି ଝରିଥାଏ ଯେଉଁ ~~ଗଛରୁ~~ ଦଣ୍ଡରୁ ଅଧିକ ପାଣି ଝରେ ତାହା ଶୀଘ୍ର କାଳୁ ହୁଏ ନାହିଁ, ସେହି ଦଣ୍ଡରୁ ଅଳ୍ପ ପାଣି ଝରେ ତାହା ଶୀଘ୍ର କାଳୁ ହୁଏ। ଦେହୀଙ୍କର ପତ୍ରେ ପକ୍ଷିଜଳ ସ୍ପର୍ଶ ହୋଇ ପଦ୍ମ ପତ୍ରରେ ଦେହରେ ହରିଦ୍ରା ବର୍ଣ୍ଣ ହୁଏ।

ପୁଣି ଏକ ପଦ୍ମରେ କଥାଏ - ବର୍ତ୍ତମାନ ହରିଦ୍ରା ବର୍ଣ୍ଣର ଏକ ପ୍ରକାର ଅଳ୍ପ ଅଳ୍ପ ଦୁଇଥର ଆଘାତ ପ୍ରାପ୍ତ ହେଲେ ପୁଣି ହୁଏନାହିଁ, ସେହି ପୁଣି ମାନିବାକୁ ପଦ୍ମରେ କଥାଏ। ଏକ ଶିରା ବିଶିଷ୍ଟ କଥାଏ। ଛଅଗୁଣ। ଛଅ ଭେଦ, ଦୂର୍ଜ୍ଜ-ହସ୍ତୀ-ଗୁଣ, ଶ୍ୟାମ ତମୋଗୁଣ, ଲଘୁତ୍ୱ ସତ୍ତ୍ୱଗୁଣ। ଅଥର୍ବ ଜ୍ଞାନ ଓ ଯତ୍ତୁଗୁଣ ବିଶିଷ୍ଟ। ଚାରି ଛଅଶ୍ରେଣୀ ବାଳରେ ଦଦ୍ରୁ ଓ ଅନ୍ୟ ଦୂରାଗ୍ର କିରାତ ଅର୍ଥାତ୍ ଦଦ୍ରୁ ଅଘୁ ସର୍ବଦା ଜାଗ୍ରତ ହୋଇଥାଏ। ଚାରିଆଡ଼ ଜିବାଣୁ ଜୀବାଣୁ ପ୍ରାଣ ହରଣ ଆତ୍ମା ଅନୁଭବ କରେ ସେ କଥାଏ।

କର୍କଟକ ପଦ୍ମରେ ଶ୍ଲୋକାନୁବାଦ :- ଯାହାକର ଦୂର ନାଶ ହରଣ ହୋଇ ଥାଏ ସେ କର୍କଟ। ପ୍ରାଣ ଶବ୍ଦରେ ଜୀବାଣୁ ଆଦି ଦୂର ହୋଇଥାଏ। ପ୍ରାଣ, କଥାକୁ କାଳୁ ଓ ପାଦ ଅଳ୍ପ ଅଳ୍ପ ଅହିଥାନ୍ତି। ଅତଏବ ପ୍ରାଣାହରଣ ଆତ୍ମା ଜଂ ଅର୍ଥ ଶ୍ଲୋକାନୁବାଦ।

ଦଦ୍ରୁଘ୍ନୋ ଦମନସ୍ତୁଲା ପତ୍ରିଣି କାଣ୍ଡଚାରିଣି ଜୀବାଜୀବାନାମ୍
ଲୋକସ୍ୟ ବେଦିବାସ୍ତି ଚାସ୍ୟାଃ କାଂ କିୱା କଂ ଲୋକି କଥାମାହୁମ୍।

ଅନ୍ୱୟ ଦମନସ୍ତୁଲା (ଦମନକବର୍ତ୍ତୁଲା) ପତ୍ରିଣି ଦଣ୍ଡୁ ଅସ୍ତି। ଜିବାଣୁଘ୍ନ (ଜୀବାଣୁ ନାଶକ) ପ୍ରଥମାନ୍ତ କଥିତ ଅସ୍ତି। ଘୁଣ୍ଡୁଘାତ୍ମା (ଶୋଧକାନ୍ତ) ଦୌକ୍ଷ ଚ ଅସ୍ତି। କ୍ଷୀଣଘଣ୍ଟା (ଚଞ୍ଚୁକ୍ଷୀଣକଣ୍ଠା) ଯୋଗ୍ୟ ଅସ୍ତି।

ଅର୍ଥ: ଦମନକବର୍ତ୍ତୁଲା ପଦ୍ମରେ ଦୁଇ ଦଣ୍ଡୁ, ଜିବାଣୁକାଳ ଜୀବାଣୁ ନାଶକ ଶୋଧକ ଓ ଚଞ୍ଚୁକ୍ଷୀଣ କଣ୍ଠ ଯୋଗ୍ୟ।

ଭାବାର୍ଥ:- ଦମନକ ଜାତୀୟ ତୁଳସୀ ପତ୍ରରେ ଦୁଇ ଦଣ୍ଡୁ, ଅର୍ଥାତ୍ ପ୍ରାଣାତ୍ମାନ ଦୂରକ ଦଣ୍ଡୁ। ପ୍ରାଣାତ୍ମାନ ପତ୍ରୁ ଚକ୍ଷିକ ହୋଇ ଥାଏ

ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ:— ସୋହ ଦବ୍ୟ କିଣୁଛ ହ ଅନ୍ତୁ କାହିଁ ଅର୍ଥାତ୍ ଦୋକାନ
ଅଛନ୍ତୁ, ତାଳା ଦେଉଛି ନାଁ ଅଛନ୍ତୁ ! ବ୍ୟୁପାଇଁ ବାଲେଶ୍ୱରରେ
ଜହ୍ନିଲି ସୋହି ଶିଖିଛନ୍ତି । ୪୦ ।

ନାଦ୍ ନାଦ୍ କିଣୁଛି ମତ୍ ପତ୍ନଂ ଶ୍ରୀନାଦୁଜିତ ମେଦି ମା
ତ ତ୍ରେଘାଘଟାଛୁ ଦୁଂ ମମ ତେଜୋ ଅଙ୍ଗ ଘମୁଦିନ୍ ।୪୨।
କିଣୁଛି ମାତ୍ର (ଚିଲଛୁଲିମାତ୍ରକୁ) ଶ୍ରୀମତ୍ର (ପ୍ରଥମତ୍ରିମୁଣ୍ଡ) ତ୍ରିଜିତିଂ
(ଚକ୍ରନାଭି ପ୍ରଭୃତି ଦକ୍ଷାଦିକା ଗୁଣୋନ୍ନ ଅଛତିଲିଜିତ) ନାଦ୍ ନାଦ୍ ସତ୍ପଂ
ତତ୍ ତତ୍ ଚଦି (ପ୍ରଭା) ମମ ତେଜୋ ଅଂଶ ଘମୁଦିନ୍ (ଜ୍ଞେୟ
ପ୍ରଭୃତିସ୍ୱ ଅଂଶେନ ଘମୁଦିନ୍) ଅଦଗଛୁ (ଜାଣନ୍ତି) ।୪୨ ।
ଅର୍ଥ:- ଚିଲଛୁଲିମ ପୂର୍ଣ୍ଣ ଥର୍ଦ୍ଦ ପ୍ରଥମତ୍ରିମୁଣ୍ଡ ଅର୍ଥାତ୍ ପ୍ରଭାକ ଆଦି
ଗୁଣପାଇଁ ନାଦ୍ଧା ଘମୁଦ ହୋଇ ପାରେ, ସେ ଘମନ୍ତୁ ଜୀବମାନଙ୍କ
ହୋଇଥାଏ ସୋହି ଜାଣିବ ।୪୨ ।

ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ:- ତେଜୋରୂପ ଆତ୍ମ ପ୍ରଭୁଙ୍କ ର ଅଂଶ ଦୁଇ ପ୍ରକାର ଚିତ୍ତିଲୁଲିମ
ପ୍ରାକୃତ, ଏହାଦି ଘମୁଦ ହୋଇଥାଏ ଆତ୍ମ ଅଂଶ ନ ହୋଇଲେ
କଣ୍ଠି ହୋଇ ପାରେ କାହିଁ ।୪୨ ।

ଅଥବା ଘନୁ ଲୋକେନ କିଂ ଜ୍ଞାତେନ ଜ୍ଞେୟାର୍ଥିନ
କିମ୍ବୁଦ୍ଧ୍ୟା ଦୂରିଦଂ ଦଂ ଅନ୍ତୁ ଲୋକାଂଶେନ ସୃଷ୍ଟ୍ୟା ଜଗତ୍ ।୪୩ ।
ଅଥବା ତେଣୁ ଅର୍ଥାତ୍ନି, ତବ ଏତେକ ଜ୍ଞାନ ଜ୍ଞାତେନ
(ପୃଥକ ଜ୍ଞାତେନ) କଣ ? ଅହୁନ୍ ଛଡ଼ କରିଥିଂ ଜଗତ
ବ୍ରହ୍ମାଂଶେନ (ବ୍ରହ୍ମ ଜୀବମାତ୍ରେଣ) କିମ୍ବୁଦ୍ଧ୍ୟା (କ୍ଷୁଦ୍ର) ସୃଷ୍ଟ୍ୟ
ଲେ ମାଦ୍ଧ୍ୟକ ଚିତ୍ତାଂ ମଧ୍ୟି ଦଦି ଅନ୍ତୁ ଶ୍ରମାର୍ଥକ ।୪୩ ।
ଅର୍ଥ:- ତେଣୁ ଅର୍ଥାତ୍ନି ! କିଡ଼ିନି ପ୍ରକାର ବହୁଜ୍ଞାନ ଦାଦୁ ଭଳି ସଥା
ଜ୍ଞାତ ହେବ ? ମୁଁ ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡ ଜଗତକୁ ବ୍ରହ୍ମ ଅଂଶ ରେ ଦୋହଣ କରି
ଥିଲି । ଅର୍ଥାତ୍ ତୋଡ଼ିନି ଆତ୍ମଜ୍ଞାନ କାହିଁ ।୪୩ ।
ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ:— ଶୁଦ୍ଧ ଚୈତନ୍ୟ ସର୍ବୁଜ ଭେଜସ୍ତୁଙ୍କୁ ବାଦ୍ଦ ଦେଲେ ଜ୍ଞାନ
ବହୁ କଂ ବହୁଜ୍ଞ ଆଳିମାନଙ୍କୁ ଜ୍ଞାତ ହୋଇଲେ ଜ୍ଞାତ ଜ୍ଞେୟ ?

ଦଳା ଦଉଛୋ ଥାଁ ଯୋଉନାହିଁ
ଥାର୍ଜୁକ ଦ୍ରବାଚ

୧-

ଶବ୍ଦାନୁଚ୍ଛାଲ୍ଲୁ ଗାହ୍ନାଚ ଘୁଲୁଘମ୍ପିଯାଚ୍ଚୁ ଛାଙ୍ଗିଚିତ୍ତଚ୍।
ମାତ ଉଚ୍ଚୁଲୋଚ୍ଚୁକୁ ଜଚଚଥୁକ ଚୋଉଚ୍ଚା ଅଲ୍ଲୁଂ ଜିଚାଚ୍ଚା ମମାଚ୍ଚ।
ଥାର୍ଜୁକ ଦ୍ରବାଚ. ଶବ୍ଦାନୁଚ୍ଛାଲ୍ଲୁ ଗାହ୍ନାଚ ଘୁଲୁଘମ୍ ଥାଁଯାଚ୍ଚୁ ଛାଙ୍ଗିଚିତ୍ତ
(ଥାଚୁଲ୍ଲୁକାଁକ ଜିଚାଲୁଲୁକାଚ) ମାତ୍ର ଘଚଚ ଉଁମୁଚ୍ଚା ଉଁଲୁଚ୍ଚା, ଉଚ୍ଚୁକୁ
ଅଲ୍ଲୁଂ ଥୋଚୁଚ୍ଚ (ଥାଚୁଚ ଉଁମୁଚ୍ଚା ଚଚଚ ଉଁକଥଚ୍ଚୁ ଉଁଚ୍ଚଥାଁଚି ଉଁଲିଚ୍ଚ
ଉଁଚାଚ) ଜିଚାଚ୍ଚଚ ।୧।

ଥାର୍ଥ:- ଥାର୍ଜୁକ ଜାତିଲୋଚ୍ଚ ଥାଚାଚ୍ଚା ଚୋଚାଜକଲ୍ଲୁ ଥାଚୁଜିଚିକ ଚମିଜି
ଥାଚୁଚାଚୁଚ୍ଚାଜିଁ ମାଚ୍ଚା ଥାଚୁ ଜାତିଲୋଚ୍ଚ ଚଚୁଚ୍ଚା ଚାଚୁଚ୍ଚା ଥୋଚୁ ଥୋଚୁ
ଚାଚୁଚି ଚୋଚାଚୁ ମାଚୁଚିଚୁଚ୍ଚ ।୧।

ଚାଚୁଚାଚିମ.- ଚାଚୁଚାଚୁଚ ଚଚଚ ଚାଚୁଚ ଜଚିମ ଜାଚିଜାଚୁଚିଁ ଜଚମୁ ଚଚୁଚ୍ଚା
ଚଚ୍ଚ ଥାଚାଚୁଚ୍ଚା ଜାଚ୍ଚ ଚାଚୁଚ୍ଚା ଚୋଚାଜକାଲ୍ଲୁ ଚାଚୁଚ୍ଚା ଚୁଁଚି ଥୋଚୁ ଥୋଚୁ
ଚୁଚ ଚୋଚୁଚ୍ଚା ଚାଚୁଚି ଥାଚୁଚିଚ ମୁ ଚୁଚ୍ଚାଚୁଚ୍ଚା ଜିଚୁଚ୍ଚ ଅଚିଚୁଚି, ଥାଚୁଚି
ଚୁଚ ଚୋଚୁଚୁଚ୍ଚା, ଜଚିଁଚାଚ ଚାଚିଜାଚ ଚମଚାଚୁଚ ଚୁଚ ଚୁଚୁଚ୍ଚାଚୁଚ୍ଚା
ଜିଚ ଜଚ୍ଚା ଚୁଚ ଚୁଚ୍ଚା ଚାଚିଜାଚ ଜଚିଚାଚୁଚ୍ଚ ଚୁଚ୍ଚା ।୧।

ଚୁଚା ଜାଚିଜାଚଚୁଚୁଚି ଚୁଚାଚାଚ ଚୁଚ୍ଚାଚୁଚ୍ଚା ଚିଚୁଚ୍ଚା ଜିଚୁଚ୍ଚ
ଚୁଚୁଚ୍ଚ ଚାଚାଚ ଚଚୁଚ୍ଚାଚ ଜାଚୁଚ୍ଚାଚୁଚ୍ଚାଚିଚୁ ଜଚାଚୁଚ୍ଚା ଚୁଚ୍ଚା

ଚୁଚ ଚାଚାଚ ଚଚୁଚ୍ଚାଚ (ଚୁଚଚ ଜାଚାଚାଚ) ଚୁଚାଚାଚ ଚୁଚ୍ଚା
- ଚୁଚୁଚ୍ଚ (ଚୁଚୁଚି ଚୁଚଚୁଚୁଚ୍ଚ) ଚାଚୁଚ୍ଚା ଜିଚୁଚୁଚ୍ଚାଚ ଚିଚୁଚ୍ଚା ଜାଚୁଚ୍ଚା ଚୁଚ୍ଚା(ଜାଚି
ଚାଚୁଚାଚୁଚ୍ଚା ଚଚିଚ (ଜିଚୁଚୁଚାଚ ଚିଚୁଚ୍ଚା) ।୨।

ଜାଚୁଚିଚ - ଚୁଚ ଚାଚାଚ ଚଚୁଚ୍ଚାଚ, ଜାଚାଚୁଚାଚ ଚାଚୁଚ୍ଚା ଚୁଚ୍ଚ ଚୁଚିଚୁଚିଚ୍ଚ ଚୁଚ୍ଚା
ଚୁଚାଚୁଚ୍ଚା ଚୁଚା ଜାଚାଚୁଚ୍ଚ ଚାଚୁଚାଚୁଚ ଚୁଚାଚୁଚ୍ଚାଚ ଚାଚୁଚାଚୁଚ୍ଚା ଚୁଚ୍ଚା
ଚାଚୁଚାଚୁଚ୍ଚା-ଚାଚାଚ ଚଚୁଚ୍ଚା ଚାଚୁଚାଚୁଚ୍ଚା ଜିଚିଚୁଚ୍ଚ (ଚୁଚୁଚୁଚ୍ଚାଚି ଚୁଚୁଚ୍ଚା

1946

ଅନ୍ୱୟ:- ପଦ୍ମାଳୟା ଶତପତ୍ରାକ୍ଷୀ ତେଣୁ ପଦ୍ମାଳୟାଙ୍କର ଦୁଇ ଚକ୍ଷୁକୁ
କହି ପାର୍ବତୀଙ୍କୁ ଦୁଇଟି ପଦ୍ମ ଉପମା ଦେଇଥାଇପାରନ୍ତା।

ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ:- ପଦ୍ମାଳୟା ଶତପତ୍ରାକ୍ଷୀ ଅର୍ଥାତ୍ ବିକଶିତ ପଦ୍ମ ପରି ଦୁଇ
ଚକ୍ଷୁ ଥିବା ଦେବୀ ପଦ୍ମାଳୟା ଅଟନ୍ତି। ପଦ୍ମାଳୟାଙ୍କର ଦୁଇ ଚକ୍ଷୁର
ଅନ୍ତିମଭାଗକୁ ଦୁଇଟି ପଦ୍ମାଳୟା ତଳ ଲୀଳା ଅବସ୍ଥିତ, ସେ
ପ୍ରକାରମାନ ପାହୁଣ୍ଡାଦ୍ୱୟ। ଅର୍ଥାତ୍ ପାହୁଣ୍ଡାଦ୍ୱୟର ପଦ୍ମାଳୟାଙ୍କର
ଦୁଇ । ଏଥିରୁ ପ୍ରମାଣ ମିଳୁଛି ଯେ ପଦ୍ମ ଅନେକ ପାଦ ହୋଇଥିବା ହେତୁ
ପାଦରେ କୋଳି ଯେ ହୁଏ। । ଯେ ଯେଉଁମାନେ ପୂର୍ବରୁ ପାର୍ବତୀଙ୍କୁ
ଚକ୍ଷୁର ଉପମା ପଦ୍ମର ରୂପ ଦେଇଛନ୍ତି + ଅର୍ଥାତ୍ ଆମ୍ଭମାନଙ୍କ
ଶୁଦ୍ଧାଙ୍କୁ ତେ ମନ କଥାରେ ଏହି ଅର୍ଜୁନ ଅର୍ନ୍ତଦୃଷ୍ଟି ପାଇ
କାଳ ବିଳମ୍ବରେ ସମସ୍ତ ଜଗତ ଦେଖି ପାରିଲେ ।୩।

ଅନେକ ଶତକୁ କମଳ ପାଦ ଶତପତ୍ରାକ୍ଷୀ ଦେବୀଙ୍କର
ଅନେକ ଦିବ୍ୟ ଦୁଇ ଚକ୍ଷୁ ଜିଣି ଯେ ଅନନ୍ତ ଦୂରଦୃଷ୍ଟି ୧୦।
(ଚତୁର୍ଦ୍ଦଳ) ଅନେକ ଶତକୁ କମଳ ଅନେକାକ୍ଷୁ ଦେବୀଙ୍କ
ଅନେକ ଦିବ୍ୟ ଦୁଇ ଚକ୍ଷୁ ଜେ ଅନନ୍ତ ଦୂରଦୃଷ୍ଟି ।୧୦।

ଅନ୍ୱୟ:- ଅନେକ ମୁଖ, ଅନେକ ନେତ୍ର, ବହୁକଳ୍ପ ଧାରୁଥିବା
ଅନନ୍ତ ଶକ୍ତିର ଯୋଗୁଥିବା ଦେବୀ ଏବଂ ବହୁ ଦିବ୍ୟ ଅସ୍ତ୍ର ଧାରଣ
କରିଥିବାରୁ ଦେଖିଥିଲେ ।୧୦।

ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ:- ଅନେକ ମୁଖ ଓ ନେତ୍ର ଜିଣି ରୂପ. ଅର୍ଥାତ୍ ଜେ
ଯେତେଟି ଶକ୍ତି ଜଣି ଜୋଗୁଥିବା ଶୁଦ୍ଧାଙ୍କୁ ଜେ ସୁନ୍ଦର ଜାଣି ଏହି
ପାରିଛନ୍ତି, ତାଙ୍କଠାରୁ ମୁହଁ ଜେ ଅନନ୍ତ ସେହି ଶୁଦ୍ଧାଙ୍କୁ ଜେ ଦେଖା
ଦେଇ ଥାଏ, ସାଧକ ସେହି ଯୋଗୁଁଯୋଗ ଜେ ମନ୍ତ୍ର ହୋଇଥାଏ —
ଦର୍ଶନ ଶକ୍ତି ପାଏ। (ବହୁନେତ୍ର — ଶୁଦ୍ଧାଙ୍କୁ ଜଣା ଗଲା)
ତୁରନ୍ତାତ୍ମକ ଅନେକ ଦିବ୍ୟ ଅସ୍ତ୍ର ଧାରୁଥିବା ଦିବ୍ୟ ଆଭରଣା ମଣ୍ଡିତ
ରୂପା ଦେଖାଗଲା. ଅର୍ଥାତ୍ ଦିବ୍ ଶକ୍ତିରୁ ଆକାଶ, ଆକାଶରୁ
ଆଭରଣ. ଅର୍ଥାତ୍ ଜ୍ୟୋତିଷ୍କ, ନକ୍ଷତ୍ର ଆଦି ଦେଖାଗଲା, ଏହି
ଦିବ୍ୟ ଅସ୍ତ୍ର ଅର୍ଥାତ୍ ଏହିଭଳି ଆକାଶ ରେ ବସ୍ତୁଙ୍କୁ ଦେଖିବା ଦୃଷ୍ଟି ଶୁଦ୍ଧାଙ୍କୁ
ପାଦରେ ଦେଖିବାକୁ ମିଳିଲା ।୧୦।

ଦିବସପାଳ୍ୟାମୁହଁ ଦିବସଚାଲି ଭୁଲ୍ପକମ୍
ଧର୍ମାଙ୍ଗପଦାନ୍ତୁ ଦେଉମନ୍ତିଂ କିଙ୍ଗୁଲ୍ଲେ ମୁଲ୍ୟମ୍ ।୧୧.
ଦିବସପାଳ୍ୟାମୁହଁ ଦିବସଚାଲି ଭୁଲ୍ପକମ୍ ଧର୍ମାଙ୍ଗପଦାନ୍ତୁ ଦେଉମନ୍ତିଂ
(ଦେଉମ୍ ଛିନ୍ନାମୁକମ୍) ଥାକନ୍ତିଂ (ଆଚାରିଭିନ୍ନ) କିଙ୍ଗୁଂତାମୁଲ୍ୟଂ
(ଧର୍ମାଙ୍ଗୋପମୁଖ୍ୟ କିଙ୍ଗିଲ୍ଲୁମ୍) ।୧୧।

ପଦାର୍ଥ - ଦିବସପାଳ୍ୟା, ଦିବସକର୍ତ୍ତୁ ଯୋଗ୍ୟ, ଦିବସ ଚାଲି ଭୁଲ୍ପକର୍ତ୍ତୃ
ଦେଉଗିଡ, ଯମଦୁତ୍ୟାଦ୍ୟ ଥାଚିଲୁଗିମାନ୍ତୁ, ଭୁଲ୍ପକମାନ୍ତୁ, ଥାକନ୍ତି
ଓ ଯମାନ୍ତୁ ଦିଗାଙ୍କୁ ମୁଖ୍ୟ କିଙ୍ଗିର୍ଥକ ଥାଚ୍ଚନ୍ତି 'ee'।

ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ :- ଦିବସପାଳ୍ୟା ଥାଚିଲୁଗିହେ ଥାଆନ୍ତାରମାନ୍ତି । (ଦିବ୍ - ଦିନ୍ତି)
ଦିନ୍ତିମାନ୍ତ ଆଚାରିଭାଦ୍ୟ ଦେଉଥାନ୍ତି । ଏହି ଦେଉଥାନ୍ତି କିଙ୍ଗିଲ୍ଲୁ ହୋଇ
ଯୁକାନ୍ତୁ ଦିବସପାଳ୍ୟା ଥାଚିଲୁ । ଦିବସକର୍ତ୍ତୁ ଥାଚିଲୁ - ଚେଲ୍ଲୁକର୍ତ୍ତୁ
ଦେଉଥାନ୍ତି କିଙ୍ଗିଲ୍ଲୁ ହୋଇ ଯୁକାନ୍ତୁ ଦିବସକର୍ତ୍ତୁ ଥାଚିଲୁ, ଦେଉଥାନ୍ତି ଭୁ
ଦିବସକର୍ତ୍ତୁ ଯୁକାନ୍ତୁ, ଥାଚିଲୁଗିମାନ୍ତୁ ଦିବସକାର୍ଯ୍ୟ ଯୁକାନ୍ତୁଲ୍ଲୁ ଦିବସଚାଲିମାନ୍ତୁ
ଦେଉଥାନ୍ତି :- ଛାକ୍ଷ୍ୟମାନ୍ତୁ ଯୁକାନ୍ତୁ ଚାଲି ଥାଚିଲୁଗିମାନ୍ତୁ ଥାଆନ୍ତାରମାନ୍ତି
ଥାଚିଲୁ ଦେଉଥାନ୍ତି, ଥାଚ୍ଚତ୍ତକ ଥାଆନ୍ତାଗତି ଛାକ୍ଷ୍ୟଯୁକାନ୍ତୁ
ଯାବିଜ୍ଞ ଯମାନ୍ତୁରେ ଚାଲି ଯୁକାନ୍ତି ଥାଚିଲୁ ଦେଉଥାନ୍ତି କିଙ୍ଗୁଲ୍ଲୁ
ଯାଚିତ ଚହି ଛାକ୍ଷ୍ୟଯୁକାନ୍ତୁରେ ଘାଡ଼ଣିଯାନ୍ତୁ ଚକ୍ଷୁ ଯୁକାନ୍ତୁ
ଆକର୍ଷଣମାନ୍ତୁ ଚାଲି ଯୁକାନ୍ତି ଦୋଦି ଦେଉଥାନ୍ତି ଆଜ୍ଞା
ଦିବସଚାଲି ଥାଆନ୍ତୁଲ୍ଲ ଦଙ୍ଗକି ଯମାନ୍ତୁରେ ଦୁର୍ଗ ଚାଲି ଥାଚିଲୁ
ଦେଉଥାନ୍ତି (ଦିବ୍ - ଥାଆନ୍ତା, ଚାଲି - ଯାଆନ୍ତାଛାଚିଲୁ ଦ୍ୱାରା ଅର୍ଥ)
ଦୁର୍ଗାରେ ଯୁକାନ୍ତୁ କିଙ୍ଗୁଲ୍ଲୁଯମାନ୍ତୁ ଥାଆନ୍ତାରେ ଯାଚିତ୍ତୋଦିଲୁ
ଲୁମାନ୍ତୁଯାଚି ଦେଉଥାନ୍ତି ଥାଆନ୍ତାରମାନ୍ତୁ ଚାଲି ଥାଚିଲୁଗିମାନ୍ତୁ ଦେଉଥାନ୍ତି
ଯମାନ୍ତୁ ଥାଚିଲୁଗିମାନ୍ତୁ ଦୁଇ ଓ ଦୁର୍ଗୁ ଦେଉଥାନ୍ତି ଚନ୍ଦ୍ର ଯମାନ୍ତୁ ।
ଦେଉଥାନ୍ତି ଥାଚିଲୁଗିମାନ୍ତୁ ଦୁଇ ଓ ଦୁର୍ଗୁ ଦେଉଥାନ୍ତି ଚନ୍ଦ୍ର ଯମାନ୍ତୁ ଦୁ

ପାଣ୍ଡିତ୍ୟ : ଏଥିରେ ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ଲୋକ ଶାସ୍ତ୍ରାଦିରେ ଦୃଢ଼ାଧିକାର ହୋଇଥିବା
ହେତୁରୁ ଏହାଙ୍କୁ ପାଇ କାର୍ତ୍ତୁକ ପ୍ରମୁଖ ଦୁଇଜଣ ଦର୍ଶନ ଶାସ୍ତ୍ର ।୮୩।
ଉଭୟଙ୍କ ମିଳନରୁ ବିଦ୍ୟୁତ୍ ଦୁଇଟି ଶବ୍ଦାତ୍ମକ ଦଳଦ୍ଭୁତି
ପ୍ରଣମ୍ୟ ଶିରସା ଦେବଂ ଗୌରୀପୁତ୍ରଂ ବିନାୟକମ୍ ।୮୪।
ପାଣ୍ଡିତ୍ୟ ଓ କବିତ୍ୱର (ମିଳିତ) ଦୁଇଟି ଶବ୍ଦାତ୍ମକ (ଶବ୍ଦାଙ୍କିତ)
ଏକତ୍ରୀଭୂତ ଦଳଦ୍ଭୁତି ଶିରସା ପ୍ରଣମ୍ୟ ଶବ୍ଦାତ୍ମକ
ଅର୍ଥାତ୍ ଜିତ ।୧୪।

ଅର୍ଥ :- ଅର୍ଜୁନ କବିତ୍ୱ ତଥା ଶବ୍ଦାଙ୍କିତ ଅଭିଲାଷୀ ହେ
ଗଣପତି ଦେବତାଙ୍କୁ ମସ୍ତକ ନୁଆଇ ପ୍ରଣାମ କରି ଆରମ୍ଭକଲି -
- ପୂର୍ବ ରେ ଅଛିଲେ । ୮୪।

ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ :- ଭାଷାଚାର୍ଯ୍ୟ ଅର୍ଜୁନ କବିତ୍ୱ ଓ ଶବ୍ଦାତ୍ମକ ଶବ୍ଦର
ଅଧିକାରୀ ହେବାକୁ ମନ ମସ୍ତକ ହୋଇ (ଶବ୍ଦାଙ୍କିତ ଅର୍ଥାତ୍
ଶିଳ୍ପୀ ଦୁଇଜଣ ଏକାତ୍ମକ) ପ୍ରଣିପାତ ହୋଇ ଅଛିଲେ । ୧୪.

ଅର୍ଜୁନ ଉବାଚ

ପଣମାମି ଦେବାପୁତ୍ର ଦେବ ଦେହେ
ସର୍ବଂସିଦ୍ଧିଧାତ୍ରୁ କିଶୋର ସଂଜ୍ଞାନ୍
ପ୍ରସନ୍ନବଦନଂ ଶ୍ରମଜାପ୍ରନମ୍ରଂ
ପୂଜାଂଚ୍ଚ ସର୍ବାନୁହାଂଚ୍ଚ ଦିବ୍ୟାନ୍ ।୮୫।

ଅର୍ଜୁନ ଉବାଚ । ହେ ଦେବ, ତବ ଦେହେ ସର୍ବାଂଶେ ଦେବାଙ୍କ ତଥା
ଭୂତ କିଶୋର ସଦୃଶ୍ୟାଙ୍କ, ଦିବ୍ୟାଙ୍କ, ଚନ୍ଦ୍ରାଙ୍କ, ସର୍ବାଙ୍କ ଦୃଶ୍ୟାଙ୍କୁ
ଦେଖିବା ପାଇଁ ମୋର ଏକାଗ୍ରତା ଓ ଶ୍ରଦ୍ଧା ଅଛି ଯେଉଁଥିରେ ମୁଁ ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ ଦେଖିପାରିବି ।୧୫

ଅର୍ଥ :- ଅର୍ଜୁନ କହିଲେ, ହେ ଦେବ, ତବ ଦେହେ ସର୍ବାଂଶେ ଦେବାଙ୍କ ତଥା
ଭୂତ କିଶୋର ସଦୃଶ୍ୟାଙ୍କ, ଦିବ୍ୟାଙ୍କ, ଚନ୍ଦ୍ରାଙ୍କ, ସର୍ବାଙ୍କ ଦୃଶ୍ୟାଙ୍କୁ
ଦେଖିବା ପାଇଁ ମୋର ଏକାଗ୍ରତା ଓ ଶ୍ରଦ୍ଧା ଅଛି ଯେଉଁଥିରେ ମୁଁ ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ ଦେଖିପାରିବି ।୧୫

ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ: ଜୀବଗଣ କର୍ତ୍ତୃକ ଯେଉଁ ଦେହ ଧୃତ ହୁଏ (ଯଦ୍ଦ୍ୱାରା ଜୀବ ଭୋଗାୟତନ ହୁଏ) ତାହାକୁ ଦେହ କହନ୍ତି ଏବଂ ଏହା (ଶୁକ୍ରଶୋଣିତଜନ୍ୟ କିମ୍ବା ଅଣ୍ଡଜ ହୋଇଥାଏ) ସମସ୍ତଙ୍କର ଦେହ ଦେଖିବାକୁ ମିଳୁଛି, ଯଥା: ଚାଉଳ, ଗହମ ଆଦି ଶସ୍ୟଗଣ (ଯବ, ପଟୁଆ ଆଦି ତୃଣ, ବିରୁ, ଶିବ ଆଦି) ଏମାନଙ୍କ ଦେହ ମଧ୍ୟରେ (ଶୁକ୍ରଜାତ) ଅଙ୍କୁର ଦେଖିବାକୁ ମିଳୁଛି। ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଭୂତଚାରିଙ୍କୁ ଯଥାର୍ଥ ଯେଉଁ ପ୍ରକାର ପ୍ରାଣୀ ଶୁକ୍ରରୁ ଜନ୍ମ ହୋଇଥାଏ, ସେହି ଶୁକ୍ରଜାତ ପ୍ରାଣୀଙ୍କର ଯୋନିଦ୍ୱାର ଯେଉଁ ପଦାର୍ଥରୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇଥାଏ ସେହି ପଦାର୍ଥକୁ ଯୋନିଦ୍ୱାର ଦେଇ ପୁରୁଷ ଶୁକ୍ରକୁ ଗ୍ରହଣ କରିଥାଏ। ଯେଉଁ ଶୁକ୍ରରୁ ଯେଉଁ ପ୍ରାଣୀ ଜନ୍ମ ହୁଏ ତାହାର ଯୋନିଦ୍ୱାର ଯେଉଁ ପଦାର୍ଥରୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇଥାଏ ତାହାକୁ ଯୋନି କହନ୍ତି। ଏହି ଯୋନି ପଦାର୍ଥରେ ଶୁକ୍ରଜାତ ପ୍ରାଣୀ ଶୁକ୍ରରୁ ଜନ୍ମ ହୋଇ ଯେଉଁ ଦେହ ଧାରଣ କରିଥାଏ ତାହାକୁ ଯୋନିଜ ଦେହ କହନ୍ତି। ଏହି ଯୋନିଜ ଦେହ ଦୁଇ ପ୍ରକାର ହୋଇଥାଏ। ।୧୫।

ଯୋନିଜ ଦେହ ଦୁଇ ପ୍ରକାର
ଅଯୋନିଜ ଦେହ ଦୁଇ ପ୍ରକାର
ଯୋନି ନ ଥାଏ ନ ଦିଶେ ଯାହା
ଯୋନିଜ ଅଯୋନିଜ ବିନ୍ଦୁ ଦୁଇ ।୧୬।

ଏହି କଣ୍ଡିକାରୁ କ'ଣ ଜଣାଗଲା; ଯୋନିଜ ଦେହ ଓ ଅଯୋନିଜ ଦେହ ଦ୍ୱାରା ପ୍ରାଣିଜଗତ ଯୋନିଜ ଓ ଅଯୋନିଜ ଏହି ଦୁଇ ଭାଗରେ ବିଭକ୍ତ। ।୧୬।

ଅର୍ଥ:- ଏହି କଣ୍ଡିକାରୁ ଜଣାଗଲା, ଯୋନିଜ ଓ ଅଯୋନିଜ ଦେହ ଦ୍ୱାରା ପ୍ରାଣିଜଗତ ଯୋନିଜ ଓ ଅଯୋନିଜ ଏହି ଦୁଇ ଭାଗରେ ବିଭକ୍ତ। ।୧୬।

ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ :- ଏହି କବିତାଟିରେ ପ୍ରଥମେ ସର୍ବଂ କୃଷ୍ଣାତ୍ମକଂ ଜଗତ ବୋଲି ପ୍ରତିପାଦନ କରି କୃଷ୍ଣଙ୍କୁ ସ୍ତୁତି କରିଛନ୍ତି। ତତ୍ପରେ ସେ ନିଜେ ଆପଣ କୃଷ୍ଣଙ୍କୁ ଆପଣ ବନ୍ଧୁ ପ୍ରକାରେ ଦେଖିଥିବା ସମସ୍ତ ଜଗତକୁ ଏହି ଦୃଷ୍ଟିରେ ଦେଖିବାକୁ ଆହ୍ୱାନ କରିଛନ୍ତି। ଏଥିରେ ଅନେକ ପୁତ୍ର, ଅନେକ ଗୋପ, ଅନେକ ଗୋପୀ ଓ ଅନେକ ହୃଦୟ କବିଙ୍କୁ ଦୂରରେ ରଖିବାରେ ସମର୍ଥ ହୋଇଛି। ମାତ୍ର ଏହି ସର୍ବବ୍ୟାପକ ଦୂରତ୍ୱ କାହିଁକି, ଏଥିରେ କବି ଦେଖିପାରି ନାହିଁ। ଅର୍ଥାତ୍ ଏହି ଦୂରତ୍ୱ ତାଙ୍କ ଦୃଷ୍ଟିରେ ଦୂରତ୍ୱ ନାହିଁ। ଯଥା,

କିମତ୍ର ଚିତ୍ରଂ ଯାଦବିନ୍ଦ୍ର ତେ ଚମତ୍କୃତିଂ
ଜନୋ ଜୋହୟତି ସର୍ବତୋ ଦମତ୍ୟୁପାସ୍ତୟେ
ଯଥାଖିଳା ଦାଶାର୍ହାଦି ଦୃକ୍ତିରାତ୍ମବନ୍ଧୁଷୁ
ଦୀପ୍ୟ ନନ୍ଦାର୍କ ଦୃଷ୍ଟଯ ପ୍ରଣେତୁରି। ୧୫।

କିମତ୍ର ଚିତ୍ରଂ ଯଦମଂ ତ୍ୱଦ୍ଭକ୍ତିରା ତ ସର୍ବତଃ ସମତ୍ୱିତ୍ୟଂ ତେନୈବାସି
ଦୃକ୍ତିରାତ୍ମବନ୍ଧୁଷୁ ଯାଦୃକ୍ ନନ୍ଦାର୍କଦୃଷ୍ଟଯ (ପ୍ରଦିଷ୍ଟ ଜନସ୍ୟେର୍ଷ୍ୟ ଯଦୃଷ୍ଟତି-
-ଛାଦିଭିଃ) ଯଦ୍ୱତ୍ତୋଷଦୃକ୍ତି ଦ୍ୱାଂ ପ୍ରଣଦ୍ୟାଂ ତତ୍ତଥାମି। ୧୫।

ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ :- ଶୁକ୍ରାଚାର୍ଯ୍ୟଙ୍କ, ଚାଣାକ୍ୟନୀତିଜ୍ଞ, ଦୂରଦର୍ଶୀ ଦମ୍ଭୁଘୋଷୀ ପ୍ରଭୃତି ଯଦି, ସୁଦୂର ଅତୀତ ପ୍ରସବକାଳୀ, ଅତ୍ରିପ୍ରଭୃତି ଯାଦବଙ୍କୁ ସବୁଠାରେ ଦେଖିଥିଲେ। ୧୫।

ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ :- ଆପଣେ (ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ନିଜେ) ଅନନ୍ତବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡ ଅର୍ଥାତ୍ ସମୁଦାୟ ସୃଷ୍ଟି ତାଙ୍କ ଆପଣ ଆତ୍ମା (ଶରୀରଭୂତ)। ଆପଣ ଯୋଗମାୟାରୁ ଦୂରରେ ସୃଷ୍ଟିରେ ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗ କୁ ରହିଛନ୍ତି। ଆପଣା ଶକ୍ତିରୁ ଅର୍ଥାତ୍ ଯୋଗମାୟାରୁ ଦୂରରେ ସମସ୍ତ ଜୀବଙ୍କ ଦେହରେ ଜିଅୋଭୂତ ରୂପରେ ଆତ୍ମା ହୋଇ ରହିଛନ୍ତି। ଅର୍ଥାତ୍ ଆପଣେ କିଏ ତାହା କି,

ଆପଣଙ୍କ ଗଳା ଦୋହରି ଆସିଁ ଯାଇଥିବ ଏବଂ ଚକ୍ଷୁ ଦୋହରି-
ଚକ୍ଷୁ ଜାହି ଗୋଲାକାର ଦିଶିବ, ସେହି ଅବସ୍ଥାରେ ଆପଣ
ଆଖିର ଡାକ୍ତର ପାଖକୁ ଯାଇଥିଲେ ସେ ଆପଣଙ୍କୁ ଚଷମା
ପିନ୍ଧିବାକୁ ଦିଅନ୍ତି ଏବଂ ଆପଣଙ୍କୁ ଚଷମା ପିନ୍ଧିବାକୁ ପଡ଼େ।

ଦ୍ରୁମାଲ୍ଲାଠଂ ଗାହୁମଂ ଜେଦିତବ୍ୟଂ
ଦ୍ରୁମାଭ୍ୟଂ କିଂଦୁମ୍ ଗାହଂ କିଂଦାମି
ଦ୍ରୁମାକ୍ୟଲ୍ଲଃ ହାଗାଦ୍ରୁଦର୍ଶ ଜୋଡ୍ଡୁ
ଏକାଦଶକମ୍ଭଂ ପୁରୁଷୋ ନାସ୍ତୋ ମେ।ଖ।

ଦ୍ରୁମ୍ ଅକ୍ଷରାତ୍ ଗାହୁମଂ (ପ୍ରଥମ) ଜେଦିତବ୍ୟଂ (କ୍ରିୟାପଦମ୍) ଦ୍ରୁମ୍ ଅବ୍ୟୟ
କିଂଦୁମ୍ ଗାହଂ କିଂଦାମି (ପ୍ରକାଶ୍ୟୁଷ୍ମାନ୍ତଃ) ଦ୍ରୁମ୍ ଅକ୍ୟଲ୍ଲଃ (କିଂବଦନ୍ତି)
ହାଗାଦ୍ରୁଦର୍ଶ ଜୋଡ୍ଡୁ (ପ୍ରକାଶକ ଚଶମାଲାଗଜଃ) ଦ୍ରୁଂ ପ୍ରକାଶକଃ
(ଚିତ୍ରକୁଟଃ) ପୁରୁଷଂ ମେ (ମମ) ନାସ୍ତଂ (କ୍ରିୟାପଦ) ।୧୮।

ଅର୍ଥଃ - ଆପଣ ଅକ୍ଷର ଗାହୁମଂକୁ, ଜାଣିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା ଆପଣ
ଏହାକୁ ଚିତ୍ରକୁଟକ ଯିବାକି ଆଖିରୁ, ଅକ୍ଷର ଜିମ୍ବ ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଦେଖିପାରୁନ୍ତି.
ଆପଣଙ୍କ ଚିତ୍ରକୁଟ ପୁରୁଷ ବୋଲି ମୁଁ ବୁଝିପାରୁଛି ।୧୮।

ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟଃ - ଆପଣ ଗୁରୁ ପ୍ରାଣ ଦ୍ରୁମ୍ ଅକ୍ଷରକୁ ଚିତ୍ରକୁଟ
ପୁରୁଷ ଓ ଆପଣ ଅକ୍ଷରକୁ ହୃଦୟଙ୍ଗମ କରିପାରୁଥିବା
ପଣ୍ଡା ଗୁରୁ, ଆପଣଙ୍କୁ ବୁଝିବା, ଜାଣିପାରିବା ଦରକାର।
କେବଳ ଆପଣଙ୍କୁ ଜାଣିଲେ ଆପଣଙ୍କଠି ଜାଣିବା ବାକି
ରହେ ନାହିଁ। ଅନ୍ୟଥାରେ ଆପଣଙ୍କୁ ଜାଣିବା ଅସମ୍ଭବ। ଆପଣଙ୍କର ଚିତ୍ରକୁଟ
ଆପଣଙ୍କୁ ଠାରେ ଆପଣଙ୍କଠି ଦେଖି ପାରିଲେ ଆପଣ ସେହିଠି
ଶେଷ ହୋଇ ନାହାନ୍ତି। ଆପଣ ଜଗତ ରହିଥାନ୍ତେ ଆପଣଙ୍କୁ
ଆପଣଙ୍କଠାରେ ରହିଛନ୍ତି bad ଆପଣଙ୍କ ଜଗତର ଆପଣଙ୍କ
ଚିତ୍ରକୁଟ ପଣ୍ଡା ଆପଣଙ୍କଠି, ଜଗତ, ଗୁରୁ ପ୍ରାଣ। ଆପଣଙ୍କ ଆପଣଙ୍କ
ଅଜ-ଆପଣଙ୍କଠାରେ, ଗୁରୁ ପ୍ରାଣ। ପ୍ରକାଶକ ଜାଣିବା ଗୁରୁ ଆପଣଙ୍କ
ଆପଣଙ୍କଠାରେ ଆପଣଙ୍କଠାରେ ରହିଛନ୍ତି, ଗୁରୁଙ୍କଠାରୁ ଦୂରଦର୍ଶୀ
ଭବ। ପ୍ରଦର୍ଶିତ ଗୁରୁ ଦେଖି ଦୂରଦର୍ଶୀ ଦୂରଦର୍ଶୀ ଏହି ଗୁରୁ ରହସ୍ୟ

ଉଦ୍ଦ ଶବ୍ଦ ପରିବର୍ତ୍ତେ ଆପଣଙ୍କୁ ସୂଚିତ ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଆପଣ ଅନୁପାଇଁ ଆପଣ ଯଦି ଜାଣିଛନ୍ତି ।୧୮

ଅମାଦି ମଧ୍ୟାନ୍ତି ମକାନ୍ତ ଅପାର୍ଥ:
ମକାନ୍ତି ପାଠ୍ୟ ଛାଡ଼ି ପୂର୍ଣ୍ଣିମେକ୍ତୁମ୍ ।
ପାଣ୍ଡାଦାନି ଦ୍ୱା ପାଣ୍ଡୁମୁଦ୍ରାଣ ଭକ୍ତି
ସୂଚେଦଥା ଉଚ୍ଚାଦିଦ ଉପନ୍ତୁମ୍ ।୧୯।

ଅକାଦିମାଧ୍ୟାନ୍ତମ୍ (ଅମାବସ୍ୟାଠାରୁ ଆରମ୍ଭ କରି ପୂର୍ଣ୍ଣିମା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ) ଅକାନ୍ତ ଅପାର୍ଥମ୍ ଅନ୍ତୁମାନ୍ତୁ ଛାଡ଼ି ପୂର୍ଣ୍ଣିମେକ୍ତୁମ୍, ପାଣ୍ଡୁମୁଦ୍ରାଣ ଭକ୍ତି (ପ୍ରତିପଦାଠାରୁ ପୂର୍ଣ୍ଣିମା) ସୂଚେଦଥା ଉଚ୍ଚାଦିଦ ଉପନ୍ତୁମ୍ ଦ୍ୱା ପାଣ୍ଡାଦାନି ।୧୯।

ଅର୍ଥ:- ଅମାବସ୍ୟା-ପୂର୍ଣ୍ଣିମା ମଧ୍ୟରେ ଥିବା ତିଥି, ଅନ୍ତିମ ତିଥି, ଅନ୍ତୁମାନ୍ତୁ ଏବଂ ପୂର୍ଣ୍ଣିମେକ୍ତୁମ୍, ପାଣ୍ଡୁମୁଦ୍ରାଣ ଅର୍ଥାତ୍ ପ୍ରତିପଦ ତିଥି, ଏହି ଦୁଇଟି ତିଥିର ସମସ୍ତ ନକ୍ଷତ୍ର ଏବଂ ଉପନ୍ତୁମ୍ ଦ୍ୱା ପାଣ୍ଡାଦାନି ।୧୯।

ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ:- ଆଦି-ଅନ୍ତ-ମଧ୍ୟ ଗୋଚର ନ ହେବା ଅବସ୍ଥା ଜଣେ ବ୍ରହ୍ମଜ୍ଞାନୀଙ୍କଠାରେ ଥାଏ । ଏହି ଅବସ୍ଥାରେ ଅର୍ଦ୍ଧାଙ୍ଗିନୀ ଓ ପାରିବାରିକ ସମସ୍ତେ ଆପଣଙ୍କୁ ଦେଖିପାରନ୍ତି ନାହିଁ, ଆପଣଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ଅନ୍ୟ କାହାଁ ଆପଣଙ୍କ ଶରୀର ଦୁଇଟି ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ପ୍ରକାଶିତ ହେବନାହିଁ, ଏହି ପ୍ରକାଶମାନ ଭେଦର ଅନ୍ତ କାହିଁ, ଅନନ୍ତ ଅର୍ଥାତ୍ ଅନନ୍ତ ଦୁଇରେ ଅବସ୍ଥାଙ୍କୁ ଜହ୍ନ ଯିଏ ସାଧୁଙ୍କଠାରେ ଏହି ଅବସ୍ଥାକୁ ଦୂରେଇ ଛାଡ଼ ଦେବାକୁ ଯିଏ ସମର୍ଥ ହୋଇଥିବେ ସେ ଛାଡ଼ିପୂର୍ଣ୍ଣିମେକ୍ତୁ, ଦ୍ୱୈତାଦ୍ୱୈତ ଅବସ୍ଥାରୁ ଅଦ୍ୱୈତାନନ୍ଦରେ ସାମ୍ପୃକ୍ତ ହୋଇ ଯିଏ ଦୁଇଟି ଦେହରେ ଏକ ଆତ୍ମାକୁ ଦେଖିପାରେ ସେ ଆପଣଙ୍କୁ ଜାଣିଥିବେ ଏହା ସତ୍ୟ ନୁହେଁ ।

ଗତ୍ରା ଯମସ୍ୟ ଜିବାଲୁରେ — ଜୀଲାମୁ ମୁଳ ବା ଧର୍ମଭ୍ରାଘୁଳି । ଚପୁଦାଃଙ୍ଗ
ଦାନ୍ତୁଚ୍ଚି ମୁଲ୍ୟ । ଆପଣାକା ରେଜ ଜାମୁ କିଲୁକୁ ଯନ୍ତୁଷ୍ଟ ନହିଅନାହ
ଜେଥିଲୁ ପାର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଆଖିଜ୍ୟୋତିରେ ଚେତ୍ରରେ ଚହି ଜେହୁ ଗୁପ୍ତ
ମିଳୁ ଜାମୁଣୁ ନି ଆକଶାଲୁ ଦ୍ରବ୍ୟ ଚହାର ଆଜ୍ଞାହଜାରେ ଦିଲୁଛି ।

ଦୟାଳୁ ଆପୁ ଜ୍ୟୋତିଦାନକୁରଂ ଦି
ଜଳାଦୁଂ ଶିବଂ ମୁଳ ଜୀନ ଦିଜୀଚ୍ଚ ସର୍ବାଃ
ପୁଷ୍ପା ଆଯୁହଂ ଦୁର୍ଗାପୁଜା ଚିତ୍ରେଦଂ
ଚନ୍ଦ୍ରାକୁଲୁଂ ପ୍ରାଣିଭ୍ୟଃଚ ପ୍ରାଣାନ୍ତ 190

ଚେତ୍ରମାସରେ ଦୟାଳୁ ଆପୁଜ୍ୟୋତି ହୃଦୟ ଆନନ୍ଦରେ (ଆନନ୍ଦଚ୍ଛଳରେ)
ଚକୋଳ ହାସ୍ୟ ଦି (ମିଶ୍ରିତ) ଜଳାଗୁଣ (ଫଳାଫୁଲରେ) ଚଥା ସର୍ବାଃ
ଦିଶାଚ୍ଚି (ଜଳାଗୁଃ) ଚଜ ଆଯୁହର ହୃଦୟ ହର୍ଷ (ଜୋହ୍ନ) ଦୂର୍ଣ୍ଣ
ପୁଷ୍ପା ଚନ୍ଦ୍ରାକୁଲୁଂ ପ୍ରାଣିଭ୍ୟଃ (ଆଜ୍ଞାଜନ୍ତୁଙ୍କ) ଦାଜାଳାମ୍ବି 190

ଅର୍ଥ:- ଚତ୍ର ମହାମୁନ ! ସ୍ୱର୍ଗ ଓ ପୃଥିବୀର ଆନନ୍ଦ (ଅର୍ଥାତ୍ ଆନନ୍ଦମୟ)
ଚଥା ସମସ୍ତ ଦିଗ ଚେଉଳ ଆପଣାକା ଦ୍ୱାର ଜଳାଦୁ ହୋଇ ରହିଛି ।
ଆପଣାଙ୍କର ଚତ୍ର ଆଯୁହ ହୃଦୟକାର ଦୂର ହେ ଜ୍ୟୋତିଶ୍ଚୋଳ ଦାନ୍ତୁଚ୍ଚି
ଚେତ୍ରମାସର ଚେଉଁଛି 190 ।

ଚାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ:- ହେ ମହାପ୍ରାଣ ଦୂର୍ଣ୍ଣା ମହାମୁନି ! ପୂଜା ପାଠ ଓ ଯଜ୍ଞ ସହସ୍ରାର
ଫଳରେ ଜୋର ଆନନ୍ଦ, ଚେତ୍ରମାସରେ ଫୁଲୁଥିବା ହଳୁ ଦୂର୍ଣ୍ଣ ଆନନ୍ଦମୟ
ଆପଣାଙ୍କ ଚେଉ ଦୂର୍ଣ୍ଣ ଜ୍ୟୋତିଶ୍ଚ ଚେ ଆଜ୍ଞାଶ୍ଚିତ ଚେଉଁଛି ।
ଚେହୁର ଜୀପ ଦୂର୍ଣ୍ଣି ପୂର୍ଣ୍ଣ ପକ୍ଷିମ ଦିଗ ଗୁଡ଼ିଏ ମୀଁ ଆପଣାଙ୍କ
ଆଜ୍ଞାଲୁଙ୍କ ଚେ ଆଯୁଧିତ । ଆପଣାଙ୍କର ଚତ୍ର ଆଯୁହ
ଜୀବ ଆଦି ପକ୍ଷିଙ୍କର ଚେ ଆଜ୍ଞାଚକ୍ରୁ ଦୁର ପ୍ରଚଣ୍ଡ ହେଉ ଦୂର୍ଣ୍ଣ
ଜଳାଦି ଦୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍କର ଦୂ ଛାପ ଦର୍ଶନ କରି ଜାଣିର ଜୀବ ଦୂର୍ଣ୍ଣ
ମାଁଯାରେ ଚତ୍ରମ ସୃଷ୍ଟି ଚେଲା ଜଣୁଣୁ ଭୂମିଷ୍ଠ ହୋଇଛି ।
190 ।

ଅମି ହିଦ୍ଦା ସୁଚ୍ଚଯଜ୍ଞା ଜ୍ଞଛାନ୍ତି
ଓଜ୍ଞାଚଭିଜ୍ଞାଃ ପ୍ରାକ୍ତ୍ତା ସଲ୍ଲୋ ପୃତ୍ତାନ୍ତି
ସଂସ୍ତ୍ତା ଯୁଜ୍ଞନ୍ତି ମନ୍ତ୍ରବିତ୍ତାଜ୍ଞ ପ୍ରଜ୍ଞାଃ
ଯୁଜ୍ଞନ୍ତି ଦ୍ଧା ମୁଦ୍ଦିଭିହି ପୁଷ୍ପଜ୍ଞାଭିଷ୍ଟ ।୨୧।

ଅମି ସୁଚ୍ଚଯଜ୍ଞା (ଦେବାଃ) ହି (କିଞ୍ଚିତ୍ ମେବ) ଦ୍ଧା ଜ୍ଞଚାନ୍ତି (ନାହଜ୍ଞଂ ପ୍ରକଂମନ୍ତି) [ତେଷୁ] ଜ୍ଞାଚିତ୍ତ ଜୀଜ୍ଞାଃ (ସନ୍ତୁଃ) ପ୍ରାକ୍ତ୍ତାନିଲୁଃ (ଜ୍ଞାଚାକ୍ତ୍ତଲି ପୁର୍ଚାଃ) ଚୁଣନ୍ତି (ପ୍ରାର୍ଥଜ୍ଞନ୍ତୁ) ମନ୍ତ୍ରବି ସ୍ତ୍ରିକି ବଂଦାଃ ସଂସ୍ତ୍ତି କରି ହଜ୍ଞା ପୁଷ୍ପଜ୍ଞାଭିଃ (ହୁଜ୍ଞାଭିଃ) ଯୁକ୍ତ ହିଃ ଦ୍ଧା ଯୁଜନ୍ତି ।୨୧।

ଜ୍ଞାର୍ଥଃ ଦେବତାଜ୍ଞ ଜ୍ଞାଗଜ୍ଞାଲ ଠାରୁ ପ୍ରବେଶ ଜରୁଥାନ୍ତି, ଜ୍ଞେତେବେଳେ ଭଲ୍ଲୁପୀଚ ତୋହର ଜ୍ଞାଗଜ୍ଞାଲି ପୁର୍ଚାରେ ରହ୍ଜ୍ଞା ଜରୁ ଜ୍ଞୋଜି ପ୍ରାର୍ଥନା ଜରୁଛନ୍ତି । ମନ୍ତ୍ରବି, ସ୍ତ୍ରିକି ପୁରୁଷ ସଂସ୍ତ୍ତି ଜ୍ଞାମନ୍ତେ ହଜ୍ଞା ସୁଜ୍ଞ ହୋଇ ଜ୍ଞାଗଣଙ୍କୁ ଯୁକ୍ତ ଜରୁଛନ୍ତି ।୨୧

ଜ୍ଞାତ୍ପର୍ଯ୍ୟଃ - ଦେବତା ମାନେ ଜ୍ଞାଗଜ୍ଞାଲ ଠାରେ ରହିଥାନ୍ତି ଜ୍ଞର୍ଥାତ୍ ଯୁଜ୍ଞ ଜ୍ଞରନ୍ତି, ମାନୁଷମାନ ଦେବଗଣ ଜ୍ଞାଗଜ୍ଞାଲ ଠାରେ ପ୍ରବେଶ ଜ୍ଞରି ସୁଚ୍ଚ ହୋଇଥାନ୍ତି ଏବଂ ଗୁଣମାନେ ଜ୍ଞାଲୁ ପ୍ରାପ୍ତ ହୋଇଥାନ୍ତି, ସୁଷ୍ମୁମ୍ନାର ସ୍ଥିରବାସୁ ସତ୍ତ୍ୱଗୁଣ ଜ୍ଞାଗଜ୍ଞାଲ ଜ୍ଞିଜ୍ଞାରେ ରହ୍ଜ୍ଞା ଜ୍ଞାହାଜ୍ଞୁ ପ୍ରାର୍ଥନା ଜରୁଥାନ୍ତି । ଜ୍ଞାମାନଙ୍କ ସୁଜ୍ଞାପୁ ପାଇଁ ମନ୍ତ୍ରବିମାନେ ଜ୍ଞାହୁତି ଦେଲାବେଳେ ସ୍ତ୍ରିକି ମନ୍ତ୍ରବିମାନେ ଜ୍ଞର୍ଥାତ୍ ଜ୍ଞାଗଜ୍ଞାଲ ଠାରେ ଥିବା ସ୍ତ୍ରିକି ମନ୍ତ୍ରବିମାନେ ଯଜ୍ଞ ଜ୍ଞରୁଥିବା ଯଜମାନଙ୍କ ଜ୍ଞାଗଜ୍ଞାଲି ପୁର୍ଚାରେ ଥିବା ଜ୍ଞାଗଣଙ୍କୁ ଯୁକ୍ତ ଜରୁଛନ୍ତି ।୨୧।

ଗୁପ୍ତ୍ୟଦିତ୍ୟା ଜଯନ୍ତୋ ଜ୍ଞାଲୁ ଚ ପାଧ୍ୟା
ଦିଚ୍ଛୋଥଲ୍ଲି ଜ୍ଞୌଣା ମଧୁଚ୍ଛୋ ସ୍ତ୍ରୁପାଙ୍କ
ଚାଲ୍ଲଜ୍ଞାଲା ସୁଚ୍ଚଯୋଜ୍ଞଚକ୍ଷା
ଦଧନ୍ତେ ଦ୍ଧା ଜରୁଣ୍ଡା ଜ୍ଞୌଚଥର୍ଚେ ।୨୨।

ରୁଦ୍ରାଦିତ୍ୟାଃ (ଏକାଦଶ ରୁଦ୍ରାଃ, ଦ୍ୱାଦଶ ଆଦିତ୍ୟଃ) (ଅଶ୍ୱିନୌ) ମରୁତଃ, ଉଷ୍ମପାଶ୍ଚ ପିତରଃ, ଗନ୍ଧର୍ବାପ୍ସରସଃ, ଅସୁରରକ୍ଷଃପିଶାଚାଃ, ସିଦ୍ଧ୍ୟଂ ଯକ୍ଷାଃ ସପ୍ତଭିସ୍ତେ ସପ୍ତଧାସ୍ତୁ (ପିତରସ୍ତୁ) ତୃପ୍ତିମନ୍ତୁମ୍ ଏତତ୍ ପିତୃଭ୍ୟଃ ସ୍ୱଧା ନମଃ ଏତତ୍ ପିତୃଭ୍ୟଃ ସ୍ୱଧାଃ ପିତରଃ (ପିତୃଗଣଃ) ଇମଂ ଜଳାଞ୍ଜଳିଂ ଗୃହ୍ଣନ୍ତୁ ।୨୨।

ଅନ୍ୱୟ :- ଏକାଦଶ ରୁଦ୍ର, ଦ୍ୱାଦଶ ଆଦିତ୍ୟ, ଅଶ୍ୱିନୀଦ୍ୱୟ, ସପ୍ତ ମରୁତ୍ ଦେବଗଣ, ଉଷ୍ମପ ପିତୃଦେବଗଣ, ଗନ୍ଧର୍ବ, ଅପ୍ସରା, ଅସୁର, ରାକ୍ଷସ, ପିଶାଚ, ଯକ୍ଷ ଏମାନେ ସପ୍ତଧା ତୃପ୍ତିମନ୍ତୁ ହୋଇ ପିତୃଗଣଙ୍କୁ ଜଳାଞ୍ଜଳି ଦିଅନ୍ତୁ ।୨୨।

ଅନ୍ୱୟ :- ଏକାଦଶ ରୁଦ୍ର, ଦ୍ୱାଦଶ ଆଦିତ୍ୟ, ଅଶ୍ୱିନୀଦ୍ୱୟ, ସପ୍ତ ମରୁତ୍ ଦେବଗଣ, ଉଷ୍ମପ ପିତୃଦେବଗଣ, ଗନ୍ଧର୍ବ, ଅପ୍ସରା, ଅସୁର, ରାକ୍ଷସ, ପିଶାଚ, ଯକ୍ଷ ଏମାନେ ସପ୍ତଧା ତୃପ୍ତିମନ୍ତୁ ହୋଇ ପିତୃଗଣଙ୍କୁ ଜଳାଞ୍ଜଳି ଦିଅନ୍ତୁ ।୨୨।

ବହୁଦେହଂ ବହୁ ଦତ୍ତ୍ୱା କରୋମି
ମହାଶାନ୍ତୋ କରୁମୋଽନୁରୂପାମ୍
ବହୁଦେହଂ ବହୁ ଦତ୍ତ୍ୱା କରୋମି
ତୃପ୍ତା ଲୋକାଃ ପ୍ରୟାନ୍ତୁ ପିତୃଲୋକାଃ ପିତରଃ ସନ୍ତୁ ।୨୩।

ହେ ମହାବାହୋ ! ତବ (ତବ) ବହୁ ଦେହଂ ଦତ୍ତ୍ୱା କରୋମି, ବହୁମାନ୍ୟରୂପାମ୍ ବହୁଦେହଂ, ବହୁ ଦତ୍ତ୍ୱା କରୋମି (ବହୁଭିଃ ଦତ୍ତ୍ୱା ଭିଃ କରୋମି) ମହତ୍ ରୂପଂ ତୃପ୍ତା ଲୋକାଃ ପ୍ରୟାନ୍ତୁ (ଅଗ୍ନିଷ୍ୱାତ୍ତାଃ) ଅତ୍ର (ଏଷୁ) ତଥା ।୨୩।

ଅନ୍ୱୟ :- ହେ ମହାବାହୋ ! ଏମାନଙ୍କଠାରୁ ବହୁମୁଖ, ବହୁରୂପ, ବହୁମାନ୍ୟ, ବହୁଦେହ, ବହୁ ହସ୍ତ ରୂପ ଦେଖି ମୁଁ ବହୁ ଅନ୍ନ ସମନ୍ୱିତ ଦେଖି ଭୀତ ହୁଏ ନାହିଁ ।୨୩।

ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ :- ହେ ମହାବାହୋ ଅର୍ଥାତ୍ ଏମାନଙ୍କଠାରେ ଅନେକ ଦୃଶ୍ୟ ସମସ୍ତ ଜୀବ, ଶ୍ୱାସ ପ୍ରଶ୍ୱାସ ଆଦି ଗୁଣି ଦ୍ୱାରା ମହାନ୍ ଏମାନଙ୍କର ମହାନ ରୂପ (ଯାହାକୁ ପଢି ବୁଝିବା ସମ୍ଭବ) ଦର୍ଶନ କରେ

ଦଶ୍ରା ଶବ୍ଦାଳାଙ୍କ-ଠତ୍ତେ ମୁଖ୍ୟାଙ୍କି
ଦୃଚ୍ଛୋଦ୍ଧ ଶାଳାଳଳ ଥନ୍ଦ୍ରିଥାଏ
ଦିଚ୍ଛୋ ନ ଜାଏ ନ ଲ୍ଭତ୍ତେ ଛାର୍ଦ୍ଧ
ଗ୍ରଘ୍ୟୀଦ୍ଧ ଚେଦ୍ଦେଶ୍ଚ ଜଗାନ୍ଧିଥାଏ 1୨୫।

ଚେଦ୍ଦେଦ୍ଦେଚ୍ଚା, ଦଶ୍ରା ଶବ୍ଦାଳାଙ୍କି, ଥାଳାଳଳ ଥନ୍ଦ୍ରିଭ୍ରଂକି (ପ୍ରଳୟାଗ୍ନି ବଦ୍ଧୁଳାଙ୍କି)
ଠତ୍ତ ମୁଖ୍ୟାଙ୍କି ଦଶ୍ରା ଏଳ (ଥାଏ) (ଅଳ୍ପାଦ୍ଧଚ୍ଛେଳ) ଦିଚ୍ଛୋ ନ ଜାଏ
ଛାର୍ଦ୍ଧ (ମୁଖ୍ୟ) ଚ ନ ଲ୍ଭତ୍ତେ, ଚେ ଜଗନ୍ଧିଥାଏ ଗ୍ରଘ୍ୟୀଦ୍ଧ ୨୫

ଅର୍ଥଃ- ଚନ୍ଦ୍ରଚେଦ୍ଦେଶ୍ଚ : ଦନ୍ତୁମାନ୍ତ ଭଲ୍ଲୁକଙ୍କ କାଳାଗ୍ନି ସଦୃଶ ଆଖଗଣ୍ଡ
ମୁଖମଣ୍ଡଳରେ ଦେଖି ମଧ୍ୟ ଦିଗ ଜ୍ଞାନ ହରାଇପାରୁନାହିଁ; କିମ୍ବା
ସୁତୀକ୍ଷ୍ଣ ପାଦ ଥାଲୁଭଳ ମଧ୍ୟ ଜାଣିପାରୁନାହିଁ; ଚେ ଜଗନ୍ଧିଥାଏ ଆପଣ
ପ୍ରସନ୍ନ ହୁଅନ୍ତୁ। ୨୫।

ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ:- ଚେ ଘୁଣାଦି ଦେବତାଗଣ କହିଲେ ! ଆପଣଙ୍କରେ ସମସ୍ତ ଦୁଃଖହରି
ଦେବାଙ୍କ ଅଟନ୍ତି ଦୁଷ୍ଟମନ ଦନ୍ତୁମାନ୍ତ ଦୂରକୁ ଯାଇଥିବା ସତ୍ତ୍ୱେ ଜଣାପଡୁଛି
ଚେ ପ୍ରଭୁ ଆପଣ ଦେଖୁ ମଧ୍ୟ ଜାଣି ନ ପାରୁଥିବା ଭଳି ଭାବ ଦେଖାଇଛନ୍ତି।
ତଥାପି ଚେ ଦୟାମୟ ଆପଣ ମୋତେ ପରିତ୍ୟାଗ କରନ୍ତୁ ନାହିଁ। ଚେ ଜଗନ୍ଧିଥାଏ-ଯେମିତି ସମସ୍ତ ଜୀବ
ଦୁଃଖରେ ସମସ୍ତ ଦେବାଙ୍କୁ ଜଗନ୍ଧିଥାଏ ! ଆପଣଙ୍କୁ ଡାକିଥାନ୍ତି
ଭଲ୍ଲୁକଙ୍କର ପରି ପରିହାର କରି ଶାନ୍ତ ମୂର୍ତ୍ତି ଧାରଣ କରନ୍ତୁ।୨୫

ଏଥର ଚତୁର୍ଥ ଦୈତ୍ୟରାଜ ପୁତ୍ରାଙ୍କ
ଦର୍ପକ ସଦୃଶ ଦୀପ୍ତିମାନ କିପାଳ ଥିବେଳେ
ଦୀଚ୍ଛୁ ଦ୍ରୋଣିଙ୍କ ଦୁଇ ଦନ୍ତୁ ଦୁଷ୍ଟା ଥବେ।
ପଦ୍ମା ଦୁଇମାନ ଜୋତ୍ତ୍ୱା ଜାଦି ଯୁତ୍ତେଙ୍କ ।୨୬
ଦନ୍ତୁମାନି ଜେ ଦୁଇମାଣା ଜିଣାନ୍ତି
ଦଦ୍ଧୁ କଣ୍ଠୁମାଙ୍କ ଭଲ୍ଲୁକ ମାଣି
ଚେଦ୍ଦାଦି ଶିଲ୍ଲୁ ଦଣ୍ଡାନ୍ତିମାନ୍ତୁ ଦଣ୍ଡାନ୍ତିମାନ୍ତୁ
ସଂଦୁଖଥନ୍ତେ ଦୁର୍ଜି ଚେତ୍ତୁଦ୍ଦୁମା ଜାଦ୍ଦି ୨୭।

(ସହିତ ପ୍ରଯୁକ୍ତ) ଅଭିମୁଖୀ (ପ୍ରତିମୁଖୀ) (ସମ୍ପର୍କ) ସମ୍ପର୍କ ପ୍ରକାଶ କରିବାକୁ (ବିଶିଷ୍ଟ) ତଥା ଅନ୍ୟ କାହାକୁ ସମ୍ବୋଧନ ଅର୍ଥରେ ଯେଉଁ ଶବ୍ଦ (ସମ୍ବୋଧନ ପ୍ରଦର୍ଶକ ଅବ୍ୟୟ) ଏବଂ ଶବ୍ଦଗୁଡ଼ିକ (ବ୍ୟାକ୍ତି) ଜଣାଇବାକୁ ।୨୮।

ଅର୍ଥ :- କର୍ମବାଚକରୁ ଜନ୍ମଥିବା ସମ୍ବନ୍ଧ ଆଦ୍ୟ ସାଦିଥାଏ ସମ୍ବନ୍ଧ - ରେ ପ୍ରତ୍ୟୟ ଯୋଡ଼ିଥାଏ ତାହା କାହାକୁ ହର୍ଷଦେଖାଏ ଆଦରଣୀୟ ପ୍ରଥମ ପୁରୁଷରେ ପ୍ରୟୋଗ ହୋଇଥାଏ ।୨୮।

ବାକ୍ୟାର୍ଥ :- ଆପଣଙ୍କ ସାଙ୍ଗ ମହାଶୟଙ୍କୁ ଶିଘ୍ର ଗାଡ଼ିରେ ଗାମନ କରନ୍ତୁ । ତୁମେ ଏହି ଜାଗାରୁ ଓ ପହଞ୍ଚିବା ପରେ ମିଳିତ ଆସନ୍ତୁ ତେଣେ ଆସିବାକୁ ୮ ଦିନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ହେଉଥାଇ ସମସ୍ତେ ଏଥିରୁ କିଛି ଦୂରକୁ ଚାଲିଯାଆନ୍ତୁ । ପାଖରେ ଆମ ପାଖରେ ଥାକିବା ମୋତେ ଦୂର କରିଦିଅ ହେଉ ନାହିଁ । ସେମାନେ ଯେଉଁଠି ଅବସ୍ଥାନ ପହଞ୍ଚିବା ଅବସ୍ଥା ହୋଇ - ନାହିଁ । ଏହାଙ୍କର ଆପଣଙ୍କ ଦୁଇଟି ଜେଯାଇ ଥିଲି ଅବଧାରଣ ପଣ୍ଡୁକାରଣ କିଛି ନିହନ୍ତି । ମୁଖ୍ୟରେ ସାମାନ୍ୟ ପ୍ରଥମ ଅଟନ୍ତି ।୨୮।

ବାକ୍ୟ। ପ୍ରଦୀପ୍ତ ଜୁଲନ୍ତ ଦୀପଟାଏ
ଜଳୁଛି ସାରାରାତି ସମସ୍ତେ ଦେଖନ୍ତି
ଚଉକି ସାରାରାତି ଲୋକ
ପୁରାଣି ବଖ୍ୟାଣି ପଢ଼ୁଛି ଦେଖାଏ ।୨୮।

ବାକ୍ୟା ପଢ଼ୁଛି ଦେଖାଏ (ଦେଖାଇଥିଲେ) ଦୀପଟାଏ ସାରାରାତି (ସମସ୍ତଙ୍କର ପ୍ରଦୀପ୍ତ (ପ୍ରଜ୍ୱଳିତ) ଜୁଲନ୍ତ (ଦୀପ୍ତ) ଜଳୁଛି, ତଥା ସମସ୍ତେ ଦେଖାଏ ଲୋକଙ୍କ ଅନ୍ୟ ସାରାରାତି ଚଉକି ପୁରାଣି ବଖ୍ୟାଣି ପଢ଼ୁଛି ।୨୮।

ଅର୍ଥ :- ମହତ୍ତ୍ୱାପ୍ରଦ ଦୀପଟାଏ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଦେଖିବାକୁ ଚାହିଁଲା ପାଇଁ ମହତ୍ତ୍ୱାପ୍ରଦ ଲୋକଙ୍କ ସାରାରାତି ଆଦରଣୀୟ ମୁଖ୍ୟ ପୀଠକୁ ପ୍ରବେଶକରୁଛନ୍ତି ।୨୮।

ବାଗ୍ଧାର୍ଥ :- ଜଗତ ଅବସ୍ଥା ଯୋଗୁଁ ଏମାନ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଶିଘ୍ର ଗାଡ଼ିରେ ଗାମନ କରନ୍ତୁ । ଏଥରୁ ଜଗତ୍ତା ଚଳିକ ଗାଡ଼ିରେ ପିନ୍ଧୁ ଦେଖିବାରୁ ଆଦରଣୀୟ ଏହା ମୁଖ୍ୟ ଚାଲିରୁ ପ୍ରୟୋଗ କରୁଛନ୍ତି । ସମ୍ବୋଧନ

ପୁର୍ବକ, ପୁରୋହିତ ଆଦି ବ୍ରାହ୍ମଣମାନେ ଆପଣାକୁ ଠାରେ ମହାପ୍ରଭୁ
ହୋଇଥାନ୍ତି ।୨୮।

ଲୋକାନ୍ତ ସମ୍ପ୍ରାପ୍ତି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ

ଚେତନା ଜିହ୍ୱା ପୁନଃ ଜୀବନ ସଞ୍ଚାର

ଶ୍ରୀ ଶ୍ରୀ ଯୁକ୍ତାତ୍ମା ପ୍ରଭୁ ପାଦଙ୍କ ଦିବ୍ୟ ୧୯୭୦

ଜଗତ୍ପତିଙ୍କ (ଶ୍ରୀ ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କ) ମଙ୍ଗଳମୟ ସମ୍ପ୍ରାପ୍ତି ଏହି ଦିବ୍ୟ
ପ୍ରଭୁପାଦଙ୍କ ଲୋକାନ୍ତ ପ୍ରାପ୍ତି (ପାଞ୍ଚଜନ୍ୟ ଭୁଲାଦୂରି) ଘଟେ ଦିବ୍ୟ!
ଚେତନାହୀନ (ମୃତ୍ୟୁମୁଖ) ଦୁଇଟି (ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ) [ପ୍ରଭୁ] ଚେତନାଙ୍କିତ
ଅପୂର୍ବ ଜଗତ୍ ଆପୂର୍ଣାଙ୍କ (ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତା) ପ୍ରଭୁପତ୍ନି ।୨୦।

ଅର୍ଥ:- ପ୍ରଭୁଙ୍କର ଶରୀର ଉପରେ ଜିନ୍ଦାଣୁ ସବୁ ଯେଉଁ ଲୋକାନ୍ତିକ ଭୁଲାଣୁ
ଅନୁପ୍ରବେଶ କରିଛନ୍ତି, ତେଣୁ ଆପଣାଙ୍କର ଦିବ୍ୟ ପ୍ରାଣଶକ୍ତି ସମ୍ପନ୍ନ
ଚେତନ ସମ୍ପନ୍ନ ଜଗତ୍ ଏବେ ସମ୍ଭବ ହୋଇଛି ।୨୦।

ଆନୁଷଙ୍ଗିକ:- ଦିବ୍ୟ ଜୀବାଣୁ ଜିନ୍ଦାଣୁ ଦ୍ୱାରା ଲୋକାନ୍ତିକ ସମ୍ପ୍ରାପ୍ତି ହୋଇଥାଏ, ଯଥାର୍ଥ ପ୍ରଭୁଙ୍କଠାରେ ଦିବ୍ୟ
ପ୍ରାଣ ସଞ୍ଚାର ହୋଇଥାଏ, ସାଧାରଣ ମନୁଷ୍ୟଙ୍କଠାରେ ଅଳ୍ପ ପରିମାଣରେ ଅଳ୍ପାୟୁ
ଏବଂ ଯା'ର ପ୍ରାପ୍ତି ପାଇଁ ଆମକୁ ଅନେକ ସାଧନା, ସେହି ଦିବ୍ୟ
ଜୀବାଣୁଙ୍କ ଜିନ୍ଦାଣୁ ସହଜରେ ଆପଣାଙ୍କଠାରେ ଦିବ୍ୟ ପ୍ରାଣଶକ୍ତି ସମ୍ପନ୍ନ
ଚେତନ ସମ୍ପନ୍ନ ଜଗତ୍ ଏବେ ସମ୍ଭବ ହୋଇଛି ।୨୦।

ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ଦୋ ଜୋ ଦୁଆନ୍ତୁ ଗୁରୁଦେବ
ଜନ୍ମୋତ୍ସବ ଦିବ୍ୟ ଜନ୍ମୋତ୍ସବେ ଦେବଦେବ ତବାଶିଷ
ଜନ୍ମାନ୍ତୁ ମିଳୁଥିବି ଜୀବନ୍ତୁ ପାଦପଦ୍ମ

ଏହି ପ୍ରମାଣଟି ଚଳିତ ପ୍ରଚଳିତ ।୨୮।
ଏଠାରୁ ଏକ ଉଦାହରଣ ଦେଇ (ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ) ଦୋଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ (ଅର୍ଥାତ୍), ତେ
(ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ) ନମସ୍କାର ସହ, ତେ ଦେବଦେବ ପ୍ରଭୁପାଦ, ଆପଣ ଏକାନ୍ତ
ଜନ୍ମୋତ୍ସବରୁ ଏଇଥିରି (ମିଳୁଥିବା) ଦିବ୍ୟ ପ୍ରାପ୍ତି (ଚେତନା) ନମସ୍କାରିଲି ।୨୮।

ଅର୍ଥ:. ଭଗବାନ କହିଲେ ମୁଁ ଲୋକମାନଙ୍କୁ ସର୍ତ୍ତା କାମନ୍ତିଥାଲି ' ଲୋକମାନଙ୍କୁ ନିମନ୍ତ୍ରି
ହାତ୍ତ ଜୀବନରେ ଆସନ୍ତାବୀର୍ତ୍ତୁ ହୋଇଥିଲି ' ଯେଉଁ ମନାଡ଼ିଲେ ମଧ୍ୟ ପ୍ରତିଦିନ ଆସିଥାନ୍ତି
ଦଳରେ ମୋଜିମାନ ଗେ ହୋଇ ପାରିବେ ନାହିଁ ' ।୩୭।

ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ:- ମୁଁ ଲୋକମାନଙ୍କୁ ସର୍ତ୍ତା ଆସାଯୁମାନି ଦେଖା ଯାଏ ନାହିଁ . ଅର୍ଥାତ୍ ଅଜଡା।
ବୁଦ୍ଧାରେ ଲୋଡ଼ି ଆସି ଗୁଲିଛି , ଯେଉଁମାନେ ଆସାଯୁମାନି ଆସି ମୁ ଲୋକମାନଙ୍କୁ
ସର୍ତ୍ତା ହୁଦରେ ବନ୍ଦିମାନ ରହିଛି , ଆହୁରି ଅଜଡାର ଗଛ ହୁଦର
ଚଞ୍ଚଳ ପ୍ରାଣୀ ମାନ୍ଦା ଦିନଗୁଡି ୨୧୦୦୦ ପାର ବର୍ଷ ପ୍ରାଣୀମାନେ ଗୁଲି ଥିଲେ ଏବଂ
ଜୀବନର ପ୍ରତିଦିନ ଖାଲୁ ନଦୀ ଗୁଲିଛି । ସୁତରାଂ ଚଞ୍ଚଳ ପ୍ରାଣ ହୁଦର
ଆମ୍ପା ହିଁ ଲୋକମାନଙ୍କୁ ଆଣି । ଅନେକ ସମୟରେ ସଂସାରକୁ ଜଡିବା ଜିନିଷକୁ
ପ୍ରାଣ ଅଧିକ ଲୋକରେ ଚଞ୍ଚଳ ରୂପ ଧାରଣ କରି ରହିଥାନ୍ତି ' ଏଣୁ
ନ ପାରିଲେ ମଧ୍ୟ ଜିନ୍ତୁକାଳୀନ ସମୟରେ ମୋତେ ମୋଜା ଆସନ୍ତି , କେହି
ରହି ପାରିବେ ନାହିଁ ; ଅର୍ଥାତ୍ ପ୍ରାଣର ବଡ଼ି ବହିର୍ଗତ ପୂର୍ବ ଖାଲୁ ଜୋଳ
ପେଲେଲ . ଏହିଠାରେ ଚୁନ୍ତୁ ହୁଦ ରେ ପ୍ରକାଶିତ ଦେଖା ଦାଏ ଯେଉଁ ନଦୀ
ଜଳ ସୁଚ୍ଛୋ ସଚ୍ଛୋ ହଉଥିଲେମାନେ ଥାନ୍ତୁ ସୁଖନ୍ତି । ଏଣୁଛୁଡ଼ା ନ ପାରିଲେ
ମଧ୍ୟ କେହି ରହିବେ ନାହିଁ ।୩୮।

ତସ୍ମାଦ୍ଧ୍ୟୁତିଷ୍ଠ ଯାଶୋ ଲଭସ୍ୱ ଜିତ୍ୱା
ଜିତ୍ୱା ଶତ୍ରୁନ୍ ଭୁଙ୍କ୍ଷ୍ୱ ରାଜ୍ୟଂ ସମୃଦ୍ଧମ୍
ମୟୈବୈତେ ନିହତାଃ ପୂର୍ବମେବ
ନିମିତ୍ତମାତ୍ରଂ ଭବ ସବ୍ୟସାଚିନ୍ ।୩୩।

ତସ୍ମାତ୍ ତ୍ୱମ୍ (ସୁତରାଂ) ଉତ୍ତିଷ୍ଠ, ଲଭସ୍ୱ ଯଶଃ (ଯଶ) ଜିତ୍ୱା
ସମୃଦ୍ଧଂ ରାଜ୍ୟଂ ଭୁଙ୍କ୍ଷ୍ୱ , ମୟା ଏବ ଏତେ ପୂର୍ବମ୍ ଏବ ନିହତାଃ .
ତ୍ୱଂ ସବ୍ୟସାଚିନ୍ , ତ୍ୱଂ ନିମିତ୍ତମାତ୍ରଂ ଭବ ।୩୩।

ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ- ଏଣୁ ତୁମେ ଯୁଦ୍ଧ ପାଇଁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୁଅ ; ଯୁଦ୍ଧ ଅର୍ଜୁନ ପାଇ . ଶତ୍ରୁ ପରାଜିତ
କରି ସମୃଦ୍ଧି ରାଜ୍ୟ ଭୋଗକର । ଏହା ମୋ ଦ୍ୱାରା ପୂର୍ବରୁ ମୋ ପାଦ୍ୱାରା ନିହତ ହୋଇ
ସାରିଛନ୍ତି , ହେ ସବ୍ୟସାଚି ! ତୁମେ କେବଳ ନିମିତ୍ତ ମାତ୍ର ।୩୩।
ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ: ଯୁଦ୍ଧକ୍ଷେତ୍ରରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୁଅ । ଶତ୍ରୁମାନଙ୍କୁ ପରାଜିତ କରି ସମୃଦ୍ଧ
ରାଜ୍ୟର ସୁଖ ଭୋଗ କର । ଶତ୍ରୁମାନେ ମୋ ଦ୍ୱାରା ପୂର୍ବରୁ ନିହତ ହୋଇଛନ୍ତି ।
ତୁମେ କେବଳ ନିମିତ୍ତ ମାତ୍ର ହୋଇ ଯୁଦ୍ଧ କର ।

ଦର୍ଶାଏ କି ତମେ କେବଳ କମିଡ଼ମାତ୍ର । ହସିଲୁ ମାରକ୍ଲୁ ଜଡ ଦ୍ରବ୍ୟାଦି ଖାଇ
ସମସ୍ତେ ଆତ୍ମୋତ୍କର୍ଷ ଭୋଗ କରୁଥିଲେ ।

ପ୍ରାଣିଙ୍କି ଜୀବଙ୍କି ଜନ୍ତୁଦ୍ରବ୍ୟକି
କର୍ତ୍ତୁ ବ୍ୟଥା କ୍ୟା ଗତି ବୋଧ ଜ୍ୟାଏ ନ
ପଲ୍ଲୂ ହନ୍ତୁାବଂ ଜହି ମା ବ୍ୟଚ୍ଛଷ୍ଟ ।
ମୁଜ୍ଜ ବୃ ଜେତାସି ହଣେ ସଦ ଫ୍ଟାଏ ମିଠ ।

"ନ ଚୈତଦ ବିଦ୍ମଃ କତରନ୍ନୋ ଗରୀୟୋ, ଯଦ୍ୱା ଜୟେମ ଯଦି ନୋ ଜୟେୟୁଃ ।
ଯାନେବ ହତ୍ୱା ନ ଜିଜୀବିଷାମ ସ୍ତେଽବସ୍ଥିତାଃ ପ୍ରମୁଖେ ଧାର୍ତ୍ତରାଷ୍ଟ୍ରାଃ ।"
ମାଲ୍ୟୁ ଫ୍ରାଙ୍କ ପ୍ରାଣ ଚ ଜୀବଂ ଚ ଜନ୍ତୁଦ୍ରବ୍ୟଂ କର୍ତ୍ତୁଂ ଚ ବ୍ୟଥା ଅକ୍ୟା କ୍ଲୋଦୈବଦ୍ୟାଙ୍କ
ଅଧି ଛୁଂ ଜହି ମାଂ ବ୍ୟଚ୍ଛୁଷ୍ଟୁଃ । (ଭଲ୍ଲଂ ମା ମାର୍ଜୋସି ।୪) ହଣେ ସଦ ଫ୍ଟାଏ
(ଥଛୁନ୍) ଜେତାସି (ଜେତ୍ୟସି) [ଅଙ୍ଗଃ] ମୁ ଦ୍ୟସ୍ଟ (ମୁଜ୍ଜାଲୁ ଫ୍ଟୁଣ୍ଟ୍ରେ
ଭବ) ।୫୪ ।

ଅର୍ଥ :- ଜୋ ଦାଦୁ ନହୁବ ପ୍ରାଣ, ଜୀବନ୍ତ, ଜନ୍ତୁଦ୍ରବ୍ୟ, କର୍ତ୍ତୁ ବ୍ୟଥା ଅନ୍ୟାନ୍ୟ
ଲୋଭୀ ଜୀବଗଣଙ୍କୁ ହତ୍ୟା ନଥିବ ଜନ୍ତୁ ନହେ । ଭଲ୍ଲୁକହ କାହିଁ, ଅନ୍ୟକୁ
ଚାଡ଼ୁପାଇଁ ହତ୍ୟା ଦାଦୁ କାହିଁକି ଏମନ୍ତ ହେଉଛ ପାଣିଜନ୍ତୁ ଦେଉଛ । ଅର୍ଥାତ
ମାରୁନାହଁ । ୫୪ ।

ମାଲ୍ୟୁ ପଦ୍ୟ :- ଜୋ ଦାଦୁ (ଆମ୍ଭ ଶତ୍ରୁମାନଙ୍କୁ) ଜୋହଁମାନେ ପୂର୍ବରୁ
ଜନ୍ମୁନ ହୋଇଥିଲୁନି ଏହି ପ୍ରକାରୋଦ୍ୟୋଗୀଙ୍କୁ ପ୍ରାଣ, ଜୀବନ୍ତ,
ଜନ୍ତୁଦ୍ରବ୍ୟ, କର୍ତ୍ତୁ ବ୍ୟଥା ଅନ୍ୟ ଜୋଭୀମାନଙ୍କୁ ଅର୍ଥାତ ପ୍ରଭୁଙ୍କ
ପିଲାଙ୍କ ଯଦ୍ୟପି ଜୋଭୀଙ୍କି ଜଣେ ଜନ୍ତୁନହେ, ଭଲ୍ଲୁ ହ ବଟାଦୁଇ
ହୁଏ ନାହିଁ । ସାଧିଲ ସମୟରେ ଯେଉଁ ଶତ୍ରୁମାନଙ୍କୁ ଜଣେ
ଜନ୍ତୁମଧ୍ୟ ନଥିବୁ ଜନ୍ତୁ ଅଟି ପାରିବି । ଏବେ ସାଧିକି ସମୟରେ
ମାରୁନି ପଦ୍ୟ । ୫୪ ।

ଅନ୍ୱୟ :-

ଏହି ଲିଖିତ ପଦ୍ୟଟି କୋଣାର୍କସ୍ଥ ଶ୍ରୀଶ୍ରୀଜଗନ୍ନାଥଦେବଙ୍କ ମହାପ୍ରସାଦ
ଜଗନ୍ନାଥ ଦାସ ବାବାଜୀ ଶ୍ରୀମନ୍ଦିର ପ୍ରାଙ୍ଗଣରେ ଥିବା ଶ୍ରୀଶ୍ରୀଜଗନ୍ନାଥ
୧୩୫

ଆପଣା ଜୀବନ — ସର୍ବଜୀବ, ଜୀବିତନାଥ - ଅର୍ଥାତ୍ ଜୀବଗଣଙ୍କ ପାଳୁ
କର୍ତ୍ତା ଦେବତାଙ୍କୁ ଆପଣା । ଆପଣାଙ୍କୁ ଜାଣିଲେ ଆତ୍ମଜ୍ଞାନ
ଜାଣିବାକୁ କାର୍ଯ୍ୟ କଥା । ଆପଣା ସହସ୍ରଯାନି, ଚାରିଆମ୍ବୁ ଦୂରୁ
ଆପଣାଙ୍କର ଠାରେ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଦେଖାଗଲେ ସେ ସୁଦ୍ଧି ହୁଏ ନାହିଁ ।
ସେଥିଲାଗି ଆପଣାକୁ କଷ୍ଟପାଅ । ଆପଣ ସକଳଗୁଣ ହେତୁରେ ଜଗତ ସାର ବ୍ୟାପି ହୋଇଥିବାରୁ ଆପ
ଜାମ୍ବୁ ମିଳେ ଅଗ୍ନି ଜଳୁଛାଏ ଚାରିଆଡ଼ୁ
ପ୍ରଜାପତିଙ୍କୁ ପ୍ରତିଜ୍ଞା ମାନ୍ଦୁଛି
ନଳେ। କମଣ୍ଡୁଟି ସର୍ଜୁଘ ଅଛଇ
ପୁନଃଟି ଦୁଲ୍ଲୀ ଥିଲି କଳେ। କମଣ୍ଡୁ 1ଟି,
ଜୁ ଦାଣ୍ଡୁଟି, ମମଟି, ଅଗ୍ନିଟି, ଜଳୁଛାଏ, ପ୍ରଜାପତିଟି, ପ୍ରତିଜ୍ଞାମନ୍ଦୁଟି
[ଅଛଟି] ତେ (ଜୁଭଳ) ସର୍ଜୁଘ ଅଛଟି (ସଜୁଘଅଛାଏ) କଳ୍ପ-କଳ୍ପ
ଅଟୁ. ପୁନଃଟି (ପୁନଃଟି) (ସଜୁଘ ଅଛଟି) କମଣ୍ଡୁ (ଅଟୁ)
ଦୁଲ୍ଲୀ ଥିଲି (ପୁନଃଟି) (ସଜୁଘ ଅଛଟି) ମମଟି ଜଳୁଛାଏ [ଅଟୁ
ଅଛି ତେ ଅଛଟି । ଜାଣ,

ଅର୍ଥ :- ଆପଣା ଦାଣ୍ଡୁ, ମମ, ଅଗ୍ନି, ଜଳୁଛାଏ, ପ୍ରଜାପତି ତଥା
ପ୍ରତିଜ୍ଞାମନ୍ଦୁ । ଏମାନଙ୍କୁ ଜଳ ସର୍ଜୁଘ ଅପେକ୍ଷା କମଣ୍ଡୁ 1ଟି,

ଆପତ୍ତି :- ଆପଣ ପ୍ରାଣ ଅପାନ ବ୍ୟାନ ସମସ୍ତଙ୍କ, ଆପଣ
ଚୋପା ଅଧିଷ୍ଠାନ 5ଟି ଜ୍ଞାନେନ୍ଦ୍ରିୟକୁ ମମ ଉଦିତୁଣ ; ଜାତି ଅନୁସୁଦ୍ଧି
ଅଗ୍ନି, ଆପଣ ଜଳୁଛାଏ (ଚୋପା ଅଧିଷ୍ଠାନ 5ଟି ଜ୍ଞାନେନ୍ଦ୍ରିୟ) ଆପଣ
ପ୍ରଜାପତି (ମେଢ୍ରଙ୍କର ଅଧିଷ୍ଠାନ ଚୋପା ଜ୍ଞାନେନ୍ଦ୍ରିୟ) ଆପଣ
ପ୍ରତିଜ୍ଞାଙ୍କର ଆଦି । ଏମାନଙ୍କୁ ଆପଣଙ୍କର ଅଟୁଛି,
ଜଳ ସର୍ଜୁଘଙ୍କର ଜମାସ୍ଥାନ ଅଟୁଛି. ଏତେକାଳ ଅଜ୍ଞାନାବସ୍ଥାରେ
ଆପଣଙ୍କର ଜମାସ୍ଥାନ ଅଟୁଛି ବୋଲି ଆପଣ ବୁଝି ପାରୁନଥିଲି,

ଲୋକେଶ୍ୱରଙ୍କ ଲୋହା ପାହି ଘର ତଳ ଛିଗୁଣ୍ଡାଇଛି ସେଇ ପାହି
ଘରକୁ ହଜାଇ ନେଇ ସାଲ୍ଭୋପକ୍ଷ ଅଛି ଛ, ହେ ଅଚ୍ୟୁତ,
(ତେଣୁ ଛିନ୍ନମସ୍ତା ଦ୍ୱାରା କଥିତ ସୁନ୍ଦର କଥାକୁ ଆଚ୍ୟୁତ) ଆପଣଙ୍କ
ବିଷୟରେ ସମସ୍ତେ ମୁଁ ଆପଣଙ୍କୁ ଅନାଦର ଅଛି ଯଥାର୍ଥ
ଆପଣଙ୍କର ଅଲୌକିକତା ହଜାଇଛି ତେଣୁ କଥାକୁ (ସେଇ
ହିସବରେ ଆପଣଙ୍କୁ କଳଙ୍କିତ କରିଛି) ଦାଢ଼ିଆସ ମତ ତୋତ୍ର ମୁଁ ଅଛି
ମୁଁ ଅଛନ୍ତି, ଆଦି ଅନ୍ତରହିତ କ୍ଷୀଣ ତୋ ଶ୍ରେଣୀରେ ଏମାନେ ଅନାଦର
ଅଛନ୍ତି କଥା ଆପଣଙ୍କର ଘାଣ୍ଟାରେ ହଜାଯିବାକୁ ତୋ ଅନାଦର ଖୁବ
ପ୍ରଦର୍ଶନ କରିଛି । ଯଥାର୍ଥ ଆପଣଙ୍କର ଆପଣ ଚୈତନ୍ୟ ହୁଏ
ପ୍ରଭାସ ତୋ ହଜାଇଛି କରଯୋଡ଼ି ମାନସିକ ଆନାଦର କରିଛି
ଆପଣ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଯଥାର୍ଥ । ଏହାକୁ ଆପଣଙ୍କୁ ଦିଶ ମୁଁ ଶ୍ରମାତ୍ମାର୍ଥିକା
କରୁଛି । ୪୧।୪୨ ।

ପିତାସି ଲୋକସ୍ୟ ଚରାଚରସ୍ୟ
ତ୍ୱମସ୍ୟ ପୂଜ୍ୟଶ୍ଚ ଗୁରୁର୍ଗରୀୟାନ୍
ନତ୍ୱତ୍ସମୋଽସ୍ତ୍ୟଭ୍ୟଧିକଃ କୁତୋଽନ୍ୟୋ
ଲୋକତ୍ରୟେଽପ୍ୟପ୍ରତିମପ୍ରଭାବ ।୪୩।

ତୁ ଅପ୍ରତିମ ପ୍ରଭାବ, ତୁମ ଆସ୍ୟ ଚରାଚରସ୍ୟ ଲୋକସ୍ୟ ପିତା
ଅସି [ଅଟନ୍ତ] ପୂଜ୍ୟଶ୍ଚ, ଗୁରୁଶ୍ଚ, ଗରୀୟାନ୍ଶ୍ଚ, (ଗୁରୁଠାରୁ
ଗୁରୁତର ହୋଇଛ) ଅସି, ଏତଃ ଲୋକତ୍ରୟରେ ଅସି ତୁମଠାରୁ
(ତୁମଠାରୁ) ନ ଅସ୍ତି, ଅନନ୍ୟସଦୃଶଃ (ତୁଲ୍ୟ ଅଧିକ)
କୁତଃ (କୁତ୍ର) [ଥାଉ] ।୪୩।

ଅର୍ଥ:- ହେ ଅତୁଳ ପ୍ରଭାବ ! ଆପଣ ଚରାଚର ଲୋକଙ୍କର
ପିତା; ତଥା ପୂଜ୍ୟ, ଗୁରୁଙ୍କଠାରୁ ଗୁରୁ, ଗୁରୁ; ତ୍ରିଲୋକରେ
ଏହା ଆପଣଙ୍କର ପ୍ରଭାବର ତୋଳି ନାସ୍ତି, ଆପଣଙ୍କଠାରୁ
ଅଧିକ କିଏ ଅଛି ? ୪୩।

ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ:- ତହୁ ଆବୁଳନଗଲ୍ଲ ପ୍ରାର୍ଥନାକାଳୀ. ଆମଣ ପାଲୁ ପାଲୀ ମାନୁଜ୍ୟ ଆଦି ଚଗ୍ଚତ୍ର ମାନ୍ଧକାରର ଦିଶା, ଦେଖିବା ଦୁ ଜୋତ୍ପାଦକ) ଆମଣଙ୍କୁ ଠାରୁ ଘମସ୍ତୁକାରେ ରହୁଛି. ଆମଣ ଘମସ୍ତୁକାରେ ଆଦି. ଅଜ୍ଞତାର ପୂଜ୍ୟଗୁରୁ. ପୂଜ୍ୟପାଦଙ୍କରେ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଆର୍ପାଣ ଘମାଧକ ଏବଂ ପ୍ରକାରେ ପ୍ରାଣର ସ୍ପୃହାକୁ ବୁଝି, ଅର୍ଥାତ୍ ସମର୍ପିକା ଅହିଂସା. ତେବେଟି ପ୍ରକୃତ ପୂଜା, ପ୍ରାଣ ଆତ୍ମା ଦିଏ ପ୍ରକୃତ ପୂଜା ହୋଇଥାଏ ଆମଣ ଘମସ୍ତୁକାରେ ଗୁରୁ ଚଦ୍ଧ ଗୁରୁଙ୍କ ଠାରୁ ଗୁରୁ (ପ୍ରାଣସ୍ୟ ପ୍ରାଣଃ) ପ୍ରାଣର ପ୍ରାଣ ମଧ୍ୟ ପ୍ରାଣ ହୁଏ ମହାତ୍ମା ହେବାକୁନ୍ତି ଆମଣ. ଭ୍ରିଲୋକ ତହୁ ଆମଣଙ୍କ ଠାରୁ କ୍ଷୁଦ୍ର କେହି ନାହିଁ, ଆମଣ ଅଟନ୍ତି ତ୍ରୈଲୋକ୍ୟ ବନ୍ଦିତଙ୍କ ବନ୍ଦିତ ହୁଁ ଜଗତର ତହି ଜଗତ ଗୁରୁପାଲ୍ଟ. ଅତଏବ ଆମଣଙ୍କ ଠାରୁ ଆଉ କିଏ ? ।୪୩.

ତପ୍ତାଚ ପ୍ରଣମ୍ୟ ପ୍ରଣିପାତପ୍ରସାଦାଚ୍ୟାଂ
ପ୍ରସାଦଯେତ୍ ଦ୍ୱାଦଶହସ୍ତମାତ୍ରଂ ମୀଦ୍ୟମ୍
ପିତେବ ପୁତ୍ରସ୍ୟ ସଖେବ ସଖ୍ୟୁଃ
ପ୍ରିୟଃ ପ୍ରିୟାୟାର୍ହସି ଦେବ ସୋଢୁମ୍ ।୪୪.

ତହୁ ଦେବ : ତପ୍ତାଚ ଅତ୍ର ସାଷ୍ଟାଂ ପ୍ରଣିପାତାତ୍ (ଦଣ୍ଡବତ୍ ପ୍ରଣାମାତ୍) ପ୍ରଣମ୍ୟ ଛତ୍ୱାତ୍ (ସୁତ୍ୱାତ) ଛତ୍ୱାଂ ଦ୍ୱାଂ ପ୍ରସାଦଯେତ୍, ପୁତ୍ରସ୍ୟ (ଆମତ୍ୟର୍ଥେ) ପିତେବ ଛତ. ସଖ୍ୟୁଃ (ଆମତ୍ୟର୍ଥେ) ସଖେବ ଛତ (ପ୍ରିୟସ୍ୟ ଆମତ୍ୟର୍ଥେ) ପ୍ରିୟାୟ (ପ୍ରିୟାର୍ଥଂ ପ୍ରିୟାଃ (ଛତ) ସୋଢୁମ୍ ଆର୍ହସି ।୪୪.

ଅର୍ଥ:- ତହୁ ଦେବ ! ମୁଁ ଦଣ୍ଡବତ ହୋଇ ପ୍ରଣାମ କରୁଛି, ପିତା ପୁତ୍ରର ଅପରାଧକୁ ଯେପରି କ୍ଷମା କରିଥାଏ, ସଖା ସଖାର ଅପରାଧକୁ ଯେପରି କ୍ଷମା କରିଥାଏ, ପ୍ରିୟା ପ୍ରିୟତମାର ଅପରାଧକୁ ଯେପରି କ୍ଷମା କରିଥାଏ, ତହୁ ଦେବ ! ମୋ ଅପରାଧକୁ ଦୟାକରି ଆପଣ ସେହିପରି କ୍ଷମା କରିବାକୁ ଯୋଗ୍ୟ ହୁଅନ୍ତୁ ।୪୫.

ପଞ୍ଚାଳଂ ହରାଚ ! କାମୁକଦଳଂ ଅର୍ଜୁନଂ ଦୃଷ୍ଟ୍ୱା ଭୂମିଷ୍ଠଃ ତଥା (କହ୍ଲାରଦଳସ୍ଥଃ) ସ୍ଥଳଂ (ସ୍ଥାଲୁଂ) ହୁତ୍ୱା ଦର୍ଶୟିତ୍ୱାଚାହ, ସୌମ୍ୟଂ ଜଗତ୍ ଦୃଷ୍ଟ୍ୱା ପଦ୍ମାନ୍ୟା ସୁକଃ ଜାତଃ (କଣ୍ଠଦେଶଦର୍ଶିନି ଜାତଃ) ଅତଃ ଆଖ୍ୟାଘଳାପାସ ତ 180।

ଅର୍ଥ :- ପଞ୍ଚାଳ ଗହିଲେ - ବାସୁଦେବ ଅର୍ଜୁନଙ୍କୁ ନିଜର ସୁନ୍ଦର ମୂର୍ତ୍ତି ଦେଖାଇଲେ, ପଦ୍ମାନ୍ୟା ଗ୍ରୀଗହିକୁ ସୁନ୍ଦର ମୂର୍ତ୍ତି ଥାଇ ଏହି ବୃତ୍ତାନ୍ତକୁ ଅର୍ଜୁନଙ୍କୁ ଆଖ୍ୟାୟିକା ଦେଲେ 180।

ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ :- ପଞ୍ଚାଳ ଗହିଲେ - ଅର୍ଥାତ୍ ଦିନେ ମୁନ୍ଦି ପାଦ୍ଦ ଥାଲି ପାନ କରୁ ଆରମ୍ଭ କଲେ, ବାସୁଦେବ (ଶଙ୍ଖ ଆ ଗଦାଚକ୍ରଧାରୀ ଜୀବଙ୍କର ଚୈତନ୍ୟ ରୂପ ଏହି ଗହି ଗଦ୍ମାନ୍ ରୂପ ତ୍ୟାଗ ଗହି ସୁନ୍ଦର ସୌମ୍ୟ ମୂର୍ତ୍ତି ଗହି ଦେଖାଇଲେ। ଏହି ମୂର୍ତ୍ତି ଦେଖାଇ ଅର୍ଜୁନଙ୍କୁ ଆଖ୍ୟାୟିକା ଦେଲେ। 80।

- ଅର୍ଜୁନ ଉବାଚ

ଦୃଷ୍ଟ୍ୱେଦଂ ମାନୁଷଂ ରୂପଂ ତବ ସୌମ୍ୟଂ ଜନାର୍ଦ୍ଦନ
ଇଦାନୀମସ୍ମି ସଂବୃତ୍ତଃ ସ ଚେତାଃ ପ୍ରକୃତିଂ ଗତଃ 181,

ଅର୍ଜୁନ ଉବାଚ, ହେ ଜନାର୍ଦ୍ଦନ, ତବ ଇଦଂ ସୌମ୍ୟଂ ମାନୁଷଂ ରୂପଂ ଦୃଷ୍ଟ୍ୱା ଇଦାନୀମ୍ ଅହଂ ସଚେତାଃ (ପ୍ରସନ୍ନଚିତ୍ତଃ) ସଂବୃତ୍ତଃ (ଜାତଃ) ଅସ୍ମି ପ୍ରକୃତିଂ (ସ୍ୱସ୍ଥଂ) [ଚ] ଗତଃ (ଅସ୍ମି) 181।

ପଦ୍ମାନ୍ୟା ଗହି ଜନାର୍ଦ୍ଦନ ଅର୍ଥାତ୍ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ଅର୍ଜୁନଙ୍କୁ ଏହି ସୁନ୍ଦର ଅର୍ଥ :- ଅର୍ଜୁନ କହିଲେ ହେ ଜନାର୍ଦ୍ଦନ ଆପଣଙ୍କର ଏହି ମାନୁଷ ରୂପ ଦେଖି ମୁଁ ଏବେ ସୁସ୍ଥ ଚିତ୍ତ ହୋଇଛି 181।

ମାନୁଷ୍ୟ ରୂପ ଦେଖି ମୁଁ ଏବେ ସୁସ୍ଥ ଚିତ୍ତ ହୋଇଛି

ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ :- ହେ ଜନାର୍ଦ୍ଦନ ! (ଶଙ୍ଖ ଆ ଚକ୍ରଧାରୀ ଦୁଇ ହାତ ବିଶିଷ୍ଟ) ଆପଣଙ୍କର ଏହି ହାତୁ ମାନୁଷ୍ୟ ପୂର୍ବରି ଅର୍ଥାତ୍ ଆଦି ଚୈତନ୍ୟ ରୂପ (ଆତ୍ମା ଜୀବର ଜୀବନକୁ ଅର୍ଥାତ୍ ମାନୁଷ୍ୟ ରୂପ ; ଜଡ଼ଜଗତ୍ ଏବଂ ଜଡ଼ଦେହ ନ ରହିଲେ ସବୁକିଛି ଶୂନ୍ୟ ପାପୁ ହୋଇଯାଏ ଯେଉଁଥିରୁ ଆଦିତ୍ୟ ଆଦି ଚୈତନ୍ୟ ରୂପରୁ ମାନୁଷ୍ୟ ଜନ୍ମ ହୋଇଥାଏ) ଦର୍ଶନ କରି

ଭକ୍ତୁଆ ଦୁକ ନପାଲ୍ଟୁ ଶଙ୍କ ଥରୁଚେବି କ ଚୋଇଟୁକ
ଲୋହୁ ପ୍ରଭୁ ଚ ଚଚ୍ଚେକ ପ୍ରଭୁ ଚ ପାଇଁକ୍ଷ ୧୫୪.
ଏହ ପହନ୍ତୁ ଅଟୁକ ଯେକ ନପାଲ୍ଟୁ ଭକ୍ତୁଆ ଟୁ ଏକ ଦିନ ଥରୁ
ଚଚ୍ଚେକ ଚେଟୁପକ୍ଷ) ଲୋହୁ ଠାରୁ ପ୍ରଭୁ ଚ (ଶ୍ରୀ ଚେଟୁପକ୍ଷ) ପ୍ରଭୁ ଚ
ଚାଇଁକ୍ଷ ୧୫୪.

ପଦାର୍ଥ:- ଏହ ପହନ୍ତୁ ଅଟୁକ. ଲୋଭକି ଯେକ ଭକ୍ତୁଆ ହପ୍ତୁ. ଲୋହ
ଚଚ୍ଚେକ ଜାଣିପାରିଲେ ଲୋଥରେ ପ୍ରବେଶ କରିପାରିବ ।୫୪

ଭାଷାନୁବାଦ:- ଏହ ପହନ୍ତୁ (ଗୁରୁ ଶିଷ୍ଟୁକ - ଶିଷ୍ୟକୁ ଯେପରି ଶିକ୍ଷା
ଚଚ୍ଚେକ ଶିଷ୍ଟୁ ଜଣାକରାଏ) ଲୋ ଠାରେ ଯେକ ଭକ୍ତୁ ହପ୍ତୁଥାଏ
ଯେକ ଲୋଭାଗ୍ୟ ଯୁକ୍ତ ଜଣେ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଜ୍ଞାନୀ ଗୁରୁ ଯେପରି ଶିଷ୍ୟ
ଚଚ୍ଚେକ ଚେଟୁପକ୍ଷ ଜାଣିପାରିଲେ ସେ ଚଚ୍ଚେକ ପ୍ରତି ଯେକ ଭକ୍ତୁ ଜାଣିକ ଚଏ
ଲୋ ଠାରେ (ଯେପରି ଚଚ୍ଚେକ) ସେ ଜ୍ଞାନ ଲାଭ କରିପାରେ ।୫୪

ପାଣ୍ଡବ ଚଚ୍ଚେକ ପ୍ରଭୁ ଚ ଚଚ୍ଚେକ ପ୍ରଭୁ ଚ ଚାଇଁକ୍ଷ ୧୫୪.

ଚେହ ପାଣ୍ଡୁପ, ଲୋଃ ପହନ୍ତୁକ ଚଚ୍ଚେକ (ପହନ୍ତୁକ ଯାହା) ପହନ୍ତୁ ଚଚ୍ଚେକ
(ପହନ୍ତୁ ପହାଲୁଥଃ) ଚେଟୁପକ୍ଷ ପ୍ରଭୁ ଚ ଚଚ୍ଚେକ ପ୍ରଭୁ ଚ ଚାଇଁକ୍ଷ
ଯେ ପାଏ ଏହି (ପ୍ରାପ୍ତି ହୁଏ) ।୫୪.

ପଦାର୍ଥ:- ଚେହ ପାଣ୍ଡୁପ: ଲୋଚ୍ଚ ଯେପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଲୋ ଠାରେ ଯେକ ଭକ୍ତୁ ଜ୍ଞାନ ଜନ୍ମିତି

ଯାହା ଯୋଗୁ ଯାହାର ପୁରୁଷାର୍ଥ ପ୍ରୁ; ~~ଜା~~ ଲୋଠାରେ ଲୋଚ୍ଚ
ଚଚ୍ଚେକ ଚେଟୁପକ୍ଷ ନ ଚେହ ଆତ୍ମାନୁଭୂତି ଏବଂ ପ୍ରମପୁରୁଷ ପ୍ରମେଶ୍ୱର
ଚଚ୍ଚେକ ଚେହ ପାଏ ଏହି ।୫୪.

ଭାଷାନୁବାଦ:- ଚେହ ପାଣ୍ଡୁପ ! (ଚଚ୍ଚୁ ଆଦି ଯେକ ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ପ୍ରଭୁଥାଏ) ଲୋଚ୍ଚ ଯେପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ
ଯେକ ଜ୍ଞାନ ଜନ୍ମେ ନାହିଁ, ଯେକ ଜ୍ଞାନ ପ୍ରଭାବରୁ ଯାହା ପୁରୁଷାର୍ଥ ଲୋଭି ଜଣାପଡ଼ିଥାଏ
ଚଳ ସର୍ବଦା ଏହ ଯୁକ୍ତ ଦୁଃଖ ଆତ୍ମାନୁଭୂତି ଜ୍ଞାନ ଜନ୍ମାଇଥାଏ ଯେ ଏହି

লে সর্বভূতহে আত্মদর্শন কই সমদর্শী, সেহিপরি ৪
কদম্বগাছের মতে পাঁচথাথাস্তি অর্থাৎ নিজে নিজঠাহে ছল
প্রাপ্ত হুথান্তি। ৪৪।

ঋষি কিশোরদ্বয় দর্শন লোচন

শ্রীহরিদ্বয়রূপ কুহুত কৃষ্ণ জগতে সমস্ত জগতহে
প্রকাশগান ভাব কিশোরদ্বয় ৮৫০ ৮ই সর্বব্রহ্মগল্প কিশোরদ্বয়
দর্শন কই সেহিব্রহ্মহে তন্মূল্য ছেকা ভাব হলুক্ত তা
ঋষি কিশোরদ্বয় দর্শন কুহুলাচা।

৮মাদশোধালুঃ সরাল

ପ୍ରାଦଚୋ ଥ୍ୟାସ୍ତୁ
~~ଅଜ୍ଞାତବାସ~~ ଅର୍ଜୁନ ଉବାଚ
ଚବଂ ସ୍ତୁତମନୁଷ୍ୟେ ଲୋ ଭଗ୍ଯାସ୍ତ୍ୟଂ ପାର୍ଥସାରଥେ
ଲୋଚାମ୍ପ୍ୟଲ୍ଲହପଦ୍ୟାକ୍ତଂ ଚେପ୍ୟାଂ ଲୋ ଲୋଚାଦିହ୍ୟାଃ । ୧।
ଅର୍ଜୁନ ଉବାଚ । ଚବଂ (ଥୋଳମ୍ୟାଲ୍ଲୁ ଭଗ୍ଯୁ।) ସ୍ତୁତମନୁଷ୍ୟଃ
(ଚ୍ୟପା ଭଗ୍ଯାସ୍ତ୍ୟଃଚ୍ଚିତ୍ୟାଃ) ଲୋ ଭଗ୍ଯୁଃ ଦ୍ୟା୍ଂ (ଜିଷ୍ଣୁଚ୍ଚଂ ଶ୍ରୁଂସ୍ତୁ
କ୍ଲୋଚ୍ଚଲ୍ୟା ପିଚ୍ଚ ଲାଦସ୍ତ) (ଚ୍ଚୁ ପାର୍ଥସାରଥେ (ଘଟାହ୍ୟାଲମ୍ଭୁ)
ଚେପ୍ୟାଂ (ଚ୍ଚୁଚଲ୍ଲୁଲାଦ) (ପାର୍ଥସ୍ୟ) କେ ଲୋଚାକିହ୍ୟାଃ (ଥେକି —
— ଛାଲ୍ଲୁକି ଲୋଚାଦିଚ୍ଚ) ।୧।
ଅର୍ଥ :- ଅର୍ଜୁନ କହିଲେ, ଲୋକଂ ଭଗ୍ଯୁମାନେ ସବୁକେଳେ ଆପଣାଙ୍କଠାରୁ
ଶୁଣୁଥାନ୍ତି, ଆପଣଙ୍କଠାରେ ଯେଉଁ ଦୋଷଗୁଡ଼ିକ ଅଛି ତାହା ମଧ୍ୟ
କହୁଥାନ୍ତି ଚବଂ ଲୋକମାନେ ଆପଣଙ୍କଠାରେ ଯେ ଏତେ ଅକ୍ଷି ଅକିଞ୍ଚାଣ୍ଡି
ଏପ୍ରକାର ଗୁଣସମୂହର ପ୍ରଶଂସା କରନ୍ତି. ସେହି ସବୁ ପ୍ରକାର ଭଗ୍ଯୁଙ୍କା
ପାଖରୁ କିଏ ଲୋଚାଣ୍ଡି ?। ୧।
ଆପୁଲାର୍ଥ :- ଅର୍ଜୁନ (ଜଗତ୍ପ୍ରଭୁ) କହିଲେ ଲୋକମାନେ ଆପଣଙ୍କଠାରେ
ରୂପ କଲ୍ପନା ରେ କରେ ଏହି ଅର୍ଥାତ୍ ଆକାଶଚୁମ୍ବି
ଚଉଡ଼ାପଣରୁ ଭିନ୍ନରୂପ ଦେଖନ୍ତି ଚବଂ ଆପଣଙ୍କର
ଅବୟବକୁ ଅକିଞ୍ଚାଣି ଆକାଶଚୁମ୍ବି ରହିବାରେ ଥିବା ଦୋଷମାନ
କିମ୍ବଦନ୍ତୀ ଶୁଣିବାରୁ (ଯେମିତି ଲୋଡାଶିଲାରୁପୀ) ଦୋଷଗୁଡ଼ାକୁ
ଚହି ଏଭଳିକଥା ପାଖରୁ ଲୋଚା କିଏ ଭଗ୍ଯୁ ? ।୧।
ଲୋ ଘ୍ୟାଲଂଚ୍ଚ ଦ୍ଭୋଚ୍ଚ୍ୟ ସ୍ତବଂଚ୍ଚୁ ପାର୍ଥସାରଥେ
ସର୍ବତ୍ତାପଃଚ୍ଚୁ ଚଂଚ୍ଚୁଂଚ୍ଚୁ ଦଃଚ୍ଚୁଂଚ୍ଚୁ ଭଗ୍ଯୁଂ ଭଗ୍ଯୁ ।

ଶବ୍ଦାର୍ଥ:— ଏକାଦଶ ଜଣେ ପୁତ୍ର ମାତ୍ରାଙ୍କ ଚରଣ ଧୋଇ ଦିଅନ୍ତି ଓ ସିନ୍ଦୂର
ଲଗାନ୍ତି ସୁଦ୍ଧା ସୁଦ୍ଧ ପୁତ୍ର, ଏମାନେ ଯେଉଁ ଦିନ ଏମାନଙ୍କୁ ଦେଖି ନଥିବେ ସେଦିନ
ସେମାନେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଦୁଃଖିତ ହୁଅନ୍ତି ଏବଂ ଏମାନଙ୍କୁ ଦେଖିବା ପାଇଁ ଆସନ୍ତି ଓ
ମାତ୍ରାଙ୍କ ଚରଣରେ ପ୍ରଣାମ କରନ୍ତି, ସୁଦ୍ଧ ପୁତ୍ର ଓ ପୁତ୍ରବଧୂ ଏମାନଙ୍କୁ ଆଶୀର୍ବାଦ କରନ୍ତି,
ଏକାଦଶି ଦିନ ଦୁଇ ଜଣ ଏମାନଙ୍କୁ ନିମନ୍ତ୍ରଣ କରନ୍ତି, ସେମାନେ ଆସି ଏମାନଙ୍କୁ ଦେଖି
-ବାକୁ ମାତ୍ରାଙ୍କଠାରୁ ଯାଇ, ଏମାନେ ଦିନକୁ ଦିନ ପ୍ରାପ୍ତ ବୟସ୍କ ହୋଇ ସର୍ବଦା
ମାତ୍ରାଙ୍କ ସହିତ ରହି ସମସ୍ତ ପ୍ରକାର ଦୁଃଖ ଦୂର କରିଥାନ୍ତି, ସମସ୍ତ ଦୁଃଖୀ ଲୋକଙ୍କୁ
ସର୍ବଦା ମାତ୍ରାଙ୍କ ନିକଟକୁ ପଠାଇ ଦିଅନ୍ତି, ସମସ୍ତ ଦୁଃଖୀ ଲୋକଙ୍କୁ ଦେଖି ମାତ୍ରା
ଏମାନଙ୍କୁ ଯେଉଁ ସମସ୍ତ ଉପାୟ ଅବଲମ୍ବନ କରିବାକୁ କହନ୍ତି ଏମାନେ ସେହି ସମସ୍ତ
ଉପାୟ ଅବଲମ୍ବନ କରି ସେମାନଙ୍କର ଦୁଃଖ ଦୂର କରିଥାନ୍ତି, ଏମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଯେଉଁ
ସମସ୍ତ ପ୍ରକାର ଅବୈଧ କାର୍ଯ୍ୟ ହୋଇଥାଏ ସେ ସମସ୍ତ ବନ୍ଦ କରିଦିଅନ୍ତି ଏବଂ ଏମାନେ
ସର୍ବଦା ମାତ୍ରାଙ୍କ ନିକଟରେ ରହି ନିଜେ ନିଜର ପ୍ରିୟ ହୋଇଥାନ୍ତି ।୧୪।

ମାତ୍ରାକୋଦ୍ଦି ଜନ୍ତେ ଲୋକୋ ଲୋକ୍ଖା ଦ୍ୱୋ ଦ୍ୱିଜନ୍ତେ ଚ ମାଃ
ଦୁର୍ଗାମର୍ମ ଭଲ୍ଲୋ ଘେ ଚୌମୁକ୍ତୋ ମାଃ ସତ ମେ ପ୍ରିୟମ୍ଭୁ ।୧୫।
ମାଥୁଚ୍ଚ ଲୋକଃ କ ଦ୍ୱିଜିନ୍ତେ ମାଚ୍ଛି ଲୋକାଚ୍ଚ କ ଦ୍ୱିଜିନ୍ତେ ମାଚ୍ଛୁ ଦୁର୍ଗାମର୍ମ
ଭୂ ଲୋଭୁ ଘେ ଚୌଃ (ଦୁର୍ଗ ପୂଯ୍ୟ ଶବ୍ଦୁଲୁଚ୍ଛେ ଉଦ୍ଭୂତ, ଅମର୍ତଃ, ଗତସ୍ୟୁଲୁଚ୍ଛେ
ଅପସୃତଃ, ଭଲ୍ଲୁଚ୍ଛତ୍ରାଟଃ, ଚୌରେଚାଃ (ଭଲ୍ଲୁଦି ଜାତିରୁ ଜଣେ ଚୋରଃ ଥରେ)
ମୁକ୍ତଃ ପ୍ରଭୋ (ମମ) ପ୍ରିୟମ୍ଭୁ ।୧୫।

ଅର୍ଥ:- ଏମାନେ ଲୋକମାନଙ୍କଠାରୁ ସମସ୍ତେ ଦ୍ୱିଜିନ୍ତୁ ଜାତ ନୁହନ୍ତି, କିମ୍ବା
ଜଣେ ମାନଙ୍କଠାରୁ ମାତ୍ରାଙ୍କଠାରୁ ସମସ୍ତ ଦ୍ୱିଜିନ୍ତୁ ଶୁଦ୍ଧ ମାତ୍ରିଂ ୮୨୦ ଏମାନେ ସର୍ବଦା
ଦୁର୍ଗା, ଗତଶ୍ରୀ ଜାତର, ଭଲ୍ଲୁ ଓ ଚୋର ମୁକ୍ତ ହେ ମୋର ପ୍ରିୟ ହୁଅନ୍ତୁ ।୧୫।

ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ:— ଏମାନେ ଯେପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସର୍ବଦା ମାତ୍ରାଙ୍କଠାରେ ରହି ମାତୃ ସେବାରେ
ଲୋକମାନଙ୍କର ଦୁଃଖ ଦୂର କରିବାକୁ ମାତ୍ରିଂ କିମ୍ବା ଜଣେ ଦ୍ୱିଜିନ୍ତୁ
ଦୁଃଖ ନାଶ କରିବାକୁ ମାତ୍ରିଂ, ଏମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଜାତ ହୋଇଥିବା ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଦୋଷ
ଚରିତ୍ର ମାନଙ୍କର ଅଥବା କିମ୍ବଦନ୍ତି ଦୁଃଖ ନାଶ କରିବାକୁ ମାତ୍ରିଂ, ସର୍ବଦା ମାତ୍ରାଙ୍କୁ
ଲୋକଦୁଃଖ ହରି ଥାନ୍ତି, ସେପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମୋର ପ୍ରିୟ ହୋଇଥାନ୍ତି ।୧୫।

ଅନନ୍ତଃ ଶ୍ରୀମାନ୍ ଅମର୍ଦ୍ଦନ ଉଦାସ୍ତୀନୋ ଜଗତ୍ପତିଃ
ସର୍ବାତ୍ମନ୍ ପରିତ୍ରାହି ମାମାଦ୍ୟ ପୁରୁଷୋତ୍ତମ ସତତ ପ୍ରିୟମ୍ଭୁ ।୧୦।

ଏଥିରୁ ବସ୍ତୁ ପ୍ରତି ମାନସିକ ଆସକ୍ତି ଓ ବିରକ୍ତି ଭାବ କଥା ଓ ଜୀବନ ପ୍ରତି ବସ୍ତୁରେ ଜଡ଼ତା ଭାବ ଦୂର ହୋଇଥାଏ, ମାନସିକ ଶୁଦ୍ଧତା ଆସିଥାଏ ଏବଂ ଜୀବନ ପ୍ରତି ଆସକ୍ତି ଜନ୍ମିଥାଏ। ଜୈନ ଧର୍ମରେ ବସ୍ତୁ ପ୍ରତି ମାନସିକ ଆସକ୍ତି ଦୂର ହେଲେ ସମସ୍ତ ପଦାର୍ଥ ପାଇବା ପରମ୍ପରା ରହିଥିବା, ସେ ଭଲ-ମନ୍ଦ ପାପପୁଣ୍ୟ ଜନ୍ମ ମରଣ ଯଥାର୍ଥ ଜ୍ଞାନ ଲାଭ କରିବା ଦ୍ୱାରା ମନରେ ଆନନ୍ଦ ପ୍ରାପ୍ତ ହୋଇଥାଆନ୍ତି, ସେହି ପରି ଆତ୍ମାର ମୁକ୍ତି ମୋକ୍ଷ ହୋଇ ଥାଆନ୍ତି। ୧୭।

ସମ୍ୟକ୍ ଜ୍ଞାନ ଓ ମିଥ୍ୟା ଜ୍ଞାନ

ସମ୍ୟକ୍ ଜ୍ଞାନ ଓ ମିଥ୍ୟା ଜ୍ଞାନ ଜୈନ ଦର୍ଶନରେ ଜ୍ଞାନ ଦୁଇ ପ୍ରକାର ଯଥା- ସମ୍ୟକ୍ ଜ୍ଞାନ ଓ ମିଥ୍ୟା ଜ୍ଞାନ। ଜୈନ ଦର୍ଶନରେ ଜ୍ଞାନକୁ ଆତ୍ମାର ଗୁଣ ବୋଲି କୁହାଯାଇଛି। ଜ୍ଞାନ ଆତ୍ମାର ଏକ ଅଭିନ୍ନ ଗୁଣ ଯାହା ଦ୍ୱାରା ଆତ୍ମା ନିଜକୁ ଓ ଅନ୍ୟ ସମସ୍ତ ବସ୍ତୁକୁ ଜାଣିଥାଏ। ଜୈନ ଦର୍ଶନରେ ଜ୍ଞାନ ଦୁଇ ପ୍ରକାର (ପରୋକ୍ଷ ଜ୍ଞାନ) ଓ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ଜ୍ଞାନ (ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ଜ୍ଞାନ) ଏବଂ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ଜ୍ଞାନ ଦୁଇ ପ୍ରକାର (ଦେଶ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ଜ୍ଞାନ) ଓ (ସକଳ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ଜ୍ଞାନ) ଏବଂ ପରୋକ୍ଷ ଜ୍ଞାନ ଦୁଇ ପ୍ରକାର (ମତି ଜ୍ଞାନ) ଓ (ଶ୍ରୁତ ଜ୍ଞାନ)। ୧୮।

ସମ୍ୟକ୍ ଜ୍ଞାନ ଓ ମିଥ୍ୟା ଜ୍ଞାନ ଜୈନ ଦର୍ଶନରେ ଜ୍ଞାନ ଦୁଇ ପ୍ରକାର ଯଥା- ସମ୍ୟକ୍ ଜ୍ଞାନ ଓ ମିଥ୍ୟା ଜ୍ଞାନ (ସମ୍ୟକ୍ ଜ୍ଞାନ) ଦୁଇ ପ୍ରକାର ଯଥା- (ପରୋକ୍ଷ ଜ୍ଞାନ) ଓ (ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ଜ୍ଞାନ) ପରୋକ୍ଷ ଜ୍ଞାନ ଦୁଇ ପ୍ରକାର (ମତି ଜ୍ଞାନ) ଓ (ଶ୍ରୁତ ଜ୍ଞାନ) ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ଜ୍ଞାନ ଦୁଇ ପ୍ରକାର (ଦେଶ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ଜ୍ଞାନ) ଓ (ସକଳ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ଜ୍ଞାନ) ପୁଣି ସକଳ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ଜ୍ଞାନ ଦୁଇ ପ୍ରକାର (କେବଳ ଜ୍ଞାନ) ଓ (ସର୍ବଜ୍ଞ ଜ୍ଞାନ) ଏବଂ ମିଥ୍ୟା ଜ୍ଞାନ ତିନି ପ୍ରକାର (ସଂଶୟ ଜ୍ଞାନ) (ବିପରୀତ ଜ୍ଞାନ) ଓ (ଅନଧ୍ୟବସାୟ ଜ୍ଞାନ) ଏବଂ ପରୋକ୍ଷ ଜ୍ଞାନ ଦୁଇ ପ୍ରକାର (ମତି ଜ୍ଞାନ) ଓ (ଶ୍ରୁତ ଜ୍ଞାନ) ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ଜ୍ଞାନ ଦୁଇ ପ୍ରକାର (ଦେଶ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ଜ୍ଞାନ) ଓ (ସକଳ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ଜ୍ଞାନ) ପୁଣି ସକଳ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ଜ୍ଞାନ ଦୁଇ ପ୍ରକାର (କେବଳ ଜ୍ଞାନ) ଓ (ସର୍ବଜ୍ଞ ଜ୍ଞାନ) ଏବଂ ମିଥ୍ୟା ଜ୍ଞାନ ତିନି ପ୍ରକାର (ସଂଶୟ ଜ୍ଞାନ) (ବିପରୀତ ଜ୍ଞାନ) ଓ (ଅନଧ୍ୟବସାୟ ଜ୍ଞାନ)। ୧୯।

ଅର୍ଥ:- ମତି-ମନ, ଶ୍ରୁତ-ଶୁଣିବା ଦ୍ୱାରା ଜ୍ଞାନ ଲାଭ କରିବା ଅବଧି-ଅବଧି ଜ୍ଞାନ, ମନଃ-ଅନ୍ୟ ଲୋକର ମନର ଭାବ ଜାଣିବା କେବଳ-ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଜ୍ଞାନ, କଥା-ଅନ୍ୟ ଲୋକଙ୍କୁ ସାକ୍ଷାତ କରିବା ନାହିଁ, କୌଣ ସମସ୍ତ ଜ୍ଞାନ ଲାଭ କରିଛନ୍ତି ସେମାନେ ସର୍ବଜ୍ଞ ହୋଇଥାନ୍ତି, ସମସ୍ତ ଜ୍ଞାନ ଲାଭ କରିଥିବା ଜଣେ ମହାପୁରୁଷ ଜୈନ ଧର୍ମରେ ତୀର୍ଥଙ୍କର ଅଟନ୍ତି। ୧୮।୧୯

ଶବ୍ଦାର୍ଥ:- ଶାବ୍ଦିକ ସମ୍ବନ୍ଧକୁ ଅନ୍ୱୟ କୁହାଯାଏ ଓ ଅନ୍ୱୟରୁ ବାକ୍ୟାର୍ଥ ବୋଧ ହୋଇଥାଏ. ସାଧାରଣ ବ୍ୟବସ୍ଥା ରେ ଥିବା ପଦ, ସୁବନ୍ତ-ତିଙନ୍ତ ପଦ ଓ ଅବ୍ୟୟ ପଦ ମଧ୍ୟରେ ଆକାଂକ୍ଷା, ଯୋଗ୍ୟତା, ସନ୍ନିଧି ଥିଲେ ଅନ୍ୱୟ ହୋଇଥାଏ. ଏଠାରେ ଅନ୍ୱୟ ହେବା ପାଇଁ ଆକାଂକ୍ଷା ଅଛି କାରଣ କୌଣସି କଥା ନିଜେ ନିଜେ ତ ସର୍ବଦା ଅସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ରହିଥାଏ, ସେଥିରେ ଆଉ କ'ଣ ଥିଲେ ବାକ୍ୟାର୍ଥ ବୋଧ ହୁଏ ତାହା ଜାଣିବାକୁ ଇଚ୍ଛା ହୁଏ ଏହାକୁ ଆକାଂକ୍ଷା କୁହାଯାଏ. ଯୋଗ୍ୟତା ଅର୍ଥ ଦୃଷ୍ଟିରେ ବାକ୍ୟାର୍ଥ ବୋଧ ହେବାକୁ ହେଲେ ପଦ ଗୁଡ଼ିକରେ ଥିବା ଅର୍ଥ ଗୁଡ଼ିକ ପରସ୍ପର ସହିତ ସମ୍ବନ୍ଧ ହେବାକୁ ଯୋଗ୍ୟ ହେବା ଦରକାର. ଯେଉଁ ପଦ ଗୁଡ଼ିକ ଅନ୍ୱୟ ହେବାକୁ ଯୋଗ୍ୟ ନୁହେଁ ସେଗୁଡ଼ିକ ଅନ୍ୱୟ ହେଲେ ବାକ୍ୟାର୍ଥ ବୋଧ ହୁଏନାହିଁ, ତାହା ଅସଙ୍ଗତି ଦୋଷ ଯୁକ୍ତ ହୋଇଥାଏ ଯେପରି ମୁଁ ଭାତ ଖାଇ ପୁଣି ଜଳ ସନ୍ଧ୍ୟା ଦେଖିଲି ଏଠାରେ ଭାତ ଖାଇବା ଓ ସନ୍ଧ୍ୟା ଦେଖିବା ଅନ୍ୱୟ ହେବାକୁ ଯୋଗ୍ୟ ନୁହେଁ ତେଣୁ ଏଠାରେ ଅସଙ୍ଗତି ଦୋଷ ଅଛି. ଆଉ ଯେଉଁ ପଦ ଗୁଡ଼ିକ ଅନ୍ୱୟ ହେବାକୁ ଯୋଗ୍ୟ ସେଗୁଡ଼ିକ ଅନ୍ୱୟ ହେଲେ ବାକ୍ୟାର୍ଥ ବୋଧ ହୁଏ ତାହା ଆସତ୍ତି ଦୋଷ ଯୁକ୍ତ ହୋଇଥାଏ ଯେପରି ମୁଁ ଭାତ ଖାଇ ଜଳ ଖାଇଲି ଏଠାରେ ଭାତ ଖାଇବା ଓ ଜଳ ଖାଇବା ଅନ୍ୱୟ ହେବାକୁ ଯୋଗ୍ୟ ତେଣୁ ଏଠାରେ ଆସତ୍ତି ଦୋଷ ନାହିଁ.

ଚଳାନ୍ତୁ ଦେବାମୃତେ ନିଦଂ ନାଥୋକ୍ତଂ ପାର୍ଥିବୋଦାହତେ
ଶ୍ରୁତ୍ୱୈତାନ୍ତା ମହାପଦ୍ମା ଭୂମ୍ନୁତ୍ପେ ଅତ୍ୟଜବତଂ ଗିଲାମଃ ।୭୦।
ଚଳାନ୍ତୁ ନାଥୋକ୍ତମ୍ (ଭୂକ୍ତ୍ୱାଦ୍ୟ) ହଦଂ ଦେବାମୃତେ ପାର୍ଥିବୋଦାହତେ
(ଅନ୍ନଂ ଭୁକ୍ତ୍ୱାନ୍ତି) ଶ୍ରୁତ୍ୱୈତାନ୍ତାଃ (ଶ୍ରୁତ୍ୱାଚ୍ଛୁର୍କଙ୍ଗନ୍ତୁ) ମହାପଦ୍ମାଃ
(ମହତ୍ ପଦ୍ମ ନୃଣାଃ) ତେ ଭୂମ୍ନୁତ୍ପେ ତେ (ମମ) ଅତ୍ୟଜବ (ଅତ୍ୟଧିକ)
ଗିଲାମଃ ।୨୦।

ଅନ୍ୱୟ:- ଚଳାନ୍ତୁ ଦେବାମୃତେ ନିଦଂ ନାଥୋକ୍ତଂ ପାର୍ଥିବୋଦାହତେ
ଶ୍ରୁତ୍ୱୈତାନ୍ତା ମହାପଦ୍ମା ଭୂମ୍ନୁତ୍ପେ ଅତ୍ୟଜବତଂ ଗିଲାମଃ ।୭୦।

ଚଳାନ୍ତୁ ନାଥୋକ୍ତମ୍ (ଭୂକ୍ତ୍ୱାଦ୍ୟ) ହଦଂ ଦେବାମୃତେ ପାର୍ଥିବୋଦାହତେ
(ଅନ୍ନଂ ଭୁକ୍ତ୍ୱାନ୍ତି) ଶ୍ରୁତ୍ୱୈତାନ୍ତାଃ (ଶ୍ରୁତ୍ୱାଚ୍ଛୁର୍କଙ୍ଗନ୍ତୁ) ମହାପଦ୍ମାଃ
(ମହତ୍ ପଦ୍ମ ନୃଣାଃ) ତେ ଭୂମ୍ନୁତ୍ପେ ତେ (ମମ) ଅତ୍ୟଜବ (ଅତ୍ୟଧିକ)
ଗିଲାମଃ ।୨୦।

ଅର୍ଥ:- ତେଣୁ ମୋତେ ଦୟାକରି ଅମୃତ ତୁଲ୍ୟ ଅନ୍ନ ଖାଇବାକୁ ଦିଅନ୍ତୁ
ଶ୍ରୁତ୍ୱା ଏହା ମହାପଦ୍ମା ଭୂମ୍ନୁତ୍ପେ ଅତ୍ୟଧିକ ଗିଲାମଃ ।୭୦।

ଅନ୍ୱୟ:- ପୂର୍ବ ଶ୍ଲୋକ ମାନଙ୍କରୁ ମୋତେ ପ୍ରଶ୍ନ ଉତ୍ତର ପାଳି କୋଳାହଳ ରେ ବର୍ତ୍ତମାନ ଅନୁମାନ, ସେହି ପରି

ଅମୃତ୍ୟୋପମ ଆତ୍ମଦର୍ମାନୁ ଦ୍ୱାନ ~~ଲୋ ଅଭକ୍ତି~~ ଶ୍ରଦ୍ଧାଶ୍ରମ, ଆତ୍ମ ପରାଳୁଣ ଭକ୍ତି ମୋର ଅଛି ପ୍ରିଲୁ ଅର୍ଥାତ୍ ପରମାତ୍ମାରେ ଛିତ୍ତ ପ୍ରାପ୍ତ ହୋଇ ସେହି ପରମାନଲ ରେ ମଗ୍ନ ରହିବା ଅତ୍ୟନ୍ତ ପ୍ରିଲୁ ପ୍ରଦ । ୨୦ ।

ଭକ୍ତି ଭକ୍ତି ଲୋଚା

ଭକ୍ତି ଅର୍ଥରେ ପ୍ରେମ, ଲୋଚା ଅର୍ଥ ମିଳନ, 'ପ୍ରାଣରୂପୀ ଆତ୍ମାଙ୍କୁ ଭୁଲ ପାଇବା ରୂପକ ପ୍ରେମ ଦୃଢ଼ତର ହେଲେ ସେଥିରେ ତନ୍ମୁଲୁ ହୋଇ ମିଶିଯିବା ଅଥବା ମନ ର ଲୁଲୁ ପ୍ରାପ୍ତ ହେବା ଅବସ୍ଥା ଏ ଭକ୍ତି ଲୋଚା ଏ ହାଲାଟି ।

ଭକ୍ତି

ଦ୍ୱାଦଶୋଧ୍ୟାଲୁଃ ସମାପ୍ତଃ

ପ୍ରଦ୍ୟୋଦକ ଯୌଯାନ୍ଧୁଃ
ପାର୍ଶ୍ୱକ ଉବାଚ

ପ୍ର କ୍ଷତ୍ରଂ ପୃତ୍ସୁ ଦୃଳ୍ହଂ ବୃଣକ୍ତ୍ୱଂ ବ୍ରହ୍ମ ପ୍ରିୟଂ ଦମ୍ପତି ଚୋଦୟଧ୍ୱମ୍ ।
ଦୂରେ ପାରଂ ଗମିଷ୍ୟନ୍ତୀ ମୌଞ୍ଜାଂ ମୁଞ୍ଜେଭ୍ୟ ଇଷିକାମିବାଧି ॥୧॥

ପାର୍ଶ୍ୱକ ଉବାଚ । ହେ ଶୈଶବ, ପ୍ରକୃଷ୍ଟଂ ପୃତ୍ସୁ ତ୍ୱଂ ତ୍ୱଂ କ୍ଷତ୍ରଂ ବ୍ରହ୍ମଣଂ ତ୍ୱଂ ତ୍ୱଂ ଦମ୍ପତି ଚୋଦୟତମ୍ ॥୧॥

ପଦାର୍ଥ:- ପାର୍ଶ୍ୱକ ଉବାଚ- ହେ ଶୈଶବ ! ପ୍ରକୃତି, ପୃତ୍ସୁ, କ୍ଷତ୍ର-ବ୍ରହ୍ମଣ, ଦମ୍ପତି ଶବ୍ଦମାନଙ୍କର ଜାଣିବା ଆବଶ୍ୟକ ହୋଇଥିବାରୁ

ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ:- ପାର୍ଶ୍ୱକ କହିଲେ- ହେ ଶୈଶବ ତୁମେ ଯୌଯାନ୍ଧୁ ଙ୍କୁ କେଶବ ଯାଦବ ପ୍ରକୃଷ୍ଟରୂପ ପ୍ରକୃତି କଥା ? ପୃତ୍ସୁ କଥା ? କ୍ଷତ୍ର ବ୍ରହ୍ମଣ କଥା ? ବ୍ରହ୍ମଣ ଦମ୍ପତି କଥା ଜାଣିବା ଆବଶ୍ୟକ ହୋଇଥିବାରୁ ୧।

ଶ୍ରୀ ଭଗବାନୁବାଚ

ହଦ୍ଦଂ ଭାତ୍ୟୁତ୍ତଂ ମୌଞ୍ଜେଭ୍ୟ ଇଷିକାମିବାଧି ତ୍ୱତ୍ତ ଏଷା ଯେତ୍ତି ତତ୍ତ ପ୍ରାପ୍ତି ଦମ୍ପତି ଶବ୍ଦଯୋ ଇତି ତତ୍ତ୍ୱଦର୍ଶିନଃ

ଶ୍ରୀ ଭଗବାନୁବାଚ । ହେ ମୌଞ୍ଜେଭ୍ୟ ! ହଦ୍ଦଂ (ଭୋଗାନୁକୂଳଂ) ଭାତ୍ୟୁତ୍ତଂ ଶବ୍ଦମିତି ଯତ୍ତି ଯତ୍ତ (ଲୋକସ୍ୟ ପ୍ରବୋଦ୍ଧୁରିତି ଶେଷଃ) ସାଽ ତତ୍ତ ଯେତ୍ତି (ତତ୍ତ୍ୱତ୍ତା ଜାନାତି) ତତ୍ତ ଶବ୍ଦଯୋ ପ୍ରାପ୍ନୁତଃ ॥୨॥

ଅନ୍ୱୟ:- ଶ୍ରୀ ଭଗବାନ ଉବାଚ ହେ ମୌଞ୍ଜେଭ୍ୟ ଲୋକ ଯତ୍ତ ଯତ୍ତ ଶବ୍ଦ ଶୁଣିବାକୁ ଇଚ୍ଛା ହୁଏ ତାହାର ଯତ୍ତ ଶବ୍ଦ ଶୁଣିବାକୁ ଇଚ୍ଛା ହୁଏ ତତ୍ତ୍ୱଦର୍ଶିମାନେ ଜାଣିଥାନ୍ତି. ତେଣୁ ଶବ୍ଦଯୋ ଅର୍ଥାନ୍ତି ॥୨॥

ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ:- ଭଗବାନ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ଅର୍ଜୁନଙ୍କୁ ହେ ମୌଞ୍ଜେଭ୍ୟ (ଶୈଶବ ପ୍ରକୃଷ୍ଟରୂପ) ଯେଉଁ ସାରଥିର ଲୋକର ଯେଉଁଠି ଯେଉଁ ସାରଥିକୁ ଯତ୍ତ ଶବ୍ଦ ଶୁଣିବାକୁ ଇଚ୍ଛା ହୁଏ, ତତ୍ତ୍ୱଦର୍ଶୀ ଯୋଗୀ ପୁରୁଷ ଏହା ଜାଣିଥାନ୍ତି ଯେ ଏହି ଶବ୍ଦ ଶୁଣିବାକୁ ଇଚ୍ଛା ହୁଏ ।

ପ୍ରଥମ ଶ୍ଲୋକରେ ଅଦୃଶ୍ୟ ଦର୍ଶି, ଅର୍ମ, ତିନି ଶବ୍ଦଙ୍କ ଲୋପରେ ହୋଇଥାଏ ~~ଓ~~ ଓ ଅର୍ମ ପଦ ଶବ୍ଦର ରୂପର ଲୋପ ଅର୍ଥରେ ଅଲୁକ୍ ଲାଗି ହୋଇଥାଏ. (ଯୁଜର୍ବି ଜନିଶ ଗୁଜା ଭକ୍ତଦିନ ତିନି ଶବ୍ଦର ଲୋପ ଅର୍ଥରେ ଅନୁଷ୍ଟୁପ୍ଛନ୍ଦ) ତଥ୍ୟପାଇଁ ଶବ୍ଦର ଲୋପ ହୋଇଛି। ପ୍ରାଣଦୂତା ଆତ୍ମା ଦ୍ୱାରରେ ଏବେ ତିନି ଶବ୍ଦର ଦେହର ତତ୍ତ୍ୱ ସମୂହ ଜାଣିଛନ୍ତି ~~ଯେ ଲୋପ୍ତ କି ଲୋପ୍ତି ଜାଣି ଥାକାନ୍ତି ଲୋପ୍ତ କି~~ ଯେ ଲୋପ୍ତ କି ଅର୍ଥାତ୍ ଅନୁର୍ଲମି ଅନୁଷ୍ଟୁପ୍ ।୨।

ଲୋପ୍ତ କି ଲୀଗି ମାଂ ଜି ସର୍ବଲୋପ୍ତେ ଷୁ ଦ୍ୱାରତ
ଲୋପ୍ତ ଲୋପ୍ତ କି ଲୋପ୍ତି କାନଂ ନାତ୍ତ ଦ୍ୱାରାନଂ ମାତଂ ମାମା ।୩।
ହେ ଦ୍ୱାରତ ! ସର୍ବଲୋପ୍ତେଷୁ ଅଗି ମାଂ ଚ ଲୋପ୍ତ କି ଜି
ଲୋପ୍ତ ଲୋପ୍ତ କି ଲୋପ୍ତି ନାତ୍ତ ଦ୍ୱାରାନଂ ତତ୍ତ ଦ୍ୱାରାନଂ (ମୋ ମାତ୍ତ ଦ୍ୱାରାନ୍ତ) ଜ ମାମା ପାତ୍ତମ୍ ।୩।

ଅର୍ଥ:- ହେ ଦ୍ୱାରତ ! ସମସ୍ତ ଲୋପ୍ତ ଷୁ, ତିନି ଜତ୍ତ ଲୋପ୍ତ କି ଜାଣିବା ଦରକାର । ଲୋପ୍ତ ଓ ଲୋପ୍ତ କି ତୁମ୍ଭର ମୁକ୍ତି ର ହେତୁ । ତୁମ୍ଭେମାନେ ମତ ।୩।

ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ:- ହେ ଦ୍ୱାରତ ! କୋଣସି ଅଙ୍ଗ ଅଙ୍ଗୀ ଦୁଇଟିରେ ସର୍ବଲୋପ୍ତ ଅର୍ଥାତ୍ ଦେହ ରୂପ ଅଲୋପ୍ତ ମାନେ ତ୍ରୀଣି ମାନେ ପ୍ରାଣଦୂତା ଆତ୍ମା, ଦେହରୂପ ଅଲୋପ୍ତ କି ଲୋକ ଜାଣିବା ପ୍ରତ୍ୟେକ ଜୀବର ଦେହ ରୂପ ଆତ୍ମା ପ୍ରାଣିଜଗତରେ କଣ୍ଠଦଗାନ କାଉଛନ୍ତି ; ସେ ହେଉଛନ୍ତି ଅନୁର୍ଲମାନି ଅନୁଷ୍ଟୁପ୍, ସେ ନ ରହିଲେ ଦେହର ଅସ୍ତିତ୍ୱ ରହେନାହିଁ, ଜୀବ ମାନେ ସେ ଲୋପ୍ତ କି । ଲୋପ୍ତ କରାଣ, ଲୋପ୍ତ କି କି ତତ୍ତ୍ୱ ଜାଣିବା ପାଇଁ ଲୋକ୍ ଜୀବନ ଯାତ୍ରାରେ ତାହା ଆବଶ୍ୟକ ତତ୍ତ୍ୱ ମୁକ୍ତି ପ୍ରଦାନ କରେ ।୩।

ତତ୍ ଶବ୍ଦରୁ ନାଲ ନାଦୁକ ଚ ନାଦ୍‌କିୟାହି ନାଚନ୍ତୁ ନାଚ
ଥିବା ନୋ ନାଚ୍ ପ୍ରଥମଟୁ ତତ୍ ସମାଯୋଜ ନୋ ଶୂନ୍ୟ ।୪।
ତତ୍ ଶବ୍ଦରୁ (ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ) ନାଚ୍ ନାଦୁକ୍ ଚ (ଛାଣ୍ଡୁଦି ଦୈର୍ଘ୍ୟକର୍ମ)
ନାଦ୍ କିୟାହି (ଶବ୍ଦଟି ଉଚ୍ଚାରଣାଦି କିୟା ହୋଇଥିବା ସୂଚକ)
(ଭୂତ) ନାଚ୍ ଚ (କିମ୍ବା ପ୍ରତିଟେକ ନାଚ ଛାଡ଼ଥିଥାଏ) ଚ
(ତତ୍ରକ୍ଷିତ (ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ) ନାଚ, ନାଚ୍ ପ୍ରତ୍ୟୟଃ ଚ (ଥାଇଁଟ୍ରୁ-
-ଛାଡ଼ିଲି ନୋଆଗେନ ଶବ୍ଦଃ ପ୍ରତ୍ୟେକଃ ସମସ୍ତଙ୍କ) ତତ୍ର ସମାଯୋଜ
(ସପ୍ତମ୍ୟର୍ଥେ) ଏ (ନାଚ) ଛୁଣ୍ଟୁ ।୪।
ଅର୍ଥ:- ଯେଉଁ ଶବ୍ଦରୁ ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗଃ ନାଦ୍ୟା, ନୋଆଇ (ଥିବୁ ଆଦି
ଅର୍ଥ କରିଥିବା) ଭାବ ଅର୍ଥରେ କିମ୍ବା ହୁଏ, ଆଗ୍ରା ଠାରୁ
ହଥୁରୁ, ଦୋଲ୍ ପହିଲୁ, ଶବ୍ଦଟି ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ ରେ କଥାଇ
ତାହା ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଜଣାଯାଏ, ଛୁଣ୍ଟୁ ।୪।
ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ:- ଯେ ଶବ୍ଦ କ୍ରିୟାରୁ ଓ କିପ୍ରକାର କିମ୍ବା ହୁଏ
ଅର୍ଥାତ୍ ହଲିବୁ ମାନକଥାରୁ ବୁଝାଯିବାରୁ ଶବ୍ଦଟି ଘରୁ କିମ୍ବାର
ଜାତ ହୋଇଥାଏ, ଶବ୍ଦରେ ନାଦ୍ୟା ଥାଇ ସେହ୍ନ ହଥୁରୁ
ହୁଏ, କିମ୍ବା ହୁଏ ନାହିଁ, ଶବ୍ଦଟି ଜାତି, ଯେ
କିମ୍ବାରୁ ଏହା ହଲିଛନ୍ତି ତାହା ବୁଝାଯିବା ସମ୍ବନ୍ଧରେ
ନୋଆଇ ଛୁଣ୍ଟୁ ।୪।
ଅଭିଜ୍ଞାନଶାକୁନ୍ତଳ ନାଟକ ଚତୁର୍ଥ ଅଙ୍କରୁ ଏକ ଦୃଶ୍ୟ
ଶାର୍ଙ୍ଗରବ ଓ ଶାରଦ୍ୱତ ଏହି ଦୁଇ ତପସ୍ୱୀ ଆସିଛନ୍ତି ।୪।
(ସତ୍ର) ଅଗ୍ନିଗୃହ (ଯଜ୍ଞାଗ୍ନିଗୃହ) କଣ୍ୱୀୟାଗମ୍ଭୀରଃ (ଗମ୍ଭୀରମ୍)
ଶ୍ରୁତିସୁଖଃ ପାଦୋଽୟଂ (ଶ୍ରୁତିଶ୍ରୁତି ସୁଖକରଃ ପାଦୋଽୟଂ) (ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣୋଗାନମ୍)
ତ୍ରୟଃ ପାଦାଃ (ତ୍ରିପାଦାଃ) କଥ୍ୟନ୍ତେ (ବର୍ଣ୍ଣ୍ୟନ୍ତେ) (ଅକ୍ଷରଦ୍ୱୟ

ପ୍ରକ୍ତିପାଦକୋଷ୍ଠ) କର୍କଟପୃଷ୍ଠ ପୃଥ୍ୟକ ଝିଲ୍ଲୀସ୍ତର (ଚେତ୍ରଦୋଷ)
[ଏପ୍ଥିଲିୟୋଗାବରଣ] [ତଳ ଗ୍ରାନ୍ଥୋପରସ୍ଥ ଅନ୍ତଃ କଥନିଆ ଆସ୍ତରଣ]
ଆସ୍ତରଣ ଚୋଲାଏ] ।୫।

ଆସ୍ୟଗହ୍ୱର:- ଏହା ଆସ୍ୟଦ୍ୱାର ଠାରୁ ଗଳ୍ପୁଣୀ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବିସ୍ତୃତ ହୋଇଥିବା ଲାମ୍ବା ଗହ୍ୱରକୁ କୁହାଯାଏ। ଏହା ଦାନ୍ତ ଓ ଦାନ୍ତମୂଳ ଦ୍ୱାରା ଦୁଇଟି ଭାଗରେ ବିଭକ୍ତ ହୋଇଥାଏ। ଉପର ଭାଗଟି ଉପରୁ ତଳକୁ ଚାପି ହୋଇଥିବା ଦୁଇଟି ପାର୍ଶ୍ୱୀୟ ତାଲୁ ପ୍ରଲମ୍ବ ଦ୍ୱାରା ଗଠିତ ହୋଇଥାଏ। ଏହି ଦୁଇଟି ପ୍ରଲମ୍ବ ମଧ୍ୟରେ ଏକ ଲମ୍ବା ଫାଙ୍କ ରହିଥାଏ। ଏହି ଫାଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ନାସାଗହ୍ୱର ମୁଖ୍ୟ ଗହ୍ୱର ସହିତ ଯୋଗାଯୋଗ କରିଥାଏ। ଏହି ଫାଙ୍କର ଉପର ଭାଗରେ ଅବସ୍ଥିତ ଅଙ୍ଗଟି ହେଉଛି ଘ୍ରାଣେନ୍ଦ୍ରିୟ। ଏହା ଦୁଇଟି ଘ୍ରାଣ ଗହ୍ୱରରେ ବିଭକ୍ତ ହୋଇଥାଏ। ଏହି ଗହ୍ୱରର ଛାତ ଓ ପାର୍ଶ୍ୱ ଭାଗରେ ଘ୍ରାଣ ଝିଲ୍ଲୀସ୍ତର ରହିଥାଏ। ଏହି ଝିଲ୍ଲୀସ୍ତରରେ ଘ୍ରାଣ କୋଷ ଥାଏ। ଏହି କୋଷଗୁଡ଼ିକ ଘ୍ରାଣ ସ୍ନାୟୁର ଅନ୍ତ୍ୟ ପ୍ରାନ୍ତ ଅଟନ୍ତି। ଏହି ଘ୍ରାଣ ସ୍ନାୟୁ ଦ୍ୱାରା ଘ୍ରାଣ ସମ୍ବେଦନା ମସ୍ତିଷ୍କକୁ ପ୍ରେରିତ ହୋଇଥାଏ। ।୪।

ମୁଖଗହ୍ୱର ଉପରେ ଥିବା ଛାତକୁ ତାଲୁ କୁହାଯାଏ। ତାଲୁ ଦୁଇଟି ଭାଗରେ ବିଭକ୍ତ। ସମ୍ମୁଖ ଭାଗଟି ଦନ୍ତୌଷ୍ଠିକ ତାଲୁ ଓ ପଛ ଭାଗଟି ମୃଦୁତାଲୁ। ଦନ୍ତୌଷ୍ଠିକ ତାଲୁ ଦନ୍ତମୂଳ ଠାରୁ ଆରମ୍ଭ ହୋଇ ପଛକୁ ମୃଦୁତାଲୁ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବିସ୍ତୃତ ହୋଇଥାଏ। ଏହା ଏକ ଶକ୍ତ ଗଠନ। ଏହା ଦୁଇଟି ତାଲୁ ପ୍ରଲମ୍ବ ଦ୍ୱାରା ଗଠିତ ହୋଇଥାଏ। ଏହି ପ୍ରଲମ୍ବ ଦୁଇଟି ମଧ୍ୟରେ ମଧ୍ୟରେଖା ବରାବର ଏକ ଲମ୍ବା ଫାଙ୍କ ରହିଥାଏ। ଏହି ଫାଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଦୁଇଟି ପ୍ରଲମ୍ବ ଯୋଗ ହୋଇଥାଏ। ଏହି ଫାଙ୍କର ଉପର ଭାଗରେ ଏକ ଲମ୍ବା ଅଙ୍ଗ ଥାଏ। ଏହି ଅଙ୍ଗଟି ହେଉଛି ଘ୍ରାଣେନ୍ଦ୍ରିୟ। ଏହା ଦୁଇଟି ଘ୍ରାଣ ଗହ୍ୱରରେ ବିଭକ୍ତ ହୋଇଥାଏ। ଏହି ଗହ୍ୱରର ଛାତ ଓ ପାର୍ଶ୍ୱ ଭାଗରେ ଘ୍ରାଣ ଝିଲ୍ଲୀସ୍ତର ରହିଥାଏ। ଏହି ଝିଲ୍ଲୀସ୍ତରରେ ଘ୍ରାଣ କୋଷ ଥାଏ। ଏହି କୋଷଗୁଡ଼ିକ ଘ୍ରାଣ ସ୍ନାୟୁର ଅନ୍ତ୍ୟ ପ୍ରାନ୍ତ ଅଟନ୍ତି। ଏହି ଘ୍ରାଣ ସ୍ନାୟୁ ଦ୍ୱାରା ଘ୍ରାଣ ସମ୍ବେଦନା ମସ୍ତିଷ୍କକୁ ପ୍ରେରିତ ହୋଇଥାଏ। ।୪।

ମୁଖଗହ୍ୱର ଉପରେ ଥିବା ଛାତକୁ ତାଲୁ କୁହାଯାଏ। ତାଲୁ ଦୁଇଟି ଭାଗରେ ବିଭକ୍ତ ହୋଇଥାଏ। ଏହି ଦୁଇଟି ଭାଗ ହେଉଛି ଦନ୍ତୌଷ୍ଠିକ ତାଲୁ ଓ ମୃଦୁତାଲୁ। ଦନ୍ତୌଷ୍ଠିକ ତାଲୁ ଦନ୍ତମୂଳ ଠାରୁ ଆରମ୍ଭ ହୋଇ ପଛକୁ ମୃଦୁତାଲୁ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବିସ୍ତୃତ ହୋଇଥାଏ। ଏହା ଏକ ଶକ୍ତ ଗଠନ। ଏହା ଦୁଇଟି ତାଲୁ ପ୍ରଲମ୍ବ ଦ୍ୱାରା ଗଠିତ ହୋଇଥାଏ। ଏହି ପ୍ରଲମ୍ବ ଦୁଇଟି ମଧ୍ୟରେ ମଧ୍ୟରେଖା ବରାବର ଏକ ଲମ୍ବା ଫାଙ୍କ ରହିଥାଏ। ଏହି ଫାଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଦୁଇଟି ପ୍ରଲମ୍ବ ଯୋଗ ହୋଇଥାଏ। ଏହି ଫାଙ୍କର ଉପର ଭାଗରେ ଏକ ଲମ୍ବା ଅଙ୍ଗ ଥାଏ। ଏହି ଅଙ୍ଗଟି ହେଉଛି ଘ୍ରାଣେନ୍ଦ୍ରିୟ। ଏହା ଦୁଇଟି ଘ୍ରାଣ ଗହ୍ୱରରେ ବିଭକ୍ତ ହୋଇଥାଏ। ଏହି ଗହ୍ୱରର ଛାତ ଓ ପାର୍ଶ୍ୱ ଭାଗରେ ଘ୍ରାଣ ଝିଲ୍ଲୀସ୍ତର ରହିଥାଏ। ଏହି ଝିଲ୍ଲୀସ୍ତରରେ ଘ୍ରାଣ କୋଷ ଥାଏ। ଏହି କୋଷଗୁଡ଼ିକ ଘ୍ରାଣ ସ୍ନାୟୁର ଅନ୍ତ୍ୟ ପ୍ରାନ୍ତ ଅଟନ୍ତି। ଏହି ଘ୍ରାଣ ସ୍ନାୟୁ ଦ୍ୱାରା ଘ୍ରାଣ ସମ୍ବେଦନା ମସ୍ତିଷ୍କକୁ ପ୍ରେରିତ ହୋଇଥାଏ। ।୪।

ମୁଖଗହ୍ୱର ଉପରେ ଥିବା ଛାତକୁ ତାଲୁ କୁହାଯାଏ। ତାଲୁ ଦୁଇଟି ଭାଗରେ ବିଭକ୍ତ ହୋଇଥାଏ। ଏହି ଦୁଇଟି ଭାଗ ହେଉଛି ଦନ୍ତୌଷ୍ଠିକ ତାଲୁ ଓ ମୃଦୁତାଲୁ। ଦନ୍ତୌଷ୍ଠିକ ତାଲୁ ଦନ୍ତମୂଳ ଠାରୁ ଆରମ୍ଭ ହୋଇ ପଛକୁ ମୃଦୁତାଲୁ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବିସ୍ତୃତ ହୋଇଥାଏ। ଏହା ଏକ ଶକ୍ତ ଗଠନ। ଏହା ଦୁଇଟି ତାଲୁ ପ୍ରଲମ୍ବ ଦ୍ୱାରା ଗଠିତ ହୋଇଥାଏ। ଏହି ପ୍ରଲମ୍ବ ଦୁଇଟି ମଧ୍ୟରେ ମଧ୍ୟରେଖା ବରାବର ଏକ ଲମ୍ବା ଫାଙ୍କ ରହିଥାଏ। ଏହି ଫାଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଦୁଇଟି ପ୍ରଲମ୍ବ ଯୋଗ ହୋଇଥାଏ। ଏହି ଫାଙ୍କର ଉପର ଭାଗରେ ଏକ ଲମ୍ବା ଅଙ୍ଗ ଥାଏ। ଏହି ଅଙ୍ଗଟି ହେଉଛି ଘ୍ରାଣେନ୍ଦ୍ରିୟ। ଏହା ଦୁଇଟି ଘ୍ରାଣ ଗହ୍ୱରରେ ବିଭକ୍ତ ହୋଇଥାଏ। ଏହି ଗହ୍ୱରର ଛାତ ଓ ପାର୍ଶ୍ୱ ଭାଗରେ ଘ୍ରାଣ ଝିଲ୍ଲୀସ୍ତର ରହିଥାଏ। ଏହି ଝିଲ୍ଲୀସ୍ତରରେ ଘ୍ରାଣ କୋଷ ଥାଏ। ଏହି କୋଷଗୁଡ଼ିକ ଘ୍ରାଣ ସ୍ନାୟୁର ଅନ୍ତ୍ୟ ପ୍ରାନ୍ତ ଅଟନ୍ତି। ଏହି ଘ୍ରାଣ ସ୍ନାୟୁ ଦ୍ୱାରା ଘ୍ରାଣ ସମ୍ବେଦନା ମସ୍ତିଷ୍କକୁ ପ୍ରେରିତ ହୋଇଥାଏ। ।୪।

ଚୋଚଣୁଷ୍ଟ ପକ୍ଷି (ଚତୁଷ୍ପାଦ ହାଡ଼ାଦାଲୁଣ୍ଡ ପ୍ରାଣୀ ଦିଶି
ଚୋଷି ଗୁଣ୍ଡଉଥାଏ ବଧକ୍ରୁଣ୍ଡ ଅନୁଷ୍ଠ ହଲ୍ଲିଲୁ ଦିଶାଏଥାଏ ପକ୍ଷି) (ଚତୁଦଳ
ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଂଶତି ଚତୁର୍ଦ୍ଦଳ ଚତୁର୍ଦ୍ଦଳି ପଦ୍ମଗୁଡ଼ିକ) ଅଣ୍ଡୁ ଦ୍ୱେଷଣ ସୂଚ୍ୟ ପୁଚ୍ଛ
ସଂଯୋଜକ (ଶରୀରରୁ) ଅଙ୍ଗଜ (ଜୀବାଣୁଜାତୀୟ ପଦାର୍ଥଗୁଡ଼ିକ) ଦୃଷ୍ଟି
(ଦେଖିବାର ଶକ୍ତି) ଅଙ୍ଗ ପ୍ରତ୍ୟଙ୍ଗ (ହାତପାଦ ଇତ୍ୟାଦି ଶରୀରର ଅଂଶ)
ସମାବେଶକ (ସଂଲଗ୍ନ ଅଙ୍ଗ) ଉଦାହରଣ (ଉଦାହରଣ)।୨।୫।

ଅର୍ଥ:- ଲିଚ୍ଚି, ଆମ, ଗୋରୁ, ମଣ୍ଡୁକ, ଘୋଡ଼ା ଆଦି ପକ୍ଷିଭିନ୍ନ, ଅଳ୍ପକାୟ
ମୁଣ୍ଡି, ମୂଳ ପ୍ରଭୃତି, ଦଶା ହଲ୍ଲିଲୁ, ଚକ୍ଷୁ ପାଟ, ହଲ୍ଲିଲୁ ଗୋଚର
ପକ୍ଷି ଜନ୍ତୁଙ୍କ (ନାକ, ସୁର୍ଣ୍ଣ, ଦୃଶ୍ୟ, ହସ୍ତ, ଗାତ୍ର) ଆଦି ଦର୍ଶିତ ଜଡ଼
ହୋଇଛି, ଦ୍ୱେଷ, ସୁଖ, ଦୁଃଖ, ଜ୍ଞାନ, ଜୀବାତ୍ମକ ପଦାର୍ଥଗୁଡ଼ି ଦୃଶ୍ୟ
ଦେଖିବା ବେଳେ ଦୌଡ଼ିବା ଇତ୍ୟାଦି ହଲ୍ଲିଲୁମାନଙ୍କ ଶିରାଠାରୁ ଚକ୍ଷୁ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ
ପ୍ରାଣୀ ଶରୀରରେ ଅଙ୍ଗପ୍ରତ୍ୟଙ୍ଗ ଜାଣିବା।୨।୫।

ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ:- ଲିଚ୍ଚି, ଆମ, ଗୋରୁ, ମଣ୍ଡୁକ, ଘୋଡ଼ା ଆଦି ପକ୍ଷିଭିନ୍ନ
ଚତୁଷ୍ପାଦ ପ୍ରାଣୀଙ୍କ ଅନୁଷ୍ଠାନ, ମୁଣ୍ଡି ଓ ମୂଳ ପ୍ରଭୃତି, ଚକ୍ଷୁ ଶରୀର,
ନାସିକା, ଜିହ୍ୱା, ଦୃଶ୍ୟ ଦେଖିବା, କାନ, ପାଣି, ପାଦ, ପାଟି, ହାତଗୋଡ଼
ଆଦି ଦଶା ହଲ୍ଲିଲୁ, ଗୋଟିଏ ମନ, ନାକ, ସୁର୍ଣ୍ଣ, ଦୃଶ୍ୟ, ହସ୍ତ, ଗାତ୍ର ଆଦି
ହଲ୍ଲିଲୁ ମାନଙ୍କର ଗୁଣ ସ୍ୱରୂପ ପକ୍ଷିଭିନ୍ନ ଚତୁଷ୍ପଦ, ଚତୁଷ୍ପଦ ମଧ୍ୟ
ଚତୁର୍ଦ୍ଦଳ ଅଟନ୍ତି। ଅଣ୍ଡୁ, ଦ୍ୱେଷ, ସୁଖ, ଦୁଃଖ, ଜ୍ଞାନ, ଚେତନା, ଚେଷ୍ଟା-

P. ଅଣ୍ଡୁ - କୌଣସି ବସ୍ତୁର ଆକୃତି ଭିତରେ ଦେଖୁଥିବା ଅଣ୍ଡୁ ପଦାର୍ଥ
ଦେହଥାଏ. ୨ ଦ୍ୱେଷ - ଅଣ୍ଡୁ ପୂର୍ଣ୍ଣ ନ ହେଲେ ଦ୍ୱେଷ ଭାବ ଆସେ.
୩. ସୁଖ - ସୁଖ ଜିନିଷକୁ ଦେଖି ଭଲ ଲାଗେ ୪. ଦୁଃଖ ନଦିଶିଲେ
ଦୁଃଖ ଅନୁଭବ ଲାଗେ; ଦୁଃଖକୁ ଅଣ୍ଡୁ ହୋଇଥାଏ।
ଜ୍ଞାନ - ଅଣ୍ଡୁ ପାଟେ ଶୁଣିବା ଜ୍ଞାନ ଯୋଗୁ ଦୃଶ୍ୟ ଜନ୍ତୁ ଜନ୍ତୁ
ପାଟେ ପାଟୋକୁଡି ଦୃଶ୍ୟ ଚେତନା ହୁଏ। ଜନ୍ତୁ ହେଲେ କିଛି
ଦିନ ହଲୁଥାଏ ହୋଇଥାଏ।
ଜିନାର ଅନୁରୂପ ଗୋଟିଏ ଅର୍ଥାତ୍ ଜ୍ଞାନର ଅଙ୍ଗିକରଣ ପ୍ରାଣୀଙ୍କୁ ଅନୁଭବ
।୨।୫।

(ଆପତ୍ତି ଜନକ ଅବସ୍ଥା) ୧୧. ଅସୁବିଧାଠାରୁ ରହିତ (ଦର୍ଘ ଜୀବନଯାତ୍ରା
୧୨- ଜନ୍ତୁ-ପକ୍ଷୀ ଜଳ ଏବଂ ଅନ୍ୟ ଜୀବ ପ୍ରତି ଦୁର୍ଭିକ୍ଷା ଦୟାଳୁହି ଅହିଂସା;
୧୩- ଘୃଣ୍ଟ ଜାତି ଆଦିରୁ ଆପତ୍ତିକୁ ରହିତ ଅହିଂସା ୧୪. ଯୋଗାଡ଼ କରି
ସୁଦ୍ଧା ପ୍ରୟୋଗ ହ ଭାଙ୍ଗି ନ ହୋଇ ଆଘାତଜନକ ଚରେ ମୁକ୍ତ ହୋଇ
୧୫- ଛତ୍ରୀ କିମ୍ବା - ମାଟିଲଗିରେ ମନକୁ ଚଞ୍ଚଳ ହୁଏ ନଥିବା -
୧୬. ମୋଠା ରେ ଅନଳ୍ପ ଲୋଭ ଦୂର ଚାଲକୁ ଭକ୍ତି ହୋଇଥିବା.
ଯଥାର୍ଥ ସର୍ବଦା ଆତ୍ମଧ୍ୟାନ ଦାଶୁଥିବା ଦେବା ଦୂର ଅନଳ୍ପ ଲୋଭ
ମୋଠ ଦିଗରୁ ରହିତ ହେବା ପଥ ଚାଲକୁ ଭକ୍ତି ସୁଦ୍ଧାଳାଡ.
୧୭- କିଡ଼ନି ସ୍ଥାନରେ ଅସାଧୁତି ଯଥାର୍ଥ ଲୋହଯନ୍ତ୍ରାନରେ ଆତ୍ମ —
ମାଟିଲଗିକୁ ଧ୍ୟାନ ଅଥରୁ ଅଥରୁ ଅଧ୍ୟୟନ ଲୋପ ହୋଇଥାଏ.
ଯେଉଁ ଆଦିବାସୀମାନେ ଜଳଜନ୍ତୁ ସ୍ଥାନରେ ମନର ସୁଦ୍ଧି ଦାଶୁ
ଦେବା ଅବସ୍ଥା କିଡ଼ନି ଅବସ୍ଥା.
୧୮. ମନୁଷ୍ୟ ସମାଜ ପ୍ରତି କର୍ତ୍ତବ୍ୟ. ଯଥାର୍ଥ ଲୋକମାନଙ୍କଠାରୁ
ଆସକ୍ତି ରହିତ
୨୮. କିଡ଼ନିରୁ ବିଷୁକ୍ତ ଆତ୍ମଧ୍ୟାନ ଘଣ୍ଟାମାନ ଦେବା.
୨୦ ଆତ୍ମଧ୍ୟାନ କିମ୍ବା ଦେବା ଦ୍ୱାରା ଜଗତ୍ତୁଧ୍ୟାନ ଯଜ୍ଞିକ ଅହି
ଭଗବାନଙ୍କ ପରିଚିତ ପୋଲ ଆଲି ଦୁଇଁଆକା.
ଚଳି କଥା ଆମ ଶିରୋନାମାରେ ଧ୍ୟାନ ଦୁହାଲାଡ. ଚଳିରୁ
କିଡ଼ନିରେ ଯେ ଆଧ୍ୟାନ ଦୁଇଲାଡା ୮।୧୦।୨୦୧୯।୧୨।୩୨.
ଓଲିମାନେ ମାଟିର ଅବଳାଦି ମାଟିଲଗିରୁ। ଆମରୁ ମନୁଷ୍ୟରେ
ଅନାଦି ମାଟ ପାଟ୍ଟ ଘରୁଛନ୍ତି ନ ଘର ମାସ ଘୁଚ୍ୟତେ ।୧୩।
ମାଟ ଓଲିମାନେ ତର ଅବଳାଧାନି, ମାଟଲଗିରୁ ଆମରୁ (ମୋଷମ)
ଅନୁଭବେ (ପ୍ରାପ୍ତୁଛ) ତର ଅନାଦିମାଟ ପାଟ୍ଟ ଘରୁଛନ୍ତି ନ ଘର
ନ ଆସନ୍ତ ହଉଥିବେ ।୧୩।
ଆର୍ଥ:- ଜାଣିବା କଥା ଅଟୁଛି, ଆମ ଜାତିରେ ଦୋଷ ଦାଶୁ

ଚତୁରିନ୍ଦ୍ରିୟାଣାମ୍ । ଏହି ତଥ୍ୟ ଏକାଦି . ପାଞ୍ଚଟି ଇନ୍ଦ୍ରିୟର ଅନୁପସ୍ଥିତି କ୍ଷେତ୍ରରେ ଯେପରି ଅନୁପସ୍ଥିତି । ୧୩।

ଅନ୍ୱୟାର୍ଥ:- ମାତୃ ଜାତିକା ଅର୍ଥା ବାଦ ଜାତି ଠାରୁ ପୋକ ମକ୍ଷିଥାଟ ଆତ୍ମା ମନୁଷ୍ୟ ଅର୍ଥାତ୍ ଯା'ମାନଙ୍କ ଶରୀରରେ ସୁନ୍ଦର ଚେହେରା ଥାଏ, ସେମାନଙ୍କର ଚକ୍ଷୁ ଦୋଷଯୁକ୍ତ ଅର୍ଥାତ୍ ଅନ୍ଧତ୍ୱ ଆଦି ନାହିଁ . ସେମାନେ ବଧିର ନୁହନ୍ତି ; ସେ ପଦାର୍ଥଗୁଡ଼ିକ ଭଲମନ୍ଦର ଅନୁଭବକ । ୧୩।

ସର୍ବତଃ ପାଣିପାଦନ୍ତତ୍ ସର୍ବତୋ ଅକ୍ଷିଣି ଚୋ ମୁଖମ୍
ସର୍ବତଃ ଶ୍ରୁତିମଲ୍ଲୋକେ ସର୍ବମାବୃତ୍ୟ ତିଷ୍ଠତି । ୧୪।

ତତ୍ ସର୍ବତଃ ପାଣି ପାଦଂ, ସର୍ବତଃ ଅକ୍ଷି ନି ଚୋ ମୁଖଂ, ସର୍ବତଃ ଶ୍ରୁତିମତ୍ (ଶ୍ରବଣେନ୍ଦ୍ରିୟ ଯୁକ୍ତ) ଲୋକେ ସର୍ବମ୍ ଆବୃତ୍ୟ ତିଷ୍ଠତି । ୧୪।

ଅର୍ଥ:- ସେହି ବ୍ରହ୍ମ ଯାହାଙ୍କ ଠାରେ ହସ୍ତ, ପଦ, ଚକ୍ଷୁ , ମସ୍ତକ , ମୁଖ ଓ ଶ୍ରବଣେନ୍ଦ୍ରିୟ ସେହି ମନୁଷ୍ୟର ସବୁସ୍ଥାନରେ ବ୍ୟାପି ହୋଇଛନ୍ତି । ୧୪।

ଅନ୍ୱୟାର୍ଥ:- ସେ ପ୍ରତି ~~ଜୀବ~~ ରେ ହସ୍ତ, ପଦ, ଚକ୍ଷୁ, ଅର୍ଣ୍ଣ, ମୁଖ ଓ ମସ୍ତକ ଆଦି ସେହି ଶରୀର ଲୋକରେ ସବୁସ୍ଥାନ ରେ ବ୍ୟାପି ହୋଇଛନ୍ତି ଅର୍ଥାତ୍ ସବୁଜୀବମାନଙ୍କ ଦେହରେ ସମସ୍ତ ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ରେ ବ୍ୟାପି ହୋଇଛନ୍ତି । ୧୪।

ସର୍ବେନ୍ଦ୍ରିୟଗୁଣାଭାସଂ ସର୍ବେନ୍ଦ୍ରିୟ ବିବର୍ଜିତମ୍
ଅସକ୍ତଂ ସର୍ବ ଭୃଚ୍ଚୈବ ନିର୍ଗୁଣଂ ଗୁଣ ଭୋକ୍ତୃ ଚ । ୧୫।

ସର୍ବେନ୍ଦ୍ରିୟ ଗୁଣାଭାସଂ (ସର୍ବେଷାମିନ୍ଦ୍ରିୟାଣାଂ ଗୁଣାନାମ୍ ଆଭାସ ଯସ୍ୟ ତତ୍) ସର୍ବେନ୍ଦ୍ରିୟ ବିବର୍ଜିତମ୍ (ସର୍ବେଷାମ୍ ଇନ୍ଦ୍ରିୟାଣାମ୍ ଅଭାବଂ ଯତ୍ର ତତ୍) ଅସକ୍ତଂ ସର୍ବଭୃତ୍ (ସର୍ବତ୍ର ଆସକ୍ତି ରହିତଂ) ନିର୍ଗୁଣଂ (ସତ୍ତ୍ୱାଦି ଗୁଣ ରହିତଂ) ଗୁଣ ଭୋକ୍ତୃ (ଗୁଣାନାମ୍ ସତ୍ତ୍ୱାଦୀନାମ୍ ଭୋକ୍ତୃ ପାଳକଂ ଚ) । ୧୫।

ଅର୍ଥ :- ଯେ ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ମାନଙ୍କର ଗୁଣର ଆଶ୍ରୟ ହେଲେ ମଧ୍ୟ
ସମସ୍ତ ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ରହିତ, ସଙ୍ଗ ଶୂନ୍ୟ ହୋଇ ସମସ୍ତଙ୍କର ଆଧାର
କର୍ତ୍ତା । ସତ୍ତ୍ୱ ଆଦି ଗୁଣ ରହିତ ହୋଇ ମଧ୍ୟ ଗୁଣମାନଙ୍କର
ପାଳନ କର୍ତ୍ତା ଅଟନ୍ତି । ୧୪ ।

ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ :- ଯେ ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ମାନଙ୍କର ପ୍ରକାଶ ଅର୍ଥାତ୍ ଚକ୍ଷୁ, କର୍ଣ୍ଣ, ଜିହ୍ବା
ନାସିକା ଆଦିରେ ଶୁଣିବା, ଦେଖିବାର ଶକ୍ତି ଦେଇ ଅଛନ୍ତି ।
କାରଣ ସେ ପ୍ରାଣ ରୂପେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଇନ୍ଦ୍ରିୟରେ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ
ବାୟୁ ରୂପରେ ଆଶ୍ରୟ କରି ରହୁଛନ୍ତି । ସେହି ବାୟୁ ଅଭାବ ହେଲେ
ଇନ୍ଦ୍ରିୟମାନେ ଅଚଳ ହୋଇ ପଡନ୍ତି । ପ୍ରାଣବାୟୁ ଚାଲିଗଲେ
ଶରୀରର ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ମାନେ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ଷମ ବିହୀନ ହୋଇ
ପଡନ୍ତି । ସେଥିପାଇଁ ସେ ଇନ୍ଦ୍ରିୟଙ୍କର ଆଶ୍ରୟ ବିଶିଷ୍ଟ ।
ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ମାନଙ୍କର ଶକ୍ତି ହୋଇ ମଧ୍ୟ ସେ ସର୍ବ ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ବର୍ଜିତ
କରିଛନ୍ତି ଅର୍ଥାତ୍ ଚକ୍ଷୁ କର୍ଣ୍ଣ ପରି ରୂପ ନାହିଁ । ସେ ନିର୍ଗୁଣ
ସ୍ୱରୂପ ଅଟନ୍ତି । ସଙ୍ଗ ରହିତ ଅଥଚ ସମସ୍ତଙ୍କର ଆଧାର
ଅର୍ଥାତ୍ ଶୂନ୍ୟ କୌଣସି ବସ୍ତୁରେ ନିଜେ ନାହିଁ । ତଥାପି
ସଙ୍ଗଶୂନ୍ୟ । ପୁଣି ଶୂନ୍ୟବାୟୁ ରୂପେ ସକଳ ବସ୍ତୁର
ଅଭ୍ୟନ୍ତରରେ ରହି ସମସ୍ତଙ୍କର ଆଧାର ସ୍ୱରୂପ । ସତ୍ତ୍ୱାଦି
ଗୁଣ ରହିତ ହେଲେ ମଧ୍ୟ ସେହି ଗୁଣ ମାନଙ୍କର ପାଳକ
ଅର୍ଥାତ୍ ଆଜ୍ଞାଚକ୍ର, ଦ୍ୱିଦଳରେ ତ୍ରିଗୁଣ ର ଅତୀତ ସ୍ଥାନରେ
ଦୃଢ଼ ଭକ୍ତ ଉପରେ ଅବସ୍ଥିତ ହୋଇ ଥିବାରୁ ନିର୍ଗୁଣ । ଆଜ୍ଞାଚକ୍ର
ତଳେ ଇଡ଼ା, ପିଙ୍ଗଳା, ସୁଷୁମ୍ନା ନାଡ଼ିରେ ଅବସ୍ଥାନ କରନ୍ତି ବୋଲି
ସତ୍ତ୍ୱାଦି ଗୁଣ ମାନଙ୍କର ପାଳନ କର୍ତ୍ତା । ୧୪ ।

ବହିରନ୍ତଶ୍ଚ ଭୂତାନାମଚରଂ ଚରମେବ ଚ
ସୂକ୍ଷ୍ମତ୍ୱାତ୍ତଦବିଜ୍ଞେୟଂ ଦୂରସ୍ଥଂ ଚାନ୍ତିକେ ଚ ତତ୍ ।୧୫।

ଅର୍ଥ:- ଜୀବମାନଙ୍କ ନିମନ୍ତେ ସେ ଭିନ୍ନ ଅଭିନ୍ନ ରୂପରେ ରହିଛନ୍ତି
ଜ୍ଞାନୀଙ୍କ ଦୃଷ୍ଟିରେ ଅଭିନ୍ନ ଅଜ୍ଞାନୀଙ୍କ ଦୃଷ୍ଟିରେ ଭିନ୍ନ
ପ୍ରତିପନ୍ନମାନ ହୋଇ ଥାଆନ୍ତି । ସେହି ଜ୍ଞେୟବସ୍ତୁ ସୃଷ୍ଟି ସମୟରେ
ଭୂତମାନଙ୍କର ପାଳକ, ପ୍ରଳୟ ସମୟରେ ଭକ୍ଷକ,
ଏବଂ ସୃଷ୍ଟିକାଳରେ ଉତ୍ପନ୍ନକାରୀ ଭାବରେ ରହିଛନ୍ତି।୧୭।

ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ:- ଏକମାତ୍ର ପ୍ରାଣ ରୂପରେ ସେ ସମସ୍ତ ଜୀବଙ୍କ
ଠାରେ ରହିଛନ୍ତି ବୋଲି ଅଭିନ୍ନ । ପ୍ରାଣୀମାନଙ୍କ ନିକଟରେ
ଭିନ୍ନ ଭାବରେ ଓ ଧାର୍ମିକ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ଘଟରେ ଚିନ୍ମୟ
ଭାବରେ ପ୍ରକାଶିତ ହୋଇ ଅଭିନ୍ନ ତଥା ଭିନ୍ନ ଭାବରେ
ରହି ଥାଆନ୍ତି । ସେହି ଜାଣିବା ବସ୍ତୁ (ବ୍ରହ୍ମ) ସୃଷ୍ଟି ସମୟରେ
ଭୂତ ମାନଙ୍କର ପୋଷଣକାରୀ (ନବମ ଅ. ୧୮ ଶ୍ଲୋ. ଦ୍ରଷ୍ଟବ୍ୟ)
ପ୍ରଳୟ ଅଥବା ମୃତ୍ୟୁ ସମୟରେ ସଂହାରକ ଏବଂ ସୃଷ୍ଟି କାଳରେ
ଉତ୍ପତ୍ତି କର୍ତ୍ତା ଭାବରେ ରହିଛନ୍ତି । (ନବମ ଅଧ୍ୟାୟ ୧୦ମ ଶ୍ଲୋକର
ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ ଦ୍ରଷ୍ଟବ୍ୟ) ।୧୭।

ଜ୍ୟୋତିଷାମପି ତଜ୍ଜ୍ୟୋତିସ୍ତମସଃ ପରମୁଚ୍ୟତେ
ଜ୍ଞାନଂ ଜ୍ଞେୟଂ ଜ୍ଞାନଗମ୍ୟଂ ହୃଦି ସର୍ବସ୍ୟ ବିଷ୍ଠିତମ୍ ।୧୮।

ତତ୍ ଜ୍ୟୋତିଷାମ୍ (ସୂର୍ଯ୍ୟାଦୀନାମ୍) ଅପି ଜ୍ୟୋତିଃ (ପ୍ରକାଶକମ୍)
[ଅତଏବ] ତମସଃ (ଅଜ୍ଞାନାତ୍) ପରମ୍ (ତେନ ଅସଂସୃଷ୍ଟମ୍)
ଉଚ୍ୟତେ, ଜ୍ଞାନଂ ଜ୍ଞେୟଂ ଜ୍ଞାନଗମ୍ୟଂ (ଜ୍ଞାନସାଧନୈରମାନିତ୍ୱାଦିଭିଃ
ପ୍ରାପ୍ୟଂ ଚ) ସର୍ବସ୍ୟ ହୃଦି ବିଷ୍ଠିତମ୍ (ବିଶେଷେଣ ନିୟନ୍ତୃତ୍ୱେନ
ସ୍ଥିତମ୍) ।୧୮।

ଅର୍ଥ:- ସେ ସୂର୍ଯ୍ୟାଦି ଜ୍ୟୋତି ମାନଙ୍କର ଜ୍ୟୋତି ଅଥବା ପ୍ରକାଶକ
ଅଟନ୍ତି । ଅଜ୍ଞାନତା ଠାରୁ ଅସ୍ପୃଷ୍ଟ ବୋଲି କହନ୍ତି । ସେ ଜ୍ଞାନ,
ଜ୍ଞେୟ ଓ ଜାଣିବା ବସ୍ତୁ । ସାଧନଦ୍ୱାରା ସେ ଜ୍ଞାନଗମ୍ୟ ହୋଇଥାଆନ୍ତି,
ସବୁ ଜୀବଙ୍କ ହୃଦୟରେ ନିୟନ୍ତା ରୂପେ ରହିଛନ୍ତି ।୧୮।

ଏହା ହୋଇ ପଦ ପ୍ରକୃତି ବ୍ୟଂଜନ ଲୋପ ସୁଦ୍ଧା ହୁଏ ନାହିଁ ; ଯଥା
ସେ ଫଳପୁଷ୍ଟ ।। ଦେହର ଦର୍ଦ୍ଧିସ୍ଥାନ ରେ ସାଜୀ ରୂପେ ରହି ଏହା
ଦେଖାଯାଇଛି । ଏହି ଅନୁସାର୍ଗ - ବିସର୍ଗ ଯୁକ୍ତ ପଦ ଦାତା । ଏହା
ପରି ଏଠାରେ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ପଦ ମାନ ଯୋଡ଼ି ହୋଇ ସୃଷ୍ଟି ହୋଇଛି
ପ୍ରଦାନ କରୁଛନ୍ତି ; ତାହା ଆଲୋଚନା ରେ ଜଣାଯାଇ ପାରିଛି ।
ଏହି ଭୂତୀ - ବିସର୍ଗାନ୍ତ ଭାବରେ ଦୋଗଣି ନଈ । ଏହି ଜଳାଶୟ ଏହା
ପ୍ରାଣୀମାନଙ୍କୁ ଜୀବନ ଦାନ ରେ ହେତୁ ସମସ୍ତ ପ୍ରକାର ଭରଣପୋଷଣ
କରୁଛନ୍ତି ।। ଏହି ଭୋକ୍ତା - ଭୋଗ କରୁଥିବା । ପୁରୁଷ ରୂପ ରେ
ନାରିରୂପୀ ସୃଷ୍ଟି ଜଗତର ସୃଷ୍ଟି ରୂପରେ ରହି ଜଗତର ବର୍ଷା,
ଚୁଆ, ଜଳପ୍ରପାତ, ଦୋଳା ଆଦି ର ଆସ୍ୱାଦନ ହୋଇ ଆନନ୍ଦ ଦାୟିନୀ
ଆଖିରେ ଦେଖୁଛନ୍ତି, ଏହି ପ୍ରାଣରୂପୀ ଶକ୍ତି, ଆମକୁମାନଙ୍କୁ
ପଦ୍ମଚାରୀ ୮୫୦ ଆନ୍ତରିକତାମୟୀ ପୁରୁଷ ଅଟନ୍ତି ।

ମ/ ୮ଘ ଯେଉଁ ପୁରୁଷାଂ ପ୍ରକୃତ୍ତିଙ୍କି ଗୁଣୋବହ
ସର୍ବଦା କର୍ତ୍ତାମାନେ ଅଟି ନ ସ ଭୂତଲ୍ୟା ଅଭିଜାନ୍ତେ ।୭୫।
ମ/୫ ୮ଘ ପୁରୁଷାଂ ଯେଉଁ (ତ୍ରିଭିଃ) ଗୁଣୈଃ ସହ ପ୍ରକୃତିଙ୍କି
(ଯେଉଁ) ପଞ୍ଚ ସର୍ବଦା (ଜଳ ନକ୍ଷେତ୍ର ପ୍ରକାରେଣ ଲଥ୍ୟା କଥ୍ୟା -
ଦ୍ରୀଦ୍ରବଥ୍ଥାନ୍ତ୍ୟା ବା) କର୍ତ୍ତାମାନଃ ଅଟି ଭୂମ୍ନଃ ନ ଅଭିଜାନ୍ତେ
(ଯୁଚ୍ୟତେ ୮ଘ) ।୨୫।

ଅର୍ଥ :- ଜଳ ଯେଉଁ ପୁରୁଷକୁ ଜାଣନ୍ତି ୮୫୦ ଗୁଣ ସହ ପ୍ରକୃତିକୁ
ଜାଣନ୍ତି ଯେ ଜୀବାତ୍ମାରେ ଅଟି ନ ସ ଭୂତଲ୍ୟା ଅଭିଜାନ୍ତେ ।୭୫।
ପ୍ରକର୍ଷର ଜନ୍ମ ହୁଅନ୍ତି ନାହିଁ ଅର୍ଥାତ୍ ମୋକ୍ଷ ପ୍ରାପ୍ତି ହୁଏ ।

ଶବ୍ଦାର୍ଥ :- ପୂର୍ବ ଶ୍ଲୋକ ଅନୁସାରେ ଜଳ ବହୁପୁରୁଷ, ଭରଣ-
ପୋଷଣ କର୍ତ୍ତା, ଆନନ୍ଦଦାତ୍ରୀ, ଭୋଗ କର୍ତ୍ତା, ପାରଜୀବର
ଅନ୍ତରଙ୍ଗିମା ; ଏବଂ ଯେଉଁ ପୁରୁଷଙ୍କୁ ଜାଣନ୍ତି ଓ ସତ, ରଜ,
ତମ ସହ ପ୍ରକୃତିକୁ ଜାଣନ୍ତି, - ଯେ ଜୀବାତ୍ମାରେ

ଅବଚ୍ଛେଦରେ ପ୍ରଥମେ ଶବ୍ଦ ପୃଷ୍ଠା, କାରଣ ଚତୁ ହନୁଷ୍ୟ
କର୍ଣ୍ଣପୁକାଠୁ ଶୁଣାଯାଇ ଥାଏ ଅନ୍ୟ ଲୋକଙ୍କ ଠାରୁ
ଜନ୍ମ କରୋଇ ପୃଷ୍ଠିଲାଭ କାହିଁକି ।୨୫।

ଆଳେ ନାସ୍ତି ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କେତୋଟା ନାସ୍ତି ନା
ଅନ୍ୟ ସଂଯୋଗ ଲୋପ କର୍ମଲୋପେନ ଶୁପତ୍ତେ ।୨୫.
ଉଦାହରଣ :(ପୂର୍ବକାଷ) ଆଳେନ ଆସ୍ତି (ଅସ୍ତିତ୍ୱ ଭାବ ଦେହ)
ଆସ୍ତି (ଦିବ୍ୟଚକ୍ଷୁଷା) ଆସ୍ତ୍ୟ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଅନ୍ୟେ (ଉଦାହରଣ
ପୂର୍ବକାଷ) ସଂଯୋଗ ଲୋପେନ (କ୍ରିୟା ବିଶେଷଣ) ଅନ୍ତରେ ।
କର୍ମ ଲୋପେନ (ପଞ୍ଚମ୍ୟନ୍ତ) ।୨୫।

ଅର୍ଥ:- ଯେଉଁ ଯେଉଁ ଆଳ ଲୋକ ପୃଥୁ ଦେହରୁ ଦିବ୍ୟଚକ୍ଷୁରେ
ଆତ୍ମାକୁ ଦେଖନ୍ତି । ଆଉ କେତେକ ସଂସାର ଲୋକ ଏହା
କେତେକେ କିମ୍ବା ସର୍ବ ଲୋକ ପୃଥୁ ଆତ୍ମଦର୍ଶନ କରିଥାନ୍ତି ।୨୫।

ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ:- କେତେକ ଆଳ ଲୋକ ପୃଥୁ ନିଜ ଦେହରେ ଆତ୍ମଦର୍ଶନ
କରିଥାନ୍ତି । ଆଳ - ଅର୍ଥାତ୍ ଇନ୍ଦ୍ରିୟ , ସର୍ବଦା ଆତ୍ମରୂପୀ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ
ବ୍ରହ୍ମରନ୍ଧ୍ରକୁ ଛିନ୍ନ ରୂପକ ଆଳ କରିସହି ଜ୍ଞାନଚକ୍ଷୁ ପ୍ରକାଶିତ
ହୋଇପାରୁ ଚତୁ ଦେହ ମଧ୍ୟରେ ଆତ୍ମନାରାୟଣଙ୍କୁ
ଦର୍ଶନ କରିଥାନ୍ତି . ଅନ୍ୟ କେତେକ ସଂସାର ଲୋକ ପୃଥୁ
ଆତ୍ମସ୍ୱରୂପ କରି ପ୍ରକୃତ ଜ୍ଞାନରେ ଅଜଣା ରୂପକ ସଂସାରୀକ
ପୁତ୍ରପୁତ୍ର ପାଖରେ ସୁଣ୍ଡି ଶବ୍ଦରେ ଆତ୍ମନାରାୟଣଙ୍କୁ ଦର୍ଶନ କରିଥାନ୍ତି,
ଆଉ କେତେକ ଶବ୍ଦ ଲୋକ ପୃଥୁ ଆତ୍ମଦର୍ଶନ କରିଥାନ୍ତି ।
ଗୁରୁମୁଖ ପ୍ରାଣରେ ଗତି ଅନୁସରିବା ଶବ୍ଦ ଶୁଣା ଯାଇଥାଏ
ଦିଶନ୍ତ ରୂପକ ଶବ୍ଦ ଲୋକ ପୃଥୁ ଆତ୍ମନାରାୟଣଙ୍କୁ ଦର୍ଶନ
କରିଥାନ୍ତି ।୨୫।

ଅନ୍ୟେ ତ୍ୱେବ ମାମନୁଃ ଶ୍ରୁତ୍ୱା ଅନ୍ୟେଭ୍ୟ ଉପାସତେ
ତେ ଅପି ଚାତିତରନ୍ତ୍ୟେବ ମୃତ୍ୟୁଂ ଶ୍ରୁତି ପରାୟଣାଃ ।୨୬।

ଅପୂର୍ଣ୍ଣ:- ଆମ୍ଭମାନ ଶୂନ୍ୟମୂଳରେ ସର୍ବତ୍ର ବ୍ୟାପୁ ଅଛନ୍ତି ସେହି
ଅଟନ୍ତି ଏବଂ ଶୂନ୍ୟ ଶୂନ୍ୟରେ ଆମ୍ଭମାନଙ୍କ ଭିତରେ ସମସ୍ତ ପଦାର୍ଥ ରହିଛି
ଲିପୁ ଲିପୁ ନଥାଏ। ସେହିପରି ଶୂନ୍ୟ ଉପରେ ପୃଥିବୀରେ, ଜଳରେ,
ଅଗ୍ନିରେ ଏବଂ ବାୟୁରେ ମଧ୍ୟ ସେମାନେ ଲିପୁ ନୁହେଁ; ଏମାନେ ସମସ୍ତେ
ସେହିପରି ଆତ୍ମା ସମସ୍ତ ମାନବଙ୍କର ଏବଂ ସମସ୍ତ ଜୀବଜନ୍ତୁ ଗୁଣ ଦୋଷ
ଲିପୁ ହୁଅନ୍ତି ନାହିଁ, ଅର୍ଥାତ୍ ଏମାନେ ପ୍ରାଣୀମାନଙ୍କ ଆତ୍ମା ସମସ୍ତ ମାନବଙ୍କ
ଶୂନ୍ୟ ସମସ୍ତ ପ୍ରାଣୀମାନେ ଅବସ୍ଥିତ ହୋଇ ସତ୍ତ୍ୱ, ରଜ, ତମ ଗୁଣରୁ
ରହିଲେ କାଳକ୍ରମେ ଲିପୁ ନଥାଏ। ୩୩।

ଲଥା ପ୍ରକାଶାତ୍ମା ତଥାଽପି କୁନ୍ତିପୁତ୍ର ଧନଞ୍ଜୟ ଯୋଗମାୟାମ୍ ଉପାଶ୍ରିତ
ତଳୋତ୍ତ ତଳୋତ୍ତ୍ରୀ ତଥା ଜୁନ୍ତିପୁତ୍ର ପ୍ରକାଶାତ୍ମାଙ୍କୁ ଭାବୁଛ ।୩୪।
ଏହା ଭାବୁଛ! ଲଥା ସର୍ବତ୍ର ଉପାଶ୍ରିତ ହୋଇ ଜୁନ୍ତିପୁତ୍ର (ଯୁଧିଷ୍ଠିର) ଜୁନ୍ତିକର
ପ୍ରକାଶାତ୍ମାଙ୍କୁ, ତଥା ତଳୋତ୍ତ୍ରୀ ଜୁନ୍ତିପୁତ୍ର ତଳୋତ୍ତ ପ୍ରକାଶାତ୍ମାଙ୍କୁ ।୩୫।

ପାର୍ଥ:- ଦେଖୁଛୁ। ଆମ୍ଭମାନଙ୍କ ଶୂନ୍ୟରେ ସର୍ବତ୍ର ପ୍ରାଣୀମାନଙ୍କ
ଜନ୍ମ ପରି ତଳୋତ୍ତ୍ରୀ ପାଇଥାଆନ୍ତି ସମସ୍ତ ତଳୋତ୍ତ ପ୍ରାଣୀମାନଙ୍କ ଆତ୍ମା
ପ୍ରାଣ ଜନ୍ମୁଛନ୍ତି ।୩୫।

ଶ୍ରୀଭଗବାନ:- ହେ ଭାରତ। (ଜୁନ୍ତିପୁତ୍ର ପ୍ରତି ସମ୍ବୋଧନ) ଆମ୍ଭମାନଙ୍କ ଶୂନ୍ୟମୂଳରେ
ଜ୍ୟୋତି ହେ ଶୂନ୍ୟରେ ସମସ୍ତ ଜୀବଜନ୍ତୁ ପ୍ରମାଣିତ ହେଲା ପରି
ପାଇଥାଆନ୍ତି ଏବଂ ତଳୋତ୍ତ୍ରୀ ଜଳ ଜାତୁ ଜୀବମାନେ ଜୁନ୍ତିପୁତ୍ର ତଳୋତ୍ତ ହୋଇ
ସମସ୍ତ ଜୀବଜନ୍ତୁ ଜଳଚର, ଜଳଜନ୍ତୁ ଆଦି ପ୍ରମାଣିତ ହେଉଛନ୍ତି.
ଏମାନଙ୍କ ଆଦି ହେଉଛୁ ଏହି ପ୍ରାଣି, ପାଇଥାଆ ପ୍ରାଣୀମାନଙ୍କ
ଦେହ ଶବ୍ଦରେ ପ୍ରମାଣିତ ହେବାରୁ ଏମାନେ ପ୍ରାଣ ନଥାଆନ୍ତି
ଏମାନଙ୍କ ଜାତି ହୋଇଥାଏ। ୩୫।

ତଳୋତ୍ତ ତଳୋତ୍ତ ଜୀବଜନ୍ତୁ ଜୋଡ଼ ମାନଙ୍କ ଜୀବନ ଚାଲୁଛି ଏବଂ
ଜୁନ୍ତିପୁତ୍ର ପ୍ରକାଶରେ ଜୋତାଳି ତଳ ଜିନ୍ଦୁଳୀମାନେ ତେ ପାଇଥାଆ ।୩୪।

ଏବଂ (ଉକ୍ତ ପ୍ରକାରେଣ) କ୍ଷେତ୍ର କ୍ଷେତ୍ରଜ୍ଞୟୋଃ ଅନ୍ତରଂ (ଭେଦ)
ଭୂତ ପ୍ରକୃତି ମୋକ୍ଷଂ (ଭୂତାନାଂ ପ୍ରକୃତିଃ ଅବିଦ୍ୟା ପ୍ରକାଶାତ୍
~~ମୋକ୍ଷ~~ ମୋକ୍ଷ ପାଶଂ ଚ) ଜ୍ଞାନ ଚକ୍ଷୁଷା ଯେ ବିଦୁଃ ତେ
ପରଂ (ପଦଂ) ଯାନ୍ତି ।୩୫।

ଅର୍ଥ:- ଜ୍ଞାନଚକ୍ଷୁ ଦ୍ୱାରା କ୍ଷେତ୍ର କ୍ଷେତ୍ରଜ୍ଞଙ୍କ ପ୍ରଭେଦ, ପ୍ରକୃତି ସାଧନରେ ଜୀବ ମାନଙ୍କର ମୋକ୍ଷ ଉପାୟ ଯେ ଜାଣି ପାରନ୍ତି ସେ ପରମ-ପଦ ପ୍ରାପ୍ତ ହୁଅନ୍ତି ।୩୫।

ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ:- ଏହା ପୂର୍ବରୁ ସୁଭାଷା ହୋଇଛି ଯେ ପ୍ରକୃତି ସାଧନରେ କାର୍ଯ୍ୟ ସମ୍ପାଦନ ହୋଇଥାଏ । ପୁରୁଷ ନିର୍ଗୁଣ ହୋଇଥିବାରୁ ସେଥିରେ ନିର୍ଲିପ୍ତ । କ୍ଷେତ୍ର କ୍ଷେତ୍ରଜ୍ଞଙ୍କ ପ୍ରଭେଦ ଜ୍ଞାନ ଦୃଷ୍ଟି-ଦ୍ୱାରା ଜାଣିହୁଏ । ଜୀବ ମାନଙ୍କର ବର୍ତ୍ତମାନ ଅବସ୍ଥା ଠାରୁ ପ୍ରକୃତି ଦ୍ୱାରରେ ମୋକ୍ଷର ଉପାୟ ଅର୍ଥାତ୍ ପରମ ଶୁଦ୍ଧ ପ୍ରକୃତିର ଅତୀତ ସ୍ଥାନ ରେ ସ୍ଥିତି ପ୍ରାପ୍ତିର ଉପାୟ, ଅଭ୍ୟାସ ରେ ସ୍ଥିତି ଲାଭକରି ଜ୍ଞାନଚକ୍ଷୁ ଦ୍ୱାରା ଯେ ତତ୍ତ୍ୱ ଜାଣି ପାରନ୍ତି, ସେ ସୁତରାଂ ଅବ୍ୟକ୍ତର ପରମାତ୍ମାଙ୍କ ଠାରେ ଲୀନ ପ୍ରାପ୍ତ ହୋଇ ପରମପଦ ଲାଭ କରନ୍ତି । ଅର୍ଥାତ୍ ଜୀବାତ୍ମାର ପର ଅବସ୍ଥାରେ ନିଜେ ନିଜକୁ ଜାଣି ସର୍ବୋଚ୍ଚ ସ୍ତରରେ ଉନ୍ନୀତ ପରମ ସ୍ଥାନରେ ସ୍ଥିତି ପ୍ରାପ୍ତି ଦ୍ୱାରା ପରମପଦ ଲାଭ କରନ୍ତି ।୩୫।

ଇତି କ୍ଷେତ୍ର କ୍ଷେତ୍ରଜ୍ଞ ବିଭାଗ ଯୋଗ

ଅର୍ଥାତ୍

କ୍ଷେତ୍ର ଅର୍ଥରେ ପଞ୍ଚ ଭୂତାଦି ମାନଙ୍କ ଶରୀର, କ୍ଷେତ୍ରଜ୍ଞ ଅର୍ଥ ଏ ଶରୀର ର ମାଲିକ ଅର୍ଥାତ୍ ଜୀବ ଆତ୍ମା ରୂପୀ ଶରୀରୀ କ୍ଷେତ୍ରଜ୍ଞ ଅଟନ୍ତି । ଯୋଗ:- ପରିଚିତ କ୍ଷେତ୍ରଜ୍ଞଙ୍କ ଠାରେ ମନର ସ୍ଥିତି ନ ହୋଇ, ତତ୍ତ୍ୱ ଆଦି ପ୍ରକୃତି ରେ

ସ୍ୱଚ୍ଛ ହୋଇ ରହିଛି, ସେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଲୋଡ଼ ଲୋଡ଼ଙ୍କି
ବିଭୂତା (ସବିଶେଷ ଭୂତା) ଅବସ୍ଥା, ତାର ଚକ୍ରରୁ ଉର୍ଦ୍ଧ୍ୱରେ
ପରମାତ୍ମ ସ୍ଥାନରେ ମନର ଲୟ ହୋଇ ପାରେ ନାହିଁ।
ସେହି ସ୍ଥାନରେ ମନର ଲୟ ହୋଇ ଚାଲେ ବିଭୂତା ଦିଦ୍ଧ
ରହେ ନାହିଁ। ସେବାଳ ବ୍ରହ୍ମରେ ମିଶିଯିବା ରୂପକ ଲୟ
ରହିଥାଏ।

ଭୂତା ରହିଛି ବିଭୂତା ଭୂତା ଅବସ୍ଥା ରୂପକ ଲୋଡ଼ା
ହୋଇ ଅବସ୍ଥା ଏହା ଲୋଡ଼ ଲୋଡ଼ଙ୍କି ବିଭୂତା ଲୋଡ଼ା

ଭୁଲୋଦଶ ଅଧ୍ୟାୟ ସମାପ୍ତ

ଚତୁର୍ଥ ଛୋଟଅଧ୍ୟୟନ

ଶ୍ରୀଭଗବଦାନୁବାଦ

ଚାରୁ ଭୂମୁଃ ପ୍ରକଳାପି ଲୋ-ନାନାଂ ଲୋକ ପୁତ୍ରୁ ମାନ୍ୟ
ମାତ୍ର ଲୋଦ୍ଧା ସୁନଲୁଃ ସ୍ୱର୍ଗେ ଚାହ୍ୟଂ ଯାନ୍ତି ମାଙ୍ଗୋ ଗତ୍ୱାଃ ।୧।
ଶ୍ରୀ ଭଗବଦାନୁବାଦ : ଲୋକାନାଂ (ଭଦ୍ରଲୋକମ ଜନାନୁମାଣ୍ଡ) (ମଧ୍ୟ)
ଉତ୍ତମାଂ ଚାହ୍ୟଂ (ସର୍ଗ ଲୋକଂ ଚାହୁମାନୁଜନ୍ତୁ :) ଲୋକ ଭୂମୁଃ (ପୃଥିବୀ)
ପ୍ରକାଶନ୍ତି ; ମାତ୍ର ଲୋଦ୍ଧା ସ୍ୱର୍ଗେ ସୁନଲୁଃ ଭୂତ୍ୱଃ (ଜନ୍ମ ଲଭିଲାବ)
ଚାରୁଂ ପ୍ରିୟଂ (ସୋଲକ) ଚାତ୍ୱାଃ (ପ୍ରାପ୍ତୁଃ) ।୧।

ଅର୍ଥ :- ଶ୍ରୀଭଗବାନ କହିଲେ ପ୍ରଭୁ ଅର୍ଜୁନ ଲୋକ ମଧ୍ୟରୁ ଚାହୁମାନେ ଲୋକ
ବିଜୟରେ ଆନନ୍ଦରେ ଝୁମନ୍ତୁ କହୁଛନ୍ତି, ମାହାନ୍ତୁ ଜାଣି ପୁଜ ମାନେ
ଜନ୍ମ ଧରଣ କରିନ ପାଇଁ ଚାହାନ୍ତି ।୧।

ଚାତୁର୍ଥଂ :- ଶ୍ରୀଭଗବାନ କହିଲେ (ଜନ୍ମ ଜନ୍ମାନ୍ତର) ଅମାନ୍ୟ ପ୍ରକାର
ଲୋକ ଭିତରୁ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଚାହୁମାନେ କିଛି ଲୋକ ସମାଜରେ ବର୍ତ୍ତମାନ
ମଧ୍ୟ ଝୁମନ୍ତୁ କହୁଛନ୍ତି । ଲୋକ ଅର୍ଥ ଜାତିକା । ଚତୁର୍ଥ ଅଧ୍ୟାୟରୁ
ଦାନ୍ତ ମାତ୍ରାକଣ୍ଠି ଜାତି ହୁଏ ଚତୁର୍ଥ ଅଧ୍ୟାୟରୁ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଚାହୁମାନେ କିଛି ଲୋକ
ସମାଜରେ କହୁଛନ୍ତି । ଲୋକ ଲୋକ ରେ ଚାହୁମାନେ ଲୋକ ଠାରେ
କିଛି ଲୋଚ ଥିବାରେ ସ୍ୱର୍ଗରେ ସ୍ଥାନ ପାଇଁ ଚେଷ୍ଟା କରୁଥାନ୍ତି, ଚାହା ଚାହୁମାନଙ୍କି
ଲୋକ । ଏହି ଲୋକ ଜାଣି ପୁକିମାନେ ଜନ୍ମ ଧରିବା କାମନା ରୁ ମୁକ୍ତ
ହୋଇ ଥାଆନ୍ତି ।

ପୁକି - ଅର୍ଥାତ୍ ମାତ୍ରାକ ମାନ ଦ୍ୱାରା ଜନ୍ମ ଧରଣରୁ ଅଲଗା ହୋଇଥାନ୍ତି ।
(ନ ପୁକି ର୍ଦ୍ଦୁ ମାନଙ୍କର ପୁକି ହୋଇନି ମାନସ) । ଜନ୍ମରୁ ଯି ମନେ
ପୁକି ହୋଇଥାନ୍ତି କାହିଁ । ଜାତ୍ୱା ହେବାପରେ ମୃତ୍ୟୁ କାଳକ ଅର୍ଥାତ୍
ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଜୀବ ପୁକି ହୋଇ ଥାଆନ୍ତି । ଆତ୍ମାରେ ମନ ସମ୍ପର୍କ
ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଜନ୍ମରୁ ଜନ୍ମାନ୍ତର ହୋଇଥାଏ ତେଣୁ ଜନ୍ମ ଜନ୍ମ ଧରି ପୁକି
ଓ ଆତ୍ମାକାଳ ଜୀବ ଚୁମନ୍ତ ଜାଣିବା କଥା ଜାଣି ପାରିଥାନ୍ତି

ଅଛି କହିଁ, ସର୍ବଦା ତାର ଚୈତନ୍ୟ ପଲ୍ଟୁ ଧ୍ୟାନରେ ଥାଆନ୍ତି
ଓ ସେହି ଧ୍ୟାନ ସୃଷ୍ଟିକର୍ତ୍ତା ପ୍ରଜାପତିଙ୍କଠାରେ ନଷ୍ଟ କରନ୍ତି
ପରିବର୍ତ୍ତନ ହୁଏ କାହିଁ ଯେ ଚୈତନ୍ୟ ଅବସ୍ଥାରୁ ପୂର୍ବାବସ୍ଥାକୁ
ଭାବନା କରି ଥାଆନ୍ତି ପଲ୍ଟୁ ଚୈତନ୍ୟ ଅବସ୍ଥାରେ ହିଁ
ସୃଷ୍ଟିକର୍ତ୍ତାଙ୍କ ଧ୍ୟାନରେ କଥା ପାଇନିଲା ପାଇ ଦେହତ୍ୟାଗ
କରନ୍ତି । ୨ ।

ମୂଳ ଶ୍ଲୋକର୍ଦ୍ଧ ଦ୍ୱୟର ଚତୁର୍ଥ ପଦାନ୍ତପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ
ପ୍ରତ୍ୟେକ ସର୍ବାନୁଯାୟୀ ଅନ୍ୱୟ ହୋଇଥାଏ ।୩।

ଅନ୍ୱୟ : ପଦ୍ମଯୋନ୍ୟାଦୟଃ (ପ୍ରକୃଷ୍ଟ ମାନ ଥାଆନ୍ତି ଯେଉଁମାନଙ୍କ)
ତସ୍ମିନ୍ ଅହ୍ନି (ଜଗତ୍ କିମ୍ବା ଦେହରୁ ଚ୍ୟୁତ ହେବା ସମୟରେ) ଦୟାଳୁ.
ତତଃ (ତାର୍ଦ୍ଧ୍ୟାନରୁ) ସର୍ବଭୂତାନାଂ (ପ୍ରଜାପତି ପ୍ରଭୃତିଙ୍କର)
ପ୍ରଭବଃ (ଉତ୍ପତ୍ତି) ଭବନ୍ତି ।୩।

ଅର୍ଥ :- ହେ ଭାରତ ! ପଦ୍ମଯୋନ୍ୟାଦି (ପ୍ରକୃଷ୍ଟ ମାନ ଥାଆନ୍ତି ଯେଉଁମାନଙ୍କ)
ତସ୍ମିନ୍ ଅହ୍ନି (ଜଗତ୍ କିମ୍ବା ଦେହରୁ ଚ୍ୟୁତ ହେବା ସମୟରେ) ଦୟାଳୁ.
ତତଃ (ତାର୍ଦ୍ଧ୍ୟାନରୁ) ସର୍ବଭୂତାନାଂ (ପ୍ରଜାପତି ପ୍ରଭୃତିଙ୍କର)
ପ୍ରଭବଃ (ଉତ୍ପତ୍ତି) ଭବନ୍ତି ।୩।

ଅନ୍ୱୟ :- ହେ ଭାରତ ! ପଦ୍ମଯୋନ୍ୟାଦୟଃ ମୋହଜାଲାନି (ତାର୍ଦ୍ଧ୍ୟାନମୁକ୍ତ)
ସେମ୍ପ୍ରତେ ସ୍ୱଂ ଜଗତ୍ କିମ୍ବା ଦେହର କାଳରେ ଏ ଗର୍ଭ ସେବାଦଣ୍ଡରେ
ଦୁଃଖମାନେ ସେମ୍ପ୍ରତ୍ତ ଉତ୍ପତ୍ତି ହୋଇ ଥାଆନ୍ତି ।୪।

ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ :- ହେ ଭାରତ ! (କୌରବ ବଂଶ ଜନ୍ମ ହେଉଥିବାରୁ ମୋହ
ନୋହିଁ ସର୍ବଜୀବଙ୍କୁ ଅନ୍ଧକାରୁ ଜଗତ କିମ୍ବା ଦେହରୁ ଚ୍ୟୁତ ଅବସ୍ଥାରେ ହିଁ
ତାହା ପଦ୍ମଯୋନ୍ୟାଦିଙ୍କର ମୋହ ଜାଲ ସୃଷ୍ଟି, ଅର୍ଥାତ୍ ଜୀବଙ୍କୁ
ଦୁଃଖର ଅବସ୍ଥାରୁ ସମସ୍ତଙ୍କର ଉତ୍ପତ୍ତି, ତାପରେ ପଦ୍ମଯୋନ୍ୟାଦି ମୋହ ସୃଷ୍ଟି,
ଜଗତ କିମ୍ବା ଦେହର କାଳରେ ପୁଣି ସୃଷ୍ଟି ହୋଇଥାଏ ଅର୍ଥାତ୍ ଏହି ସୃଷ୍ଟି
ଚକ୍ର ଚାଲି ଥାଏ, ପ୍ରାଣୀମାନେ ଅଜ୍ଞାନତାରୁ ଦେହ
ପାଶରୁ ମୁକ୍ତ ହେବାର ଉପାୟ ଜାଣିପାରୁ ନାହାନ୍ତି

ଅର୍ଥ:- ଜୀବର ସତ୍ତ୍ୱଗୁଣ ବୃଦ୍ଧି ସମୟରେ ମୃତ୍ୟୁ ହେଲେ ପ୍ରଭୁଙ୍କଦ୍ୱାରା ନିର୍ମଳ ଲୋକ ପ୍ରାପ୍ତ ହୋଇଥାଏ ଯେଉଁଠାରେ ଉତ୍ତମ ଜ୍ଞାନୀ ମାନେ ପ୍ରାପ୍ତ ହୁଅନ୍ତି । ରଜୋଗୁଣ ବୃଦ୍ଧି ସମୟରେ ମୃତ୍ୟୁ ହେଲେ କର୍ମ ଆସକ୍ତିରୁ ହୋଇ ମନୁଷ୍ୟ ଲୋକରେ ଜନ୍ମ ନିଏ । ତମୋଗୁଣ ବୃଦ୍ଧି ସମୟରେ ମୃତ୍ୟୁ ହେଲେ ପଶୁ ଆଦି ମୂଢ଼ ଲୋକି ରେ ଜନ୍ମ ହୋଇଥାଏ । ୧୪।୧୫ ।

ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ:- ଶାସ୍ତ୍ରୀୟ ସିଦ୍ଧାନ୍ତ ଅନୁସାରେ ପାର୍ଥିବ ଶରୀରରେ ଥିବା ସମୟରେ ଯଦି ଗୁଣ ବୃଦ୍ଧି ହୋଇଥାଏ । ସେହି ଅବସ୍ଥାରେ ମୃତ୍ୟୁ ହେଲେ ମନୁଷ୍ୟ ପ୍ରଭୁଙ୍କ ପାଖକୁ ପ୍ରଣାଣିମାନେ ନେଇଯିବା ପାଇଁ ଉପଯୁକ୍ତ ଯାନ ପ୍ରାପ୍ତ ହୁଅନ୍ତି । ସାଧାରଣତଃ ଭଲ କାମରୁ ଗଢ଼ି ହୋଇଥିବା ଅବସ୍ଥାରେ ମୃତ୍ୟୁ ହେଲେ ରଜୋଗୁଣ ବୃଦ୍ଧି ପାଏ । ସେହି ସମୟରେ ମୃତ୍ୟୁ ହେଲେ କର୍ମ - ଆସକ୍ତି ଓ ଲୋଭ ହୃଦୟାଦିରେ ଥାଇଥିବା ହେବା ପାଇଁ ପୁନଶ୍ଚ ମନୁଷ୍ୟ ଜନ୍ମ ମିଳେ । ହଠା ନାଦ୍ୟରେ କାମୁ ଗଢ଼ିଥିବା ସମୟରେ ତମୋଗୁଣରୁ ବୃଦ୍ଧି ହୋଇଥାଏ । ସେ ସମୟରେ ମୃତ୍ୟୁ ହେଲେ ପଶୁ ଆଦି ମୂଢ଼ ଲୋକି ରେ ଜନ୍ମ ନେବାକୁ ପଡ଼େ । ଏହାଛଡ଼ା ତମୋଗୁଣ ଦ୍ୱାରା ଅଜ୍ଞାନ ଅନ୍ଧକାରରେ ଥିବାବେଳେ ମୃତ୍ୟୁ ହେଲେ ସ୍ଥାବର ଯୋନିରେ ମୂଢ଼ ଲୋକି ହୋଇଥାଏ । (ପଶୁ ଜନ୍ମ ହିଁ ଯାତ୍ରାକୁ ଶେଷ ନୁହେଁ - ସେଥିପାଇଁ ଭଲା ମୂଢ଼ ଲୋକି । ୧୪।୧୫ ।

କର୍ମଣଃ ସୁକୃତସ୍ୟାହୁଃ ସାତ୍ତ୍ୱିକଂ ନିର୍ମଳଂ ଫଳମ୍
ରଜସସ୍ତୁ ଫଳଂ ଦୁଃଖମଜ୍ଞାନଂ ତମସଃ ଫଳମ୍ ।୧୬।

ସୁକୃତସ୍ୟ (ସାତ୍ତ୍ୱିକସ୍ୟ) କର୍ମଣଃ ନିର୍ମଳଂ (ପ୍ରକାଶ କରୁଥିବା) ସାତ୍ତ୍ୱିକଂ (ସତ୍ତ୍ୱଗୁଣଜାତ ଫଳମ୍ ଆହୁଃ (ବଦନ୍ତି ଜ୍ଞାନିନଃ ଜ୍ଞାନିଗଣଃ) ରଜସଃ ତୁ (ରାଜସସ୍ୟ ତୁ କର୍ମଣଃ) ଅଜ୍ଞାନଂ (ମୂଢ଼ତ୍ୱଂ) ଫଳମ୍ ଅନ୍ତି (ଭବତି) ।୧୭।

ଅର୍ଥ:- ସାତ୍ତ୍ୱିକ ମନୁଷ୍ୟ ଶମ ଦମ ଆଦି ଗୁଣ ସବୁ ସ୍ୱାଭାବିକ ଭାବରେ ଥାଏ ଏବଂ ସେ ଶାସ୍ତ୍ରୀୟ ବିଧି ନିଷେଧ ମାନି ଚଳେ। ରାଜସିକ ମନୁଷ୍ୟ ଦୁଃଖ ଓ ଅସନ୍ତୋଷ ଭରା ଜୀବନ ବିତାଏ। ତାମସିକ ମନୁଷ୍ୟ ଅଜ୍ଞାନ ଓ ମୂର୍ଖତାରେ ଜୀବନ ବିତାଏ।

ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ:- ସାତ୍ତ୍ୱିକ କର୍ମ ଅର୍ଥାତ୍ ଆତ୍ମକର୍ମ ଦ୍ୱାରା ସତ୍ତ୍ୱଗୁଣ ବଢ଼େ ଏବଂ ସେ ଜୀବନ ଶାନ୍ତିରେ ଭରି ରହେ। ରାଜସିକ କର୍ମ ଦ୍ୱାରା ଦୁଃଖ ଓ ଅସନ୍ତୋଷ ଭରା ଜୀବନ ବିତେ। ତାମସିକ କର୍ମ ରେ ଅଜ୍ଞାନତା ବଢ଼େ ଏବଂ ମନୁଷ୍ୟ ଜୀବନ ଦୁଃଖରେ ଭରି ରହେ।

ସତ୍ତ୍ୱାତ୍ ସଞ୍ଜାୟତେ ଜ୍ଞାନଂ ରଜସୋ ଲୋଭ ଏବ ଚ
ପ୍ରମାଦ ମୋହୌ ତମସୋ ଭବତୋ ଽଜ୍ଞାନମେବ ଚ ।୧୭।

ସତ୍ତ୍ୱାତ୍ ଜ୍ଞାନଂ ସଞ୍ଜାୟତେ, ରଜସଃ ଲୋଭ ଚ ଚ ତମସଃ ପ୍ରମାଦ ମୋହୌ ତମସଃ ଅଜ୍ଞାନମେବ ଚ ଚ ଭବତଃ

ଅର୍ଥ:- ସତ୍ତ୍ୱଗୁଣରୁ ଜ୍ଞାନ, ରଜଗୁଣରୁ ଲୋଭ ତମଗୁଣରୁ ପ୍ରମାଦ ଅବିବେକ, ଅଜ୍ଞାନତା ଜନ୍ମେ।୧୭।

ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ:- ସତ୍ତ୍ୱଗୁଣରୁ ସତ୍ତ୍ୱକର୍ମ ଅର୍ଥାତ୍ ଆତ୍ମକର୍ମ ପ୍ରତି ଲୋକଙ୍କ କର୍ମରେ ଅନୁରକ୍ତ ଆତ୍ମଜ୍ଞାନ ଜାତ ହୁଏ। ରଜଗୁଣରୁ ଫଳାକାଙ୍କ୍ଷୀ ଲୋକଙ୍କ ସକାମକର୍ମ କୁକୁଡା ଲୋଭ ଜନ୍ମେ, ତମଗୁଣରୁ ପ୍ରମାଦ ଅର୍ଥାତ୍ ଦିଗାଦିଗ ଜ୍ଞାନ ଶୂନ୍ୟ ହୋଇ ଲୋଭ ଫଳନାରେ ହେଉଥିବା ଅଜ୍ଞାନ ଜନ୍ମେ।୧୭।

ଊର୍ଦ୍ଧ୍ୱଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତି ସତ୍ତ୍ୱସ୍ଥା ମଧ୍ୟେ ତିଷ୍ଠନ୍ତି ରାଜସା
ଜଘନ୍ୟ ଗୁଣ ବୃତ୍ତିସ୍ଥା ଅଧୋ ଗଚ୍ଛନ୍ତି ତାମସା ।୧୮।

ସତ୍ତ୍ୱସ୍ଥା (ସତ୍ତ୍ୱଗୁଣ ପ୍ରଧାନା) ଊର୍ଦ୍ଧ୍ୱଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତି, ରାଜସା (ରଜୋଗୁଣ ପ୍ରଧାନା) ମଧ୍ୟେ ତିଷ୍ଠନ୍ତି, ଜଘନ୍ୟ ଗୁଣ ବୃତ୍ତିସ୍ଥା (ନିକୃଷ୍ଟତମ ତମଗୁଣଧର୍ମ ତମାଦି ମୋହାଦି ବୃତ୍ତି ସ୍ଥିତା) ତାମସା ଅଧୋ ଗଚ୍ଛନ୍ତି।

ଅର୍ଥ:- ସତ୍ତ୍ୱ ପ୍ରଧାନ ବ୍ୟକ୍ତି ଊର୍ଦ୍ଧ୍ୱଗାମୀ ହୁଅନ୍ତି, ରଜୋଗୁଣ ପ୍ରଧାନ ବ୍ୟକ୍ତି ମଧ୍ୟରେ ଓ ନିକୃଷ୍ଟ ତାମସିକ ଗୁଣ ସମ୍ପନ୍ନ ବ୍ୟକ୍ତି ନିମ୍ନ ବା ଅଧୋଗତିକୁ ଯାନ୍ତି ରହନ୍ତି।୧୮।

ଗୋପାଳିଦ:- ଅର୍ଜୁନ ପଚାରିଲେ — ହାତୀର ସ୍ଥିତ ଚେତସ୍ତୁଦ୍ଧ ପୂର୍ଣ୍ଣ ଜୀବଭୂତ ଦ୍ୱାରା କାର୍ଯ୍ୟ ହେଲା - ହେ ପ୍ରଭୁ! - ପ୍ର-ପ୍ରକୃଷ୍ଟ ଦ୍ୱାରା ଭୂ - ହେଉଛନ୍ତି ଯେଉଁ । ଯାହାଠାରୁ ଯେଉଁ ପ୍ରକୃଷ୍ଟ ଦ୍ୱାରା ହେଉଛନ୍ତି ଯେଉଁଥିରୁ, ଅର୍ଥାତ୍ ଯାହାଙ୍କଠାରୁ ହେଉଛନ୍ତି ବା ହେଉଛି ଯେଉଁଠାରେ ଏହି ସମସ୍ତଙ୍କର ମୂଳକାରଣ ଆତ୍ମା । ଅତଏବ ଆତ୍ମାଙ୍କୁ ଏହି ଆତ୍ମାକୁ ଜୀବଭୂତ କହିଲେ - ଦେହୀ କେଉଁ ଦ୍ରବ୍ୟକୁ ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣାଶ୍ରିତ ସୂତ୍ର ? ଅର୍ଥାତ୍ ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣାଶ୍ରିତ ସୂତ୍ରକ ହେ ଆତ୍ମା ତୁ ପୁଚ୍ଛ ଲେ ଆତୁଛ ପାଇଁ ତାକୁ ଛନ୍ଦୁକ କହିଛ ? ତାକୁଠାରୁ ଆଗୁଡ଼ ଜିଜ୍ଞାସୁ ହୋଇଛ ? ଓ ସେ କେଉଁ ଦ୍ରବ୍ୟାଳୁ ଅକଳ୍ପନୀୟ ଶକ୍ତିରେ ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣାଶ୍ରିତ କରି ଆତ୍ମାଙ୍କୁ ଜୀବ ଭୂତାକାରୁ କରେ

ପ୍ରକାଶଦି ପ୍ରକୃତିଦି ମୋହମୋଦ ଚ ପାଣ୍ଡବ
ନ ଦ୍ୱେଷ୍ଟି ସମ୍ପ୍ରବୃତ୍ତାନି ନିବୃତ୍ତାନି କାଙ୍କ୍ଷତି ।୨୨।

ଜୀବଭୂତାକାରୁବାଚ : ହେ ପାଣ୍ଡବ ! ପ୍ରକାଶ (ସତ୍ତ୍ୱଗୁଣରୁ ଦେଖିବାକୁ ଥିବା ଜ୍ଞାନ ପ୍ରକାଶ ଦ୍ୱାରା ଜାଣିହେଉଥିବା ଅଳ୍ପ ପୂର୍ବୋକ୍ତ ସତ୍ତ୍ୱଗୁଣାଦିର) ପ୍ରବୃତ୍ତିଦି (ରଜଃ ଗୁଣାଦିର) ମୋହମୋଦ ଚ (ତମଃ ଗୁଣାଦିର) [ଚାଲି ଯିବାକୁ ଥିବା ଗୁଣାଦିର ନାମ ନାମ] ସମ୍ପ୍ରବୃତ୍ତାନି (ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ପ୍ରବୃତ୍ତ ହୋଇଥିଲେ) [ଯଦି] [ନାହିଁ] ନ ଦ୍ୱେଷ୍ଟି, କିମ୍ବା ନିବୃତ୍ତାନି ଚ (ଯଦି) ନ କାଙ୍କ୍ଷତି [ଯଦି ଗୁଣାଦି ଚଳିଯାଇଥିବେ] ।୨୨।

ଅର୍ଥ:- ଶ୍ରୀଭଗବାନ୍ ଉତ୍ତର କଲେ ହେ ପାଣ୍ଡବ ! ପ୍ରକାଶ - ସତ୍ତ୍ୱଗୁଣ, ପ୍ରବୃତ୍ତି ରଜଗୁଣ, ତଥା ମୋହ ତମଗୁଣ । ଚାଲିଯାଉ ଥିବା ପୂର୍ବ ପୂର୍ବ ଗୁଣ ଆସିଲେ, ସେ ସବୁକୁ ଜଣେ ଜ୍ଞାନୀ ବ୍ୟକ୍ତି ଘୃଣା କରନ୍ତି ନାହିଁ ଏବଂ ଆସୁଥିବା ଗୁଣାଦିକୁ ଆଣିବା ପାଇଁ ଚେଷ୍ଟା କରନ୍ତି ନାହିଁ ।୨୨।

ଶବ୍ଦାର୍ଥ:- ଯୁଧିଷ୍ଠିର ବୈଦଗ୍ଧ୍ୟ ଶବ୍ଦରେ ହେ ପାଣ୍ଡବ ! ଏବୁ ଥିବାରୁ
୨ୟ ଶ୍ଲୋକ ହେ ପାଣ୍ଡବ ଯଜ୍ଞୋପବୀତ ଓ ଯୁଦ୍ଧ ଏ ଦୁଇଗୁଣ ସାମାନ୍ୟ
ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କଠାରେ ଅଛି ବୋଲି କୁହାଯାଏ ନାହିଁ, ଅତଏବ ଯଜ୍ଞୋପବୀତ ଓ ବୀରତ୍ୱ
ଏ ଦୁଇଟି ଗୁଣ ସମସ୍ତଙ୍କଠାରେ ଥାଏ ନାହିଁ, ଏଥିରୁ ଏହି ଦୁଇଟି ଗୁଣ ସମସ୍ତଙ୍କଠାରେ
ଅପ୍ରତ୍ୟାଶିତ ଭାବେ ହେ ଏକ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କଠାରେ, କିମ୍ବା କିଛି ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କଠାରେ
ଥାଇପାରେ ନାହିଁ, ତେଣୁ ଏମାନେ ସାମାନ୍ୟାକାର ନାହିଁ, ତାଙ୍କୁ
ଗୁଣୋତ୍ତମ ବୋଲି ଜାଣିବ ।୨୨।

ଏହାପରୀକ୍ଷ ଯଦାପ୍ତାକୋ ଘୁଚେଁଲୋଳା କିଂଶୁକ୍ଲାଭତ
ଘୁଣା ବର୍ତ୍ତନ୍ତି ଭୂଯୋଦଂ ଚଲା ଯଦ୍ୟଚ୍ଛିତୁଚ୍ଛି ନେକଥତ ।୩।
ମାଃ ଏହାପ୍ତାଗଦତ (ପ୍ରାପ୍ତିତଲ୍ଲୁ) ଯାପ୍ତାମଃ (ଯୁଦ୍ଧରେନ) ଘୁଚ୍ଛେଁଃ
(ଘୁଣାକାଲେଁଃ ସୁକ୍ଷ୍ମା ଘୁଚ୍ଛେଦିଚ୍ଛଃ) [ଘୁଦୁଲାଃ] କିଂଶୁକ୍ଲାଭତ
[ଅଗିଙ୍କୁ] ଘୁଣାଃ ବର୍ତ୍ତନ୍ତେ ଭୂଯୋଦଂ [ପାଣ୍ଡବ] ଯଦ୍ୟଚ୍ଛିତୁଚ୍ଛି
(ଯଦ୍ୟଚ୍ଛିତୁଚ୍ଛେ) ନ ଚ ଅଥାଚ୍ଛେ (ଚଳନ୍ତି) [ଯଥୁଣାଭାବତ
ଚଳନ୍ତ୍ୟେବ] ।୨୩।

ଅନ୍ୱୟ:- ଯେ ଏହାପ୍ରୀତ ହୋଇ ସୁଖଦୁଃଖ ଆଦି ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱ
ଘୁଣାପାତ୍ରକାରୀ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କଠାରେ କିଛିକାଳ ସ୍ଥିତି ନାହିଁ କିମ୍ବା ଅନେକ
କିଛି ଦିନ ଯାଏନ୍ତି ନାହିଁ, ଘୁଣାପାତ୍ରକାରୀଙ୍କ ପୂର୍ବଦଗ୍ଧରେ
ବ୍ୟକ୍ତିମାନେ ନିଜକୁ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ନଖରେ ନିର୍ମୁକ୍ତ ହୋଇଥାନ୍ତି,
ସେ ଗୁଣୋତ୍ତମ ବୋଲି ଜାଣିବ ।୨୩।

ଶବ୍ଦାର୍ଥ:- ଏହାପ୍ରୀତ ଅବସ୍ଥିତ - ଏତତ୍ + ଆପ୍ରୀତ = ଏହାପ୍ରୀତ
ଅର୍ଥାତ୍ ଶାସ୍ତ୍ରୀୟ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଏହା ପ୍ରାପ୍ତ ହୋଇଥିବାରୁ ସମସ୍ତ
ଯେ ଆବଶ୍ୟକ ଜାଣୁଥାନ୍ତି ସେ ଏହାପ୍ରୀତ ଅବସ୍ଥିତ, ସେ ସାଧୁ -
ସଜ୍ଜନ ଆଖ୍ୟାୟିତ, ସୁତ୍ୟ ଦୁଃଖରେ କଦାପି ବିଚଳିତ ହୁଅନ୍ତି ନାହିଁ.
ନ୍ୟାୟାନୁକୂଳରେ ହେ ସାଧୁ ଏବଂ ଶାସ୍ତ୍ରବିଧି ଦ୍ୱାରା ସୁତ୍ୟ ଦୁଃଖରେ

ଗୁଣୀଦାରୁ ନଚ୍ଚୁଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ବହିଷ୍କାର ହେଉଥିବା ପରି ଗୁଣା ମାଲକାରୁ କାଳିମଝଣାଦାରେ କଚକିଚ ହୁଏ ଥାନ୍ତି ନାହିଁ । ଏହି ପରି ଏଥିରୁ ଗୁଣାଚକ୍ରର ଆରମ୍ଭ ହୋଇଥିବା ଜଣାଯାଏ ।

ଯାଦୁଅଣ୍ଡ ଯୁଆଡ଼ ଘୁଷୁଡ଼ ପାଲୁଆଁ ଜାତିର ଜନ୍ମ ।
ଦୁଇଟି ଡିମ୍ବୁଡ଼ି ଓ ଦୁଇଟି ପାଦ ବିଶିଷ୍ଟ କୀଟାଣୁ ପଦାର୍ଥ ।

ଯାଦୁ ସମ ଦୁଷ୍ଟ ଯୁଆଡ଼ ଘୁଷୁଡ଼ (ସୂତ୍ରରେ ଆଦ୍ୟକ ବର୍ଣ୍ଣ ଯୁକ୍ତ)
ଅପ ଲୋଷ୍ଟୁ ଜୁ ଜୀବିତ, ଦୁଇଟି ଡିମ୍ବୁଡ଼ି ଓ ପାଦ (ଜୀବଶ୍ରେଣୀ ଭୁକ୍ତ)
ଦୁଇଟି କିମ୍ବା ଅଧିକ ପାଦ ଯୁକ୍ତ (ଏଥି ଗୁଣାଚକ୍ର ଦୃଷ୍ଟ ହୋଇଥାଏ) ।୨୪।

ଆଦ୍ୟ: - ମାଲ୍ଲାକାରୁ ସୁଦ୍ଧ ଦୁଷ୍ଟ ଯମାନି, ତମ ଆଜ୍ଞାରେ ଯୁଦ୍ଧି ତମ
ହାତିଲୁ ପାଳକୁ ଜାତ୍ୟ ଅହି ପାଦିଛନ୍ତି, ମାଲ୍ଲାକା ଦୁଷ୍ଟିରେ ମାଟି, ଜାଥରୁ
ସୁନା ଯମାନି, ଡିମ୍ବୁ ଅଡ଼ିମ୍ବୁ ମାଲ୍ଲାକାରୁ ଯମାନି, କିମ୍ବା - ପ୍ରଜାଯାଏ
ତମ ଯମାଜ୍ଞାପାଳ୍ୟ; ତାକୁ ଗୁଣାଚକ୍ର ବୁଝାଏ ।୨୫।

ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ: - କିଡେ କିଡ଼ାରେ ରହି ଯଥାର୍ଥ ଆଜ୍ଞାରେ ପଶୁମାନ
ସ୍ଥିର ହେଉ ଚେଷ୍ଟା ଯଥାସମ୍ଭବ ସୁନା ବୋଲି ଭାବନ୍ତି.
ସୁଦ୍ଧ ଦୁଷ୍ଟରେ କଚକିଚ ହୁଅନ୍ତି ନାହିଁ, ଡିମ୍ବୁ-ଅଡିମ୍ବୁ ମୁ
ଯମାନ ବୋଧ କରନ୍ତି, ଲୋଷ୍ଟୁଡିମ୍ବୁ ବର୍ଣ୍ଣ ନ ହୋଇ ପ୍ରେମାସ୍ପଦ
କିଡ ବର୍ଣ୍ଣର ହେଉ ଥାଆନ୍ତି, କିମ୍ବା ଜାତି ନାହିଁ କି
ପ୍ରଜ୍ଞାରେ ଯୁକ୍ତି ହୁଅନ୍ତି ନାହିଁ, ସେହିପରି ଏଥିରୁ ଗୁଣାଚକ୍ର ।୨୬।

ମାଲ୍ଲା ଯମାନ ଜାତ୍ୟ ସୁଲ୍ଲଯମିତ୍ରୀ ଡିମ୍ବୁ ଜାତ୍ୟ
ସର୍କାରୁ ପହିଲ୍ଲଯାଇଁ ଗୁଣାଚକ୍ରଃ ଯ ଦୃଶ୍ୟତେ ।୨୫।

[ଜାତି] ମାଲ୍ଲାଯମାଲ୍ଲା ଜାତ୍ୟ
ସର୍କାରୁ ପହିଲ୍ଲଯାଇଁ [ଦୁଷ୍ଟଃ ; ମିତ୍ରୀ ଡିମ୍ବୁ ଃ ଦୁଷ୍ଟ
ଯାଡ଼ୁସୁମାନ୍ ପହିଲ୍ଲଯୁ ଜାତି ଜାତ୍ୟ ସର୍କାରୁ ଯମାନି]
ଗୁଣାଚକ୍ରଃ ଦୃଶ୍ୟତେ ।୨୫।

ଅର୍ଥ:- ତା ପାଖକୁ ଯା ପାରିବେ ସମସ୍ତଙ୍କୁ, ମିତ୍ର ଓ ଶତ୍ରୁ ସମସ୍ତଙ୍କର ପ୍ରଣାମ, ଓ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଏମିତି କହିଥାନ୍ତି, ସେ ଗୁଣାଢ୍ୟ ।୨୪।

ଶବ୍ଦାର୍ଥ:- ଯେଉଁମାନଙ୍କୁ ଦୁଃଖ ଶିଖା ସମ୍ଭବ ହେ ତା ଦୁଃଖ ହୁଏନାହିଁ, ଶତ୍ରୁ ମିତ୍ର ଉଭୟଙ୍କଠାରୁ ସମାନ ଆଦର ପାଆନ୍ତି, ସମସ୍ତଙ୍କର ପ୍ରଣାମ ଓ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଏମିତି କହିଥାନ୍ତି, ସେ ଗୁଣାଢ୍ୟ ।୨୪।

ଯାହାଙ୍କ ଦେଖିବାରୁ ଦୁଃଖୀ ଲୋକଙ୍କ ଦୁଃଖ ଦୂର ହୁଏ, ଯାହାଙ୍କ ଦେଖିବାରୁ ଶତ୍ରୁ ମିତ୍ର ଉଭୟଙ୍କର ଆନନ୍ଦ ହୁଏ, ଯାହାଙ୍କ ଦେଖିବାରୁ ଦୁଃଖୀ ଲୋକଙ୍କ ଦୁଃଖ ଦୂର ହୁଏ, ଯାହାଙ୍କ ଦେଖିବାରୁ ଶତ୍ରୁ ମିତ୍ର ଉଭୟଙ୍କର ଆନନ୍ଦ ହୁଏ, ସେ ଗୁଣାଢ୍ୟ ।୨୫।

ଶବ୍ଦାର୍ଥ:- ଯେଉଁମାନଙ୍କୁ ଦେଖିବାରୁ ଦୁଃଖୀ ଲୋକଙ୍କ ଦୁଃଖ ଦୂର ହୁଏନାହିଁ, ଶତ୍ରୁ ମିତ୍ର ଉଭୟଙ୍କର ଆନନ୍ଦ ହୁଏନାହିଁ, ସେ ଗୁଣାଢ୍ୟ ।୨୫।

ଯାହାଙ୍କ ଦେଖିବାରୁ ଦୁଃଖୀ ଲୋକଙ୍କ ଦୁଃଖ ଦୂର ହୁଏ, ଯାହାଙ୍କ ଦେଖିବାରୁ ଶତ୍ରୁ ମିତ୍ର ଉଭୟଙ୍କର ଆନନ୍ଦ ହୁଏ, ଯାହାଙ୍କ ଦେଖିବାରୁ ଦୁଃଖୀ ଲୋକଙ୍କ ଦୁଃଖ ଦୂର ହୁଏ, ଯାହାଙ୍କ ଦେଖିବାରୁ ଶତ୍ରୁ ମିତ୍ର ଉଭୟଙ୍କର ଆନନ୍ଦ ହୁଏ, ସେ ଗୁଣାଢ୍ୟ ।୨୬।

ଶବ୍ଦାର୍ଥ:- ଯେଉଁମାନଙ୍କୁ ଦେଖିବାରୁ ଦୁଃଖୀ ଲୋକଙ୍କ ଦୁଃଖ ଦୂର ହୁଏନାହିଁ, ଶତ୍ରୁ ମିତ୍ର ଉଭୟଙ୍କର ଆନନ୍ଦ ହୁଏନାହିଁ, ସେ ଗୁଣାଢ୍ୟ ।୨୬।

ଯାହାଙ୍କ ଦେଖିବାରୁ ଦୁଃଖୀ ଲୋକଙ୍କ ଦୁଃଖ ଦୂର ହୁଏ, ଯାହାଙ୍କ ଦେଖିବାରୁ ଶତ୍ରୁ ମିତ୍ର ଉଭୟଙ୍କର ଆନନ୍ଦ ହୁଏ, ଯାହାଙ୍କ ଦେଖିବାରୁ ଦୁଃଖୀ ଲୋକଙ୍କ ଦୁଃଖ ଦୂର ହୁଏ, ଯାହାଙ୍କ ଦେଖିବାରୁ ଶତ୍ରୁ ମିତ୍ର ଉଭୟଙ୍କର ଆନନ୍ଦ ହୁଏ, ସେ ଗୁଣାଢ୍ୟ ।୨୭।

ଶବ୍ଦାର୍ଥ:- ଯେ ଯେଉଁ ଦେଖିବାରୁ ଦୁଃଖୀ ମାନଙ୍କ ସେବା କରନ୍ତି ସେ ସମସ୍ତ ଗୁଣାଢ୍ୟ ଲକ୍ଷଣ ପ୍ରାପ୍ତ ହୁଅନ୍ତି ।୨୭।

ଶବ୍ଦାର୍ଥ:- ଦୁଃଖୀ ଲୋକମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ସେବା କରନ୍ତି କାରଣ ସେଇ ସମସ୍ତେ ଦୁଃଖୀ ଲୋକଙ୍କ ଦୁଃଖ ଦୂର କରିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରନ୍ତି ସେମାନେ ଦୁଃଖୀ ଲୋକଙ୍କ ପ୍ରତି ପ୍ରେମ ରଖନ୍ତି ଏବଂ ସେମାନଙ୍କ ସେବା କରନ୍ତି (ପ୍ରେମ - ଭଲ ପାଇବା, ସେବା - ଯତ୍ନ କରିବା) ସେ ସମସ୍ତ ଗୁଣୀ ବ୍ୟକ୍ତି ମାନେ

କୃଷ୍ଣଭକ୍ତ ଲୋଗାମ୍ବ ପ୍ରୁବେନ୍ତି ଅର୍ଥାତ୍ ପ୍ରାଣରୂପୀ ଆତ୍ମାଙ୍କୁହିଁ
ଭଜନ୍ତି ଅବସ୍ଥା ରୂପରେ ଅଧ୍ୟାତ୍ମ, ମହାନିର୍ଦ୍ଦେଶକ ପାଇବା ନିମନ୍ତେ
ଲୋଗାମ୍ବ ପ୍ରୁବେନ୍ତି ।୨୬।

ବ୍ରହ୍ମଣୋ ହି ପ୍ରତିଷ୍ଠାହମମୃତସ୍ୟାବ୍ୟୟସ୍ୟ ଚ ।
ଶାଶ୍ୱତସ୍ୟ ଚ ଧର୍ମସ୍ୟ ସୁଖସ୍ୟୈକାନ୍ତିକସ୍ୟ ଚ ॥୨୭॥

ହି (ଯେହେତୁ) ଅହଂ ବ୍ରହ୍ମଣଃ ପ୍ରତିଷ୍ଠା (ଭୂମି) ଚ ତଥା ଅବ୍ୟୟସ୍ୟ (ନିତ୍ୟସ୍ୟ) ଅମୃତସ୍ୟ (ମୋକ୍ଷସ୍ୟ) ଚ ଶାଶ୍ୱତସ୍ୟ ଧର୍ମସ୍ୟ ଚ ଐକାନ୍ତିକସ୍ୟ ସୁଖସ୍ୟ ଚ (ପ୍ରତିଷ୍ଠା) [ପରମାନନ୍ଦରୂପସ୍ୟ] ।୨୭।

ଅର୍ଥ: ମୁଁ ବ୍ରହ୍ମର ପ୍ରତିଷ୍ଠାତା, ନିତ୍ୟ ମୋକ୍ଷ ଓ ସନାତନ ଧର୍ମର ଐକାନ୍ତିକ ସୁଖଦାତା ଅର୍ଥାତ୍ ଅମର ପଦ ।୨୭।

ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ:- ~~ମୁଁ ବ୍ରହ୍ମର ପ୍ରତିଷ୍ଠାତା, ନିତ୍ୟ ମୋକ୍ଷ ଓ ସନାତନ ଧର୍ମର~~
ମୁଁ ବ୍ରହ୍ମ - ପ୍ରତିଷ୍ଠା ରୂପେ ମୁକ୍ତି ଅବସ୍ଥା । ମୁଁ ନିତ୍ୟ ବସ୍ତୁ ଅର୍ଥାତ୍ ସର୍ବଦା ବିଦ୍ୟମାନ । ମୁଁ ଅମର ପଦ, ଅର୍ଥାତ୍ ମୃତ୍ୟୁ-ଯୋଗ ଅବସ୍ଥା - ଯୋଗ ଅବସ୍ଥାରେ ମୁକ୍ତି ଲାଭ କଲେ ମୃତ୍ୟୁ ଭଳି ଏହି ଦେହରେ ଦିଆଯାଇ 'ଅହଂ' ସ୍ୱରୂପ ବ୍ରହ୍ମରେ ସ୍ଥିତି ଲାଭ ଅବସ୍ଥା ମୁଁ । ମୋର ଭକ୍ତ ପାଇଲେ ସାଧାରଣ ମୃତ୍ୟୁ ଦୂରେଇ କରି ମୃତ୍ୟୁ ନିଜର ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇ ଅମରପଦ ଲାଭ ହୋଇଥାଏ । ତେଣୁ ପାଇଁ ମୁଁ ଅମରପଦ ବା ମୋକ୍ଷ । ସନାତନ ଧର୍ମର ଐକାନ୍ତିକ ସୁଖ ବସ୍ତୁ ମୁଁ । ଧର୍ମ- ଅର୍ଥାତ୍ ଯାହାଦ୍ୱାରା ଜୀବ ପୋଷଣ ହୋଇଥାଏ । ଏଣୁ ମାତ୍ର ପ୍ରାଣ ଦ୍ୱାରା ଜୀବର ପୋଷଣ ହୋଇଥାଏ । ଅତଏବ ପ୍ରାଣଙ୍କୁ ବା ଆତ୍ମ ଶକ୍ତି ହିଁ ଧର୍ମ । ସନାତନ ଧର୍ମ - ଆଦ୍ୟକାଳ କାଳରୁ ଯାହା ଚାଲି ଆସିଛି ସେହି ଆତ୍ମଶକ୍ତି ବା ଆତ୍ମଧର୍ମ ମୁଁ । ଐକାନ୍ତିକ ସୁଖବସ୍ତୁ ମୁଁ । ଅର୍ଥାତ୍ ମୋକ୍ଷ

ପାଞ୍ଚଟା ପାପ ପାହାଚକୁ ପ୍ରାପ୍ତି ଦ୍ୱାରକ ମୁଖ୍ୟ ଶିକ୍ଷାଥାଏ ।
ଯୁଃ, ମୋହ ଭ୍ରକ ଲୋଭ ମୋହଥାଏ, ଏଣୁ ।
ଛଅଟି ଗୁଣାତ୍ମକ ଜିଭ୍ରତା ମୋଚ୍ଚଃ
ଅଥାତ୍ ।
ଜଦ୍ଦା ଦୁଗୋଟିଗୁଣ, ଅଥାତ୍ ଦାଳ୍ପା ଚଉଜୋଗୁଣ, ଜୁଦୁମ୍ନ
ପତ୍ତୁଗୁଣ । ଚାରି ଛକିଗୁଣର କଦ୍ଦା ଅବସ୍ଥା ମୋଚ୍ଚ ଅଟୁ ।
ଅଥାତ୍ ଚଉଚମ ଚନ୍ଦ୍ରାକ ଜଦ୍ଦା ପିଲ୍ଲାଳ୍ପା ଜାଚ୍ଚ ଜୋଗ ଦେଇ
ଜୁଦୁମ୍ନା ପତ୍ତୁଗୁଣ ଦୋଷୁଛି ହୋଇଛି, ଚାରି ଅବସ୍ଥାକୁ
ଚଉଚମ କଥାଏ, ଚାରି ଚଉ, ଜୋଗ, ପତ୍ତୁଗୁଣର ଆଲମ୍ବି
ଚାରି ଜାତୀୟ ଦେ ସର୍ବଦା ଥାଇଛି । ଜୋଗିଜ ଗୁଣର
ଜାଲମ୍ବି ଜୋଗ ହେଲା ବେଳକୁ ଯୋଡ଼ ଜୋଗିଜ ଗୁଣର
ଜାଲମ୍ବି ଯୋଗୁଁ ଦେହକାକୁ ନିଜା ପୂର୍ବ ଅବସ୍ଥା ଏହି
ଗୁଣଚ୍ଛନ୍ଦ କିଲ୍ଲୁଚା ଅବସ୍ଥା ଅଟେ ଏହା ଚାଲାଚା ଅବସ୍ଥା ଜୋଲି
ଜୁଦୁମ୍ନାଜାତି ।

ଚତୁର୍ଥିଚା ଜାଚିଯାଜୁ ଯମ୍ଭାଜୁ ।

୫୫୫

ପାକ୍ଷି ପଚ୍ଛୋଽଦ୍ଧ୍ୟାୟଃ

ଶ୍ରୀ ଭୃଗବାନୁବାଚ

ଊର୍ଦ୍ଧ୍ୱମୂଳମଧଃ ଶାଖମଶ୍ୱତ୍ଥଂ ପ୍ରାହୁରବ୍ୟୟମ୍
ଛନ୍ଦାଂସି ଯସ୍ୟ ପର୍ଣାନି ଯସ୍ତଂ ବେଦ ସ ବେଦବିତ୍ ।୧।

ଶ୍ରୀ ଭୃଗବାନୁବାଚ ! ଊର୍ଦ୍ଧ୍ୱମୂଳମ୍ (ଊର୍ଦ୍ଧ୍ୱମ୍ ଯାକ୍ଷିଚକ୍ରାତ୍ ସତ୍ୟଲୋକାତ୍ ପାର୍ଶ୍ୱତଃ ମୂଳଂ ନାସ୍ୟ ସଃ) ଅଧଃ ଶାଖମ୍ (ଅଧଃ ଚ ଯାକ୍ଷିଚକ୍ରାତ୍ ଯସ୍ୟ ନିମ୍ନେ ଶାଖା ନାସ୍ୟ ତମ୍) [ଏବାହୁରୁତ୍ତମଣ ଅଧିଷ୍ଠେୟାତ୍] ଅବ୍ୟୟମ୍ [ଦୀର୍ଘତ୍ୱମ୍] ଅତଃପ୍ରିୟ (ଶୃଣୁ - ପ୍ରଭୃତ ପାର୍ଶ୍ୱସ୍ଥମପି ନ ସ୍ମୁଯସ୍ୟତ୍ୱେତି) ପ୍ରାହୁଃ, ଛନ୍ଦାଂସି (ଦୀର୍ଘତ୍ୱ) ନାସ୍ୟ ପାର୍ଣାନି [ଯଜ୍ଞାଦି ଶୁଭ ଯାଦିନ ଦ୍ୱାରେଣ ସ୍ୱର୍ଗାପ୍ତି ସ୍ୱୀକାରାତ୍] ଯସ୍ତଂ ବେଦ ସ ବେଦବିତ୍ [ଯଃ ସର୍ବ ଜୀବାଶ୍ରୟତ୍ୱେନ ଏନଂ ଜାନାତି ଉକ୍ତ ପାଦନାତ୍ ପାର୍ଣସ୍ୱୀକାରତ୍ୱ ବେଦାତ୍] ସଃ (ଯୋଗ୍ୟତମଃ ଅଧିକାରୀ) ସାତ ବେଦ (ବେତ୍ତି) ପଢ଼ତି [ବା] ବେଦ ଜ୍ଞଃ (ବେଦଜ୍ଞଃ) ।୧।

ଅର୍ଥ :- ଊର୍ଦ୍ଧ୍ୱ ଯାକ୍ଷିଚକ୍ର ଠାରୁ ସତ୍ୟଲୋକ ପର୍ଯନ୍ତ ନାସ୍ୟାର ମୂଳ, ଯାକ୍ଷିଚକ୍ର ର ନିମ୍ନ ଦେଶ ନାସ୍ୟାର ଶାଖା ; ପ୍ରଳୟ ପର୍ଯନ୍ତ ବାଚ୍ୟକାର ଏହାଙ୍କୁ ଚେତ୍ୟୁକାଳକୁ ଯା ଅବସ୍ଥାନ୍ତ, ସେହି ପାଇଁ ଶାସ୍ତ୍ରୀୟ କୁ ଅବ୍ୟୟ କହନ୍ତି ; ବେଦ ଅଧ୍ୟୟନ ଦ୍ୱାରା ଏହାର ପତ୍ର ଏହି ବୃକ୍ଷକୁ ଯେ ଜାଣନ୍ତି ସେ ବେଦବିତ୍ ।୧।

ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ :- ଊର୍ଦ୍ଧ୍ୱ ରେ ମୂଳ ଅଧଃ ରେ ଶାଖା ଅର୍ଥାତ୍ ସମୁଦ୍ର ର ଊର୍ଦ୍ଧ୍ୱସ୍ଥାନ ରେ (ଯାକ୍ଷିଚକ୍ର ଠାରୁ ସତ୍ୟଲୋକ ପର୍ଯନ୍ତ) ମୂଳବତ୍ତୁ ବା ଗାଢ଼ମାନ୍ତ ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶ ଭୁବନ ମୂଳବତ୍ତୁ ସତ୍ୟଲୋକ, ଯାକ୍ଷିଚକ୍ର ର କିଛୁ ତଳୁ ଦେଖା ନାଇଁବାର ଶାଖା ; ପ୍ରଳୟ ପରେ ବାଚ୍ୟକାର ଏହାଙ୍କ ଚେତ୍ୟୁକାଳକୁ ଯା ଅବସ୍ଥାନ୍ତ, ସେହି ପାଇଁ ଶାସ୍ତ୍ରୀୟ କୁ ଅବ୍ୟୟ କହନ୍ତି । ଏହି ବୃକ୍ଷ ର ପତ୍ର, ଶାସ୍ତ୍ର ପ୍ରସିଦ୍ଧ ଯାଜ୍ଞିକମାନଙ୍କ ର ଯାଗାଦି (ଅର୍ଥାତ୍ ଯାଗ ଯଜ୍ଞାଦିର ଫଳ ର ଅନୁଭବ ପାଇଁ ଯେଉଁ ପୁଣ୍ୟ ଅବଶ୍ୟକ - ତାହାକୁ କି ଏହାଙ୍କ ଚେତ୍ୟୁକାଳକୁ ଯା ଅବସ୍ଥାନ୍ତ ଏହି ପତ୍ର ଏହି ବୃକ୍ଷକୁ ଯେ ଜାଣନ୍ତି ସେ ବେଦବିତ୍ ।୧।

ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ :- ଊର୍ଦ୍ଧ୍ୱ ରେ ମୂଳ ଅଧଃ ରେ ଶାଖା ଅର୍ଥାତ୍ ସମୁଦ୍ର ର ଊର୍ଦ୍ଧ୍ୱସ୍ଥାନ ରେ (ଯାକ୍ଷିଚକ୍ର ଠାରୁ ସତ୍ୟଲୋକ ପର୍ଯନ୍ତ) ମୂଳବତ୍ତୁ ବା ଗାଢ଼ମାନ୍ତ ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶ ଭୁବନ ମୂଳବତ୍ତୁ ସତ୍ୟଲୋକ, ଯାକ୍ଷିଚକ୍ର ର କିଛୁ ତଳୁ ଦେଖା ନାଇଁବାର ଶାଖା ; ପ୍ରଳୟ ପରେ ବାଚ୍ୟକାର ଏହାଙ୍କ ଚେତ୍ୟୁକାଳକୁ ଯା ଅବସ୍ଥାନ୍ତ, ସେହି ପାଇଁ ଶାସ୍ତ୍ରୀୟ କୁ ଅବ୍ୟୟ କହନ୍ତି । ଏହି ବୃକ୍ଷ ର ପତ୍ର, ଶାସ୍ତ୍ର ପ୍ରସିଦ୍ଧ ଯାଜ୍ଞିକମାନଙ୍କ ର ଯାଗାଦି (ଅର୍ଥାତ୍ ଯାଗ ଯଜ୍ଞାଦିର ଫଳ ର ଅନୁଭବ ପାଇଁ ଯେଉଁ ପୁଣ୍ୟ ଅବଶ୍ୟକ - ତାହାକୁ କି ଏହାଙ୍କ ଚେତ୍ୟୁକାଳକୁ ଯା ଅବସ୍ଥାନ୍ତ ଏହି ପତ୍ର ଏହି ବୃକ୍ଷକୁ ଯେ ଜାଣନ୍ତି ସେ ବେଦବିତ୍ ।୧।

ଦୁଃଖିତ କାଳିକୁ କାଢ଼ିବ) ଏହିପରି ଅଶ୍ଳୀଳସ୍ୟ ~~[illegible]~~
ଦେହରୂପୀ ବସ୍ତ୍ରକୁ ଅଶ୍ରଦ୍ଧା ସହ ମୁହାଁଇ ଥିଲି । ବେଦମାନେ
ଏହି ପ୍ରକାର ପତ୍ର । ଯେପରି ଅର୍ଥ ସତ୍ତ୍ୱ, ରଜ, ତମ ଗୁଣ ପ୍ରଭୃତି ।
(ଯଥା:- ଋଚୋ ରଜୋ ଗୁଣାଃ ସତ୍ତ୍ୱ ଯଜୁଂଷି ସାମାନି ତମୋ - ଇତ୍ୟାଦି)
ଏମାନେ ପତ୍ରସ୍ୱରୂପ । ଏହି ପରି ଅଶ୍ୱତ୍ଥ ବୃକ୍ଷ ଜ୍ଞାନରେ ଯେଉଁମାନେ
ଯେ ଜାଣି ପାରିଥାନ୍ତି ସେ ବେଦବିତ୍ ।୧।

ଅଧଶ୍ଚୋର୍ଦ୍ଧ୍ୱଂ ପ୍ରସୃତାସ୍ତସ୍ୟ ଶାଖା ଗୁଣପ୍ରବୃଦ୍ଧା ବିଷୟପ୍ରବାଳାଃ
ଅଧଶ୍ଚ ମୂଳାନ୍ୟନୁସନ୍ତତାନି କର୍ମାନୁବନ୍ଧୀନି ମନୁଷ୍ୟଲୋକେ ।୨।

ଅସ୍ୟ ବୃକ୍ଷସ୍ୟ: ପ୍ରବୃଦ୍ଧାଃ (ଗୁଣୈଃ ସତ୍ତ୍ୱାଦିଭିଃ ଜଳସେଚନୈରିବ ବୃଦ୍ଧିଂ ପ୍ରାପ୍ତାଃ)
ବିଷୟ ପ୍ରବାଳାଃ (ବିଷୟାଃ ଶବ୍ଦାଦୟଃ ପ୍ରବାଳାଃ ପଲ୍ଲବସ୍ଥାନୀୟାଃ ଯାସାଂ ତାଃ)
ଶାଖାଃ (ଆଜୀବ ତରୁସ୍ୟ) ଅଧଃ ଊର୍ଦ୍ଧ୍ୱଂ (ଆକ୍ଷୀତରୁ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତଂ) ଚ
ପ୍ରସୃତାଃ (ବିସ୍ତୃତାଃ) ~~ମ~~ ମନୁଷ୍ୟ ଲୋକେ କର୍ମାନୁବନ୍ଧୀନି (କର୍ମ ଏବ ଅନୁବନ୍ଧ ଉତ୍ତର
ଭାବି ଯେଷାଂ ଭୂତାନାଂ ତାନି) ମୂଳାନି (ଆକ୍ଷୀ ତରୁସ୍ୟ)
ଅଧଶ୍ଚ ଊର୍ଦ୍ଧ୍ୱଂ (ଆକ୍ଷୀତରୁ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତଂ) ଚ ଅନୁସନ୍ତତାନି (ବିସ୍ତୃତାନି)
(ଆଜୀବ ତରୁସ୍ୟ ଅଧଃସ୍ଥ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ନାଡ଼ି ~~[illegible]~~ ଉନ କର୍ମାନୁ ବନ୍ଧି) ତା ।

ଅର୍ଥ:- ସେହି ବୃକ୍ଷର ଶାଖା ତ୍ରିଗୁଣ ରୂପରେ ଜଳ ସେଚନ କରି
ବୃଦ୍ଧି କରୁଅଛନ୍ତି । ଶବ୍ଦାଦି ବିଷୟ ପତ୍ର ଆକାଶର ଅଧଃ ଓ ଉର୍ଦ୍ଧ୍ୱ
ଉଭୟ ଦିଗକୁ ଆଚ୍ଛାଦିତ କରିଛି । ମନୁଷ୍ୟ ଜନ୍ମରେ କର୍ମବନ୍ଧ
କରିଥିବା ମୂଳ ଗୁଡ଼ିକ ଅଧ ଓ ଉର୍ଦ୍ଧ୍ୱ ଅଧ ଓ ଉର୍ଦ୍ଧ୍ୱ ଆକାଶ
ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବିସ୍ତୃତ ହେଲା ପରି ବଢ଼ି ରହିଛି ।୨।

ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ:- ପୂର୍ବ ଶ୍ଳୋକରେ ବର୍ଣ୍ଣିତ ଅଶ୍ୱତ୍ଥ ବୃକ୍ଷର ଶାଖା ଗୁଡ଼ିକ
ତଳରୁ ଉପର ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବଢ଼ିଛନ୍ତି ଅର୍ଥାତ୍ ମୂଳରୁ ତଳ ଆଡ଼କୁ
ପ୍ରାଣ, ଅପାନ ଆଦି ବାୟୁ ମାନଙ୍କର ସାହାଯ୍ୟ ନିମନ୍ତେ ଅଧଃଶୁଦ୍ଧି
ଶାଖାରୂପୀ ହସ୍ତ, ପାଦରେ କାର୍ଯ୍ୟ ହୋଇ ଯାଉଛି, ପୁଣି ତଳୁ
ଉପର ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ନାଡ଼ି ମାନେ ମସ୍ତିଷ୍କ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଯାଇଛନ୍ତି ।

ଓଡ଼ଣାରେ ଶୁଖିଲା ଉତ୍ତମରେ ଲୁଣ ଅଳ୍ପ ପରିମାଣରେ ଦେଖାଯାଉଥିବା
ସେହି ଆଦି ପଦାର୍ଥକୁ ସ୍ମରଣ କରିବା ଦ୍ୱାରା ଅନ୍ୱେଷଣ
ଅନୁଚ୍ଛେଦର ଶବ୍ଦାର୍ଥ ।

କର୍ପାଳ ମୋତ୍ତା ଜିଭଛୋଲା ଘୋଡା ।
ଆଖିତାରୁଣିଆ ଝିଙ୍କାବୁଦାମାଛ
ଫୁଟଲିଟିପିଙ୍କୁ ସୂଚୀପତ୍ର ଶବ୍ଦ
ଗାଡ଼ିଚକୁଆପତ୍ର ପଦ ପ୍ରକାଶନ ।

କର୍ପାଳ ମୋତ୍ତାଃ (କର୍ପାତ୍ତୋ ମାନ ମୋତ୍ତାଲ୍ଲୋ ଆଦ୍ରାଳକାଠାରୁ ମିଳୁଥିବା
ଝିଙ୍କେଚୋ ଶୋଲଭୂୟଃ ଗତ) ଜିଭଛୋଲା ଘୋଡାଃ (ଜିଭଃ ଛାଡ଼ିଲୁ
ଛୋଲା ଚୁଟାଃ ଘୋଡାଃ ଚୌଃ ଗତ) ଆଖିତାରୁଣିଆ ଝିଙ୍କାବୁଦାମାଛଃ (ଆଖି-
ଝୀଙ୍କେ ପରିଲକ୍ଷିତଃ) ଝିଙ୍କାବୁଦାମାଛଃ (କିଟୋଗଣ)
ଝିଙ୍କାବୁଦାମାଛଃ ଶୋଲଭୂୟଃ ଗତ) ସୂଚ୍ୟପତ୍ରଃ ଶବ୍ଦଃ
ପୁରୁଷଃ (ସୂଚ୍ୟପତ୍ର ପ୍ରକାଶକ ଶାସ୍ତ୍ରୋକ୍ତ ବିଷୟ)
ଶବ୍ଦାନୁକ୍ରମିକଃ ଆଦ୍ୟକ୍ଷରଃ (ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ବିଷୟ) < ଯୁକ୍ତ ଗତ
ଆବଶ୍ୟକଃ ଗତି ଗାଇଁନ୍ତି ।୪।

ଅର୍ଥ:- ମାଛମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଆମ୍ଭମାନଙ୍କର, ମିଥ୍ୟା ଅଭିନୟ କରି,
ଲୋଭଜନିତ ଆଶାରୁ ଜଳ ଆଣିଥାନ୍ତି, ମାଛମାନଙ୍କର ଆମ୍ଭମାନେ
ଜଗତ୍ ହୋଇଥିଲୁ, ମାନଙ୍କୁ ଜୀବନ ଦାନ କରିଥିଲୁ ମାଛମାନେ ସୂଚ୍ୟ ପୁସ୍ତକ
ପୃଷ୍ଠାରେ ଦେଖିବା ଆବଶ୍ୟକ ଅଟେ, ସେହିପରି ସାଧୁମାନେ
ଆବଶ୍ୟକ ପଦ ଲାଭ କରନ୍ତି ।୪।

ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ:- ସୁଦ୍ଧା, ଏହିପରି ମାନବ ଆମ୍ଭମାନଙ୍କର ଅବଶ୍ୟକତାରେ ଲୋଭ ଜନିତ
ମିଥ୍ୟା ଅଭିନୟ କରିବା ଦ୍ୱାରା ଏହା ମାଛମାନଙ୍କଠାରୁ ଲୋଭ ଜନିତ
ମାଛିଂ, ଲୋଭବଶତଃ ଆମ୍ଭ ପ୍ରକାଶକରି ହେତୁରୁ ଜୋତାରୁ ପୁସ୍ତକ, ଆମ୍ଭଙ୍କଠାରେ
ଏବଂ ଲୋଭାକ୍ତ ଦ୍ୱାରା ସମସ୍ତ ପ୍ରକାରେ ଆମ୍ଭମାନଙ୍କୁ ଜାଣିବା ସମ୍ଭବ
ନଥାନ୍ତି, ଲୋଭ ସୂଚ୍ୟରେ ଦୁର୍ବିତ ଓ ପୁରୁଷାର୍ଥରେ କଳାଦିତ ନିଦ୍ରାର
ସର୍ବଦା ଆନନ୍ଦଚିତ୍ତରେ ସୂଚ୍ୟରେ ରହ ଏହି କର୍ତ୍ତାଙ୍କସୂଚ୍ୟ ପୁରୁଷାର୍ଥ
ଅନୁଭବ ଜାଣେ ଥାଏନ୍ତି, ସେହିପରି ସାଧୁମାନେ ସୁଦ୍ଧ ସାଧୁମାନଙ୍କ
ଆବଶ୍ୟକ ପଦ ବା ପୂର୍ବଶ୍ଲୋକରେ ଆବଶ୍ୟକ ଶବ୍ଦ ପ୍ରାପ୍ତ ହୋଇଥାନ୍ତି ।୪।

ପର୍ଯ୍ୟ:- ସୂର୍ଯ୍ୟ ଙ୍କ ତେଜ, ଚନ୍ଦ୍ର ଙ୍କ ତେଜ ଓ ଅଗ୍ନି ତେଜ ଆଦି ସମସ୍ତ ତେଜ
ତୋର ତେଜ ବୋଲି ଜାଣିଲି । ୧୨ ।

ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ:- ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କ ତେଜ ରେ ଜଗତ ପ୍ରକାଶ ହୁଏ, ସୂର୍ଯ୍ୟ ଅସ୍ତ ହେଲେ
ପ୍ରକାଶ ଯାଏ, ଚନ୍ଦ୍ର ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନା ରେ ଜଗତ ଶୋଭେ ଅମାବସ୍ୟା
ପ୍ରକାଶ ଥାଏ, ସମସ୍ତ ତେଜ ତୋର ଅର୍ଥାତ୍ ତୋର
ତୋରୁ । ଜ୍ୟୋତିଷାମପି ତଜ୍ଜ୍ୟୋତିଃ '' ଶ୍ରୁତ୍ୟନ୍ତ ଜାହ୍ନବୀ ଜ୍ୟୋତିଷ୍ମତ୍ତୁ
ହୁଦିସ୍ଥିତ, ତାହା ସାଧାରଣ ଦୃଷ୍ଟିରେ ଅଗୋଚର, ସେହି ଅସୀମ
ଜ୍ୟୋତି ରୁ ଅନନ୍ତ ସମସ୍ତ ଜ୍ୟୋତି ପ୍ରକାଶ ପାଇଥାଏ । ୧୨ ।

ଗାମ୍ଭୀରିଯ:- ଚତୁରଙ୍କ ଚୌପଦୀ ଯାହାର ପ୍ରଥମ ଦ୍ୱିତୀୟ
ତୃତୀୟରେ ଚୌଦ୍ଦ ବର୍ଣ୍ଣ ପରେ ଯତି ହୋଇଥିବା ଦୁଇଟି ଚରଣ
ଥାଏ ତାହାର ଚତୁର୍ଥ (ଶେଷ) ଚରଣ (ପୃଥ୍ୱୀବୃତ୍ତ) ଥାକିବ
(ଅର୍ଥାତ୍ ଦୁଇଟି ଯାହାର ପ୍ରଥମ ଚରଣ (ସମାନ୍ତର) ଅନ୍ତ୍ୟ
(ଚତୁର୍ଥ) ହୁଏ ସେମାନେ ଅନ୍ତ୍ୟ ଯତି ପରେ ପୃଥ୍ୱୀ (ଅଗର୍ଲ୍ଲଘୁ) ।୧୩।

ପର୍ଯ୍ୟ:- ମୁଁ ଜିଜ୍ଞାସୁ ରେ ପୃଥୁକ ରେ ରହି ଦୁଇ ମାନିକଙ୍କୁ
ଯାହାର କହିଥାଏ ଅଜ୍ଞ ଚନ୍ଦ୍ର ରେ ରହ ପ୍ରାଜ୍ଞ ରେ ସତି
ଅଧର୍ମ ପୃଥ୍ୱି କହିଥାଏ । ୧୪ ।

ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ:- ମୁଁ ପ୍ରାଣ ରେ ଭେଦ ପାଇ ମାଧ୍ୟାକର୍ଷଣ ରେ ପୃଥ୍ୱୀ ଙ୍କୁ
ଯାହାର କହିଛି । ପୃଥ୍ୱୀ ଉପରୁ ଅନ୍ୟ ରେ ଅନ୍ତିତ୍ୱ ପାଇଁ ଦୁଇ ରହି
ଯାହାର କହିଛି (ପ୍ରାଣୀକ ଯାତ୍ରିଙ୍କ ରେ ଲୋକଙ୍କ ଅର୍ଥାତ୍ ପ୍ରାଣୀମାନଙ୍କୁ
ଜଗାଇ) । ଉଭୟ ଅସୀମ ଙ୍କ ଲୋକଙ୍କ ଭିତରୁ ଜୀବ ଙ୍କୁ ଅନୁଭବ
- ((ଜୀବଦୃଷ୍ଟିରେ ମୁଁ ଯାହାକୁ ମାଧ୍ୟାକର୍ଷଣ ଜଗାଉଛି
ଅର୍ଥାତ୍ ପ୍ରାଣୀ ଏକ ଦୃଢ଼ ଶକ୍ତି ମାନ୍ୟ ପ୍ରତ୍ୟ ଜଗତ ଓ ଜୀବ
ରହୁଛନ୍ତି, ସୃଷ୍ଟି ରେ ମଣି ଯୁଗ୍ମ ଭେଳା ପରି ସ୍ଥିର ପ୍ରାଣ ଦୃଢ଼ ଶକ୍ତି

ଆକ୍ଷିପ୍ୟ କହନ୍ତି (ପାଠାନ୍ତର) ।୧୭।

ଅର୍ଥ:- ମାତ୍ର, ଅକ୍ଷର ପୁରୁଷଙ୍କ ଠାରୁ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ହୋଇଛନ୍ତି ପରମାତ୍ମା । ସେ ନିର୍ବିକାର ରୂପରେ ତିନି ଲୋକରେ ରହି ପାଳନ କରୁଛନ୍ତି ।୧୭।

ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ:- ଚଳନ୍ତି ପ୍ରାଣ, ସ୍ଥିର ପ୍ରାଣ ରୂପୀ ପୁରୁଷଙ୍କ ପରେ ପ୍ରାଣର ପ୍ରାଣ ମହାପ୍ରାଣ ଅବସ୍ଥା ରହିଛି । ଆତ୍ମ-ନାରାୟଣ-ଙ୍କର ଏହି ତିନି ଅବସ୍ଥା ସମ୍ପର୍କରେ ଏହି ଶ୍ଳୋକରେ କୁହାଯାଇଛି । ୧ ଚଳନ୍ତି ପ୍ରାଣ ରୂପୀ ଅବସ୍ଥା ୨ କୂଟସ୍ଥ ଚୈତନ୍ୟ ରୂପୀ ସ୍ଥିର ପ୍ରାଣ ଅବସ୍ଥା ୩ କୂଟସ୍ଥ ଅତୀତ ପ୍ରାଣର ଉତ୍ତମ ଅବସ୍ଥା ପରମାତ୍ମ ଏକ ଅବସ୍ଥା । ଏହି ପରମାତ୍ମ ଏକ ଆଜ୍ଞାଚକ୍ର ର ଊର୍ଦ୍ଧ୍ୱରେ ସହସ୍ରାର ସ୍ଥାନର ଅବସ୍ଥା । କ୍ରିୟା-ଯୋଗ ଦ୍ୱାରା ମନର ସ୍ଥିତ ହେଲେ ରୂପାତୀତ ନିରଞ୍ଜନ ଆତ୍ମାଙ୍କର ଉତ୍ତମ ରୂପ ଦର୍ଶନ ମିଳିଥାଏ । ସେହି ପରମାତ୍ମାଙ୍କର କଥାକୁ ଏହି ଶ୍ଳୋକରେ କୁହାଯାଇଛି । ଅର୍ଜୁନ ଏକାଦଶ ଅଧ୍ୟାୟରେ ବିଶ୍ୱରୂପ ଦର୍ଶନ କଲାବେଳେ ପୁରୁଷୋତ୍ତମ ରୂପ ଦେଖିଥିଲେ । ସେହି ଅରୂପଙ୍କ ରୂପ ଏ ଜଗତର ଆଧାର । ସେହି ପରମ ରୂପ ଏହାର ନିର୍ବିକାର । ସେ ଊର୍ଦ୍ଧ୍ୱ, ଅଧ, ମଧ୍ୟ ସର୍ବତ୍ର ପ୍ରବେଶ କରି, ଆଧାର ରୂପରେ ରହି ପାଳନ କରୁଛନ୍ତି । ସେହି ପ୍ରକୃତ ରୂପର ଦର୍ଶନ ନିମନ୍ତେ ସାଧନ, ଭଜନ, ଗୁରୁଉପଦେଶ ପାଳନ କରିବା ଦ୍ୱାରା ସ୍ଥିରପ୍ରାଣ-ରୂପୀ କୂଟସ୍ଥ ଚୈତନ୍ୟ ସ୍ୱରୂପ ହୋଇଥାଏ । ପ୍ରାଣକର୍ମ ଦ୍ୱାରା ସେହି ଚୈତନ୍ୟ ଅବସ୍ଥା ରୁ ମନରେ ସ୍ଥିତ ହୋଇ ରହିଲେ ନାରାୟଣ ପରମାତ୍ମାଙ୍କ ପରମ ରୂପ ଦର୍ଶନ ଓ ଅନୁଭବ ହୋଇଥାଏ ।୧୭।

ଦାହାଲିଦ:- ପୂର୍ବଶ୍ଲୋକ ପ୍ରମାଣରେ ତମ ମିହଥଲାହ୍ ଥଏଲା।
ଏତେ ସତ୍ତ୍ୱେ ଦୋଲି ଦୁହିଁ ଛୁଟି ଯେମାନେ ମୋହ ପୁତୁଳାଙ୍କ
ପାଇଁ ଦୁଇଜଣଙ୍କ ଭଳି କଠୋର ବ୍ୟକ୍ତିରେ ଜାଣନ୍ତି, ସେ ସର୍ବଦା
ସେହି ପାଇଁ ଦୁଃଖିତ ଏବଂ ଦୋଷୀ ଅଟନ୍ତି ବୋଲି ମଧ୍ୟ
ଏହାରେ ସର୍ବଜ୍ଞାତରେ ଦର୍ଶାଇ କହନ୍ତି। ୧୩।

ଦୁହିଁ ପୁତୁଳାଙ୍କର ଛାଡୁଣି ଦିଅନ୍ତୁ ମାନ୍ୟ ମଧ୍ୟ
ମୋର ମିଳନ ପାଇଁ ଏମାନଙ୍କ ଭୀମ ଦୁଇ ଜଣଙ୍କ
ଭଳି କୁଆଁ। କୁଆଁମାନ ଯାହାଙ୍କ ଯୁଗଳ ଜୀବନକୁ ଭାରତ ଏବଂ
ଦାଦାଙ୍କ ଭଳି ଦେଖନ୍ତି। ଏହା (ଆଉଜଣ) ଏବଂ (ଆଉଜଣ)। ମୋର ଏହି
ଦାଦାଙ୍କ ଭଳି ଦେଖନ୍ତି। ଏହା (ଆଉଜଣ) ଏବଂ (ଆଉଜଣ)
ଦୁଇଟି ଦୁଇଟି ଦୁଇଟି ଦୁଇଟି ଦୁଇଟି ଦୁଇଟି ଦୁଇଟି ଦୁଇଟି ୧୦।

ଅର୍ଥ:- ହେ ଶିଖ୍ୟ ଭାରତ! ମୁଁ ଏହି ଦୁଇଟି ଛାତ୍ର ସଦୃଶ
ଦୁଇଟି ଲାଡୁଣି। ଏମାନଙ୍କୁ ଦୁଇଟି ଲୋକମାନେ ମୁଖ୍ୟଦୁଇଟି
ଦୁଇଥାନ୍ତି ୧୨।

ଦାହାଲିଦ:- ହେ ଅନଘ! ଅର୍ଥାତ୍ ତମ ଦାଦାଙ୍କଠାରୁ କିପରି ପାରିବି।
ଏମାନେ ଦେହେ ଛୁଟୁଣି ଭେଦ। ଭେଦ ସ୍ୱଭାବତଃ ଦୁଃଖିତ।
ଭେଦସତ୍ତ୍ୱେ ଏହି ଦୁଇଜଣ ଯୁଗଳ ଜୀବନ ଏମାନଙ୍କ ଜିଇବାରେ
ପାରିବେ, କିପରି ଏହି ଦାଦା। ମୋହିନୀ ପ୍ରମାଣ ଦାଦା ଦୁଇଜଣ
ଆତ୍ମୀୟ ନ ହୋଇଥାନ୍ତୁ ଦୁଇଜଣଙ୍କୁ ଭେଦସତ୍ତ୍ୱେ ଏମାନେ ଅନଘ ମୋହି
ଯେପରି ଜୀବନ ଜୀଇଁ ପାରିବେ। ଏହି ପ୍ରକାରରେ ଦାଦାଙ୍କୁ
ଜାଣି ଥଲେ। ଏହା ସତ୍ତ୍ୱେ, ଦୁଇଟି ଦୁଇଥାନ୍ତି କଥା
ଦୁଃଖିତ। ଆମ୍ଭମାନଙ୍କ ଜୀବନ ଜିଇ ଦୋଷୀ ହୋଇଥାନ୍ତି, ଦାଦାଙ୍କ ଦୁଇଜଣ

ପୁରୁଷୋତ୍ତମ ଶିଷ୍ଟ ସଂଶେଷରେ ଅଛି । ଲେ ଦ୍ରାଷ୍ଟ ଶୁଦ୍ଧ
ଅର୍ଥାତ୍ ଶୁଲ୍ଲାଲୋଗ ଦ୍ୱାରା ନିଜେ ଅବଗତ ହୋଇ ଜ୍ଞାନ
ଅର୍ଜନ କରିଥାଆନ୍ତି ସେ ଶୁଦ୍ଧଶୁଦ୍ଧ ହୁଅନ୍ତି । ଲେ ଶେଷି-
ବାସ୍ତି ଏହି ପରି ଶୁଲ୍ଲା କଲେ ସମ୍ୟକ୍ ଜ୍ଞାନୀ ହୋଇ ଶୁଦ୍ଧଶୁଦ୍ଧ
ହୋଇ ପାରିବେ ।୨୦।

ଶୁଦ୍ଧ ପୁରୁଷୋତ୍ତମ ଲୋଗ

ପୁର ଶବ୍ଦର ଅର୍ଥାତ୍ ଅର୍ଥ ଦେହ । ଶୀ-ଶଲ୍ଲନ କରିବା ।
ଦେହରୂପକ ପୁରରେ ଲେ ଶଲ୍ଲନ କରିଛନ୍ତି, ସେହି ପ୍ରାଣରୂପୀ
-ଆତ୍ମା ପୁରୁଷ । ପ୍ରାଣର ବହିତ୍ ଅବସ୍ଥା, ଆତ୍ମାର ଆତ୍ମା
ପରମାତ୍ମା ହେଲେ ପରମାତ୍ମତ୍ତମ ପୁରୁଷ । ପ୍ରାଣରୂପୀ
ଆତ୍ମରୂପ ଓ ପ୍ରାଣର ମହତ୍ତ୍ୱ ଅବସ୍ଥା ପରମାତ୍ମରୂପର
ଶିଳନ ରଚନ ପୁରୁଷୋତ୍ତମଲୋଗ ।

ପଶ୍ଚିମ ଶୋ ଆଶ୍ଚିତ୍ ସମାପ୍ତ

ଷୋଡ଼ଶୋଽଧ୍ୟାୟଃ

ଶ୍ରୀଭଗବାନୁବାଚ

ଅଭୟଂ ସତ୍ତ୍ୱସଂଶୁଦ୍ଧିର୍ଜ୍ଞାନଯୋଗବ୍ୟବସ୍ଥିତିଃ
ଦାନଂ ଦମଶ୍ଚ ଯଜ୍ଞଶ୍ଚ ସ୍ୱାଧ୍ୟାୟସ୍ତପ ଆର୍ଜବମ୍ ।୧।
ଅହିଂସା ସତ୍ୟମକ୍ରୋଧସ୍ତ୍ୟାଗଃ ଶାନ୍ତିରପୈଶୁନମ୍
ଦୟା ଭୂତେଷ୍ୱଲୋଲୁପ୍ତ୍ୱଂ ମାର୍ଦ୍ଦବଂ ହ୍ରୀରଚାପଳମ୍ ।୨।
ତେଜଃ କ୍ଷମା ଧୃତିଃ ଶୌଚମଦ୍ରୋହୋ ନାତିମାନିତା
ଭବନ୍ତି ସମ୍ପଦଂ ଦୈବୀମଭିଜାତସ୍ୟ ଭାରତ ।୩।

ଶ୍ରୀଭଗବାନୁବାଚ । ହେ ଭାରତ , ଅଭୟଂ (ଭୟଶୂନ୍ୟ ଭାବଃ) ସତ୍ତ୍ୱସଂଶୁଦ୍ଧିଃ (ଚିତ୍ତପ୍ରସନ୍ନତା) ଜ୍ଞାନଯୋଗବ୍ୟବସ୍ଥିତିଃ (ଆତ୍ମଜ୍ଞାନୋପାୟେ ତତ୍ପରତା) ଦାନଂ (ଯଥୋପଯୋଗ୍ୟଂ) ତପଃ (ଶରୀରେନ୍ଦ୍ରିୟାଣାଂ ନାଶଂ ବିନା ସାତ୍ତ୍ୱିକ ତପଃ) ଆର୍ଜବଂ (ସରଳତା) ଅହିଂସା (ପରପୀଡ଼ା ବର୍ଜନମ୍) ସତ୍ୟମ୍ (ଯଥାଦୃଷ୍ଟାର୍ଥ କଥନମ୍) ଅକ୍ରୋଧଃ (ତାଡ଼ିତସ୍ୟାପି ଚିତ୍ତେ କ୍ରୋଧାନୁତ୍ପତ୍ତିଃ) ତ୍ୟାଗଃ (କର୍ମଫଳ ତ୍ୟାଗଃ) ଶାନ୍ତିଃ (ଚିତ୍ତୋପରମଃ) ଅପୈଶୁନଂ (ଖଳ ଭାବରହିତଃ) ଦୟା ଭୂତେଷୁ (ସର୍ବପ୍ରାଣିଷୁ) ଦୟା ଅଲୋଲୁପ୍ତ୍ୱଂ (ଲୋଭରାହିତ୍ୟଃ) ମାର୍ଦ୍ଦବଂ (କୋମଳତା) ହ୍ରୀଃ (ଅକାର୍ଯ୍ୟପ୍ରବୃତ୍ତୌ ଲଜ୍ଜା) ଅଚାପଳଂ (ଚଞ୍ଚଳତା ରାହିତ୍ୟ) ତେଜଃ (ମାନସ ତେଜଃ) କ୍ଷମା (ପରିଭବାଦିଷୁ ଉତ୍ପାଦ୍ୟମାନେଷୁ କ୍ରୋଧ ପ୍ରତିବନ୍ଧଃ) ଧୃତିଃ (ଦୁଃଖାଦିଭିଃ ଅବସାଦେ ଚିତ୍ତସ୍ୟ ସ୍ଥିରୀକରଣମ୍) ଶୌଚଂ (ବାହ୍ୟଭ୍ୟନ୍ତରଶୁଦ୍ଧିଃ) ଅଦ୍ରୋହଃ (ଜିଘାଂସା ରାହିତ୍ୟମ୍) ନାତିମାନିତା (ଆତ୍ମନି ଅତିପୂଜ୍ୟତା - ଭିମାନାଭାବଃ) ଏତାନି (ଷଡ଼୍ବିଂଶତି ପ୍ରକାରାଣି) ଦୈବୀଂ ସମ୍ପଦମ୍ ଅଭିଜାତସ୍ୟ ଭବନ୍ତି ।୧।୨।୩।

ଅର୍ଥ :- ଶ୍ରୀଭଗବାନ କହିଲେ ହେ ଭାରତ ! ଭୟଶୂନ୍ୟତା, ଚିତ୍ତ ପ୍ରସନ୍ନତା
ଆତ୍ମଜ୍ଞାନ ପ୍ରାପ୍ତିର ଉପାୟ ଚିନ୍ତା, ପ୍ରତିଷ୍ଠା, ଦାନ, ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ସଂଯମ,
ଯଜ୍ଞ, ଆତ୍ମଧ୍ୟାନ, ତପସ୍ୟା, ସରଳତା, ଅହିଂସା, ସତ୍ୟ, ଅକ୍ରୋଧ,
ତ୍ୟାଗ, ଶାନ୍ତି, ପର ନିନ୍ଦା ରହିତ, ସବୁଜୀବଙ୍କ ପାଇଁ ଦୟା,
ଲୋଭ ଶୂନ୍ୟତା, ଅହଂକାର ରହିତ, କୁକର୍ମ ପ୍ରତି ଲଜ୍ଜାଭାବ
ଚପଳତା ନାସ୍ତି, ତେଜ, କ୍ଷମା, ଧୈର୍ଯ୍ୟ, ବାହ୍ୟ ଆଭ୍ୟନ୍ତର ଶୁଚି,
ହିଂସା ଭାବ ରହିତ, ନିଜକୁ ବଡ଼ ବୋଲି ଅଭିମାନ ନ କରିବା ଆଦି
ଛବିଶଟି ଦୈବୀସମ୍ପଦ ସୁପୁରୁଷ ମାନଙ୍କର ଲକ୍ଷଣ ଅଟେ।

ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ :- ଶ୍ରୀ ଭଗବାନ କହିଲେ (୧ମ ଅଧ୍ୟାୟ ୧ମ ଶ୍ଲୋକ) ହେ ଭାରତ।
(ଜ୍ଞାନ ଅ° ୨-୪ ଶ୍ଲୋ) ଭୟଶୂନ୍ୟତା - କୌଣସି କାରଣରୁ ସାହସ ହରାଇ
ନ ଦେବା, ଭୟ ମଧ୍ୟରେ ମୃତ୍ୟୁ ଭୟ ସବୁଠାରୁ ଭୟଙ୍କର।
ଯେ ମୃତ୍ୟୁ ଭୟ ଅବସ୍ଥାର ପ୍ରକୃତ ତତ୍ତ୍ୱ ଜାଣି, ତାକୁ ଅତିକ୍ରମ
କରିଛନ୍ତି ତାଙ୍କଠାରେ ମୃତ୍ୟୁ ଭୟ ଅଥବା ଅନ୍ୟ କୌଣସି ଭୟ
ନଥାଏ। ଚିତ୍ତ ପ୍ରସନ୍ନତା - ଚିତ୍ତ ଶୁଦ୍ଧରୁ ଆସେ। ତେଣୁ ଆତ୍ମାର
ଚଞ୍ଚଳ ଅବସ୍ଥାର ନାମ ଚିତ୍ତ। ଆତ୍ମସଂଯମ ଦ୍ୱାରା ଚିତ୍ତବୃତ୍ତି ମନର
ସ୍ଥିର ଅବସ୍ଥା ଆଣି ପାରିଲେ ଆତ୍ମାନନ୍ଦ ଲାଭ ହୋଇ ଚିତ୍ତର
ପ୍ରସନ୍ନତା ଆସିଥାଏ। ଆତ୍ମଜ୍ଞାନ ନିଷ୍ଠା - ଅର୍ଥାତ୍ ଆତ୍ମଜ୍ଞାନ ପ୍ରାପ୍ତି
ନିମନ୍ତେ ଆତ୍ମସଂଯମ ରତ ରହିବା। ଦାନ - ଦମନ (୧୦ମ ଅ°
୪ର୍ଥ ଓ ପଞ୍ଚମ ଶ୍ଲୋକ ଅନୁସାରେ)। ଯଜ୍ଞ - ପ୍ରାଣ ଯଜ୍ଞ (୪ର୍ଥ ଅ°
ଯଜ୍ଞ) ଆତ୍ମଧ୍ୟାନ - ଅନ୍ୟ ଚିନ୍ତା ତ୍ୟାଗ କରି ନିର୍ଜନ ସ୍ଥିର
ଚିତ୍ତରେ ଆତ୍ମଚିନ୍ତା କରିବା। ତପସ୍ୟା - ଅର୍ଥାତ୍ ତପଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟା
(ଆଜ୍ଞାଚକ୍ରରେ) ମନକୁ ରଖିବାର ନାମ ତପସ୍ୟା। ସରଳତା-
ବାହ୍ୟର ଭିତରେ ଏକାଭାବ ବା "ସର୍ବବିଦ୍ୟମାନ ଜଗତର
ନାମ ସରଳତା। ଅହିଂସା ଓ ସତ୍ୟ - ୧୦ମ ଅଧ୍ୟାୟ ୪ର୍ଥ ଓ-
ପଞ୍ଚମ ଶ୍ଲୋକକୁ ଦେଖ। ଅକ୍ରୋଧ - କ୍ରୋଧ ହେବାପରେ ସଂଯମ ଅବସ୍ଥା।
ଧୈର୍ଯ୍ୟ ଓ ଶାନ୍ତି - ଶୀତଳତା ଦ୍ୱାରା କ୍ରୋଧ ସଂଯମ।

ଦଳ (ଦଳାଙ୍ଗ) ବ୍ୟାପ୍ତ ହୋଇଥିବା ଅଭିଜାତ ପୁଷ୍ପ (ଅଭିଜାତ-ଜାତପୁଷ୍ପ) (ଉପମିତି) । ୪ ।

ଅର୍ଥ:- ଏହି ବାର୍ଷି । ଦମ୍ଭ ଅର୍ଥାତ୍ ଦୈନନ୍ଦିନତା ପ୍ରଧାନ ମହିଳା-ଜୀବନରୁ କାଳ୍ପନିକ ଦୂରତାରେ ଓ ଉଚ୍ଚ ଅଧି ଜୀବନୁ ନକ ହେ ବାର୍ଷି ଦୂରତ୍ୱ ଦର୍ଶ, କିଛିକୁ ପୂଜା ବା ଶାସ୍ତ୍ରୀୟକର୍ମକୁ ଭକ୍ତି ଅଭିପ୍ରାୟ କରିବା, ଚକ୍ରାଧ୍ୟ, ଏକନିଷ୍ଠତା ଓ କୋମଳତା ଅଧି ଗୁଣ ଯୁକ୍ତ ବ୍ୟାପ୍ତ ହୋଇଥାଏ ।୪ ।

ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ:- ବାର୍ଷି ଗୁଣ ହେଉ ଜୀବନ, ବଳିଷ୍ଠ କଣ ହେ ପୂଜା-ଅଳ୍ପଷ୍ଠାନ କରି ଦମ୍ଭ ଦେଖାଇବା, ବାପ୍ତ ହେ ସ୍ୱାଧୁକ୍ତ ଭୋଜ କରି ସମ୍ପ୍ରକ ପ୍ରାପ୍ତି, ଏକପ୍ରାପ୍ତି ଶୁଳ୍ଲଥା ପୋଜଣ କରି ଦୈନିକ ଜୀବନ ପ୍ରକାଶ କରିବାର କାମ ଦମ୍ଭ ।

ଦର୍ଶ!- ବାର୍ଷି ଅର୍ଥାତ୍ ଦୈବିକ ଅନୁଭୂତି କିଛି ଚାଇଁ ଦୂରତ୍ୱ ହୋଇ କରିବା ଦ୍ୱାରା ଶ୍ରାଦ୍ଧକୁ ବୁଦ୍ଧିମାନ, ଅନୁବାନ, ବିଦ୍ୱାନ, ଗୁଣବାନ ଅଧି ଉକ୍ତ ଗୁଣକୁ ପୋଜଣ କରି ଅଳ୍ପଦାନକୁ ଅବଧାରୀ ଅବସ୍ଥା ଘୁଡ଼ା ଚକ୍ଷୁରେ ଦେଖିବା ବାର୍ଷି, ଚଳି ବାର୍ଷିକ ଦେହ ଶିଜର କଳିମା ଦୂରେଇତ ହୋଇ ପ୍ରକାଶ କରିବାର କାମ ଦର୍ଶ ।

ଜାତିପାଳି ଅଧାଦୃଷ୍ଟିପାତ କରାଯାଇ ଶିଜ ମନରେ ଅଭିମାନ ହେଉ ଶିଜକୁ ବଡ଼ ମନେ କରିବା କିମ୍ବା ହେଉବା, ମାଧ୍ୟା - ମୋର ପୁତ୍ର, ମୁଁ ଅର୍ଥୀ, ମୁଁ ରୂପବାନ, ମୁଁ ଘାଡୁ, ମୋ ଠାରୁ କ୍ଷମାଶୀଳ ଅଧିକା ବୁଦ୍ଧିମାନ କେହି ନାହିଁ; ଚଳିଚାଇ ଅହଂବୋଧ ଆଦି ଅଭିମାନ କୁହାଯାଏ ।

ଶ୍ରୋଦ:- କୌଣସି କାମ୍ପିତ ଫଳରେ ଲୋଭ ପଇବାକୁ ଶ୍ରାଦ୍ଧି କୁହାଯାଏ ଗୁଣ ଓ ଅନୁରାଗ - ହଜୋଗୁଣ ଦ୍ୱାରା ଲୋଭ ଉତ୍ପନ୍ନ ହୋଇ ବିଷୟ ମୁହାଚାଳକୁ ଶ୍ରୋଦ ବୋଲି ହୋଇଥାଏ. ଚଳି ଶ୍ରୋଦ

ଅର୍ଥ :- ତୋମାକୁ ମୁଁ ଯାହାଁ କାମନା କରୁଛି ତାହା ତୁମ୍ଭ ଭାଗ୍ୟରେ ଘଟୁ, ଅର୍ଥାତ୍ ତୁମ୍ଭେ ଯେପରି ମୁହଁରୁ ଦୁଗ୍ଧକାତ ଦନ୍ତିକା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଅନେକ ଶିଶୁଙ୍କ ପିତା ହୋଇ ପାରିବ ଏବଂ ତାକୁ ଆଶୀର୍ବାଦ ଦେଇ ମାଦ୍ରାଜ ସୁଦ୍ଧା ଯାଇ ପାରିବ ସେଥିପାଇଁ ତୁମ୍ଭକୁ ଆଶୀର୍ବାଦ ଦେଉଛି ।୧୦।

ଆପୂପିମଃ :- ମୁଁ ତୁମ୍ଭକୁ ମାମକା ଅର୍ଥାତ୍ ଅପ୍ରୀତ ମାମାକାଠୁ ମିଛ ପୁରୁଣା ହୋଇ ଯାଉନାହିଁ, ମାମକାଠୁ ତାଙ୍କ ମାତା ଅଶ୍ୱିନୀ ଜୀବିତ ଥିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଦେବତାଙ୍କ ନିକଟରେ ତାହାଙ୍କୁ ଅନେକ ପୁତ୍ର ପ୍ରାପ୍ତି ପାଇଁ ପ୍ରାର୍ଥନା କରୁଥିବା ଜାଣିବାକୁ ପାଇଲି । ତେଣୁ ତାଙ୍କ ଅଭିଳାଷ ହୋଇଛି ଏହି ଚଉଦ ଜଣ ପୁତ୍ରଙ୍କୁ ଦୀର୍ଘାୟୁ ହୋଇ ସୁସ୍ଥ ଶରୀରରେ ଦେବତାମାନଙ୍କ ଠାରୁ ଅନେକ ବର ପାଇ ଅନେକ ଶିଶୁଙ୍କ ପିତା ହୋଇ ଯେପରି ମାଦ୍ରାଜ ଯାଇ ପାରିବ ସେଥିପାଇଁ ଆଶୀର୍ବାଦ କରୁଛି ।୧୦।

ଇକ୍ଷାକୁ ଯାହି ତେଣ୍ଟୁକି ପ୍ରକାଶ୍ଟାକୁପୁଆଚ୍ଚିତାହ
କାଣୋଗ ଚେତା ପାହମା ୪୫ ଦିନ୍ଦି ଜିବିତାହ ।୧୦।
ଆଣୋ ପାଣ୍ଡ ଜୀବର୍ଜାଗ୍ଟ ଜାମାକ୍ରୋଟି ପାଣ୍ଡୁଚ୍ଚାହ
ଚତୁଦଣ୍ଡ କାଳଚେତାଯିପାଣ୍ଡାଳ୍ଟାଯି ପଦ୍ଦିନାଚ୍ଚୁକ ।୧୨।

ପ୍ରକାଶ୍ଟାକୁମ୍ (ପ୍ରକାଶ୍ଟ ପଦ୍ଦତୋଡ ଏକ୍ଟୁଚ୍ଚ ନାଣ୍ଡପଡ଼ାମ୍)
ଏପାଡ଼ାହ୍ଣୋଣ୍ଡୁଂ ଇକ୍ଷାକୁମ୍ ଦୁପାଚ୍ଚିତାହ କାଣୋଗ ଚେତା ପାହମାହ,
ଚଙ୍କାଣଡ ଚୁଚ୍ଚି ଜିବିତାହ (କାଣୋଗ ଚେତା ଚଦ ପାହମାଟ୍ଟୁଚ୍ଚାର୍ଥ
କାକ୍ଷପଦ ଚୁଚ୍ଚି ଜୁଚ୍ଚଜିବିତାହ) ଆଣାପାଣ୍ଡ ଜୀବର୍ଜାଗ୍ଟ ପଦ୍ଦିତାହ
ଜାମାକ୍ରୋଟି ପାଣ୍ଡୁଚ୍ଚାହ (ପ୍ରକାଶ୍ଟ କାଳଚେତାଯିପା ଜୁଚ୍ଚଜିବିତାହ
ଆଣୋପ୍ରାଚ୍ଚି ଚତୁଦଣ୍ଡ ଯାଯିକାଯିପା ଏକ୍ଟୁପାଣ୍ଡୁଚ୍ଚାର୍ଥ ଏର୍ଥ ପ୍ରାଚ୍ଚି ଜୁଚ୍ଚଜିବିତାହ
ଚେତ୍ତୁଚ୍ଚୁ ।୧୧।୧୨।

ଆପଣାସଦୃଶକିମ୍ବା ଗୁରୁସ୍ଥାନୀୟ ବୈଦମାନଙ୍କ ପାଦାବ୍ଜିରେ
ସାଜଚନ୍ତି ମାଳା ସଚ୍ଚିଦାନନ୍ଦ ଦଣ୍ଡବତ୍ ହୋଇ ପ୍ରଣାମ।୧୨।

ଅର୍ଥ:- ଚେତାରେ ନିଜେ ନିଜଗୁରୁ ବଡ଼ ପଣ୍ଡିତମାନଙ୍କ ପ୍ରଚାରୀ, ଦୀନ ଅହିମାନ,
ଗର୍ବ, ଓ ଦମ୍ଭ ଦେଖାଇବା କାହାଣ୍ଡିମୂଢ଼ ~~ନିଜଗୁରୁ~~ ନିଜଗୁରୁ ମଣିଷୀ କୁତ୍ସାକ
ଫୁଲ ଓ ଚନ୍ଦନରୁ ସଦୃଶ୍ୟ ସାଜନ କରିଥାନ୍ତି।୧୩।

ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ:- ନିଜେ ନିଜଗୁରୁ ଖୁବ୍ ବଡ଼ ପ୍ରୋଣୀର ଭୁକଥା ଦୂରେ ଥାଉ ଅଳ୍ପଜ୍ଞାନୀ
ଆଦ୍ୟେ ହେଉନାହିଁ। ଯେଉ ଅହିମାନ ତାଙ୍କରେ ବାସ୍ତବରେ ନିଜର କଥିତ
ପୁଚ୍ଛ ପାଦନି କରାଇବା ନିମନ୍ତେ ପୂଜା କରାଇ ଥାଆନ୍ତି. କଳେବରଟି ପକ
ସ୍ଥିର କରି ପାରନ୍ତି ନାହିଁ।୧୩.

ଅନୁଜ୍ଞାତାହ୍ନ ଦମ୍ଭ ଦର୍ପ କାମ କ୍ରୋଧିକି ସଂଜ୍ଞିତଗୃହ
ପାପାଦ୍ଦି ପଠନେଚ୍ଛୁମ୍ବ ପ୍ରଦ୍ଦିଜାଙ୍କୁ ଅଭ୍ୟର୍ଥୁନ୍ତୁକାହାଳ।୧୪।

ଅନୁଜ୍ଞାତାହ୍ନ, ଦମ୍ଭ, ଦର୍ପ, କାମ, କ୍ରୋଧିକି, ସଂଜ୍ଞିତାହ (ଅଳ୍ପଜ୍ଞାନୀ
ପଙ୍କୁ) ଆତ୍ମ ପଠନେଚ୍ଛୁ (ଆତ୍ମ ଜେଜେ ପଠନେଚ୍ଛୁ ତ) ପାଠ ପ୍ରଦ୍ଦିଜାଙ୍କୁ
ଅଭ୍ୟର୍ଥୁନ୍ତୁକାହାଳ (ସ-ନ୍ ପାର୍ଥକଦ୍ଦିକା ଚାଟୁକୋର୍ଯ୍ୟ ଦୋଷାଘୋଚନାୟ) ଜ୍ଞାପନ୍ତୁ ଏବା
ଅର୍ଥ:- ଅନୁଜ୍ଞାତାହ୍ନ, ଦମ୍ଭ, ଦର୍ପ, କାମ, କ୍ରୋଧ, ଅଳ୍ପଜ୍ଞାନୁକ ଅହି ଅଳ୍ପ
ଦେହରୁ ପାଠୁପାଦ୍ଦି ଅର୍ଥାତ୍ ପାଛେ ହୋଇ ଯା ଅହିଥାନ୍ତି. ଅଳ୍ପାଘାତୁ
ପାଦ୍ଦି କଥି ପାଦ ଦୋଳଣ ସାବଧାନ୍ତୁ ଅହିଥାନ୍ତି।୧୮।

ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ:- ଦୁର୍ଜ୍ଞ ଶ୍ରେଣୀର ଅହି ଦର୍ପ, କାମ, କ୍ରୋଧ, ଅଳ୍ପଜ୍ଞାନୀ
ଆଦି ଅଳ୍ପଜ୍ଞାନୁକ ଅହି ପଠନେଚ୍ଛୁକୁ ଦୂରକୁ ଆତ୍ମାଙ୍କୁ ତା' ଦେହରୁ
ଆତ୍ମା ଦୂରେଇ ଅହିଥାଏ। ଅର୍ଥାତ୍ ପାଛେ ଦୂରେଇ ଅନ୍ତେ. ମୁଁ ଅନୁଭବରେ
ଅନୁଭବିଛି। ଏକଥା ଏବେ ଜାଣେଇଛି. ଏଥିପାଇଁ ଆଜିର ଦିନ ନିଜ ଅନୁଭୂତି
ଆତ୍ମା ସବୁ ପଠନେଚ୍ଛୁକ ଆତ୍ମାଙ୍କୁ କହୁ ଅନ୍ତେ ଥାନ୍ତି. ଏଜନ୍ୟ ଆମ୍ଭେ
ପ୍ରଥମେ ଏକଥା ପଦ୍ୟ ଆକାରରେ କହିଥାନ୍ତି।୧୮।

ଭାଲୁକ ଦ୍ୱିତୀୟ ଶୃଗାଳ ପ୍ରତି କହିଲା

ମିତ୍ର ଶୃଗାଳ ଜଘନ୍ୟ ଖାଦ୍ୟ ଖାଇବାକୁ ମନା କରିଲା ।ଏବଂ ଭାଲୁକ ପ୍ରତି ଦ୍ୱିତୀୟ ଶୃଗାଳ କହିଲା ଆପଣ ଏମାନଙ୍କୁ ଖାଇବାକୁ ଦେଉଛନ୍ତି ତାହା ଅତି ଘୃଣିତ ଖାଦ୍ୟ (ଅଶୁଚି ଜନ୍ତୁମାନଙ୍କ ମାଂସ) ଆପଣ ଏମାନଙ୍କୁ ଖାଇବାକୁ ଦେଇ ନିଜେ ଅପବିତ୍ର ହେଉଛନ୍ତି । ଏବଂ ଏହା ଖାଇଲେ ଏମାନେ ମଧ୍ୟ ଅପବିତ୍ର ହୋଇଯିବେ ।

ଅର୍ଥ :- ମୁଁ ତୋର ଦିଆଯାଉଥିବା ଖାଦ୍ୟକୁ କଦାପି ଖାଇବି ନାହିଁ, କାରଣ ଏହା ଜଣେ ଅପବିତ୍ର ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କଠାରୁ ଘୃଣିତ ଉପାୟରେ ପ୍ରାପ୍ତ ହୋଇଛି ।ଏବଂ

ବ୍ୟାଖ୍ୟା :- ଏହି ଦିଆଯାଉଥିବା ଖାଦ୍ୟକୁ ମାନିବାକୁ ମୁଁ ସମ୍ମତି ଦେଇ ପାରିବି ନାହିଁ କାରଣ ତାହା ଅତି ଘୃଣିତ ଉପାୟରେ ପ୍ରାପ୍ତ ହୋଇଛି । ଅର୍ଥାତ୍ ଚୋରାରେ ହାଟିଲାରୁ ସେମାନଙ୍କୁ ଖାଦ୍ୟ ଖୋଜି ଦିଅନ୍ତି ତାହା ଚୁରି, ଅନ୍ୟର ଦ୍ରବ୍ୟ ଚୋରାଇବା ସମାନ ଅପରାଧ ଅଟେ । ଖାଦ୍ୟ ଦ୍ରବ୍ୟ ଯଦି ଚୋରାଇ ଆଣିଥିବ ତାହା ଖାଇବା ଉଚିତ ନୁହେଁ । ସେମାନେ ଯାହାକୁ ମୁକ୍ତ କରି ଏହି କର୍ମାନୁଷ୍ଠାନରୁ ଅବ୍ୟାହତି ପାଇବୁ ଚାହାଁନ୍ତି ।

ଅଥବା - ମା- ଟୁ ପରିକଳ୍ପି ନା ଯାଜ୍ଞିକଙ୍କୁ ଯେଉଁ ଯାଜ୍ଞିକ ଏହି ଯଜ୍ଞ କରିଥିଲେ ସେ ଅପବିତ୍ର ହୋଇଥିଲେ । ଅପବିତ୍ର ବ୍ୟକ୍ତି ମାନେ କଦାପି ଲୋକଙ୍କୁ ପାଇ ପାରନ୍ତି ନାହିଁ ।ଏବଂ

ଯାଜ୍ଞିକଃ ଲୋକାନାଂ ପୁତ୍ରା ଜନ୍ତୁନି ଜନ୍ତୁନି
ମାମା ପ୍ରାବେଶୟତ କୌତୁନୁ! ତତ୍ତୋ ମାଂସୁପଦେଶଂ ଚାକ୍ରିମା ଇତି
ତତ୍ର କୌତୁନୁ! ପୁତ୍ରା ଜନ୍ତୁନି ଜନ୍ତୁନି ଖାଦ୍ୟତ୍ୟ ଲୋକମା
ଖାଦନ୍ତୁତ ମାଂସ ଉପାଦାୟ ଏବ ତତ୍ତଃ ଖାଦିଷ୍ୟାମ ଇତି ଖାଦିଷ୍ୟତି ।

ଅର୍ଥ :- ହେ କୌତୁନୁ! ପୁତ୍ର ବ୍ୟକ୍ତିମାନେ ଜନ୍ତୁ ଜନ୍ତୁଙ୍କି ଖାଦ୍ୟ ଖାଦ୍ୟ ଲୋକମା ଖାଇଥାନ୍ତି ମାଂସ ଉପାଦାନ ଏବଂ ତାହା ଖାଇବା ଉଚିତ ନୁହେଁ ।

ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ:- ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ବେଦ ପୁରାଣ ଆଦି ଶାସ୍ତ୍ର ସଂସ୍କାର
ନ ମାନି ଇଚ୍ଛା ଅନୁସାରେ (୧୦ମ ଶ୍ଳୋକ ଅନୁସାରେ) ଆଚରଣ କରେ
ସେ କେବେହେଲେ ସିଦ୍ଧି, ଶାନ୍ତି, ମୋକ୍ଷ ପାଇ ପାରେ ନାହିଁ,
ଶାସ୍ତ୍ରବିଧି ଆମପାଇଁ ପରିତ୍ୟାଜ୍ୟ ନୁହେଁ। ଇଚ୍ଛା ଅନୁସାରେ
ଶାସ୍ତ୍ରର ବିଧି ତ୍ୟାଗ କରିବା ଉଚିତ ନୁହେଁ। ଶାସ୍ତ୍ରବିଧିରେ
ନିଷେଧ ବହୁତ ରହିଛି। ସେଗୁଡ଼ିକ ମଧ୍ୟରୁ କେତେକ
ପରସ୍ପର ବିରୁଦ୍ଧଭାବାପନ୍ନ ବୋଧ ହୋଇଥାଏ। ଫଳରେ
ସାଧାରଣ ଲୋକମାନେ ପାଳନ କରି ଚଳିବା ସମ୍ଭବ ହୋଇ ପାରେନାହିଁ
ଅଧିକନ୍ତୁ ଗୋଟିଏ ପାଳନ କଲେ ଅପରଟିର ବିରୁଦ୍ଧାଚରଣ
ହୋଇଥାଏ। ଏହି ଅବସ୍ଥାରେ ଇଚ୍ଛା ଅନୁସାରେ
ଆଚରଣ କଲେ, ଯେଉଁ ଲୋକମାନଙ୍କ ବିଧି ସମ୍ପାଦିତ ଓ କେତେକଙ୍କ
ଅବମାନନା ତାହା ଘଟିବା କିପରି ? ଶାସ୍ତ୍ର ଅଧ୍ୟୟନ କଲେ
ମୀମାଂସା ହୋଇ ପାରେ ନାହିଁ, ଲୋକେ ପଣ୍ଡିତ ସେତେ
ସନ୍ଦେହ ଜନ୍ମେ। ପରିଶେଷରେ ନାସ୍ତିକରେ ପରିଣତ ହୋଇଯାନ୍ତି
ଯୁଗେ। ପଣ୍ଡିତମାନେ ଏହାର ସିଦ୍ଧାନ୍ତ କରି ନପାରି
ବହୁବିଧ ସମ୍ପ୍ରଦାୟ ସୃଷ୍ଟି କରୁଛନ୍ତି। ଶାସ୍ତ୍ରର ପ୍ରକୃତ ଅର୍ଥ
ଓ ମର୍ମ ନ ବୁଝି ବର୍ତ୍ତମାନ ସାମାଜିକ ଆଚାର ବ୍ୟବସ୍ଥା
ଏପରି ବିପର୍ଯ୍ୟସ୍ତ ହୋଇଛି ଯେ, ଲୋକ ଯାହା ଭାବୁଛନ୍ତି
ସେହି ଅନୁସାରେ ଶାସ୍ତ୍ରବିଧି ବାଛୁଛନ୍ତି। ଶାସ୍ତ୍ର ଅଧ୍ୟୟନ
ଜାଣିବା ନିମନ୍ତେ ଅନେକ ଲୋକଙ୍କୁ ତାହା ବୁଝିବାରେ
ଅଧିକ ସମୟ। ପୁଣି ଅନେକ ବିଘ୍ନ ରହିଛି। ଏପରି
ପରିସ୍ଥିତିରେ ଜନସାଧାରଣ ପୂର୍ବ [illegible] ରୁ କେବଳ
ପୂର୍ବ ଅର୍ଥ ଶାସ୍ତ୍ର ଧାରଣ କରିବାର ପାଇଁ ସାଧାରଣ ଅଛୁ।

ଦ୍ରୁ ଗ୍ରହଣ କରିବାକୁ ପଡ଼ିବ, ତେବେ ବାଗ୍ୟଙ୍କ କେଉଁଠି ?
"ପାଖରୁ ଚତୁର୍ଥୀ ଜୋଡାକ ଧର୍ମଖାଣ୍ଡୁଣି ଚିପିଦ ହି,
ଯାଇଥିବୁ ଗୋଟାଟିଏ ଦାଣ୍ଡପଣ୍ଡୁ ଦୁମଗୁଣ୍ଡି ଦାଣ୍ଡିଥିବ ।"
(ଦୁଇ ଜିନିଷ ମଧ୍ୟରେ ଯେଉଁ ଦୂରତା ରହିଛି)

ପର୍ଯ୍ୟାପ୍ତ ଚାଉଳ ଦେଇ, ଘରୁ ବାହୁ ମନୁଷ୍ୟ ଏହି ଅର୍ଥରେ ପ୍ରାହକଙ୍କୁ ଗୋଟାଏ ଗୋଟାଏ ଦେଖା କରିଥିଲେ, ଏକଥା ଗୋଳ ଦଣ୍ଡି ଜଣକ ଜଣକ ପାଖକୁ ଯାଇ ଥାନ୍ତି। ଏହାଦ୍ୱାରା ଘରୁଥିବା ଗୋଟା ଲୋକ ଥାଉ ବାହୁ ପ୍ରାଣୀ ଗ୍ରହଣ କରିବା ଏହିପରି ଗୋଟାଏ ଦୂରତା ଜଣାଯାଏ ବାହୁ ଦୁଇଟି ଗ୍ରହଣ କରିବା ଲୋକଙ୍କୁ ପାଖରୁ ଗ୍ରହଣ କରନ୍ତି, ସେମାନେ ଗୋଳା ପାଣ୍ଡୁ ପାଖରୁ ନାହିଁ, ଦୂରରୁ।

ତମ୍ବାଙ୍ଗୁଷ୍ଠ ପ୍ରମାଣ ଓଡ଼ ଗାଳିଆ ଗାଳିଆ ବଧୂ ଚୁଡ଼ା
ଜୀବିତ ବାହୁ କଥା ଗୋଟାଏ କର୍ମ କର୍ତ୍ତୃ ଦୁଇଟି ୨୪,

ତମ୍ବାଙ୍ଗୁଷ୍ଠ ଗାଳିଆ ଗାଳିଆ ବଧୂ ଚୁଡ଼ା (ଛଦ୍ମ ଗାଳିଆ ଛଦ୍ମ
ଅନାଳିଆ ଛଦ୍ମ ବଧୂ ଚୁଡ଼ା) ବାହୁ ତେଣୁ ପ୍ରମାଣ
[ଅନ୍ତ] ଛଦ୍ମ ଗାଳିଆ ବର୍ତ୍ତମାନ (ଯତ୍ନ ଗୁରୁତ୍ୱ
ପ୍ରକାଶ] ବାହୁ କଥା ଗୋଟାଏ କର୍ମ କର୍ତ୍ତୃ ଦୁଇଟି ୨୫,
ଅର୍ଥ :- କେବଳ ଗାଳିଆ ଅଟିବା ଛଦ୍ମ ଅଥବା ନ ଅଟିବା ଅର୍ଥ
ବାହୁ ପ୍ରମାଣ ବାହୁରେ ହୋଇଥିବା, ଛଦ୍ମ ଯତ୍ନ ଗୁରୁତ୍ୱ ଥାଉ
ବାହୁର କଥା ନ ହୁଏ ୨୫,

ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ :- ଗାଳିଆ ଅଗାଳିଆ ପ୍ରମାଣ ବାହୁରେ ହୋଇଥିବା,
ଏକ୍ୟତାହୁ ଯତ୍ନ ଗୁରୁତ୍ୱ ଥାଉ ବାହୁର ଅର୍ଥ ଦୁଇଟି କର୍ମ ନୁହେଁ

ଅର୍ଥ:- ଜୀବଟି ଅତିଶୟ ଚଞ୍ଚଳ ଓ ଅହଂକାର ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇ ଅତିଶୟ ଆସକ୍ତି ହେତୁ ଜୀବଟି ଦୁଷ୍ପୂରଣୀୟ କାମନା ଉପାସନା ପୂର୍ବକ ମିଥ୍ୟାତତ୍ତ୍ୱ ଗ୍ରହଣ କରି ଏବଂ ଦେହ ପଦ୍ଧତିରେ ଅଶୁଚି ସ୍ପର୍ଶୀ ଦେଇ ଅଜ୍ଞାନପୂର୍ଣ୍ଣ ଭୂତ ଭୌତିକମାନଙ୍କର ଉପାସନା କରିଥାନ୍ତି, ସେମାନେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଗୁରୁତର କର୍ମୀ ବୋଲି ଜାଣିବ ।୫।୨'

ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ:- ଏହାଦ୍ୱାରା ଜୀବଟି ଦମ୍ଭ ଓ ଅହଂକାର ପରାୟଣରେ ମାତ୍ର ଗୁରୁତାଳୀ ହୋଇଥିବା, ସେଥିପାଇଁ ଦମ୍ଭ ଅହଂକାର ଓ ତଥା ଅଭିମାନ -ଗର୍ବାଦିରେ ଆସକ୍ତି ହେତୁ ଜ୍ଞାନହୀନ କୃତ୍ୟା ଉପାସନା ପୂର୍ବକ ମିଥ୍ୟାତତ୍ତ୍ୱ ପାଇଁ ଏମା ଜୀବଙ୍କୁ ଦିଆଯାଇଛି ଏବଂ ମିଥ୍ୟାତତ୍ତ୍ୱକୁ ଗ୍ରହଣ କରି ଦେହ ଭିତରେ 'ମୁଁ' ଜୀବଙ୍କୁ ଦେଇଥାଆନ୍ତି, 'ମୁଁ' ଚହି ଦେହରେ ଅଛି, ମାତ୍ର ଜଣେ ଜୀବ ତାହା ଜାଣେ ନାହିଁ, ଏଥିପାଇଁ ଉପାସ୍ୟ ଏହି ଜଗତ ଅନୁଗୁଣ୍ଠିତ କିଛି କିଛି ଜୀବଙ୍କୁ ଦେଇ ଥାଆନ୍ତି । ଅଜ୍ଞାପୂର୍ଣ୍ଣ ଉପାସନା ଯୋଗୁଁ ଏହି ଜଗତ ଅନୁଗୁଣ୍ଠିତ ଜୀବ ଜାଣିବା ଆବଶ୍ୟକ, ନଚେତ ଅଜ୍ଞାପୂର୍ଣ୍ଣ ଜ୍ଞାନରେ ଗୁରୁକର୍ମୀ ବୋଲି ଜାଣିବ ।୫।୨'

ଆତ୍ମାରଥୀ ସର୍ବସ୍ୟ ବୁଦ୍ଧିର୍ଯ୍ୟ ଜ୍ଞାନ ପ୍ରିତ୍ୟୁଃ
ମନଃ ପ୍ରଗ୍ରହବାନ୍ ନ୍ୟା ମାନ୍ୟ ଚେତ୍ୟାଦି ଗୋଚରାନ୍ ।୩।
ସର୍ବସ୍ୟ ଅସି (ପ୍ରାଣୀ ମାତ୍ରସ୍ୟ) ଆତ୍ମାରଥଃ ଶୁଦ୍ଧ-ବୁଦ୍ଧି ରୂପ ପ୍ରିତ୍ୟୁଃ ଭବନ୍ତି, ତଥା ମନଃ ରଶ୍ମିଃ ଚଳାଇବା, ମାନସିକ, ଚେତ୍ୟାଦି ଶୁଦ୍ଧ ଜ୍ଞାନ ପ୍ରାପ୍ତି ଯୋଗୁଁ ଜାଣିବା ।୩।

ଅର୍ଥ:- ଦହିବିନ୍ଦା, ଲଡୁଚ, ଦୁଗ୍ଧଜାତପ୍ରସ୍ତୁତ ଖାଦ୍ୟ, ଅଣ୍ଡା, ଅଭ୍ୟାଦ୍ୟ
ଆଦି ଖାଦ୍ୟ ତାମସିକ ପ୍ରକୃତିକାଙ୍କ ପ୍ରିୟ ଖାଦ୍ୟ ।୧୦।

ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ:- ପୂର୍ବଦିନର ରନ୍ଧା ବାସି ଜିନିଷ, ପଶୁଘଟା, ଅଣ୍ଡା, ଅଭ୍ୟାଦ୍ୟ
ଆଦି ଖାଦ୍ୟରେ ତାମସିକ ମାନଙ୍କର ପ୍ରିୟ ।୧୦।

ଯଜ୍ଞାୟଜ୍ଞା ପ୍ରଣିଧାୟ ଦୃଷ୍ଟୋ ଦେୟମିତି ଯତ୍ତ୍ୟଜେତ
ସାତ୍ତ୍ୱିକଂ ମେଦ୍ୟେତ୍ତ ମନଃ ସମାଧାୟ ସଃ ସାତ୍ତ୍ୱିକଃ ।୧୧।

ଅଯଜ୍ଞାୟାଜ୍ଞୟା ଦୃଷ୍ଟୋ (ପୁରୁଷଃ) ଯଜ୍ଞୁଯେଦମେବ ଦୋଷ୍ଟ୍ୟାନୁଷ୍ଠାନ ମେବକାର୍ଯ୍ୟ
ମାଲମ୍ବତ୍ ଫଳ ସାଧି କଥଲୁମ୍) ଶ୍ରଦ୍ଧ ମନଃ ସମାଧାୟ (ଥୋମୁଜେଡ ମନଃ
ସମଧିୟ) ଦିବିଦଯୁଃ (କୈ କହୁଚଃ) ମଃ ଯାଜ୍ଞିଃ ହୁଜଯତେ (ଥେନୁଷ୍ଠୀୟତେ)
ସ ସାତ୍ତ୍ୱିକଃ ।୧୧।

ଅର୍ଥ:- ଫଳକାମନା ନ କରିବ ବେହି କର୍ତ୍ତବ୍ୟମାନେ ଯାଜ୍ଞିକାଦି କର୍ମ
କରିବା ଦୃଢ଼ତ ବୋଲି ବୁଝି ପରମାତ୍ମାଙ୍କ ଶରଣ ନେଇ ଚିତ୍ତ ସମର୍ପଣ
ପୂର୍ବକ କରି ଯମ୍ଭତ ବେହି ଯାଜ୍ଞିକ ଅଟନ୍ତି, ତାହା ସାତ୍ତ୍ୱିକ କର୍ମ ।୧୧।

ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ:- ଫଳାକାଙ୍କ୍ଷା ରହିତ କର୍ମ ଯାଗୋକର୍ମ (ଯୋଗାଲ୍ଭମ) । ଅର୍ଥାତ୍
ଚହି ଯାଜ୍ଞିକ କର୍ମକୁ କରିବା କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ବୋଲି ଜାଣି ଫଳାକାଙ୍କ୍ଷା
ପରମାତ୍ମା ଙ୍କ ଠାରେ ମନ ସମର୍ପଣ ପୂର୍ବକ ଯଥାବିଧି ପରମାତ୍ମାଙ୍କ
ଠାରେ ଭକ୍ତି ସ୍ଥିର ହେଉ, ଦୃଢ଼ିତ ଶାସ୍ତ୍ରମତ ପାଳନ ପୂର୍ବକ ଯଜ୍ଞମୂର୍ତ୍ତି
ଜାଣି, ସାତ୍ତ୍ୱିକ ଯାଜ୍ଞିକ ।୧୧।

ଅଭିସନ୍ଧାୟତୁ ଫଳଂ ଦମ୍ଭାର୍ଥମପି ଚୈବ ଯତ୍
ଇଜ୍ୟତେ ଭରତଶ୍ରେଷ୍ଠ ତଂ ଯଜ୍ଞଂ ବିଦ୍ଧି ରାଜସମ୍ ।୧୨।

ଅଭିସନ୍ଧୁ ଫଳମ୍ ଅଭିସନ୍ଧାୟ ଦମ୍ଭାର୍ଥମ୍ (ପୁନଃରୁଦ୍ଧ ସ୍ୟାପଣାୟ) ଚୈବ ଚ
ଯତ୍ ଇଜ୍ୟତେ, ହେ ଭରତଶ୍ରେଷ୍ଠ! ତଂ ଯଜ୍ଞଂ ରାଜସଂ ବିଦ୍ଧି ।୧୨।

ଅର୍ଥ:- ହେ ଭରତଶ୍ରେଷ୍ଠ! ଫଳକାମନା ହେଉ ଅଥବା ନିଜର ମହତ୍ତ୍ୱ ପ୍ରଚାର
ପୁରସ୍କାର ନିମନ୍ତେ ବୋଲି ଯାଜ୍ଞିକ, ଯେଉଁ ଯାଗୁ ଆଦି ପୂଜା ତାହା ରାଜସିକ
ବୋଲି ଜାଣିବ ।୧୨।

ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ:- ଫଳପ୍ରାପ୍ତି ନିମନ୍ତେ, ଅଥବା ନିଜର ବଡ଼ିମା ଦେଖାହେବା ପାଇଁ
ଦମ୍ଭଓ ଚାରିତ ସହିତ ଯାଗ୍ନି, ଯାଗୁ ପ୍ରଭୃତିକୁ ବେଳେ ପୂଜା କାଳକି
ଅଯୁଳାଏ, ତାହା ରାଜସିକ ଯାଜ୍ଞିକ ।୧୨।

ବିଭିନ୍ନ ମନସ୍କାମନା ପୂରଣାର୍ଥେ ମହୁମାଳ ପଦାର୍ପଣ ପ୍ରଥା ରହିଛି। ଲକ୍ଷ୍ମୀ ଆମକୁ ମହିରାଣୀ ରୂପେ।

କିମ୍ବଦନ୍ତୀ (ଲୋକୋକ୍ତି କିମ୍ବା ଜନଶ୍ରୁତି) ଅନୁଯାୟୀ ମହୁମାଳ (ମହୁମାଳ ଦେବୀ) ପ୍ରଥା (ପରମ୍ପରା ଅନୁଯାୟୀ) ଲକ୍ଷ୍ମୀ ଆମକୁ ମହିରାଣୀ ରୂପେ।

ଆଧାର:- ଆମ୍ବ କିମ୍ବଦନ୍ତୀ, ସତ୍ୟପାତ୍ର ଓ ଅନୁଧ୍ୟାନ ଜରିଆରେ, ମହୁମାଳ ଦେବୀ ଓ ପ୍ରଥା ରହିଛି ଲକ୍ଷ୍ମୀଙ୍କୁ ଆମପତ୍ନୀ ଲକ୍ଷ୍ମୀ ଜଣାଯାଉଛି।

ଉପାଦାନ:- କିମ୍ବଦନ୍ତୀ, ମହୁମାଳ, ଦେବୀ ଓ ପ୍ରଥା, ଲକ୍ଷ୍ମୀଙ୍କୁ ଆମପତ୍ନୀ ଲକ୍ଷ୍ମୀ ଜଣାଯାଉଛି। ଆଧାର ୧୧, ୧୨, ୧୩ ଶ୍ଲୋକରେ ଲକ୍ଷ୍ମୀ ତ୍ରିବିଧ ଲକ୍ଷ୍ମୀ ରୂପରୁ ଆମ୍ବଲକ୍ଷ୍ମୀ ରୂପରେ ପୂଜାପାଉଛନ୍ତି। ଆମ୍ବର ଆମ୍ବର ଭିତରେ ପୁରୁଷାନୁକ୍ରମେ ଚଳି ଆସିଛି। ଆଶୋଳାପ ସମୟ ଆଗମନ ହେଲୁ ଅନୁଷ୍ଠିତ ହେଉ କାହ୍ନ ପୂଜାଦ୍ୟାଦି ଆମ୍ବର ଲକ୍ଷ୍ମୀ, ଏହି ପୁରୁଷାନୁକ୍ରମେ ଲକ୍ଷ୍ମୀ ଯାତ୍ରିଣୀ, ଗୁଜୁଘିଅ ଓ ଗାପଘିଅ ଶ୍ରୁତିଟି ଖୁବ ଚେତ୍ରାହ ପାଠ। ଆମ୍ବର ପୂଜାରେ ଦୁଇଖୁଣ୍ଟି, କଥାସ, ଆଣ୍ଠାଳୁମି, ଆଦି ନାମୁଣାଙ୍କୁ ଆଚରେ ଅହିରା ଆଣ୍ଠା କିମ୍ବଦନ୍ତୀ ହୋଇଛି। ଚଉ ଲୋଆଁ ବ୍ରାହ୍ମଣ ସମସ୍ତ ପୂଜାକୃତ୍ୟ ଜଣାଇଥାଏ। ଆଣ୍ଠାର ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ପୂଜା ଅହିରା ଜଣଙ୍କୁ ସମର୍ଥ ଦେଖାଇ ପାରନ୍ତି ନାହିଁ, ଆମ୍ବପୂଜା ଅନ୍ତିମ ପୂର୍ବରୁ ଅହିରା ଗୁଜୁଘିଅ ଓ ଗାପଘିଅ ମଧ୍ୟରେ ଗଣ୍ୟ, ଅର୍ଥାତ୍ ଲକ୍ଷ୍ମୀ, ଏହି ପ୍ରାଦଳ ଶ୍ରୁତି ସମୟ ଆମ୍ବର ଆପଣା ହାତରେ ଜଣାଇଥାଏ- ପୁରାଣରୁ ଜାଣି ଯାଇଛି, ଆମ୍ବର ପୂରଣା ଜିନିଷ ଅହିରା ଗୁଜୁଘିଅ

ହସ୍ତଦ୍ୱାରାସ୍ପର୍ଶ ବକ୍ଷଲୁନ ଭୁକ୍ତେ ନହିବା ଆବଶ୍ୟକ,
କିନ୍ତୁ ହସକ ଅର୍ଥାତ୍ ଅଳିନ୍ଦ୍ରିୟ ଜୋର ଜବରଦସ୍ତି ନହିବା।
ଅସୃଗ୍ଭ୍ୟୁକ୍ତ - ଅନ୍ୟ ଅଙ୍ଗୀୟ ପ୍ରାଣୀ, ପ୍ରାଣକ୍ରୀଡ଼ା କିମ୍ବା ପୂର୍ବଜନ୍ମ
ଜନ୍ମହିତ ସମ୍ବନ୍ଧ କଣ୍ଡୁଅନ୍ନାଦିକୁ ଅସୃଗ୍ଭ୍ୟୁକ୍ତ ଅଟନ୍ତି। ପଶୁହତ୍ୟା -
ପ୍ରାଣର ଆଘାତ କିମ୍ବା ବଧ ପ୍ରକ୍ରିୟା ଅବଲମ୍ବନ କରିବା। ଏହି କ୍ରୀଡ଼ା ପୂର୍ବରୁ
ପକ୍ଷୀ ଓ ପ୍ରାଣୀ ଯେଉଁଥିରେ ଖୋଲି ଯାଇପାରନ୍ତି ସେପରି ଗୋଟାଏ ସଜ୍ଜିତ
ଅଞ୍ଚଳୀ ପଲ୍ଲୀମଧ୍ୟରେ ପ୍ରାଣୀମାନ ପ୍ରାଣରକ୍ଷାକରମ୍। କଳ୍ପାସ୍ତ ଶବ୍ଦ ଜବରଦସ୍ତ
ପଳେଇବା ଅର୍ଥରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୋଇଥିଲୁଁ। ପ୍ରାଣର ଆଘାତ କିମ୍ବା
ପ୍ରାଣରକ୍ଷାକରିବାର ଲାଞ୍ଛି ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ଲାଞ୍ଛି। ପକ୍ଷିଣା - ଡେଇଁ,
ଆସି ଓ ଝଟିତି ପୂର୍ବକ ପ୍ରାଣାଦାନ କରିଥିଲେ, ଅର୍ଥାତ୍ ପକ୍ଷୀମାନେ
ଆକାଶମାର୍ଗରେ ଉଡ଼ି ଯାଇ ହତ୍ୟା କରିବାକୁ ଲାଞ୍ଛି।
ପ୍ରଜା - ଆନୁଷଙ୍ଗିକ ଜାତିରେ ସହ ହତ୍ୟାଦେଶ
ଗ୍ରହଣ କରିବା ସମୟରେ ମନରେ କନ୍ଦୁକ୍ରୀଡ଼ା ଆଶା ଉଦୟ
ହୋଇଥାଏ। ଏହି ଆଶା ପୂରଣ ହେବାରେ ବ୍ୟବଧାନ ଘଟିଲେ
ଆପତ୍ତିରେ ପ୍ରଜା ହୋଇଥାଏ। ଜଳ ଜୀବଜନ୍ତୁ ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ
ନୁହେଁ, ପାଦ ଘୁଣ୍ଟୁ ପାଣିରେ ହାତୁଡ଼ି କରେ ନାହିଁ। ଛତ୍ରିଲୁଦ୍ଦମାନ ମାଟିରୁ
ପ୍ରକ୍ଷିପ୍ତ ହୋଇଥାଏ। ଏଥା।

ତଦନ ଦ୍ୱିଜ ଘୁଣ୍ଟୁପାଣି ପୂଜନଂ ଚଲୀଚ୍ଛାର୍ଜୁନମ୍
କ୍ରୀଡ଼ାକାର୍ଯ୍ୟମନ୍ତ୍ରିପ୍ସା ଚ ଜାଗ୍ରତ୍ତଂ ତବ ହସ୍ୟତେ ।୧୪।
ତଦକଦ୍ୱିଜ - ଘୁଣ୍ଟୁପାଣି - ପୂଜନଂ, ଚଲୀଚ୍ଛ୍ୟୁତ୍ଥେନ୍ତି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଘୁଣ୍ଟିତ୍ତ
ଆର୍ଜ୍ଜନ (ବେହେରା) କ୍ରୀଡ଼ାକାର୍ଯ୍ୟମ୍ ଅନୁଷ୍ଠିପ୍ସା ଚ ଜାଗ୍ରତ୍ତଂ ତବ ହସ୍ୟତେ ।୧୪।

ଅର୍ଥ:- ଦେବତା, ବ୍ରାହ୍ମଣ, ଗୁରୁ ଓ ତତ୍ତ୍ୱଜ୍ଞାନୀ ମାନଙ୍କ ପୂଜା, ଶୌଚ,
ସରଳତା, ବ୍ରହ୍ମଚର୍ଯ୍ୟ ଓ ଅହିଂସା ଆଦି ଶାରୀରିକ ତପସ୍ୟା ଅଟେ।
ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ:- ଦେବତା, ବ୍ରାହ୍ମଣ, ଗୁରୁ ଓ ତତ୍ତ୍ୱଜ୍ଞାନୀ ଙ୍କର ପୂଜା।
ଦେବତା - ଦିବ୍ ଧାତୁରୁ ଆସିଛି - ଶୂନ୍ୟତତ୍ତ୍ୱ (ଶୂନ୍ୟଧାତୁ ଉପେଦ ପ୍ରାଣ)
ଶୂନ୍ୟତତ୍ତ୍ୱର ସ୍ଥାନ ଆଜ୍ଞାଚକ୍ର ରେ, ସେହି ଆଜ୍ଞାଚକ୍ର ରେ ରହିଥିବା
ପ୍ରାଣ ଦେବତା। ପ୍ରାଣ, ଅପାନ ଆଦି ବାୟୁମାନେ ଦେବତା।
ବାହ୍ୟ ଦୃଷ୍ଟିରେ ଦେବତା ପ୍ରତିମା ଅର୍ଥାତ୍ ଆଜ୍ଞାଚକ୍ରରେ
ଯେଉଁ ସବୁ ରୂପ ଦର୍ଶନ (ଏକାଦଶ ଅଧ୍ୟାୟ ବର୍ଣ୍ଣିତ ରୂପ ସମୂହ)
ହୋଇଥାଏ, ସେହି ରୂପ ମାନଙ୍କର ପ୍ରତିମୂର୍ତ୍ତି ର ନାମ ଦେବତା।
ଦ୍ୱିଜ - ବାହ୍ୟ ଦୃଷ୍ଟିରେ ଉପବୀତ ଧାରୀ। ଅନ୍ତର୍ଦୃଷ୍ଟିରେ
ଯାହାଙ୍କ ସ୍ଥିରବୁଦ୍ଧି ଜନ୍ମରୁ ତତ୍ତ୍ୱ ଜ୍ଞାନ ଲାଭ କରିଛନ୍ତି। ଗୁରୁ-
ବାହ୍ୟରେ ଯେ ମନ୍ତ୍ର ଦାନ କରନ୍ତି। ଅନ୍ତର୍ଦୃଷ୍ଟିରେ ଯେ ବାହାର
ଭିତରେ ସୃଷ୍ଟି ଏବଂ ଆତ୍ମ ମଣ୍ଡଳ ସାର ରୂପଦର୍ଶନ କରାଇ
ଦିଅନ୍ତି। ଅର୍ଥାତ୍ ସର୍ବଭୂତମଣ୍ଡଳ ମଧ୍ୟବର୍ତ୍ତୀ ନାଡ଼ୀମାନଙ୍କର
ପ୍ରକୃତ ରୂପ ଯେ ଦର୍ଶନ କରାଇ ଦେଇ ପାରନ୍ତି ସେ ଗୁରୁ।
ତତ୍ତ୍ୱଜ୍ଞାନୀ - ଅର୍ଥାତ୍ ଆତ୍ମତତ୍ତ୍ୱଜ୍ଞାନ ଯାହାଙ୍କର ହୋଇଛି।
(ଆତ୍ମାଙ୍କ ପ୍ରକୃତ ରୂପ ଜାଣି ଯେ ପ୍ରାପ୍ତି କରିଛନ୍ତି)।
ଏହି ଦେବ, ଦ୍ୱିଜ, ତତ୍ତ୍ୱଜ୍ଞାନୀ ଙ୍କର ପୂଜା ଓ ଶୌଚ, ସରଳତା,
ଶୌଚ - ବାହ୍ୟ ଶୁଦ୍ଧି, ଅନ୍ତର୍ଲକ୍ଷ୍ୟରେ ମନଶୁଦ୍ଧି, ଅର୍ଥାତ୍
ଶୁଚି ଅଶୁଚି ମନର ଧାରଣା। ଆମେ ଯାହି ବୁଝୁ, ପ୍ରକୃତ ବ୍ୟବହାର
ଯାହି ଆଉ କିଛି ନାହିଁ, କେବଳ ଶୁଚି ଅଶୁଚି ପ୍ରଶ୍ନ ଉଠୁଛି କେଉଁଠାରୁ
କେଉଁଠାରୁ? ଅଜ୍ଞାନତା ହେତୁ, ଶୁଚି ଅଶୁଚି ର ଧାରଣା ରହିଥାଏ,
କାହିଁକି ଆମେ ଶୁଚି କହୁଛନ୍ତି କାହା ଅଶୁଚି କହୁଛନ୍ତି, ଆମେ ପ୍ରକୃତ
ମନରେ ଏହି ସ୍ତୁତି ନିନ୍ଦା ଜ୍ଞାନ କାହିଁ ହୋଇ ପାରିବ, ମନରେ

ଦାଉରୁ ମାଛ ମାଦାଳଂ ପଲାଣ୍ଡୁରେ ଅନୁପଖାଇବେ
ଦେଢ଼ଶୋ ଆଳୁର ଦାଚୁରୁ ଚଉଖଣ୍ଡ ସାଉଁଳି ମୂଲ୍ୟ ୧୦।
ଆଳୁକୁ ସାଇଁରେ (ପ୍ରଥମେ ସାଇଁକୁ ସଜାଡ଼ିବେ) ଦେଖିବେ (ଫୁଟିଲାବେଳକୁ
ଆଳୁରେ (ଫୁଟିଲାଆଳୁ) ଦାଚୁରେ (ଚଉଖଣ୍ଡିଆଳୁସବୁକୁ) ଓ ପାଉଁଶମୂଳ
ଛଡ଼ା ମାନ୍ଦ ଦାଳଚି ପଲାଣ୍ଡୁରେ ଚଉଦ ଦାଣ୍ଡ ସାଉଁଳି ମୂଲ୍ୟ ୧୦।

ଅର୍ଥ:- ଘେଣ୍ଟ, ଆଳି, ଦାଚୁ ଜିରାବଟା ଅଳ୍ପ,
ଅଦାଛୋଳା ଅଳ୍ପ ହଳଦୀ ଅଳ୍ପ ଏମାନଙ୍କୁ ପାଳଙ୍ଗଭାଜି ପ୍ରକାର
ଅଦାଛୋଳା ଅଳ୍ପ ହଳଦୀ ଅଳ୍ପ ଏମାନଙ୍କୁ ପାଳଙ୍ଗଭାଜି ପ୍ରକାର
ଚଉଦ ଦାଣ୍ଡ ସାଉଁଳି ମୂଲ୍ୟ ୧୦।

ପ୍ରଣାଳୀ:- ଘେଣ୍ଟ, ଆଳି, ଦାଚୁ ଅର୍ଦ୍ଧାଇ ଲୋହ ସୁନ୍ଦାରେ ପାଳଙ୍ଗଭାଜି ସେହିପରି
ଲୋଡ଼ାହିଲେ ଅଧିକ ମଧ୍ୟ ତେଲ ନେଇପାରନ୍ତି। ଚଉଦ ଅଙ୍ଗୁଳି ଲମ୍ବା କଞ୍ଚା
କଦଳୀପତ୍ର ଉପରେ ଲାଗିଥିବା ପାଣି ପାଟୁଆ ପାଇଁ ଦାଣ୍ଡଭାଜି ଉପରେ ଦେବେ
ପାଟୁଆ ଲାଗି:- ଚଉଦ ପଲାଣ୍ଡୁରେ ଜଳଦାଳି ପ୍ରକୃତ ପଦ୍ମଫୁଲ ଗୋଟାଏ
ଶ୍ୱେତପାଟଳ ଲୋହ ପଲାଣ୍ଡୁରେ ପାଳଙ୍ଗ ପତ୍ରଫୁଲ ଶ୍ୱେତ ଶେଉଡ଼ି ପଲାଣ୍ଡୁରେ
ପାଳଙ୍ଗ କଣ୍ଟି, ପାତ୍ର କିରଚନା ଅଳ୍ପ ପାଳଙ୍ଗଭାଜି ପରିମାଣ
ଏମାନଙ୍କ ଲୋହ ପାତ୍ରକୁ ପାଳଙ୍ଗଭାଜି ସାଂଚ ଶ୍ୱେତରେ ଦେବାପରେ ଦେବା
କଥାଟିର ପୁନଃଥରେ ଜଳଦେବା ଆବଶ୍ୟକ। ଏଣୁ ପାଳଙ୍ଗ ପାଟୁଆ
କଥାଟି ପ୍ରକୃତ ପାଟୁଆ ପାଣି ଅଳ୍ପ ଅଳ୍ପ କରି ଜାମ୍ବୁ କିରଚନା
ଅଳ୍ପ ପରିମାଣରେ ଦେବେ। ଚଉଦ ଦେଖିଲା ପାତ୍ର କିରଚନା ପୂର୍ବପରି
ପାଳଙ୍ଗକୁ ସାଉଁଳି କରିବାକୁ। ଏଥିରେ ସ୍ୱାଦଗୁଡ଼ିକ ଜିଭଲାଗୁ
ହୋଇଥିବା ଦେବା ଉଚିତ ଜିଭଲାଗୁ କାହିଁ ଏମାନଙ୍କୁ ଅଳ୍ପ
ଅଳ୍ପରେ ଦେବେ, ଅଧିକ ଦେଲେ ଅଧିକ ଦେବେ ଏମାନଙ୍କୁ ଅଳ୍ପ ଅଳ୍ପ
ପ୍ରତିଦାନ ଅଳ୍ପ ଅଳ୍ପ ଦେବାରେ ଜଣାଯାଏ। ଚଉଦ ଅଳ୍ପ ଅଳ୍ପ ଦେବାରେ
ସ୍ୱାଦଗୁଡ଼ିକ ଜିଭଲାଗୁ ହୋଇଥାଏ। ଚଉଦ ଅଳ୍ପ ଅଳ୍ପ ଦେବାରେ ଜଣାଯାଏ
ପାଳଙ୍ଗକୁ ସାଉଁଳି କରିବାକୁ। ଏଥିରେ ଜଳଦେବା ଆବଶ୍ୟକ ଦେବା
ଗୁଣ୍ଡୁପାଦ ପାତ୍ର, ପଲାଣ୍ଡୁ ଓ ସ୍ୱାଦିନ ଦେଖୁ ପାଳ ଦେବା ପାଦଟିକି
୧୦।

ନାଡ଼ରୁ ଚ ଅଧୁଦାନାଗୁଡ଼ିଂ ଚାଂଳଘୁଡ଼ି ମ୍ୟ ଦାପୁନଃ
ପାଲୁଚ୍ଚ ଚ ଚାରିକ୍ଲୁଂ ଚଧାନଂ ଶୁଜଯଂ ଭୁକ୍ତମ୍ ।୨୧।

ନାଡ଼ ଚଂ ପ୍ରଭୁ ଦାନାଗୁର୍ଯଂ ଚାଂଳା (ପୂର୍ଣାଦିକମ୍) ଚଧିମ୍ୟ ଦା ପୁନଃ
ଚାରିକ୍ଲୁଂ (ଚଂର୍ କ୍ଲେଶାନୁକ୍ରମଂ ନଥା ଚଥା) ପାଲୁଚ୍ଚେ ଚଂର୍ ପାନଂ ଶୁଦ୍ଧ୍ୟ
ପଦ୍ଧତିମ୍ ।୨୧।

ଅର୍ଥ:- ଲୋହଂପାନ ପ୍ରଚ୍ଛଦନାଦ୍ୟାର୍ କାମନ୍ତୁ ଦିଅଯାଏ ; ଫଳପ୍ରାପ୍ତି କାମନ୍ତେ
ଦିଅଯାଏ, କଷ୍ଟ ଦା ଦୁଃଖେ ହେ ଦିଅଯାଏ, ସେହି ଦାନଙ୍କୁ ଘୋଡ଼ସ
ଶୁଦ୍ଧ୍ୟାଏ ।୨୧।

ତାତ୍ପର୍ଯ:- ଲାଭାକଙ୍କ୍ଷିପ୍ରକାର ଦାଢ଼ଦା କାମନ୍ତେ, ଫଳପ୍ରାପ୍ତି କାମନ୍ତେ
କଷ୍ଟ ପକ୍ଷ ବେ ଦାନକଯ୍ୟାଏ ଦାଭା ଘୁଜଯ ଦାନ ଅଟେ ।୨୧।

ଅଦେଶକାଳେ ନାଘାନିମଥାତ୍ରେଭ୍ୟଶ୍ଚ ପାତ୍ରେଭ୍ୟଶ୍ଚ ଦାତବ୍ୟଂ
ଅପତ୍ରଂ କୁତ୍ସିତଦେଶଜାତଞ୍ଚ ତତ୍ ତାମସମୁଦାହୃତମ୍ ।୨୨।

ଅଦେଶକାଳେ ଅଘାତ୍ରେଭ୍ୟଶ୍ଚ ଅପତ୍ରଂ କୁତ୍ସିତମ୍ (ସତ୍କାରହୀନମ୍ଚ)
ଅକାଳଜାତ (ଛିନ୍ନହସ୍ତାଦ ପୂର୍ବକାଳ) ନାଡ଼ ଦାନଂ ପଣ୍ଡିତେ ତତ୍ ତାମସମ୍
ଉଦାହୃତମ୍ ।୨୨।

ଅର୍ଥ:- ଦେଶକାଳ ଦାତ୍ର କିଥେଚନା ନକରି, ସତ୍କାର ଉପେକ୍ଷା କରିଥା
ଛିନ୍ନହସ୍ତାଦ ପୂର୍ବକାଳ ଲୋହଂଦାନ କଣୁଥାଏ ତାହା ଅପବିତ୍ର ଦାନ ବୋଲି
ଜାଣିବ ।୨୨।

ତାତ୍ପର୍ଯ:- ସେହି ସ୍ଥାନରେ ଦାନ ଯୋଗ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିର ତାହା କିଥେଚନା ନକରି
ଦେଖି କି ଅମାନ୍ୟ କରିବା ନକରି, ଅଥବା ଲୁଚିଯା-ଅମାନ୍ୟରେ ଦାନ ନକରି
ପାତ୍ରାପାତ୍ର କଣିବା ନକରି ଅସମୟ ସମୟ ବେଳେ ଦେଇଦେଲା
ପରି ଲୋହଂ ଦାନ କଣୁଥାଏ ତାହା ଅପବିତ୍ର ଦାନ ଅଟେ ।୨୨।

ଓଁ ତତ୍ ସତ୍ ଇତି ନିର୍ଦ୍ଦେଶୋ ବ୍ରହ୍ମଣସ୍ତ୍ରିବିଧଃ ସ୍ମୃତଃ
ବ୍ରାହ୍ମଣାସ୍ତେନ ବେଦାଶ୍ଚ ଯଜ୍ଞାଶ୍ଚ ବିହିତାଃ ପୁରା ।୨୩।

ଓଁ ତତ୍ ସତ୍ ଇତି ତ୍ରିବିଧଃ ବ୍ରହ୍ମଣଃ (ପରମାତ୍ମନଃ) ନିର୍ଦ୍ଦେଶଃ
(ନାମ୍ନା ବ୍ୟପଦେଶଃ) ସ୍ମୃତଃ, ତେନ (ତ୍ରିବିଧେନ) ବ୍ରାହ୍ମଣାଃ ବେଦାଶ୍ଚ
ଯଜ୍ଞାଶ୍ଚ ପୁରା ବିହିତାଃ (ବ୍ୟବସ୍ଥାପିତାଃ) ୨୩।

ତାତ୍ପର୍ଯ:- ଓଁ, ତତ୍, ସତ୍ ଏହି ତ୍ରିବିଧୀ ବ୍ରହ୍ମ ବା ପରମାତ୍ମାଙ୍କର ନିର୍ଦ୍ଦେଶିତ ନାମ
ଥାଇ ମନ୍ତ୍ର ତନ୍ତ୍ର ଯଜ୍ଞାଦିକ ସୃଷ୍ଟି ହୋଇଛନ୍ତି, ଏହି ତ୍ରିବିଧୀ ରୁ ବ୍ରାହ୍ମଣ, ବେଦ
ଓ ଯଜ୍ଞ ଆଦି ପ୍ରାଚୀନ କାଳରୁ ସୃଷ୍ଟି ହୋଇଛି ।୨୩।

ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ :- ଓଁ, ତତ୍, ସତ୍ ଏହି ତ୍ରିବିଧ ପରମାତ୍ମାଙ୍କର ପ୍ରଦର୍ଶନ, ଅର୍ଥାତ୍ ଏହି ତିନି ତତ୍ତ୍ୱ ଜାଣି ପାରିଲେ, ପ୍ରକୃତ ବ୍ରହ୍ମତତ୍ତ୍ୱ ଜାଣି ହୁଏ। ଯେଉଁ ତିନି ତତ୍ତ୍ୱ ଜାଣିଛନ୍ତି ସେ ଯଥାର୍ଥ ସ୍ୱରୂପ ସମ୍ବନ୍ଧ ଜ୍ଞାନୀ ପଦବାଚ୍ୟ। ଏହି ତ୍ରିବିଧ ତତ୍ତ୍ୱ ବ୍ରାହ୍ମଣ, ବେଦ, ଓ ଯଜ୍ଞ। ଏହା ବୁଝିବା ଲାଗିଲେ ବ୍ରହ୍ମ ତତ୍ତ୍ୱ ଅବସ୍ଥା ଆସେ। "ବ୍ରହ୍ମ ଜାଣାତି ବ୍ରାହ୍ମଣ" ଏହା ଅଷ୍ଟ ଜାଗିବା ଅବସ୍ଥାର ନାମ ବେଦ, ବ୍ରହ୍ମ ତତ୍ତ୍ୱ ଅବସ୍ଥାରେ ଲୀନ କରିବା ବା ପ୍ରାଣକୁ ଆହୁତି ଦେବା ର ନାମ ଯଜ୍ଞ। "ବ୍ରହ୍ମାଗ୍ନୌ ଯଜ୍ଞେ ପ୍ରାଣ ହୋମ କର୍ମ ଅନୁଷ୍ଠାନ" ଓଁ ତତ୍ ସତ୍ :- ଓଁକାର ଶରୀର। ପ୍ରଥମେ ଏହି ଶରୀର ସ୍ଥାନ ପ୍ରାଣକର୍ମ କରିବା ରୂପକ ଯଜ୍ଞ କରିବା ସ୍ଥାନ ଆଜ୍ଞାଚକ୍ର ରେ ଶରୀରର ସୂକ୍ଷ୍ମ ରୂପ ଦର୍ଶନ ହୋଇଯାଏ। (ଯେଉଁ ଠାରେ ତ୍ରିକୋଣାକାର ମଧ୍ୟରେ ଜ୍ୟୋତିର୍ଲିଙ୍ଗ ରୂପ ସୂକ୍ଷ୍ମ ଦେହ ଦେଖାଯାଏ ବୋଲି) ଏହି ସୂକ୍ଷ୍ମ ଦେହ ଓଁକାର ସ୍ୱରୂପ। ତତ୍ ଅର୍ଥ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଚୈତନ୍ୟ, ଯେଉଁ ଜ୍ୟୋତିର୍ବିନ୍ଦୁ ନିମନ୍ତେ ଆତ୍ମ ରୂପ ନିଃ "ତତ୍" ସତ୍ ହେଲେ କୂଟସ୍ଥ ଆତ୍ମ ସ୍ୱରୂପରେ କୂଟସ୍ଥ ଠାରେ ଯେ ମନକୁ ଲୀନ କଲେ ସେହି ଠାରେ ର ମଧ୍ୟବର୍ତ୍ତୀ ସ୍ଥାନରେ କୂଟସ୍ଥ ରୂପ ଅବସ୍ଥା ଉପଲବ୍ଧି ହୋଇଯାଏ। ତଥା ଆତ୍ମାର ଅନ୍ତର ପରମାତ୍ମା ସ୍ୱରୂପ ରୂପାନ୍ତର ନିରଞ୍ଜନ ବା ବ୍ରହ୍ମ ଅଟନ୍ତି। ସେହି ଅବସ୍ଥା ୧୫ ଅଧ୍ୟାୟର ୧୮ ଶ୍ଳୋକରେ "ପୁରୁଷୋତ୍ତମ" ଆକାରରେ ଆସେ। ଉତ୍ତମ ବୋଲି କହିବା ଯାଇଛି। ପ୍ରାଣ ଲକ୍ଷ୍ୟ ଦ୍ୱାରା ଓଁ ତତ୍ ସତ୍ ତତ୍ତ୍ୱ ମଧ୍ୟ ଜାଣି ବ୍ରାହ୍ମଣ, ବେଦ ଓ ଯଜ୍ଞ [illegible] ପୂର୍ବ କାଳରୁ ରଚି ଆସିଛନ୍ତି ବୋଲି କହୁଛନ୍ତି ଏଠା।

ତସ୍ମାଦୋମିତ୍ୟୁଦାହୃତ୍ୟ ଯଜ୍ଞଦାନତପଃକ୍ରିୟାଃ
ପ୍ରବର୍ତ୍ତନ୍ତେ ବିଧାନୋକ୍ତାଃ ସତତଂ ବ୍ରହ୍ମବାଦିନାମ୍ ।୨୪।

ତସ୍ମାତ୍ ଓଁ ଇତି ଉଦାହୃତ୍ୟ (ଉଚ୍ଚାର୍ଯ୍ୟ) ବ୍ରହ୍ମବାଦିନାଂ ବିଧାନୋକ୍ତାଃ ଯଜ୍ଞ ଦାନ ତପଃ କ୍ରିୟାଃ ସତତଂ ପ୍ରବର୍ତ୍ତନ୍ତେ (ପ୍ରବର୍ତ୍ତିତ ହୁଅନ୍ତି) ।୨୪।

ଅର୍ଥ :- ସେଥିପାଇଁ ଓଁ ଶବ୍ଦ ଉଚ୍ଚାରଣ କରି ବ୍ରହ୍ମବାଦୀମାନେ ଯଜ୍ଞ, ଦାନ, ତପ, ଆଦି କର୍ମ ଆରମ୍ଭ କରନ୍ତି।

ଆପ୍ତଳିପି:- ପୂର୍ବଶ୍ଲୋକ ବାକ୍ୟରୁ ଦ୍ରବ୍ୟକ୍ଷ ଦ୍ୱିବଚନ ଏବଂ ସାକ୍ଷ୍ୟପ୍ରଦାନ
ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଏହି ଦୁଇ ଉଦାହରଣରୁ ସାକ୍ଷି, ସାକ୍ଷିଦ୍ୱୟ, ଆଦି ଶବ୍ଦ
ବ୍ୟବହୃତ ହୋଇନାହିଁ ଅର୍ଥାତ୍ ଏକାଧିକ ସାକ୍ଷୀଙ୍କ ସମ୍ମୁଖରେ କୁହଯାଇ, ମାତ୍ର
ସେମାନେ ପ୍ରକୃତ ସାକ୍ଷି ହୋଇପାରି ନଥିଲେ । ଏହି ଉଦାହରଣ ଦୁଇଟି ଦ୍ୱାରା
ସେଥିରେ ପ୍ରକୃତ ସାକ୍ଷି ହେବା ନାହିଁ, ସେମାନେ ଶ୍ରୀମାନ୍ ପୂର୍ଣ୍ଣ
ସାକ୍ଷି ପ୍ରକୃତରେ ହୋଇଥାଆନ୍ତି । ତହିଁରୁ ଦ୍ୱିତୀୟ ପଦଟି ଦ୍ରବ୍ୟାଦି-
-ସାକ୍ଷେ ବ୍ୟବସାୟସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ଲୌକିକ ବ୍ୟବହାରରେ ହିଁ ସାକ୍ଷି ମାନ
ଉପରୁ କରି ଥାଆନ୍ତି । (ସାକ୍ଷି - ଘଟଣା ସାକ୍ଷି ଯେଉଁମାନେ ଘଟଣାକୁ ଘଟିବାରେ
ଆଖିରେ ଦେଖା, ମାନ - ଅନୁଭବରୁ ଯେ ମନ ହୋଇଥିବା, ଉପରୁ -
ଉପାଖରୁ ଯାହାଙ୍କୁ ସାକ୍ଷୀ ରୂପରେ ଗ୍ରହଣ କରାଯାଇଥିବା ।)

ତଦିତ୍ୟନଭିପ୍ରେତାନ୍ତୁ ପଞ୍ଚମ୍ୟା ସାକ୍ଷି ତଦାଽ ଶ୍ରୁତିଃ ।
ସାକ୍ଷାଚ୍ଛ୍ରୁତାନ୍ତୁ ବିକ୍ୟାଽ ଶ୍ରୁତିରନ୍ତେ ତୋଲ ସାକ୍ଷିଭିଃ ।୨୫।

ଉଦ୍ଦ ଇତି (ଦ୍ରବ୍ୟାନ୍ତୁଦ୍ୟ) ତୋଲସାକ୍ଷିଭିଃ ପଞ୍ଚମ୍ ଥକହି ବିଧାନ୍ତୁ
(ପଞ୍ଚମ୍ୟା ବିଧାନମ୍ କଥ୍ୟା) ବିକ୍ୟାଽ ସାକ୍ଷି ତଦାଽ ଶ୍ରୁତିଃ
ସାକ୍ଷାଚ୍ଛ୍ରୁତାନ୍ତୁ ଶ୍ରୁତିରନ୍ତେ ।୨୫।

ଅର୍ଥ:- ତୋଲସାପାଏଁ ପଞ୍ଚମୀସମ୍ବନ୍ଧ ବୋଧ ଥାଏ ଏବଂ ସାକ୍ଷି
ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣି ପୂର୍ବରୁ ସାକ୍ଷାତ୍ କିମ୍ବା ସାକ୍ଷି, ଉପଶ୍ରୁତ ଉପାଦାନ ଅନୁଯୋଜ୍ୟ ।୨୫।

ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ:- ଉତ୍ତର ଅର୍ଥାତ୍ ଶୁଣିବାକୁ ଇଚ୍ଛାକରୁଥିବା, ପୁତ୍ରଙ୍କୁ ଉତ୍ତର
ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣି ଯାହାଦେଲେ ହେବନାହିଁ, ଉତ୍ତର ସ୍ୱରୂପ ଜୋତ୍ଦାରଙ୍କ
ସମ୍ମୁଖରେ ଦୁଇଟି ଦ୍ରବ୍ୟଥିବା ଜୋଳ ବାଳୀ ପାଖରେ ପଞ୍ଚାୟତ୍ରେ
ଥିବା ସାକ୍ଷୀ ମାନଙ୍କ ସାକ୍ଷାତ୍ ଦ୍ୱାରା
ଦୁଇଟି ବ୍ୟାଳ ଲୋକ ଦ୍ୱାରା ଯାଦି ହୋଇଥିବା
ବସ୍ତୁଟିଏ କ୍ରୟ କରିଥିବା ହୋଇଥିବା ।୨୫।

ସଦ୍ୟଃକ୍ଷ ଯାବୁଦ୍ଧଥେଽ ସଦ୍ୟସ୍ୟେ ତତ୍ ପ୍ରଯୁଜ୍ୟତେ
ପ୍ରଥମେ କର୍ମାଣି ତଥା ପଞ୍ଚମ୍ୟାଽ ସାର୍ଥ ଯୁଜ୍ୟତେ ।୨୬।

ଏହି ପାର୍ଥ, ସମ୍ବୁଦ୍ଧେ (ଅଗ୍ଗିଦ୍ଧ) ସାଧୁଜୁଜେ ଚ (ସୋଦୁକ୍କଦ୍ଧ)
ସବ୍ବ ଭୂତ୍ତ ଚତ୍ତ ଘମ୍ମିଜ୍ଜାଜେ (ଅଧିମୁତ୍ତେ) ତଥା ପଜାସ୍ତେ
(ପାଚ୍ଚାପଲିକେ) ଶମ୍ପତ୍ତି ~~ସମ୍ବୁଦ୍ଧ~~ ସମ୍ବୁଦ୍ଧଃ ଲୁଜ୍ଜାଜେତ୍ତେ ।୨।

ଅର୍ଥ:- ଏହି ପାର୍ଥ, ସବ୍ବ ତଥା ସାଧୁଗୁଡ଼ିକ ପାଖରେ 'ସତ୍ତ' ଶବ୍ଦ
ବ୍ୟବହାର ହୋଇଥାଏ, ପାଚ୍ଚାପଲିକ ଶବ୍ଦ ହେଉ ପଦ୍ୟ 'ସତ୍ତ' ଶବ୍ଦ
ବ୍ୟବହାର ଅନୁଲାଏ ।୨୦।

ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ:- ସତ୍ତ ଅର୍ଥ ପ୍ରାଣୀ, ସମ୍ଭବ - ପ୍ରାଣୀଗଣ, ସାଧୁଗୁଡ଼ିକ - ଲୋଡ଼ାମାନେ
'ମୁଁ, ମୋର' ଭାବ ନାହିଁ, ପ୍ରାଣୀଗୁଡ଼ିକ ଠାରେ ସାଧୁଗୁଡ଼ିକ ହିଁ ଏହିପରି
ତୁଳନା ଦେଖାଯାଏ । ସାଧୁମାନେ ସେହି ପ୍ରାଣୀଗୁଡ଼ିକ ଠାରେ ହିଁ ସବୁଆଡ଼େ
କହିଁକି ଯାଆନ୍ତି, ପାଚ୍ଚାପଲିକ ଶବ୍ଦ ହେଉ ପଦ୍ୟ 'ସତ୍ତ' ଶବ୍ଦ ପ୍ରୟୋଗ
ହୋଇଥାଏ, ଏଥିରୁ ମାତ୍ରା ପ୍ରକୃତ ପାଚ୍ଚାପଲିକର ଥାନ ସେଥିରେ
ଯାପି ନାହାଲୁନ୍ତି ବ୍ୟବସ୍ଥିତ, ଏଥିରୁ ଏକ ହୋଇ ଶବ୍ଦ ହେଉ 'ସତ୍ତ'
ଶବ୍ଦ ପ୍ରୟୋଗ ହୋଇଥାଏ, ଏଥିରୁ ଯାପି ନାହାଲୁନ୍ତି ବ୍ୟବସ୍ଥିତ
ପାଚ୍ଚାପଲିକ ଥାପ ଅନୁଲାଏ, ୨୨।

ନାଚ୍ଚି ତଥାସି ପାଚ୍ଚତ୍ତ ସୁଜ୍ଜନ୍ତି ସଦିତ୍ତ ଚୋଦ୍ୟତେ
କର୍ମ ଚେତ୍ତନ ତଦର୍ଥାଲୁଂ ସଦିତ୍ତ୍ୟେକାହିକାଲୁଂ ବୋଧନ୍ତୀ

ନାଚ୍ଚି ତଥାସି ପାଚ୍ଚତ୍ତ ସୁଜ୍ଜନ୍ତି (ବାଧ୍ୟତାର୍ଥିତ୍ତ ଅବସ୍ଥାନଠାରୁ) ସତ୍ତ
ଅଟନ୍ତି ହୋଇଥାନ୍ତେ ତ, ତଦର୍ଥାଲୁଂ କର୍ମତ୍ତ ଚତ୍ତ ସତ୍ତତ୍ତ୍ୱ ଚତ୍ତ
ଯାଚି ନାହାଲୁନ୍ତେ ।୨୩।

ଅର୍ଥ:- ନାଚ୍ଚି, ତଥା, ଓ ପାଚ୍ଚ ଅନୁସ୍ୱାର ସମାଲୁନ୍ତେ ସତ୍ତ ଶବ୍ଦ ବ୍ୟବହାର ହୋଇଥାଏ ।

ନାଚ୍ଚି ପ୍ରକାଶ ସେହି କର୍ମଗୁଡ଼ିକ ସତ୍ତ ।୨୩।

ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ:- ଏଠାରେ ଅନୁସ୍ୱାରାନ୍ତ ନାଚ୍ଚି, ତଥାସ୍ୟ, ଓ ପାଚ୍ଚ ଅନୁସ୍ୱାର ସମାଲୁନ୍ତେ
ସତ୍ତ ଶବ୍ଦ ହୋଇଥାଏ । କୁହୁଡ଼ରେ ହୋଇଥିବା ସର୍ବଦା ସ୍ଥିର ଦୋଳି
ପରି ଲୋକଙ୍କ କର୍ମ ଅନୁଯାଏ ତାହା ସତ୍ତ ଶବ୍ଦ ହୋଇଥାଏ ।୨୩।
ଅଞ୍ଚଳିଲୁ ସଦ୍ଦେ ତଥାସ୍ତୁତାଙ୍କ ଅର୍ଥ ଲଭ୍
ଅସଦିଥିବାରୁ ତାର୍ଥ ନ ତ ତତ୍ତ୍ୱ ବୋଲ୍ଭ ଏଠା ହେଉ ଥା,

ଅଶ୍ୱଘୋଷ ସୁତ (ଦୁଃଶାସନ) ଦର୍ଦ୍ଦ (ଦାନ) ଚଣ୍ଡ (ଶୌଣ୍ଡିକ) (ଅର୍ଥାତ୍ ଯେଉଁମାନେ ଅନ୍ୟ ପତ୍ନୀ [ପରସ୍ତ୍ରୀ] ଲାଭ କରନ୍ତି [ପରସ୍ତ୍ରୀଗମନ] ଅଥବା ହତ୍ୟା ହେବା ଉଚିତ୍ ଏହି ପାର୍ଥ ତତ୍ତ୍ୱ ଅନୁସାରେ) ଉଗ୍ରଖ୍ୟ (ଦେହଚାଲକ) ନାମକ [ଦାସଟି] କୋ କରୁ (କର୍ଣ୍ଣିକ ଲୋକଙ୍କ) [ଗଂକୋଚାପାଳକ ଦାସଟି] ଥିଲା।

ଅର୍ଥ:- ହେ ପାର୍ଥ! ଶ୍ରଦ୍ଧା ହରିତ ଦାସ, ତତ୍ତ୍ୱ କର୍ମ ଲାଭ କିଛି କଣୁଳାଠ ଗାଳୁ ଅଥବ। ଏଣୁ ମାଳିପତ୍ର ଛତୁଳଲୁଙ୍କ ଏହି ପତ୍ରଗୁଳାଏ ଏଠାରୁ ଚାଲିଯାଅ। ଏଠାରେ ତୁମ୍ଭର ଦାନ୍ତ ମିଳିବ ନାହିଁ।୨୮।

ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ:- ଅଶ୍ରଦ୍ଧାରେ ଦାନ, ପୂଜା, ଲାଗା ସାଙ୍ଗି ଆଦି ଲାଭ୍ରକଣ୍ଠି କଣୁଳାଠ ଏ ସମସ୍ତ ଅଥବ। ଅର୍ଥାତ୍ ଶ୍ରଦ୍ଧାପୂର୍ବକ। ଲାଭ୍ରକଣୁଳାଠ ଗାଳୁ ଶ୍ରଦ୍ଧା ପୂର୍ବକ। ଆହରଣ କୁହୁ କିମ୍ବା ଚାକୁରି ଛଡ଼ିଦିଏ ହତ୍ୟାକୁ ହୁଏ କହିଁ। କୁହୁରେ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ନିଜସ୍ୱ ଜିନିଷ ଦେଇ ପାରିଲେ ଦୁଃଖ ହୁଏ। ଏଥିପାଇଁ ଅଳ୍ପକିଛିଦିନରେ ଭୁଲ ଜାତ ହୁଏ। ସେଥି ପାଇଁ ଗାଳୁ ଶ୍ରଦ୍ଧାପୂର୍ବକ। ଚାହି ପୁଣି ଦେବା କଥା ଶ୍ରଦ୍ଧା ପୂର୍ବକ। ଏଥିପାଇଁ ଥିଲା ପ୍ରଥମ କର୍ମ = ଶ୍ରଦ୍ଧା ହରିତ। ଏହି କର୍ମ କୁହୁ ହରିତ ଯୋଗୁଁ ଅଶ୍ରଦ୍ଧା ହୁଏ କିମ୍ବା ପତ୍ରଗୁଳାକୁ ଏଠାରୁ ଚାଲିଯାଅ। ପ୍ରକୃତ ଦାନ ଯେଉଁଥି କର୍ମରେ ଅନୁଷ୍ଠାପତ୍ର 'ସୁଦ୍ଧ' ।୨୮।

ତ୍ରିବିଧ ଶ୍ରଦ୍ଧାରୁ କର୍ତ୍ତୃତ୍ୱ ଲୋଗ

ସତ୍ତ୍ୱଗୁଣୀ ଲୁକ ଶ୍ରଦ୍ଧା, ରଜୋଗୁଣୀ ଲୁକ ଶ୍ରଦ୍ଧା ଓ ତମୋଗୁଣୀ ଲୁକ ଶ୍ରଦ୍ଧା ଏହି ତ୍ରିବିଧ କର୍ତ୍ତୃତ୍ୱ ଜାତ ଲୁକଙ୍କ ଶ୍ରଦ୍ଧାରୁ କର୍ତ୍ତୃତ୍ୱ ଆସୁଥାଏ ହିଁ।

କର୍ତ୍ତୃତ୍ୱ - କିମ୍ବା ଭୁଲ। ଜାହାରେ ସେବା ସତ୍ତ୍ୱଗୁଣ, ରଜୋଗୁଣ ତମୋଗୁଣ ଏବଂ ସେତେବେଳେ ତମୋଗୁଣ କାର୍ଯ୍ୟ ଗୁଳିଥାଏ। ଶ୍ରାଦ୍ଧ କରିବା ଜାତି ରେ ଚୁଲୁପୁଜା ସେତେବେଳେ ତମୋଗୁଣ, ଦିନକଣା ଦେଇ ଗାଈ ଥିଲା ସେତେବେଳେ ରଜୋଗୁଣ ଓ ଯୁଦ୍ଧଗୁଣରେ ଥିଲା ସେତେବେଳେ ସତ୍ତ୍ୱଗୁଣ କାର୍ଯ୍ୟ ହୁଏ। ଏହି ତିନି ପ୍ରକାର କାର୍ଯ୍ୟ କାରଣରେ ତ୍ରିବିଧ ଶ୍ରଦ୍ଧାରୁ ଜାତ ଲୁକଙ୍କ ଶ୍ରଦ୍ଧା ସେମାନଙ୍କ ସେବା ତମୋଗୁଣ ସେବା ରଜୋଗୁଣ କାର୍ଯ୍ୟ ଆଣିଥାଏ ନ ହେଲେ ଯଥା ସମୟରେ ଏହି ତ୍ରିବିଧ ଶ୍ରଦ୍ଧାରୁ ଜାତ ଲୁକଙ୍କ ଶ୍ରଦ୍ଧା ସେମାନଙ୍କ ସେବା ତମୋଗୁଣ ଦିଗକୁ ଯାଏ ସେହିପରି ତ୍ରିବିଧ ଶ୍ରଦ୍ଧାରୁ କର୍ତ୍ତୃତ୍ୱ ଲୋଗ।

এই অবস্থাতে ব্যক্তি হেতুই প্রদীপ ভুবনরূপ অবস্থা হয়ে গেছে, কিন্তু ভুবন কিনার অবস্থাতে উপকার হয়েছে প্রদীপ ঠকরূপতে পরিণত হয়ে অর্থাৎ পরব্রহ্মদা অবস্থা, ঠাকুরটি প্রদীপ্তরূপ কিছুই জানে।

রঘুপতিবাদ্যালয় রমাপুর

ଅଷ୍ଟାଦଶୋଧ୍ୟାୟଃ

ଅର୍ଜୁନ ଉବାଚ

ସନ୍ୟାସସ୍ୟ ମହାବାହୋ ତତ୍ତ୍ୱମିଚ୍ଛାମି ବେଦିତୁମ୍
ତ୍ୟାଗସ୍ୟ ଚ ହୃଷୀକେଶ ପୃଥକ୍ କେଶିନିସୂଦନ ।୧।

ଅର୍ଜୁନ ଉବାଚ ! ହେ ~~[illegible]~~ ହୃଷୀକେଶ (ସର୍ବେନ୍ଦ୍ରିୟନିୟାମକ)
ହେ ମହାବାହୋ ! କେଶିନିସୂଦନ, ସନ୍ୟାସସ୍ୟ ତ୍ୟାଗସ୍ୟ (ତଜ୍ଜ୍ୟୋତ୍ସେଷ)
ଚ ତତ୍ତ୍ୱଂ (ସ୍ୱରୂପଂ) ପୃଥକ୍ ବେଦିତୁମ୍ (ଅବଗନ୍ତୁମ୍) ଇଚ୍ଛାମି ।୧।

ଅର୍ଥ:- ଅର୍ଜୁନ କହିଲେ ହେ ହୃଷୀକେଶ ! ମହାବାହୋ !! କେଶିନିସୂଦନ !!!
ସନ୍ୟାସ ଓ ତ୍ୟାଗ ଏହି ଉଭୟ ତତ୍ତ୍ୱକୁ ପୃଥକ ପୃଥକ ଭାବରେ
ଜାଣିବା ପାଇଁ ଇଚ୍ଛା କରୁଛି ।୧।

ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ :- ଅର୍ଜୁନକୁ ହୃଷୀକେଶ, କେଶିନିସୂଦନ ଓ ମହାବାହୋ ସମ୍ବୋଧନ
ଦ୍ୱାରା ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ ଦ୍ୱିତୀୟ ଅଧ୍ୟାୟରେ ଦିଆଯାଇଛି । ସନ୍ୟାସ ଓ ତ୍ୟାଗ ଏହି
ଆତ୍ମାର କହନ୍ତି ସୁଦ୍ଧ ଭାବରେ ବୁଝିବା ପାଇଁ ଅର୍ଜୁନ
ଇଚ୍ଛା ପ୍ରକାଶ କରୁଛନ୍ତି ।୧।

ଶ୍ରୀ ଭଗବାନୁବାଚ

ନାମ୍ୟନାଂ କର୍ମଣାଂ ନ୍ୟାସଂ ସନ୍ୟାସଂ କବୟୋ ବିଦୁଃ
ସର୍ବକର୍ମ ଫଳ ତ୍ୟାଗଂ ପ୍ରାହୁସ୍ତ୍ୟାଗଂ ବିଚକ୍ଷଣାଃ ।୨।

ଶ୍ରୀ ଭଗବାନୁବାଚ । କବୟଃ (କେଶିନି ବିବେକିନଃ) କାମ୍ୟାଣାଂ
କର୍ମଣାଂ ନ୍ୟାସଂ (ପରିତ୍ୟାଗଂ) ସନ୍ୟାସଂ ବିଦୁଃ (ଜାନନ୍ତି)
ବିଚକ୍ଷଣାଃ (ସାରା ସାରା ବିବେକ ନିପୁଣାଃ ପଣ୍ଡିତାଃ) ସର୍ବକର୍ମ ଫଳ ତ୍ୟାଗଂ
ତ୍ୟାଗଂ ପ୍ରାହୁଃ ।୨।

ଅର୍ଥ:- ଶ୍ରୀ ଭଗବାନ କହିଲେ ପଣ୍ଡିତମାନେ କାମନାକର୍ମ କୁ ତ୍ୟାଗ କରିବାକୁ
ସନ୍ୟାସ ବୋଲି କହନ୍ତି । ଆତ୍ମଜ୍ଞାନୀ ମାନେ କର୍ମ ଫଳ ତ୍ୟାଗ
କରିବା ~~[illegible]~~ 'ତ୍ୟାଗ' କହନ୍ତି ।୨।

ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ:- ତ୍ୟାଗ ଅର୍ଥାତ୍ "ଇଚ୍ଛାରହିତ ଭାବ" 'ସୋପାର୍ଜିତ ଇଚ୍ଛା'
ଇଚ୍ଛିତ ସେ ସକଳକୁ ତ୍ୟାଗ କରାଯାଏ ନାହିଁ। ଶାସ୍ତ୍ରପଦାର୍ଥ ଇନ୍ଦ୍ରିୟମାନେ
କର୍ମ ଛାଡ଼ିଦେଲେ ମଧ୍ୟ ମନ ମଧ୍ୟରେ ଆସକ୍ତି ରହିଥାଏ (ଅନୁକ୍ତ
ଅଧ୍ୟାୟର ୫ମ ୬ଷ୍ଠ ଶ୍ଳୋକର ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ ଦ୍ରଷ୍ଟବ୍ୟ) ସେହି ଇଚ୍ଛାକୁ
ଯେ ମନରୁ ତ୍ୟାଗ କରିପାରେ ସେ ପ୍ରକୃତ ତ୍ୟାଗୀ। ପଣ୍ଡିତମାନେ
ସର୍ବପ୍ରକାର ଇଚ୍ଛା ରହିତ ହେବାକୁ 'ତ୍ୟାଗ' ବୋଲି କହନ୍ତି। ଅର୍ଥାତ୍
କର୍ମକର୍ତ୍ତା ନିଜର ତାହାଂ ଆସକ୍ତି ତ୍ୟାଗ କରନ୍ତି। ନିଷ୍କାମ ଭାବରେ
କର୍ମ କରେ। ତାହାକୁ ଇଚ୍ଛା ତ୍ୟାଗ ଓ 'ତ୍ୟାଗୀ' କହନ୍ତି।
ଏହି ଶ୍ଳୋକର ପଣ୍ଡିତ ଓ ଜ୍ଞାନୀ ବ୍ୟକ୍ତିମାନେ ଇଚ୍ଛା ରହିତ ଅବସ୍ଥାକୁ
'ତ୍ୟାଗ' କହନ୍ତି। କେତେକ ଲୋକ ରୂପରେ କାମନା ରହିତ ହେବା-
-ପାଇଁ ସୂଚନା ଦେଇଛନ୍ତି। ଏହି ତ୍ୟାଗ ଫଳକୁ ହିଁ ଭଗବାନ
ଅନୁ ଅଧ୍ୟାୟର ୪ର୍ଥ ଶ୍ଳୋକରେ ନୈଷ୍କର୍ମ୍ୟ ବୋଲି କହିଛନ୍ତି।
ଅର୍ଥାତ୍ ଏହି କର୍ମ କରିବା ଏହି କର୍ମ ନ କରିବା ଏଭଳି ଚିନ୍ତା
ନାହିଁ ନୈଷ୍କର୍ମ୍ୟ। ପଣ୍ଡିତ କର୍ମବାସନା ଓ ସକଳ ସଙ୍କଳ୍ପ
ତ୍ୟାଗ ଓ ତ୍ୟାଗ କହନ୍ତି ୨।

ତ୍ୟାଜ୍ୟଂ ଦୋଷବଦିତ୍ୟେକେ କର୍ମ ପ୍ରାହୁର୍ମନୀଷିଣଃ
ଯଜ୍ଞଦାନତପଃ କର୍ମ ନ ତ୍ୟାଜ୍ୟମିତି ଚାପରେ ।୩।

ଏକେ ମନୀଷିଣଃ (କେତେକ ପଣ୍ଡିତମାନେ ସାଂଖ୍ୟମତାବଲମ୍ବୀ) କର୍ମ ଦୋଷ-
ବତ୍ ଇତି (ଦୋଷଯୁକ୍ତ) ତ୍ୟାଜ୍ୟଂ (ପରିତ୍ୟାଗଯୋଗ୍ୟ) ପ୍ରାହୁଃ
(କହନ୍ତି) ଅପରେ (ମୀମାଂସକମାନେ) ଯଜ୍ଞଦାନତପଃକର୍ମ
ନ ତ୍ୟାଜ୍ୟମ୍ ଇତି (କହନ୍ତି)।୩।

ଅର୍ଥ:- କେତେକ ପଣ୍ଡିତ କର୍ମ ଦୋଷଯୁକ୍ତ ଭାବରେ ପରିତ୍ୟାଗ
କରନ୍ତି ଆଉ କେତେକ ଯଜ୍ଞ, ଦାନ, ତପ କର୍ମ
ଇତ୍ୟାଦି ଛାଡ଼ିଦେବା ଉଚିତ ନୁହେଁ ବୋଲି କହନ୍ତି।୩।

ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ: - ସ୍ୱୟମ୍ଭୁ ବୋଲି - ଯେଉଁମାନେ ଆତ୍ମାଙ୍କ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସମସ୍ତଙ୍କ
ଭିତରେ ଥିବା ଆତ୍ମାକୁ ମଧ୍ୟ 'ମୁଁ' ବୋଲି ଜାଣନ୍ତି ସେମାନେ
ଆପଣା ଦୃଷ୍ଟିରେ ଯୋଗଯୁକ୍ତ ଅର୍ଥ ଯୋଗ କରିବା ପାଇଁ ଅଟନ୍ତି ।
ପରମାତ୍ମା ସମସ୍ତଙ୍କ ଭିତରେ ଥିବା ଆତ୍ମା ଅଟନ୍ତି । ପ୍ରମାଣ -
ଯେମାନଙ୍କୁ ସର୍ବାନ୍ତର ଆତ୍ମାରେ ଏହି ଶରୀର ଭିତରେ ଥିବା ଆତ୍ମା
ମଧ୍ୟ ଏହି ପାହାଡ଼ ସେମାନଙ୍କ ଲକ୍ଷ୍ୟ ଭଳି ଦୃଢ଼ ଅଟେ ଏହା ଜାଣିବା
ସମସ୍ତେ କହିଁ ପୁରସ୍କାର ଅଟେ ବୋଲି ଅଟେ ।
ଅର୍ଥ - ଆତ୍ମାଙ୍କର, ଦାନ - ଆତ୍ମାଙ୍କୁ ସମର୍ପଣ ପ୍ରମାଣରେ ହୋଇଥିବା
ଦାନ, ଦମ - ଇନ୍ଦ୍ରିୟଙ୍କ ର ବାହ୍ୟବିଷୟ ରେ ପ୍ରବୃତ୍ତି ହେବା
ନିବୃତ୍ତି - ଆତ୍ମାରେ ବାସ୍ତବିକ ଭାବେ ଦୃଢ଼ ଭାବ ହୋଇଥିବା,
କର୍ମ ପ୍ରମୁଖ ଅର୍ଥ, ଚଳାଗୁଡ଼ିଏ ହୁଏତ ନିଶ୍ଚେଷ୍ଟ ।

କିନ୍ତୁଲାଂ ଭୂତ୍ୱ ମୋ ଛତ୍ତ ଆଚୋ ଦହନ୍ତଘତ୍ତମ
ଆଚୋ ହୁ ପୁରୁଷା କ୍ୟାଲ୍ୟ ତ୍ରିକିଘଃ ସ୍ୱାଗ୍ତ ଅର୍ଥି ଛଃ ।୫।

ଦହ ଦହନ୍ତଘତ୍ତମା ପୁରୁଷା କ୍ୟାଲ୍ୟ (ପୁରୁଷ ପ୍ରଧାନ) ଛତ୍ତ ଆଚୋ
ମୋ କିନ୍ତୁଲାଂ ଭୂତ୍ୱ, ଆଚୋ ହୁ ତ୍ରିକିଘଃ ସାଂପ୍ରଅର୍ଥି ଛଃ ।୫।

ଅର୍ଥ - ହେ ଦହନ୍ତ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ପୁରୁଷପ୍ରଧାନ, ଆତ୍ମା ସମସ୍ତଙ୍କୁ କିମ୍ବା ସମସ୍ତ
ଭୂତ ଆତ୍ମା ଏକାତ୍ମ ପ୍ରକାର ।୫।

ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ - ହେ ଦହନ୍ତ ଶ୍ରେଷ୍ଠ! ଦହନ୍ତ ଅର୍ଥ କିମ୍ବା ଶ୍ରେଷ୍ଠ - ପ୍ରଧାନ କର୍ମ
ଦହନ୍ତ ରାଜ ପଦ୍ମିନ ରୁ ପ୍ରଧାନ, ସାଜ ଶକ୍ତି ରୁ ପ୍ରମାଣ, ପ୍ରାଣ ରୁ କିମ୍ବା ହୋଇଥିବା
ପ୍ରକାଶ ଅବସ୍ଥା - ଅର୍ଜୁନ, ତେଣୁ ଦୁଇ ପ୍ରାଣ ଅପାନ ଜାତିର ପୁରୁଷ ଜାତି
ଆଦି ରେ ଥିବା ପ୍ରାଣ ର କିମ୍ବା ଜାତିର ପୁରୁଷ ରୁ ଅର୍ଜୁନ କୁ ଦହନ୍ତ
ଶ୍ରେଷ୍ଠ କୋଲି କହିଥିଲେ ହେ ପୁରୁଷ ପ୍ରଧାନ - ଉତ୍ପତ୍ତିବିନାଶ ରହିତ
ପୁରୁଷ), ପୂର୍ବ ଶ୍ଲୋକରୁ ଆତ୍ମା ଏବଂ ଅନ୍ୟ ଯାବତୀୟ ଜୀବ ଜନ୍ତୁ ଙ୍କ ଉତ୍ପତ୍ତି
ହୋଇଥିବା ବିଷୟ ଜାଣିବା ପରେ ଯେଉଁମାନେ ଏହି ଆତ୍ମା, ଯେଉଁମାନେ ସାତ୍ତ୍ୱିକ, ରାଜସିକ ଓ ତାମସିକ
ପ୍ରକୃତି ର ।୫।

ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ:- ୫,୬,ଶ୍ଲୋକରେ ମାଙ୍କି, ଘୋଡା, ଉଟ ଆଦା ଖାଇବା
ପାଇଁ ଇଚ୍ଛା କରିଛନ୍ତି, ଏହି କର୍ମ ଆସକ୍ତିମୂଳକ ।
ଅହିରା ଦହରାହ: ପୁଣି ୮ଟି ଯଥୁମା ଶ୍ଲୋକରେ କିଛି ଫଳ ଆଦି ଖାଇବା
ଅହିରା ହଡ଼ିଚ ମୁଣ୍ଡେ ଖୋଲି ଅଛି ମୋହବଶତ ଖାଇବା ଭାବ
ତାମସିକ ଅନୁହୋଲିକ ଖୋଲି କହୁଛନ୍ତି, ଆର୍ଯ୍ୟାତ ଦୁଷ୍ଟୁପାଦାଦି
ଛନ୍ଦରେ ମାଳି ଜାଂ ଦ୍ୱାରା ଆକୁଳିତ ଜଡ଼ ଅଜ୍ଞାନିହିକ କର୍ମ ତ୍ୟାଗ
ଅହିରା ଆକୁଳିତ । ଏଭଳି ଦୁଇଟି ଯଥୁମ - ପାହିବାହିକ ଅଳାନ୍ତିକୁ
ପ୍ରଧାନ ତ୍ୟାଗ କରିବା, ଯଥୁଂ ଯାଏ ଅଥା ଜଳଯି ଜୀବିକ ହତିବାଉଚାଂ
ଏହି ଜାତ ଜଳିତ ଆଧାରକ ତାମସିକ ତ୍ୟାଗ କାହୋଲାଚାଓ ।

ପୁରୁଷ ପରେଷାଂ ନାତ୍ରକର୍ମ କାଲୁଙ୍କୁଣ୍ଡା ଭୁଲୁଚ ଅଥି ଅର୍ଥ
ପ କାଚ୍ଚ । ଯାଦସ୍ୟ ତ୍ୟାଗାଂ ଜୀବିକ ତ୍ୟାଗ ଅଥି ଅଥି ଅଥି ।
ପୁରୁଷେଣ ଅଚ୍ଚ ଚତ୍ର (ପଦ୍ମା) ନାଲୁଙ୍କୁଣ୍ଡା ଭୁଲୁଚ ନାତ୍ରକର୍ମ ଯାଚେତ ଅଥ
ଯାଦସ୍ୟ ତ୍ୟାଗାଂ କଚ୍ଚ । ତ୍ୟାଗାଂ ଫଳଂ (ଶାନ୍ତିଂ) କୌଦି ଲାଚ୍ଚେଚ ।୮।
ଅର୍ଥ:- ଜୀବିକ ଜୀବନରେ ପୁରୁଷ ପ୍ରଦ ଆଲି ମଳକମହି ଜୀବ ଜଳତ୍ୟାଗ
ଜାଚନ୍ତି ଯେ ଜୀବେ ଜୀବନ ଶାନ୍ତି ପାଚ ପାଚନ୍ତି ନଥି ।୮।
ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ:- ଜୀବୀ ଜାତି ନିର୍ଜୀବିତା ହେତୁ ମନୁ ସହିତ ଭୁଲୁଚ ଜୀବ ଜଳତ୍ୟାଗ
- ଜଚେ ଅର୍ଥାତ ଯେଉଁଠାରେ ଜଳଜନ୍ତୁ ପାଚ ସୁଖ ଦୁଃଖାଦି ଭୋଗ
ଭୋଗନ ଜନକୁ ମନୁ ଜହିବା ପାଚ ଜୁଣ୍ଡା ଆଦି ଜାତି ଜୀବ -
ତ୍ୟାଗ ଜାଚନ୍ତି, ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ ତ୍ୟାଗ ଅର୍ଥେ ଚତ୍ରାଦିରୁ
ପ୍ରକୃତ ତ୍ୟାଗ ହେଚ୍ଚ ଶାନ୍ତି, ଏହା ଜାତି ପାଚେ ନଥି,
ତ୍ୟାଗ ତତ୍ତ୍ୱ ଅନ୍ତଃହିତ ଜାତ୍ମା । ଏହି ଜାତ୍ମା ଦୁଃଖରୁଚ
କର୍ମତ୍ୟାଗ ପୂର୍ଣ୍ଣ ହୁଚ ନଥି । ଜିଦୁପୁର୍ବକ ଆତ୍ମସମ୍ପ ବାପ୍ତାଜାଲୁ
ନଥି ଜାଜୀଜାଧ୍ୟ ଦୁଃଖ ଜୀବିକାର୍ଜନ ଜାତ୍ମାରେ ପାଜ ହୁଚ୍ଚନ୍ତି
ଅନ୍ତଃହିତ ଜାତ୍ମାରେ ପ୍ରକୃତ ତ୍ୟାଗ ଜାଚେ ଓ ଶାନ୍ତି
ପାଚି ପାଚନ୍ତି ।

6
800

କାର୍ପଣ୍ୟଦୋଷୋପହତସ୍ୱଭାବଃ ପୃଚ୍ଛାମି ତ୍ୱାଂ ଧର୍ମସମ୍ମୂଢଚେତାଃ ।
ଯଚ୍ଛ୍ରେୟସ୍ୟାନ୍ନିଶ୍ଚିତଂ ବ୍ରୂହି ତନ୍ମେ ଶିଷ୍ୟସ୍ତେଽହଂ ଶାଧି ମାଂ ତ୍ୱାଂ ପ୍ରପନ୍ନମ୍ ।।୭।।

ହେ ଅର୍ଜୁନ, ଯଜ୍ଞ ପାଳନରେ ଏବ ଯୁଦ୍ଧରୂପ କାର୍ଯ୍ୟରୁ ଏହି ମୋହ କିମ୍ବାହେତୁ (ଅବଶ୍ୟ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ) ~~ଯୁଦ୍ଧରୂପ କର୍ମ ଶ୍ରେୟସ୍କର~~, ସତ୍ୟାଗ୍ରହ ସାତ୍ତ୍ୱିକ ପଦ୍ଧତି ।।୭।।

ଅର୍ଥ :- ହେ ଅର୍ଜୁନ ! ହିନ୍ଦୁସ୍ଥ ଧର୍ମ ଓ ପାପକର୍ମତ୍ୟାଗ କରି କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ବୋଧେ ଜୋହ୍ନ ନିବାରକର୍ମ କରୁଥିବା ତାହା ସାତ୍ତ୍ୱିକ ଅଟେ ।।୭।।

ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ :- ହେ ଜୀବନ୍ତ ଜ୍ୟୋତି ରୂପୀ ଅର୍ଜୁନ ! ହିନ୍ଦୁସ୍ଥ ଧର୍ମତ୍ୟାଗ କରି, ପାପକର୍ମ ଗୁଡିକ ଜୋହ୍ନ ନିବାରକର୍ମ କରୁଥିବା ତାହା ସାତ୍ତ୍ୱିକ ହୋଇଥିବ। ଅର୍ଥାତ୍ ଜଗତ୍ପିତା ପରମେଶ୍ୱର ଦେଇଥିବା ଶରୀର ଓ ଆତ୍ମାକୁ ଯଥାଯଥ ରକ୍ଷା କରିବା ପାଇଁ ଯେଉଁ ଯୁଦ୍ଧ ଆବଶ୍ୟକ ହୁଏ ତାହା ଅଧର୍ମ ନୁହେଁ। ଧର୍ମ ପକ୍ଷରେ ରହି ଆତତାୟୀ ଶତ୍ରୁଙ୍କୁ ବଧ କରିବା ଦ୍ୱାରା ପାପ ହୁଏନାହିଁ। ଏହା ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କ ଉପଦେଶ ଥିଲା ।।୭।।

ନ ହି ପ୍ରପଶ୍ୟାମି ମମାପନୁଦ୍ୟାଦ୍ ଯଚ୍ଛୋକମୁଚ୍ଛୋଷଣମିନ୍ଦ୍ରିୟାଣାମ୍ ।
ଅବାପ୍ୟ ଭୂମାବସପତ୍ନମୃଦ୍ଧଂ ରାଜ୍ୟଂ ସୁରାଣାମପି ଚାଧିପତ୍ୟମ୍ ।।୮।।

ଯଦ୍ୟପି ମୁଁ ଏହି ପୃଥିବୀରେ ନିଷ୍କଣ୍ଟକ ଧନଧାନ୍ୟ ସମୃଦ୍ଧ ରାଜ୍ୟ ଏବଂ ଦେବତାମାନଙ୍କର ଆଧିପତ୍ୟ ପ୍ରାପ୍ତ ହେଲେ ମଧ୍ୟ ଇନ୍ଦ୍ରିୟମାନଙ୍କର ଶୋଷଣକାରୀ ଯେଉଁ ଶୋକ ମୋର ଦୂର ହେବ ବୋଲି ମୁଁ ଦେଖୁନାହିଁ ।।୮।।

ଅର୍ଥ :- ଯଦ୍ୟପି ମୁଁ ଏହି ପୃଥିବୀରେ ନିଷ୍କଣ୍ଟକ ଧନଧାନ୍ୟ ସମୃଦ୍ଧ ରାଜ୍ୟ ଏବଂ ଦେବତାମାନଙ୍କର ଆଧିପତ୍ୟ ପ୍ରାପ୍ତ ହେଲେ ମଧ୍ୟ ଇନ୍ଦ୍ରିୟମାନଙ୍କର ଶୋଷଣକାରୀ ଯେଉଁ ଶୋକ ମୋର ଦୂର ହେବ ବୋଲି ମୁଁ ଦେଖୁନାହିଁ ।।୮।।

ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ :- ହେ ଜୀବନ୍ତ ଜ୍ୟୋତି ରୂପୀ ଅର୍ଜୁନ ! ହିନ୍ଦୁସ୍ଥ ଧର୍ମତ୍ୟାଗ କରି, ପାପକର୍ମ ଗୁଡିକ ଜୋହ୍ନ ନିବାରକର୍ମ କରୁଥିବା ତାହା ସାତ୍ତ୍ୱିକ ହୋଇଥିବ। ଅର୍ଥାତ୍ ଜଗତ୍ପିତା ପରମେଶ୍ୱର ଦେଇଥିବା ଶରୀର ଓ ଆତ୍ମାକୁ ଯଥାଯଥ ରକ୍ଷା କରିବା ପାଇଁ ଯେଉଁ ଯୁଦ୍ଧ ଆବଶ୍ୟକ ହୁଏ ତାହା ଅଧର୍ମ ନୁହେଁ। ଧର୍ମ ପକ୍ଷରେ ରହି ଆତତାୟୀ ଶତ୍ରୁଙ୍କୁ ବଧ କରିବା ଦ୍ୱାରା ପାପ ହୁଏନାହିଁ। ଏହା ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କ ଉପଦେଶ ଥିଲା ।।୮।।

ସଞ୍ଜୟ ଉବାଚ
ଏବମୁକ୍ତ୍ୱା ହୃଷୀକେଶଂ ଗୁଡାକେଶଃ ପରନ୍ତପଃ ।
ନ ଯୋତ୍ସ୍ୟ ଇତି ଗୋବିନ୍ଦମୁକ୍ତ୍ୱା ତୂଷ୍ଣୀଂ ବଭୂବ ହ ।।୯।।

ସଞ୍ଜୟ କହିଲେ ଏହିପରି ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କୁ କହି ଶତ୍ରୁତାପନ ଅର୍ଜୁନ ଗୋବିନ୍ଦଙ୍କୁ ମୁଁ ଯୁଦ୍ଧ କରିବି ନାହିଁ କହି ଚୁପ୍ ରହିଗଲେ ।।୯।।

ଅର୍ଥ :- ଗୁଡାକେଶ (ନିଦ୍ରାଜୟୀ) ପରନ୍ତପ ଅର୍ଜୁନ ହୃଷୀକେଶ (ଇନ୍ଦ୍ରିୟଗୁଣାଦିଙ୍କୁ) ଏପରି (ଯୁଦ୍ଧବିରତି) ଚୁପ୍ ରହିବା ପାଇଁ ଆଜ୍ଞା ଦେଇଥିବା ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କୁ ମୁଁ ଯୁଦ୍ଧ କରିବି ନାହିଁ କହି ଚୁପ୍ ରହିଗଲେ ।।୯।।

ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ :- ଗୁଣ, ହୃତ ଗୁଣ ଅଧିପତି ମନ ହିଁ ଜୋହ୍ନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସତ୍ତ୍ୱଗୁଣ ହେତୁ ଦିବ୍ୟ ଜ୍ଞାନ ଦ୍ୱାରା ଜୀବନ୍ତ ଜ୍ୟୋତି ସ୍ୱରୂପ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କ ସହିତ ସଂଜ୍ଞାଳନ ନ ହେଲା ଯାଏଁ ମୁଁ ଯୁଦ୍ଧ କରିବି ନାହିଁ ବୋଲି ଅର୍ଜୁନ ପ୍ରଥମେ ଯୁଦ୍ଧବିରତି ପାଇଁ ଆଜ୍ଞା ଦେଇଥିଲେ। ଏହାପରେ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କ ଉପଦେଶ ଦ୍ୱାରା ଅର୍ଜୁନ ଯୁଦ୍ଧ କରିବା ପାଇଁ ସମ୍ମତି ଦେଇଥିଲେ। ତାପରେ ଅର୍ଜୁନ ଜୋହ୍ନ ନିବାରକ ଯୁଦ୍ଧ କରିବା ପାଇଁ ଚୁପ୍ ରହିଗଲେ ।।୯।।

ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ:- ପାପକର୍ମର ଫଳ, ଉତ୍ତମ କର୍ମର ଫଳ ଓ ମିଶ୍ରିତ କର୍ମର ଫଳ ସକାମ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ପରକାଳ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଭୋଗ କରିବାକୁ ପଡ଼ିଥାଏ ଅର୍ଥାତ୍ ସକାମୀ ବ୍ୟକ୍ତିମାନେ ଏହି ଜନ୍ମର କର୍ମଫଳ ପରଜନ୍ମରେ ଭୋଗ କରନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ପ୍ରକୃତ ତ୍ୟାଗୀ କର୍ମଫଳ ପ୍ରତି ଆକାଂକ୍ଷା ନଥିବା ବ୍ୟକ୍ତି ବର୍ତ୍ତମାନ କିମ୍ବା ଭବିଷ୍ୟତ ଇଚ୍ଛାରୁ ରହିତ ହୋଇଥିବାରୁ ଇହ କିମ୍ବା ପରକାଳ ଯେବେ ହେଲେ କର୍ମଫଳ ଭୋଗ କରନ୍ତି ନାହିଁ । କାରଣ ଇଚ୍ଛା ଥିଲେ ଫଳ ଭୋଗ କରିବାକୁ ପଡ଼ିଥାଏ । ଏବଂ ଉପରୋକ୍ତ ତିନିପ୍ରକାର କର୍ମର ମିଶ୍ରିତ ଫଳ ତ୍ୟାଗ କରିଥିବା ବ୍ୟକ୍ତି ହିଁ ପ୍ରକୃତ ତ୍ୟାଗୀ । ସନ୍ନ୍ୟାସ ହେଲେ ତ୍ୟାଗୀ ହୁଅନ୍ତି ତାହା ନୁହେଁ, କାରଣ ସନ୍ନ୍ୟାସ ନେଇ ଯଦି ମୋକ୍ଷ କାମନା ଥାଏ ତେବେ ମଧ୍ୟ ପ୍ରକୃତ ତ୍ୟାଗୀ ହୋଇ ପାରିବ ନାହିଁ। ପୂର୍ଣ୍ଣଭୋଜନ ପରେ ଯେପରି ଆଉ ଭୋଜନ ଆକାଂକ୍ଷା ନଥାଏ ସେହିପରି ତୃପ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ଯେବେ ହେଲେ କୌଣସି ଫଳ ଭୋଗ କରିବାକୁ ପଡେ ନାହିଁ ।୧୨।

ପଞ୍ଚୈତାନି ମହାବାହୋ କାରଣାନି ନିବୋଧ ମେ
ସାଂଖ୍ୟେ କୃତାନ୍ତେ ପ୍ରୋକ୍ତାନି ସିଦ୍ଧୟେ ସର୍ବକର୍ମଣାମ୍ ।୧୩।

ହେ ମହାବାହୋ ! ସର୍ବକର୍ମଣାଂ ସିଦ୍ଧୟେ, ସାଂଖ୍ୟେ କୃତାନ୍ତେ (ବେଦ୍ୟ କର୍ମଣାଂ ବେଦାନ୍ତ ସିଦ୍ଧାନ୍ତେ ଇତ୍ୟର୍ଥଃ) ପ୍ରୋକ୍ତାନି ଏତାନି ପଞ୍ଚକାରଣାନି ମେ [ମଦ୍ବଚନାତ୍] ନିବୋଧ (ଜାନୀହି) ।୧୩।

ଅର୍ଥ:- ହେ ମହାବାହୋ ! ସବୁ କର୍ମ ସିଦ୍ଧି କରିବା ପାଇଁ ସାଂଖ୍ୟ ସିଦ୍ଧାନ୍ତ ନିମ୍ନୋକ୍ତ ପାଞ୍ଚ ବେଦାନ୍ତ ପ୍ରତିପାଦିତ ସିଦ୍ଧାନ୍ତ ଶୁଣ ।୧୩।

ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ:- ହେ ମହାବାହୋ ! (ଜାଣୁଅ ଏଠ ଶ୍ଳୋକ ଦ୍ରଷ୍ଟବ୍ୟ) ସମସ୍ତ କର୍ମର ସିଦ୍ଧି ନିମନ୍ତେ ଶାସ୍ତ୍ରରେ ଯେଉଁ ପାଞ୍ଚ ଗୋ କାରଣ କୁହାଯାଇଛି ତାହାର ବିବରଣ ମୋଠାରୁ ଶୁଣ ।୧୩।

ଅଧିଷ୍ଠାନଂ ତଥା କର୍ତ୍ତା କରଣଞ୍ଚ ପୃଥଗ୍ବିଧମ୍
ବିବିଧାଶ୍ଚ ପୃଥକ୍ ଚେଷ୍ଟା ଦୈବଂ ଚୈବାତ୍ର ପଞ୍ଚମମ୍ ।୧୪।

ଅଧିଷ୍ଠାନଂ (ଶରୀରଂ) ତଥା କର୍ତ୍ତା (ଅହଙ୍କାରଃ) ପୃଥଗ୍ବିଧଂ (ନାନାପ୍ରକାରଂ) କରଣଂ (ଚକ୍ଷୁରାଦି) ବିବିଧାଃ ପୃଥକ୍ ଚେଷ୍ଟାଃ (ପ୍ରାଣାପାନାଦି ବ୍ୟାପାରଃ) ଅତ୍ର ପଞ୍ଚମଂ ଦୈବଂ ଚ ।୧୪।

ଅର୍ଥ:- ଶରୀର, ଅନୁଚ୍ଛାଦ, ବସ୍ତ୍ର ଚାରୁ ଆଦି ହସ୍ତିନୁ, ଏହୁଡିଏ କଣ୍ଟା ଓ
ଚଉଦ ଚଢ଼ ପାଦ୍ଧି ପ୍ରମାଣ ।୧୪

ଶବ୍ଦାର୍ଥ:- ଶରୀର ଘାତୁ, ଅନୁଲେପନ ଘାତୁ, ଦେହରେ ହସ୍ତିନୁ ମାଦକତା ଘାତୁ
ପ୍ରାଣ କାନ୍ତୁ ଘାତୁ, ଦୈତ୍ୟ ସଂଜୋଗ ରେ ଜନ୍ମ ସମୂହ ସମ୍ଭାବନ ହୋଇଥାଏ.
ଦିର୍ଘ - ଶବ୍ଦରୁ ଆରମ୍ଭ - ଆକାଶଗଙ୍ଗ ସୁଦ୍ଧ ଶୂନ୍ୟ ଅଟେ, ଜନ୍ମ ରୁ ହସ୍ତୀନୁ -
ପ୍ରମଳିନ୍ତ ମାନବୀମନ୍ତ କଥାନ୍ତ ଶୂନ୍ୟ ଅନ୍ତରୀକ୍ଷରୁ ବଜୁଳ୍ୟ ସେମାନେ
ଆସିଥାଏ. ଆମ୍ଭ ଆସିବା ପରେ ଜନ୍ମ କଥାନ୍ତ ଅନୁଭବ ପରେ
ବସ୍ତୁ ଆଶ୍ରୟ ଜନ୍ମ ଗ୍ରହିବାରୁ ଆଜି ନି ଆଜୀବନ୍ତ ଆରଣ୍ଣ ରୁ ଦୈତ୍ୟ
ପାଶ୍ଚିମ ଆରଣ୍ଣ ଅଟେ ।୧୪.

ଶରୀରଘାତ୍ୟମନୋଦ୍ଭିର୍ଭବକର୍ମ ପ୍ରାରବ୍ଧ ତେ ନରଃ
ନ୍ୟାଳର୍ଯ୍ୟଂ ବା ଜିବାହ୍ୟଙ୍କ ବା ଗର୍ଦ୍ଦିଂତେ ଚସ୍ୟଜ୍ଞେତ ଚତୁର୍ଥାଙ୍ଗି

ନରଃ ଶରୀରଘାତ୍ୟମନୋଦ୍ଭିଃ ନାହ ନ୍ୟାଳର୍ଯ୍ୟଂ (ଦୈର୍ଘଂ) ବା କଣ୍ଠାସ୍ୟଙ୍କ ମ
(ଅଧୋମୁଂ) ବା ସମ୍ଭ ପ୍ରାରବ୍ଧତେ (ଅନୁଭୁଜ୍ଞତେ) ଚତେ ପାଦି ଚତୁର୍ଥ ଜନ୍ମଣି ।୧୪.
ଅର୍ଥ:- ମନୁଷ୍ୟ ଜିଉ ଶରୀର, ମନ ଓ ବାକ୍ୟ ଦ୍ୱାରା ଦୈର୍ଘ ଅଦୈର୍ଘ ହୋଇଥାଏ,
ଚାରି ପ୍ରାଣ ପାଦ୍ଧି ପ୍ରକାର ମାନବ ଅଟେ ।୧୪।

ଶବ୍ଦାର୍ଥ:- ମଣିଷ ଶରୀର ଘାତୁ ଭଲ ମନ୍ଦ କର୍ମ କରିଥାଏ. ବାକ୍ୟ ରେ ମଧ୍ୟ
ଭଲ ମନ୍ଦ କର୍ମ କରେ। ଏଣୁ ଏହାକୁ ୧୪, ୧୫, ୧୦ ଶ୍ଲୋକ ଅନୁସାରେ
ମଣିଷ ସତ୍ତ୍ୱ ବାକ୍ୟ, ମିଥ୍ୟା ବାକ୍ୟ, ମିଶ୍ର ବାକ୍ୟ ଚାରି ପ୍ରକାର ଘାତୁ
ଭଲ ମନ୍ଦ କର୍ମ କରିଥାଏ. ଅର୍ଥାତ୍ ସତ୍ ମନ୍ତବ୍ୟ ଅସତ୍ ମନ୍ତବ୍ୟ ଘାତୁ
ଭଲ ମନ୍ଦ କର୍ମ ହୁଏ. ତା'ର କାରଣ ଶରୀର, ମନ ହୁଲିନ୍ତୁ. କହିଲୁ ପ୍ରମାଣ
ଚେଷ୍ଟା ଓ ଦୈତ୍ୟ ସଂଜୋଗ ରେ ଶରୀର, ମନ ଓ ବାକ୍ୟ ରେ କର୍ମ ସମ୍ଭାବ:
ହୁଏ. ଅତଏବ ଚରି ପାଦ୍ଧିଣି ତା'ର ଆରଣ୍ଣ ।୧୪।

ଚତୁର୍ଭିଂସ୍ୟଚ୍ଚ କର୍ତ୍ତାରମାମୂଳଂ କୈବଲସ୍ୟ ନଃ
ପାଶ୍ୟତ୍ୟକୃତ ବୁଦ୍ଧିତ୍ୱାତ୍ ନ ସ ପଶ୍ୟତ୍ତି ଦୁର୍ମତିଃ ।୧୦।

ଅତ୍ର ଚତୁର୍ଦ୍ଧା ସତ୍ତ୍ୱସ୍ୟ କୈବଲ୍ୟ (କୈବଲ୍ୟାତ୍ମକ ସ୍ୱରୂପ) ଆତ୍ମାକୁ
କର୍ତ୍ତାରଂ ପଶ୍ୟତ୍ତି, ଅକୃତବୁଦ୍ଧିତ୍ୱାତ୍ ସ ଦୁର୍ମତିଃ [ସମସ୍ତ]
ନ ପଶ୍ୟତ୍ତି ।୧୦।

~~୪୦୫ ।।~~
୪୦୪ ।।୧

ଅର୍ଥ :- ଚତୁର୍ଥ ଗତି ଜୋତିଷ୍କପତ୍ତି ଆତ୍ମାକୁ ମର୍ତ୍ତ୍ୟଲୋକ ପରି ମଳେମହନ୍ତି
ଯେଉଁପତ୍ତି ଅମୁକ ଅମୁକ ଲୋକ ସର୍ବତ୍ର ସମଘର ହେ ଦେଖା ପାହନ୍ତି ନାହିଁ
ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ :- ତାହାହେ, ମଳ ଓ ହଲ୍ଲିନ୍ଦ୍ର ମାନ୍ଦ୍ର ଦେବ ହ୍ରଲୋକ ର ଜୋତିଷ୍କ ମଣ୍ଡଳ
ସମୂହ ସବୁଠାରୁ ଉପରେ ଥାଏ, ତାହା ଆତ୍ମା ର ମର୍ତ୍ତ୍ୟ ଲୋକ ପରି ଜେମଳେ-
ଖରେ ସେ ଦୁର୍ଗତି ଥାଏ ତାହା ନୁହେଁ ସେ ସବୁ ଜୀବ ମର୍ତ୍ତ୍ୟ ରେ ଆତ୍ମା ର ଜୋତିଷ୍କ ସମାନ
ନ ଥାଏ, ସେ ସର୍ବଦା ନିର୍ମଳ ଥାଏନ୍ତି, ଜୋତିଷ୍କମାନେ ଆତ୍ମାମର୍ମ ଜାଣନ୍ତି ନାହିଁ
ସେମାନେ ଜୋତେ ଆତ୍ମାକୁ ସମଦୃଷ୍ଟିରେ ଦେଖି ପାରନ୍ତି ନାହିଁ, ସେହିପତ୍ତି
ଜୋତିଷ୍କମାନେ ଜୋତେ ମଳେମଳେ କିଜଣକୁ ଅତି ଜୋତି ଜୁଣି ଜୁଣି ମର୍ମ
ମାନ୍ଥ ଥାଆନ୍ତି ଏବଂ ଆତ୍ମା ଉପରେ ଅଭ୍ୟଚ୍ଛା ନ ଜନିତ ଆରୋପ
ଜରି ଥାଆନ୍ତି, ଏହା ଜୋତାକୁ ସେମାନଙ୍କୁ ଦୁର୍ଗତି ଜୋଇ ନାହିଁ ହୁଅନ୍ତି ।୧୩।

ମାସ୍ୟ କାଦ୍ରଂକ୍ଷୁତୋ ଭୁଜୋ ଭୁଜି ର୍ମସ୍ୟ ନ ଲିପ୍ୟତେ
ନ ଦ୍ୱାଭ୍ୟା ସ ଛମାଁଲ୍ଲୋକାନ୍ନ ହନ୍ତି ନ ନିବଧ୍ୟତେ ।୧୪।

ମାସ୍ୟ କାଦ୍ରଂକ୍ଷୁତ ଘୃତିଃ (ଅତ୍ର ମର୍ତ୍ତା ଶବ୍ଦେନ ଦୁତୋ ଘୃତିଃ) ନ ମାସ୍ୟକୃତିଃ
ନ ଲିପ୍ୟତେ (କର୍ମସୁ ନ ସଜ୍ଜତେ) ପ୍ରତ ଛମାନ୍ ଲୋକାନ୍ ହନ୍ତ୍ୟପି ନହନ୍ତି
ନ (କର୍ମଫଳେନ) ନିବଧ୍ୟତେ ।୧୪।

ଅର୍ଥ :- ମାତ୍ମାକର ମୁଖ୍ୟକର୍ତ୍ତା ଜୋଳି ଜୁକ ମାତ୍ରି କର୍ମ୍ମ। ମାତ୍ମାକ ର
ମୁଜି କର୍ମ ରେ ଲିପ୍ତ ନ ଥାଏ, ସେ ସବୁଲୋକକୁ ପାର ହୋଇ ମାଥାନ୍ତି,
ତାକର ଜୋଣସି ପ୍ରକ୍ଷାଳିନ ନ ଥାଏ ।୧୪।

ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ :- ଜଣେ ଦୁଃ କାଣ୍ଡି କର୍ମ ର ଅଜ୍ଞାତ ବସ୍ତୁ ରେ ସ୍ଥିତ ହେଲି ଅତ୍ୟନ୍ତ
ଶୂନ୍ୟ ହୋଇ ମାଏ ଥାନ୍ତି ଏବଂ ସେହି ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ଜନକ ଅବସ୍ଥା ରେ ରହି
ସର୍ବଦା ସ୍ଥିର ମୁଜି ହୋଇ ଥାଆନ୍ତି ; ତାକ ମୁଖି ଅନ୍ୟ ଜୋଣସି
କର୍ମଲ ରେ ଲିପ୍ତ ହୁଅ ନାହିଁ । ସେହିପତ୍ତି ହତ୍ୟା ଅଜେ ମଧ୍ୟ ହତ୍ୟା
ଜରନ୍ତି ନାହିଁ ଜଥା ହତ୍ୟାରେ ଆବଦ୍ଧ ହୁଅନ୍ତି ନାହିଁ । ଅର୍ଥାତ୍
ପାପଳ ପରି ପ୍ରତ୍ୟ କ୍ଷଣାରେ ବାହୁଡ଼ ହେଲି ମାତ୍ମା ଅଜେ ମଧ୍ୟ ତାହା
ନ ଜାଣିବା ପ୍ରକାର ସମାନ । ତଣ୍ଡୁ ସେ କୋଣସି ବାଦନ ପାଣ
ହୁଅନ୍ତି ।୧୫।

ଜ୍ଞାନଂ ଜ୍ଞେୟଂ ପରିଜ୍ଞାତା ତ୍ରିବିଧା କର୍ମଚୋଦନା
କରଣଂ କର୍ମ କର୍ତ୍ତେତି ତ୍ରିବିଧଃ କର୍ମ ସଂଗ୍ରହଃ ।୧୮।

ଜ୍ଞାନଂ (ଅଗ୍ନ ସାଧନ ମେତଦିତି ଦୋଧଃ) ଜ୍ଞେୟଂ (ଅଗ୍ନ ସାଧନକର୍ମ) ପରିଜ୍ଞାତା (ଦତ୍ତଜ ଜ୍ଞାନାଶ୍ରୟଂ) [ଦତ୍ତ] ତ୍ରିବିଧା କର୍ମ ଚୋଦନା (କର୍ମ ପ୍ରକୃତି ନିର୍ବାହକଃ) ଅତି ତ୍ରିବିଧଃ କର୍ମ ସଂଗ୍ରହଃ (ନ୍ରିୟାଶ୍ରୟଂ) ।୧୯।

ଅର୍ଥ:- ଜ୍ଞାନ, ଜ୍ଞେୟ ଓ ପରିଜ୍ଞାତା ଦଇ ତିନିଟି କର୍ମ ପ୍ରକୃତିର ମୂଳ । କରଣ, କର୍ମ ଓ କର୍ତ୍ତା ଦଇ ତିନୋଟି ନ୍ରିୟାର ଆଶ୍ରୟ ।୧୮।

ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ:- ଜ୍ଞାନ ଅର୍ଥ ଜାଣିବା, ଜ୍ଞେୟ ଅର୍ଥ ଜାଣିବା ବସ୍ତୁ, ପରିଜ୍ଞାତା ଅର୍ଥ ଯେ ଜାଣିବ । ଦଇ ତିନୋଟି କର୍ମ ପ୍ରକୃତିର ମୂଳ । ଜ୍ଞାନ ହେଉଛି କର୍ମ କରି କୁଟସ୍ଥ ବ୍ରହ୍ମ ଜ୍ଞାନ ପାଇବା । ଦଇ ଜ୍ଞାନ ପ୍ରାଣାତ୍ମ ନ୍ରିୟାକରେ ମିଳି ଥାଏ । ସେଥି ପାଇଁ କର୍ମ ପ୍ରକୃତିର ମୂଳ ଯେଉଁ ଅଛିଛନ୍ତି । ଜ୍ଞେୟ ବସ୍ତୁ ହେଲେ ବ୍ରହ୍ମ । ନ୍ରିୟା ଦ୍ୱାରା ବ୍ରହ୍ମ ସ୍ୱରୂପ ହେବାକୁ ହୁଏ ବୋଲି ତାହା କର୍ମ ପ୍ରକୃତିର କାରଣ । ପରିଜ୍ଞାତା ଅର୍ଥାତ ଯେ ଜାଣନ୍ତି । ଅର୍ଥାତ କର୍ମ ଜରିଆରେ ଜାଣିହୁଏ । ସୁତରାଂ ତାହା ମଧ୍ୟ କର୍ମ ପ୍ରକୃତିର ହେତୁ । କରଣ ଅର୍ଥ କର୍ମ କରିବା । କର୍ମ ହେଉଛି ପ୍ରାଣାତ୍ମ କର୍ମ । କର୍ତ୍ତା ହେଲା ଲାଭାକଂ ଦ୍ୱାରା କର୍ମ ହୁଏ । ଦଇ କର୍ମ, କରଣ ଓ କର୍ତ୍ତା ନ୍ରିୟାର ଆଶ୍ରୟ । ଅର୍ଥାତ ନ୍ରିୟାକରି କୁଟସ୍ଥ ବ୍ରହ୍ମକୁ ଲିଖା । ସେହି ବ୍ରହ୍ମ ହିଁ ପ୍ରକୃତ କର୍ତ୍ତୃ ପଦବାଚ୍ୟ । ସେ ପ୍ରକାଶ ନହେଲେ କୌଣସି କର୍ମ ହୋଇ ପାରେ ନାହିଁ ।୧୮।

ଜ୍ଞାନଂ କର୍ମ ଚ କର୍ତ୍ତା ଚ ତ୍ରିଧୈବ ଗୁଣଭେଦତଃ
ପ୍ରୋଚ୍ୟତେ ଗୁଣ ସଂଖ୍ୟାନେ ଯଥାବଚ୍ଛୃଣୁ ତାନ୍ୟ ପି ।୧୯।

ଜ୍ଞାନଂ କର୍ମ ଚ କର୍ତ୍ତା ଚ ଗୁଣ ଭେଦତଃ (ସତ୍ତ୍ୱାଦି ଗୁଣ ଭେଦତ) ତ୍ରିଧା (ତ୍ରିବିଧା) ଏବ ପ୍ରୋଚ୍ୟତେ, ତାନି ଅପି ଯଥାବତ ଗୁଣ ସଂଖ୍ୟାନେ (ଗୁଣ ଗଣନାଲାଂ ଗୁଣାନୁସାରେଣେ ଇତ୍ୟର୍ଥଃ) ଶୃଣୁ ।୧୯।

ଶବ୍ଦାର୍ଥ:- ଜ୍ଞାନ, ଅମୂର୍ତ୍ତ ଅର୍ଥାତ୍ ଯୁକ୍ତ ନୋହିବା ଗୁଣ, ଛନ୍ଦ ପ୍ରକାର ନୋହି ଅନୁମାନ ।
ସେହି ଗୁଣ ସମୂହ ଅଟେ ।୧୯।

ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ:- ଜ୍ଞାନ, ଅମୂର୍ତ୍ତ ଅର୍ଥାତ୍ ଗୁଣାତ୍ମକ ଦ୍ରବ୍ୟ ନୋହି ଅନୁମାନ ।
ଦ୍ରବ୍ୟ ଜ୍ଞାନ, ଦ୍ରବ୍ୟ ଅମୂର୍ତ୍ତ, ଦ୍ରବ୍ୟ ଅର୍ଥ । ସେହି ତିନି ଗୁଡ଼ ବିଷୟ ରେ
ଅନୁମାନ ର ଅପେକ୍ଷା ହୋଇଥିଲା, ସେହି ଗୁଣ ଭେଦ ସମୂହ ଅଟେ ।୧୯।
ସର୍ବଦ୍ରବ୍ୟେଷୁ ନୈମିତ୍ତିକ ଦ୍ରବ୍ୟତ୍ୱମାଳାରେ
ଅବିଦ୍ୟମାନଂ କିଞ୍ଚେତ୍ୟୁକ୍ତଂ ତତ୍ ଜ୍ଞାନଂ କିମି ସାଦ୍ଧିମ୍ୟମ୍ ।୨୦
ନୋକ କିଞ୍ଚେତ୍ୟୁକ୍ତଂ ସର୍ବଦ୍ରବ୍ୟେଷୁ ଅକିଞ୍ଚିତ୍ କରମ୍ ଅନ୍ୟମାନ୍ତ
(କ୍ରିୟାଗୁଣ) ଭିନ୍ନମ୍ ହୋଇବେ, ତତ୍ ଜ୍ଞାନଂ ସାଦ୍ଧିମଂ କିମି ।୨୦।
ଶବ୍ଦାର୍ଥ: ଜଳରେ ନୈମିତ୍ତିକ ଦ୍ରବ୍ୟତ୍ୱ ନାହିଁ କିନ୍ତୁ ତରଳ ସର୍ବଦ୍ରବ୍ୟରେ ଅକିଞ୍ଚିତ୍ତ୍ୱ
କିମ୍ବାହେତୁକ ଦ୍ରବ୍ୟତ୍ୱ ଦେଖାଯାଉନାହିଁ, ସେହିଜ୍ଞାନକୁ ସାଦ୍ଧିମ
କୁହାଯାଇ ନଥାଏ ।୨୦।
ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ:- ଜଳକୁ ନୈମିତ୍ତିକ ଦ୍ରବ୍ୟତ୍ୱ ବିହିନ ଅବସ୍ଥାରେ ଅବିନଶ୍ୱର ଦ୍ରବ୍ୟତ୍ୱ
ଦେଖାଯାଏନାହିଁ, ସେହି ଜ୍ଞାନ ସାଦ୍ଧିମ ଯୋଗ୍ୟ ଅର୍ଥାତ୍ ଉତ୍ପତ୍ତିମାନ
ଗୁଣମାତ୍ର ଦ୍ରବ୍ୟତ୍ୱ ଏହି ଜ୍ଞାନ ହୋଇଥାଏ ସେହି ଜ୍ଞାନକୁ ସାଦ୍ଧିମ
ଉତ୍ପତ୍ତିଶୀଳ ଅଟେ, ଅର୍ଥାତ୍ ଯେଉଁ ଜ୍ଞାନ ଉତ୍ପତ୍ତି ହୋଇ ଅବିନଶ୍ୱର
ସମସ୍ତ ପଦାର୍ଥ ଅବସ୍ଥିତ, ସେଇ ଜ୍ଞାନରେ ଅବିଦ୍ୟମାନ ଭୂତତ୍ୱ
ଅବସ୍ଥାକୁ ହୋଇଥାଏ ସେହି ଜ୍ଞାନକୁ ସାଦ୍ଧିମ କୁହାଯାଏ ।
ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ ଅନୁସାରେ ଉତ୍ପତ୍ତି ଶୀଳ ଜ୍ଞାନ ମାତ୍ର ଦ୍ରବ୍ୟତ୍ୱ ଅବସ୍ଥାରେ
ଥାଏ ।୨୦।

ଦ୍ରବ୍ୟତ୍ୱ ଯୋଗ ଜନ୍ୟ ଜଳ ଜ୍ଞାନରେ ମାତ୍ର ଦ୍ରବ୍ୟତ୍ୱ ଅବସ୍ଥାର ଦ୍ରବ୍ୟତ୍ୱ କଥା
ସେହି ସର୍ବେଷୁ ଭୂତେଷୁ ତତ୍ ଜ୍ଞାନଂ କିମ୍ବା ସାଦ୍ଧିମମ୍ ।୨୧।

ଅଧ୍ୟୟନ ପ୍ରେପ୍ସୁକ। (କିଆ୍ଯାମେନ୍ଦ ସର୍ତ୍ତା) ଶିଲାଦ୍ଦତ (କିଦ୍ଧଏତଲୁଅଁଦ୍ରିତ୍ତ)
ସ୍ରଷ୍ଟାହଦ୍ରିତ୍ତମ୍ (ଅଦ୍ରିକ୍ରୋଣାହୁସ୍ଥମ୍) ଅଣ୍ଡାଗ୍ରୋଦ୍ଧଗତ ଶୁଭ୍ତ(ଅନୁଭିଦ୍ଧି
ମାତ୍ର ଶର୍ମ ତତ୍ତ ସାଦ୍ରିଗମ୍ ଦୃଷ୍ଟଏତ ।୨୫।

ଅର୍ଥ:- କିଆ୍ଯାମ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କେ ଦ୍ୱାରା ଶିକ୍ଷଣ ଦେଇଥିବା ଶାସ୍ତ୍ର ପଢ଼ିବା, ପଢ଼ାଇବା ଏବଂ ଶୁଣିବା ଓ ଶୁଣାଇବା ଦ୍ୱାରା ଲାଭ ହେଉଥିବା ପୁଣ୍ୟ ।୨୫।

ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ:- ଜୈନ ଧର୍ମରେ ଜୈନଶାସ୍ତ୍ର ପଢ଼ିବା ଓ ପଢ଼ାଇବା ଏବଂ ଶୁଣିବା ଓ ଶୁଣାଇବା ଦ୍ୱାରା ଯେଉଁ ପୁଣ୍ୟ ହୁଏ ତାହା ଅତ୍ୟନ୍ତ ଉତ୍ତମ ।୨୫।

ଶବ୍ଦାର୍ଥ:- ଜିଣ୍ଡାମ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କେ ଦ୍ୱାରା ଶିକ୍ଷଣ ଦେଇଥିବା ଶାସ୍ତ୍ର ପଢ଼ିବା, ପଢ଼ାଇବା ଶୁଣିବା ଓ ଶୁଣାଇବା ଦ୍ୱାରା ଲାଭ ହେଉଥିବା ପୁଣ୍ୟ ।୨୫।

ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ:- ଜୈନ ଧର୍ମରେ ଜୈନଶାସ୍ତ୍ର ପଢ଼ିବା ଓ ପଢ଼ାଇବା ଏବଂ ଶୁଣିବା ଓ ଶୁଣାଇବା ଦ୍ୱାରା ଯେଉଁ ପୁଣ୍ୟ ହୁଏ ତାହା ଅତ୍ୟନ୍ତ ଉତ୍ତମ ।୨୫।

ଶବ୍ଦାର୍ଥ:- ଜିଣ୍ଡାମ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କେ ଦ୍ୱାରା ଶିକ୍ଷଣ ଦେଇଥିବା ଶାସ୍ତ୍ର ପଢ଼ିବା, ପଢ଼ାଇବା ଶୁଣିବା ଓ ଶୁଣାଇବା ଦ୍ୱାରା ଲାଭ ହେଉଥିବା ପୁଣ୍ୟ ।୨୫।

ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ:- ଜୈନ ଧର୍ମରେ ଜୈନଶାସ୍ତ୍ର ପଢ଼ିବା ଓ ପଢ଼ାଇବା ଏବଂ ଶୁଣିବା ଓ ଶୁଣାଇବା ଦ୍ୱାରା ଯେଉଁ ପୁଣ୍ୟ ହୁଏ ତାହା ଅତ୍ୟନ୍ତ ଉତ୍ତମ ।୨୫।

ଶବ୍ଦାର୍ଥ:- ଜିଣ୍ଡାମ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କେ ଦ୍ୱାରା ଶିକ୍ଷଣ ଦେଇଥିବା ଶାସ୍ତ୍ର ପଢ଼ିବା, ପଢ଼ାଇବା ଶୁଣିବା ଓ ଶୁଣାଇବା ଦ୍ୱାରା ଲାଭ ହେଉଥିବା ପୁଣ୍ୟ ।୨୫।

ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ:- ଜୈନ ଧର୍ମରେ ଜୈନଶାସ୍ତ୍ର ପଢ଼ିବା ଓ ପଢ଼ାଇବା ଏବଂ ଶୁଣିବା ଓ ଶୁଣାଇବା ଦ୍ୱାରା ଯେଉଁ ପୁଣ୍ୟ ହୁଏ ତାହା ଅତ୍ୟନ୍ତ ଉତ୍ତମ ।୨୫।

ଶବ୍ଦାର୍ଥ:- ପଦ୍ମନାଭାଦ୍ଧି (ପଦ୍ମନାଭ ଭୂର୍କ ବଦ୍ଧିତ) ଶାସ୍ତ୍ର (କାଶୀ) ଚିତ୍ତା (ଧ୍ୟାନ୍ତୀ)
ଚୋଦ୍ଧୁଅଁଦ୍ଧ (ଶ୍ରାମର୍ଥ୍ୟ) ତ ଥାକ୍ତଗୋଦ୍ଧି (ଥାଦ୍ଧାର୍ମିକ ତଲ୍ଲିଦ୍ଧ) ଶାସ୍ତ୍ରିତ୍ତ
ନିତ୍ତ ଶର୍ମ ଥୋହ୍ଦ୍ରତେ ତତ୍ତ ଜାଣାଗମ୍ ଦୃଷ୍ଟଏତେ ।୨୫।

ଅର୍ଥ:- ପରିଣାମ ରେ ଶର୍ମ ବଦ୍ଧିତ, ଜ୍ଞାନ, ଚାରୁଚିନ୍ତା, ଅକ୍ଷତଜ୍ଞିତ ଜ୍ଞାନ ଆଦି ବିଶ୍ୱରେ ଜଣାଣି ଶାସ୍ତ୍ର ବଖାଣ୍ଡେ ଶାସ୍ତ୍ର ଶର୍ମ ଥାଏ ଏହା ଜଣାଯାଏ ।୨୫।

ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ:- ଶାସ୍ତ୍ରଜ୍ଞାନ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ।୨୫।

ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ:— ଯେଉଁ କର୍ମ କଲେ ପରିଶେଷରେ ଧର୍ମ ହାନି ହେବ ପଦାର୍ଥର କ୍ଷୟ ହେବ, କାହାର ଦେହଦଣ୍ଡ ହେବ, ପରସ୍ପର ହିଂସା କରିବାକୁ ହେବ, ଏ ସବୁ ଚିନ୍ତା ନ କରି, ନିଜର ଶକ୍ତି ସାମର୍ଥ୍ୟ ବିଚାର ନ କରି ମୋହ ବଶତଃ ଯେଉଁ କର୍ମ କରାଯାଏ ତାହା ତାମସ। ଅର୍ଥାତ ନିଜର ଆଡମ୍ବର ପୂର୍ଣ୍ଣ ଇଚ୍ଛା ଅନୁସାରେ ପୂଜା କରିବା ପାଇଁ ନାନାରେ ପୂଜା ପାଠ ଓ ପଶୁବଳି ଦିଆଯାଏ, ପରିଣାମରେ କିଛି ଫଳ ହେଉ ନ ଥିବା ଦେଖାଯାଏ ପରେ ଓ ପଶୁବଳି ଦ୍ୱାରା ପରହିଂସା କରିବାକୁ ହୋଇଥାଏ। ତନ୍ତ୍ରମନ୍ତ୍ର ମଉତ କରାଯାଏ ମତିଭ୍ରମ ତଥା ବୁଦ୍ଧିନାଶ ହେବା ଫଳରେ ପରିଶେଷରେ ବିନାଶ ପାଏ। ଚୋରି ଡକାୟତି, ପରହିଂସା, କ୍ଷତି ଆଦି ପାପକାର୍ଯ୍ୟ ମାନଙ୍କରେ ଲିପ୍ତ ମୋହବଶତଃ ହୋଇ ଯେଉଁ କର୍ମ କରାଯାଏ ତାହା ତାମସିକ କୁହାଯାଏ।୨୫।

ମୁକ୍ତସଙ୍ଗୋଽନହଂବାଦୀ ଧୃତ୍ୟୁତ୍ସାହସମନ୍ୱିତଃ
ସିଦ୍ଧ୍ୟସିଦ୍ଧ୍ୟୋର୍ନିର୍ବିକାରଃ କର୍ତ୍ତା ସାତ୍ତ୍ୱିକ ଉଚ୍ୟତେ।

ମୁକ୍ତ ସଙ୍ଗଃ (ଆସକ୍ତି ରହିତଃ) ଅନହଂବାଦୀ (ଅହଂକାର ଅଭିମାନଶୂନ୍ୟଃ) ଧୃତ୍ୟୁତ୍ସାହସମନ୍ୱିତଃ (ଧୈର୍ଯ୍ୟ ଉଦ୍ୟମ ଯୁକ୍ତଃ) ସିଦ୍ଧ୍ୟସିଦ୍ଧ୍ୟୋଃ ନିର୍ବିକାରଃ (ହର୍ଷ ବିଷାଦ ଶୂନ୍ୟଃ) କର୍ତ୍ତା ସାତ୍ତ୍ୱିକଃ ଉଚ୍ୟତେ।୨୬।

ଅର୍ଥ:- ଆସକ୍ତି ଶୂନ୍ୟ, ଅହଂକାର ତଥା ଅଭିମାନ ଶୂନ୍ୟ, ଧୈର୍ଯ୍ୟ ତଥା ଉତ୍ସାହ ଯୁକ୍ତ, ସିଦ୍ଧି ଅସିଦ୍ଧି ବିଷୟରେ ବିକାର ରହିତ କର୍ତ୍ତାଙ୍କୁ ସାତ୍ତ୍ୱିକ ବୋଲି କୁହାଯାଏ।୨୬।

ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ:— କୌଣସି କର୍ମରେ ଆସକ୍ତି ନ ରଖି, ମୁଁ କରିଛି ବୋଲି ଅଭିମାନ ନ ରଖି, ସର୍ବଦା ସ୍ଥିରତା ଓ ଧୈର୍ଯ୍ୟ ଧାରଣ କରି କର୍ମ ପ୍ରତି ଉତ୍ସାହ ରଖି ଉଦ୍ୟମ ପରାୟଣ ହେବା, କାର୍ଯ୍ୟର ସଫଳ, ନିଷ୍ଫଳରେ ବିକାର ଭାବ ନ ଥାଇ, ମନରେ ସର୍ବଦା ପ୍ରସନ୍ନତା ବଜାୟ ~~ରଖି~~ ~~ଉଦ୍ବେଗ ଶୂନ୍ୟ ହୋଇ~~ ଚିନ୍ତା ନ ରଖି ଯେ କର୍ମ କରନ୍ତି ତାଙ୍କୁ ସାତ୍ତ୍ୱିକ କର୍ତ୍ତା ବୋଲାଯାଏ।୨୬।

ରାଗୀ କର୍ମଫଳପ୍ରେପ୍ସୁର୍ଲୁବ୍ଧୋ ହିଂସାତ୍ମକୋଽଶୁଚିଃ
ହର୍ଷଶୋକାନ୍ୱିତଃ କର୍ତ୍ତା ରାଜସଃ ପରିକୀର୍ତ୍ତିତଃ।୨୭।

ରାଗୀ (ବିଷୟାସକ୍ତିଯୁକ୍ତ) କର୍ମଫଳପ୍ରେପ୍ସୁଃ ଲୁବ୍ଧଃ, ହିଂସାତ୍ମକଃ, ଅଶୁଚିଃ ହର୍ଷଶୋକାନ୍ୱିତଃ କର୍ତ୍ତା ରାଜସଃ ପରିକୀର୍ତ୍ତିତଃ।୨୭।

ଅପୂର୍ବ ଦୈର୍ଘମିଦଂ ମାମକସ୍ୟେତ ଜନାର୍ଦ୍ଦନ।
ସ୍ୱର୍ଗାପବର୍ଗ କପାଟସ୍ୟ କୁଞ୍ଚିତଂ ଥା ପାର୍ଥ ତାନାସ୍ୱାଦ୍ୟ ।୬୬.

ତହୁ ପାର୍ଥ ! ମା ଅପୂର୍ବଂ ଦୈର୍ଘମ୍ ଅଛି ମମସ୍ୟେତ, ସର୍ଗାପବର୍ଗ
ଚ କପାଟସ୍ୟ [ମମସ୍ୟେତ] ତାନା ଆବୁଟ୍ଟା ଥା କୁଞ୍ଚିତ ତାନାସ୍ୱା.
ଅର୍ଥ:- ତହୁ ପାର୍ଥ ! ମୋହ କୁଞ୍ଚି ଦ୍ୱାର୍ ଅପୂର୍ବ ଅଟେ ଦୈର୍ଘ କୁଞ୍ଚି . ସ୍ୱର୍ଗର ଅର୍ଗଳ
କପାଟ ଯୁଗ ତେ କୁଞ୍ଚି ଲାଗି ଥା. ତାହା ତମାଗୁଣା ଛୁଟିନ୍ଥ ତାନାସ୍ୱା କୁଞ୍ଚି ।୭୭।
ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ:- ଏଣା ହସ୍ତିନୀ ଦୈର୍ଘ ତେ ହତ ହତ୍ତି, ଅପୂର୍ବ ଅଟେ ଦୈର୍ଘ, ଅମର୍ତ୍ତ ଅଟେ ମର୍ତ୍ତ
ମନ୍ତେ ଜାଣନ୍ତି ତାକାଠର କୁଞ୍ଚି ତମାଗୁଣା ତେ ଆଣ୍ଠୁଦିଅ ତାନାସ୍ୱା କୁଞ୍ଚି
ପ୍ରଥମ ଅଧିକାରୀ କିମ୍ବା ଏଣାର ଜଣାରୁ ତେ ହସ୍ତିନୀ ଜମକି ଦୂର ତାପଂକ୍ତେ
ଡୋଲି କପାଟ ଥାଉଣା ଅଟିମା ଏଣ ତାନାସ୍ୱାଛନ୍ତି ।୭୭।

ଦୁଇଥା ଲାଗି ଥାଉଣ୍ଟ ପକ୍ଷ ତାଙ୍କେନ୍ତିନ୍ ଜୀମୁଥ
ଡୋ ତଗ ଗାଉଥ ବଧଭିଶୁ ହିଣ୍ୟା ଦୁଇଃ ସା ପାର୍ଥ ଥାଉଣି ନିଅ୍ୟା

ତହୁ ପାର୍ଥ ! [ସଦ୍ଗୁରୁ ଉପଦେଶ ତେ) ତୋତେ ମି ଅବଧ ଭିଶୁ ହିଣ୍ୟା (ଜିତାଣ୍ଟୁ ଜୁଦ୍ଧ
ଥାଉଣ୍ଟୁଥା) ଲାଗି ଦୁଇଥା ପକ୍ଷ ତାଙ୍କେନ୍ତିନ୍ ଜୀମୁଥ ଥାଉଣ୍ଟୁ ତେ ସା ଦୁଇଃ ସାଉଣ୍ଟ
ଅର୍ଥ:- ଓ ହୁ ପାର୍ଥ ! ସଦ୍ଗୁରୁଙ୍କ ଉପଦେଶ ଅନୁସା ତେ ତୋତେ ମି ଜୁଦ୍ଧ ଜିତାଣ୍ଟୁ ଜୁଦ୍ଧ
ତାହାର୍ଲାଃ ଦୁଇ ଥା ଥାଉଣା ଦ୍ୱାର୍ ମକ୍ଷ ତାଣ ତ ହସ୍ତିନୀ ମାଙ୍କ ଜିତୁମିଡ ଅର୍ଥ ଅଟି
ଗଢ଼ିଥା ଆଛନ୍ତି, ତାମାଙ୍କ ସାଉଣ୍ଟ ଦୈର୍ଘ ଜୁଦ୍ଧ ଲାଗି ।୭୭।

ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ:- ହେ ପାର୍ଥ ! ସଦ୍ଗୁରୁଙ୍କ ଉପଦେଶରୁ ଜିତାଣ୍ଟୁ ଥାଉଣା ଦ୍ୱାରା
ଅଭିଭୂତ ଅଟି ୧୪୪ ଥର ତାଣାତ୍ମାମକରେ ପକ୍ଷ ତ ଥାଉଣା ଥାଏ ।
ଥାଉଣା ଥାଇ ତାଲେ ଦୁଇ ଦ୍ୱାର୍ ମକ୍ଷ ତାଣ ତ ହସ୍ତିନୀ ମାଙ୍କର ଜାନ୍ତି
ଜିତୁମିଡ ହେଇଥାଏ । ଏଥିପାଇଁ ଦ୍ୱାର୍ ଜିକା ଅବଲମ୍ବନ ତେ ମକ୍ଷ
ଘିଅ, ଦୁଗ୍ଧ ଘିଅ, ଓଜାଲୁ ଏହି ହସ୍ତିନୀ ମାଙ୍କଜାତ ଜାନ୍ତି ଜିତୁମିଡ ଅଙ୍ଗକୁ
ଥାଉଣା ଅଟି ଥାଉଣ୍ଟ ଜୁଦ୍ଧାଲାଏ ।୭୭।

ମମା ତୁ ଦୈର୍ଘ କାମା ଥାନ୍ ଦୁଇଥା ଥାଉଣ୍ଟୁତେ ଅର୍ଜୁନ
ପ୍ରପଞ୍ଚନି ପଂଜା ଥାଉଣ୍ଟୁ ଦୁଇଃ ସା ପାର୍ଥ ଥାଉଣି ।୭୪

ଅଭ୍ୟାସଦ୍ୱାରାତେ ନାମ ଦୁଃଖାନୁଭି କରାଯାଇଛି ।

ନାଭ୍ୟଗ୍ରେ ଜିଭାମିଧି ପରିଣାମେ ଅମୃତୋପମମ୍
ତତ୍ ସୁଖଂ ସାତ୍ତ୍ୱିକଂ ପ୍ରୋକ୍ତମାତ୍ମବୁଦ୍ଧି ପ୍ରସାଦଜମ୍ । ୩୭

ମୂଳ(ସୁଖସ୍ୟ ଅଭ୍ୟାସାତ୍ (ଅଭ୍ୟାସଦ୍ୱାରାରୁ) ରମତେ ଦୁଃଖାନୁଭି କରାଯାଇଛି, ସତ୍ ତତ୍ (ଅନିର୍ବଚନୀୟ) ଅଗ୍ରେ ଜିଭାମିଧି, ପରିଣାମେ ଅମୃତୋପମମ୍ ଆତ୍ମବୁଦ୍ଧି ପ୍ରସାଦଜଂ ତତ୍ ସୁଖଂ ସାତ୍ତ୍ୱିକଂ ପ୍ରୋକ୍ତମ୍ ।୩୭

ଅର୍ଥ :- ଲୋଡ଼ା ସୁଖ ଉପଲବ୍ଧିରେ ମହମାନଙ୍କ ମିଳେ, ଦୁଃଖଦୂରୀକରଣ ଘାଣ୍ଟ
ପଡ଼ୁ। ଅନିର୍ବଚନୀୟ, ଅଥଚ ପ୍ରଥମେ ଜିଭ ସମ୍ପୃକ୍ତ ବୋଧ ହୋଇଥାଏ, ପରିଣାମରେ ଅମୃତ ତୁଲ୍ୟ ବୋଧ ହୋଇଥାଏ, ସେଭଳି ସୁଖ ଆତ୍ମବୁଦ୍ଧିର ଜାତ ହୋଇ ଥିବାରୁ ସାତ୍ତ୍ୱିକ ସୁଖ ବୋଲାଯାଏ ।୩୭

ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ :- ଘଡ଼ି ଘଣ୍ଟାମାନେ ଲୋଡ଼ା ଅଭ୍ୟାସଲାଗି ଯଥା ଚିତ୍କାର କରୁଥିଲା ସେଭଳି ଅଭ୍ୟାସରୁ ଦୁଃଖ ନିକାଶ ହୋଇ ଲୋଡ଼ା ମହମାନଙ୍କ ସୁଖ ମିଳେ ତାହା ଅନିର୍ବଚନୀୟ । ଏଭଳି ସୁଖ ପ୍ରାପ୍ତ ହୁଏ ଯେଉଁମାନେ ମନ ଲାଗେ କରିବେ । ଏହି ଗାଣ୍ଠରୁ ଅର୍ଜୁନ କହିବା ଜାତ ହୋଇଥିଲା, ଆମ୍ଭ ଜିଭ ସହି ଜାଣିପାରୁ ନାହିଁ, ଗୁରୁଙ୍କ ବାକ୍ୟରେ ପ୍ରଗାଢ଼ ବିଶ୍ୱାସ ହେଉ ଯେଉଁରେ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ରୂପେ ମନୋନିବେଶ କରି ପାରିବା ତାହା ଲୋଡ଼ା ଲାଗୁ ବୋଲି ଅମୃତ ତୁଲ୍ୟ ହୋଇଥାଏ । (ମହମାନଙ୍କ ଅବସ୍ଥା) ଅର୍ଥାତ୍ ପ୍ରଥମେ ~~ଜିଭ~~ ଜିଭାଦ ଲାଗୁ ପରି କିଏବତ୍ ପରେ ଅମୃତ ସଦୃଶ ଲୋଡ଼ା ଅବସ୍ଥା ମିଳେ. ଅର୍ଜୁନ ଯେଉଁ ପାଇଁ ଅହିଲେ" ନ ଜ୍ଞାୟ ମୋଽସ୍ମି ପ୍ରକୃତି ର୍ଦ୍ଦୁଃ ତତ୍ ପ୍ରସାଦାତ୍ କୃଷ୍ଣ ତ୍ୱାମହମ୍"।

ଅମୃତ କଥା ସବୁଥର ଶୁଣୁଛି, ମାତ୍ର ଖାଇ ଦେଖିବା ସୌଭାଗ୍ୟ କଣ୍ଠୁ ନାହିଁ, ('ଖାଦ୍ୟ' ଅର୍ଥରେ ମଧୁସୂଦନ ସରସ୍ୱତୀ ଲେଖିଥିଲେ 'ଯଦି ଅମୃତେ ତୋ' ଭକ୍ତେଷୁ ଚାତିରିକ୍ତି କଦି, ତେ ପଦ୍ମ ଦୁହି') ~~ପ୍ରାଣୋତ୍ପାଦନ~~ ପ୍ରାଣୋତ୍ପାଦନ କ୍ରିୟା ସହି ଅବସ୍ଥାରେ ପହଞ୍ଚିଲେ ସେହି ଅମୃତ ଅବସ୍ଥା ଅନୁଭବ ହୋଇଥାଏ । ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ ଆତ୍ମପ୍ରସାଦ ସୁଦ୍ଧ ଅମରତ୍ୱ । ଏହା ସତ୍ତ୍ୱଗୁଣ ସୁଦ୍ଧ ସୁଷୁମ୍ନାରେ ସୁକ୍ଷ୍ମଶରୀରରେ ପ୍ରାପ୍ତ ହୋଇଥାଏ । ଏହାକୁ ସାତ୍ତ୍ୱିକ ସୁଖ କୁହାଯାଇଥାଏ ।

ଅର୍ଥ:- ପୃଥିବୀ, ସ୍ୱର୍ଗ ଆଦିରେ ଦେବଗଣଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଯେପରି ଜ୍ୟେଷ୍ଠ ସାମ୍ପ୍ରତିକ ସେ ତ୍ରିଗୁଣରୁ ସୃଷ୍ଟ ହୋଇଛି । ୪୦।

ପଦଚ୍ଛେଦ:- ପ୍ରକୃତିରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ ସତ୍ତ୍ୱ, ରଜ, ତମ ଗୁଣ (ଏହା ସୁଷୁମ୍ନା ନାଡ଼ୀ, ପିଙ୍ଗଳା) ସମସ୍ତ ଜୀବଙ୍କଠାରେ ରହିଛି । ପୃଥିବୀ, ସ୍ୱର୍ଗ ଓ ଦେବଲୋକରେ ଯେପରି ସେହି ତିନି ଗୁଣ ରହିଛି; ଏହି ଗୁଣରେ ସମସ୍ତେ ସାମ୍ପ୍ରତିକ ରହିଛି, ଏହି ଗୁଣରେ ସମସ୍ତେ ସାମ୍ପ୍ରତିକ, ଆହୁରି ସେମାନେ ଗୁଣାତ୍ମକ ଅବସ୍ଥାରୁ ଫଳ ପାଇଥାନ୍ତି । ୪୦।

ବ୍ରାହ୍ମଣ-କ୍ଷତ୍ରିୟ- ବିଶାଂ ଶୂଦ୍ରାଣାଂ ଚ ପରନ୍ତପ
କର୍ମାଣି ପ୍ରବିଭକ୍ତାନି ସ୍ୱଭାବ ପ୍ରଭବୈର୍ଗୁଣୈଃ । ୪୧।

ଚ ପରନ୍ତପ ! ବ୍ରାହ୍ମଣ-କ୍ଷତ୍ରିୟ - ବିଶାଂ-ଶୂଦ୍ରାଣାଂ କର୍ମାଣି ସ୍ୱଭାବ-ପ୍ରଭବୈଃ (ପୂର୍ବ ଜନ୍ମ ସଂସ୍କାର ଜା ତତ୍ତ୍ୱିକ ଗୁଣୈଃ) ପ୍ରବିଭକ୍ତାନି । ୪୧,

ଅର୍ଥ:- ହେ ପରନ୍ତପ ! ବ୍ରାହ୍ମଣ, କ୍ଷତ୍ରିୟ, ବୈଶ୍ୟ, ଓ ଶୂଦ୍ର ଏମାନଙ୍କ ସାମ୍ପ୍ରତିକ ପୂର୍ବ ଜନ୍ମ ସଂସ୍କାର ଜାତ ଗୁଣ ଦ୍ୱାରା କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ନିରୂପିତ ହୋଇଥାଏ । ୪୧।

ପଦଚ୍ଛେଦ:- ହେ ପରନ୍ତପ ! (ତମ୍ଭୁ ଅର୍ଥାତ୍ ମନୁଷ୍ୟ ଶରୀର ପ୍ରଭୃତିକୁ) ପୂର୍ବ ଜନ୍ମରୁ ଅଦ୍ୟାବଧି ଅନୁସାରେ ଜୀବଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଯେଉଁ ପ୍ରକାର ଗୁଣ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ପ୍ରାପ୍ତ ହୋଇଛି ସେହି ଜନ୍ମରେ ସେହି ପ୍ରକାର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ କର୍ମ ସମୂହ ପ୍ରାପ୍ତ ହୋଇଥାଏ । ପ୍ରଥମ ଗୁଣ ପ୍ରଧାନ ଜୀବ ବ୍ରାହ୍ମଣ, ରଜ ମିଶ୍ରିତ ଗୁଣ ପ୍ରଧାନ ଜୀବ କ୍ଷତ୍ରିୟ, ରଜ-ତମ ପ୍ରଧାନ ଜୀବ ବୈଶ୍ୟ କୌଣସି ଜୀବ ତମ ପ୍ରଧାନ ଗୁଣ ନେଇ ଜନ୍ମ ହୋଇଥାଏ ସେ ଶୂଦ୍ର । ଗୁଣ ଅନୁସାରେ ବର୍ଣ୍ଣରେ ସୃଷ୍ଟି ଏହାର ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ ଏହା ନୁହେଁ ଯେ ବ୍ରାହ୍ମଣ ଘରେ ଜନ୍ମ ହୋଇଥିବା ସମସ୍ତେ ବ୍ରାହ୍ମଣ ହୋଇଥିବେ, ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ କେତେକ ବ୍ରାହ୍ମଣ ଗୁଣଯୁକ୍ତ ହୋଇଥିବେ, କେତେକ ଶୂଦ୍ର ଗୁଣଯୁକ୍ତ ହୋଇଥିବେ, ସେହିପରି କ୍ଷତ୍ରିୟ ଘରେ ଜନ୍ମ ହୋଇଥିବା ସମସ୍ତେ କ୍ଷତ୍ରିୟ ନୁହଁନ୍ତି, ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ କେତେକ ବ୍ରାହ୍ମଣ ଗୁଣଯୁକ୍ତ ହୋଇଥିବେ, କେତେକ ଶୂଦ୍ର ଗୁଣଯୁକ୍ତ ହୋଇଥିବେ, ସେହିପରି ବୈଶ୍ୟ ଘରେ ଜନ୍ମ ହୋଇଥିବା ସମସ୍ତେ ବୈଶ୍ୟ ନୁହଁନ୍ତି, ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ କେତେକ ବ୍ରାହ୍ମଣ ଗୁଣଯୁକ୍ତ ହୋଇଥିବେ, କେତେକ ଶୂଦ୍ର ଗୁଣଯୁକ୍ତ ହୋଇଥିବେ, ସେହିପରି ଶୂଦ୍ର ଘରେ ଜନ୍ମ ହୋଇଥିବା ସମସ୍ତେ ଶୂଦ୍ର ନୁହଁନ୍ତି, ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ କେତେକ ବ୍ରାହ୍ମଣ ଗୁଣଯୁକ୍ତ ହୋଇଥିବେ, କେତେକ କ୍ଷତ୍ରିୟ ଗୁଣଯୁକ୍ତ ହୋଇଥିବେ, କେତେକ ବୈଶ୍ୟ ଗୁଣଯୁକ୍ତ ହୋଇଥିବେ ସେମାନେ ଜନ୍ମ ଅନୁସାରେ ଜାତି ଅନୁସାରେ ବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସାରେ ଯେଉଁ ଜାତି ଯେଉଁ ବର୍ଣ୍ଣରେ ଜନ୍ମ ହୋଇଥିବେ ସେମାନେ ସେହି ଜାତି ସେହି ବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସାରେ ଯେଉଁ ଗୁଣ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ପ୍ରାପ୍ତ ହୋଇଛି ସେହି ଗୁଣ ଅନୁସାରେ ଯେଉଁ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ କର୍ମ ସମୂହ ପ୍ରାପ୍ତ ହୋଇଛି ସେହି କର୍ତ୍ତବ୍ୟ କର୍ମ ସମୂହ ସେମାନେ ପାଳନ କରିବା ଉଚିତ, ସେମାନେ ସେହି କର୍ତ୍ତବ୍ୟ କର୍ମ ସମୂହ ପାଳନ କରିଲେ ସେମାନଙ୍କର ଜନ୍ମ ସାର୍ଥକ ହୋଇଥାଏ । ଏହାର ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ ଏହା ନୁହେଁ ଯେ ବ୍ରାହ୍ମଣ ଘରେ ଜନ୍ମ ହୋଇଥିବା ସମସ୍ତେ ଆଜି କାଲିର ଯେ କୌଣସି ବ୍ରାହ୍ମଣ ଗୁଣଯୁକ୍ତ ହୋଇଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ଆଜି କାଲିର ଯେ କୌଣସି ବ୍ରାହ୍ମଣ ପାଦ ପୂଜା କରିବେ, କାହିଁକି "ପୂଜ୍ୟନ୍ତେ ଯତ୍ର ନାର୍ଯ୍ୟସ୍ତୁ ରମନ୍ତେ ତତ୍ର ଦେବତାଃ" ଏହି ତତ୍ତ୍ୱ ଅନୁସାରେ ଯେଉଁ ବ୍ରାହ୍ମଣ ଗୁଣଯୁକ୍ତ ହୋଇଥିବେ ସେମାନଙ୍କୁ ଆଜି କାଲିର ଯେ କୌଣସି ବ୍ରାହ୍ମଣ ପ୍ରଣତ ପ୍ରାଣିପାତ କରିବେ, ଜନ୍ମ ଜନ୍ମାନ୍ତର ଜାତ ସଂସ୍କାର

ଶୁଦ୍ଧୋପାସ୍ତି କରି ବ୍ରାହ୍ମଣତ୍ୱ ପ୍ରାପ୍ତ ହୋଇ ପାରନ୍ତି । ବିଶ୍ୱାମିତ୍ର ମଧ୍ୟ ମୁନି ହୋଇ ପାରିଥିଲେ । ବିଶ୍ୱାମିତ୍ର ନିଜର ତପୋବଳ ଦ୍ୱାରା ହୋଇ ବ୍ରାହ୍ମଣତ୍ୱ ପ୍ରାପ୍ତ ପ୍ରାପ୍ତ ହୋଇଥିଲେ । ଏଣୁ କେବଳ ସାଧନାରେ ବ୍ରାହ୍ମଣତ୍ୱ ମିଳେ ନାହିଁ, କେବଳ ବ୍ରାହ୍ମଣ କୂଳରେ ଜନ୍ମଲାଭ କରିବା ଅତି ସୁକୃତି ଥାଏ । କାରଣ ବ୍ରାହ୍ମଣ ପୁତ୍ରଙ୍କୁ ସଦ୍‌ଗୁରୁ ଓ ସତ୍‌ପଥ ଅତି ସହଜରେ ମିଳିଥାଏ । ସେଥିପାଇଁ ବ୍ରାହ୍ମଣ କୂଳର ଏତେ ଗୌରବ, ସମାଜରେ ସେମାନେ ଜ୍ୟେଷ୍ଠ ।୪୧।

ଶମୋ ଦମସ୍ତପଃ ଶୌଚ କ୍ଷାନ୍ତିରାର୍ଜବମେବ ଚ ।
ଜ୍ଞାନଂ ବିଜ୍ଞାନମାସ୍ତିକ୍ୟଂ ବ୍ରହ୍ମକର୍ମ ସ୍ୱଭାବଜମ୍ ।୪୨।

ଶମଃ ଦମଃ ତପଃ ଶୌଚଂ, ~~କ୍ଷାନ୍ତି~~ କ୍ଷାନ୍ତିଃ (କ୍ଷମା) ଆର୍ଜବଂ (ସରଳତା)
ଜ୍ଞାନଂ ବିଜ୍ଞାନମ୍ ଆସ୍ତିକ୍ୟମ୍ ଏବ ଚ ସ୍ୱଭାବଜଂ ବ୍ରହ୍ମକର୍ମ ।୪୨।

ଅର୍ଥ:- ଶମ, ଦମ, ତପସ୍ୟା, ଶୌଚ, କ୍ଷମା, ସରଳତା, ଜ୍ଞାନ, ବିଜ୍ଞାନ ଓ ଆସ୍ତିକ୍ୟ ଆଦି ବ୍ରାହ୍ମଣ ମାନଙ୍କର ସ୍ୱଭାବଜାତ କର୍ମ ।୪୨।

ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ:- (୧୦ମ ଅଧ୍ୟାୟର ୪ର୍ଥ, ୫ମ ଶ୍ଳୋକରେ ଶମ, ଦମ ଆଦି ସମ୍ବନ୍ଧରେ କୁହାଯାଇଛି) ସେହି ଶମ, ଦମ ଓ ଜ୍ଞାନ (ଆତ୍ମତତ୍ତ୍ୱ ବା ଆତ୍ମଜ୍ଞାନ) ଓ ବିଜ୍ଞାନ (ପରମାତ୍ମତତ୍ତ୍ୱ) ଆସ୍ତିକ୍ୟ ଅର୍ଥାତ ଈଶ୍ୱର ତତ୍ତ୍ୱ ରେ ଅନୁରକ୍ତତା । ଏ ସମସ୍ତ ବ୍ରାହ୍ମଣ ମାନଙ୍କର ସ୍ୱାଭାବିକ କର୍ମ । ନିଦ୍ରାର ପର ଅବସ୍ଥାରେ ମନ ଈଶ୍ୱରାଦ୍ୟ ଭେଦ ଆସିଲେ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ସମାନ ଦୃଷ୍ଟିରେ ଦେଖୁଥାଏ । ତାହାର ନାମ ଶମ । ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ଓ ରିପୁ ମାନଙ୍କୁ ଦମନ କରିବାର ନାମ ଦମ । ଶରୀର ପ୍ରାଣ ଇନ୍ଦ୍ରିୟ କୁଟସ୍ଥ ଧ୍ୟାନରେ ମନକୁ ରଖିବାର ନାମ ତପସ୍ୟା । କୂଟସ୍ଥରେ ମନ ନ ରଖିବାର ନାମ ଶୌଚ । କ୍ଷମା ଅର୍ଥ ସମସ୍ତ କର୍ମଙ୍କରୁ ମନ ସ୍ଥିର କରି ରଖିବା । ସରଳତା - ବାହାରେ ଭିତରେ ଏକ ଅବସ୍ଥା । ବ୍ରାହ୍ମଣ ମାନେ ଆତ୍ମଭାବରେ ସର୍ବଦା ରହିଥିବାରୁ ଏହି କର୍ମ ସ୍ୱଧର୍ମ ହୋଇଥାଏ ।୪୨।

ଶୌର୍ଯ୍ୟଂ ତେଜୋ ଧୃତିର୍ଦାକ୍ଷ୍ୟଂ ଯୁଦ୍ଧେ ଚାପ୍ୟପଲାୟନମ୍ ।
ଦାନମୀଶ୍ୱରଭାବଶ୍ଚ କ୍ଷାତ୍ରଂ କର୍ମ ସ୍ୱଭାବଜମ୍ ।୪୩।

ଶୌର୍ଯ୍ୟଂ (ବିହଙ୍ଗଂ) ତେଜଃ (ପ୍ରାଗଲ୍ଭ୍ୟ) ଦୈନ୍ୟଃ (ଔଦାର୍ଯ୍ୟ) ଦାକ୍ଷ୍ୟଂ (ଦକ୍ଷତା)
ମୃଦୁଙ୍କେ ଗୁଣି ଅପଲାମୃଗଂ ଦାକ୍ଷ୍ୟମ୍, କଠୁହ ଅଦ ଷ୍ଟ ସ୍ୱଭାବିଜଂ ଲାଭ୍ରଂ କର୍ମାଣି
ଅର୍ଥ :- ଶୌର୍ଯ୍ୟ, ତେଜ, ଦୈନ୍ୟ, ଦକ୍ଷତା, ମୁଖ୍ୟତଃ କ୍ଷତ୍ରିୟ ଠାରୁ ପଳାୟନ ନକରିବା ପୃଷ୍ଠ-
ପ୍ରଦର୍ଶନ, ଦାନ, ଈଶ୍ୱରଭାବ. ବୈଶ୍ୟମାନଙ୍କ ସ୍ୱାଭାବିକ କର୍ମ
ବ୍ୟାଖ୍ୟା :- ଶୌର୍ଯ୍ୟ - ଶତ୍ରୁର ଦୁଃଖଦାୟକ କାର୍ଯ୍ୟ, ତେଜ - ଆତ୍ମଗର୍ବ ଜନିତ ମାନସିକ
ଦୈନ୍ୟ - ଯୁଦ୍ଧରେ ଆକ୍ରମଣ ହେଲେ ପଳାୟନ । ଦକ୍ଷତା - ସାବଧାନତା ସହିତ କାର୍ଯ୍ୟ
ଶୁଦ୍ଧି କରିବାରେ ଅଭ୍ୟାସ । ସାଧିକ ମୁଖରେ ପଳାୟନ କରିବା, ଅପାଙ୍ଗ -
ଆତ୍ମଭରିମାପକ୍ଷ ଦ୍ୱାରା ଅକ୍ଷମତାକୁ ଅପାଙ୍ଗ କରିବା । ବୈଶ୍ୟମାନଙ୍କର
ସ୍ୱଭାବିକ କର୍ମ । (ଲେଖିନ୍ଦୁ - ଆସୁରିକ ଭାବରେ ପାଣ୍ଠୁ ରହିବା ପାଇଁ ସାଧିକ
ସମୟରେ ପାଣ୍ଠୁଳତା) । ୫୩ ।

କୃଷି ଗୋ ରକ୍ଷା ବାଣିଜ୍ୟଂ ବୈଶ୍ୟକର୍ମ ସ୍ୱଭାବଜମ୍
ପରିଚର୍ଯ୍ୟାତ୍ମକଂ କର୍ମ ଶୂଦ୍ରସ୍ୟାପି ସ୍ୱଭାବଜମ୍ ।୪୪।

କୃଷି, ଗୋରକ୍ଷା, ବାଣିଜ୍ୟଂ ସ୍ୱଭାବଜଂ ବୈଶ୍ୟକର୍ମ, ପରିଚର୍ଯ୍ୟାତ୍ମକଂ
(ସେବାତ୍ମକ) କର୍ମ ଶୂଦ୍ରସ୍ୟ ଅପି ସ୍ୱଭାବଜମ୍ ।୪୪।

ଅର୍ଥ :- କୃଷି, ପଶୁପାଳନ ଓ ବାଣିଜ୍ୟ ବୈଶ୍ୟମାନଙ୍କର ସ୍ୱଭାବଜକର୍ମ
ଏବଂ ପରିଚର୍ଯ୍ୟାତ୍ମକ କର୍ମ ଶୂଦ୍ର ସ୍ୱଭାବଜକର୍ମ ।୪୪।

ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ :- ବୈଶ୍ୟମାନଙ୍କର କୃଷି, ଗୋରକ୍ଷା ଓ ବାଣିଜ୍ୟ କର୍ମ, ଶରୀର
ଲେଖିନ୍ଦୁ ପଦବାଚ୍ୟ. ଶରୀର ଲେଖିନ୍ଦୁ ରେ କୃଷି କର୍ମ ବା କର୍ଷଣ କାର୍ଯ୍ୟ
ପ୍ରାଣକର୍ମ ପୂରକ କର୍ଷଣ କରିବା କୃଷି କର୍ମ ; ଗୋଶବ୍ଦ ଗ୍ରାମ୍ୟ ଗୋ ରୂପ
ପ୍ରାଣକର୍ମ ଦୂରକ୍ଷ କର୍ଷଣ ବା କୃଷି କର୍ମ ଅରିବା ବୈଶ୍ୟତ୍ୱର । ଘୁଣ୍ଟିଆଣ
ଆତ୍ମା କୁ ଲାଭ କରିବା ପାଇଁ କୃଷିକର୍ମ ଗୁରିପ୍ରକାର କଥିତ ଅଛନ୍ତି.
୧ ଆର୍ତ୍ତ - ଭୟ ରୋଗ ଆତଙ୍କ ବଧ୍ୟତି ଓ ଜିଜ୍ଞାସୁ - ଆତ୍ମତତ୍ତ୍ୱ ଅନୁସନ୍ଧାନ
ଚ୍ଛୁ : ଅର୍ଥାର୍ଥୀ - ଦୈବ ସମ୍ପଦ ପ୍ରାପ୍ତି ଓ ଜ୍ଞାନୀ - ମାତ୍ମାକୁ କୃଷି ଦ୍ୱାରା ଅନ୍ତଃକରଣ କୁ ଜାଣି ଶୁଦ୍ଧ ବୁଦ୍ଧି ସମ୍ପନ୍ନ । ଏହି ଗୁରିପ୍ରକାର ବ୍ୟକ୍ତି
ମାନେ ବୈଶ୍ୟସ୍ୱଭାବସମ୍ପନ୍ନ । ସାଧନ କରିଥିବା ସାଧକମାନେ ମଧ୍ୟ
ବୈଶ୍ୟସ୍ୱଭାବିକ ବୈଶ୍ୟସ୍ୱଭାବସମ୍ପନ୍ନ ବ୍ୟକ୍ତି ସହିତ କର୍ମ କରନ୍ତି.

ବିଗୁଣଃ = ଗୁଣହୀନ ସ୍ୱଧର୍ମଃ ସ୍ୱନୁଷ୍ଠିତାତ୍ (ସମ୍ୟଗନୁଷ୍ଠିତ ପରି) ପରଧର୍ମାତ୍
ଶ୍ରେୟାନ୍ ସ୍ୱଭାବନିୟତଂ କର୍ମ କୁର୍ବନ୍ କିଲ୍ବିଷଂ ନ ଆପ୍ନୋତି । ଏହା
ଅର୍ଥ:- ନିଜର ସ୍ୱଭାବଜନିତ କର୍ମ ଗୁଣହୀନ ହେଲେ ମଧ୍ୟ ତାହା
ମନୋଯୋଗ ଦେଇ କରିବା ଦରକାର । ପରଧର୍ମ ଅପେକ୍ଷା ଏହା ଶ୍ରେଷ୍ଠ ।
ଲୋକମାନେ ନିଜର କର୍ମ କରି ପାପୀ ହୁଅନ୍ତି ନାହିଁ । ଏଣୁ
ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ:- ସ୍ୱଧର୍ମ ଦୋଷଯୁକ୍ତ ହେଲେ ମଧ୍ୟ ନିପୁଣତାର ସହ ହେଉଥିବା
ଭଲ ଭାବେ ପରଧର୍ମ ଅପେକ୍ଷା ଶ୍ରେଷ୍ଠ । ସ୍ୱଭାବ ଜାତ କର୍ମ କରି ମନୁଷ୍ୟ
ପାପୀ ହୁଏ ନାହିଁ । ଗୁରୁଙ୍କର ଉପଦେଶ ଅନୁସାରେ ସ୍ୱଧର୍ମ
ପାଳନ କଲେ ଚିତ୍ତଶୁଦ୍ଧି ପ୍ରାପ୍ତ ହୋଇଥାଏ, ଯାହା ଜ୍ଞାନନିଷ୍ଠାର ଉପଯୋଗୀ
ହୁଏ । ଅର୍ଥାତ୍ ପରିଚର୍ଯ୍ୟା ଆଦି ପ୍ରକୃତ କର୍ମ କରି ପାରିଲେ
(ଭଗବତ୍ ସେବା ଦ୍ୱାରା) ସିଦ୍ଧିଲାଭ ହୋଇଥାଏ । ଏହା ସାଧାରଣ ଜୀବର
ସାଧ୍ୟରେ ନାହିଁ । ସେଥିପାଇଁ ପରଧର୍ମ ଅପେକ୍ଷା ଶ୍ରେଷ୍ଠ ବୋଲି
କହିଛନ୍ତି । ସ୍ୱଭାବଜ କର୍ମରେ ପାପ ହୁଏ ନାହିଁ ଅର୍ଥାତ୍ ଜନ୍ମ ହେବା
ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଦେହରେ ପ୍ରାଣକର୍ମ ଆରମ୍ଭ ହୋଇଥାଏ, ତାହା ସ୍ୱଧର୍ମ
ସେଥିରେ ପାପ ହୁଏ ନାହିଁ । ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ଧର୍ମ ହେଉଛି ପରଧର୍ମ । ସେ
ମାର୍ଗରେ ଚିତ୍ତ ଇନ୍ଦ୍ରିୟାସକ୍ତ ଥାଏ ସେ ମାର୍ଗରେ ସ୍ୱଧର୍ମ ଜାଣି ହୁଏ ନାହିଁ
କିମ୍ବା ମନ ସ୍ୱଧର୍ମରେ ପ୍ରବେଶ କରି ପାରେ ନାହିଁ, ପରଧର୍ମରେ ହିଁ
ରହିଥାଏ । ଏହି ପରଧର୍ମ ସୁଖରୂପେ କରିବା ଅପେକ୍ଷା, ଦୋଷଯୁକ୍ତ
ସ୍ୱଧର୍ମ ଶ୍ରେଷ୍ଠ । ଦୋଷଯୁକ୍ତ କର୍ମ କରିବାର ଅଭ୍ୟାସ ହେଉଛି -
ପ୍ରଥମେ ପ୍ରାଣାୟାମ କର୍ମ କଲେ ତାହା ସର୍ବାଙ୍ଗ ସୁନ୍ଦର ହୋଇ
ପାରେ ନାହିଁ । ଅଭ୍ୟାସ କଲେ ତାହା କ୍ରମେ କ୍ରମେ ଠିକ୍ ହୋଇଯାଏ ।
ସ୍ୱଭାବଜ କର୍ମ କରିବାର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ଏହା ଜନ୍ମରୁ ସହଜ ଧାରାରେ
ସୃଷ୍ଟ ହୋଇଥାଏ । ନିଜର ସ୍ୱଭାବ ରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ ହୋଇ ନ ଥିବା କର୍ମ
ଆରମ୍ଭ କରିବା ହେତୁ ତାହା ଦୁଃସାଧ୍ୟ ବୋଧ ହୋଇଥାଏ । ଏହ

ଗାଧୁଲାଦି:- କଞ୍ଚୁଲ ବୁଦ୍ଧି - ଆଳୁବୁଦ୍ଧି ବା ଆଳୁଭଜା, ଦୁଗ୍ଧ - ଦୋହଣା
ବତ୍ସ ୧୪୪ଥର ବୁଝା ପ୍ରାଣାୟାମ ଦ୍ୱାରା ଦୋହଥାଏ, ଏହି ବୁଦ୍ଧି ଦ୍ୱାରା
ପଂଚଦୁଗ୍ଧର ବ୍ୟବସ୍ଥା ହେବାରୁ ଶୀଘ୍ର ଆଦି ଶ୍ରୁକ ଚାଲିଯିବ ଏବଂ
ପ୍ରତି ପଳ ଶରୀର ଧାତୁଗୁଡ଼ିକ ଓ ଚକ୍ଷୁଗୋଲକ ପାଇଁ
ଯହି ଜିନିଷ ସ୍ଥାନରେ ଥିବାରୁ ମୋତିଆରେ ଦାସ୍ତ୍ରଚିକିତ୍ସା
ଜିନିଷକୁ ଭୁଲି ଯାଆନ୍ତି, ସେହିପରି ସ୍ଥାନରେ ଥାଉଥିବା
ଗାଧୁ ଚଢ଼ିବାରୁ କୁଟାଘୁ ଚାଉଳରେ ଜିନିଷଗୁଡ଼ାକି, ସେହି
ଠାରେ ମଳମୂତ୍ର ଘୁଞ୍ଚିବାରୁ ସିନା ଭୋଜନ ଥିବାରୁ ଥାଆନ୍ତି
ଶରୀରରେ ଶରୀର ଭିତରେ ନାସ୍ତୁଣ ଜନ୍ତୁ ନାଶ ହୁଏ. ଫଳରେ
ଥାଆନ୍ତି ଓ ଥଣ୍ଡା ପ୍ରିୟ ଓ ଅମ୍ଳ ଘୁଞ୍ଚି ଥାଉଥିବା ଭୋଜନ
ଚଢ଼ାଉଥାଏ. ସେହି ଥାଆନ୍ତିକୁ ନିଜ ଭୋଜି କୁହାଯାଏ।
ବାଳକ, ଜାହାଜ, ପଳ ସ୍ୱପ୍ନଦୋଷ ଥାଆନ୍ତି ଏବଂ ପ୍ରାଣାୟାମ
ଅର୍ଥ ଦୂରଥର ସାବିତ୍ର ଦ୍ୱାରା ନାଦ୍ୱାରକାରେ ବାଳକ, ଜାହାଜ ଏହା ସ୍ୱପ୍ନଦୋଷ
ଭୁକ ଜାତି ମୋଟେ ଥଳରେ କଥା ଶୁଣିବାରୁ ହୁଏ ଏବଂ ଜିନିଷ ପ୍ରାଣାୟାମ
ଗଢ଼ି ଦ୍ୱାରା ଚଢ଼ାଉଥିବା ସ୍ୱପ୍ନଦୋଷ ଥଳରେ ଚଢ଼ିଥିବାରୁ ଦୂର
ଚଢ଼ାଉଥାଏ, ଥଳ ଓ ପ୍ରାଣ ଦ୍ୱାରା ଦୋଷ ଜାହାଜ ଥାଆନ୍ତି ହୁଏ
ଚଢ଼ାଉଥାଏ. ଏହି ପରି ଥଳ ସ୍ୱପ୍ନଦୋଷ ଜାତି, ଜାହାଜ ସ୍ୱପ୍ନଦୋଷ
ଥାଆନ୍ତି ସୁବିଧା ଥିବା ଭୋଜା ଦାନ୍ତଗୁଡ଼ି ଚଢ଼ାଉଥାଏ ଥାଆନ୍ତି ଜାତି
- ଜାତିରେ ପ୍ରକୃତ ଦୂର ଦର୍ଶନ ଥାଏ, ଦୁଗ୍ଧ ଦ୍ୱାରା ସେହି ଦୂରତ୍ୱ
ଦୂରଦୃଷ୍ଟି ପାଇଁ ଚାହାଣକରି ଚଷମା ଥାଆନ୍ତି ପୂର୍ବକ ଏହା
ଚକ୍ଷୁଚାପଟା ଓ ଥଳର ଚାକରି ଚଷମା ଥାଆନ୍ତି ପୂର୍ବକ ଏହା
ଚକ୍ଷୁକଳି ସାଧିକା ଦ୍ୱାରା ସମ୍ଭବ ଚଢ଼ାଉଥାଏ) ସ୍ୱପ୍ନ ଦୂରତ୍ୱ
ପ୍ରଦର୍ଶିତ ସାଧିକ ଦ୍ୱାରା କିଛିକଷ୍ଟ ଚଢ଼ାଉଥାଏ ଏହାରେ
ଚାଳନାରେ ଥଳଦୋଷରୁ ଥାଆନ୍ତି ଦୂରଦୃଷ୍ଟି ଏହାର ଚେତାଚାପ
ଥାଆନ୍ତି ଥାଏ. ସେଥିପାଇଁ ଚଢ଼ାଉଥାଏ ଚଷମା ଚଢ଼ାଉଥାଏ - ଚେତାଚାପ
ଥାଆନ୍ତିରେ ଥଳଦୋଷ ଚଢ଼ାଉଥାଏ ଥାଆନ୍ତି ଥାଏ। ଥଳ, ଦର୍ପ, ଥାଏ
ଚଢ଼ାଏ, ଓ ଥାଆନ୍ତି (ଥାଆନ୍ତି ଜାତି) ତଥାକଥିତ ଚଢ଼ାଉଥାଏ ଥାଆନ୍ତି
ବ୍ୟବସ୍ଥା ଦ୍ୱାରା ଚଢ଼ାଉଥାଆନ୍ତି ଥାଆନ୍ତି ଦୂରଦୃଷ୍ଟି ଏହାରେ ଥାଆନ୍ତି

ବ୍ରହ୍ମଭୂତଃ ପ୍ରସନ୍ନାତ୍ମା ନଶୋଚତି ନକାଂକ୍ଷତି
ସମଃ ସର୍ବେଷୁ ଭୂତେଷୁ ମଦ୍ଭକ୍ତିଂ ଲଭତେ ପରାମ୍ ।୫୪

ବ୍ରହ୍ମଭୂତଃ (ବ୍ରହ୍ମ ପ୍ରାପ୍ତି ଅବସ୍ଥିତଃ) ପ୍ରସନ୍ନାତ୍ମା (ପ୍ରସନ୍ନଚିତ୍ତଃ) ନଶୋଚତି (ଅଭାବ ପ୍ରାପ୍ତଂ) ନକାଂକ୍ଷତି, ସର୍ବେଷୁ ଭୂତେଷୁ (ପ୍ରାଣୀମାତ୍ରେ) ସମଃ [ସମଦୃଷ୍ଟି] ପରାଂ (ସର୍ବୋତ୍କୃଷ୍ଟାଂ) ମଦ୍ଭକ୍ତିଂ ଲଭତେ,

ଅର୍ଥ — ବ୍ରହ୍ମରେ ପ୍ରସନ୍ନ ହୋଇ ବ୍ୟକ୍ତିମାନେ ନଷ୍ଟ ବସ୍ତୁପାଇଁ ଶୋକ କରନ୍ତି, ଆକାଂକ୍ଷା (ପ୍ରାପ୍ତ ଆଶା) କରନ୍ତି ନାହିଁ । ସମସ୍ତ ଭୂତଙ୍କ ଠାରେ ସମାନ ଭାବ ମୋର ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଭକ୍ତି ପାଇଥାନ୍ତି ।୫୪।

ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ :— ବ୍ରହ୍ମଭୂତ ଅବସ୍ଥାରେ ମନକୁ ରଖି ଯେ ଆନନ୍ଦମୟ ଅର୍ଥାତ୍ ଯେ ଆତ୍ମାନନ୍ଦରେ ବିଭୋର, ଯେ କୌଣସି ପ୍ରିୟ ବସ୍ତୁର ନଷ୍ଟରେ ଶୋକ ପ୍ରକାଶ କରନ୍ତି ନାହିଁ ଅର୍ଥାତ୍ ସର୍ବଦା ବ୍ରହ୍ମ ଦର୍ଶନ କରୁଥିବା ହେତୁ ତାଙ୍କ ଦୃଷ୍ଟିରେ କେହି ନଷ୍ଟଶୀଳ ନୁହେଁ । ଜ୍ଞାନ ଦୃଷ୍ଟି ରହିଥିବାରୁ ତାହା ସମ୍ଭବ ହୋଇଥାଏ । ବସ୍ତୁର ଅବସ୍ଥିତି ବ୍ରହ୍ମ ସ୍ୱରୂପରେ ବୋଧ ହୋଇଥାଏ । ସେଥିପାଇଁ ଶୋକ କରନ୍ତି ନାହିଁ, ଅପ୍ରାପ୍ତ ବସ୍ତୁ ପ୍ରତି କାମନା ନଥାଏ ଅର୍ଥାତ୍ ପାଇବାର ଆଶା ନେଇ ସେ ସ୍ଥିତିରେ ସ୍ଥିର ରହନ୍ତି । ସର୍ବଭୂତଙ୍କୁ ସମଦୃଷ୍ଟିରେ ଦେଖି ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଭକ୍ତି ଲାଭ କରନ୍ତି । ଅର୍ଥାତ୍ ଜ୍ଞାନ ଦୃଷ୍ଟିରେ ସେ ବସ୍ତୁ ମାତ୍ରରେ ବିକାଶ ପରିଲକ୍ଷିତ ହୁଏ, ସେହି ଭକ୍ତିରେ ଅଭାବର ବସ୍ତୁ ଅନନ୍ୟଭକ୍ତିରେ ପ୍ରକାଶମାନ ହୋଇଥାଏ । ଏହି ଭକ୍ତ ପ୍ରତ୍ୟେକ ବସ୍ତୁର ପ୍ରତିଫଳ ଭାବ ନିର୍ଭର ପ୍ରମାଣପୂର୍ଣ୍ଣ ଅର୍ଥାତ୍ ଆତ୍ମମଗ୍ନ ଭାବ ଯାହା ଅତି ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଭକ୍ତି ଲାଭ କରି ସେ ଆତ୍ମପ୍ରେମ ବିଭୋର ହୋଇ ରହନ୍ତି ।୫୪।

ଭକ୍ତ୍ୟାମାମଭିଜାନାତି ଯାବାନ୍ ଯଶ୍ଚାସ୍ମି ତତ୍ତ୍ୱତଃ
ତତୋ ମାଂ ତତ୍ତ୍ୱତୋ ଜ୍ଞାତ୍ୱା ବିଶତେ ତଦନନ୍ତରମ୍ ।୫୫।

ଅନ୍ତଃ ଲାବାକ (ଘର୍ଘର୍ଯାବ୍ଦ) ଲାଣ୍ଟ୍ (ଆବା ଉତ୍ପାଦସ୍ୟ ଚୋଚର୍ଃ)
ଅଧ୍ଵି [ହୃଚ୍ଛ] ମା୦ ହ୍ୟୁଃ। ଉତ୍ତୁଚ୍ଛ ଅଭିଜାଲାଙ୍କି ଉତ୍ତଚ୍ଛ ମା୦ ଉତ୍ତୁଚ୍ଛ
(ଯୁଚ୍ଚୁଦାଚ୍ଛ୍ଚ) ଲୋଦ୍ଧା ଉଦକମ୍ଭୁର୍୦ ମା କଥ୍ଚେ।୪୪।
ଅର୍ଥଃ- ପନ୍ତଓ କାଳ୍ୟ ଚ୍ୟଗୋଚ୍ଚ୍ଚ ଚେର ପାହମ ହସ୍ତି-ପାଦ ଉତ୍ତୁଚ୍ଛ
ସର୍ବଦ୍ୟାଦ୍ୟା ଧୃତ ଚେର ପଦେ ଜାଣ୍ଟ୍ଟି ଓ ଦୋଚ୍ଚ ଶୁଦ୍ଧି ସୁଚ୍ଚୁଦ୍ୟଚେର ଲୀକ
ଚ୍ଚ୍ରାକ୍ତ ଲାଦ୍ୟାନ୍ତି ।୪୫
ଗାପୂର୍ଦ୍ଦ୍ୟ:- ମୁଁ ପନ୍ତ ଚେର ଅଲ୍ପୁନା ମୁଖ୍ୟର ଭ୍ରୂଦ୍ୟା ଚ୍ଚୁ ଚ୍ୟଗୋଚର
ଛୁଦ୍ୟା ଦୋର ଚ୍ୟକପ୍ଚୁନ ବର୍କ୍ଚ୍ଚ୍ଚ, ଚଦ୍ଦି ଗୁଚ୍ଛ ଉତ୍ତୁ ପାହମ ହସ୍ତି
ପାଦ ଜାଣ୍ଟି ସୁଚ୍ଚ, ପଦ୍ଦି ଛୋଦ୍ୟଚେର ଚୁଚ୍ଚୁନଲ୍ଲୁ ଚୁଦ୍ୟଚେର ମଚ୍ଚେ
ଜାଣ୍ଟି ଦ୍ୟାଦ୍ଦି ଦୋ ଦ୍ୟାଚେର ଚୁଚ୍ଚୁ ଲୀକ ଚ୍ଚ୍ରାକ୍ତ ଲାଦ୍ୟାନ୍ତି ।୪୫

ସର୍ବି କର୍ମ ଖାଦ୍ୟି ସଦ୍ୟାକୁର୍ଦ୍ୟାଣୋ ସଦ୍ୟବ୍ୟାଦ୍ୟାଚ୍ଛାନ୍ତୁ
ପତ୍ର ପ୍ରଯାଦାଦ୍ୟାଚ୍ଛି ଛାଚ୍ଚୁଚ୍ଛ ପଦ ମାବ୍ୟମ୍ ।୪୬।
ଯଦ୍ୟା ଏବଂଜାତୀୟ କୁର୍ଦ୍ୟାଣ୍ଟ ଖାଦ୍ୟି ପଦ୍ୟବ୍ୟାଦ୍ୟାଚ୍ଛାନ୍ତୁ ଦୋର ପଚ୍ଚାନ୍ତୁ
[ପ୍ରକୃତ ପତ୍ର ପ୍ରଯାଦାତ ଛାଚ୍ଛାନ୍ତୁମ୍ (କିଥାମ୍) ଖାବ୍ୟାନ୍ତୁ ପଦମ୍
ଅକାଦ୍ୟାଚ୍ଛି ।୪୬।
ଅର୍ଥଃ- ପ୍ରକୃତ ସତ୍ତୁପ୍ରଯାର ଶର୍ମକାହି ପୀଠ ପତ୍ତେ ଯୋକତ୍ରସ୍ଥ ଧୃତ
କଥ୍ଚି ଦୋ ପ୍ରଯାଦତ୍ତୁ ଅକାଦି ଓ କିଥାଦାଦ ପ୍ରାପ୍ତୁ ହୁଏନ୍ତି ।୪୬
ଗାପୂର୍ଦ୍ଦ୍ୟ:- ପଚ୍ଚୁପଚ୍ଚାନ୍ତୁଣା ଅର୍ଥାତ ଅଂଶୁପଚ୍ଚୁନ୍ତୁଣ କଥ୍ଚି କାଂ
କୌଣସି ଶର୍ମ ଖାଦ୍ୟା ଚାହିଁବାକୁ ହୁଏ ନାହିଁ (ଜିନ୍ଦା ଆଦି ଚାଉଳି
ପାଇଁ ଚହ୍ନି ପାଇଁ ଅଂଶୁ ପଚ୍ଚାନ୍ତୁଣ ହୁଏନ୍ତୁ), ଅଂଶୁ
କଥ୍ଚି ପାଇଁ ଅଂଶୁ ପ୍ରଯାଦକୁ ଅକାଦି ଅଂଶୁ ଲିଙ୍ଗ ହୁଏନ୍ତୁ ହୋଇ
ଅଂଶୁନ୍ତି । ଲୋକ୍ଟ ପଦରୁ ଲାଣ୍ଟ୍ ନାହିଁ; ଯଦ୍ୟା କିଥାଦାଦ୍ୟ ଓ
ସର୍ବଦା ଚଚ୍ଚାରୁଣ ସେହି ଦୋର ପାହମ ପଦ ଅଟେ ।୪୬।

ତେବେସ୍ତା ପର୍ଜ ଶର୍ମାଣି ପଲ୍ଲି ପ୍ରାକ୍ଷାସ୍ୟ ମହାଦାହ୍ଟ
ଫୁଲି ତଲାଚ ମୁଦାଛ୍ରିତ୍ୟ ପଛିତ୍ଟ ଥତତ୍ତ୍ୱ ଭବି ।୫୍ତ୍ର.
ତେବେସ୍ତା ସ୍ତର୍ଜ ଶର୍ମାଣି ପଲ୍ଲି ପ୍ରାକ୍ଷାସ୍ୟ ପ୍ରେମାର୍ଜିତ ମହାଦାହ୍ଟ
(ଥଜୁ ଜାଦ ଗାହ୍ଟ ପ୍ରାଣାଟ ପୁଚ୍ଛୁଥାକ୍ୟୋ ନାସ୍ୟ ସ୍ତ୍ରଟ) [ସ୍ତ୍ରକ୍ତ]
ଫୁଲି ତଲାଚକ ମୁଦାଛ୍ରିତ୍ୟ (କ୍ଷୀରପ୍ରାଣ୍ଟ ମୁଟିକାଲ୍ଟା ଫୁଲ୍ଲିଥାଲ୍ଟା ତଲାଚକ୍ଷ
ଥାଛ୍ରିତ୍ୟ ଫୁଚ୍ଛ୍ୟର୍ଥଟ) ସ୍ତ୍ରକ୍ତ୍ତ୍ତ୍ତ (ସ୍ତ୍ରର୍ଦ୍ଦା ଶର୍ମାଣିଫୁଥା ନ ଶ୍ୱାକ୍ତି
ଥାଗ୍ୟଚ୍ଛ୍ୟର୍ଥଟ) ନାଛ୍ରିଟ୍ଟ (ପାଲ୍ଟୁଘିଟ୍ଟ ନାସ୍ୟାଟ) ଭବି ।୫୫।
ଥାର୍ଥ:- ଫୁଲ ସକ୍ତ ର ଥତସ୍ତୁଶର୍ମ ମତ୍ତେ ଥର୍ତ୍ତିଣ ମାଟ୍ ମହ୍-
-ଦାଚାମୁଣ ତହ୍ନି ଫୁଲି ତଲାଚାର ଥାଛ୍ରିଲ୍ଟା କ୍ରିଥ୍ୟ ତ୍ତୋଠାରେ
ସ୍ତର୍ଦ୍ଦା ଛିଡ଼ ହବ୍ୟ ।୫୫।
ଥାଦ୍ଟାର୍ଥ:- ତଛ୍ରିଣ ଛିଡ଼ ଫୁଲ୍ଲକ ପ୍ରାଣଟ୍ଟ ସ୍ତ୍ରିଡ଼ପ୍ରାଣ ତେ ମିଥାଟ୍
ପାଡ଼ିତ୍ତେ ମକ ସ୍ତ୍ରିଡ଼ ଥାକସ୍ଥାଟ୍ଟ ଥାତ୍ତେ । ସ୍ତ୍ରିଡ଼ ଛିଡ଼ ଗାଧ୍ୟ ସମସ୍ତୁଶର୍ମ
ଥାଛ୍ରିତ୍ତେ ସ୍ତ୍ରଦିଛି ତଲାଛ୍ ଥାତେ । ଫୁଲେ ସ୍ତ୍ରିଡ଼ଛିଡ଼ ତେ ସମସ୍ତୁଶର୍ମ
ନାଟ୍ତେ ଜାର୍ଜଣ କଟ୍ ଥର୍ଥାଟ୍ ଦକ୍ଷାଟ୍ରଛିଡ଼ ତ୍ତୋଟ୍ ଫୁଲି ତଲାଚାର
ଥାଛ୍ରାଲ୍ଟ ତଳିଛ ସ୍ତର୍ଦ୍ଦା ତ୍ତୋଠାରେ ଛିଡ଼ ହବ୍ୟ । ଶୂର୍ଦ୍ଦିଟ୍ଟ
ଥାକସ୍ଥାତେ ଥାଁଧି ଜ୍ଞ ଛିଡ଼ଟ୍ଟ ଥାକୁଷ୍ଣଣ ଥାକ୍ତ୍ରିଜ୍ଞିଜ୍ଞ ଭାବ ତେ
ଥାଛ୍ରାତର ହବ୍ୟ ।୫୫।

ପାଡ଼ିତ୍ତଟ୍ଟ ସ୍ତ୍ରର୍ଦ୍ଦୁର୍ଗାଣି ପାଡ଼ପ୍ରାଥାଦାଟ୍ଟ ଚତ୍ରିଥାଏଣି
ଥାଏଥ ତଛ୍ତ ଫୁଲ୍ଲାଫୁଲ୍ତୋଚାଟ୍ଟ ଚତ୍ରୀଥାଏଣି କିନ ଶ୍ରୁଏପ୍ରିଥ।
ପାଡ଼ିତ୍ତଟ୍ଟ (ଫୁଲ୍ଲ ସର୍ଦ୍ଦୁର୍ଗାଣି (ସ୍ତର୍ଦ୍ଦୀଥାଏଣି ଫୁଲ୍ଲୁଗାଣି ସାଂସ୍ତ୍ରାଟ୍ଟିକ ଦୁଚ୍ଚଥାଏଣି
ପାଡ଼ପ୍ରାଥାଦାଟ୍ଟ ଚତ୍ରିଜାଏଣି. ଥାଏଥ ଫୁଲ୍ଲ ଥେଫୁଲ୍ତୋଚାଟ୍ଟ ନ ଚତ୍ରୀଥାଏଣି ଥେଫୁଟ୍ଟ
ନିନଶ୍ରୁଏପ୍ରି (ଶ୍ରୁନି ଫୁଲ୍ଲୀ ଜ୍ଞଟ୍ଟିଜାଏଣି ଥାଫୋଚାଟ୍ଟିଥ୍ୟ ସ୍ତ୍ରା ଫୁଲ୍ଲୁଏଟ୍ଟ ଗାଟ୍ଟ ଟ୍ଟ) ।୫୫।
ଥର୍ଥ- ତ୍ତୋଠାରେ ଛିଡ଼ ହବ୍ୟଲେ ତ୍ତୋଠ ପ୍ରଥାଦ ଟ୍ଟ ସାଂସ୍ତାଟ୍ଟିକ ଶ୍ରୁଏଥାଟ୍ଟ
ଥମାଟ୍ଟ ଥଥସ୍ଥା ଫୁଲ୍ଲେଟ୍ଟ ଫୁଲ୍ଲୁ ତ୍ତୋଟ୍ଟଫାଟ୍ଟିଲେ ଥଟ୍ଟ ଜାଦାଟ୍ଟ ଛିଡ଼ ଶ୍ରୁଏଥାଟ୍ଟ ତ୍ତୋଠାରେ
ନ ଫୁଲ୍ଲିଲେ ଫୁଲ୍ଲର ଥାଫୋଚାଟ୍ଟି ତ୍ତୁଟ୍ଟ ।୫୫।

ଅର୍ଜୁନ :- ହେ ପାର୍ଥ ! ତୁମେ ଏକ ମାନ ଦେହରେ ଦୁଇଟି ଶୁଣିଛ ?
ହେ ଦଳଙ୍କୁଶ ! ତୁମର ଅଜ୍ଞାନତା ତଥା ମୋହ ଦୂର ହେଲାନି ?

ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ (ମସ୍ତକରେ ହସ୍ତଦେଇ ଦଣ୍ଡାୟମାନ ହୋଇ) :- ହେ ପାର୍ଥ ! ମୋର ଏହି ଅଙ୍ଗ ଚୋପଡ଼ାକୁ ଚାହିଁଲା ମାତ୍ରେ ତୁମେ କ'ଣ ଦେଖିପାରୁଛ ? ହେ ଦଳଙ୍କୁଶ ! (ଅର୍ଜୁନ ଆଡ଼େ ଚାହିଁ ପୁଣି ଦଣ୍ଡାୟମାନ ହୋଇ (୧୦୮ ଥର ଘୋଷା) ତୁମ ଭିତରେ ଅଜ୍ଞାନତା ହେତୁ କିମ୍ବା ମୋହ ଆସିଛି, ଏବେ ଦୂର ହେଲାଣି ତ ? ଓମ୍ ।

ଅର୍ଜୁନ ଉବାଚ

ନଷ୍ଟୋ ମୋହଃ ସ୍ମୃତିର୍ଲବ୍ଧା ତ୍ୱତ୍ପ୍ରସାଦାନ୍ମୟାଚ୍ୟୁତ
ସ୍ଥିତୋ ଅସ୍ମି ଗତସନ୍ଦେହଃ କରିଷ୍ୟେ ବଚନଂ ତବ ।ଓମ୍ ।

ଅର୍ଜୁନ ଉବାଚ :- ହେ ଅଚ୍ୟୁତ ! ମୋହଃ ନଷ୍ଟଃ ତୁତ୍ପ୍ରସାଦାତ୍ ମାୟା ସୃଷ୍ଟି ହଇଛି, ସ୍ମୃତି ଅସ୍ଥି, ଗତସନ୍ଦେହଃ (ଅହଂ) ଏବି କଚନ କରିବେ । ଓମ୍ ।

ଅର୍ଥ :- ଅର୍ଜୁନ କହିଲେ ହେ ଅଚ୍ୟୁତ ! ମୋର ମୋହ ନଷ୍ଟ ହୋଇଛି । ଆତ୍ମାଣଙ୍କ କୃପାରୁ ସ୍ମୃତି ଲାଭ ହୋଇଛି । ମୁଁ ଆତ୍ମାଣଙ୍କ ଆଜ୍ଞା ଘ୍ରିକାହଇଛି ଆତ୍ମାର ମୋର ସନ୍ଦେହ ଦୂର ହୋଇଗଲା । କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ନି ମୁଁ ଆପଣଙ୍କର ଆଦେଶ ପାଳନ କରିବି । ଓମ୍ ।

ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ :- ଅର୍ଜୁନ କହିଲେ ପାର୍ଥାର ହାତରୁ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ଗୋଡ଼ୁ ପାଦ ଜୀବଘାତ କରି ଠାରୁ ବାକ୍ୟ ହେଲା ହେ ଅଚ୍ୟୁତ ! (ଅଥମ ଅଧ୍ୟାୟରୁ ୨୧ ଶ୍ଲୋକରୁ ୨୯ ଶ୍ଲୋକ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ) ମୋର ମୋହ ନଷ୍ଟ

ହୋଇଛି । ପ୍ରଥମ ପାଠ୍ୟାଳୀରେ ଛାତ୍ରମାନଙ୍କର ପ୍ରତି ଥାଆନ୍ତି
କେହି କେହି ସେମାନେ ମୋତେ ଗାତ ହୋଇଥିଲା ଥାଇ ଥାଆନ୍ତି
ପାଠପଢ଼ାକାଳରେ ଛାତ୍ରମାନଙ୍କର ପ୍ରତି ପ୍ରଥମେ ଦୂର ହେଲା
ପର୍ଯ୍ୟାୟ ଦିନ ମୋତେ ଏହାକୁ ମୋତ ଲାଗି ଥାଏ ଏହାକୁ ପାଠପଢ଼ା
ପ୍ରଥମ ଶ୍ରେଣୀରେ ଯାହା ଶିକ୍ଷା ଦେଇଥିଲେ ତାହା ମୋତେ ଆଜିକାଲି
ସମସ୍ତଙ୍କ ମୋତେ ମନେ ଅଛି ଏବଂ ମୋତେ ଦୂର ହୋଇଛି
ପୁସ୍ତକ - ପର୍ଯ୍ୟାୟ ଛାତ୍ର ଛାତ୍ରୀ ଏବଂ ସାଥୀମାନଙ୍କର ସାଥୀମାନେ
ସେହି ପୁସ୍ତକ ଲାଭ ହୋଇଥିଲା । ପାଠପଢ଼ାକାଳେ ଛାତ୍ରମାନେ ପାଠପଢ଼ା
ପୁଣି ପାଠ ଚଳିବାକୁ ଚାହିଁଲେ । ପ୍ରଥମ ପାଠ୍ୟାଳୀରେ ଦଣ୍ଡରୁ
ପରି ପୁସ୍ତକ ମୋତେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ପ୍ରିୟ, ସେଥିରୁ ବର୍ତ୍ତମାନ
ପୁସ୍ତକ ହୋଇଛି । ମୋର ସମସ୍ତେ ଦୂର ହୋଇ ଯାଇଛି
ବର୍ତ୍ତମାନ ପାଠପଢ଼ାକାଳେ ଆଦେଶ ପାଳନ କରିବା
ଥାଇ ପୁଣି ପରିକ୍ଷାକାଳେ ଓ
ଧନ୍ୟବାଦ ହେତୁ

ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ବାସୁଦେବସ୍ୟ ଦାଶସ୍ୟଚ ମହାମୂଲକଃ
ପ୍ରଦ୍ଧାଦ ଦିନ ମଙ୍ଗଳାଚରଣ ସମ୍ମୁଖେ ଚମତ୍କାର୍ଯ୍ୟଣ୍ । ଓଃ
ପ୍ରଦ୍ଧାଲୁ ଦର୍ଶାଚ ! ଅତ୍ର ଅସ୍ମଦ୍ ମହାମୂଲକଃ ବାସୁଦେବସ୍ୟ
ଦାଶସ୍ୟଚ ଶ୍ରୀମତ୍ ଚମତ୍କାର୍ଯ୍ୟଣା ଅଭିଭୂତ ହୋଇଦିନ୍ ଅଟନ୍ତୀ ଓଃ ।

ଶ୍ରୀଗୁରୁ ଗୀତାମାହାତ୍ମ୍ୟମ୍

ଜନ୍ମୋତ୍ସବେ ଭଗବତେ ବାସୁଦେବାୟ ।

ଋଷୟ ଊଚୁଃ

ଗୀତାଗାୟତ୍ରୀମେବାହି ମାହାତ୍ମ୍ୟଂ ତଥାପିହି ସୂତତୋଷଦଂ
ପୁନଃ ପୀତାମାହାତ୍ମ୍ୟଂ ତତ୍ତତ୍ତେ କଥାପ୍ରେମ ପୃଚ୍ଛାମୋଦିତଃ ।୧।

ସୂତ ଉବାଚ

ଭକ୍ତ ଭଗବତଃ ପୃଷ୍ଟଂ ନିତ୍ୟଂ ଶୁଦ୍ଧମତଂ ପାରମ
ଛାନ୍ଦସତ୍ତେ ଚୈକଂ ଚତୁର୍ଭିଶ୍ଚ ଗୀତାମାହାତ୍ମ୍ୟ ମୁତ୍ତମମ୍ ।୨।
କୃତ୍ସ୍ନୋ ଦାନାତି ଚୈତନ୍ୟଂ କିଞ୍ଚିତ୍ କୁନ୍ତି ଶୁଭଃ ତଥା
ବଧା ଘୋ ନା ବଧାପୁତ୍ରୋ ଘା ନାଶାକ୍ଷି ଦଲ୍ଲୁ। ଥାଯଜୀଯିଲ୍ଲିତ୍ ।୩।
ଥଲ୍ଲେ ଶ୍ରୁତଶିତଃ ଶ୍ରୁତ୍ୱା ଲୋହାଃ ପାଦ୍ଧର୍ତ୍ତଲାନ୍ତି ତ
ଉତ୍ପନ୍ନ କିଞ୍ଚିତ୍ ବଧାମୟତ୍ତ ବଧାସମ୍ପା କୁନ୍ତୁ। ଶ୍ରୁତେ ।୪।

ଅର୍ଥ:- ଋଷି କହିଲେ ହେ ସୂତ ! ପୂର୍ବକାଳି ରେ ନାରାୟଣ। ନୋତ୍ତ ରେ
ପଦ୍ମପୁକି ବ୍ୟାସ ଙ୍କ କଥିତ ଗୀତା ମାହାତ୍ମ୍ୟ ଥାଏ। ଠିକ୍ ଏକ ରେ
ବର୍ତ୍ତୁଳା ଅଟଇ ।୧।
ସୂତ କହିଲେ ଏହ ଭଗବନ୍ ! ପ୍ରକୃତ ପ୍ରଶ୍ନ ପଚାରିଛନ୍ତି । ହେତୁରୁ
ନାରାୟ ଅତ୍ତ ଗୁପ୍ତ ଯେହି ଗୀତା ମାହାତ୍ମ୍ୟ ବର୍ତ୍ତୁଳା ଅଟିବା ପାଇଁ
କଣ ସମର୍ଥ ? ।୨।
ପଦ୍ମାପୁ। ଶ୍ଲୋକଟି ହିଁ କେବଳ ଯେହି ପାପ। ପାପ ଜାଣିନ୍ତି । ଦୁଃଖିପୁତ୍ର
ଅର୍ଜୁନ, ବ୍ୟାସଦେବ, ବ୍ୟାସଙ୍କ ପୁତ୍ର ଶୁକଦେବ, ନାଭିଙ୍କ୍ଷ୍ୟ ଓ
ଜନକ କିଞ୍ଚିତ୍ ମାତ୍ର ଜାଣନ୍ତି । ୩।
ଅନ୍ୟ ସମସ୍ତେ ମାନବେ ଶ୍ରବଣ କରି ଅଳ୍ପ କିଛି କର୍ତ୍ତନ ମାତ୍ର
କରିଥାଆନ୍ତି। ସେଥିପାଇଁ ମୁଁ ବ୍ୟାସଙ୍କ ମୁହଁରୁ ମାତ୍ର। ଶୁଣିଛି
ସେଥିରୁ କିଛି ମାତ୍ରାରେ ବର୍ତ୍ତୁଳା କରୁଛି । ୪।

ସର୍ବେ।ପକ୍ଷିଗଛଦା ଗାଉଥା ଦୋଷ୍ଟା ଚୋଦାଳ ଜଦଜିଷ୍ଟ
ଦାର୍ଥୋ ଜସ୍ଟ ସୁଦୈଗର୍ଭାକ୍ତା ଦୁଚ୍ଚଂ ଗାଏଗାମୁଚ୍ଚ ମଦ୍ଦଚ୍ଚ ।୪।
ସାହ୍ୟାଏଗର୍ଜୁକଥ୍ୟାଦୌ ଜୁକର୍ଜ୍ଜ ଗାଏଗାମୁଚ୍ଚଂ ଦଦୌ
ଲୋକ୍ତ ଚ୍ଚଲୋ।ପାଜାଗ୍ଲାଲୁ ଚ୍ଚଥ୍ଲୈ ଜଦ୍ଦୁଷ୍ଟୁ।ମୁଚ୍ଚେ ଜମାଚ ।୩।
ସଂସ୍ଥାଚ୍ଚ ସାଗାଚ୍ଚ ଦୋଚ୍ଚ ଚ୍ଚଚ୍ଚୁମିଚ୍ଚୁଚ୍ଚ ଦୋ ଜଚ୍ଚଚ
ଗାଏଲା ଜାଚ୍ଚ ସମାସାଜ୍ୟ ପାଚ୍ଚ ଜାଚ୍ଚ ସୁଚ୍ଚୋକ୍ତ ସଚ୍ଚ।୪।
ଗାଏଗାଲ୍ଲିଜାଲ ଚ୍ଚୁଚ୍ଚଂ ଜୈଦ୍ଧ ସ୍ୱଦୈଦାଚ୍ଚ୍ୟାସ୍ ଦୋଗାଚ୍ଚଚ୍ଚ
ପୋଲ୍ଲାମିଚ୍ଚୁଚ୍ଚ ମୁଚ୍ଚୁଗାସ୍ଥା ଜାଚ୍ଚ ଦାଲ୍ଲିକ ହ୍ରାସ୍ୟଗାମ୍ ।୮।
ଦୋ ଶ୍ରୁତ୍ତୁକ୍ତି ପାଠଜ୍ଞ୍ୟୁଚ୍ଚ ଗାଏଗାଣାସ୍ତୁ ମଚ୍ଚୁଜିଗାମ୍
ଜ ଚ୍ଚଚ୍ଚ . ଜୈଦ୍ଧ ପାଜୁଷ୍ୟା ଜଜ୍ଜିଲ୍ଲୁ ଚଦଚ୍ଚ ଚୁଦ୍ୟା ଜ ଜୁଚ୍ଚାଲୁଚ୍ଚ ।୨।
ଗାଏଗାଜ୍ଜୀଜୈଜ ସ୍ୱଂଦୋଦଂ ଜୁଚ୍ଚୁଚ୍ଚ ଗାଚ୍ଚୁ ଚୁଜାଲୁ ଜୈଦ
ଦୃଷ୍ଟିଚ୍ଚଚ୍ଚୁ ପାଚ୍ଚ ଚ୍ଚଚ୍ଚ ସଜୁଣାଂ ବାଏ ଜିର୍ଗୁଣମ୍ ।୧୦।

ବ୍ୟାଖ୍ୟା:- ଦୁଃଖଜନକ ଚୁଡ଼ିକ ଗାଈ ଯୁବତୀ, ଚୋପାଳ ଜଣକ ସ୍ତ୍ରୀକୁ ଦୋହନ କର୍ତ୍ତା, ଅର୍ଜୁନ କଥା, ସୁଦେଷ୍ଣାକୁ ଗାଈ ଅମୃତ ପୁରାଣକୁ ବୋଲି ଜଣାଯାଇଛି । ୫।

ଛଳି ଚୋରକାଠର ମାଲାଳ ଜିମାକୁ ଅର୍ଜୁନଙ୍କ ସମ୍ମାନିତ ହୋଇ ସର୍ବତ୍ରଥମେ ଦୋ ଗାଈଗୁଡ଼ାକ ଅମୃତ ଦାନ କରିଥିଲେ, ସେଥି ପାଇଁ ସ୍ତ୍ରୀକୁ ଜଣାଯାଇଛି । ୬।

ଦୋହ ସଂସ୍ଥାଚ ସାଗାଚ୍ଚ ଚ୍ଚୁ ପାଚ୍ଚଚ୍ଚୁଷା ପାଚ୍ଚ ଦୋଚ୍ଚ୍ଚାଜେଚ୍ଚୁଚ୍ଚ
ଜଣାଯାଇଛି, ଏହି ଗାଈଗୁଡ଼ିକ ଦୌଳା ସାମ୍ରାଜ୍ୟରେ ସମୃଦ୍ଧରେ
ପାଚ୍ଚ ଦୋଚ୍ଚ ଲିଜେ । ୭।

ଦୋଚ୍ଚ ପୁଚ୍ଚ ବ୍ୟକ୍ତି ସର୍ବଦା ଅଭ୍ୟାସ ଜରି ଗାଈ ଜୀବନ ଶ୍ରୁତ
ଜରେଜାଚ୍ଚି, ଅଥଚ ଦୋଲ ଜାଜଳ ଜମୁଷ୍ୟାଚ, ଯିଜ୍ଞାଚ ସାମ୍ବୁ
ପ୍ରଜାସ ଜରଯାଚ୍ଚି । ୮।

ଅଧୁନିଡ଼ି ନୋହିଁବଧକୁ ଗୀତାଚାଷୁ ଛନ୍ଦର ଶବ୍ଦକୁ ଓ ପାଠ କରନ୍ତି
ଏହ ପାରୁଷ୍ୟ ହୁଅଁନ୍ତି - ଦେବତା ।୮।

ଛାତ୍ରଗଣ ଅର୍ଜୁନକୁ ଗୀତା ଶିକ୍ଷାର ପାଠ୍ୟ ନୋହିଁ ସମାପ୍ତ ଶିକ୍ଷାର
ଶବ୍ଦାବଳୀରେ ଧ୍ୟେୟରେ ସାଧୁତାଓଜିର୍ଣ୍ଣତା ଓ ଅନାଲସୀଲୁ ପାଠମ
ଭକ୍ତି ତତ୍ତ୍ୱ ଚହିଁଛି ।୧୦

ଦ୍ୱୋଦାଶାପ୍ୟାଦଙ୍କୌରେଦଂ ଦୁକ୍ତି ପୁକ୍ତି ଥମୁକ୍ତି ଛୈଃ
ଶ୍ରୁମଣାଶ୍ଚିତ୍ତଭୁଜ୍ଜିଃ ସ୍ୟାତ ଦ୍ରେମ ହନ୍ତ୍ୟାଦି ଶର୍ମଣି ।୧୧
ସାତ୍ୟୋର୍ଗୀତାଗ୍ରନ୍ତି ସ୍ଥାନଂ ଶ୍ରାବ୍ୟାତ୍ ମଳ ନାହ୍ନାମ୍
ଛାଜ୍ଞାଦ୍ରୀକଥ୍ୟ ଛତ୍ର କାର୍ଯ୍ୟଂ ହୁସ୍ତି ସ୍ଥାନଂ ବୃଥୋକ୍ତ ଚତ୍ର ।୧୨
ଗୀତାଗ୍ରନ୍ଥଃ ନ ଜାନାତି ପାଠନଂ କୈଦ୍ଦ ନାଠନମ୍
ପ୍ରତ୍ୟ ମାନୁଷେ ଚୈଲ୍ଲେ ନୋଦ୍ଧା କର୍ମଣଚ୍ଚୋ ହୁଦେବ୍ ।୧୩
ଭଦ୍ଧ୍ୟାଦ୍ ଗୀତାଂ ନ ଜାନାତି ନାଧିଗଥୁର୍ ପାଠ୍ୟୋ ଜନଃ
ଦ୍ରଷ୍ଟୁ ଭବ୍ୟ ମାନୁଷଂ ଦେହଂ କଳ୍ପାନଂ କୁଳଶ୍ୟଳଗମ୍ ।୧୪
ଗୀତାର୍ଥଂ ନ କଜାନାତି ନାଧିଗଥୁର୍ ପାଠ୍ୟୋ ଜନଃ
ଦ୍ରଷ୍ଟୁ ଚାତ୍ମୀହଂ ଶୁଭ୍ଦଂ ଶୀଳଂ କିଭ୍ୟ ଯୁଦ୍ ଗୁହ୍ୟା ଶମାମ୍ ।୧୫
ଗୀତାଗ୍ରନ୍ଥଂ ନ ଜାନାତି ନାଧିନସ୍ତୁ ଚ ପାଠ୍ୟୋ ଜନଃ
ଦ୍ରଷ୍ଟୁ ଗ୍ରାନ୍ତ୍ୟଂ ପଣ୍ଡିତ୍ୟାଦ୍ଧି ପୂଜାମାନଂ ପଦ୍ଭତ୍ତମମ୍ ।୧୬

ଅର୍ଥ:- ଦୁଇ କ୍ରମରେ ଦୁକ୍ତି-ପୁକ୍ତି ସମସ୍ତ ଅବ୍ୟୟାଦଶ ଅବ୍ୟୟାଳୁ ପଦ ଦ୍ୱାରା
ଦ୍ରେମଭକ୍ତି ଅଧିକାର୍ଥରେ ପ୍ରକାଶକ ଛତ୍ରଟିଲି ଗ୍ରାହ୍ୟ ।୧୧
ଗୀତା ଶ୍ରବଣ ଜଳ ରେଖାକ ସଦୃଶ ଅବ୍ୟାହତ ମଳ ନିର୍ମଳ ହୋଇଥାଏ
ସାହୁ ଶ୍ରଦ୍ଧାଭ୍ୟକ ଅବଧି ଚହିଁ ଅର୍ଥ ସକଳେ ହୁସ୍ତୁସ୍ଥାନ ସଦୃଶ ହୁଏ ।୧୨
ନୋହିଁବଧକୁ ଗୀତା ପାଠ ଅହନ୍ତି ନାହିଁ କିମ୍ବା ପଣ୍ଡିତ୍ୟ ଅବଧୁ
ଅବଧି ନାହିଁ, ଶ୍ରାଦ୍ଧର ମନୁଷ୍ୟ ଜନ୍ମ ପାଇବା ଦୁର୍ଲଭ । ଏଣୁ ଶ୍ରାଦ୍ଧର
ଗୀତା ଜାଣନ୍ତି ନାହିଁ ଶ୍ରାଦ୍ଧ ପାଇ ଯେଉଁ ମାନୁଷ ଜନ୍ମ ପାଇଛନ୍ତି, ଦିନାନ୍ତ, ଦୁଇ, ଦୁଇ ଚାଲିଯା ଜନ୍ମ ହୁଏ ।୧୪।

ଗୀତାର ଅର୍ଥ ଗଜାଣିଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଆଦୌ ଯୋଡ଼ିନାହିଁ ।
ସେହିପରି ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କର ଚାହାର, ଅଳିଅବୁଲା, ଚୋରୁଆ ଓ ଧୂର୍ତ୍ତମାନଙ୍କ
ସହିତ ଏଣ୍ଡୁ ।

ଗୀତା ବୃଦ୍ଧଜନ ଅଥଚ ଅନଧିକାରୀ ବାକ୍ୟଠାରୁ ଆପଣା ଅଧିକାରିଙ୍କ
ବାକ୍ୟକୁ ଚଳାଇବି, ପୂଜା, ମାନି, ମାନ୍ୟ କରିବେ ।୯।

ଗୀତାଶାସ୍ତ୍ର ମଉଳିମାତ୍ର ସର୍ବଂ ଜିଜ୍ଞାସିତବ୍ୟ ଜଗତ୍ପତି
ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ଉପଦିଷ୍ଟ ଜ୍ଞାନ ଦାତାରୁ ଶ୍ରବଣ କିମ୍ବା ଉତ୍ତମ ଲୋକଙ୍କଠାରୁ
ଗୀତାର୍ଥ ପଠନ କରି ନାଦିଅନ୍ତୁ ପ୍ରତ୍ୟେକ
ଗୀତା ଗୀତଂ ନ ଜାଣିଲାନ୍ତ ଉଦ୍ଦିଶ୍ୟ ଦୂରେ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣମ୍ ।୧୦।

ତତ୍ତ୍ୱାଦ୍ୟ ଧର୍ମ ଉଦ୍ଭବ ବେଦ ବେଦାନ୍ତୁ ଦୁର୍ଲଭମ୍
ତସ୍ୟାଦ୍ୟି ମର୍ମ ପଲ୍ଲୀ ଗୀତା ସର୍ବଜ୍ଞାନ ପ୍ରଦୀପିକା ।୧୧।
ସର୍ବଜ୍ଞାପ୍ତ ଆହରନ୍ତୁ ଶିଖନ୍ତୁ ସ୍ୱ । କଳିଯୁଗରେ
ଯୋଗ୍ୟଯୁଗରେ କିମ୍ବା ପର୍ବାଦିନ ଗୀତାଂ ଶ୍ରୀମୁଖାସ୍ତରେ
ସ୍ୱପାଲ ଜାଗ୍ରତ ଚଳନ୍ତୁ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ନଥ ସ୍ମରନ୍ତୁ ।୧୨
ଆଳସ୍ୟାମ ଜିଲାଲାନ୍ତୁ ଏ ଗଦ୍ୟ ଗାଦେ ଲିଖାଳଲେ
ଗୀତେ ନଦ୍ୟାଂ ପଠେଦ୍ ଗୀତାଂ ଘୋଷୁ ଗାଏ ଲଭନ୍ତେ ଦୁଇମ୍ ।୧୩।

ଗୀତାଶାସ୍ତ୍ରରେ ଲାଦ୍ରାକାରୁ ମନ କଥାଏ, ଆକାରୁ ଥାପ୍ତୁ ଅର୍ଥ
କିମ୍ବଦନ୍ତି । ଗୀତା ଥାନକରିଣି ଜ୍ଞାନ, ଜିଜ୍ଞାସା, ତପାସ୍ୟା ଓ ଲାଭାଳ୍ଭ
ଦୁଇଟି ।୧୪

ଗୀତା ଜାଣିଥିଲାନ୍ତୁ, ଗୀତାର୍ଥ ଜ୍ଞାନ ଲାଦ୍ରାକାରୁ ଲାଦ୍ରି ଥାକାରୁ ଥାରୁ
ଜାଣିଥିବା ଯେଉଁ ଲାଦ୍ରି, ଗୀତା ରେ ଲେଖା ଥିବା ଶ୍ଲୋକଗୁଡ଼ିକୁ ଲିଖୁଥିବା
ଚତୁରାରୁ ଲାଦ୍ରି ଭାଦ୍ରୁ ଥାଆନ୍ତୁ ଜ୍ଞାନ ।୧୫

ଗୀତା ସମସ୍ତ ଜ୍ଞାନ ର ଥାଆନ୍ତୁ, ଅଦ୍ୱିତୀୟ ଅକ୍ଷୟ ଜ୍ଞାନ
କର୍ମ, ଧର୍ମ ଓ ଯୋଗାନ୍ତୁ ଦେଖାଏ ।୧୬
ସମସ୍ତ ଲାଦ୍ରି ଥାଆନ୍ତୁ ଗୀତା ଲାଦ୍ରି, ଏହିଥି ପାଇଁ ଲାଦ୍ରା ଉପନିଷଦ

ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କ ଉପାସନା ପାର୍ବଣ ପାର୍ବଣାଦି ରେ, ଏହି ନାମରେ, ସ୍ନାନ ଯାତ୍ରା
ରଥଯାତ୍ରା ପ୍ରଭୃତି ସମୟରେ ଏମାନଙ୍କୁ ଗୀତ ଗାଇବାର ଅଛି
ସେ ବିଷୟରେ ଶାସ୍ତ୍ରକାରମାନେ ଉଲ୍ଲେଖ କରିଛନ୍ତି ।୨୦

ଗାନ୍ଧର୍ବୀମାନେ ସମସ୍ତଙ୍କର, ଦେବତାମାନଙ୍କର, ଶିବାଙ୍କଙ୍କର ରେ
ଗୀତ ରେ, ନାଦ ଶବ୍ଦ ରେ ଜଣେ ଜଣେ ଏମାନଙ୍କୁ ଗାଇବା ପାଇ
ଅଛନ୍ତି ସେ ବିଷୟରେ ଦୋଷ ରେ ସେମାନେ ଗାୟିକା ।୨୧

ଦେବକନ୍ୟାମାନଙ୍କ ଶୁଭ୍ର ଗୀତ ଗାଇବାରେ
ଲାଖା ନ ଦେଖିବା ଲୋକ ମାନଙ୍କୁ ଅପୂର୍ବ ଗୀତ ଶୁଣିବା
ଗାଇବା ପାଇବା ର ଅଭିଳାଷି ଉତ୍ପତ୍ତି ହେଉଥିବା ଦେଖିବା ।୨୨

ଦେବଙ୍କାନ୍ତି ଶୁଭ୍ରାଣୀଙ୍କ ଦେବୀ ଗୀତ ପର୍ବାଣ ।୨୩

ଦୋଗାସ୍ତ୍ରାରେ ଦୁଇ ପାଠ ଭାଷାରେ ପ୍ରକାଶ ହୁଏ
ମାଙ୍କି ଚର୍ଚ୍ଚା ହେଉଥିବେ ପାଠ ଦୁଇ ପାଠ ଅଟେ ।୨୪

ଗାଇବା ପାଠରେ ଶିବଙ୍କ ମାଙ୍କ ଅଟେଇ ଦିଏ ଦିଅନ୍ତି
ଅନ୍ତରେ ବାଡ଼ି ଦୋଦା ଦ୍ୟାନ୍ତ ଅଟେ ଏମାନ ସମସ୍ତ ।୨୫

ମାଙ୍କ ଶୁଣୋଛି ର ଗାଇବାପାଠ ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ ମାଙ୍କ ଗାଇବା
ଶ୍ରାବ ଗେଟ ଗାଇବା ଅଟେ ଏହା ସମସ୍ତଙ୍କ ଗାଇବା ।୨୬

ଗାଇବାମାନେ ସୁସ୍ତ ଶୁଭ୍ର ଗୋ ଅର୍ଥାତ୍ ଗୋଜ ଗାଇବା
ଗାଇବା ଅଟେ ଏମାନଙ୍କ ଉତ୍ପତ୍ତି ଭୁଜେନ ଦେଇଥିବା
ଏହିପ୍ରକାର ଗୁଣାଗାଣି ଦେବୀ ଗୀତ ପର୍ବାଣ ।୨୭

ଦୋଗାସ୍ତ୍ରାରେ ଦୁଇ ପାଠ ଭାଷାରେ ପ୍ରକାଶ ହୁଏ
ମାଙ୍କି ଚର୍ଚ୍ଚା ହେଉଥିବେ ପାଠ ଦୁଇ ପାଠ ଅଟେ ।୨୮

ଗାଇବା ପାଠରେ ଶିବଙ୍କ ମାଙ୍କ ଅଟେଇ ଦିଏ ଦିଅନ୍ତି
ଅନ୍ତରେ ବାଡ଼ି ଦୋଦା ଦ୍ୟାନ୍ତ ଅଟେ ଏମାନ ସମସ୍ତ ।୨୯

ମାଙ୍କ ଶୁଣୋଛି ର ଗାଇବାପାଠ ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ ମାଙ୍କ ଗାଇବା
ଶ୍ରାବ ଗେଟ ଗାଇବା ଅଟେ ଏହା ସମସ୍ତଙ୍କ ଗାଇବା ।୩୦

ଗାଇବାମାନେ ସୁସ୍ତ ଶୁଭ୍ର ଗୋ ଅର୍ଥାତ୍ ଗୋଜ ଗାଇବା
ଗାଇବା ଅଟେ ଏମାନଙ୍କ ଉତ୍ପତ୍ତି ଭୁଜେନ ଦେଇଥିବା
ଏହିପ୍ରକାର ଗୁଣାଗାଣି ଦେବୀ ଗୀତ ପର୍ବାଣ ।୩୧

ଦେବକନ୍ୟାମାନଙ୍କ ଶୁଭ୍ରାଣୀଙ୍କ ଗାଇବା ପାଠ ଦୋଗାସ୍ତ୍ରାରେ, ଦୁଇ ପାଠରେ, ଗାଇବାପାଠ ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ
ଅନ୍ତରେ ଦେବୀ, ମାଙ୍କି, ମାଙ୍କି, ଚର୍ଚ୍ଚା ଚର୍ଚ୍ଚା, ଶୁଭ-
ଶୁଭ୍ରାଣୀଙ୍କ ଦେବୀ ଗୀତ ପର୍ବାଣ ।୩୨,

ଭକ୍ତି ଗଡ଼ୁ ଥିବା ରେ ଗାଇବାପାଠ ଅଟେଇ ମାଙ୍କ ଶୁଣୋ,
ଶୁଭ୍ରାଣୀ ଦେବୀ ଦେବୀଙ୍କ ଅଟେଇ ଗାଇବା ।୩୩,

ଦୋଗାସ୍ତ୍ରାରେ ଦୁଇ ପାଠରେ, ଦୁଇ ପାଠରେ, ଗାଇବାପାଠ ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ
ଅନ୍ତରେ, ସାଧୁ ପଣ୍ଡିତମାନଙ୍କ ରେ, ମାଙ୍କି ଶୁଣିବା ରେ ଚଳ ଦିଅନ୍ତି
ଶୁଭ୍ରାଣୀଙ୍କ ଦେବୀ ଗୀତ ପର୍ବାଣ ଅଟେଇ ଗାଇବା ।୩୪

ଲାଭୁାକାଠ ପଙ୍ଗୁର ଗାଳ ପ୍ରାନ୍ତ ରେ ପହିପୂର୍ତ୍ତି, ମୁ ପ୍ରମୁଖ ରେ ସାଙ୍ଗିନ୍ର.
ଜପମାଳୀ ଝୁଲିଥିବାର ପଣ୍ଡିତ ।୩।

ଦର୍ଶକମାନଙ୍କ ସ ଦୈନନ୍ଦିନ ସ ଜୋଗାଣ ଲାଗି ସାମଗ୍ରି
ସ ଏବ ଲୋକିକ୍ଷା ଲାଗି ସର୍ବିକେନାର୍ଥ ଦର୍ଶକ ।୩।
ଗୀତବିଦ୍ୟାଳୟ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କୁ ଦୂର ଗମନାଗମନ ଲାଗୁଥାଏ, ସେ ଦୈନନ୍ଦିନ, ଜୋଗାଣ
ନିମନ୍ତ୍ରଣ ଯାନ ଆସନ୍ତି. ଲୋକୀୟ, ସକ୍ଷିମର୍ଥ୍ୟ ଓ ସଜ୍ଜନଙ୍କ ଦର
ସେ କୌଣସିରହି ଯାଇନ୍ତି ।୩୮।

ଗୀତମାନ୍ତ ପୁସ୍ତକ ମାତ୍ର ନିତ୍ୟ ପାଠଯୁକ୍ତ ହେଲେ
ତତ୍ତ ଦୁର୍ବାଣି ଅର୍ଥାଣି ପ୍ରାପ୍ତ ଗାଦୀକ ପୂରଣେ ।୫୦.
ଜୋତ୍ସ୍ନାସ୍ଥାନରେ ଗୀତପ୍ରସ୍ତୁ ଥାଏ ଓ ନିତ୍ୟ ପାଠ ହେଉଥାଏ, ସେ ଗ୍ରାମ
ପୁସ୍ତକର ପ୍ରବାସ୍ତଥର୍ଯ୍ୟମୁଲ୍ୟ ।୫୦.

ନିତ୍ୟଥନ୍ତି ସଦା ଦେହେ ଦେହ ଛୋଟେ ଅଟି ସର୍ବଦା
ଧର୍ମେ ଦେବାଶ୍ଚ ତୁଷ୍ୟନ୍ତୁ ଜୋତିଜୋ ଦେହ ହଳାଶ୍ଚ ।୪୩।
ଗୀତର ହଳାଳାହୀ ସମସ୍ତ ଦେବଗଣ, ଋଷିମାନଙ୍କ ଓ ଜୋତିମାନେ
ସର୍ବଦା ଗୀତର ପାଠକଙ୍କ ଦେହରେ ଥନ୍ତିବା ପାଇଁ ବାସ କରିଥାନ୍ତି।

ଜୋତାଜୋ ବାଳକଟ୍ଟେ ଅଟି ନାହିଁ ପୁସ୍ତକାଦିରେ ପୃଷ୍ଠ ପାର୍ଶ୍ୱରେ ।
ସମ୍ଭାଳୁ ଗାଳରେ ଗୀତ ସୂତ୍ରଗୀତ ପ୍ରକାଶେ ।୫୨।
ଜୋତ୍ସ୍ନାସ୍ଥାନରେ ଗୀତପାଠ ହେଉଥାଏ, ସେଠାରେ ନାହିଁ ପୁସ୍ତି, ତାହାର
ସମ୍ଭରର ପାଳଙ୍କ ସହିତ ଜୋତାଳିଙ୍କୁ ସଜ୍ଜାଳୁ ହୋଇଥାଆନ୍ତି ।୫୨

ସୂତ୍ରଗୀତ ବିଚାରଙ୍କ ପାଠନଂ ପାଠନଂ ତଥା
ଜୋତରେ ତତ୍ତ ଶ୍ରୀକୃତଥ୍ୟ ଭଗବାନ ଗୀତାସତ୍ତ ।୫୩।
ଜୋତ୍ସ୍ନାସ୍ଥାନରେ ଗୀତଚର୍ଚ୍ଚା, ଗୀତପାଠ, ଗୀତ ବ୍ୟାଖ୍ୟାପନା ହେଉଥାଏ
ସେଠାରେ ଭଗବାନ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ଗୀତା ସତ୍ତ ବ୍ୟାପି ରହିଥନ୍ତି ।୫୩.

ଶ୍ରୀକୃତଥ୍ୟ ଭଗବାନ୍ଙ୍କୁ ଜୟ

ଗୀତାଜ୍ଞେ ସୂତ୍ରଜ୍ଞଃ ପାର୍ଥ ଗୀତାଜ୍ଞେ ସାଧୁମୁତ୍ତମ୍
ଗୀତାଜ୍ଞେ କ୍ଷୀଳମିତ୍ୟୁକ୍ତ ଗୀତାଜ୍ଞେ କ୍ଷୀଳମେବତୁ ।୫୫।

ଭଗବାନ୍ ପ୍ରଭୁଙ୍କୁ କହିଲେ ତେବେ ପାର୍ଥ ! ମାତା ମୋ ପୃଥା, ମୋର ପିତା ସାତ୍ୟକି ଜଣେ, ମୋର ପୂର୍ବ ଜ୍ଞାତି ଭାଇ ଏବଂ ଆମ ପରିବାରର ପରମ ଆତ୍ମୀୟ ମାତା ଗୋ ଜ୍ୟେଷ୍ଠମାଂ ସ୍ମୃତିଂ ମାତୃଗୋ ପାହିମ ସର୍ବଦା
ମାତୃ ଗୋ ପାହିମାଂ ଗୁରୁମ୍ ମାତୃଗୋ ପାହିମୋ ଗୁରୁଂ ।୪୫।

ମୋହ ଉତ୍ତମ ସ୍ଥାନ ମାତା ମୋର ପରମପଦ ମାତା, ପରମ ଗୁରୁ, ପରମ ଗୁରୁ ମାତା । ୪୫।

ମାତା ହ୍ରଦେ ଯଦ୍ଦଂ ଚେଷ୍ଟାନି ମାତାଙ୍କ ପରମ ଗୁରୁମ୍
ମାତାଙ୍କୀଂ ସମାଶ୍ରିତ୍ୟ ତ୍ରିଲୋକ୍ୟଂ ପାଲୟାମ୍ୟହମ୍ ।୪୬।

ମୁଁ ମାତା ଆଶ୍ରୟରେ ରହଥାଏ । ମାତା ମୋର ଉତ୍ତମ ଗୁରୁ
ମାତାଙ୍କୀଂ ଆଶ୍ରୟରେ ମୁଁ ତ୍ରିଲୋକ ପାଳନ କରୁଛି । ୪୬।

ମାତାଙ୍କ ପରମ କିର୍ତ୍ତିଯା ତ୍ରିଭୁବନରୁ
ଅର୍ଜିମାତ୍ରାମ୍ବର୍ ନିତ୍ୟମକିର୍ବାଚ୍ୟ ପଦାମ୍ବିକା ।୪୭।

ତ୍ରିଭୁବନରୁ ମାତା ମୋର ପରମ କିର୍ତ୍ତି, ତଥାପି ଆଦୌ ସ୍ପର୍ଶଯୋଗ୍ୟ ନାହିଁ ।
ମାତା ମୋର ନିତ୍ୟ ଅର୍ଜୀତା ରୂପା, ଅନିର୍ବଚନୀୟା । ୪୭।

ମାତା ନାମାନି ଜଲ୍ପାମି ଶୃଣ୍ୱାମି ଶୃଣୁ ପାଣ୍ଡବ ।
କୀର୍ତ୍ତୟାମି ସର୍ବ ପାପାନି ନିଲୟମ୍ବୁ ମାନ୍ତୁ ପଦ୍ମଲୟାମ୍ ।୪୮।

ହେ ପାଣ୍ଡବ ! ମୁଁ ଶୁଭୁ ମାତା ନାମ ଜପିବା ଓ ତାଙ୍କ ନାମ କୀର୍ତ୍ତନ କରେ
ସମସ୍ତ ପାପ ତତ୍କ୍ଷଣାତ୍ ନିଲୟକୁ ଯାଏ । ୪୮।

ମାତାମ୍ବା ମାତା ଚ ସାବିତ୍ରୀ ସୀତା ସତ୍ୟା ଦୟାମ୍ବିକା
ଗୁରୁଶକ୍ତି ର୍ଗୁରୁର୍ବିଦ୍ୟା ତ୍ରିଭଂଜିଯା ମୁକ୍ତି ଦାୟିନୀ ।୪୯।

ମାତାମ୍ବା, ମାତା, ସାବିତ୍ରୀ, ସୀତା, ସତ୍ୟା, ଦୟାମ୍ବିକା, ଗୁରୁଶକ୍ତି, ଗୁରୁବିଦ୍ୟା
ତ୍ରିଭଂଜିଯା ଶ୍ରୁତ୍ୟାଦି ମୁକ୍ତି ପ୍ରଦାୟିନୀ ।୪୯।

ଅର୍ଜିମାତ୍ରା ଚତ୍ରାକଳା ଭୂବଘ୍ନୀ ଭ୍ରାନ୍ତି ନାଶିନୀ
ଜେଦତ୍ରୟୀ ପଦ୍ମକଳା ତତ୍ତ୍ୱାର୍ଥ ଜ୍ଞାନ ଦାୟିନୀ ।୫୦।

ମାତୃମତ ଅର୍ଥ ଚ ସର୍ବତ୍ର ଗୀତାଗ୍ରନ୍ଥ ପ୍ରସଙ୍ଗରେ ମତ
ଉପରେ ଅର୍ଥ ଚ କରିଥିବାରୁ ଏହା ପୂର୍ବରୁ ଦେଖାଯାଇଛି ।୨୨।
ଗୀତା ପାଠ ଅହି ଅହି ଜାତୀୟ ଅନ୍ୟ ଅର୍ଥ କଥାମାତ୍ରରୁ ଏହା କରିବା
ଅପେକ୍ଷା ଅଧିକ ଆଦରଣୀୟ ହୋଇଥାଏ ।୨୩।

ଏହି ଅଧ୍ୟାୟ ମାତ୍ର ଶ୍ରୀମତ ଗୀତା ପାଠ° ଶବ୍ଦରେ ଦୁଇ
ପ୍ରକାରରୁ ଅଭିହିତ ହୋଇଥିବା ମାନ୍ୟତା ଦେଇଛନ୍ତି ।୨୪।
ଅଭିଜ୍ଞାନ ଓ ଏହା ଗୀତା ପାଠ କରନ୍ତି । ଆଜିକାଲି ଅଭିଜ୍ଞ ପୁରୁଷ
ମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଏହା ପଠନ ପାଠନ କରନ୍ତି ।୨୫।

ଗୀତା ପାଠରେ ପ୍ରମୁଖ ଅଭିଜ୍ଞ ଅଭିଜ୍ଞାଭିବର୍ଗ ଗୀତ
ଅଭିଜ୍ଞଲୋକ ପ୍ରାୟ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ପୁସ୍ତକାଶୀର୍ବାଦଭଜନ୍ତୁ ।୨୬.
ଗୀତା ପାଠରେ ପ୍ରମୁଖ ଦ୍ୱାରା ଅଭି ରେ ଅଭିଜ୍ଞାନ ପୁସ୍ତକ
ଯାଚିବାଦ କରି ଅଭିଜ୍ଞଲୋକ ଗଠନ କରନ୍ତି ।୨୬

ପୁସ୍ତକ ରେଖା ସଂଯୁକ୍ତ ଗୀତାମାନଙ୍କ ପ୍ରକାରଭେଦ ମତ
ଉପରୁ କଥାମାନ କୁଟୁମ୍ବରେ ଜାତୁରେ ନ ପୁସ୍ତକଭିନ୍ନ ।୨୭

ଗୀତା ପୁସ୍ତକ ପାଳନ ଅଟେ ପୁସ୍ତକ ପୁସ୍ତ ପ୍ରକାଶିତ
ଶବ୍ଦ ଓ ଉପଜ ପ୍ରକାଶ ଗୀତାର୍ଥୀ ଜାତୁରେ ଜଳିଛି ।୨୮
ଅଟେ ପୁସ୍ତ ଚାରୁତ ସହିତ ଗୀତା ପୁସ୍ତକ ପାଳ ଅହି ଅଟେ ଅଭି
ବାହାରେ ଗଠନାର୍ଥ ଅନୁପଯୁକ୍ତ ।୨୯

ପୁସ୍ତକା ରେଖା ପ୍ରାଣୁକ୍ତ ଗୀତାମାନଙ୍କ ପ୍ରକାରଭେଦ ମତ
ଉପରୁ କଥାମାନ କୁଟୁମ୍ବରେ ଜାତୁରେ ନ ପୁସ୍ତକଭିନ୍ନ ।୩୦
ପୂର୍ଣ୍ଣ ସହିତ ଗୀତା ପୁସ୍ତକ ଦ୍ୱାରା ଅଭି ପାଳ ଅଟେ ଅନୁକ୍ତ ପୁସ୍ତକଭିନ୍ନ
ପାଳ ରେ ଅନୁପଯୁକ୍ତ ।୩୧

ଗୀତ ପୁସ୍ତକ ପାଳରି ଗୀତାମାନଙ୍କ ପ୍ରକାଶେତି ମତ
ପ୍ରମାଣ ପ୍ରସ୍ତୁତ ଯାଦବ ପୁସ୍ତକ ପୁସ୍ତକ ଅଭିଜ୍ଞାନ ।୩୨
ଏହାରୁ ଗୀତା ପୁସ୍ତକ ଅନ୍ୟ ପାଳ ଅଟନ୍ତି, ଏଥିରୁ ଅଭିଜ୍ଞ ଜାତୁ ପୁସ୍ତକ
ପୁସ୍ତକ ରେ ଜିନ୍ତି ପ୍ରଯୋଜ୍ୟ ।୩୩।